שבועות

[6]שתים שהן ארבע ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע יציאות השבת שתים שהן ארבע [7]מראות נגעים שנים שהן ארבעה [8]את שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים הרי זה בעולה ויורד [9]יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים תולה עד שיודע לו ויביא בעולה ויורד [10]אין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר שנאמר [11]מלבד חטאת הכפורים [12]על מה שזה מכפר זה מכפר [13]מה הפנימי אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה אף החיצון אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה [14]ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין דברי ר' יהודה ר"ש אומר שעירי הרגלים מכפרין אבל לא שעירי ראשי חדשים ועל מה שעירי ראשי חדשים מכפרין

על

שבועות שתים שהן ארבע. בשבועת ביטוי שפתים הכתיב בויקרא (ה) אלל קרבן עולה ויורד קאמר כדמפרש בפרק שליטי (דף כ.): **שתים.** כתיבי בקרא דכתיב (ויקרא ה) להרע או להיטיב ומפרש במשנה פרק שליטי (דף כה.) אוכל להיטיב לא אוכל להרע שמענה את עצמו וה"ה לכל דבר שהוא הן ולאו להבא[a] להרע או להיטיב להבא משמע ובפ"ג (שם) מרבה מן המקרא אף דברים שאין בהן הרעה והטבה ומיהו שתים ניהו ותו לא דבר וחילופו: **שהן ד'.** יש לרבות מריבוי הכתובים כדמפרש בפ"ג (שם) אף דבר וחילופו לשעבר כגון אכלתי והוא לא אכל או לא אכלתי ואכל: **ידיעות הטומאה.** חיוב קרבן עולה ויורד מחמת טומאת מקדש וקדשיו הכתובה אצל שבועת ביטוי או נפש כי[b] תגע וגו' [ויקרא ה] וילפינן בפירקין [ז.] שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו שנכנס בשוגג למקדש אחר טומאה זו או אכל בשר קודש: **שתים שהן ארבע.** שתים כתיבי דכתיב (ויקרא ה) ונעלם ממנו והוא טמא ומשמע שנתעלמה ממנו טומאה יע"י אותו העלם אכל קודש הרי אחת או שנכנס למקדש הרי שתים. ולפי שאין חייב עליה אלא אם כן ידע בתחלה שנטמא ואח"כ נעלמה ממנו ולאחר מעשה נודע לו שחטא משום הכי קרי לי' ידיעות: **שהן ארבע.** יש לרבות מן המקרא עוד שני חיובים העלם קודש והעלם מקדש וזכור הוא את הטומאה: **יציאות השבת שתים שהן ארבע.** הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים למדנו מן המקרא שחייב בפרק הזורק במסכת שבת (דף לו:) מוילו משה ויעבירו קול במחנה וגו'[c] (ומתרגמינן) לא תפיקו מרה"י לרה"ר. זהו שתים אחת לעומד בחוץ והושיט ידו לפנים ונטל חפץ והוציאו לחוץ ואחת לעומד בפנים ונטל חפץ ממקומו והוציאו בידו והניחו בחוץ: **שהן ארבע.** יש ללמוד מאלו שבשם שהקפידה תורה מרשות לרשות בהוצאה כך הקפידה בהכנסה והרי הן שתים אחת לעומד בפנים והושיט ידו לחוץ ונטל חפץ והכניסו ואחת לעומד מבחוץ ונטל חפץ ממקומו והושיטו בפנים והניחו: **מראות נגעים.** שהמצורע מביא עליהם קרבן לטהרתו שנים כתובין במקרא [ויקרא יד] שאת ובהרת והן תלוקין במרליהן כדמפרש בגמ' [ה:]: **שהן ארבעה.** יש לרבות תולדה לזו ותולדה לזו כדמפרש בגמ' [שם]: **אם שיש בה ידיעה.** כולה אטומאה קאי. ובגמרא [ג.] מפרש אמאי מפרש מילי דטומאה בראשה ויציאות ומראות כל חדא וחדא מפרש במסכת דידה להכי לא פרשיהו בהאי מסכת והאי דתניהו הכא משום דדמו להדדי בשתים שהן ארבע: **ידיעה בתחלה.** שידע שנטמא: **וידיעה בסוף.** משאכל את הקודש בהעלם או נכנס למקדש ויצא ונודע לו שנטומאה אכל או בטומאה נכנס: **והעלם בינתים.** כשאכל את הקודש נעלמה ממנו טומאה או קודש וכן הנכנס למקדש נעלמה ממנו טומאה או מקדש: **הרי זה.** בקרבן המפורש באותה פרשה [ויקרא ה] לעשיר חטאת בהמה ולעני עוף ולדל שבדלים עשירית האיפה והיא מנחת חוטא האמורה בכל מקום וזהו לשון עולה ויורד לעשיר עולה ולעני יורד. ובגמרא [ד.] מפרש מנא ליה דבידיעה בתחלה ובסוף והעלם בינתים כתיב: **שעיר הנעשה בפנים.** שלשה שעירים נעשין לגבור ביום"כ אחד מתן דמו לפנים וחבירו משתלח לעזאזל כמה שכתוב באחרי מות[d]) ואחד קרב במזבח החיצון במוספין והוא כתוב בפרשת פינחס[e]) עם שאר כל מוספי המועדות: **תולה.** להגין עליו מן היסורין שאע"פ שאינו יודע שחטא יש לו לדאג שכל השוגגין צריכים כפרה לכשידעו אלמא קודם ידיעה עונשים הן: **עד שיודע לו.** שאכל קודש בטומאה. שלא ידע בטומאה מימיו זה לא יבא לכלל קרבן עוד לעולם שהרי אין קרבן בא אלא על שיש בו ידיעה בתחלה: **שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר.** ויום הכפורים הוא עצמו מועיל עם הקרבנות שנאמר (ויקרא כג) כי יום כפורים הוא: **שנאמר.** בשעיר הנעשה בחוץ ושעיר חטאת אחד מלבד חטאת הכפורים והוא שעיר הנעשה בפנים הקישם לך הכתוב ללמד שעל מה שזה מכפר זה מכפר: **מה פנימי אינו מכפר אלא על דבר שיש בו ידיעה.** בתחלה דהכי ילפינן בהדיא בגמ' [לקמן ז:] דאינו תולה אלא על דבר שיש בו ידיעה בתחלה: **אף חיצון אינו מכפר אלא על דבר שיש בו ידיעה.** [f]מאי ניהו ידיעה בסוף ולא בתחלה דלא אתא לכלל קרבן ומכפר זה כפרה גמורה בלא תלייה. ואי"ת כיון שהוקשו יכפרו שניהם על שיש בו ידיעה בתחלה וא"מ לטומאה שאינה בין זה לזה הא פריך בגמ' (דף ח:) ומשני לה: **שעירי הרגלים.** בכל הרגלים נאמר[g]) שעירי חטאת. ובגמ' [לקמן ט.] מפרש מנא ליה דאשאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף מכפר: **ר"ש אומר שעירי הרגלים מכפרים.** עליה אבל לא שעירי ראשי חדשים:

על

שבועות. הא דלא פתח האי מסכת כל כיוצא שבועות כשבועות כדפתח נדרים ונזיר משום דתנא ממכות קא סליק כדמפרש בגמרא הולרך לפתוח בשתים שהן ארבע והואיל ולא מצי פתח בכיוצא תו לא חש לשנות אח"כ וא"ת אמאי לא תני ידיעות בראשה דהא בקרא כתיב בראשה או נפש אשר תגע וגו' וי"ל דשבועות הוא עיקר המסכת דבסדר ישועות קאי ואגב שבועות תני ידיעות משום דגבי הדדי כתיבן כדמפרש בגמרא א"נ משום דמילי דשבועות כתיבי בקרא בראשה ונפש כי תחטא וגו' (ויקרא ה) והוא עד דהיינו שבועת העדות והאי דלא פתח בשבועת העדות משום דלית בהו שתים שהן ארבע: **ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע.** תימה דהעלמות הו"ל למיתני דהיא עיקר מילתא העלם טומאה דקודש ומקדש והעלם קודש ומקדש וי"ל דניחא ליה למנקט לשון ידיעה מטעמא דמפורש בפ"ג (דף יד:) ידיעות קמייתא דליתנהו בכל התורה כולה קא חשיב א"נ לאידך ליתנא דידיעות בתרייתא דאתיין לידי קרבן קא חשיב ולהך ליתנא הא דלא תני נמי ידיעות השבת משום דניחא ליה למינקט יציאות דבמלאכות גופייהו איכא שתים שהן ארבע אבל הכא לא מצי למינקט הטומאות שתים שהן ד' דליכא אלא תרתי טומאת קודש וטומאת מקדש: **יציאות השבת שתים שהן ארבע.**

בגמ' מפרש שתים הוצאה דעני ודבעל הבית שהן ארבע הכנסה דעני ודבעל הבית ותימה אמאי חשיב דעני ודבעל הבית בתרתי דמה לי עני ומה לי בעל הבית ויש לומר דאלטוריך למתניהו משום דקס"ד דלא הוי דרך הוצאה אלא כשעומד ברשות היחיד ונטל פירות ויצא לרשות הרבים אבל כי האי גוונא דגופו ברשות היחיד וידו ברשות הרבים או איפכא לאו דרך הוצאה היא ובכי האי גוונא אמר בפ"ק דשבת (דף ג:) ידו של אדם אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים ואילטריך למיתני תרוייהו דאי תנא חדא לא הוה שמעינן אידך ומהאי טעמא ניחא ליה דלא תני הך הוצאה שלשית כדפרישית וי"ת מפרש דהוצאה מלאכה גרועה היא דמה לי אם מוציא מרשות היחיד לרשות היחיד ומה לי לרשות הרבים לכך הוצרך לפרש כל עניינים דעני ודעשיר ואחדא דמלאכה גרועה היא מדאמר ברים הזורק (שבת דף לו: ושם) הוצאה גיפא היכא כתיבא ודרים לה מוילא העם מהביא כו' ויקאמר אשכחנא הוצאה הכנסה מנלן סברא היא מה לי אפוקי מה לי עילוי ונשאר אבות לא בעינא קרא אלא מחייבינן כל דהוו במשכן והוצאה היתה במשכן כדאמר בפרק במה טומנין (שם דף מט:) הם הורידו קרשים מעגלה לקרקע ואתם אל תוציאו הם העלו קרשים לעגלה ואתם אל תכניסו ונשאר תולדות לא חייבינן דלהוו במשכן אלא אאב לחודה אבל תולדות דהוצאה בעי בפרק הזורק (שם דף לו:) או סברא אי דלהוו במשכן כגון מכניס חוזק ומעביר ומושיט והיינו משום דמלאכה גרועה היא ואין להאריך כאן יותר:

מראות נגעים שנים גרסינן ולא שתים דמראה לשון זכר הוא כדכתיב (שמות ג) את המראה הגדול הזה ותנן נמי במס' נגעים (פ"א משנה ד) ומייתי לה בהמוצא מקדש (וחמים דף פח: ושם) מראות נגעים רבי יוסף בן הרכינס אומר שבעים ושתים ועקביא בן מהללאל אומר שבעים ושתים והא דקתני התם טובא משום דחשיב נמי פתיכי אי נמי כיל נגעי בתים ובגדים[a]):

מכדי

א א מר' פי"א מהלי שגגות הלכה ה סמג לאוין רים ועשין רטז: **ב** ב ג ד מר' שם הל' ט:

[a] שבת ב., ב) פירש"י על זה עיין לקמן ה:. ג) [יומא ע:]. ד) [עי' תוס' לקמן ח: ד"ה מה פנימי], ה) [ולהבא רש"ל], ו) [ל"ל אאבר], ז) [שמות לו], ח) כדפו"י ליתא ועי' רש"ש, ט) [ויקרא טו:], י) [במדבר כט], כ) ל"ל ומאי. רש"ל, ל) [ויקרא כח וכט], מ) [וע"ע תוס' שבת ב: ד"ה מראות].

תורה אור השלם

1. שעיר עזים אחד חַטָּאת מלבד חטאת הכפרים ועלת התמיד ומנחתה ונסכיהם:

במדבר כט יא

מוסף רש"י

שבועות שתים. שבועות של ביטוי להרע או להיטיב, שתים הן להתחייב עליהן קרבן עולה ויורד שלמוד בפרשה, דנפקי מלהרע או להטיב, דמשמע להבא, אוכל ולא אוכל, שהן ארבע. יש לך לרבות עוד שתים מריבוי הכתוב לגלל אשר יצטא האדם לרבות לשעבר, אכלתי ולא אכל, לא אכלתי ואכל (שבת ב.). ידיעות הטומאה. האמורות בקרבן עולה ויורד או נפש כי תגע וגו' ואמרינן שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, שלאחר שנטמא אכל קודש או נכנס למקדש וילפינן (לקמן ד.) שאינו מתחייב אלא בידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים, כגון שידע שנטמא ונעלם ממנו טומאה ואכל קדש ומשאכל ידע שאכלו בטומאה, שתים הן ממשמעות הכתוב ונעלם ממנו והוא טמא, משמע שנעלם ממנו טומאה אבל זכור הוא שאכל קדש ושזה מקדש, הרי שתים, העלם טומאה לגבי קדש והעלם טומאה לגבי מקדש, שהן ארבע. יש לך לרבות עוד שתים מריבוי ונעלם ונעלם ב' פעמים, לרבות את הזכור לטומאה אבל נעלם ממנו קדש, כקבור שחולין הן, או נעלם ממנו מקדש (שם). מראות נגעים. ליטמא כהן, שנים הן, שאת וכהרת, שהן ארבעה. מריבוי שפחת שהוא משמע טפילה, כמו (ש"א ב) שפחתי נא אל אחת ונו', מרבה טפילה לו ולזו, תולדה לשאת ותולדה לבהרת, ושנו חכמים בהרת עזה כשלג, שניה לה כפיד ההיכל, שאת כמר לבן, שניה לה כקרום ביצה, מלמד לשון זכר הוא משום הכי תני שתים שהן ארבעה (שבת ב וכעי"ז לקמן ה.). יש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף. שכשנטמא ידע שנטמא ונעלמה ממנו טומאה ונכנס למקדש ושוב לא נודעה לו כגיסתו (זבחים ה.) יכניסנה לא נודע לו שנכנס בטומאה שיביא קרבן (כריתות כה.). שעיר הנעשה בפנים. על ישראל, ופר על הכהנים (שם). עד שיודע לו. שנכנס למקדש טמא (כריתות כה.).

מכדי תנא ממכות סליק. אע"ג דקיימא לן (ע"ז דף ז.) דנתרי מסכתות אין סדר למשנה ה"מ לענין מחלוקת ואחר כך סתם שרבי לא שנה לתלמידיו המסכתות על הסדר אבל אחר שנגמר סדרן על מכונן בהוייתן זו אחר זו[ז]: **חייב** על הראש שתים. נראה דאע"ג דעל הזקן אינו חייב אלא בתער כדאמר בפ' בתרא דמכות (דף כא.) דבעי' גילוח שיש בו השחתה [ח]בהקפת הראש חייב אף במספריים כענין תער כדמוכח בפ' ג' מיניס (מיר דף מא: ושם) דקאמר אי כתיב ראשו ולא זקנו הוה אמינא תרתי משמע דאתי עשה ודחי לא תעשה ומשמע דהקפת כל הראש שמיה הקפה ואכתי בתער מנלן ולהכי כתיב זקנו ואי לא מחייב בהקפת הראש אלא בתער א"כ אפיר שמעינן מראשו דגילוח מצורע בתער מדאמר רחמנא דעשה דמצורע דחי לאו דהקפה והא דקתני בתוספתא דמכות גבי ראש דאינו חייב עד שיקיפנו בתער איכא למימר מאי תער בעין תער כדאשכחן פרק ב' נזירים (שם דף נא:) דאמר רב מיקל אדם כל גופו בתער ומפרש התם בעין תער ואיכא למימר דהקפת הראש שרי במספריים ונקט בתוספתא דוקא תער לאפוקי מספרים ומ"מ מראשו לא שמעינן דגילוח מצורע בתער כיון דהקפת הראש אסור נמי במלקט והיינו דהא ודאי במלקט ורהיטני לא אפשר במצורע דגילוח כתיב ביה וא"כ מראשו ידעינן תער וכרבי אליעזר דאמר בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף כא.) דמלקט ורהיטני נמי גילוח עבדי ליכא לאוקמי' דא"כ מזקנו נמי לא שמעינן תער דהא מלקט ורהיטני הוי גילוח שיש בו השחתה ומיהו מתורת כהנים דקתני יש בראש מה שאין בזקן שהראש אסור במספריים כבתער אין ראיה דבנזיר איירי דקתני התם מה ת"ל ראשו לפי שנאמר תער לא יעבור על ראשו וכו' והא מסיק מה ת"ל ראשו מה ת"ל זקנו מפני שיש בראש מה שאין בזקן כו': ועל

על הטהור שאכל את הטמא [ט]ר' מאיר אומר כל השעירין כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו היה ר"ש אומר שעירי ראשי חדשים מכפרים על הטהור שאכל את הטמא ושל רגלים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף ושל יום הכפורים מכפר על שאין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף [י]אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה אמר להן יקרבו אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה היאך קרבין זה בזה אמר להם כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו ר"ש בן יהודה אומר משמו שעירי ראשי חדשים מכפרין על הטהור שאכל את הטמא מוסיף עליהן של רגלים שמכפרין על טהור שאכל את הטמא ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף מוסיף עליהן של יום הכפורים [יא] שהן מכפרין על הטהור שאכל את הטמא ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף ועל שאין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה אמר להם הן אמרו לו אם כן יהיו של יום הכפורים קרבין בראשי חדשים אבל היאך של ראשי חדשים קרבין ביום הכפורים לכפר כפרה שאינה שלה אמר להם כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו [יב]ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים מכפרין [יג]על שאר עבירות שבתורה הקלות והחמורות הזדונות והשגגות [יד]הודע ולא הודע עשה ולא תעשה כריתות ומיתות בית דין שעיר המשתלח מכפר אחד ישראלים ואחד כהנים ואחד כהן משוח מה בין ישראלים לכהנים ולכהן משוח אלא [טו]שהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו ר"ש אומר כשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל כך דם הפר מכפר על הכהנים

כשם שוידויו של שעיר המשתלח מכפר על ישראל כך וידויו של פר מכפר על הכהנים: **גמ'** מכדי תנא ממכות סליק מאי שנא דתני שבועות משום דתני [טז]חייב על הראש שתים אחת מיכן ואחת מיכן ועל

על טהור שאכל את הטמא. אדם טהור שאכל את הקודש טומא וכגמרא (ט:) מפרש מנא ליה. ואף על פי שאין בה חיוב כרת ניתנה כפרה זו על כך: **כל השעירים כפרתן שוה.** כל שעירי מוספין בין שעיר הנעשה בחוץ דיום הכפורים בין של רגלים בין של ראשי חדשים כפרתן שוה כולן מכפרים על כל בין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה לבסוף בין שאין בה ידיעה בתחלה ולא בסוף בין על טהור שאכל את הטומאה ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה. אבל שעיר הנעשה בפנים לא נחלקו עליו שאינו מכפר עם אלו ולא אלו תולין את תלייתו בשיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף כדאמר בגמרא (דף מ:): **היה ר"ש אומר.** הא נקט לה משום דבעי למימר אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה אם אבד שעיר שהופרש ליום הכפורים ונתכפרו באחר ונמצא זה ברגל או בראש חדש מהו שיקריב לשם שעירו של יום: **היאך יקריבו.** והלא כשהופרש לא לכפר על כפרה זו הופרש ורבי מאיר דקאמר להא בשלמא אי אמרינן כולן כפרתן שוה יקרב שהרי כולם כפרה אחת מכפרים אלא לדידך זה הופרש לכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף היאך יקרב לכפר ברגל על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף או בר"ח לכפר על טהור שאכל את הטמא: **כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו.** כל דהו וכיון דבכך שוין ואע"פ שכפרותיהן חלוקות יכול הוא ליקרב דהא לכפר על טומאת מקדש וקדשיו הופרש ועל טומאת מקדש וקדשיו הוא קרב: **משמו.** של ר"ש. ומתם ר"ש הוא ר"ש בן יוחאי: **ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו.** סתמא היא: **הודע ולא הודע.** בגמ'[ה] מפרש לה: **אחד ישראל כו'.** בגמ'[ו] פריך מאי קאמר שבתחלה השווה והדר תני מה בין ישראל לכהנים: **אלא שהפר מכפר על הכהנים** גרסי' וא"נ שדם הפר: **אלא שהפר מכפר על הכהנים.** כל שעיר הפנימי מכפר על ישראל דהיינו תליית יסורין דיש בה ידיעה בתחלה ולא בסוף וחזון טומאת מקדש וקדשיו וכן כפרת שעיר המיוחס פרו של כהן הקרב ביוה"כ בפנים כמו שמפורש באחרי מות[ז] מכפר על הכהנים כדליף בגמרא[ח]:

רבי שמעון אומר וכו'. לחלוק בא על שאומר למעלה אחד כהנים ואחד ישראלים שוין בכפרת שאר עבירות בשעיר המשתלח ואין חלוקין בכפרתן אלא בטומאת מקדש וקדשיו וקאמר ר' שמעון כשם שאתה מודה בדם השעיר הפנימי שמכפר על ישראל כפרתו בלא שום וידוי אלא כפרת הזיות הדם שאין וידוי בשעיר הפנימי אלא במשתלח כך דם הפר מכפר בלא שום וידוי על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו אייתר ליה וידויו של פר במקום וידויו של שעיר המשתלח לכפר על הכהנים בשאר עבירות ואין להם כפרה בשעיר המשתלח: **גמ' ממכות סליק.** כך סדר המשנה שבועות אחר מכות: **על הראש.** על הקפת ראש שתים דהא כתיב (ויקרא יט) ופאה לשון סוף וקצה הוא כמו (שמות כז) לפאת יש (שם) לפאת נגב מקום חיבור הגלגולת עם הלחי והן מקום הלדעין:

ועל

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פי"א מהל' שגגות הלכה ט ע"פ עשין רטז:

ד ב מיי' פי"א מהל' תשובה הלכה ב:

ה ג מיי' פי"א מהל' שגגות הלכה ט:

ו ד מיי' פי"ב מהל' עכו"ם הלכה ח ע"פ לאחין מ' טוש"ע י"ד סי' קפא סעיף ח:

מוסף רש"י

חייב על הראש שתים. על הקפת הראש חייב שתי מלקיות, דשתי פאות יש לו לראש, שהראש כשתי מתיכות, מקום השיער מתיכה אחת ומקום הפיס והזקן מתיכה אחת, ומתחברות זו עם זו בצד האוזן מלפניו, מקום שלועזין עעפ"ל ושם נקרא פאה ששם סוף הראש מקום חיבור הפרקים, ונמצא שיש לו שתי פאות, לידעה מכאן ולידעה מכאן, יחייב עליהן שתים (מכות כ: ע"ש).

רבינו חננאל

מכדי תנא ממכות סליק. כלומר מסכת מכות השלים. מ"ט פתח אחריה מס' שבועות. ופשטנא איידי דתנא במכות וחייב

מסורת הש"ס

ז) [לקמן ט.], ח) [ע' תוס' לק"י. ד"ה מכון], ט) [כריתות יח: כי.], י) מכות כ., יא) [לקמן יב:], יב) [לקמן יג:], יג) [לקמן יג.], יד) [ויקרא טו], טו) [לקמן יג:], טז) [ע"ש תוס' ב"ק קב. ד"ה אין ותוס' ריש ב"מ ב. ד"ה סנים ותוס' ריש ב"ב ב.].

הגהות הב"ח

(א) במשנה מיבעי עליהן על יום הכפורים שהוא מכפר על הטהור:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה חייב יבי' בהקפת הראש חייב אף במספרים. לפ"ז נראה דגם במלקט ורהיטני חייב כיון דלא מקפי' ראש לזקן לענין מספרים מ"ל לפטור בראש במלקט ורהיטני אף דתוס' כתבו אחר כך וליכא למימר דשרי במספרים וכו' דהקפת הראש אסור במלקט הרי דר"ל דלענין מספרים אתקש ולמלקט לא אתקש. היינו דאתקש רק לענין המפורש בקרא זו דלא משמע דבעי' השחתה ולמלקט לא אתקש. אבל בהיפך לומר דלמלקט אתקש ולמספרים לא אתקש מה"מ לאלק ומ"כ למה דספקי' בש"ע סי' קפ"ח ס"ג דראוי לחוש להאומרים בהקפת הראש במספרים ה"נ יש לאסור במלקט וא"כ יהיה אסור לפריק פאות הראש. וצ"ע לדינא וכתבתי מזה בתשובה:

ועל הזקן שתים. מכל לד ב' לדעים לפי שהלחי רחב כנגד הלדעים ויש לכל דבר רחב קלה לשני לדדין ברשות: **וא' מלמטה.** בסנטר שהלחיים מחוברין שם והעצם קצר מלמטה בסנטר שקורין מונטו"ן בלע"ז: **חדא.** מזהרה דמיחייב עליה תרתי היינו דומיא דשתים שהן תרגנ: **לכולהו.** כל ב' שהן ד' שמלא שנאמר כאן: **ודמיין להדדי בקרבן עולה ויורד.** בהא דמיין להדדי שמביאין עולה ויורד: **ומפרש ידיעות.** דקתני אם שיש בה ידיעה וכו' ופריש כולה מתני' מילי דידיעות טומאה ושבקיעהו למלתא דשבועות: **דזוטרין מיליהו.** שני פרקים אלו הראשונים: **שרי להו.** מתיר אותן. כלומר מתיר התנא עצמו מהן ונפטר מהן תחלה: **שבועות שתים וכו'.** פרישית לכוליה במתני': **ידיעות טומאה קדש.** שנעלמה ממנו טומאה ואכל קדש: **וידיעות טומאה דמקדש.** ידיעות שנעלמה ממנו ידיעת טומאה ונכנס למקדש: **ידיעת קדש.** שנעלמה ממנו ידיעת קדש וסבור שאין זה קדש ומתחלה ידע.) **הוזלה דעני.** העומד בחוץ: **והוזלה דבעל הבית.** העומד בפנים: **שאם וכהרם.** אבל ספחת אינו שם נגע אלא שם תולדה כדמפרש לקמן (דף י.) בפרקין: **אינו חייב.** קרבן: **אלא על העתיד.** דדייק להרע לו לחייב לקמן בפ"ג[1]: **ואי רבי עקיבא האמר כו'.** במתניתין בפרק שני ומתניתין קתני שהן ארבע: מה

ועל הזקן שתים מכאן. נראה דמשמית ונשמת שניהם חייבין כמו בהקפת הראש דאמר בפ' ב' נזירים (נזיר דף מז: ושם) אחד המקיף ואחד הניקף במשמע ואע"ג דהתם דרש מדכתיב לא תקיפו לשון רבים וגבי זקן כתיב לא תשחית לשון יחיד הא כתיב נמי בבהמים לא יגלחו לשון רבים וילפינן מהדדי לענין גילוח שיש בו השחתה בפרק ב' נזירים (שם דף מח:) וגב"ש דפאת פאת ילפינן מהדדי בפ"ק דקדושין (דף לה: ושם) ובהדיא תניא בתוספתא [פ"ג] דמכות המשחית פאת זקנו של חבירו שניהם חייבין ואסור לישראל להניח לנכרי להקיף ראשו ולהשחית זקנו דהא אמר רב הונא בפ' ב' נזירים (נזיר דף מז:) המקיף את הקטן חייב והא"ה מיפכא דלא מקיים מקיף לניקף[2] ואע"ג דהתם פליג עליה רב אדא בר אהבה משום דכתיב לא תקיפו אחד המקיף ואחד הניקף משמע ואתקש מקיף לניקף כל היכא דניקף מיחייב מקיף נמי מיחייב ומשמע התם דלרב אדא בר אהבה אפי' איסורא דרבנן ליכא מדקאמר ליה לרב הונא בגיף הקטנים לדידך מאן מגלח להו א"ל חובה משמע דלדידיה ניתא דשרי אפי' לאיש אין הלכה כרב אדא דסתמא דהש"ס בפרק א' דבבא מציעא (דף י:) כרב הונא דקאמר איכא ביניהו איש דאמר לאשה מקיף לי קטן דלגיגא דתלי בבר חיובא הכא אשה לאו בת חיובא היא מיחייב שולחה משמע דאי מקיף ליה גדול מיחייב ועוד נראה דאפי' רב אדא מחייב היכא דניקף בר חיובא אע"ג דמקיף לאו בר חיובא ולא פטר אלא היכא דניקף לאו בר חיובא הוא מדלא קאמר איש דאמר לקטן או לנכרי אקיף לי גדול והוי נפקותא לרב אדא ויש לדחות משום דלרב הונא דלא מקיש מקיף לניקף לא יניח גדול להקיף עצמו וגם אין להביא ראיה מדאמר ביבמות (דף ה. ושם) דאתי עשה דמצורע ודחי לאו דהקפה מדכתיב ראשו משמע דכ"ע מודו דאסור ע"י אשה ונכרי דאי שרי לרב אדא אמאי דחי הא אפשר לקיים שניהם דיש לדחות דאצטריך קרא למימר דדחי היכא דאין שם אשה ונכרי ואין לומר ימתין עד שימצא אשה או נכרי או קטן מדבעי למימר בפ' שילוח הקן (חולין דף קמח.) דאתי עשה דמצורע ודחי עשה דשילוח הקן ולא אמרינן ימתין עד שימצא אחר אבל יש להביא ראיה מפ' ב' נזירים (נזיר דף מז:) דקאמר ודלמא לאו טמאין אינון וקעביד הקפה ומשני שמואל באשה וקטן ודייק התם דקסבר שמואל דהקפת כל הראש שמה הקפה מדלא אוקי בגדול והשתא אי שרי לרב אדא כי מקיף ליה לאו בר חיובא אכתי מקשי ליה ולוקמה בגדול ויקיפנו לאו בר חיובא דהא שמואל כרב אדא ס"ל מדשרי להקיף באשה וקטן ומשמע דמקיף בר חיובא הוא דלא פירש באשה וקטן ומגלח להו אשה וקטן: **חדא** דמיחייב עליה תרתי. בהתראה אחת אייר ובגילוח בגב אחת או בזה אחר זה תוך כדי דיבור דלא מ"ל אשמעלין דאי בכמה התראות לא הוה פליג ר' אליעזר בפ' בתרא דמכות (דף כ.) דאמר אם נטלן כולן כאחת אינו חייב אלא אחת ואע"ג דהתם מצרכי קרא למחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שריטה ושריטה הכא לא צריך קרא דפאות מחלקות ור' אליעזר לית ליה מחלקות: **גבי** הדדי כתיבי ודמיין אהדדי. בטעמא דכתיבי גבי הדדי סגי דכאמר במס' נדרים (דף ב:) וא"ת גבי מרלות נגעים ליתני כולהו דדמיין אהדדי בקרבן עולה ויורד וי"ל דליתיה בדלי דלות וא"ת מ"מ ליתני במתניתין קודם ילאות שבת כיון דאיתא בדלות ודמי טפי לשבועות וי"ל דהני לכפר והני להכשיר: **פתח** בשבועות ומפרש ידיעות. ולכאו' למימר דמינה דסליק מפרש בריש דהא ממרלות נגעים קא סליק: **איידי** דזוטרין מיליהו. אע"ג דנפישי מיליהו משבועות בטור דידיעות אינה דבשבועות הפקדון ושבועת הדיינין:

בטור ליכא אלא פרק ג' מ"מ מילי דכל שבועות נפישין טפי שבועת בטור שבועת העדות ושבועות מפרש שתים שהן

והדר תני שבועות. אע"ג דלא דמי לידיעות מפרש מילי דידיעות בריש והדר תני שתים שהן ארבע ובשבועות מפרש שתים שהן ארבע בריש: **שהן** ארבע אכלתי ולא אכלתי. וא"ת ומה דוחקיה לפרושי הכי דהשתא קשיא ליה בסמוך אי ר' שמעאל האמר אינו אלא דבר ומילופו כדפירש בקונטרס במתניתין[3]: **אי** ר' ישמעאל הא אמר אין חייב בו'. וא"ת תקשי ליה נמי ידיעות דמתניתין בעיא ידיעה בתחלה כדתנן כל שיש בה ידיעה בתחלה כו' ור' ישמעאל לא בעי ידיעה תחלה כדמוכח בפירקין (דף ט.) דקאמר לר' ישמעאל אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף בר קרבן הוא ואמר נמי בפס"ב (לקמן דף יט:) הא מני ר' ישמעאל היא דלא בעי ידיעה בתחלה וי"ל דמידיעות לא בעי למיפרך דהמ"ל דידיעה דמתני' היינו ידיעת בית רבו ור' ישמעאל סבר לה כרבי דאמר ידיעת בית רבו שמה ידיעה כדאמר בירושלמי ר' ישמעאל כרבי ורבי סבר ר' ישמעאל אע"ג דגמ' דידן פליג בירושלמי וסבר דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה אפי' ידיעת בית רבו מדלא מוקי לקמן דחילון מכפר אאין בה ידיעה תחלה אפי' ידיעת בית רבו משמע דלעולם בר קרבן הוא אפי' אין בו ידיעה בתחלה כלל וכן משמע בפ"ב (לקמן דף יד: ושם) דבעי ר' ירמיה בן בגל שעלה לא"י ונעלם ממנו מקום מקדש מהו וקאמר מי אליבא דר' ישמעאל הא לא בעי ידיעה בתחלה ומסיק דבעי אליבא דרבי דבעי ידיעת בית רבו משמע דר' ישמעאל לא בעי ידיעה כלל בתחלה מ"מ השתא מי הוי מלי אתיא מתניתין כר' ישמעאל נימא דודאי בעי ר' ישמעאל ידיעת בית רבו אבל לפי האמת דמתניתין אתיא כרבי אמרי' דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה כלל דלא מצינו תנא דסבר דהוי ידיעת בית רבו ידיעה אלא רבי ומיהו מתניתין דפ"ב (שם.) דקאי לפרושי פירקין משמע קצת דבעי ידיעה גמורה דקתני נטמא וידע משמע שהידיעה היא אחר שנטמא דהיא הטומאה לאפוקי ידיעת בית רבו דהיא קודם הטומאה ונראה דמידיעות לא מצי למיפרך שהיה יכול לדחוק ולתרץ כדקאמר התם[4] מקראי ליה מגמרא אית ליה: **מהן** לחייב מהן לפטור. אהאי שיטוא ואשיטוא דמלקות ה"מ למיפרך דמוכח דמתני' לענין חייב קרבן וא"ת בשלמא כי מוקי לה כר' ישמעאל דאע"ג דאינו חייב אלא על העתיד מ"מ שפיר תני בהו שהן ארבע הואיל וקעביד איסורא במזיד אבל כי מוקי כר' עקיבא אאמאי תני ליה כלל כיון דשוגג הוא ולא מייתי קרבן וי"ל דמ"מ חשיב להו שפיר שהן ארבע הואיל וקעביד איסורא בשוגג:

הא

[1]ועל הזקן שתים מיכן ושתים מיכן ואחת מלמטה חדא דמיחייב עלה תרתי תנא שבועות שתים שהן ארבע מאי שנא הכא דתני להו לכולהו ומאי שנא גבי יציאות שבת ומראות נגעים דלא קתני להו לכולהו אמרי שבועות וידיעות הטומאה דגבי הדדי כתיבין ודמיין אהדדי בקרבן עולה ויורד תני להו גבי הדדי ואיידי דתנא תרתי תנא כולהו פתח בשבועות ומפרש ידיעות הטומאה [2]איידי דזוטרין מיליהו פסיק שרי להו והדר תני שבועות דנפישן מיליהו [3]שבועות שתים שהן ארבע שתים שאוכל ושלא אוכל שהן ארבע אכלתי ושלא אכלתי [4]ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע שתים ידיעת טומאת קדש וידיעת טומאת מקדש שהן ארבע קדש ומקדש: [5]יציאות שבת שתים שהן ארבע שתים הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית שהן ארבע הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית מראות נגעים שנים שהן ארבעה שנים [6]שאת ובהרת שהן ארבעה שאת ותולדתה בהרת ותולדתה מני מתניתין לא רבי ישמעאל ולא ר' עקיבא אי רבי ישמעאל [7]האמר אינו חייב אלא על העתיד לבוא אי ר' עקיבא האמר [8]על העלם טומאה הוא חייב ואינו חייב על העלם מקדש איבעית אימא רבי ישמעאל מהן לחיוב ומהן לפטור ואיבעית אימא ר' עקיבא איבעית אימא רבי ישמעאל מהן לחיוב ומהן לפטור לפטור ואיבעית אימא רבי עקיבא מהן לחיוב ומהן לפטור לפטור

הא

לעזי רש"י

מינטו"ן. סנטר

מוסף רש"י

ועל הזקן שתים מיכן ושתים מיכן. ממש פאות יש לו לזקן, אחד למטה מן האוזן, מקוש שלחי התחתון ויצא ומתפרד שם, ושם נקרא פאה בתודו של לחי שבולט לחוץ שם ממחצית הזקן וכל מה שלמעלה עד הלידעת בכלל פאת הראש היא, ושתי השיטולות כל אחד מהן לפוף שלחי נקרא פאה, ואחת מלמטה. שיער שבין השיטולות בחתכא הסנטר שלעזין מנטו"ן (מכות כ.). שתים שאוכל ושלא אוכל. הן שתים המפורשות, לכתיב להרע לו להיטיב, דמשמע לבבא, ולא אוכל להרע, אוכל להיטיב, שהן ארבע אכלתי ושלא אכלתי. הן שתים הנוספות ממדרש חכמים, דכליף לה ר"ש לקמן (שם.) מגיעוי הכתוב (לקמן יט:).

עין משפט נר מצוה

1 א מיי' פי"ב מהל' עכו"ם הלכה ז סמג שם טוש"ע י"ד סי' קפא סעיף יא:

ה ב מיי' פ"א מהל' שבועות הלכה א ב טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף א:

ט ג מיי' פי"א מהל' שבועות הלכה א:

י ד מיי' פי"ב ופי"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמו:

יא ה מיי' פ"א מהל' טומאת צרעת הלכ' ב:

רבינו חננאל

על הזקן שתים הן שתים שהן ארבע בדתני שתים מיכן ושתים מיכן ואחת מלמטה חדא ומיחייב עלה תרתי תנא נמי בתרה שבועות שתים שהן ארבע. ואיידי דתנא שבועות תנא נמי ידיעות הטומאה דבפרשה אחת כתיבי ותרוייהו בקרבן עולה ויורד ניתנו. אם עשיר מביא כשבה או שעירה ואם הוא דל שתי תורים או שני בני יונה. ואיידי דתנא הני תנא נמי יציאות השבת ומראות נגעים דדמיין להו. ואיידי (דתנא) [דדיני] דידיעות הטומאה הוויין דידהו מעט פסיק שרי לדו והדר תני שבועות: שבועה שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי. הנה שתים להבא ושתים לשעבר. ידיעות הטומאה ולא ידע הקדש ולא המקדש או ידע ידיעות הקדש והמקדש ולא ידע הטומאה הרי אלו שתים שהן ד'. וכן הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית הרי אלו יציאות שתים שהן ארבע. ומקשינן מני מתני' אי ר' ישמעאל קשיא שבועות. דתנן בפ"ג ר' ישמעאל אומר אינו [חייב] אלא על העתיד שנאמר להרע או להיטיב ואנן אוקימנא למתני' שאכלתי ושלא אכלתי שהוא לעבר. אי ר' עקיבא קשיא ידיעות. דתנן בסוף פ"ב ר' עקיבא אומר על העלם טומאה חייב ואינו חייב על העלם מקדש. ואנן אוקימנו למתני' על העלם זה וזה. ופרקינן איבעית תימא ר' ישמעאל. לעולם ארבע הן ומהן לחיוב והן שלא אוכל ושאוכל. ומהן לפטור שאכלתי ושלא אכלתי. ואיבעית תימא ר' עקיבא מהן לחיוב ומהן לפטור:

עין משפט נר מצוה

יב א מיי׳ פ״ד מהל׳ שבועות הלכה כ:
יג ב מיי׳ פ״י מהל׳ קרבן פסח הלכה יח:
יד ג מיי׳ שם הלכה ח:
טו ד מיי׳ שם הלכה יח ופי״ח מהל׳ פסולי מוקדשין הלכה ט:

הא דומיא דמראות נגעים קתני. הא דלא פריך מיליאות השבת משום דיליאות גופייהו לא ידעינן דהוו בכולהו לחיובא אלא מדומיא דמלאות נגעים לקמן בפירקין (דף ה.): **לעולם בר׳ ישמעאל.** לקמן (דף ד.) מפרש אמאי לא מוקמינן לה נמי כר׳ עקיבא: **אבל** לענין מלקות חיובי מיחייב וכדרבא. קוגיא דהכא כרבין דאמר התם (דף כא.) אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר אוכל ולא אוכל עובר בלא יחל ואיזהו שוא נשבע לשנות את הידוע ואליביה מסקינן בפירוש ריבתה תורה אבל רב דימי אמר התם אכלתי ולא אכלתי שוא ולא צריכא להאי ריבתה תורה ולדידיה לא מיתוקמא ב׳ שהן ד׳ דלא מפרשי טפי הני מהני למלקות ולפי זה למאי דמסיק קסבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו תימה לר״י דמאי מיפרשי הני טפי מהני ונראה לפף על גב דלענין מלקות כולהו שוין מ״מ שייך לפיר לימתני בהו ב׳ שהן ד׳ משום דנשתיים קרבן נמי אית בהו אע״ג דמתניתין לא מיירי אלא במלקות וריב״ל פי׳ דסוגיא זו כרבין כדפי׳ ולדידיה מיפרשי טפי אוכל ולא אוכל מאכלתי ולא אכלתי דפשטי׳ דלא תשבעו משמע להנא כדפירש בקונט׳ גבי רב דימי דהכי קאמר רחמנא לא תשבעו בשמי כדי לשקר בשבועה לאחר זמן ואפי׳ רבין מודה והא דמפיק ליה מפשטיה ומוקי לה באכלתי ולא אכלתי היינו משום דלהנא נפקא מלא יחל ולהכי חשיב הכא אכלתי ולא אכלתי שהן ד׳ דלא מיפרשי משום דקרא לא משמע אלא להנא ולא מוקי ליה באכלתי ולא אכלתי אלא משום דלא ניחא ליה לאוקמי בלאו יתירא:

וכדרבא. תימה דאמאי מיימתי מילתיה דרבא אדרבה ה״ל לאתויי מילתיה דר׳ יוחנן דאמר[2] לשוא לשוא שתי פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר דממילתיה דר׳ יוחנן הוה לקי אפילו באוכל ולא אכל מי לאו מילתיה דרבא וי״ל דהיינו דפריך בלא אכלתי ולא אכלתי כדרבא אלא אוכל ולא אכל לאו שאין בו מעשה היא ומשני דקסבר ר׳ ישמעאל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו פירוש ולית ליה דרבא [3] אלא דריש לשוא לשוא ב׳ פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר בין אוכל ולא אכל בין אכלתי ולא אכלתי:

בפירוש ריבתה תורה. פירש בקונט׳ מלשוא לשוא ב׳ פעמים ואין נראה דאין זה בפירוש דאההיא דרשא גופה פריך לקמן (דף כא.) ומאי שנא פירוש דאפי׳ אוכל ולא אכל נמי אלא נראה כפירוש ר״ח דפירש בפירוש ריבתה תורה בדברות הראשונות כתיב (שמות כ) לא תענה ברעך עד שקר ובדברות אחרונות כתיב (דברים ה) עד שוא לומר דשוא ושקר אחד הן: **אי** הכי קשיא הך **דאלו** הן הלוקין. פירש בקונטרס דל״ג ליה משום למסקנא דהכא מלי סבר דאין לוקין עליו ופריך התם אי הכי לאו שאין בו מעשה נמי לפי המסקנא דהכא ועי״ל [4] דהתם רוצה לייסד דרבי יעמעאל דקאמר התם מיירי מיתות ב״ד ישנן בכלל מלקות אפי׳ למ״ד אין לוקין עליו ולמאי דפרישי׳ דדוקא הכא סבר רבי ישמעאל דלוקין עליו מלשוא שוא אתי שפיר: **התראת** ספק היא. אבל משום דהוי לאו שאין בו מעשה לא מיפטר דקסבר ריש לקיש דלוקין עליו ותימה דנפ׳ ד׳ מיתות (סנהדרין דף סה: ושם) פטר ר״ל חסמה והנהיגה בקול דעקימת שפתיו לא הוי מעשה וי״ל דהתם אליבא דרבנן קאמר דנהשוכר את הפועלים (ב״מ דף 5: ושם) פריך ליה רבי יוחנן ממתני׳ דאם המיר מומר וקופג את הארבעים ומשני ר״ל הא מני ר׳ יהודה היא כלומר ואנא אליבא דרבנן. אבל

מסורת הש״ס

א) [לקמן כא., ב) [שבת מו. וש״נ], ג) מכות עי׳: תמורה ג: פסחים סג: [לקמן כא. כתו:], ד) פסחים סג. מד. מכות יח., ה) פסחים סג. מהלרין סג. חולין פב: תמורה ד: מכות ד: עז., ו) לקמן כא. כז: [תמורה ג:], ז) [שבועות כ], ח) [ויקרא יט:], ט) [מכות יג:], י) [דברים כח], כ) [לקמן כא.].

תורה אור השלם

1. בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ: שמות יב מו
2. וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: שמות יב י

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה וכדרבא וכו׳ אלא דריש לשוא לשוא ב׳ פעמי׳. עי׳ תשובות בכרי ריצות סי׳ רנה: ר״ה אי וכו׳ דהתם רוצה ליישב. ענין זה בתוס׳ חולין דף כ: ד״ה קלוס:

מוסף רש״י

דומיא דשבועת שוא. מלאפקיה בלשון שוא (לקמן כ:). **מה שוא** לשעבר. כשבע לשנות את הידוע לאדם, אף שקר נמי לשעבר. איתיבה למלקות ולא לשקר דלהנא (לקמן כא.). **הלכה כסתם משנה.** רבי הוא סידר המשנה וכשרלה לבבי מכם ושכו בעייני שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן, כבי שלא יהו שניה מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן (ריאה ב:). **דאמרי** תרוייהו אינו לוקה. פטור ממלקות דלא תשא (פסחים סג.) ומיהו טעמייה דמר לאו כי טעמייה דמר (מכות מו.), אוכל ולא אכל, עבר על שבועתו כשהוא יושב ובטל ואין כאן מעשה, והתראת ספק נמי היא שהרי תלה זמן לשבועתו כל היום (שם). **משום דהוה** לאו שאין בו מעשה. אבל משום התראת ספק לא הוה מפטר, דהתראת ספק שמה התראה (שם ט:). **התראת ספק היא.** וכי מתריה ביה אכלהו היום פן תעבור על השבועה, שמא יעבור שמא לא יעבור על התראתנו, דעדיין יש שהות ביום (פסחים סג.) ואין המתרה יכול לכוין שיעבור היום בתוך כדי דבור של התראה (לקמן כא.) דאי אתרי ביה היכר בן שתאכל הרבה שנשבעת עליו, יכול לומר אין לי כח מיום בהתראה זו, דאכתי יש לי שהות, וכן כל היום כולו, ואפילו כי עבר היום יכול לומר שהיה דעתי ולא נזכרתי לא בשבועה ולא בהתראה ואינו לוקה (חמורה ג:). אבל משום לאו שאין בו מעשה לא היה מפטר, דקסבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו (מכות טו:). **המותיר בטהור.** אפילו בטהור (פסחים פד.) וכ״ש בטמא (שם פג.) **והשובר בטמא אינו לוקה.** לא מיבעי לן דאי בטהור הוא דלא מיבעי לן דאי בטהור הוא דלא מיבעי לן דאי בטהור הוא דל

אינו חייב אלא אחת. דמאחר שנשבע עליו שבועה ראשונה נאסרת עליו וכי הדר מישתבע ה"ל נשבע לקיים את המצוה ותנן לקמן (דף כז.) נשבע לקיים את המצוה ולא קיים פטור משבועת קרבן: **זו היא.** להבא דלקי עלה דהויא לה לאו שיש בו מעשה אבל אוכל ולא אכל לקי: **אלא מעיקרא סבר לה כו'.** הלכך רבי יוחנן ס"ל כשמואל בתרא דהדר ביה רבי מקמייתא: **ומשנה לא זזה ממקומה.** ומשנה ראשונה אע"פ שחזר בו מסתימתה מאחר שפשטה ברוב התלמידים לא היה יכולת בדורות שאחר רבי לשכחה מפיהם ולבטלה מבית המדרש והיתה את שמיהן והמסכל יבין שאחרונה עיקר שחזר בו מן הראשונה: **לאו שניתן לאוהרה מיתה כ"ד.** האמור בשבת לא ניתן לעונש מלקות אלא שאם יעבור עליו יתרה בו המתרה שהוא בסקילה ויסקל ואם לא התרה בו סקילה והתרה בו מלקות אין דינו למלקות אלא לעונש מלקות כחצו מתחלה. ומשנינן להכי אוקימנא כרבי ישמעאל דאמר במסכת מכות שלא שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אם התרו בו מלקות ולא מיתה מלקין אותו דתנינא[1] אחת חייבי כריתות ואחת חייבי מיתות ב"ד ישנן בכלל מלקות מ' דברי רבי ישמעאל: **הא לאו הכי מתוקמא כר"ע.** בתמיה. והא קשיא ידיעות הטומאה כדאמר לעיל (דף ג.) דלר"ע (א) אינו חייב על העלם קדש ומקדש: ומשני **לאו אמרת ר' ישמעאל היא.** דהוי קשיא לן שבועות גבי קרבן ואוקימנא למלקות ולא קשיא לן לר"ע נמי אי לאו משום קושיא דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דשמעינן ליה לר"ע בתמ' מכות (יג.) דאין לוקין עליו אי הוה קשיא לן ידיעות לקרבן הוה מוקמינן לה למלקות כולה מתניתין ור"ע והוה ניחא לן לאוקומה אליבא דר"ע משום דכולהו סתימתאי אליבי' דאמרי' (סנהדרין דף פו.) סתם מתני' ר"מ סתם ספרא ר' יהודה סתם תוספתא ר' נחמיה וכולהו אליבא דר"ע ממנו קבלו: **אי הכי.** דתנינא למלקות: **ידיעות.** דמשמע ונעלמו הכיי[2] תנן הא התראות מינהו ואין כאן העלם: **הא לא קשיא.** כלומר אם אין לך קושיא אחרת זו יש לתרץ כך: **תרתי הוא דהויין.** דאין מלקות אלא א"כ הזהירו את הטומאה והקודש או את הטומאה והמקדש ותרתי הוא דאיכא מלקות לקודש ומלקות למקדש דבשלמא לקרבן איכא תרתי העלם טומאה ואכל קודש וזכור הוא לו העלם טומאה וכא למקדש ונכנס לו וזכור הוא את הטומאה: **ותו ה"ז בטולה ויורד.** והא דמזיד אוקימתה: **אלא אמר רב יוסף.** לעולם לקרבן ודקשיא לך לא רבי ישמעאל ולא ר"ע הוא ר' סתמה ואליבא דתנאי. וה"ג בשבועות נסיב לה כר"ע בידיעות נסיב לה כר' ישמעאל. ולא מסתם סתמיהו אלא ה"ק שבועות לר"ע שתים שהן ד' ידיעות לר' ישמעאל שתים שהן ד': **אמריתא לשמעתא כו'.** אי פירשתי שמועה זו של רב יוסף לפני רב כהנא ואמר דהאי נסיב לה אליבא דתנאי דקאמר רב יוסף לא תימא נסיב ולא ס"ל ולא סתמיהו אלא ולאי מסתם סתמיהו רבי והכי קסבר לה בשבועות כר"ע וידיעות כר' ישמעאל וטעמא דנפשיה קאמר: **ונעלם ונעלם שני פעמים.** תרי ונעלם כתיבי גבי טומאת קרבן עולה

ידיעות כי מוקמינן מתני' כר"ע אע"ג דמתניתין חייבי למלקות חייבי דאכל כרבי ישמעאל ומלקות אתי שפיר הא דקתני ידיעות דמתני' חייבי בין לקרבן בין למלקות והשתא אתי שפיר דיש לישב אי הכי דפריך אמאי מוקי כרבי עקיבא ומלקות דכרבי ישמעאל ומלקות א"ש כדפרישית: **רבי** עקיבא נמי ולמלקות. וא"ת א"כ סבר ר"ע לאו שאין בו מעשה לוקין עליו כדאמר הגמ' לעיל דאליבא דר' ישמעאל והיכי מצי סבר דלוקין עליו והא למ"ד לוקין עליו משום דגמר ממונות ש"ר ועדיס זוממין כדאמר בפ"ק דמכות (דף כ:) ור"ע דאומר עדים זוממין קנסא הוא לא מצי גמר דאיכא למימר שכן קנס וי"ל דללמא סבר כרב דימי דאמר בפ"ג (לקמן דף כ:) אכלתי ולא אכלתי שבועת שוא היא ולקי עליו מלא יעקה ולמאי דפרישית לעיל דדוקא גבי שבועה קאמר לעיל דלקי עליו אתי שפיר:

ונעלם

אינו חייב אלא אחת זו היא שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד זו היא דחייבין על זדונה מכות אבל אוכל ולא אכל לא לקי מכדי האי סתמא והאי סתמא מאי חזי דעביד כי האי סתמא לעביד כי האי סתמא ולטעמיך רבי גופיה היכי סתם לן הכא הכי והכא הכי אלא מעיקרא סבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וסתמה והדר סבר אין לוקין עליו וסתמה [6] ומשנה לא זזה ממקומה במאי אוקימתא כר' ישמעאל ולמלקות מראות נגעים מאי מלקות איכא בקוצץ בהרתו וכרבי אבין א"ר אילעא [7] דא"ר אבין א"ר אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה יציאות שבת מאי מלקות איכא לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא [8] וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו משום הכי קא מוקמינא כר' ישמעאל [9] דאמר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו הא לאו הכי קיימא כר"ע קשיא ידיעות לאו אמרת רבי ישמעאל היא ולמלקות ר"ע נמי ולמלקות אי הכי ידיעות התראות מיבעי ליה הא לא קשיא תני ידיעות דהתראות אי הכי שתים שהן ארבע תרתי הוא דהויין ותו את שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים העלמה למלקות מאי עבידתיה ותו הרי זה בעולה ויורד אלא אמר רב יוסף [10] רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי בידיעות נסיב לה כרבי ישמעאל בשבועות נסיב לה כר"ע אמר רב אשי אמריתא לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמר לי לא תימא רבי נסיב לה אליבא דתנאי וליה לא ס"ל אלא רבי טעמיה דנפשיה מפרש [11] דתניא מנין שאינו חייב אלא על שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים ת"ל [1] ונעלם ונעלם שני פעמים דברי ר"ע רבי אומר אינו צריך [2] הרי הוא אומר

ונעלם

לויה ונכנס לפנים ממחיצתו הא אמר בספרא אלו דברים (פסחים דף סז. וע"ש בתד"ה הכתוב) אלא לקי שהכתוב נתקו לעשה דכתיב בדד יבא אבל אי חייבי לענין קרבן ניחא דיש קרבן לאחר שנטהר מנגעו: **בקוצץ** בהרתו. משמע הכא דאין לוקין אלא על קצילת ד' מראות נגעים וקשה דבפ' ר"א דמילה (שבת דף קנ: ופסח) משמע דלקי אף על קצילת נגעים טהורים דאין לרעת דוחה את העבודה ופריך [3] ונקלן בהרתו דאחר עשה דעבודה ודאי לאו דקולן בהרתו ומשני מחוסר טבילה התינח נגעים טמאים נגעים טהורין מאי איכא למימר משמע דלקי אקצילת נגעים טהורים ואומר ריצב"ל דהתם נמי לא חייבי אלא בד' מראות וטהורים דקאמר כגון דעמד בעיניו בזה וזה או כהה וקרי ליה טהורה לפי שאין מוחלט ואין מחוסר טבילה שכבר טבל: **הא** לאו הכי מתוקמא בר"ע קשה ידיעות. תימה דהא ולאי מי הוה סבר ר"ע לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו הוה אתיא מתני' שפיר כר"ע ולא הוה קשיא ליה ידיעות כיון דלמלקות חייבי מתני' דאיצטריך למימר דסבר תנא דמתניתין לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו וי"ל דקשיא ליה דמתניתין לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו אלא בידיעה והתראה. ותוב הא לקרבן היא דהא קתני בעולה ויורד. אלא אמר רב יוסף רבי היא. ובשבועות סבר לה כר' עקיבא דמחייב אפילו לשעבר. ובידיעות הטומאה סבר לה כר' ישמעאל דמחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש.

אבל אוכל ולא אכל לא לקי. דלמעטו אכלתי ולא אכלתי לא אתי כדאמר בפ"ג (לקמן דף כח: ופסח) דקאי בלהבא וממעטו להבא ולא לאחרון חרק חייב לכ"ע ואיכא למימר נמי דאתי למעוטי נשבע לבטל המצוה דהא קתני לה התם (דף כז.) בריש"א דהך מתני' ול"ת היכי דייק מהכא דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו דלמא טעמא משום דהוי התרלת ספק וי"ל דמשמע ליה דפטור דאכל אבל אוכל ולא אכל לא לקי. ומאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא. ותו רבי היכי סתים הכא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו והכא סתים לן לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. ופשטינן מעיקרא סבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וסתם הכי. והדר סבר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וסתם הכי. ונדחת הראשונה דהלכתא כבתראה. ומשנה לא זזה ממקומה. ור' יוחנן דאמר כשתמא בתראה. ומקשינן במאי אוקימתה למתני' דהכא דקתני שתים שהן ארבע למלקות ולא לקרבן. מראות נגעים מאי למלקות איכא. ופרקינן כגון דאיכא אחד מאלו ארבע מראות נגעים בראשי אבריו וקצצן שלוקה. כר' אבין דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בלא תעשה. יציאות השבת לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד היא ואין לוקין עליו. ופרקינן להכי אוקימנא כר' ישמעאל דתניא אחד חייבי כריתות ואחד חייבי מיתת ב"ד ישנן בכלל מלקות א"בעים דברי ר' ישמעאל. אבל לר' עקיבא ולמלקות לא מיתוקמא. דהעלמה במלקות ליכא. דהא ליכא מלקות אלא בידיעה והתראה. ותוב הא לקרבן היא דהא קתני בעולה ויורד. אלא אמר רב יוסף רבי היא. ובשבועות סבר לה כר' עקיבא דמחייב אפילו לשעבר. ובידיעות הטומאה סבר לה כר' ישמעאל דמחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש.

מסורת הש"ס

(א) [יבמות ג. וש"נ], ב) [לקמן ל. מכות יג: סוטה ה. זבחים קו. מנחות [לו:] סנ: עירובין לא. ע"ז נח:], ג) [שבת קנד. עירובין יז: כ"ק עד: סנהדרין פו: מכות יג:], ד) מכות יג., ה) [כ"ה ז: וש"נ], ו) רש"ל דאשכחן לאיש ליה טעמא דנפשיה דתניא, ז) [מכות יג.], ח) [הכי. רש"ל], ט) [וע' תוספות מולין מג. ד"ה והא], י) ריקלן. יעב"ץ.

תורה אור השלם

[1]. אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא אוֹ בְנִבֵלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בִנְבֵלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בִנְבֵלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם: אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם:

ויקרא ה ב. ג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הא לאו הכי וכו' דלר"ע (אינו חייב בהעלם קדש ומקדש) תמ"מ יב"כ ס"א אינו חייב אלא בהעלם טומאת קדש ומקדש: (ב) תוס' ד"ה אבל וכו' דהוי התרלת ולאי ומתני' דפ"ג איירי בהתראת ספק ונעלם תרוייהו סגיאן לה וכו' אלא מי מעשה וי"ל כל"ל:

מוסף רש"י

אינו חייב אלא אחת. לאין שבועה חלה על שבועה (לקמן כא. כוז) דכיון דנשבע שבועה ראשונה, הוה לה שבועה שיש לקיים את המצוה, ואמן דמתניתין דפטור (לקמן כא.). זו היא שבועת ביטוי. דקאמר קרא לנטות כשפתים להרע או להטיב וגו' חו היא שבועת ביטוי שמוציא בשפתיו שלא יאכל אותו ככר, אבל לא גזל מידי לחבריה, אבל שבועת העדות ושבועת הפקדון מביא על הדין כשנגה אחד (חמורה ג). לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. לאזהרת דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד (מכות יג.) אלא שעבר בו שתחייב עליו מיתת ב"ד (מכות יא. ב"ק עד:). אין לוקין עליו. כשהתרו בו מלקות אלא מיתה, לפי שלא ניתן לאי זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין, שהרי הוצרך להזהירו שאם לא כן לא היה יכול לחייבו מיתה (מכות יג.). דמתניתין ד"ל הוא עצמו של לאו (ב"ק עד:) אפילו לא התרו בו למיתה והתרו בו למלקות, הכשרתו לא מיקטיל, אפילו הכי לא לקי, דלאזהרת מיתה ניתן ולא למלקות (שבועות שם וכעי"ז סנהדרין פו:). רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי. הוא אמרה למתני' ועביד מילתיה חדא כחד תנא וחדא כחד תנא (ר"ה ז:) מתני' רבי קתמה לפי דעתו ועביד מילתיה כי הני תרי תנאי, בחדא אמר שרשה דבריו של זה כזו ושל זה כזו (חולין פד.).

עין משפט נר מצוה

מז א מי' פי"ח מהל' סנהדרין הלכה כ: יז ב מיי' פי"ח מהל' שגגות הלכה ח:

גליון הש"ס

הגה' ד"ה אבל וכו' דחשיב התרא' ספק אפי' שיבר בנפי'. לא זכיתי להבין דהתם שמע בעיניה הלקיתה ובשעה שיגיר כנפים אינו בעיניה אלא המבטל זה מיקון העשה ויתחייב המלקות למפרע בשעה שלקה. וזה לא שייך שהתרתה על שעת שיגור כנפים דעתה אינו עושה בעיניה. וכשלקה היה התרלת ספק שמא לא יגבר כנפים. אבל הכא דהעביריה אינו על שעת שבועה אלא על שעה שעובר על השבועה דקס בלאו ללא יחל וכיון דאמו דנן למייבי דהבלמה ליס לדונו בלאו שם בו מעשה דעתה הוא יעשה בעיניה דהבטלתו ליס עובר על שבועתו שאינו אוכלו. ל"ל התרלה הוא עתה כשמבטלי ליס ולא הוי התרלת ספק ונע"ג:

רבינו חננאל

שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה. אינו חייב אלא אחת. זו היא שבועת ביטוי שחייבי על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד. ידייקי' מינה מדקתני זו היא זהו דלקי. דעבד מעשה דאכל אבל אוכל ולא אכל לא לקי. ומאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא. ותו רבי היכי סתים הכא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו והכא סתים לן לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. ופשטינן מעיקרא סבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וסתם הכי. והדר סבר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וסתם הכי. ונדחת הראשונה דהלכתא כבתראה. ומשנה לא זזה ממקומה. ור' יוחנן דאמר כשתמא בתראה. ומקשינן במאי אוקימתה למתני' דהכא דקתני שתים שהן ארבע למלקות ולא לקרבן. מראות נגעים מאי למלקות איכא. ופרקינן כגון דאיכא אחד מאלו ארבע מראות נגעים בראשי אבריו וקצצן שלוקה. כר' אבין דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בלא תעשה. יציאות השבת לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד היא ואין לוקין עליו. ופרקינן להכי אוקימנא כר' ישמעאל דתניא אחד חייבי כריתות ואחד חייבי מיתת ב"ד ישנן בכלל מלקות א"בעים דברי ר' ישמעאל. אבל לר' עקיבא ולמלקות לא מיתוקמא. דהעלמה במלקות ליכא. דהא ליכא מלקות אלא בידיעה והתראה. ותוב הא לקרבן היא דהא קתני בעולה ויורד. אלא אמר רב יוסף רבי היא. ובשבועות סבר לה כר' עקיבא דמחייב אפילו לשעבר. ובידיעות הטומאה סבר לה כר' ישמעאל דמחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש.

ונעלם ונעלם ב' פעמים. פי' בקונט' תרי ונעלם כתיבי גבי טומאה בקרבן עולה ויורד ונעלם ממנו והוא טמא ונעלם ממנו והוא ידע קמא למיגמר מייה על העלם טומאה הוא חייב ולא על העלם מקדש ואידך קרא ימירא הוא לדרשה והטל והוא ידע בין תרי ונעלם ודרוש דלאחר שהיתה ידיעה נעלם. ולמימר דבעי ידיעה בתחלה וידיעה בסוף לא בעי קרא דאי לא ידע שחטא אמאי מייתי קרבן ע"כ לשון הקונט' וקשה הרבה לפירושו ג' דאמאי איצטריך ונעלם למימר דאיו חייב על העלם מקדש דמהי מיתי דאיצטריך קרא למיפטריה תדע דהא לרבי איצטריך ונעלם לחייבו על העלם מקדש ועוד דפירש דלידיעה בתרייתא לא צריך קרא דאי לא ידע שחטא אמאי מייתי קרבן ג"כ בכל החטאות דכתיב לו הודע ליבעי ידיעה בתחלה ועוד הרי רבי דרש והוא ידע לידיעה בתרייתא וכתיב קרא לאורחא דמילתא אף ע"ג דלא איצטריך ג"כ איצטריך לידיעה בתרייתא למעוטי הפרים קרבן קודש שנודע לו לאחר זמ"ד כפ' דס שחיטה (כריתות דף כב:) אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה ואם הפרים אשמו קודש שידע הר קדוש בחטאת דכתיב לו הודע אליו מודה דבעי ידיעה ועוד דבסוף פ"ב (לקמן יט:) קאמר דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה מדמצריך תרי ונעלם להעלם מקדש ולהעלם טומאה משמע דר"ע דבעי ידיעה בתחלה דרש ליה מונעלם ימירא לכך נראה לר"ת דר"ע דרש ליה מונעלם ימירא מכלל שידע ורבי מונעלם דאתי לגופי' דרש מכלל שידע ידיעת בית רבו ועוד יש לפרש ונעלם ונעלם שתי פעמים שדי והוא ידע בין תרי ונעלם דהשתא איכא ידיעה אחר העלמה וקודש העלמה: **ר"ע** דמחייב לשעבר משום דדריש ריבויי ומיעוטי. וא"ת דבפ"ק דב"מ (דף ד: ושם) גבי סלעין דיגרין קאמר ר"ע דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות וא"כ דרש כללי ופרטי דלמאן דדרש ריבויי ומיעוטי לא ממעטי' אלא שטרות כדמוכח בסמוך ולפפרים דגרסי התם רבי יעקב נימא וי"ל דאפי' מאן דדרש ריבויי ומיעוטי כי איכא תרי מיעוטי מוקמת חד למעוטי קרקעות וחד למעוטי שטרות כדמשמע בפ' מרובה (ב"ק דף סג. ושם) ורע"א אית ליה נמי שום מיעוטא אחריני גבי שבועות למעוטי קרקעות וי"מ דהיה דהזהב (ב"מ דף מ: ושם) דממעטו קרקע משבועה מקרא דכי יתן איש מכלל ופרט וכלל אינה עיקר דרשה אלא מקרא דממעטי' כפל מעל כל דבר פשע ממעטינן נמי שבועה והתם איכא טובא מיעוטי למעוט שטרות וקרקעות וקרא דכי יתן איש אחא לדרשא אחריתי כי יתן איש (לקמן מב.) עד שיתן כשהוא איש כסף (ג) כלים (שם לט:) מה כלים שנים כו' ועי"ל דאפי' מאן דדרש ריבויי ומיעוטי מיעטו ולריכה ומיעטו לא דרש אלא דרש ליה בפרט וכלל ופרט כדמשמע פ' ג' מיים (מיר דף לה. ושם) ומ"ל דר"ע ידרוש גבי שבועות בפרט וכלל ופרט דכה"ג דרש גמ' בב"מ (דף מ:) כי יתן איש אל רעהו חמור וגו' בכלל ופרט וכלל ובפ' ג' מיים (מיר דף לה.) מאן דדרש ריבה ומיעטו דרש ליה בפרט וכלל ופרט: **בכל** פודין בכור אדם. הא דפליגי בפ"ק דקדושין (דף כט.) גבי הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו ר' יהודה אומר בנו קודמו ד) ומפרש כגון דאיכא חמש בני חורין וחמש משועבדים לרבי יהודה אלוה הכתובה בתורה כמלוה הכתובה בשטר דמיא ואזיל בהן וטריף הכי משועבדים לאו דמפריק בקרקעות אלא ימכרם ויתן דמיה לבהן: **יצאו** שטרות. הא דמשמע הכא דשייך בשטרות מכר מדאיצטריך למעוטי שטרות מפורש במקום אחר (כתובות פה: קדושין מח. ובשאר דוכתי): **דתניא** מרצע. הוי מלי לאיתויי מההיא דהקומץ רבה (מנחות דף כח:) גבי מנורה של עץ ושל אבר ושל גיסטרון רבי פוסל ור' יוסי בר' יהודה מכשיר: **הסול** והסירה והמקדח. זו ואין ל"ל זו קתני דהמקדח ומתו ומכתב ה"ל למימרי בריש שהן דמודה בהו רבי שהן של מתכת: **לרבות** כל דבר הנלקח ביד. לאו דוקא דהא ממעטו סס: דתנא

ד) **ונעלם** מכלל דידע ¹והוא ידע הרי כאן שתי ידיעות אם כן מה ת"ל ¹ונעלם ונעלם לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש אשכחן בידיעות דאית ליה טעמיה דנפשיה שבועות דלית ליה טעמיה דנפשיה מנלן סברא הוא ה) (לישנא אחרינא אשכחן בידיעות דסבר לה כר' ישמעאל בשבועות דסבר לה כר"ע מנלן סברא הוא) ר"ע מאי טעמא קא מחייב לשעבר דדריש ריבויי ומיעוטי רבי נמי דריש ריבויי ומיעוטי דתניא ³רבי אומר בכל פודין בכור אדם חוץ מן השטרות ורבנן אמרי ⁴בכל פודין בכור אדם חוץ מעבדים ושטרות וקרקעות (ו) מאי טעמא דרבי דריש ריבויי ומיעוטי ²ופדויו מבן חדש ריבה ²בערכך כסף חמשת שקלים מיעט תפדה חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי ריבה כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות ורבנן דרשי כללי ופרטי ופדויו מבן חדש כלל בערכך כסף חמשת שקלים פרט תפדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כענין הפרט מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות אע"פ שמיטלטלין אין גופן ממון ורבי דריש ריבויי ומיעוטי ופדויו מבן חדש ריבה בערכך כסף חמשת שקלים מיעט תפדה חזר וריבה ריבה מיעט וריבה ריבה הכל מאי ריבה ריבה כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות אמר ליה רבינא לאמיתר וכו': (ג) יום' ד"ה כ"ע וכי' בסהוא אים כסף או כלים:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ר"ע וכו' ור"ע אית ליה נמי. עי' לקמן דף כה. תוס' ד"ה רבי:

מוסף רש"י

חדרן מן השטרות. שאם יש לו שטר על חבירו בה' סלעים ונתנו לבהן שיגבה אותו חוב בפחות בו, אינו פדוי (בכורות נא.) בערכך כסף חמשת שקלים מיעט. כסף ולא מילי אחרינא (שם). מיעט שטרות. ולא תפיסי מילי (שם). תפדה חזר וכלל. ואע"ג דהאי תפדה כמוב קודם לפרע, אפילו הכי דייקינן ליה בכלל ופרט כדאמרינן לקמן (שם). הסול. קיסם שראשו חד שקורין בריזק"ל (שם לז.). והמקדח. טריבנ"ל (שם) טוריי"ל (קדושין נא.). והמכתב. עט כרזל (בכורות שם, ושם נא.) גרייפ"ל שחוקקין בפנקסיהן (קדושין שם). במאי קא מיפלגי גבי סול יסירה, רבי דריש כללי ופרטי. בכל התורה מקום שכולל ופוכט דוכש שהפרט פירוש של כלל ואין בכלל אלא מה שבפרט, וכי מזר וכלל לא הוסיף לך בכלל האחרון אלא הדומה לפרט (קדושין כא.).

מסורת הש"ם

ה) ס"ל ל"ג, ב) בכורות נא. ו): קדושין כח.; ד) [ויקרא ה:], ה) [שם], ו) [לקמן ה.], ז) [ל"ל אחר ד"ה ופדויון], ח) שייך לע"ל, ט) ומפרש היכא דליכא אלא ממש סלעים כ"ע סברי דהוא קדיש דמעות דגופו עדיף כי פליגי בגון דאיכא ממש. כל"ל רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מון מעבדי' ושטרו' וקרקעות (מהר' טעמא דרבי דרש ריבויי ומיעוטי וכו' אף על פי שמעלטלין אין גופן ממון) תא"מ וע"ב ס"ל ואמרינן במאי קא מיפלגי רבנן דדרשי כללי ופרטי ור' דריש ריבויי ומיעוטי רבנן דדרשי כללי ופרטי ופדויו מבן חדש כלל בערכך כסף חמשת שקלים פרט תפדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כענין הפרט מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות אע"פ שמיטלטלין אין גופן ממון ורבי דריש ריבויי ומיעוטי ופדויו מבן חדש ריבה בערכך כסף חמשת שקלים מיעט תפדה חזר וריבה ריבה מיעט וריבה ריבה הכל מאי ריבה ריבה כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות אמר ליה רבינא לאמיתר וכו': (ב) יום' ד"ה כ"ע וכי' בסהוא אים כסף או כלים:

לעזי רש"י

גריפ"א [גרפי"א]. מכתב. חרט.

רבינו חננאל

ר' עקיבא מחייב לשעבר מדברי הכתוב שנאמר לכל אשר יבטא האדם בשבועה. דתנן א"ל ר' עקיבא א"כ אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה. דברים שאין בהם הרעה והטבה מנין. א"ל מדברי הכתוב. א"ל אם ריבה הכתוב אפילו לדברים שאין בהם הרעה והטבה. ריבה הכתוב נמי לשעבר וכיון דר' עקיבא דריש רבויי ומיעוטי ור' נמי דריש רבויי ומיעוטי שמעינן מינה דר' נמי מחייב לשעבר כר' עקיבא. דתניא ר' אומר בכל פודין את הבכור חוץ מן השטרות. שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה. ריבה ופדויו מבן חדש. ריבה לפדות בכל דבר. בערכך כסף חמשת שקלים מיעט כל דבר זולתי כסף. תפדה חזר וריבה כו'. וחכ"א בכל פודין בכור אדם חוץ מקרקעות ועבדים ושטרות. שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה. ופדויו מבן חדש כלל. בערכך כסף מיעט. תפדה חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כענין הפרט ומקשה רבינא והא אשכחן לר' דדריש נמי כללי ופרטי דתניא ולקחת את המרצע. מרצע אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול והסירה והמקדח והמחט והמכתב ת"ל ולקחת לרבות כל דבר הניקח. את המרצע מיעט הכל זולתי המרצע. ונתתה באזנו חזר וריבה כל דבר הניתן ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל. ר' אומר ולקחת כלל את המרצע פרט. ונתתה חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כענין הפרט כו'.

ריבויי ומיעוטי. ומיעט הכל ומיעט סס הכי מפרש לה בקדושין (כפ:): **והכא.** גבי פליון הכן להכי דרים ליה בריבויי ומיעוטי משום דאין הפרט בין שני כללות: **דתנא דבי רבי ישמעאל.** בחלו טריפות (חולין סז.) דאיכא תנא דדרים את זה מאכלו מכל אשר במים כלל בימים ובנחלים פרט במים חזר וכלל ופליג עליה תנא דבי רבי ישמעאל ואמר במים במים סמוכין זה לזה ואח"כ כתיב בימים ובנחלים הלכך אין זה כלל ופרט אלא הטילהו ביניהם לדרשו בריבויי ומיעוטי: **ורבנן.** דפליגי עליה דרבי ודרשי ליה בכלל ופרט סבירא להו כדאמרי בגמרא: **אין הא'ים מנוקה מעון.** שבא עליה אחר שנסתרה: **ידיעה בית רבו.** שלמד בבית רבו שהנוגע בטומאה טמא [9] והוא ידע שהרגיש כשנגע אבל לא התבונן לשום על לבו שנטמא [1] (בטומאה כשנוגע בה) שמה ידיעה: **ד' בפנים.** שתים לחיוב הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית יב' לפטור כשזה עוקר וזה מניח דכתיב [2] בעשותה העושה את כולה (שבת דף ג.): **דעיקר שבת.** שעיקר מסכת בשיסורי שבת: **אבות.** יציאות שהן מן התורה: **תולדות.** הכנסות דלא מיפרשן בהדיא: **חרבי הויין.** ומתני' דהכא ד' תנן: **שתים לחיוב.** הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית: **ושתים לפטור.** אחת שהעני פושט ידו לפנים ונתן בעה"ב לתוכה והעני הוציאה ועבד איהו הנאה ולא עבד עקיר' ובעה"ב עקר ולא הניח ושניהם פטורין ואחת שבעה"ב פושט ידו מליאה לחוץ ונטל העני מתוכה והניח דעבד נמי בעל הבית עקירה והעני הנאה ושניהם פטורין בשתי הוצאות הללו: **חיובי מאי ניהו יציאות.** דהא יציאות קתני ויציאות דחיובא תרתי הוא דהויין חדא דעני וחדא דבעה"ב:

דתנא רבי ר' ישמעאל [3] במים במים שני **פעמים** כו'. תימה דר' ישמעאל תני בי"ג מדות התורה נדרשת והא איכא עפי הך מדה דשני כללות הסמוכו' דדרשין בריבה ומיעט: **בשבועות** נסיב לה בר' עקיבא ולא סבר לה. זימנין דלא בעי למימר הכי בפרק כיסוי הדם (חולין דף פה:) גבי רבי חייא דנפל ליה [4] יציאה בכימתי' וא"ל רבי לא ומחר ופריך ולימא ליה לא ומרוף דהא רבי ראה דבריו של ר"ש בכיסוי הדם ושנאם בלשון חכמים דשמיטה שאינה ראויה לא שמה שמיטה ולא בעי למימר תני לה ולא סבר לה: **ונעלם מעיני אישה מבלי דה"ל ידיעה מעיקרא.** י"מ דה"ל ידיעה שנטמאת דהכי משמע קרא ושכב אים אותה שכבת זרע ונעלם וגו' ופקה לפירוש זה דהיכי דמי אי בשעת השקאה נזכר מן הטומאה למה משקה אותה ואם אינו נזכר אמאי משקה אותה הא בעינן ידיעה מעיקרא והוא סבור שלא היתה לו ידיעה מעולם ומיהו יש לייחס דמיירי כשאינו נזכר ומ"מ משקה אותה מספק דע"י השקאה יתברר אם היתה לו ידיעה מעיקרא או לא ולפי המפרשים דונעלם קאי אמסתירה מיירי שפיר דבשעת השקאה זכור מן הסתירה אבל מ"מ קשה אמאי חשיב ליה אין מנוקה אם לא בא עליה משנסתרה וי"ל כיון דשכח מוכיח שלא הקפיד ולא חשיב מנוקה מעון דאפילו אינו מוחה אעון בניו ובנותיו אין מים בודקין את אשתו כדאיתא בפ"ב דסוטה (דף מז:) [5] ואמר נמי התם אם אתם מקפידין על עצמכם המים בודקין את נשותיכם: **ידיעת** בית רבו שמה ידיעה. אף על פי שדבר זה לא נעלם ממנו שגם עתה יודע כן ולא אתי למעוטי אלא מיוקר שנשבה וכן בסוטה יודע שאם נטמאה אסורה וגבי תורה נמי אף בשעת העלמה נמי יודע שהיא בעולה: **אמר ליה רב פפא לאביי והא תנן כו' מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו.** ה"ה דה"מ לגיפרך אלא דדרים מקרא דונעלם לידיעת בית רבו ומי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו: **שתים** שהן ד' **בפנים.** הכא פי' בקונטרס בפנים היינו הכנסות ובחוץ היינו הוצאות ואין נראה מדאיצטריך לקמן למימר וקמפרש הכנסה לאתר ה"ל לאוכוחי משתים שהן ד' בפנים דהוו כולהו הכנסה ונראה כמו שפירש בקונטרס במסכת שבת (דף ב.) שתים הוצאה והכנסה לחיוב של בעל הבית העומד בפנים שהן ארבע הוצאה והכנסה לפטור ובחוץ לעני העומד בחוץ וריב"א פירש שתים דהוצאה לחיוב והוצאה לפטור שהן ד' הכנסה לחיוב ולפטור לבעל הבית העומד בפנים וכן לעני העומד בחוץ דה"ל מפרש לעיל מתני' דהכא שתים הוצאה דעני ולבעל הבית שהן ד' הכנסה דעני ולבעל הבית וכיוצאי מתני' כמו שפירש בקונטרס [6] אם כריב"א ואין להאריך ואין להקשות לפירוש ריב"א הא דמפרש ואזיל דמתני' דשבת כסדר הקונטרס הכנסה והוצאה דעני ולא מפרש הוצאה והוצאה הכנסה דניחא ליה למיגקנ הכי כדי לקצר פשט עני ידו לפנים אי שנטל כו' והוצאה והוצאה היה צריך להאריך ועוי"ל שתים שהן ד' בפנים היינו חיוב שחייב ומצית קרבן עליהם בפנים בעזרה דהיינו ב' הוצאות וב' הכנסות ושתים שהן ד' בחוץ היינו פטור: **ומאי** שנא הכא דתני שתים שהן ד' ותו **לא.** וא"ת ולישני דהכא לא מצי תני כי התם משום דדומיא דמרחות נגעים קתני כולהו לחיובא וי"ל דשפיר הוה דומיא דמרחות נגעים הואיל ואיכא בהו ד' לחיובא והכי"ר משה פירש משום דומיא דמרחות נגעים אין לו להניח מלפרש דיני שבת אבל בתר דמסיק דהכא לאו עיקר שבת הוא פריך שפיר והא דומיא דמרחות נגעים קתני: **אבות** תני תולדות **לא** תני. אע"ג דמרחות נגעים תני אבות ותולדות התם משום דאי אפשר למצוא ב' שהן ד' בענין אחר: **והא** יציאות קתני. לפי הפשט משמע דלא פריך אלא אהכי דהכא משום דלא תני פטורי אבל אהכיא דשבת דתני חייבי ופטורי ניחא ליה ותימה דהיכי משכחת לה בהוצאות גרידא ב' שהן ד' לבעל הבית וכן לעני ומפרש ר"י דהשתא חשיב אף פטור דפטור ומותר דמשכחת כל הח' בהוצאות:

מי

ריבויי ומיעוטי אין בעלמא כללי ופרטי דריש והכא היינו טעמא כדתנא דבי ר' ישמעאל [6] דתנא דבי ר' ישמעאל [3] במים במים שני פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט ורבנן אמר רבינא כדאמרי במערבא כל מקום שאתה מוצא שתי כללות הסמוכות זה לזה הטל פרט ביניהן ודונם בכלל ופרט השתא דאמרת רבי כללי ופרטי דריש בעל כורחיך קשיא שבועות אלא בשבועות נסיב אליבא דר' עקיבא וליה לא סבירא ליה: גופא מנין שאינו חייב אלא על שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים ת"ל [2] ונעלם ונעלם שני פעמים דברי ר"ע רבי אומר אינו צריך הרי הוא אומר ונעלם מכלל שידע והוא ידע הרי כאן שתי ידיעות א"כ מה ת"ל ונעלם [6] לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש: אמר מר ונעלם מכלל שידע מאי משמע אמר רבא מדלא כתיב והיא עלומה ממנו א"ל אביי אלא מעתה גבי סוטה דכתיב [3] ונעלם מעיני אישה מכלל דהוי ידע מעיקרא אי הוה ידע מי בדקו לה מיא והא [3] תניא [4] ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה [8] בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו ותו גבי תורה דכתיב [5] ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה [6] לא ידע אנוש ערכה דהוה ידע [3] ביה והכתיב [6] לא ידע אנוש ערכה אלא אמר אביי קסבר רבי [7] ידיעת בית רבו שמה ידיעה א"ל רב פפא לאביי אלא דקתני אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו א"ל אין משכחת לה בתינוק שנשבה לבין הנכרים: יציאות שבת שתים שהן ארבע [10] תנן התם יציאות שבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ מאי שנא הכא דתנא שתים שהן ד' ותו לא ומאי שנא התם דתני שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ התם דעיקר שבת הוא תני אבות ותולדות הכא דלאו עיקר שבת הוא אבות תני ותולדות לא תני אבות מאי נינהו יציאות יציאות תרתי הויין וכ"ת מהן לחיוב ומהן לפטור והא דומיא דמרחות נגעים קתני מה התם כולהו לחיובא אף הכא כולהו לחיובא אלא אמר רב פפא התם דעיקר שבת תני חיובי ופטורי הכא חיובי תני ופטורי לא תני חיובי מאי נינהו יציאות [11] יציאות תרתי הוא דהויין שתים דהוצאה ושתים דהכנסה והא יציאות קתני אמר רב אשי תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה ממאי

דתנן

הכנסה ונראה כמו שפירש בקונטרס במסכת שבת (דף ב.) שתים הוצאה והכנסה לחיוב של בעל הבית העומד בפנים שהן ארבע הוצאה והכנסה לפטור ובחוץ לעני העומד בחוץ וריב"א פירש שתים דהוצאה לחיוב והוצאה לפטור שהן ד' הכנסה לחיוב ולפטור לבעל הבית העומד בפנים וכן לעני העומד בחוץ דה"ל מפרש לעיל מתני' דהכא שתים הוצאה דעני ולבעל הבית שהן ד' הכנסה דעני ולבעל הבית וכיוצאי מתני' כמו שפירש בקונטרס [6] אם כריב"א ואין להאריך ואין להקשות לפירוש ריב"א הא דמפרש ואזיל דמתני' דשבת כסדר הקונטרס הכנסה והוצאה דעני ולא מפרש הוצאה והכנסה דניחא ליה למיגקנ הכי כדי לקצר פשט עני ידו לפנים אי שנטל כו' והוצאה והוצאה היה צריך להאריך ועוי"ל שתים שהן ד' בפנים היינו חיוב שחייב ומצית קרבן עליהם בפנים בעזרה דהיינו ב' הוצאות וב' הכנסות ושתים שהן ד' בחוץ היינו פטור: **ומאי** שנא הכא דתני שתים שהן ד' ותו **לא.** וא"ת ולישני דהכא לא מצי תני כי התם משום דדומיא דמרחות נגעים קתני כולהו לחיובא וי"ל דשפיר הוה דומיא דמרחות נגעים אין לו להניח מלפרש דיני שבת אבל בתר דמסיק דהכא לאו עיקר שבת הוא פריך שפיר והא דומיא דמרחות נגעים קתני: **אבות** תני תולדות **לא** תני. אע"ג דמרחות נגעים תני אבות ותולדות התם משום דאי אפשר למצוא ב' שהן ד' בענין אחר: **והא** יציאות קתני. לפי הפשט משמע דלא פריך אלא אהכי דהכא משום דלא תני פטורי אבל אהכיא דשבת דתני חייבי ופטורי ניחא ליה ותימה דהיכי משכחת לה בהוצאות גרידא ב' שהן ד' לבעל הבית וכן לעני ומפרש ר"י דהשתא חשיב אף פטור דפטור ומותר דמשכחת כל הח' בהוצאות:

מי

(מ) יציאות שבת. הוצאות שמרשות לרשות החמורות בשבת, ובגמ' מפרש הכנסות נמי קא קרי ליציאות הואיל ומוציא מרשות לרשות (שבת ב.). שתים שהן ארבע בפנים. לאותן העומדים בפנים. שתים מן התורה הוצאה והכנסה דבעל הבית, ובפרק זאיזהו נכריאים נקפא לן מיהו משה ויעבירו קול במחנה וגו', לא תפיקו מרה"י לרה"ר להבית נדבה לאתחא ליה, ויום השבת היה כדליף המס, ועל שתים אלו חייב חטאת על שגגתו ועל זדונו כרת ועל התראתו סקילה, וכן בכל מלאכת שבת (שם). שהן ארבע. מדבריהם היסיפו שתים לאסור לכתחלה ואם עשה פטור (שם). ושתים שהן ארבע בחוץ. שתים מן התורה, הוצאה והכנסה דעני העומד בחוץ, ושתים מדבריהם כשהמלאכה נעשית על ידי שנים זה מביא לכתחלה אסור ואם עשה פטור, כדליף

כ א מי' פ"ב מהלי' שוטה הלכה ח קמנ עמין מה:

מוסף רש"י

ריבויי ומיעוטי. אין הפרט פירושו של כלל שאתאר אין בכלל אלא מה שבפרט, אלא למעוטי הוא בא, לפי שבכלל היה מרבה את הכל ובא המיעוט אחריו לומר זה וכיוצא בו אלמלי לך, הילכך אפילו לא חזר וכלל היימי מבא בענין הפרט וכי חזר וריבה ריבה הכל ולא מיעט לך אלא דבר אחד ומאמרו הכתוב לחכמים אחד דבר הראוי למעט מן הכלל, פי' מיעוט, ממעט קצת ממשמעו (קדושין נא:). **במים במים שני פעמים.** מאכלו כל אשר במים, כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים, הואיל וכללים סמוכים הם והפרט אינו ביניהן, אלא אחריהם כתיב בימים ובנחלים, דמשמע בימים ונחלים הוא דבעינן סנפיר וקשקשת אבל שיחין ומערות לא, אין זה נדרש בכלל ופרט, דלא ליתרבי אלא בענין הפרט, אלא בריבה ומיעט וריבה ומתרבי כל מילי אלא למיעוט מהני למעוטי פורתא חדא מילתא ותו לא (ב"ק סד:) כלומר כל מקום שאתאר ב' כללות זו אצל זו ופרט אחריהן, בגון הכא את זה תאכלו מכל אשר במים אשר לו סנפיר וקשקשת במים, דהיינו שני כללות דמשמע דבכל מים בעינן סנפיר וקשקשת, ופרט כתיב אחריהם בימים ובנחלים, דמשמע בימים ובנחלים שונעים הם בעינן סנפיר וקשקשת אבל הנדלים במים מכולסן מיתאכלי בלא סנפיר וקשקשת, אין זה כלל ופרט, לא ליתיבן ליה בכלל ופרט, אלא מטילין הפרט ביניהן ודנין אותו בריבוי ומיעוטי (בכורות נא.) הואיל ושני הכללות סמוכין, בשתיל פרט שאחריהם ביניהם מדה בתורה היא שלא תדונם בכלל ופרט אלא בדרכי ומיעוט, דלהכי פלגינהו רחמנא לפרטא מכללא דלא תדרשהו בכלל ופרט, ואיכא בין ריבה ומיעט לכלל ופרט, דכי דרשינן כלל ופרט הוי פרט פירושו של כללא ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו דבר הדומה לו אין לך להביא, וכשכלל לך כלל שני אחר הפרט, אתי לאחויי מידי דדמי ליה לפרט, אבל כי דרשינן ריבה ומיעט, לא פירש המיעוט את הריבוי אלא מיעט שלא תשמע ממני הכל אלא זה והדומים לו, ובגלאי רבוי שני הר מרבינן כל דדמי ליה למעוטי, ואתי רבוי שני לאחויי כל מילי, ואתי מיעוטא למעוטי מידי דלא דמי ליה כלל, והכי מפרשינן בפרק גמר הדין (סנהדרין מה:) גבי כל הנפקליין תנלין, דריבוי ומיעוט לחודיה מיתי כל דדמי ליה בכל מילי (חולין סז.). **בזמן שהאיש מנוקה מעון.** שלא בא עליה לאחר שנסתרה, שהסוטה אסרה עליו דכתיב (במדבר ה) והיא נטמאה (ירמות יח. ובערי קדושין כב.) שלא בא עליה משנסתרה עליו, ואפשר הוא תשא את עונה, שיבדקה המים (סוטה כח.). אין האיש מנוקה מעון. מעון ניתוף נאסה אסורה לו, בין מזו שנסתרה בין בחתרת (שם

מי לא עסקינן דמעייל בו'. ואם תאמר ומאי שנא דתני תולדה דהוצאה משאר תולדות של אבות ועוד תימה דקתני סיפא הרי אלו מ' אבות מלאכות חסר אחת משמע דלא תני שום תולדה וי"ל דודאי המוציא מרשות לרשות עיקרא לא תנא אלא משום הוצאה אגב דמייל הכנסה דרך קלרה וכ"ת פי' משום דהוצאה והכנסה גרועות הן והוי חידוש תנא לה להכנסה לחודה בהדה:

וקמפרש הכנסות **לאלתר.** ריב"א לא גרים לאלתר דבלא לאלתר מוכח שפיר דלא מצינן לאשכוחי ב' שהן ד' נפנים וכן בחוץ בלא הכנסות ומיהו לפי מאי דפריסת לעיל גרס ליה שפיר: **רבא** אמר רשויות קתני. פי' בקונ' בפ"ק דשבת (דף ג:) יציאות השבת שתים כלומר שתי רשויות רשות הרבים והר"י ועל ידיהם יש לך ד' איסוריים בפנים וד' בחוץ ולפירושו לא ה"ל למיתני וד' שהן ארבע בחוץ אלא ושהן ד' בחוץ לכך מפרש ר"י דה"ק ברשויות שבת יש ב' חיובים שהן ד' בפנים וב' חיובים שהן ד' בחוץ[ם]: **רבא** אמר. יש שמוחקים רב אשי בתירוצא לעיל דתנא הכנסה הולאה קרי לה דהש"ס לא היה קובע דברי רבא אחר רב אשי דכיוס שמת רבא נולד רב אשי[ש] ואין למחקו בשביל כך דמילתא דרבא לא קאי לתרוצי קושיות ורבא לא בא אלא לייאש דמתני' דקתני יציאות ולא קתני הולאות דיציאות משמע מולאות ומבואות דהיינו רשויות והש"ס קבעה כאן משום דבהכי מיתרצא פירכא דוהא יציאות קתני תדע דאי בא לתרץ מי דיחקו לומר כן הא ע"כ תנא הכנסה הולאה קרי ליה מהתיא דהמוציא מרשות לרשות: **שנים** שהן ד' **בחרת בו'.** סדר לבנויתן שלג לומר לבן סיד ההיכל וקרוס בילה והיה נראה לומר דכל למעלה משלג בכלל שלג ומלמר ועד שלג בכלל לומר ומסיד ועד לומר בכלל סיד ומקרוס ועד סיד בכלל קרוס והיה אחי שפיר הא דתנן במסכת נגעים (פ"ח משנה ד) ע"ב מראות דהרבה מראות נגעים יש אבל אין לחלקם לענין טירוף אלא לארבעה אבל קשה דהיכי פריך לקמן ואמרו מקרוס בילה ולמעלה טומא ומצטרף איך היינו מחלקים אותן לד' מראות הללו והיאך הייתי יודע אם לא מגאם לכך נראה דאין דרך הנגע לבא אלא בד' מראות הללו ואין מראות אחרות בינתיים וכן פירש בקונט' בסמוך וע"ב דחשיב במסכת נגעים חשיב פתיכי או נגעי בתים ובגדים כדפי' במתני' ומיהו אפשר שבכל אחד יש כמה מראות שיש שלגים לבנים זה מזה וכולן מראה שלג וכן לומר לבן נקי בן יומו דמפרש לקמן לבן מלמר אחר והכל מראה לומר וכן סיד וקרוס אבל לעולם לא יבא הנגע כ"א בד' מראות הללו: **שאת** בצמר לבן. הש"ס מקלר ומדלג דר"מ דאמר בריש מסכת נגעים שאת בקרוס בילה שניה לה כלומר לבן ונראה דלומר לבן דר"מ לא אייתי בנקי בן יומו כמו חכמים אלא לומר שאינו נקי ושאור מסיד דאין סברא דלשאת שהיא שאורה מכולן שתהיה תולדתה לבנה מתולדה דבהרת שהיא לבנה מכולן: **אם** בן **טיהרת סיד מלצרף.** תימה מקשה נמי ליה טיהרת בהרת מלצרף דאי בהדי סיד איכא לומר דעדיף מסיד ואי בהדי לומר מינה הוא ובקונטרס פירש דבהרת ושאת שמלטרפים כדדרשינן בת"כ והיה מלמד שמלטרפים זה עם זה וקשה דא"כ תולדות נמי יצטרפו וע"ק דבירושלמי בריש מכילתין אומר רבי יוסי ב"ר בון והיו אין כתוב כאן אלא והיה מלמד שאין מלטרפות זה עם זה תני חזקיה לנגעי צרעת אין כתוב כאן אלא לנגע מלמד שאין מלטרפות ומיהו ההיא גופה תימה דמייתי לה אהך דמסיק התם דמלטרפים וע"ע שם: **טיהרת** סיד **ההיכל מלצרף.** וא"ת אמאי לא מקשה בפשיטות דמתני' דלא כר' עקיבא דבמתני' קתני שניה כסיד ההיכל משמע דמלטרפין סיד עם השלג אבל לא עם הלמר ולר"ע אדרבה מלטרפת עם הלמר ולא עם השלג שגבוה ממנו ב' מעלות ור"ל דה"פ אם נאמר מתני' ר"ע היא והא דקתני שניה לה כסיד ההיכל לא להצטרף עמהם אלא לומר שתולדה היא ולא תצטרף עם הלמר אע"פ שאין גבוה ממנו כ"א מעלה אחת ור' עקיבא דקתני זו למעלה מזו לא שיצטרף הסיד עם הלמר דהא לאו תולדה היא אלא לומר שלא יצטרף הסיד עם השלג אע"ג דתולדה היא הואיל וגבוה ממנו ב' מעלות א"כ טיהרת סיד ההיכל: **אי** הכי קרוס של ביצה נמי. פירוש אא"כ דמתניתין דלא כר' עקיבא שפיר והר"ר משה מאייבר"א פירש אא"כ דר' עקיבא דקאמר זו למעלה מזו מודה נמי דאב ותולדה דידיה מצטרפין והא דקאמר זו למעלה מזו אתא לאוסופי דאפילו סיד ולמר או סיד וקרוס מצטרפין אף על גב דלאו בר מיניה הוא ומתניתין נמי דקתני ושניה לה כו' סבירא לה נמי זו למעלה מזו אלא דאתא לאשמועינן דאפי' שלג וסיד או למר וקרוס שגבוהות זו מזו שתי מעלות מצטרפין הואיל ובר מיניה הוא אתי שפיר דכולהו מצטרפין אהדדי בר משלג וקרוס שאין מצטרפין זה עם זה יחד אלא לדידן דפרכת א"כ טיהרת סיד ההיכל אם כן סבירא לך לדרבי עקיבא לעולם לא מצטרפין אלא אב ותולדה דידיה שהיא גבוה מעלה אחת א"כ קרוס נמי תקשי לך:

אמאי לא מקשה לך דמסיק התם דמצטרפים וע"ק דבירושלמי בריש מכילתין אומר רבי יוסי ב"ר בון והיו אין כתוב כאן אלא והיה מלמד שאין מצטרפות זה עם זה תני חזקיה לנגעי צרעת אין כתוב כאן אלא לנגע מלמד שאין מצטרפות ומיהו ההיא גופה תימה דמייתי לה אהך דמסיק התם דמצטרפים וע"ע שם: **טיהרת** סיד **ההיכל מלצרף.** וא"ת אמאי לא מקשה בפשיטות דמתני' דלא כר' עקיבא דבמתני' קתני שניה כסיד ההיכל משמע דמלטרפין סיד עם השלג אבל לא עם הלמר ולר"ע אדרבה מצטרפת עם הלמר ולא עם השלג שגבוה ממנו ב' מעלות וי"ל דה"פ אם נאמר מתני' ר"ע היא והא דקתני שניה לה כסיד ההיכל לא להצטרף עמהם אלא לומר שתולדה היא ולא תצטרף עם הלמר אע"פ שאין גבוה ממנו כ"א מעלה אחת ור' עקיבא דקתני זו למעלה מזו לא שיצטרף הסיד עם הלמר דהא לאו תולדה היא אלא לומר שלא יצטרף הסיד עם השלג אע"ג דתולדה היא הואיל וגבוה ממנו ב' מעלות א"כ טיהרת סיד ההיכל: **אי** הכי קרוס של ביצה נמי. פירוש אא"כ דמתניתין דלא כר' עקיבא שפיר והר"ר משה מאייבר"א פירש אא"כ דר' עקיבא דקאמר זו למעלה מזו מודה נמי דאב ותולדה דידיה מצטרפין והא דקאמר זו למעלה מזו אתא לאוסופי דאפילו סיד ולמר או סיד וקרוס מצטרפין אף על גב דלאו בר מיניה הוא ומתניתין נמי דקתני ושניה לה כו' סבירא לה נמי זו למעלה מזו אלא דאתא לאשמועינן דאפי' שלג וסיד או למר וקרוס שגבוהות זו מזו שתי מעלות מצטרפין הואיל ובר מיניה הוא אתי שפיר דכולהו מצטרפין אהדדי בר משלג וקרוס שאין מצטרפין זה עם זה יחד אלא לדידן דפרכת א"כ טיהרת סיד ההיכל אם כן סבירא לך לדרבי עקיבא לעולם לא מצטרפין אלא אב ותולדה דידיה שהיא גבוה מעלה אחת א"כ קרוס נמי תקשי לך:

אף

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה ח סמג לאוין קפ:

כב ב מיי' פ"ח מהל' טומאת צרעת הל' ג:

רבינו חננאל

תנן התם בתחלת מסכת נגעים מראות נגעים שנים שהן ד'. בהרת עזה כשלג. שניה לה כסיד ההיכל. שאת כצמר לבן. שניה לה בקרום ביצה ואמרינן הא מתניתא דלא כר' עקיבא דאמר מראות נגעים זו למעלה מזו. דאם כן טיהרת סיד ההיכל מלצרף דבהדי מאן נצרפיה כלומר שיעור הבהרת. כדתנן בפ"ו דנגעים. כגריס הקילקי מרובע מקום הגריס חשע עדשות. מקום עדשה ד' שערות נמצאו ל"ו שערות. עתה אם תהיה בהרת כחצי גריס וחציה כסיד ההיכל אינה מצטרפת לדברי ר' עקיבא דאמר זה למעלה מזה שהרי השאת למעלה מן הסיד של היכל הוא. תצטרף הסיד בהדי שאת לאו תולדה דשאת היא. ואקשינן אי הכי נימא כקרום ביצה נמי בהדי מאן נצרפיה בהדי שאת הרי סיד עדיף מיניה. בהדי סיד תרוייהו תולדות ניהו.

מסורת הש"ס

א) שבת עג., ב) ני' יעב"ץ דקא וכ"ה בפ"ל, ג) נגעים פ"א מ"ז שבת ב:, ד) שבת נד., ה) כדפי' הגריסא במתנן, ו) [שיין לעיל במשנה], ז) [ויקרא יגן], ח) [דף ו:], ט) [שם], י) ל"ל והגבוה, כ) [לקמן ו.], ל) ל"ל ונשנו, מ) [מי"כ חזרינ פרשה ח], נ) ל"ל ליה, רש"ל, ס) [עי' בתוס' דשבת ב: ד"ה רשויות קתני], ע) [כדלעיל בקדישין עב:].

הגהות הב"ח

(א) גמ"א אמר רבא מאן תנא מראות נגעים: (ב) רש"י ד"ה הולאה וכו' שמוציאו: (ג) ד"ה לאו תולדה דידיה הוא דהא וכו' בפ"כ דבהרת ושאת דמינצרפי דבתיב והיה: (ד) ד"ה נצרפי וכו' שאין שניהם תולדה לאב:

גליון הש"ם

גמ' תנן התם מראות נגעים. עי' בסוגיא זו בתשובות דבני ריטוס סי' כ"ה:

מוסף רש"י

המוציא מרשות לרשות. קמשיב מנין אבות מלאכות בפרק כלל גדול (שבת ב:). מי לא עסקינן דקא מעייל בו'. דהא על כרחך אהכנסה נמי מייב כדקתני מתני' הנני מייב וקתני המוציא (שם). מתניתין נמי דיקא. דהכנסה נמי קרי הולאה, דקתני יציאות. ועל כרחך לא מצית מפרש לה דיציאות לאוליאיהו קאמר, ומאי שהן ארבע מיוני ופטוני, דהא מפרש הכנסה ברישא. דקתני כיצד פשט הנני את ידי לפנים דהייני הכנסה וקתני לה בפירושא דיציאות, אלמא הכנסה נמי קרי לה הולאה (שם). רבא אמר. דקשיא לך לענא דיציאה בין הכא בין התם רשויות קתני. רשויות שתים, רשות היחיד ורבות הרבים, שהן ארבע בפנים כו' כלומר ועל ידיהן יש לך ארבע איסורין בפנים וכנגדן בחוץ, ומהן למייב ומהן לפטור, וההיא דשביעות טוליה לחיובא כדאיקימנא (שם).

דתנן [א]המוציא מרשות לרשות חייב מי לא עסקינן דקא מעייל עיולי וקא קרי ליה הוצאה ודלמא [ב]קא מפיק מרשות היחיד לרשות הרבים אם כן ניתני המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים מאי מרשות לרשות דאפילו מרשות הרבים לרשות היחיד וקא קרי לה הוצאה וטעמא מאי תנא כל עקירת חפץ ממקומו הוצאה קרי לה אמר רבינא מתניתין נמי דיקא דקתני יציאות שבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ וקא מפרש הכנסה שמע מינה רבא אמר רשויות קתני רשויות שבת שתים: מראות נגעים שנים שהן ארבעה: [ג]תנן התם [ד]מראות נגעים שנים שהן ארבעה [ה]בהרת עזה כשלג שניה לה כסיד ההיכל [ו]שאת כצמר לבן שניה לה בקרום ביצה [ז] א"ר חנינא מאן תנא מראות נגעים דלא כר' עקיבא דאי ר"ע כיון דאמר זו למעלה מזו וזו למעלה מזו א"כ טיהרת סיד היכל מלצרף בהדי מאן ליצרפי' ליצרפיה בהדי בהרת איכא שאת דעדיפא מיניה ליצרפיה בהדי שאת לאו תולדה דידיה הוא אי הכי קרום ביצה נמי בהדי מאן ליצרפי' ליצרפיה בהדי שאת איכא סיד דעדיף מיניה ליצרפיה בהדי סיד לאו בר מיניה הוא

האי

דתנן. [ח]בענין אבות מלאכות המוציא מרשות לרשות: **מי לא עסקינן דקא מעייל עיולי.** דעל כרחך קיימת לן נמי בהא דחייב וקרי ליה המוציא: **הוצאה קרי לה.** [ט] שמוציאה ממקומו: **מאני'.** במסכת שבת [ב:] דייק דהכנסה קרי ליה דקאמר יציאות השבת שתים וכו' ופירש הכנסה לאלתר דקתני התם [ב.] כיצד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית דהיינו הכנסה: **תנן התם.** בתחלת מסכת נגעים: [י]**שנים שהן ארבעה.** מראה לשון זכר הוא להכי תנן להו בלשון זכר כדכתיב (יחזקאל ל) מראה הענוה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' וגו': **שנים.** כתובין שאת ובהרת[כ] דספחת אינו אם נגע כדלקמן[ל] אלא לשון טפל לאחרים: **שהן ארבעה.** יש לך לרבות להם ב' תולדות מרבויא דספחת כדלקמן[מ]: **בהרת עזה כשלגו.** עזה לבנה ביותר ולקמן [נ:] מפרש מנא ליה: **שניה לה כסיד ההיכל.** דלעע"ג דלמר לבן עזה לבנויתו מסיד על כרחך שאת שהוא אב קרוב אל לבנויתו של בהרת הוא אלא שגבוה ממנו מעט מתון שאינו לבן כמוהו וכל דבר שחור נראה גבוה מן הלבן ולפיכך נקרא שאת. והשניות שנתרבו להם סיד וקרוס בילה והסיד לבן מן הקרוס ולמעה מן הקרוס אינו נגע אלא בוהק וטהור הוא ושני מראות של תולדות הלבנה הלבן אב הלבן [ס]הגבוה הלבן הגבוה הלבן סיד לבהרת וקרוס לשאת וריבה הכתוב את התולדות להצטרף עם אבותיהן[ע] לבגרים שהוא שיעור נגע: **מאן תנא מראות נגעים** גרסינן. ולא גרסינן שניים שהן ארבעה דכולי עלמא הכי אית להו. אלא הכי קאמר מי שנה משנה זו בלשון אבות ותולדות דלא כר' עקיבא דאי כר' עקיבא כיון דאמר לקמן [ו.] מראות נגעים זו למעלה מזו [ו] נשנו כסדר מעלתן השלג והלמר והסיד והקרוס ואמרינן לקמן [שם] שבסדר משנתן הן מצטרפין זה לזה ואין אחד מצטרף לגבוה הימנו שתי מעלות אלא מעלה אחת: **אם כן.** דהוא שנתן בלשון אבות ותולדות: **טיהרת.** מראה הסיד מלהצטרף דמדתניא לסיד שניה לבהרת ולא תניא נמי שניה לשאת והרי אף משאת היא פחותה ש"מ סבירא ליה לתנא דלא בת מינה דשאת היא ולא מיצטרפא בהדה ומהשאת בהדי מאן נצרפה אי בהדי בהרת אביה הא איכא שאת שהיא כלמר דעדיפא מינה בלובן נמצאת בהרת למעלה מן הסיד שתי מעלות ור' עקיבא זו למעלה מזו בעי: **נצרפיה בהדי שאת.** שהוא מעלה אחת: **לאו תולדה דידיה**[ג]. דהא שקלת לה מינה ושויתיה מין בהרת ולר' עקיבא הכי איבעי לי' למיתנא בהרת עזה כשלג ושאת כלמר לבן ושניה לה סיד ההיכל וקרוס בילה דנימצי למימר כולהו מינא דהדדי נינהו ובהרת ושאת מצטרפין ושאת וסיד נמצא לו ליצרף לסיד והכי אמרינן בת"כ בבהרת ושאת דמצטרפי והיה מלמד דמצטרפין זה עם זה[ד] אבל השאת דמחלקת תולדה לזו ותולדה לזו סבירא לן שאין מצטרף כל אחד אלא עם אביו: **אי הכי.** דאית ליה לר"ע דלא מצטרפי לגבוה ממנו שתי מעלות: **קרוס של בילה נמי.** אמאי לא קשיא לך[ה] בהדי מאן נצרפיה אי בהדי שאת אביו איכא סיד דעדיף מיניה הרי השאת גבוה שתי מעלות: **נצרפיה בהדי סיד.** לאו בר מיניה הוא[ו] שאינה תולדה לאב אחד. ומשנינן

מי לא עסקינן דמעייל בו'. ואם תאמר ומאי שנא דתני תולדה דהוצאה משאר תולדות של אבות ועוד תימה דקתני סיפא הרי אלו מ' אבות מלאכות חסר אחת משמע דלא תני שום תולדה וי"ל דודאי המוציא מרשות לרשות עיקרא לא תנא אלא משום הוצאה אגב דמייל הכנסה דרך קלרה וכ"ת פי' משום דהוצאה והכנסה גרועות הן והוי חידוש תנא לה להכנסה לחודה בהדה:

וקמפרש הכנסות **לאלתר.** ריב"א לא גרים לאלתר דבלא לאלתר מוכח שפיר דלא מצינן לאשכוחי ב' שהן ד' נפנים וכן בחוץ בלא הכנסות ומיהו לפי מאי דפריסת לעיל גרס ליה שפיר: **רבא** אמר רשויות קתני. פי' בקונ' בפ"ק דשבת (דף ג:) יציאות השבת שתים כלומר שתי רשויות רשות הרבים והר"י ועל ידיהם יש לך ד' איסוריים בפנים וד' בחוץ ולפירושו לא ה"ל למיתני וד' שהן ארבע בחוץ אלא ושהן ד' בחוץ לכך מפרש ר"י דה"ק ברשויות שבת יש ב' חיובים שהן ד' בפנים וב' חיובים שהן ד' בחוץ[ם]: **רבא** אמר. יש שמוחקים רב אשי בתירוצא לעיל דתנא הכנסה הולאה קרי לה דהש"ס לא היה קובע דברי רבא אחר רב אשי דכיוס שמת רבא נולד רב אשי[ש] ואין למחקו בשביל כך דמילתא דרבא לא קאי לתרוצי קושיות ורבא לא בא אלא לייאש דמתני' דקתני יציאות ולא קתני הולאות דיציאות משמע מולאות ומבואות דהיינו רשויות והש"ס קבעה כאן משום דבהכי מיתרצא פירכא דוהא יציאות קתני תדע דאי בא לתרץ מי דיחקו לומר כן הא ע"כ תנא הכנסה הולאה קרי ליה מהתיא דהמוציא מרשות לרשות: **שנים** שהן ד' **בחרת בו'.** סדר לבנויתן שלג לומר לבן סיד ההיכל וקרוס בילה והיה נראה לומר דכל למעלה משלג בכלל שלג ומלמר ועד שלג בכלל לומר ומסיד ועד לומר בכלל סיד ומקרוס ועד סיד בכלל קרוס והיה אחי שפיר הא דתנן במסכת נגעים (פ"ח משנה ד) ע"ב מראות דהרבה מראות נגעים יש אבל אין לחלקם לענין טירוף אלא לארבעה אבל קשה דהיכי פריך לקמן ואמרו מקרוס בילה ולמעלה טומא ומצטרף איך היינו מחלקים אותן לד' מראות הללו והיאך הייתי יודע אם לא מגאם לכך נראה דאין דרך הנגע לבא אלא בד' מראות הללו ואין מראות אחרות בינתיים וכן פירש בקונט' בסמוך וע"ב דחשיב במסכת נגעים חשיב פתיכי או נגעי בתים ובגדים כדפי' במתני' ומיהו אפשר שבכל אחד יש כמה מראות שיש שלגים לבנים זה מזה וכולן מראה שלג וכן לומר לבן נקי בן יומו דמפרש לקמן לבן מלמר אחר והכל מראה לומר וכן סיד וקרוס אבל לעולם לא יבא הנגע כ"א בד' מראות הללו: **שאת** בצמר לבן. הש"ס מקלר ומדלג דר"מ דאמר בריש מסכת נגעים שאת בקרוס בילה שניה לה כלומר לבן ונראה דלומר לבן דר"מ לא אייתי בנקי בן יומו כמו חכמים אלא לומר שאינו נקי ושאור מסיד דאין סברא דלשאת שהיא שאורה מכולן שתהיה תולדתה לבנה מתולדה דבהרת שהיא לבנה מכולן: **אם** בן **טיהרת סיד מלצרף.** תימה מקשה נמי ליה טיהרת בהרת מלצרף דאי בהדי סיד איכא לומר דעדיף מסיד ואי בהדי לומר לאו מינה הוא ובקונטרס פירש דבהרת ושאת שמצטרפים כדדרשינן בת"כ והיה מלמד שמצטרפים זה עם זה וקשה דא"כ תולדות נמי יצטרפו וע"ק דבירושלמי אומר רבי יוסי ב"ר בון והיו אין כתוב כאן אלא והיה מלמד שאין מצטרפות זה עם זה תני חזקיה לנגעי צרעת אין כתוב כאן אלא לנגע מלמד שאין מצטרפות ומיהו ההיא גופה תימה דמייתי לה אהך דמסיק התם דמצטרפים וע"ע שם: **טיהרת** סיד **ההיכל מלצרף.** וא"ת אמאי לא מקשה בפשיטות דמתני' דלא כר' עקיבא דבמתני' קתני שניה כסיד ההיכל משמע דמלטרפין סיד עם השלג אבל לא עם הלמר ולר"ע אדרבה מצטרפת עם הלמר ולא עם השלג שגבוה ממנו ב' מעלות וי"ל דה"פ אם נאמר מתני' ר"ע היא והא דקתני שניה לה כסיד ההיכל לא להצטרף עמהם אלא לומר שתולדה היא ולא תצטרף עם הלמר אע"פ שאין גבוה ממנו כ"א מעלה אחת ור' עקיבא דקתני זו למעלה מזו לא שיצטרף הסיד עם הלמר דהא לאו תולדה היא אלא לומר שלא יצטרף הסיד עם השלג אע"ג דתולדה היא הואיל וגבוה ממנו ב' מעלות א"כ טיהרת סיד ההיכל: **אי** הכי קרום של ביצה נמי. פירוש אא"כ דמתניתין דלא כר' עקיבא שפיר והר"ר משה מאייבר"א פירש אא"כ דר' עקיבא דקאמר זו למעלה מזו מודה נמי דאב ותולדה דידיה מצטרפין והא דקאמר זו למעלה מזו אתא לאוסופי דאפילו סיד ולמר או סיד וקרוס מצטרפין אף על גב דלאו בר מיניה הוא ומתניתין נמי דקתני ושניה לה כו' סבירא לה נמי זו למעלה מזו אלא דאתא לאשמועינן דאפי' שלג וסיד או למר וקרוס שגבוהות זו מזו שתי מעלות מצטרפין הואיל ובר מיניה הוא אתי שפיר דכולהו מצטרפין אהדדי בר משלג וקרוס שאין מצטרפין זה עם זה יחד אלא לדידן דפרכת א"כ טיהרת סיד ההיכל אם כן סבירא לך לדרבי עקיבא לעולם לא מצטרפין אלא אב ותולדה דידיה שהיא גבוה מעלה אחת א"כ קרוס נמי תקשי לך:

אף

האי מאי בשלמא בלא סיד היכל קרום ביצה לא קשיא דאע"ג דקרום ביצה מתתאי דשאת רחמנא אמר [1]ולשאת ולספחת ספחת טפילה לשאת אע"ג דמנחתא מיניה טובא אלא סיד היכל קשיא אלא מחוורתא מתניתין דלא כרבי עקיבא והיכא שמעינן לרבי עקיבא זו למעלה מזו אילימא מהא דתניא [2]אמר רבי יוסי שאל יהושע בנו של רבי עקיבא מרבי עקיבא מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבעה אמר לו ואם לאו מה יאמרו יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא אמר לו [3]לומר שמצטרפים זה עם זה אמר לו ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה אמר לו [4]לומר לך שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים ואילו מסיד היכל ולמעלה לא קאמר מדלא אמר ליה ש"מ דשמיע ליה לר' עקיבא דאמר כולהו לבהדי שאת מצטרפין ודלמא שאת ותולדתה בהרת ותולדתה אלא מדרבי חנינא דאמר ר' חנינא משל דרבי עקיבא למה הדבר דומה [5]לארבעה כוסות של חלב אחד נפלו לתוכו שתי טיפין של דם ואחד נפלו לתוכו ארבע טיפין של דם ואחד נפלו לתוכו שמונה ואחד נפלו לתוכו שתים עשרה טיפין ואמרי לה [6]שש עשרה טיפין שכולן מראות לובן הן אלא שזה למעלה מזה וזה למעלה מזה אימור דשמעת ליה לרבי עקיבא בפתוך בחלוק מי שמעת ליה וכי תימא כי היכי דשמעת ליה בפתוך הכי שמעת ליה בחלוק ובפתוך גופיה מי שמעת ליה [6] והתניא רבי עקיבא אומר אדמדם שבזה ושבזה כיין המזוג במים אלא של בהרת עזה כשלג ושל סיד דיהה הימנה ואם

אף על גב דמנחתא מינה טובא. פירש בקונטרס דלר' עקיבא סיד וקרום הוו תרוייהו תולדה דשאת וספחת אשאת קאי ולא אבהרת והא דקבעי בסמוך טפילה לבהרת מנא ליה לרבנן קבעי דלרבי עקיבא אין לבהרת אוס טפילה וכן פירש לקמן וקשיא דהא בקונטרס פירש בעצמו דאית ליה לר' עקיבא ב' שהן ארבע וכן נמי מוכח בסמוך דקאמר מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבעה כו' ושנים שהן ארבעה משמע שמכל אב יוצאה תולדה אחת כמו שתים שהן ארבע דשבת וידיעות ושבועות ועוד כיון דלספחת לא קאי אשאת מנ"ל לרבנן שתי תולדות לא נרבה לה כ"א סיד אבל קרום נימא דטהור ועוד דאמר לקמן מנל דרבנן למה הדבר דומה לתרי מלכי ותרי איפרכי מלכו של זה למעלה ממלכו של זה ופריך האי זו למעלה מזו וזו למעלה מזו כו' והיינו כרבי עקיבא משמע דלרבי עקיבא נמי יש לכל אב תולדה לכך נראה לפרש דלר' עקיבא נמי סיד תולדה דבהרת ואפ"ה אין מצטרפת עמה הואיל שגבוהה ממנה שתי מעלות אבל עם השאת מצטרפת שאין גבוהה הימנה אלא מעלה אחת והא דקאמר האי נמי בת מינה הוא היינו אם מתניתין כר' עקיבא אתיא וקרום שהיא תולדה דשאת מצטרפת עמה ואע"ג דמרחקא טובא מדכתיב טפי ספחת אשאת מבהרת מדלא כתיב ולשאת ולבהרת ולספחותיהם והשאת הא דקבעי לקמן טפילה לבהרת מנא ליה בעי נמי לר"ע: **מפני** מה אמרו. פירוש למה הזכירו כלל שמותיהן: **ויאמרו** מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין. פירוש ויפרשו דמצטרפין זה לזה הסמוכים במעלה אחת דאם לא יפרשו הוה אמינא דכולהו מצטרפי בהדי הדדי ואע"פ שלא הייתי יודע כל דין לירופן כגון קרום בהדי נמר בזה לא היה מושם להשאת נמי דתני ב' שהן ד' לא שמעינן כל סדר לירופן:

כל בהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן כו'. כשאין ישראל (ד) חכם עמו דאם ישראל בקי עמו אפי' כהן שוטה אומר לו ישראל אמור טמא והוא אומר וישראל בקי היינו דמסברו ליה וסביר כדאמר בריש ערכין (דף ג. ושם) ואם תאמר ומה לנו לזה הישראל הואיל ויש שם ישראל אחר המסבירו ויש לומר כגון שהמסביר עיניו כהות ואינו יכול לראות (ו): **ואחד** נפל לתוכו י"ב. כאן לא כפל טיפות משום דבבר נפלו הרבה ובדבר מועט שמוסיפין עליו ביכר: ואם

אם מאי בשלמא בלא סיד היכל קרום ביצה לא קשיא דאע"ג דקרום ביצה מתתאי דשאת רחמנא אמר ולשאת וספחת ספחת טפילה לשאת אע"ג דמנחתא מיניה טובא אלא סיד היכל קשיא אלא מחוורתא דלא כרבי עקיבא והיכא שמעינן לרבי עקיבא זו למעלה מזו אילימא מהא דתניא אמר רבי יוסי שאל יהושע בנו של רבי עקיבא מרבי עקיבא מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבעה אמר לו ואם לאו מה יאמרו יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא אמר לו לומר שמצטרפים זה עם זה אמר לו ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה אמר לו לומר לך שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים ואילו מסיד היכל ולמעלה לא קאמר מדלא אמר ליה ש"מ דשמיע ליה לר' עקיבא דאמר כולהו לבהדי שאת מצטרפין ודלמא שאת ותולדתה בהרת ותולדתה אלא מדרבי חנינא דאמר ר' חנינא משל דרבי עקיבא למה הדבר דומה לארבעה כוסות של חלב אחד נפלו לתוכו שתי טיפין של דם ואחד נפלו לתוכו ארבע טיפין של דם ואחד נפלו לתוכו שמונה ואחד נפלו לתוכו שתים עשרה טיפין ואמרי לה שש עשרה טיפין שכולן מראות לובן הן אלא שזה למעלה מזה וזה למעלה מזה אימור דשמעת ליה לרבי עקיבא בפתוך בחלוק מי שמעת ליה וכי תימא כי היכי דשמעת ליה בפתוך הכי שמעת ליה בחלוק ובפתוך גופיה מי שמעת ליה והתניא רבי עקיבא אומר אדמדם שבזה ושבזה כיין המזוג במים אלא של בהרת עזה כשלג ושל סיד דיהה הימנה ואם

ואם איתא ל״תני של צמר דיהה הימנו. תימה דע״כ לריך למיתני שלג וסיד דאת״ק קאי דקתני הספוך שבשלג כיון המזוג בשלג הספוך שבסיד כיון המזוג בחלב דברי ר׳ ישמעאל רבי עקיבא אומר כו׳ וי״ל דהיינו דקמשני אמרי אין כדאמרינ״ן כלומר לא נקט סיד דוקא אלא קאי את״ק או שמא רבי נתן מגיה נמי במילתיה דרבי ישמעאל שאת במקום סיד: **ואין אחרת לבנה.** והא דכתיב (מהלים קמז) הנותן שלג כלמר אורמיה דקרא למיתני שאינו מצוי במצוי: **גלימא** רביתנא ושחקיה. פי׳ בקונטרס דמדם יותר לבן ולא יתכן דבפ׳ כל היד (נדה דף יז.) משמע דשחקים לבנים יותר ומעלו טפי לבדיקה אלא לענין משיבות נקט ליה דומיא דכל הני דלעיל ומיהו בגדה י״ל דמעלו לבדיקה לפי שהם רכים יותר אבל הקונטרס פירש שם לפי שהם לבנים יותר ב): **לא אלא על טומאת** מקדש וקדשיו. פירש בקונטר׳ אזהרת קדש דכתיב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר ומימה דבפרק בתרא דמכות (דף יד:) משמע דבין לרבי יוחנן ובין לריש לקיש אתי הא׳ קרא לאזהרת תרומה ואזהרת קדש נפק׳ לן לר׳ יוחנן מג״ש דטומאתו טומאתו ממקדש ולר״ל מבכל קדש לא תגע ויתכן פירוש הקונטרס לההוא תנא דאמר בפ׳ הערל (יבמות עה. ושם) בזב בעל ג׳ לאיות ובמצורע מוחלט הכתוב מדבר ומאי אשר יטהר עד דמייתי כפרה והני אמוראי דמכות כרבי ישמעאל דפליג עליה התם ומוקי לה בתרומה ור׳ יוחנן גופיה מסיק לה בפרק הערל (שם דף עד.) משמיה דרבי ישמעאל איזהו דבר השוה בזרעו של אהרן הוי אומר זה תרומה: **אימא** תרומה. פירוש אימא נמי תרומה אבל אין לפרש אימא דוקא תרומה אבל מקדש וקדש דאיכא כרת לא תסגי ליה בקרבן עולה ויורד דהא בסמוך לא פריך הכי אלא משום דכתיב ביה מיעוטא וה״נ דהוה מלי למיפרך אימא עמא שאינם שאפשר להיות איסור עבודה בלא איסור מקדש כגון שנטמא בעזרה ויצא בלא שהייה והפך בעזרה דרך הליכתו כדאמר בפ״ב לקמן (דף יז:) אלא משום דהיא גופה גמר מתרומה בפרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פג:) להכי נקט לן מיפרך אלא החזרו אלא על אמת והכא כתב שרן וגבלה:

לא אשכחן עון מיתה דמחייב עליה קרבן. תימה ה״נ לא אשכחן עון כרת דמחייב עליה קרבן עולה ויורד ג) ומ״ש לומר דההוא טעמא עדיף ליה טפי:

עולה

ואם איתא של צמר דיהה הימנה מיבעי ליה. דלמר אחר שלג מני להו: **של צמר דיהה הימנה מיבעי ליה.** דיהה פליג״א בנע״ז: עמוקה וגבוה לאו דוקא קאמר אלא נראית בעמוקה: ד) **עפילה לבהרת מנלן.** לרבנן קבעי לה דאילו לרבי עקיבא לית ליה ריבוי טפילה לבהרת: **ספחני.** אספחני: **בן יומו.** ביום הולדו: **מכבנין.** לשון הרחלים יולאות כבונות (שבת דף נב:) וכמו (גיטין דף יד:) תנתן כבנתי לבתי פרמוי״ל והוה(ה) בת נפש שקורין נוסק״ל שמתברין בה פתיחות פי המלוך כך כשגולד הכבש והאם לוחכתו אין(ו) צמרו נקי ז) בלאותו יום והרולה להנעיבו למילת עושה לכבש מעטה עור ומכבנו עליו שלא יתפרד ומצא המר מכוסה כל הימים: **מלכו של זה.** בהרת שהוא מלכו של סיד למעלה משאת שהוא מלכו של קרום ולכן הן מלטרפין הבהרת והשאת ואיפרכו של מלך זה למעלה מאיפרכו של מלך זה סיד למעלה מקרום וממילא שמעינן דסיד למטה משאת הוא: **אלא מלכו של זה למעלה מאיפרכיה דנפשיה.** כל איפרכוס הולך אחר מלכו כך כל תולדה מלטרפת לאביה: הכי גרסינן **ומלכו של זה למעלה מאיפרכיה דנפשיה: מלכא ואלקפטא.** שני מלכים הם ומלכא תשיב מאלקפטא: **רופילא.** איפרכוס של מלכא: **וריש גלותא.** איפרכוס של אלקפטא: **כגון מלכא ואלקפטא.** כשמהלכין זה אחר זה כסדר זה הולכים: **האי זה למעלה מזה הוא אלא כגון מלכא ורופילא ואלקפטא וריש גלותא.** כשמהלכין שנים שנים כל איפרכוס הולך אחר מלכו: **שבור מלכא.** מלך פרס וקיסר מלך רומי וכל אחד יש לו איפרכוס: **כי מנייהו תשיב.** שבור לו קיסר: **כתורשיא אכיל ליה.** הא״ם הזה מוטעמן ביעריס כל ימיו אלא שמע בטיבעה של מלכות רומי והולרך לשאול זאת. ורב פפא משום דאקדים רגא שבור מלכא לקיסר הוא דשייל׳ ורגא מילתא עשה שהיה חתמיו במלכותו כדאמר במס׳ חגיגה (דף ה:) שדור דבי שבור מלכא וגרגיותו: **רומי חייבת.** תרגום של רשעה שנאמר (מלאכי א) וקרלו להם גבול רשעה: **רבינא אמר.** משל דרבנן כגון גלימא דעמרא שהוא מלונן כשהוא חדש וליבונו מבהיק הרבה יותר משל טלית ישנה: **וגלימא דביתנא ושחקיה.** שהחדש נתן הרבה משל ישן אבל החדשות של זו ושל זו קרובות להיות שוות. כך הבהרת גבוהה הרבה מן הסיד שהוא תולדתו והשאת מן הקרום והאלות קרובים להיות שוים: **שאין הכתוב מדבר.** פרשת קרבן עולה ויורד [ויקרא ה] שחייבתו קרבן על הטומאה מנין שאין מחייבו על מגע אלא אם כן אוכל באותה טומאה קדש או נכנס למקדש: **ודין הוא.** הרי אתה דן מאליו: **קומץ והזהיר ועגש.** על הזדון טומאה וחייבין נמי קרבן על שגגת טומאה מה מצינו כשהזהיר ועגש כרת על זדון טומאה בטומאת מקדש וקדשיו הזהיר ועגש שנאמר (ויקרא כא) ו) לא יטמא את מקדשי הרי זה אזהרת מקדש בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר (שם כב) הרי אזהרת קדש כי את מקדש ה׳ טמא ונכרת (במדבר יט) הרי עונש מקדש והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים וגו׳ (ויקרא ז) הרי עונש קדש: **תרומה.** אם אכל תרומה בטומאה דהזהיר ועגש דכתי׳ בקדשים לא יאכל ותרומה בכלל מדכתי׳ כה בהשיא עניגה ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ואמרינן ביבמו׳ (עד:) דבתרומה קאי מדתלי׳ בהערב שמש דאילו קדשים עד דמייתי כפרה: **ועגש.** ומתו בו כי יחללוהו ז): **לא אשכחן עון מיתה דמחייב קרבן.** שאין חטאת בתה אלא אשגגת כרת כדאמרי׳ בהוריו׳ (ח.):

מידי

ואכל מבשר זבח השלמים ונכרתה וחייב קרבן על הטומאה שנאמר או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה וגו׳ מה זה שהזהיר ועגש לא הוא אלא בטומאת מקדש וקדשיו. אף זו הטומאה שחייב בה קרבן אינו אלא בטומאת מקדש וקדשיו. ודחי׳ ואימא טומאת תרומה דהא איתי בה הזהרה ועונש דכתיב ולא תשאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו. ופרקינן תרומה עון מיתה היא ולא אשכחן בעון מיתה דחייב קרבן. ואמרינן נהי דאינו חייב קרבן קבוע קרבן עולה ויורד ליחייב.

עין משפט נר מצוה

כה א מיי׳ פ״ח מהל׳ טומאת צרעת הל׳ ו:

כו ב עיין בהשגות שם וכ״מ:

ג ומיי׳ פ״י מהל׳ שגגות הלכה הן:

תורה אור השלם

1. ואם בַּהֶרֶת לְבָנָה הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעָמֹק אֵין מַרְאֵהּ מִן הָעוֹר וּשְׂעָרָה לֹא הָפַךְ לָבָן וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים: ויקרא יג ד

2. וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְאֶה נֶהֱפַךְ שֵׂעָר לָבָן בַּבֶּהָרֶת וּמַרְאֵה עָמֹק מִן הָעוֹר צָרַעַת הִוא בַּמַּכֵּוָה פָּרָחָה וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע צָרַעַת הִוא: ויקרא יג כה

3. אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בֶהָרֶת וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרַעַת וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים: ויקרא יג ב

4. וְעַל כָּל הָהָרִים הָרָמִים וְעַל כָּל הַגְּבָעוֹת הַנִּשָּׂאוֹת: ישעיהו ב יד

5. וְהָיָה כָּל הַנּוֹתָר בְּבֵיתֶךָ יָבוֹא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ לַאֲגוֹרַת כֶּסֶף וְכִכַּר לָחֶם וְאָמַר סְפָחֵנִי נָא אֶל אַחַת הַכְּהֻנּוֹת לֶאֱכֹל פַּת לָחֶם: שמואל א ב לו

6. וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שֵׂאת לְבָנָה בָּעוֹר וְהִיא הָפְכָה שֵׂעָר לָבָן וּמִחְיַת בָּשָׂר חַי בַּשֵּׂאת: ויקרא יג י

7. כֵּן אָמַר הַוּיוֹתָא רַבְּרִבְיָתָא מַלְכוֹ רַבְּרִבְיָאָה תֶּהֱוֵא בְּאַרְעָא דִּי תִשְׁנָא מִן כָּל מַלְכְוָתָא וְתֶאֱכֹל כָּל אַרְעָא וְתִדּוּשִׁנַּהּ וְתִרְקִנַּהּ: דניאל ז כג

רבינו חננאל

ו) הוה ליה למימר דהא שאת עדיפא מסיד. אמרי אין דהא תניא הכי ר׳ נתן אומר לא שאמר ר׳ עקיבא של סיד דיהה הימנה אלא של שאת דיהה הימנה. בהרת עזה כשלג שנאמר והנה מרים מצוערת כשלג. בהרת לבנה היא. אין לבנה למעלה הימנה. תנא הטיל הכתוב הספחת בין שאת לבהרת. כשם שטפילה לזו כך טפילה לזו. ומנא לן שהספחת טפילה היא שנאמר ספחני נא אל אחת הכהנות לאכל פת לחם. שאת אין שאת אלא גבוהים שנאמר על ההרים הגבוהים ועל הגבעות הנשאות. ומראה עמוק מן העור כמראה חמה העמוקה מן הצל. שאת כצמר לבן שהוא נקי בן יומו שמכבנין אותו למילת. א״ר חנינא משל (דר׳ חנינא) [דרבנן] למה הדבר דומה לתרי מלכי ותרי איפרכי. מלכו של זה למעלה מאיפרכו (של זה) דנפשיה וכן מלכו של זה למעלה מאיפרכו דנפשיה והוא כגון מלכא ורופילא אלקפטא וריש גלותא. א״ל רב פפא לרבא שבור מלכא חשיב או קיסר. א״ל רבא בי תרשיה אכול ליה. פי׳ מכה אוכלת לך בעינך. כלומר אינך רואה טיבעא דמאן סגי בעלמא אלא טיבעא דקיסר קאולא כו׳ יוחנן דאמר מאי דכתיב ואאכל כל ארעא ותדושנה ותדקנה. זו רומי חייבת שטבעה יוצאה בכל העולם. ג) כדמתרגמינן בקרחתו בשחיקיתיה שחקידה. פי׳ בלאותיהם: **מתני׳** כל שיש בה ידיעה בתחלה כו׳ ת״ר כתורת כהנים מנין שאין חייב אלא בטומאת מקדש וקדשיו. הזהיר ועגש על הטומאה במקדש. הזהיר ולא

ו) נראה ל״ל ואם איתא של שאת דיהה הימנה הוה ליה כו׳. ב) אולי ל״ל ושחקיה פי׳ בלאותיהם כמתרגמינן בקרחתו בשחיקותיה. ג) נראה ל״ל בתחלתו דמיירי בתחלה לתיתקם קודם וכו׳.

מסורת הש״ס

ו) [ב״ב פד. בכורו׳ מא. חולין סג.], ב) [סוטה ה:], ג) [שבת נד.], ד) [בשאין רומי הוא שם החיל. מוסף הערוך], ה) [עי׳ בערוך ערך תרג ג׳ מה שפירש בשם רב האי גאון], ו) ע״ז ב:, ז) [ל״ל אחר ד״ה ספחני], ח) [רש״ם מח״ו], ט) ל״ל לאותו, יעב״ץ וכ״ה הרש״ל בדפוס הראשון], י) ל״ל ולא יטמאו את מחניהם (במדבר ה), כ) [ויקרא כגן], ל) [וע״ע תוס׳ נדה יז. ד״ה הא].

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה מכבנין וכו׳ והוא בית נפש:

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה לא אשכחן וכו׳ וי״ל דה״ם עדיף שפי׳. וקשה לי דמ״מ אמרי לאמרי׳ מידי דהוי אשמיעת קול ולגבי תרומה ליכא כלל שבבה לא מצינו דעון מיתה מיית קרבן דמידי דהוי אשמיעת קול ונאסר ממילא הבבה לאוקמי בתרומ׳ ולא במקדש מכח הבבה דלא מצינו דעון כרת דלמני בעילה ויורד ת״ל מאי פרכי׳ ואימא הא לזה ל״ל קרא דמבבה מוקמי׳ בתרומה ולא במקדש ומוכח דכה למעט תרומה ול״ע:

לעזי רש״י

פליט״א [פלד״א]. היזור. פרמוי״ל [פירמ״ל]. סגר. נושק״א. סיכה. מכבנה.

מוסף רש״י

עמוק. דהיינו שפל, כמראה אמה שנראית עמוקה, שפל מן הגל (בכורות מא.) אמה אצל גל גדולה עמוקה, וכן כל לבן ושחור בנשר נראה הלבן עמוק, כך בהרת לבנה היא (חולין סג.). שמכבנין בו. קושרין נגד פניהן בייס שעולה שמרנו נקי ומשמר אמרו אצא שנה שנקי, למילת. לעשות אמלמרו כלי מילת. מכבנין, על שעושין כמין קרטי מתפה לחבר הבגד, כמו תגתן כביעתי לבתי. ופשק״ל בלע״ז (שבת נד. ועי׳ יחזקאל כז יח), ואלקפטא. דוסות (זבחים צו.).

רבינו חננאל (המשך)

יטמאו את מחניהם. ועגש שנאמר כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא [את משכן ה׳ טמא] ונכרתה וגו׳ (במקדש) [ובקדש] הזהיר אמר ריש לקיש בכל קדש לא תגע וגו׳ ותניא כוותיה ומפורש בפרק אלו הן הלוקין בתחלתו ג) דאתקש קדש למקדש. ועוד מפורש ביבמות פרק הערל כי זו הנגיעה אכילה היא. ועגש הנפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה וגו׳

מידי דהוה אשמיעת קול. שבועת העדות ושבועת ביטוי דאיתנהו נמי בקרבן עולה ויורד ואין עונש על זדונן לא מיתה ולא כרת: **אמר קרא כה.** לכל טומאתו אשר יטמא בה בענינא דעולה ויורד כתיב: **ואימא.** חיובא בתרומה היא ובה למעוטי מקדש והואיל וזדונו כרת לא תסגי ליה בעולה ויורד אלא קבוע לעשיר ועני שוה: **עליה דרבי.** משום דהוא יליף לה שפיר: **אקרא אני חיה.** בקרבן עולה ויורד כתיב (ויקרא ה) או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה ודי אם הייתי קורא בנבלת חיה טמאה שנכתב ראשון ולא היה צריך לחזור ולכתוב בהמה שהרי בהמה בכלל חיה שנא' (שם יא) זאת החיה אשר תאכלו וסמיך ליה כל בהמה מפרסת פרסה: **ונאמר להלן.** באוכל קדשים בטומאת הגוף בגו את אהרן[1] (ה) נפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בהמה טמאה ואכל מבשר זבח השלמים: **אימא תרומה נמי.** אתרבאי דאיתי נמי איתקש לקודש דכתיב בכל קדש ודרשינן[2] בכל לרבות תרומה שאסורה לטבול יום כגון יולדת בימי טוהר שלה שהיא טבולת יום אחרוב שאין לה הערב שמש עד מלאת ימיה שמביאה למחר כפרתה: **מקדש לא ממעטינן.** מדין קודש שכן בישלו בכרת כאכילת קודש: **שכן אכילה.** וחיובו ע"י אכילה הוא: **שלש בריתות בשלמים.** באוכלן בטומאה אחת בחמור אל הכהנים[3] כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וגו' ואמרינן בזבחים כפ' רביעי (דף מה:) דהא יקרב אכילה הוא ומהו יקרב ברחוי להקרבה שהוקדש בכלי ושמיש בגו את אהרן[4] והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים וסמיך לי' והנפש כי תגע בכל טמא ובתרוייהו כתיב וכרתה: **אחת לכלל.** היא דאל הקדשים שכלל את הכל ואחת מן השתים לפרט ומדה זו נדרשת בתורת כהנים בתחלת הספר דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד כו' כילד והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים מיוחדין קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח יצאו קדשי בדק הבית שאין חייבין עליהן משום טומאה. וא"ת למה אין נידונים בכלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט שלמים אין מידי אחרינא לא משום דמרוחקין זה מזה בשני ענינים וכך מפורש במנחות בפרק כל המנחות (דף נה:) דהיכא דפרט מרוחק מן הכלל נידון במדה זו ללמד על הכלל וכו'. ואם תאמר מה בין זו למדת כלל ופרט וכלל שאחה דן בענין הפרט הרבה יש שמדת בענין הפרט באה להוסיף על הפרט בכלל אחרון דברים אחרים שאין כתובין בו וזו באה לגלות על הפרט ולא להוסיף עליו ודברים רבים למידין במדה זו שאין באין במדת בענין הפרט כגון בהבערה שאנו אומרים לחלק יצאתה ובמדה זו היא באה * הבערה בכלל היתה ולמה יצאה להקיש אליה ולגלות על כל הכלל שכשם שחייב על הבערה בפני עצמה כך חייב על כל אב מלאכה שבכלל בפני עצמו: **ואחת לטומאה הכתובה בתורה כשם כו'.** ואחת מן הבריתות האלו שהיא יחידה נכתבה לגלות על הטומאה הכתובה אצל עולה ויורד וסתמה הכתוב ולא פירש על איזו טומאה חייבתו תורה קרבן הופנה כרת ללמדך שלכפר על כרת זה הוא בא שהוא טומאת קדש: **(אם אינו ענין כו') לדברים שאינן נאכלין.** כגון עניים של מערכה ולבונה וקטרת אם אכלן בטומאה חייב:

ולר"ש דאמר כו'. בסמכת זבחים בפרק ג"ש (דף מה:): **הואיל ואמר ר' שמעון כו'.** חטאות הפנימיות כגון פר ושעיר של יום הכפורים ופר כהן משיח ופר העלם דבר שטעונין הזייה בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב: **כשלמים.** משום דפיגול בשלמים כתיב יליף ר"ש מינה שאינה מוהגת בחטאות הפנימיות: **שלש טומאות.** בהנך שלש בריתות כתיב בכל חדא וטומאתו עליו: **כתיב הכא.** בעולה ויורד:

וכתיב

עולה ויורד ניתי מידי דהוה אשמיעת קול ואביטוי שפתים אמר קרא [1]בה בה למעוטי תרומה. אימא בה למעוטי מקדש דלא סגי ליה בקרבן עולה ויורד עד דמייתי קרבן קבוע קרי רבא עליה דרבי דולה מים מבורות עמוקים דתניא [5]רבי אומר אקרא אני חיה בהמה למה נאמרה נאמר כאן [2]בהמה טמאה ונאמר להלן [3]בהמה טמאה מה להלן טומאת קודש אף כאן טומאת קודש אשכחן טומאת קודש טומאת מקדש מנלן אמר קרא [4]בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא איתקש מקדש לקודש אי הכי תרומה נמי [6]דאמר מר בכל קדש לא תגע לרבות את התרומה הא מיעט רחמנא בה אימא בה למעוטי מקדש מסתברא מקדש לא ממעטינן שכן בכרת כמותה אדרבה תרומה לא ממעטינן שכן אכילה כמותה אלא אמר רבא שלש בריתות בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט ואחת לטומאה הכתובה בתורה סתם ואיני יודע מה היא הוי אומר טומאת קודש ואם אינו ענין לטומאת קודש דנפקא ליה מדרבי תנהו ענין לטומאת מקדש והאי מיבעי ליה לכדרבי אבהו דאמר רבי אבהו [7]שלש בריתות בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט ואחת לדברים שאינן נאכלין ולר"ש [8]דאמר [9]דברים שאינן נאכלין אין חייבין עליהן כרת משום טומאה לאיתויי חטאת הפנימית דם"ד אמינא הואיל [10]ואמר ר"ש כל שאינו קרב על מזבח החיצון בשלמים אין חייבין עליו משום פיגול משום טומאה נמי לא קמ"ל דמיחייב אלא אמרי נהרדעי משמי' דרבא שלש טומאות בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט ואחת לטומאה הכתובה בתורה סתם ואיני יודע מה היא הוי אומר טומאת קודש ואם אינו ענין לטומאת קודש דנפקא ליה מדרבי תנהו ענין לטומאת מקדש והאי נמי מיבעי ליה [11]איידי דבעי למכתב כרת לכדר' אבהו כתב נמי טמאות דלא סגי לה בלאו הכי אלא אמר רבא אתיא טומאתו טומאתו כתיב הכא [12]לכל טומאתו

וכתיב

מידי דהוה אשמיעת קול ואביטוי שפתים. שהיא [1]שבועה ואין בה כרת חייבין בה קרבן עולה ויורד. אמר קרא בה וגו'. ואתא רב למיפשטיה מהא דרבי. דתניא רבי אומר אקרא אני. פי' כיון שריבתה התורה בהמה בכלל חיה וחיה בכלל בהמה כו'. פירשנו זו בפרק אלו טרפות. מאחר דכתב קרא או בנבלת חיה טמאה. למה לי למכתב או בנבלת בהמה טמאה. אלא נאמר כאן בהמה טמאה. ונאמר להלן בשלמים ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים וגו' מה להלן בטומאת קדש אף כאן זה שכתב [2]בטומאת בהמה טמאה אכילת טומאת קדש ואתקש מקדש לקדש דכתיב בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא. ואימא תרומה דכתיב בכל קדש ואמרינן לרבות את התרומה: אמר קרא אשר יטמא בה. בה ולא בתרומה. אימא בה

[1] מולין ע"ל שהוא איסור נאלו ילון כה כרת וכו'.
[2] ע"ל לף כאן זה שכתב בנבלת בהמה טמאה מייר באכילת קודש בטומאה

[1] (מולין עח. לקמן יט.).
[2] (יומא עה. מכות יד:).
[3] (זבחים מו. ושם איתא ר' יוחנן). [4] שם מה:).
[5] (זבחים מג.). [6] (פסחים סז: יומא נד: וש"נ).
[7] (ויקרא ז). [8] (יומא עה.). [9] (ויקרא כג).
[10] (ויקרא ז). [11] ע"ל מאכל בשר מזבח השלמים ומסיק ליה ונפש כי תו' כ"ה בדפו"י).

תורה אור השלם

1. או כי יגע בטומאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם:
ויקרא ה ג
2. או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם:
ויקרא ה ב
3. ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים אשר ליי ונכרתה הנפש ההוא מעמיה: ויקרא ז כא
4. ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה:
ויקרא יב ד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ונאמר וכו' אהרן ונפש כי:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אחת לכלל וכו' הבערה בכלל היתה. שבת דף ע ע"א:

רבינו חננאל

מידי דהוה אשמיעת קול ואביטוי שפתים. שהיא [1]שבועה ואין בה כרת חייבין בה קרבן עולה ויורד. אמר קרא בה וגו'. ואתא רב למיפשטיה מהא דרבי. דתניא רבי אומר אקרא אני. פי' כיון שריבתה התורה בהמה בכלל חיה וחיה בכלל בהמה כו'. פירשנו זו בפרק אלו טרפות. מאחר דכתב קרא או בנבלת חיה טמאה. למה לי למכתב או בנבלת בהמה טמאה. אלא נאמר כאן בהמה טמאה. ונאמר להלן בשלמים ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים וגו' מה להלן בטומאת קדש אף כאן זה שכתב [2]בטומאת בהמה טמאה אכילת טומאת קדש ואתקש מקדש לקדש דכתיב בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא. ואימא תרומה דכתיב בכל קדש ואמרינן לרבות את התרומה: אמר קרא אשר יטמא בה. בה ולא בתרומה. אימא בה

[1] מולין ע"ל שהוא איסור נאלו ילון כה כרת וכו'.
[2] ע"ל לף כאן זה שכתב בנבלת בהמה טמאה מייר באכילת קודש בטומאה

כז א מיי' פי"ח מהל' פסולי מוקדשין הל' כד ועיין בהשגות ובכ"מ:

מוסף רש"י

אקרא אני חיה. לגבי קרבן עולה ויורד, אי בנבלת חיה טמאה אי בנבלת בהמה טמאה, ודי היה לי בקרא חיה ויורד אני שהבהמה בכלל חיה, בהמה למה נאמרה (חולין עא:). **ונאמר להלן.** בטמא שאכל את הקדש בפרשת לו ועשם כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה (שם). מה להלן טומאת קודש. כלומר בטמא שאכל את הקדש, אף קרבן עולה ויורד, דכתיב או נפש כי תגע וגו', ימשמע דבנגיעת טומאה מחייב ליה קרבן עולה ויורד, דילפינן בהא גזירה שוה דלא מיקחיב עד דאכיל קודש או יכנס למקדש (שם). לרבות את התרומה. דאקורה בה כל ימי טוהר שהיא טבולת יום אחרוב שהיא טבולת לידתה (יבמות עה:). **שלש** בריתות בשלמים. אמור אליהם לדורותיכם וגו' (ויקרא כג) והנפש אשר תאכל בשר וגו' (שם ז) נפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם וגו' (שם. זבחים מו:). **אחת לכלל** ואחת לפרט. לדרוש דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, כילד והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים, והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו להקיש אליהם ולומר לך מה שלמים מיוחדים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח (שם מו:). **לדברים שאינן נאכלין.** כגון עצים ולבונה שאינן נאכלים, אם אכל מהם בטומאת הגוף חייב (שם). **כל שאינו קרב על** מזבח החצון בשלמים. שפגול כתיב בהו (זבחים מו:). שלמדנו בהם פגול לכל הזבחים (שם יד:).

רבינו חננאל (המשך)

אלא במקדש כו'. קדש ומקדש תרוייהו ב"ת כתיבא בהו. ולאפוקי תרומה דלית בה כרת. אדרבה קדש ותרומה תרוייהו בני אכילה נינהו. לאפוקי מקדש דנגיעה היא: שלש בריתות. והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה. וכתיב ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' ונכרתה. וכתיב כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' ונכרתה. פי' דברים שאין נאכלין. עצים ולבונה וקטרת ומפורש בתורת כהנים. ר' (ישמעאל) [שמעון] אומר מה [שלמים] מיוחדין שהן ראוים לאכילה וכו' יצאו עצים ולבונה וקטרת שאינן ראוין לאכילה. ואסקינא אלא אמר רבא אתיא טומאתו טומאתו כתיב הכא בקרבן או כי יגע בטומאת אדם לכל טומאתו אשר יטמא בה

וכתיב בתם [1]טמא יהיה עוד טומאתו בו. מה להלן (קרבן) [טומאת מקדש] אף כאן קרבן בטומאת מקדש וקדשיו. אשר יטמא בה לרבות נבלת עוף טהור דלא מטמא כמגע אלא בבית הבליעה: ת"ר וכפר על הקדש מטומאת בני ישראל. יש לי בענין זה להביא ג' טומאות. טומאת ע"ז וטומאת גלוי עריות וטומאת שפיכות דמים. טומאת ע"ז שנאמר למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי. בג"ע כתיב כו'. עד ומנין שעל שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעיר ייחס"כ תולה. שנאמר לכל חטאתם חייבי חטאות במשמע. אוקמוה (טומאת ע"ז) יש לומר לך אם הוא במזיד ולא אחרו ביה דלאו בר קטלא הוא. או בשוגג ולא אתיידע ליה דלאו בר קרבן הוא שעיר זה תולה והוא הדין בטומאת גלוי עריות וטומאת שפיכות דמים כו'.

וכתיב התם [1]טמא יהיה עוד טומאתו בו מה להלן טומאת מקדש אף כאן טומאת מקדש ואלא בה למה לי לרבות נבלת עוף טהור הא אמרת בה מיעוטא הוא משום דמיעוטא הוא אייתר כתיב [2]או כי יגע דבר נגיעה אין דלאו בר נגיעה לא וכתיב בה מיעוטא הוה מיעוט אחר מיעוט [6]ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבו': יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בפנים וכו': ת"ר [3]וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל וגו' יש לי בענין זה להביא שלש טומאות טומאת ע"ז וטומאת גילוי עריות וטומאת שפיכות דמים בע"ז הוא אומר [4]למען טמא את מקדשי בגילוי עריות הוא אומר [5]ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבות וגו' ולא תטמאו בהם בשפיכות דמים הוא אומר [6]ולא תטמא את הארץ יכול על ג' טומאות הללו יהא שעיר מכפר ת"ל [3]מטומאות בני ישראל ולא כל טומאות מה מצינו שחלק הכתוב מכלל כל טומאות הוי אומר טומאת מקדש וקדשיו אף כאן בטומאת מקדש וקדשיו דברי ר' יהוד' ר"ש אומר ממקומו הוא מוכרע הרי הוא אומר [3]וכפר על הקדש מטומאות מטומאות של קודש יכול על כל טומאה שבקודש יהא שעיר זה מכפר תלמוד לומר [3]ומפשעיהם לכל חטאתם [3]חטאים דומיא דפשעים מה פשעים שאינם בני קרבן אף חטאים שאינם בני קרבן ומנין ליש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף ששעיר זה תולה ת"ל לכל חטאתם חייבי חטאות במשמע אמר מר יש לי בענין זה להביא ג' טומאות טומאת ע"ז וטומאת גילוי עריות וטומאת שפיכות דמים האי ע"ז היכי דמי אי במזיד בר קטלא הוא אי בשוגג בר קרבן הוא במזיד ולא אתרו ביה בשוגג ולא אתיידע ליה

גילוי

ואילטריך ג"ש לאפוקי תרומה ות"ת אמאי אילטריך ג"ש דרבי כיון דידעינן מקדש מג"ש דטומאה גילף קודש מדאיתקש למקדש וליכא למימר תרומה נמי דאמר קרא בה ולא בתרומה דהשתא ליכא למיפרך ואימא בה ולא קודש הואיל וקודש הוא בכרת כמו מקדש אבל תרומה לא דמי למקדש וי"ל דאילטריך ג"ש לאייתורי בה לרבות נבלת עוף טהור דלמעט תרומה לא אילטריך דמהיקשא דמקדש לא אתי מדאילטריך ג"ש דרבי אבל לי לאו ג"ש דרבי לא הוה מרבינן נבלת עוף אלא אדרבה הוה ממעטינן ליה מכי יגע ובה אתא למעוטי תרומה ומיהו תימה למה לי ג"ש דרבי תיפוק מג"ש דטומאה לענין קודש נמי דרשינן ליה בפרק בתרא דמכות (דף יד:): **יש לי בענין הזה להביא ג' טומאות.** אכתי ליכא עונש כגון אוכל תרומה בטומאת' וטומאת שמים אלא נקט הני לרבותא דיש להביא אע"פ שהן חמורות וכי ממעטינן ליה מכי יגע ובה אתא נקט הני אע"ג דלאו טומאה ממש אינהו אלא בלשון טומאה נכתבו וא"ת ליך יכפר על כולן הא אמר לקמן (דף ח:) כפרה אחת מכפר ואינו מכפר ג' כפרות וליכא למימר דה"ק יש להביא אחת מג' טומאות [1]דא"כ אמאי אילטריך מטומאה ולא כל טומאה דלא מכפר אלא אחת תיפוק ליה מאחת דדרשינן מיניה לקמן דאינו מכפר ג' כפרות וע"כ אית לן לאוקמה בטומאת מקדש וקדשיו לפי שחלק הכתוב וי"ל דלא חשיב ג' כפרות אלא כשמכפר מה שקרבן אחר מכפר וכן משמע לשון הקונטרס דלקמן תדע דהא מכפר על הקודש ועל המקדש ולא מיקרי ג' כפרות כיון שאין קרבן אחר מכפר בענין זה: **בע"ז הוא אומר למען טמא את מקדשי.** פירוש קדושת שמי והאי קרא במולך כתיב וקסבר האי תנא מולך הייגו ע"ז ופלוגתא היא בפרק ארבע מיתות (סנהדרין ז' סד.): **וכפר** על הקדש. אע"ג דבמקדש מיירי כדמוכח לקמן בשמעתין מ"מ מדאפקיה רחמנא בלשון קודש שמעינן טומאת קודש ומדאיתקש ליכא למימר דאם כן תרומה נמי: **אי** בשוגג בר קרבן הוא. הכא אתי שפיר דפשיטא ליה דלא מכפר אבר קרבן כדדרשינן בסיפא דבריתא חטאים דומיא דפשעים דלאו בני קרבן אבל לקמן דפריך אסיפא דבריתא גופה דקתני יכול על כל טומאה של קודש וכו' האי בר קרבן הוא משום דבלאו הך דרשה דחטאים דומיא דפשעים פשיטא ליה דלא מכפר אבר קרבן וגרסה דפשיטא ליה משום דאתי מקל וחומר משעיר המשתלח דמכפר על (א) כמה עבירות ומרובה כפרתו אפ"ה אינו מכפר אבר קרבן כדדרשינן ביה התם חטאים דומיא דפשעים וכ"ש אבר קטלא ואבר מלקות דלא מכפר כדמוכח התם דאמר חייבי מלקיות שעבר עליהן יום הכפורים חייבין ופריך פשיטא מ"ש מחייבי חטאות ואשמות ודאין וא"ת ונוקי כגון דאתיידע ליה אמר [2]נמי נפקא לן מסיפא דבריתא דלא תלי ליה: **במזיד ולא אתרו ביה.** ואם תאמר והא לא אתיא לכלל חטאת וי"ל דהשתא דמוקי במזיד לא הוי חטאים אלא פשעים ופשעים לא בעינן דאתיא לכלל חטאת דכולהו לאו בני חטאת נינהו אבל גבי שפיכות דמים קשיא דמוקי ליה בשוגג ולא אתיידע ליה והא לא אתי לכלל חטאת ואין לומר הואיל ואתי לכלל גלות אתי לכלל חטאת קרינא ביה דהא מוקי להו נמי בהנך דלאו בני גלות נינהו ויש לומר אף על גב דלא אתי לכלל חטאת אין לחוש כיון דתלי נמי אטומאת מקדש וקדשיו דאתי לכלל חטאת וכן משמע לקמן דפריך ויכפר פנימי אדידיה ואדחיצון ואע"ג דכפרת חיצון לא אתי לכלל חטאת וא"ת והיאך אפשר לאוקמה במזיד והא לא משכחת ביה כפרת חיצון דהייגו אין בה יום בה וי"ל דאין לחוש דמוקמא כפרת חיצון אטומאת מקדש וקדשיו גרידא וא"ת והיכי מצי לאוקמה במזיד ולא אתרו ביה הלא נגדי דהודה מכפרין על אלו ג' עבירות [3]אפיר על ע"ז כתובת על שפיכות דמים ומכנסים על גילוי עריות וי"ל דנעי למימר ששעיר הפנימי יכפר עמהם וזה בלא זה לא יועיל ואע"ג דלקמן פריך ויכפר פנימי אדידיה ואדחיצון ולא נעי למיפרך ויכפרו תרוייהו אחד דשתי קרבנות ודאי אין סברא שיכוא לכפר על דבר אחד אבל זה אפשר דנגדי דהודה יכפרו עם קרבן דבר אחד: **בשוגג ולא אתיידע ליה.** ואם תאמר והמקשה מה היה סבור דהא כי מוקמינן ליה בטומאת מקדש וקודש אייני נמי בשוגג ולא אתיידע ליה דהיכא דאתיידע ליה בר קרבן הוא ויש לומר דטומאת מקדש וקדשיו אתי שפיר דאיכא לאוקמה במזיד ואפילו אתרו ביה דליכא [1]כרת ומשום הכי פריך טפי אהנך ג' טומאות דאיכא למיפרך בין בשוגג בין במזיד אבל קשיא דאטומאת מקדש וקדשיו נמי איכא למיפרך אמזיד אי במזיד בר מלקות הוא דחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן:

גילוי

וכתיב התם. בטומאת מקדש בפרשת פרה אדומה: **כה למה לי.** למעוטי תרומה דמהיכא מיתי לחיובא דמהני לא אמיל שכן כרת: **לרבות נבלת עוף טהור.** המטמאה בבית הבליעה שאם אכלה ונכנס למקדש חייב: **משום דמיעוטא הוא דאייתר.** מיעוט זה בא לרבות כדמפרש ואזיל ואיתרבאי ביה נבלת עוף טהור ע"י מיעוט אחר מיעוט: **כתיב או כי יגע.** בטומאת אדם בעולה ויורד כתיב: **דלאו בר נגיעה.** שאינו מטמא בנגיעה אלא בבית הבליעה על ידי אכילה כדכתיב (ויקרא יז) אשר תאכל נבלה וטרפה וכבס בגדיו ומוקמינן לה בנבלת עוף טהור בתורת כהנים [2]) ואמרינן התם יכול תטמא במגע ת"ל לטמאה בה אין לך אלא האמור בה שאין לה טומאה אלא אכילתה: **וכפר על הקדש.** בשעיר הנעשה בפנים כתיב באחרי מות: **מטומאות ולא כל טומאות.** והואיל ולא פירש לך על איזו מהם לא מסרן אלא לחכמים לפרש על איזו מדבר לא ולמד בבנין אב: **מה מצינו שחלק כו'.** כלומר איזהו טומאה מצינו חלוקה במקום אחר טומאת מקדש וקדשיו ולקמן [מ.] מפרש לה היכא: **אף כאן.** שחילק להיות בכפרה ואין שאר טומאות עמה דע שבטומאת מקדש וקדשיו הכתוב מדבר: **אף כאן בטומאת מקדש וקדשיו** גרסינן ולא גרסינן נחלוק: **ממקומו הוא מוכרע.** אין אתה צריך להכריעו ממקום אחר כי בו עצמו הכריע הכתוב שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו: **יכול על כל טומאה שבקדש.** בין שיש בה ידיעה בין שאין בה ידיעה: **מה פשעים שאינן בני קרבן.** שאין פשע אלא מזיד: **אף חטאים שאינן בני קרבן.** יש שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים שהיא בת קרבן: **ומנין לשיש בה ידיעה בתחלה כו'.** ולא לשאין בה ידיעה בתחלה אע"פ שאף היא אינה בת קרבן: **לכל חטאתם.** הרבוי לבא לכלל חטאתם יצאה שאין בה ידיעה בתחלה שאינה באה לכלל חטאת עוד לעולם: הכי גרסינן **חייבי חטאות במשמע** ולא גרסינן כל חייבי חטאות: **חייבי חטאות במשמע.** הרבוי לבא לידי חטאת לכשתודע לו ידיעה בסוף: **כר קרבן הוא.** כבר מפורש קרבן בפרשת שלא לך [במדבר טו]: **במזיד ולא אתרו ביה.** ואינו הרג בלא התראה כדאמרי' בסנהדרין בפרק היו בודקין (דף מא.): **ולא אתיידע ליה.** סלקא דעתך אמינא לאלי ליה להגן מן היסורין עד שיוודע לו: מי

מי דאתי מקל וחומר משעיר המשתלח דמכפר על (א) כמה עבירות ומרובה כפרתו אפ"ה אינו מכפר אבר קרבן כדדרשינן ביה התם חטאים דומיא דפשעים וכ"ש אבר קטלא ואבר מלקות דלא מכפר כדמוכח התם דאמר חייבי מלקיות שעבר עליהן יום הכפורים חייבין ופריך פשיטא מ"ש מחייבי חטאות ואשמות ודאין וא"ת ונוקי כגון דאתיידע ליה אמר [2]נמי נפקא לן מסיפא דבריתא דלא תלי ליה: **במזיד ולא אתרו ביה.** ואם תאמר והא לא אתיא לכלל חטאת וי"ל דהשתא דמוקי במזיד לא הוי חטאים אלא פשעים ופשעים לא בעינן דאתיא לכלל חטאת דכולהו לאו בני חטאת נינהו אבל גבי שפיכות דמים קשיא דמוקי ליה בשוגג ולא אתיידע ליה והא לא אתי לכלל חטאת ואין לומר הואיל ואתי לכלל גלות אתי לכלל חטאת קרינא ביה דהא מוקי להו נמי בהנך דלאו בני גלות נינהו ויש לומר אף על גב דלא אתי לכלל חטאת אין לחוש כיון דתלי נמי אטומאת מקדש וקדשיו דאתי לכלל חטאת וכן משמע לקמן דפריך ויכפר פנימי אדידיה ואדחיצון ואע"ג דכפרת חיצון לא אתי לכלל חטאת וא"ת והיאך אפשר לאוקמה במזיד והא לא משכחת ביה כפרת חיצון דהייגו אין בה יום בה וי"ל דאין לחוש דמוקמא כפרת חיצון אטומאת מקדש וקדשיו גרידא וא"ת והיכי מצי לאוקמה במזיד ולא אתרו ביה הלא נגדי דהודה מכפרין על אלו ג' עבירות [3]אפיר על ע"ז כתובת על שפיכות דמים ומכנסים על גילוי עריות וי"ל דנעי למימר ששעיר הפנימי יכפר עמהם וזה בלא זה לא יועיל ואע"ג דלקמן פריך ויכפר פנימי אדידיה ואדחיצון ולא נעי למיפרך ויכפרו תרוייהו אחד דשתי קרבנות ודאי אין סברא שיכוא לכפר על דבר אחד אבל זה אפשר דנגדי דהודה יכפרו עם קרבן דבר אחד: **בשוגג ולא אתיידע ליה.** ואם תאמר והמקשה מה היה סבור דהא כי מוקמינן ליה בטומאת מקדש וקודש אייני נמי בשוגג ולא אתיידע ליה דהיכא דאתיידע ליה בר קרבן הוא ויש לומר דטומאת מקדש וקדשיו אתי שפיר דאיכא לאוקמה במזיד ואפילו אתרו ביה דליכא [1]כרת ומשום הכי פריך טפי אהנך ג' טומאות דאיכא למיפרך בין בשוגג בין במזיד אבל קשיא דאטומאת מקדש וקדשיו נמי איכא למיפרך אמזיד אי במזיד בר מלקות הוא דחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן:

גילוי

וכתיב במקדש טמא יהיה עוד טומאתו בו. מה להלן (קרבן) [טומאת מקדש] אף כאן קרבן בטומאת מקדש וקדשיו. אשר יטמא בה לרבות נבלת עוף טהור דלא מטמא כמגע אלא בבית הבליעה: ת"ר וכפר על הקדש מטומאת בני ישראל. יש לי בענין זה להביא ג' טומאות. טומאת ע"ז וטומאת גלוי עריות וטומאת שפיכות דמים. טומאת ע"ז שנאמר למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי. בג"ע כתיב כו'. עד ומנין שעל שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעיר ייחס"כ תולה. שנאמר לכל חטאתם חייבי חטאות במשמע. אוקמוה (טומאת ע"ז) יש לומר לך אם הוא במזיד ולא אתרו ביה דלאו בר קטלא הוא. או בשוגג ולא אתיידע ליה דלאו בר קרבן הוא שעיר זה תולה והוא הדין בטומאת גלוי עריות וטומאת שפיכות דמים כו'.

תורה אור השלם

1. כָּל הַנֶּגַע בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת מִשְׁכַּן יְיָ טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ:

במדבר יט יג

2. אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם:

ויקרא ה ג

3. וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם:

ויקרא טז טו

4. וְאֲנִי אֹתָן אֶת פָּנַי בָּאֵשׁ הַהִוא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל אֶת שֵׁם קָדְשִׁי:

ויקרא כ ג

5. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי לִבְלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

ויקרא יח ל

6. וְלֹא תְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְיָ שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

במדבר לה לד

הגהות הב"ח

(א) תוספות ד"ה אי וכו' דמכפר על עבירות ידועות ומרובה וכו' כדדרשינן ביה התם. נ"ב בפ' בתרא דבריתו': (ב) באי"ד וי"ל דהאי מיהא נפקא:

מוסף רש"י

מה פשעים שאינם בני קרבן. דפשעים הייגו מדלין, שמולך בדבר, וכן הוא אומר (מ"ב ג) מלך מואב פשע בי (כריתות כה.).

א) [יומא מג. וש"נ]. ב) כריתות כה.; ג) [אמרי פרק יכן]. ד) [לשון דל"ל מגומגם ויש לגיהה דאמרי' במקום דל"ב. רש"ל]. ה) [ובמוס פס:]. ו) [נ"ל אלא כרת].

גילוי עריות נמי היכי דמי אי במזיד בר קטלא הוא אי בשוגג בר קרבן הוא במזיד ולא אתרו ביה בשוגג ולא אתידע ליה שפיכות דמים נמי ה"ד אי במזיד בר קטלא הוא אי בשוגג בר גלות הוא במזיד ולא אתרו ביה בשוגג ולא אתידע ליה אי נמי בהנך דלאו בני גלות נינהו אמר מר יכול על שלש טומאות הללו יהא שעיר מכפר ת"ל [1]מטומאות ולא כל טומאות מה מצינו שחלק הכתוב מכלל כל הטומאות בטומאת מקדש וקדשיו אף כאן בטומאת מקדש וקדשיו דברי רבי יהודה מאי חלק דמייתי בעולה ויורד אימא ע"ז ומאי חלק (סימן ע"ז יולדת מצורע נזיר (וכו'))

דמייתי שעירה ולא כשבה אמר רב כהנא אנן חלק להקל קאמרינן והאי חלק להחמיר הוא (ו) אימא יולדת דחלק דמייתא עולה ויורד אמר רב הושעיא [2]לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולר' שמעון בן יוחאי דאמר יולדת נמי חוטאת היא מאי איכא למימר רבי שמעון לטעמיה דאמר ממקומו הוא מוכרע (ז) אימא מצורע (ח)אמר רב הושעיא לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולר' שמואל בר נחמני (ט)דאמר על שבעה דברים נגעים באין מאי איכא למימר התם נגעיה דאכפר ליה וקרבן לאישתרויי [3]בקהל ואימא נזיר טמא דחלק דמייתי תורים ובני יונה אמר רב הושעיא לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולר' אלעזר הקפר (י)דאמר נזיר נמי חוטא הוא מאי איכא למימר סבר לה כר' שמעון דאמר ממקומו הוא מוכרע אמר מר ר' שמעון אומר ממקומו הוא מוכרע הרי הוא אומר [4]וכפר על הקדש מטומאות מטומאתו של קודש כו' שפיר קאמר רבי שמעון ורבי יהודה אמר לך ההוא מיבעי ליה כי היכי דעביד לפני ולפנים הכי נעביד בהיכל ורבי שמעון ההוא [5]מוכן יעשה נפקא ורבי יהודה אי מההיא הוה אמינא ניתי פר ושעיר אחריני ונעביד קמ"ל ור' שמעון וכן יעשה לאהל מועד מיניה משמע אמר מר יכול על כל טומאות שבקודש יהא שעיר זה מכפר ת"ל מפשעיהם לכל חטאתם וגו' מאי ניהו יש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף האי בר קרבן הוא לא צריכא דאתידע ליה סמוך לשקיעת החמה ס"ד אמינא אדמייתי

ניתלי

אי נמי בהנך דלאו בני גלות. הרבה שנויין במסכת מכות (פ"ב) כגון שהרגו דרך עלייה או מי שילמה אבן מתחת ידו והוליא הלה ראשו וקבלה: **מה חלק.** בטומאת מקדש משאר טומאות: **דמייתי עולה ויורד.** ושאר שגגת עבירה בקרבן קטוע: **דמייתי שעירה ולא כשבה.** ובשאר כריתות או כשבה או שעירה: **חלק להקל קאמרינן.** האי מה מצינו שחלק חילוק שהוא להקל מיבעי לן לאשכומי דומיא דשעיר הפנימי דקולא הוא שיחיד מתכפר בקרבן לבור שלא חסר בו ממון משלו: **והאי חלוק להחמיר.** שאם לא ימצא שעירה אלא בדמים יקרים יביאנה בעל כרחו: **ואימא יולדת.** שאם עבר עליה יום הכפורים אוכלת בקדשים בלא קרבן: **ולא לכל טומאתם.** וקרבן יולדת אינו בא לכפרה אלא לטהרה מטומאתה לאכול בקדשים: **ולרבי שמעון דאמר כו'.** במסכת נדה בפרק המפלת (דף לא:): **יולדת חוטאת היא.** שבסכוכעת לילד נשבעת שלא תזקק לבעלה: **ממקומו הוא מוכרע.** ואינו לא צריך להן דרשה לחלק: **מה חלק דמייתי לפרים** לא גרסינן שאין זה להקל שהלפרים אינן קריבין ולבד הקרבן הם באין ז' ימים לפני הקרבן והכי גרסינן אימא מצורע. וחלק דיליה לא מיצטריך לפרושה דהא פרים גבי קושיא דיולדת ומאי חילוק דמייתא בעולה ויורד והיא גופה איתא במצורע: **ז' דברים.** מפרש במסכת ערכין בפרק יש בערכין. אלמא על חטאת אתי קרבן דיליה: **הא מנגעיה איכפר ליה.** בלבד נגעו נתכפר לו העון: **ואימא נזיר טמא.** דכתיב (במדבר ו) וביום השמיני יביא שתי תורים: **ולא לכל טומאתם.** וכי מייתי נזיר קרבן למיחל עליה נזירות טהרה מייתי כדכתי' (שם) והזיר לה' את ימי נזרו והימים הראשונים יפלו ונזרת הכתוב הוא דלא חיילא נזירות עד דמייתי קרבן: **דרבי אלעזר הקפר** במסכת תענית (דף יא.): **חוטא הוא.** שגיבר עצמו מן היין: **כי היכי דעביד לפני ולפנים.** דמפרש לעיל במגינא אחת למעלה ח' למטי' מדם הפר וכן מדם השעיר ואתא האי וכפר על הקדש לאיתויי היכל שיעשה כמו כן על הפרוכת מבחוץ: **נייתי פר ושעיר אחריני קמ"ל.** וכפר מההוא גופיה והדר כתיב וכן יעשה לפרושי מה היא כפרה שהכתוב מצוה עליו שיהא כלל אשר עשה לפנים: **מיניה משמע.** ואייתר ליה וכפר על הקדש לדרשה: ה"ג **מאי ניהו יש בה ידיעה כו'** ולא גרסינן טומאה במקדש מאי ניהו. והכי פירושא קתני מה פשעים שאינן בני קרבן אף חטאים ומאי ניהו טומאה דממעיט מהאי קרא ההיא דבא קרבן ואינו זו שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף: **האי בר קרבן.** עולה ויורד הוא ולמה לי למימר דלא ניכפר האי שעיר עלה: **סמוך לשקיעת החמה.** ערב יום הכפורים ולא היה שהות להביא קרבנו: ניתלי

גילוי עריות בו' אי במזיד בר קטלא הוא. ובהנך דליכא קטלא אלא כרת ליכא לאוקומה דהא איכא למיפרך בר מלקות הוא כדפרישית: **ואימא** יולדת. פירש הקונטרס יולדת שעבר עליה יום הכפורים תאכל בקדשים ואין צריכה להביא קרבן ואף על גב דאם כן לא אתי לכלל חטאת אין לחוש כיון דבטומאת מקדש וקדשיו אתי לכלל חטאת כדפרישית לעיל ולא מקרי נמי פעמים בשנה הואיל ואין זמנה קבוע אלא פעם אחת בשנה אבל קשה דהא בר קרבן הוא ואיך יכפר על בר קרבן וי"ל דהואיל וקרבן יולדת לא אתי לכפרה אלא להכשיר בקדשים אין זה בר קרבן אפילו לר' שמעון דאמר יולדת חוטאת היא מכל מקום עקרו אינו אלא להכשיר בקדשים אבל קשה מאי פריך דאי פריך שלא תצטרך להביא קרבן כלל הוה ליה לשנויי כדאמרי גבי שעיר המשתלח בפרק בתרא דכריתות (דף כו.) דיולדת כי קמייתי קרבן לאישתרויי בקדשים ואצטיר נמי משני דלא מייתי אלא כדי למיחל עליה טהרה לכך נראה לרבינו תם דהכא מספק יולדת פריך כגון שפק אם נפל הפילה אם רוח הפילה ולא הוחזקה עוברה דאי הוחזקה בתר רובא אזלינא כדאמרינן בפרק המפלת (נדה דף כט.) או לא הרגישה שהפילה דלאו בת קרבן היא ואע"ג דמייתא חטאת העוף על הספק כדאמרינן (ב) בסוף נדה (דף עב.) לא תשיב בר קרבן מידי דהוה אחייבי אשמות תלוין דלא תשיבי בני קרבן בפרק בתרא דכריתות (דף כה:) כיון דאין באין אלא על הספק ועוד דהא איכא עולת העוף שאין מביאין על הספק והשתא פריך הכא דיתלה לה השעיר עד לאחר יום"כ שתביא אבל בפרק בתרא דכריתות (דף כו.) פריך דלא תביא כלל דהשתא אתי שעיר דלא משני הכא כדמשני התם: **אמר** קרא לכל חטאתם. וא"ת קרבן יולדת נמי איקרי חטאת וי"ל דבעי שבא על חטאת דומיא דפשעים ולא מצי לשנויי אמר קרא וכפר דביולדת נמי כתיב וכפר והיינו שמכפרה ומטהרה לאכול בקדשים: **ואימא מצורע.** ומאי חלק וכו'. ואם תאמר והא מייתי נמי אשם וי"ל בחטאת אלו מיהא חלק להקל: **על** ז' דברים נגעים באין. תימה והא לא מייתי בעלמא קרבן אהנך עבירות אלא כשהוא מצורע והיכי תיקן לדעתן דאחטאה קמייתי ומרבה לריב"ן דס"ד דאחרוייהו מייתי לכפרה ולאשתרויי בקהל ומשני דלאו לכפרה מייתי אלא לאשתרויי בקהל: **אימא** נזיר טמא. פירוש ולא ידע שנטמא ומאי חלק דמייתי תורין אע"ג דמייתי נמי אשם מכל מקום הקרבן שהייבו הכתוב לבד מאשם חלק להקל: **ולרבי** אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא כו'. ואם תאמר והא לא איקרי חוטא אלא לפי שגיבר עצמו מן היין והשעיר אינו בא לכפר אלא על הטומאה ויש לומר כיון שעל ידי הטומאה בא לו שגיבר עצמו מן היין פעם שניה כדאמר בנזיר (דף ג. ע"ב) שבשה בחטא קרינן ביה וכפר מטומאתו ודוקא לרבי אלעזר הקפר אבל לרבנן אפילו נטמא במזיד הקרבן אינו בא על החטא דהא אפילו נטמא באונס דלאו חוטא הוי לרבנן מביא קרבן ומאשר חטא על הנפש הוי לרבנן לשון חסרון כמו (מלכים ב ו) והייתי אני ובני שלמה חטאים וכמו (שופטים כ) אל השערה ולא יחטיא וכלל חטאתם ליכא לפרושי הכא לשון חסרון הוה דהא דומיא דפשעים כתיב:

דאתידע ליה סמוך לשקיעת החמה. ואם תאמר הא נמי גילף משעיר המשתלח דבדיה נמי דרשינן חטאים דומיא דפשעים ויש לומר דלא דרשינן ביה דומיא דפשעים אלא לענין אם נודע לו מבעוד יום שראוי להביא קרבן אבל סמוך לשקיעת החמה לא תשיב בר קרבן להכי אייתר בשעיר הפנימי חטאים דומיא דפשעים דאפי' אתידע ליה סמוך לשקיעה לא תלי: ומאי

מאי היא חלוקת טומאת מקדש וקדשיו מכל חייבי קרבן דאינון בעולה ויורד. ואימא ע"ז דחלוקה טומאתה דהיא בשעירה. ודחינן אגן חלק להקל קאמרינן. וחלוקה דטומאת ע"ז להחמיר עליה היא. מפורשת בספרי. ואימא יולדת ואליבא דר' שמעון דאמר יולדת חוטאת היא. כי בשעה שכורעת לילד נשבעת שלא תזקק לבעלה. ודחינן ר' שמעון לטעמיה דאמר ממקומו הוא מוכרע. ואימא טומאת מצורע שהוא חוטא. דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן על שבעה דברים נגעים באים. על לשון הרע. ועל שפיכות דמים. ועל שבועת שוא. ועל גילוי עריות. ועל גסות הרוח. [ועל הגזל]. ועל צרות העין. על לשון הרע שנאמר מלשני בסתר רעהו אותו אצמית. ואין צמיתות אלא צרעת דמתרגם לצמיתות לחלוטין. ואמרינן מצורע מוחלט. זו השמועה מפורשת בסוף כריתות. ואמר שאני נגעים דהתם כפר ליה נגעיה. ואימא נזיר וכו' אלעזר הקפר דאמר במסכת תענית כי כל נזיר חוטא הוא. ושנינן סבר לה כר'

(ו) [כריתות כו.], (ז) ערכין טו. ע"ש [סוטה טו. ע"ש כריתות כו. ע"ש], (ח) [סוטה טו. וכריתות כו. איתא לאישתרויי בקדשים אבל מלת בקהל דהכא נגמרא וכן כתוב דהכא ד"ה על ז' דברים וכו' אין לו מיכן. שוב מצאתי בס' כ"ש שכתב בפוניא דכריתות מפי עצמו ומפי עדות דל"ל הכא כמו דאיתא בכריתות ומלת בקהל דהכא טעות הוא עכ"ל יאותה מידוש לתוס' דהכא ד"ה על ז' דברים וכו' ונראה לריב"ן וכו' הזכירו ונקטו בלאתם לאשתרויי בקהל שני פעמים ונאין ספק לנריכין תיקון וי"ל גם בתוס' על [כון לאשתרויי בקדשים], (ד) מזיר יט. כב. תענית יא. כ"ק לא: נדרים י., (ט) [בתמורה לד. ובמזיר כט.],

תורה אור השלם

1. וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם:

ויקרא טז טז

הגהות הב"ח

(ו) גמ' הוא ואימא יולדת: (ב) שם מוכרע ואימא מצורע:

מוסף רש"י

נגעיה דאכפר ליה. יסורים וכשם של נגע כפרו לו על אותו חטא (סוטה טו.). לאישתרויי (בקהל) בקדשים. שיש טומאות שהצריכן הכתוב כפרה לטהרתן, זב חבבה ויולדת ומצורע ומזיר שנטמא (שבו.).

ניתלי ליה קמ"ל אמר מר מנין (ו) שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף ששעיר זה תולה מנין מאי קא קשיא ליה הכי קא קשיא ליה השתא דאמרת חטאים דומיא דפשעים מה פשעים דלאו בני קרבן אף חטאים נמי דלאו בני קרבן אימא מה פשעים דלאו בני קרבן לעולם אף חטאים דלאו בני קרבן לעולם ומאי נינהו אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף אבל יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף כיון דכי מתידע ליה בר קרבן הוא אימא לא ליתלי וכי תימא אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויוה"כ מכפר ס"ר אמינא ניפוך מיפך אמר קרא [1]לכל חטאתם מכלל דבני חטאות נינהו ונתכפר כפרה גמורה אי כתיב מחטאתם כדקא אמרת השתא דכתיב לכל חטאתם להנך דאתו לכלל חטאת וכי מאחר שאינו מכפר למה תולה אמר ר' זירא לומר שאם מת מת בלא עון א"ל רבא אם מת מיתה ממרקת אלא אמר רבא להגן עליו מן היסורין: אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויוה"כ מכפר כו': מכדי איתקושי איתקוש להדדי ונכפר פנימי אדידיה ואדחיצון ונפקא מינה להיכא דלא עבד חיצון אמר קרא [2]אחת (ו)כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות ונכפר חיצון אדידיה ואמאי דעביד פנימי נפקא מינה לטומאה דאירעה בין זה לזה אמר קרא [3]אחת בשנה (ז)כפרה זו לא תהא אלא

ומאי נינהו אין בה ויש בה. ולא נעי למימר אין בה ואין בה ימי משוס דהא שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים ס"ר נפיק מיפך כתיב התם לה' חטאת שאין מכיר בו אלא ה' ואפי' לר' שמעון דלא דרש לה' לא ה"מ למינקט מאי נינהו אין בה ואין בה משוס היקשא דתמניתין על מה שזה מכפר זה מכפר:

ונכפר כפרה גמורה. וא"ת ומי עדיף משעיר המשתלח דאינו אלא תולה כדאמר בפרק בתרא דכריתות (דף כה.) דחייבי חטאות ואשמות ודאין חייבים להביא אחר יוה"כ וי"ל דהכא ממשמעות דקרא קא פריך דוכפר לכל חטאתם משמע שמכפר לגמרי כל החטא אבל גבי שעיר המשתלח לא כתיב לכל חטאתם אלא גבי וידוי ולא גבי כפרה: **מאי** לכל חטאתם דאתי לכלל חטאת. תימה דפריך בפרק בתרא דכריתות (דף כו.) גבי שעיר המשתלח אימא כי מתידע אחר יוה"כ נמי לא מייתי חטאת ואמאי הא בדידיה נמי כתיב לכל חטאתם וי"ל דהתם נמי כיון שנודע לו קודם יוה"כ שהיה בספק והיה לו להביא אשם תלוי אלא שעיר המשתלח מכפר אפי' כשנודע לו אחר יוה"כ ידיעה ודאית לא יצטרך להביא חטאת דשפיר מיקרי אתי לכלל חטאת הואיל ואתא לכלל אשם אבל פשיטא היכא דלא נודע לו כלל אפי' ידיעת ספק קודם יוה"כ שיביא חטאת כשידע לו מדרשה (ב) לכל חטאתם כדדרים הכא אי נמי גבי שעיר המשתלח ליתן למידרש דוקא הכי דאתו לכלל חטאת שהרי מכפר על כמה עבירות שאינן כלל בני קרבן על עשה ועל לא תעשה ושאר עבירות אי נמי שעיר המשתלח עדיף שתולה כי אתידע ליה סמוך לשקיעת החמה כדפרישית:

(ג)**מה** פנימי אין מכפר אלא על דבר שיש לו ידיעה אף חיצון וכו'. ואם תאמר התינח לר' שמעון דלא דרש חטאת שאין מכיר בו אלא ה' דאיצטריך היקשא דלא מכפר חיצון (ד) ארגלים אלא לר' יהודה אמאי איצטריך היקשא הא ע"כ חיצון מכפר אחיין בה ויש בה דנמאי מוקמת ליה דליכא למיפרך דנפיך מיפך חיצון ארגלים דהא כתיב לה' חטאת שאין מכיר בה אלא ה' ואין לומר דאיצטריך היקשא דלא מכפר אשאר עבירות אלא בטומאת מקדש וקדשיו דמלשון מתניתין משמע דאיצטריך אחיין בה ויש בה וי"ל דאי לאו היקשא הוה מוקמינן כפרת חיצון באין בה ואין בה דטומאת מקדש וקדשיו וכפרת ר"ח וארגלים באין בה ואין בה בשאר עבירות ולא הוי דרשינן הואיל וזה בא בזמן קבוע (ד) מה זה אין מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו כו' כדדרים תנא דבי ר' ישמעאל אלא הוי דרשינן מה זה מכפר אחיין בה ואין בה אף זה כו' אבל השתא דאיכא היקשא דחיצון מפנימי על כרחך דרשינן כדדרים תנא דבי ר' ישמעאל: **גיכפר** פנימי אדידיה ואדחיצון. אע"ג דלא אתי לכלל חטאת אין לחוש כדפרישית לעיל:

ונפקא מינה היכא דלא עבד חיצון. ואם תאמר א"כ חיצון למה בא כלל וי"ל משום טומאה שאירעה בין זה לזה: **כפרה** אחת מכפר ואין מכפר שתי כפרות. ואם תאמר אמאי לא משני דאי מכפר נמי אדחיצון אם כן תהיה כפרה זו פעמים בשנה ואם תאמר תיפוק ליה מדאיתקש חיצון לפנימי דנעיגן שלא תהא כפרת חיצון אלא פעם אחת בשנה תדע מדקאמר בסמוך גבי חיצון הלי שעירי רגלים ושעירי ר"ח מכפרין פירוש ואם כן הוא פעמים בשנה וכן לקמן פריך והא כי כתיב אחת בשעיר הפנימי כתיב ומשני מדאתקש חיצון לפנימי ובסמוך נמי דפריך ומיכפר חיצון אדידיה ואדפנימי ליתי דאין חיצון מכפר ב' כפרות מדאיתקש וי"ל דכיון דלא כתיב אחת בגופיה דחיצון אלא דיליף בהיקשא נית לן למעוטי שלא יכפר פנימי אדחיצון וחיצון אדפנימי ואדרבה מכח היקשא אית לן לומר על מה שזה מכפר זה מכפר ומכח דאיתקוש להדדי הוא דפריך אכל חיצון ור"ח וארגלים דלא איתקוש להדדי פריך בסמוך שפיר הא שעירי רגלים ושעירי ר"ח מכפרים דלענין כפרת אחרים הוי כאילו כתיב אחת בשנה בגוף דחיצון: **וגיכפר** חיצון אדידי' **ואמאי דעביד פנימי**. ואם תאמר המקשה דלא ידע הך דרשא אחת בשנה אמאי לא פריך דליכפרו אי ליתנו תרוייהו אפנימי ותו לא וי"ל דאהך קושיא ודאי ידע שיתרץ לו אחת בשנה הואיל וחיצון אינו מכפר כפרה אחרת אלא זו אבל אפירכא דפריך ומיכפר חיצון אדידיה ואדפנימי לא מיסתבר ליה למקשה דנימעוט מאחת בשנה כיון דעיקר כפרתו לא הוי דפנימי אי נמי י"ל דסברא הוא שלא יבאו שניהם על דבר אחד ולא יועיל זה בלא זה וזה אין סברא לומר שיועיל ולא בא חיצון אלא משום טומאה שאירעה בין זה לזה והשתא אתי שפיר דקאמר לעיל ונפקא מינה היכא דלא עביד חיצון ולא קאמר נפקא מינה להנן ביני ובינו דהיכא דעביד חיצון אח"כ לא יכפר פנימי אדחיצון כדי שלא יבא חיצון לטומאה שאירעה בין זה לזה בלבד וא"ת ומימא דלעולם אתו תרוייהו אדפנימי לחוד והוי פנימי לתנאת חיצון לכפרה וי"ל דאי חיצון מכפר לגמרי אם כן לא אתי לכלל חטאת והיאך יתלה על זה פנימי: **לטומאה** שאירעה בין זה לזה. הכא לא קאמר ונפקא מינה להיכא דלא עבד פנימי דקאמר לעיל דפנימי קרב קודם חיצון [4] ואי ליכא אלא חד יעבו פנימי ולא חיצון:

כפרה זו לא תהא בו'. פ"ה דלאו היינו קרא דלעיל ונראה דסברתו דלא מצינו למדרש הך דרשה מקרא קמא אע"ג דכתיב ביה נמי אחת בשנה משום דלא סגי דליכתוב אחת בלא שנה ולא מצינו למידרש מיניה אלא דרשה קמייתא דאין מכפר שתי כפרות (ו)(ורש"י) [ור"י] מפרש דהא דרשה נמי שמעינן מקרא קמא מדלא כתיב אחת בעשור וכתיב בשנה וקרא אחרינא איצטריך לשום דרשה: אלא

1. וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם: ויקרא טז טז
2. וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת הכפרים אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם קדש קדשים הוא ליי: שמות ל י

רבינו חננאל

שמעון דאמר ממקומו הוא מוכרע. ודייק האי תנא מדלא כתיב על חטאתם אלא לכל חטאתם להגן דאתו לכלל חטאת. ומאן נינהו מי שיש בו ידיעה בתחלה ואין בו ידיעה בסוף עדיין דלכי מיתידע ליה בעי לאיתויי קרבן. ומאחר שאינו מכפר למה תולה. אמר רבא להגן עליו מן היסורים. אבל אם מת מיתה ממרקת עונו: **מתני'** אין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף כו':

הגהות הב"ח

(א) גמ' מנין ליש בה: (ב) תוס' ד"ה מאי וכו' מדרשא דלכל חטאתם: (ג) שם ד"ה מה וכו' חיצון אדרגלים: (ד) בא"ד קניא וזה בא בזמן קבוע מה זה:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לטומאה וכו' ואי ליכא אלא חד יעבו פנימי ולא חיצון. תמוה דא"א לעשות פנימי בלא הגלה. אח"כ ראיתי בספר מעין המכמה לנעל עפי אלמוגים שעמל בזה:

(ו) (לקמן יז:). (ב) (ויקרא טז:). (ג) (ולימד. רש"ן). (ד) (שיך לדף ט.). (ה) (שיך למשנה דלעיל ב.). (ו) (ותוס' ד"ה ור"ש והייט רבינו שמואל אי רבינו שמשון).

כפרתן שוה. ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה: **אלא למאי הלכתא איתקש.** הואיל דלאו לידיעה איתקוש כדתנן במתני' [ג.]: **אינו מכפר בשאר עבירות.** אלא בטומאת מקדש וקדשיו כדדרשינן לעיל [ז:]: **מאי טעמא דרבי יהודה.** דאמר כל האחרים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף חוץ משל יוה"כ: **לחטאתם לה'.** בשל ראש חדש כתיב: **הביאו כפרה.** להפיס דעתה של לבנה: **א"כ.** דלכדר"ש בן לקיש לחודיה הוא דאתא: **ונכפר נמי אשאר עבירות.** כל חטא שלא נודע להא קרא סתמא כתיב: **וזה כא בזמן קבוע.** שעיר יוה"כ דחילון: **מה זה אינו מכפר כו'.** דהא איתקש לפנימי: **הא נמי כדתנא דבי רבי ישמעאל.** הואיל וזה בא כו' וילף להו מי מדראש חדש מי מדיום הכפורים: **מרובה כפרתו.** של יוה"כ שהוא מכפר על כל עבירות תאמר ברגלים ואע"ג דכתיב בהו (לקמן ט.) אימא לא מכפרי אמידי דעון כרת: התם

אלא אחת בשנה: ולר' ישמעאל דאמר אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף בר קרבן הוא שעיר הנעשה בחוץ אמאי מכפר על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף האי שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין סבר לה כר"מ דאמר [6]כל השעירים כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו אלא למאי הלכתא איתקש חיצון לפנימי מה פנימי אינו מכפר בשאר עבירות אף חיצון אינו מכפר בשאר עבירות: על שאין בה ידיעה בתחלה ולא בסוף שעירי רגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין דברי ר' יהודה: א"ר יהודה אמר שמואל מ"ט דר' יהודה אמר קרא [7]ושעיר עזים אחד לחטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' יהא שעיר זה מכפר והאי מיבעי ליה לכדר"ל [8]דאמר ר"ל מה נשתנה שעיר של ר"ח שנאמר בו לה' אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה [9]על [10]שמיעטתי את הירח א"כ לימא קרא על ה' מאי לה' לכדאמרן ואימא כוליה להכי הוא דאתא א"כ נימא קרא חטאת ה' מאי לה' שמעת מינה תרתי ונכפר נמי אפי' בשאר עבירות תנא דבי ר' ישמעאל הואיל וזה בא בזמן קבוע וזה בא בזמן קבוע מה זה אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו אף זה אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו אשכחן שעירי ראשי חדשים שעירי הרגלים מנלן וכי תימא הא נמי כדתנא דבי ר' ישמעאל איכא למיפרך אי מדראש חדש שכן תדיר אי מדיום הכפורים שכן מרובה כפרתו וכי תימא

הא

אלא פעם אחת בשנה. אע"ג דכי מתידע ליה אחר יוה"כ מביא חטאת מ"מ כפרה זו של תלויה אינה אלא פעם אחת א"נ לא מיקרי פעמים בשנה אלא כשזמנן קבוע: ולרבי ישמעאל דאמר לא בעי ידיעה בתחלה כו' ופשיטא ליה להש"ס דלא בעי אפי' ידיעת בית רבו לפי המסקנא דמוקי (לעיל דף ה.) מתני' כרבי דלא מסתבר ליה שיסבור שוס תנא דידיעת בית רבו שמה ידיעה אלא רבי: **חיצון אמאי מכפר.** וליכא למימר שיתלה על שיש בה ויש בה היכא דאתידע ליה סמוך לשקיעת החמה דהאי בר קרבן הוא אע"ג דגבי שעיר הפנימי אי לאו קרא דחטאים דומיא דפשעים ה"א דתולה מ"מ הואיל וגלי לך קרא התם דלא מכפר אמידי דבר קרבן סברא הוא דכולהו נמי לא מכפרי והשתא אתי שפיר הא דקאמר לקמן אמילתיה דר"ש אשעירי רגלים ע"כ אין מכפרים אלא אאין בה ואין בה ואלא מוקמה אים בה ויש בה ואתידע ליה סמוך לשקיעת החמה אבל אין נראה לומר דהא דלא קאמר הכא דמכפר אים בה ויש בה ואתידע ליה סמוך לשקיעת החמה משום דחילון איתקש לפנימי ובסמוך דקאמר אלא למאי הלכתא איתקש להדדי המ"ל דאיתקש להכי אלא דבלאו הכי משני שפיר דלקמן אמלתיה דר"ש גבי שעירי רגלים לא יתישב בכך: **על** שאין בה ידיעה **לא** בתחלה **ולא** בסוף. וא"ת ולרבי ישמעאל נפיק וניתא דפנימי מכפר אאין בה ואין בה ושעיר החילון אים בה ואין בה דהא אין בה ואין בה

אתי לבלל חטאת לרבי ישמעאל וי"ל דמ"מ טפי אתי לבלל חטאת ים בה ואין בה דדבר שיש בה ידיעה מעיקרו בקל יכול ליזכר מדבר שלא היתה לו ידיעה מעולם ולפי המסקנא דרבי ישמעאל סבר לה כר"מ דכל השעירים כפרתן שוה אתי שפיר דלא מ"ל נפיק מיפך דהא בר"ח כתיב לה' שאין מכיר בו אלא ה' וא"ת לרבי ישמעאל למאי איצטריך לכל חטאתם וי"ל כי היכי דלא נימא דנכפר כפרה גמורה: **סבר** לה בר"מ. לאו דוקא כר"מ דר"מ בעי ידיעה בתחלה דקתני לקמן דכולהו מכפרין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה בסוף ואילו לר' ישמעאל האי בר קרבן הוא: **מאי** טעמא דר' יהודה. וא"ת מאי קבעי הא ע"כ ליכא לאוקומה לכפרה דרגלים ודר"ח אלא באין בה ואין בה דאיש בה ידיעה בתחלה או בסוף פנימי וחילון מכפרין וי"ל דבעי מאי טעמא דמכפרי אטומאת מקדש וקדשיו אימא בשאר עבירות אי משום בנין אב דתני דבי ר' ישמעאל הא איכא למיפרך כדפריך בסמוך מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו ומשני לחטאת לה' חטאת שאין מכיר אלא ה' וכיון דמכפר אאין בה ואין בה לא שייך למיפרך מה ליוה"כ כו' דגילוי מילתא בעלמא הוא לחטאת דקרא היינו טומאת מקדש וקדשיו כדאמר בסמוך: **שעיר** זה יהא **כפרה עלי.** פירש בערוך שעיר זה כפרה לישראל ועלי לקבוע זמן כפרה זו וקבעתי בר"ח להפיס דעתה של ירח: **הואיל** וזה **בא** בזמן קבוע. פ"ה שעיר חילון וכן ל"ל דאי מפנימי גמר בסמוך דפריך מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו ה"ל למיפרך שכן נכנס דמה לפני ולפנים ועוד אדילף מפנימי נילף משעיר המשתלח דמכפר אשאר עבירות אע"ג דשעיר המשתלח אין קרבן פנימי נמי לאו קרבן גמור הוא דנשרף חוץ למחנה ואית לן למילף טפי משעיר המשתלח דהוי חוץ מחוץ אבל השתא דגמר מחילון ניתא טפי דדמו אהדדי טפי משעיר המשתלח וניתא נמי דאיצטריך לעיל היקישא דחילון מכפר מפנימי דאין ללמוד מפנימי מבנין אב דאחר מפנים לא יצאין וא"ת אי מחילון גמר תפשוט מהכא דדבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב דחילון גופיה לא ידעינן דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו אלא משום דהוקש לפנימי ובעיא היא בפ' איזהו מקומן (זבחים דף נ.) וי"ל דהאי לא תשיב בנין אב אלא גילוי מילתא בעלמא כדמוכח בסמוך והשתא נמי א"ש דקאמר ואיתקוש שעירי רגלים לשל ר"ח אע"ג דשל ר"ח לא ידעינן אלא בבנין אב דחילון ואילון מהיקשא דפנים ובקונטרס פירש בסמוך דדבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש ואיפנין שעירי רגלים מר"ח אע"ג דר"ח לא ידעינן אלא בבנין אב מיוה"כ וא"א לומר כך דהא בעיא היא בפרק איזהו מקומן (שם דף נא.) אי דבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש אי לא ועוד דהכא גרע מדבר הלמד בהיקש דאינו חוזר ומלמד בהיקש כדפ"ה גופיה בסמוך דהכא שעירי רגלי מדשים גמרינן משעיר החילון דגמר בהיקש מפנימי[11]:

אף זה **אינו מכפר** בו'. ואין להקשות ונילף מהאי בנין אב דליכפר נמי ר"ח אכפרה דחילון דהא איתקש חילון לפנימי שלא תהא כפרתו פעמים בשנה ועוד דלענין זה איכא למיפרך מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו דהשתא ליכא למימר גילוי מילתא הוא דקרא דר"ח לא משמע אלא אאין בה ואין בה: **שעירי** רגלים מנ"ל. הכא אין לפרש מנין דלא מכפרי נמי אשאר עבירות כדבעי לעיל אדר"ח דא"כ מאי פריך בסמוך שכן תדיר שכן מרובה כפרתו אדרבה כ"ש דנילף מהתם דאע"ג דחמירי לא מכפרי נמי אשאר עבירות אלא יש לפרש מנלן דמכפרי אטומאת מקדש וקדשיו דאיכא כרת אימא דלא מכפר אלא בשאר עבירות דליכא כרת כיון דאין כפרתו מפורשת ולא דמי לדר"ח שמפורשת דחטא שאין מכיר בו משמע כל חטאים שאינם ידועים כדפירש הקונטרס בסמוך ולהכי בעי מנלן דלא מכפרי נמי אשאר עבירות ולהכי נמי תשיב לה בסמוך גילוי מילתא בעלמא: **שכן** מרובה **כפרתו.** פ"ה מרובה כפרה של יום והדין עמו דאין לפרש שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו דאית בהן כרת דהא היא גופה בעינן למילף וא"ת והיכי בעי למילף מדיוה"כ והא דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בבנין אב ומה צריך פירכא דשכן כפרה מרובה וי"ל דאיצטריך האי פירכא דלא נילף מדר"ח דאי פרכת מה לדר"ח שכן תדיר ניתא יוה"כ יוכיח אבל השתא דאיכא פירכא ליכא למימר תוכיח וא"ת ונילף במה הלד מתרוייהו וי"ל דאיכא למיפרך שכן מרובה כפרתו דר"ח הואיל ותדיר תשיב קלת מרובה כפרה:

הא

מסורת הש"ס

ו) [לעיל ב:]. ז) חולין ס:. ח) וכו סוד מסודות הקבלה ואין להבינו כמשמעו ת"ו כי כל כנוהה בת מלך פנימה. ד) [נפ"ל: עלין]. ה) [במדבר כח]. ו) [וע"ע תוספות זבחים נ. ד"ה לא ניכמוכ].

תורה אור השלם

1. ושעיר עזים אחד לחטאת הקמיד יעשה ונסכו: במדבר כח טו

מוסף רש"י

כל השעירים. כל שעירי מוספין, כין שעיר הנעשה בחוץ ביום הכפורים, כין של רגלים כין של ראשי חדשים, בפרתן שוה. כולן מכפרים על כל, כין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף, כין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, כין על טומאה שאכל את הטמא, ונפקא מינה לטמאה שאירעה כין זה לזה. אבל שעיר הנעשה בפנים לא נתלקו עליו שאינו מכפר עם אלו ולא אלו תולין את תלייתו בשם בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף כדאמר בגמ' לעיל ב:. חטא שאין מכיר בו אלא ה' יהא שעיר זה מכפר. ויפלר השעירים למדים ממני (במדבר נח טו). שנאמר בו לה'. בכולהו רגלים כתיב ושעיר חטאת אחד ולא כתיב בהו לה' (חולין ס:).

אסיקנא דשני השעירים הנעשה בחרן והנעשה בפנים אינן מכפרים בשאר עבירות. אלא בטומאת מקדש וקדשיו בלבד: **מחני'** על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף כו'. מאי טעמא דכתיב ושעיר עזים אחד לחטאת לה'. חטא שאין מכיר בו אלא ה'. שעיר זה מכפר. [6] ואחריתי יהא כפרה לפני שמיעטתי את הירח. ואקשי' [ויכפר] שעיר ר"ח אשאר עבירות. ודחינן תנא דבי ר' ישמעאל הואיל וזה בא בזמן קבוע ושעיר יום כפורים בא בזמן קבוע. מה שעיר יום הכפורים אין מכפר אלא בטומאת מקדש וקדשיו. אף זה כו'.

---

6) חולי ל"ל ומרינן מו.

הא גמרינן ר"ח מיוה"כ ולא פ"כ-נן. הכא לא גרסינן שכן מרובה כפרה דר"מ מיוה"כ קולא בעינן למילף שלא יכפרו נמי בשאר עבירות ולא שייכא האי פירכא דחומרא אלא גרסינן ולא פרכינן ותו לא והיינו פירכא שכן אינו חדיר: **כדאמר** רב **חמא שעיר ושעיר בו'.** תימה ועצלת אלא כתיב ביה ושעיר מנ"ל אי בגנין אב דשאר רגלים תפשטו מהכא [1]דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בגנין אב ועוד דאי בגנין אב אתי למילף בקמא דבתר ר"מ נכתוב ושעיר ואינך ניתי בגנין אב ושמא יש לפרש דלא דרים הכא אלא בהוה שעיר דכתיב בתר ר"מ ואינך ושעיר לשוס דרשה וממילא אתו שאר רגלים דכיון דגלי בחד הוו אחריני למד סתוס מן המפורש ואפילו בגין אב לא צריך ולקמן דפריך מעצלת ריוה"כ עיקר קושייתו מיוה"כ ופריך דוקא לר"מ משוס דאמר כל השעירים כפרתן שוה ואפילו ריוה"כ ור"ת פי' הר"ג שמיך אהיקשא דרבי יוסה כדמוסיק לקמן ולא נקט אלא אחלת סוגיא דלקמן [2]דהוי כמו וכו' ואע"ג דר' יהודה אית ליה היקשא דמועדיכם וכר"מ מ"מ לא מסתבר ליה לרבי יהודה לומר שיהו כל השעירים כפרתן שוה כמו שאומר ר"מ משוס דעדיפא ליה היקשא דחיטון לפנימי ואית לן למימר דאין מכפר ב' כפרות וגם שלא תהא כפרתו פעמים בשנה ולר' מאיר עדיפא היקשא דמועדות:

אבל חטא שסופו ליודע במי שיש בה ידיעה לבסוף דמי. ופ"ת ולפ"ז אמאי הוצרך לשנויי לעיל דר' שמעאל סבר לה כר"מ נימא דחיטון מכפר אתין בה ואין בה שסופו ליודע דאהאי לא מכפר רגלים ור"מ דכיון שסופו ליודע לא קרינן ביה חטא שאינו מכיר בו אלא ה' ויש לומר כיון דהאמת דלר' יהודה חטא שסופו ליודע מכפרים רגלים ור"מ לא מסתבר ליה להש"ס שיחלוק עליה רבי ישמעאל בדבר זה:

אי מה להלן עולין בו' ונפקא מינה היבא דנשבר הציץ בו' וציץ נפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה. ואם תאמר אמאי לא משני כדמשני בסמוך דאין אחר נושא אותו עון וי"ל דאין לא מקרי אחר לגבי ר"מ כיון דעולין לא כתב בר"מ אלא דיליף מאין אבל אעון העדה דכתיב בר"מ משני שפיר בסמוך דאין אחר נושא אותו ומהר"ר שמואל מפרש מה להלן עולין כלומר דאין מכפר אקרבן עד שיהא מרובה ור"מ מכפר על עון המקריב שהקריבו בטומאה והשתא אין אנו צריכין לנפקותא דנשבר הציץ ומשני עון העדה כתיב פי' עון דלא שייך אלא בעדה ועולין שייך אף בקרבן אי נמי עון העדה ולא עון הכהן: **וניכפר** ר"ח אדידיה ואדציץ. פירוש קרבן שקרב בטומאה בשעה שקרב ר"מ דקרבנות שקרבו בטומאה קודם ר"מ אין סברא שיכפר דהיאך יכפר למפרע מה שכבר קרב בטומאה: **וניכפר** ציץ אדידיה ואדר"ח. ופ"ת ואמאי לא משני דעון אחד הוא נושא ולא ב' עונות דקדשים וטומאת בשר ועולין הוו תרוייהו עון הקדשים ועוד עון הקדשים משמע שפיר ב' עונות דקדשים משמע קדשים הרבה: **אמר** קרא אותה. אפירכא קמייתא לא מצי לשנויי הכי דאותה אעון העדה קאי ודוקא בטומאת בשר אין אחר נושא עון: **רב** אשי אמר העדה בו'. נראה דלא פליגי וע"כ איצטריך דרשה דאותה משוס פירכא דלקמן דרגלים אמאי לא מכפרי אדר"ח ודרשה דרב אשי אמר איצטריך לר"ש כר' יהודה דלא משמע ליה אותה כדלקמן: **הכא** נמי שעיר ושעיר. אהיקשא דר' יוסה אמיך כדפרישית לעיל:

ואיתקוש

וכיון דכתיב ושעיר ר"ו מוסיף ואתקש שעירי רגלים לשעירי ראשי חדשים במה שאלו מכפרים אלו מכפרים. איבעיא להו כי קאמר ר' יהודה בחטא שאין סופו להודע. אבל חטא שסופו להודע כמי שיש בו ידיעה לבסוף דמי. ישעיר הנעשה בחדר ריום הכפורים מכפר וכו'. ופשטנא מהא דתניא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף אבל חטא שאין סופו להודע [3] שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין דברי ר' יהודה. ר' שמעון אומר שעירי הרגלים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. מאי טעמא שעיר ושעיר ר' מוסיף ואתקש. ולא אשכחנן לה כפרה במקום אחר. דמי שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים כר קרבן הוא. ומי שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעיר של יוה"כ הנעשה בפנים תולה. ומי שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף של יוה"כ הנעשה בחוץ מכפר על כדרחך לא מכפרי שעירי הרגלים אלא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. ושעירי ד"ח מכפרין על טהור שאכל בשר קדש טמא דברי ר' שמעון מאי טעמא יליף עון עון מצינו. בשעיר ר"ח כתיב ואת שעיר החטאת ריוש דרש משה וגו' ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה וגו' והיא חטאת דר"ח. ובציץ כתיב והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים וגו' וגרסי' בתחלת יומא (זף ו) על מה הציץ מרצה על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון כו'. קחני מיהא בשר שנטמא ונקרב הציץ מרצה כך עון הכתוב בשעיר ר"ח מכפר על טהור שאכל קדש [טמא]. ודחינן אי מה בציץ אינו נושא אלא על עון העולים על גבי המזבח. אף שעיר ר"ח אינו מכפר אלא על העולים. ופרקינן עון העדה כתיב כלומר עון העדה שהקרבן בא על עיר העדה והיא החטאה שכפרתה באכילתה כדכתיב יאכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלין והבעלים מתכפרין. ואימא שעיר דר"ח מכפר בטהור שאכל קדש טמא ובעולים שנטמאו ונקרבו ג) ונשבר הציץ יאינו מכפר יהא שעיר ר"ח מכפר בשניהם. ודחינן עון כתיב עון אחד הוא נושא ואינו נושא שתי עונות וכו'. רב אשי אמר בשעיר ר"ח כתיב עון העדה ולא הקדשים.

ל) עי' מי' רי"ן מינס. ג) וי"מ לאיכא שנשבר הציץ וכו'

הא גמרינן ר"ח מדיוה"כ ולא פרכינן התם כפרה מיכתב כתיבא גלויי מילתא בעלמא הוא אבל הכא איכא למימר כולה מילתא לא גמרינן אלא כדא"ר חמא בר' חנינא [6]**שעיר ושעיר ה"נ שעיר ושעיר ואיתקוש שעירי רגלים לשעירי ראשי חדשים מה שעירי ראשי חדשים אינן מכפרין אלא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף אף שעירי הרגלים אינן מכפרין אלא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף: איבעיא להו כי אמר ר' יהודה על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף הני מילי בחטא שאין סופו ליודע אבל חטא שסופו ליודע כמי שיש ידיעה בסוף דמי ושעיר הנעשה בחוץ ויוה"כ מכפר או דלמא אפילו חטא שסופו ליודע השתא מיהא חטא שאין מכיר בו אלא ה' קרינא ביה ת"ש דתניא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף וחטא שסופו ליודע שעירי הרגלים ושעירי ר"ח מכפרים דברי ר"י: ר"ש אומר שעירי הרגלים מכפרין אבל לא שעירי ר"ח וכו': א"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי טעמיה דר"ש אמר קרא** [1]**ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה והאי קרא בשעיר דר"ח כתיב ויליף עון עון מצינו נאמר כאן עון ונאמר להלן** [2]**עון מה להלן טומאת בשר אף כאן טומאת בשר אי מה להלן עולין אף כאן עולין עון העדה כתיב מכדי מיגמר גמרי מהדדי נכפר דר"ח אדידיה ואדציץ נפקא מינה להיכא דנשבר הציץ אמר קרא עון עון אחד הוא נושא ואין נושא ב' עונות ונכפר ציץ אדידיה ואדר"ח נפקא מינה לטומאה דאירעה בין זה לזה אמר קרא אותה אותה נושא עון ואין** [4] **אחרת נושא עון רב אשי אמר כתיב הכא עון העדה עדה ולא קדשים והתם כתיב עון הקדשים קדשים ולא עדה אשכחן שעירי ראשי חדשים דמכפרי על טהור שאכל את הטמא שעירי רגלים דמכפרי על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף מנלן כדאמר ר' חמא ברבי חנינא** [5]**שעיר ושעיר ה"נ שעיר ושעיר**

ואיתקוש

הטס כפרה. בגופיה כתיב (במדבר כח) לחטאת לה' פירש לך הכתוב בו כפרה על חטא שאינו ידוע ומשמע דכל חטאים שאינם ידועים במשמע: **גלוי מילתא בעלמא הוא.** דגמרי מיוה"כ שלא יכפר אלא (ב) טומאת מקדש וקדשיו הלכך ליכא למיפרך מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו דהא לא גמרינן מיניה כפרה אלא מיעוטא הוא דגמרינן מיניה (ג) אבל כולה מילתא כגון שעירי הרגלים דלא מיפרשא כפרה דידהו לכפר הוא דכתיב בהו ולא פירש על מה (ד) ופ"ת בא ללמוד משל יוה"כ שיכפר על טומאת מקדש שהוא עון כרת פרכינן מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו: **שעיר ושעיר.** שעיר הוה מצי למיכתב בכולהו וכתיב ושעיר וי"ו מוסיף על ענין ראשון להקיש ומהו ההיקש איתקוש שעירי הרגלים לשל ר"ח והוא כבר למד בגנין אב מיוה"כ ודבר הלמד בגנין אב חוזר ומלמד בהיקש. כל המלמד בכל המדות חוזר ומלמד חוץ מהלמד בהיקש שאין חוזר ומלמד בהיקש בקדשים והכי אמרינן בזבחים בפרק איזהו מקומן (דף מט:): **שסופו ליודע.** כגון שרשיהו שנטמא ונכנס למקדש וסופו להודיעו: **ואוסה נתן לכם.** בשעיר החטאת אשר דרש משה והנה שורף כתיב ושל ר"ח היה. ושלשה שעירים קרבו ביום שהוקם המשכן והוא יום שמיני של מלואים שעיר של ר"ח דכתיב (שמות מ) באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד ושעיר דנחשון שהקריב לחטאת המזבח וכבל הנשיאים אומר (במדבר ז) שעיר עזים אחד לחטאת ובשעיר שמיני כתיב (ויקרא ט) ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת והשעיר אבלו ושל ר"ח נשרף כדילפינן בתורת כהנים ד) ובשחיטת קדשים נפ' עבול יום (זבחים דף קא:): **עון עון מלין.** דכתי' בי' ונשא אהרן את עון הקדשים (שמות כח): **מה להלן טומאת בשר.** שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף אלא על הדם או על האכל או על הבשר של עולה שקרב בטומאה ה) ומרצה ציץ על הקרבן שמבשירו לרצון שאין הבעלים צריכין להביא קרבן אחר אף כאן טומאת בשר יכפר על האוכל בשר קודש טמא והוא טהור: **אי מה להלן עולין.** מה הציץ אינו מכפר על שום חטא אלא מרצה על העולין אף זה ירצה על העולין כי היכי דעביד ציץ ונפקא מינה להיכא דנשבר הציץ ולא יכפר על עון האדם האוכל: **עון העדה כתיב.** אלמא מכפר על עון אנשים הוא: **מכדי מיגמר גמרי מהדדי.** בגזירה שוה יכפר אתרוייהו ויכפר אדידיה כדקאמרת עון העדה כתיב על אדם האוכל טומאת בשר ואמאי דעביד ציץ לרצות על העולין אם נשבר הציץ: **בין זה לזה.** בין ר"ח לר"ח: **אוסה.** ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה: **רב אשי אמר בו'.** ה' יתירא דהעדה ודקדשים דרש למיעוטא: ניכפרי

וניכפר ציץ אדידיה ואדר"ח. ופ"ת ואמאי לא משני דעון אחד הוא נושא ולא ב' עונות וי"ל דגבי ציץ כתיב עון הקדשים ועוד עון הקדשים משמע שפיר ב' עונות דקדשים משמע קדשים הרבה: **אמר** קרא אותה. אפירכא קמייתא לא מצי לשנויי הכי דאותה אעון העדה קאי ודוקא בטומאת בשר אין אחר נושא עון: **רב** אשי אמר העדה בו'. נראה דלא פליגי וע"כ איצטריך דרשה דאותה משוס פירכא דלקמן דרגלים אמאי לא מכפרי אדר"ח ודרשה דרב אשי אמר איצטריך לר"ש כר' יהודה דלא משמע ליה אותה כדלקמן: **הכא** נמי שעיר ושעיר. אהיקשא דר' יוסה אמיך כדפרישית לעיל:

ואיתקוש

ו) [וקמן ר.]. ז) [וקמן יוד.]. ח) כפ"ל: ושעיר שמיני לכתיב. ד) [שמיני פרק בן]. ה) [פסחים פ:]. ו) [זבחים נ.].

תורה אור השלם

1. מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש כי קדש קדשים הוא ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני יי׳

ויקרא י יז

2. והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לכל מתנת קדשיהם והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני יי׳

שמות כח לח

הגהות הב"ח

(א) גב' ואין אחר כל"ל: (ב) רש"י ד"ה גליי כו' אלא על טומאת: (ג) בא"ד מייניה הס"ל יאח"כ מ"ה כולה מילתא: (ד) בא"ד מה ואתה כל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בראבר וכו' ד"הי בבו יכו'. כעין זה בתוס' דף מה ע"א תוס' ד"ה שלשה. שבת דף קכג ע"א תוס' ד"ה אמרי. ביטין דף פ ע"ב תוס' ד"ה זו. מיר דף נד ע"ב תוס' ד"ה מ"ש. לקמן דף מא ע"א תוס' ד"ה ומתן. מעילה דף יב ע"ב תוס' ד"ה מלב:

ניכפרו מדיוס הכפורים. על כפרת שעיר הנעשה בחוץ שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף: **הא אמרינן.** לקמן אחת בשנה כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה ואע"ג דהאי בשעיר הפנימי כתיב הא איתקוש להדדי כדאמר במתני' [ג.]: **קס"ד כל חד וחד מחברים גמר.**

ואיתקוש שעירי הרגלים לשעירי ראשי חדשים מה שעיר דראש חודש במילתא דקודש מכפרי אף שעירי רגלים במילתא דקודש מכפרי וכי תימא ניכפרו אדראש חדש הא אמרינן [1]אותה אותה נושא עון ואין אחר נושא עון וכי תימא ניכפרו אדיום הכפורים הא אמרי' [2]אחת בשנה [6]כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה אמאי מכפרי אי על שיש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף האי בר קרבן הוא אי על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף האי שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים תולה אי על שאין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף האי שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר על כרחך אינו מכפר אלא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף: ר' מאיר אומר כל השעירים כפרתן שוה כו': [3]אמר ר' חמא בר ר' חנינא מאי טעמא דר' מאיר אמר קרא שעיר ושעיר הוקשו כל השעירים זה לזה [4]וי"ו מוסיף על ענין ראשון קסלקא דעתך כל חד וחד מחבריה גמר [7]והאמר ר' יוחנן כל התורה כולה למידין למד מלמד חוץ מקדשים שאין למידין למד מלמד הא לא קשיא כולהו מקמא גמרי תינח כל דכתב ביה ושעיר עצרת ויוה"כ דלא כתב ביה ושעיר מנלן אלא [8]אמר ר' יונה אמר קרא [3]אלה תעשו לה' במועדיכ' [9]הוקשו כל המועדי' כולן זה לזה: והא ר"ח לאו מועד הוא איברא ר"ח נמי איקרי מועד כדאמר אביי [10]דאמר אביי תמוז דההיא שתא מלויי מליוהו דכתיב [4]קרא עלי מועד לשבור בחורי אמר רבי יוחנן ומודה ר"מ בשעיר הנעשה בפנים שהוא אינו מכפר בפרתן והן אינן מכפרין כפרתו הוא אינו מכפר כפרתן כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות הן אינן מכפרין כפרתו אמר קרא אחת בשנה כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה תניא נמי הכי על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף ועל שאין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף ועל טהור שאכל את הטמא שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים הנעשה בחוץ מכפרין דברי ר' מאיר ואילו שעיר הנעשה בפנים [11]שוירה וכפרתן נמי שוירה: היה ר' שמעון אומר שעירי ראשי חדשים מכפרין על טהור שאכל את הטמא כו': בשלמא דראשי חדשים לא מכפרי אדרגלים דאמר קרא עון עון אחד הוא נושא ואינו נושא שני עונות אלא דרגלים ניכפרו אדראשי חדשים אמר קרא אותה אותה נושא עון ואין אחר נושא עון בשלמא דרגלים לא מכפרין אדיום הכפורים דאמר קרא אחת בשנה [12]כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה אלא דיום הכפורים ניכפרו אדרגלים אמר קרא אחת [13]כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות והא כי כתיב אחת בשעיר הנעשה בפנים הוא דכתיב אמר קרא [5]מלבד חטאת

איתקוש שעירי הרגלים לשעירי ר"ח. ואם תאמר ה"ל דבר הלמד מג"ש דר"ח מצין וחוזר ומלמד מדרגלים בהיקש ופלוגתא היא דרב פפא ומר זוטרא באיזהו מקומן (זבחים דף נ.) ומי הוה אמר דפנימי נמי איתקוש בהאי היקשא דמועדות שהוזכר בסדר קרבן מוספין דכתיב מלבד חטאת הכפורים הוה אמי שפיר דהשתא איתקש רגלים לפנימי דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו אבל קשה לר"ש דן יהודה ולר"מ דאית להו דרגלים מכפריס אטהור שאכל הטמא היכי ילפינן הא בהיקש מר"ח ר"ח גופיה לא ילפינן ביה הך כפרה אלא מג"ש מצין וע"ק לי' פנימי נמי איתקש בהאי היקשא אמאי איצטריך לרבי יהודה חטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' הא איתקש ר"ח ורגלים לפנימי דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו ואיכא לאוקמה בהו אלא באין בה ואין בה וי"ל כיון דאין לא עבודה היא אלא מכשיר חוזר ומלמד דהא דלמד אינו חוזר ומלמד היינו בעבודה עצמה אבל קשיא לר"מ היכי ילף בר"ח ורגלים אין בה ויש בה מחיצון הא חיצון גופיה לא גמרינן אלא משעיר הפנימי שמכפר על דבר שיש בה ידיעה ותירץ ר"מ בספר היסר דמיון דהך היקשא דמועד הוי היקשא גמור לחיצון ורגלים מר"ח לענין חטא שאין מכיר בו אלא ה' דכתיב ביה בהדיא עבדינן היקשא לכולה מילתא אפילו לדברים דלא גמר אלא בהיקש ממקום אחר וכן מוכח בסוף פרק איזהו מקומן (שם דף נז.):

קס"ד דבכל חד וחד מחבריה גמר

איני והאמר רבי יוחנן וכו'. השתא לא קשיא עצרת ויום הכפורים מאל כדפרין בסמוך משום דכיון דכל חד וחד מחבריה גמר אפילו להך דלא כתב ביה נמי שעיר ושעיר ליף מהך דלעיל הואיל והך דלקמיה כתב ושעיר אבל לקמן פריך שפיר דכיון דכולהו מר"ח גמרי לא מצי למילף עצרת ויום הכפורים דלא כתב בהו ושעיר הואיל ויש הפסק ביניס ובין ר"ח:

אלא דרגלים **ניכפרו אדר"ח.** הא דלא פשיטא ליה דרשה דאותה כמו דרשה דעון משום דר"ש בן יהודה דריש עון ולא דריש אותה וכן צריך לפרש בסמוך גבי דרשה דאחת דפשיטא ליה טפי דרשה דאחת בשנה מדרשה דאחת יכפר:

[6]**מהו** שיקרבו זה בזה. של ר"מ זה בר"ח אחר או של רגל זה ברגל אחר ויתא לכולהו שיקרבו ומימה דבעיא היא בפ"ק דזבחים (דף ו.) אי מכפר עולה אעשה דלאחר הפרשה והשתא אי לא מכפר היאך יקרב הא לא הופרש על טומאה שאירעה בין זה לזה וי"ל דהכא כיון דאתבד נעקר הפרשתו ואחר שהופרש במקומו כיפר על עבירות שהיה לו לזה לכפר וכשיבא ר"מ תחול עליו הפרשה לעבירות שעברו קודם לכן והא דמייתי התם מכבשי עצרת ולא אמרי' כשנשחט הראשון איגלאי מילתא שלא תחול על השני הפרשה עד שעת שחיטה לא דמי כלל לשעיר שאבד דכבשי עצרת על דעת כן הופרשו שישחטו זה אחר זה:

1. מדוע לא אֲכַלְתֶּם אֶת הַחַטָּאת בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא וְאֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְיָ:
ויקרא י יז
2. וְהָיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטֹּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה:
ויקרא טז לד
3. אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיְיָ בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנִּדְרֵיכֶם וּנְדָבֹתֵיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְכֵּיכֶם וּלְשַׁלְמֵיכֶם:
במדבר כט לט
4. סֶלָה כָּל אֲבִירֵי אַדִּירֵי בְּקִרְבִּי קָרָא עָלַי מוֹעֵד לִשְׁבֹּר בַּחוּרַי גַּת דָּרַךְ אֲדֹנָי לִבְתוּלַת בַּת יְהוּדָה: איכה א טו
5. שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם:
במדבר כט יא

רבינו חננאל

ובציץ כתיב עון הקדשים ולא עון העדה. ר' מאיר אומר כל השעירים כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו מאי טעמא דשעיר ור"ר מוסיף ומקיש זה לזה. ואקשינן השלישי אינו למד מן השני דהנה השני תלמוד הוא. וא"ר יוחנן דאין למדין למד מלמד בקדשים. ופרקינן כולהו משעיר קמא ילפי. ואקשינן והא שעיר יוה"כ ושעיר עצרת דלא כתיב בהן ושעיר. ופריק ר' יונה אלה תעשו לה' במועדיכם הוקשו כל המועדים כולם זה לזה. ור"ח נמי איקרי מועד כדאביי דאמר (אמר) [כו'] קרא עלי מועד לשבור בחורי. וא"ר יוחנן מודה היה ר' מאיר בשעיר של יוה"כ הנעשה בפנים שאינו מכפר כפרתן. מאי טעמא אחת כתיב כפרה אחת הוא מכפר ואינו מכפר שתי כפרות. והן נמי אינן מכפרין כפרתו. מאי טעמא אחת בשנה. כפרה שאין מתכפרת אלא פעם אחת בשנה יוה"כ מכפר. תניא נמי הכי דשעיר הנעשה בפנים אין אחד מכפר כפרתו ולא הוא מכפר כפרת אחרים: **מתני'** היה ר' שמעון אומר שעירי ר"ח מכפרין על טהור שאכל טמא ושל רגלים מכפרין כר. אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה. פי' אם לא נקרבו שעירי הרגלים ברגלים. מהו שיקרבו שעירי הרגלים בר"ח. וכן שעיר ר"ח ברגלים. אמר להם יקרבו. הואיל וכולם באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו: **גמ'** בשלמא דר"ח לא מכפר אדרגלים. עון כתיב בה. עון אחד הוא נושא ואינו נושא שתי עונות. אלא דרגלים אמאי לא מכפרי אדר"ח כו'. ופשוטה היא ואסיקנא אמר קרא

מוסף רש"י

שעיר ושעיר. שעיר היה מלי למיכתב בכולהו וכתיב ושעיר, וי"ו מוסיף על ענין ראשון להקיש (לעיל ס:). קרא עלי מועד. תמוז דסיון מרגלים מלוי מליוה וכלו מרגעים דיליהו בט' בתמוז בפרק בתרא דתענית, והוקבעה לסס בו בכיה לדורות, ויום עיטור החדש קרוי מועד (פסחים עו:). דאמר קרא אחת בשנה. תרי זימני כתיבי אחת בשנה, וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים אחת בשנה יכפר, ברייתא דקרא סמך אחת לוכפר על קרנותיו ודרשינן מיניה וכפר אחת, שאין כאן אלא כפרה אחת ולימד שאינו מכפר כפרה אחרת, ונכפיריה דקרא סתם יכפר לגשנה, דכתיב אחת בשנה יכפר, לומר שאין אחד מכל קרבנות הנשנה מכפר כפרה זו אלא זה בלבד (לעיל ח:).

אותה לא משמע ליה. וא"ת א"כ מנלן דמכפר אאין בה ואין בה דלמא לא מכפר אלא אדר"ח גרידא דהיינו טהור שאכל את הטמא ולא טמא שאכל את הקודש דבשלמא לר"ש כיון דדרים אותה על כרחך מיבעי ליה לאוקומה כפרה דרגלים אאין בה ואין בה כדקתני לעיל ולר"מ נמי אע"ג דלא דרים אותה אתי שפיר דהא דרים חטא שאין מכיר בו אלא ה' וגם אית ליה ג"ש דעון עון מצינו וילפינן כולהו מר"ח אבל לר"ש בן יהודה דלא דרים אותה ולא דרים נמי חטא שאין מכיר בו אלא ה' דהא קאמר דרשא חדש לא מכפרת אלא על טהור שאכל את הטמא קשה וי"ל דלעניין זה ולאי דרים אותה כיון דרגלים אין להם כפרה אחרת אלא זאת אבל בשים לרגלים כפרה אחרת דהיינו אין בה ואין בה מכפר נמי אדרשא חדש ולא פשיטא ליה דרשה דאותה דסבירא ליה דאין סברא למעט שלא יש אחר אותו עון אלא בשאינו עושה אלא עון זה והשתא אתי שפיר הא דפריך לעיל אלא דרגלים אמאי לא מכפרי אדר"ח פי' אמאי לא מכפרי נמי אדר"ח ולא פשיטא ליה דרשה דאותה כיון שיש להן כפרה אחרת בדפרישית מיהו גבי דרשה דאחת בשנה דפשיטא ליה טפי מדרשה דאחת יכפר לריך לפרש כדפירשתי לעיל ועי"ל דלר"ש בן יהודה איתקוש שעירי רגלים לשעיר החיצון מה חיצון מכפר על דבר שיש בו כרת דהיינו טומאת מקדש וקדשיו אף שעירי רגלים כן: **קדושה** שבהן להיכן הלכה.

וא"ת הא נפרק בתרא דכתובות (דף קה. ושם) אמר דדייני גזירות טוענין שכרם מתרומת הלשכה וכן (שם קו.) מגיהי ספרים וטוענא חשיב התם אלמא לב ב"ד מתנה עליהן ומאי קשיא ליה הכא וי"ל דשאני התם דלא קדש קדושת הגוף: **מותר** הקטורת. פ"ה מותר משלשה מנין היתירים בכל שנה ממלוא חפניים ביום"כ דאי אפשר שיכנסו כולם בחפניו ובחנם פירש כן דבלאו הכי יש מותר שבכל שנה היו מפטמין (ג) שס"ה מנים למנין ימות החמה וג' מנים לחפני כה"ג ביום הכפורים ומשס"ה היה נשאר בכל שנה פשוטה י"א מנין כמנין ששנות החמה יתירים על שנות הלבנה ואע"פ שהיו לריכין למלאות בהן לשנים מעוברות שהן גו"א י"א י"ד י"ז י"ט מ"מ לריכין היו לחדש בר"ח ניסן כדי שיהיו מתרומה חדשה ומיהו הא דתניא בפ"ק דכריתות (דף ו:) ד) דאי' לע"ב שנה היו בו חלאים של שריים א"א לפרש אלא ממותר ג' מנים של יום הכפורים שהרי כל מותר של י"א של שנה פשוטה היו לריכין למלאות במעוברות ובסוף המחזור חמה ולבנה שוין רק שעה אחת ותפ"ה חלקים אלא המותר שלשה מנים היה נשאר ולא היה נכנס בחפניו אלא חצי מנה וב' מנים וחצי נשאר בכל שנה נמצא לע"ב שנה ק"פ מנים ועוד חסר ד' מנים לפלגא דשש"ח ולא דק וי"ל דל"ג שתים אלא אחת לשנעים שנה ותו לא וכן יש בירושלמי פרק טרף בקלפי ומיהא טפי לימרא דלא דק דאי גרסי' שתים לא כל כך ובפטום הקטורת הכתוב במחזורים גרס אחת לשנעים שנה אי לשנעים שנה ויכול להיות כשכלים ס' שנה בשתי שנים פשיטות זו אחר זו: **מפרישין.** לא גרסי' ממנה שמתרומת הלשכה היו מפרישין והתם בנפסכת שקלים (דף ו.) לא מיירי בתרומת הלשכה ומאי ממנה שייך: **מפרישין** שכר האומנין. פ"ה שמזכין להן ע"י אחד מן הגזברין ולפי' הא דקאמר בסמוך ומחללין אותה על מעות האומנין היינו מדעתן מאחר שכבר זכו בהן ומיהו לשון מפרישין לא משמע אלא הפרשה בעלמא וקאמר נמי נותנין אותה לאומנין בשכרן משמע שעדיין לא זכו בשכרן ולכך נראה לדב ב"ד מתנה עליהן ובהפרשה בעלמא יהיו חולין ואם תאמר ולמה להו כולי האי יתנו הקטורת מתחלה לאומנין בשכרן ומיהו לבן עזאי דאמר בתמ' שקלים בפ' התרומה (שם) דאין הקדש מתחלל על המלאכה ניחא ואפי' לר"ע נמי דאמר מתחלל על המלאכה ה"מ בקטורת דיחיד כגון במקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראוים לקרבנות לבור דגבי הני מיתניא אבל בקטורת של לבור החמירו טפי אי נמי הכא איירי בשכר פטום אומני הקטורת של שנה חדשה ולריך ליתן להן מתרומה חדשה ולמאי דאמרינן במעילה בפרק ולד חטאת (דף יד: ושם) דהני אומנין באומני הבנין מ"מ אין יכולין לתת הקטורת בשכרן דאין נותנין שכרן אלא מקדושת בדק הבית: ט) **וכי תימא** דכל קדושת דמים נבטל בטבול יום. וא"ת נלא נתיה למכתשת נמי תיפסל דמעיקרא נמי קדושת דמים הוא וי"ל דאפילו קדושת דמים לא פסלה בטבול יום אלא בנתיה למכתשת וכתישה שראוי להקריב אבל קודש כתישה לא: הוכשרו

חטאת הכפורים ואיתקוש חיצון לפנימי: רבי שמעון בן יהודה אומר משמו כו': מאי שנא דראשי חדשים דלא מכפרי אדרגלים דאמר קרא [1]עון עון אחד הוא נושא ואינו נושא שני עונות דרגלים נמי לא ניכפרו אדראשי חדשים דאמר קרא [1]אותה אותה הוא נושא עון ואין אחר נושא עון אותה לא משמע ליה מ"ש דרגלים דלא מכפרי אדיום הכפורים דאמר קרא [2]אחת בשנה [ה]כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה אי הכי דיום הכפורים נמי לא ניכפרו אדרגלים אחת כתיב כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות אחת לא משמע ליה אמאי דכי כתיב אחת בשעיר הנעשה בפנים כתיב אי הכי דרגלים נמי נכפרו אדיום הכפורים דכי כתיב אחת בשעיר הנעשה בפנים כתיב לעולם אחת משמע ליה ושאני הכא דאמר קרא [2]וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה קרנותיו דמזבח הפנימי הוא דכפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות הא דחיצון אפילו שתי כפרות [3]אמר עולא אמר רבי יוחנן [4]תמידין שלא הוצרכו לצבור נפדין תמימים יתיב רבה וקאמר לה להא שמעתא א"ל [5]רב חסדא מאן ציית לך ולר' יוחנן רבך וכי קדושה שבהן להיכן הלכה אמר ליה את לא תסברא דלא אמרינן קדושה שבהן להיכן הלכה [6]והתנן [7]מותר הקטורת מה היו עושין בה מפרישין [ו] ממנה שכר האומנין ומחללין אותה על מעות האומנין ונותנין אותה לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה ואמאי נימא קדושה שבהן להיכן הלכה א"ל קטורת קאמרת שאני קטורת דקדושת

וחטאת יום הכפורים היינו פר כהן גדול ושעיר וכיון דבשעיר הפנימי כתיב וחיצון איתקש לפנימי דרשינן נמי מחיצון שאין מחלר מכפר כפרתו אבל אחת דרישה דקרא דדרשי' מיניה דהוא מיבו מכפר כפרת אחרים לא מידרים אחיצון דהא לאו בשעיר כתיב אלא במזבח כתיב וכפר אהרן על קרנותיו של מזבח הפנימי אחת הלכך שעיר החיצון לא מימעיט מהכא דלאו למזבח איתקש: **תמידים שלא הוצרכו לצבור.** שלקחום ממעות תרומת הלשכה ותנן (ערכין דף יג.) אין פוחתין משבה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים וכשמגיע ר"ח ניסן לא היו מקרינין שוב קרבנות לצבור ממעות התרומה של אשתקד כדאמר במסכת ראש השנה (דף ו.) חדש בחדשיו) חדש והבא קרבן מתרומה חדשה ונמצאו בכל שנה ושנה ארבעה טלאים בלשכת הטלאים ממעות התרומה הישנה והיינו לא הוצרכו לצבור להקריב בשנה שעברה: **נפדין תמימין.** להכשירן בשנה זו מחללין אותן על מעות חולין ואותם המעות ילכו למותר התרומה ישנה שעושין מהן רקועי פחים ליפות לבית קודש הקדשים כדתנא במסכת שקלי' (פ"ד מ"ד) וכיון שיצאו לחולין חוזרים ולוקחים אותם ממעות תרומה חדשה ויקרבו בשנה זו. ואע"ג שאין בהמת קדשי יחיד מתחללת בלא מום כדקיימא לן (מנחות דף קא.) מותם כל בהמה טמאה) דאמר מר בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר אלו של לבור נפדים ולקמיה (יא.) מפרש טעמא. ובלא חולין אי אפשר לפדותן ממעות תרומה החדשה שאין הקדש מתחלל על הקדש. הא מילתא נקט הכא משום דמותביה לקמן) ממתני': **קדושה שבהן.** קדושת הגוף שבהן דקיש לן שאינה מתחללת בלא מום היכן הלכה: **ואת לא תסברא.** דבמידי דלבור לא אמרינן קדושה שבהן להיכן הלכה היכא (ב) דמיעל לגורך תקנה: **מוסר הקטורה.** הנותר בכל שנה מתרומה ישנה: **מה היו עושין בה.** להכשירה לשנה הבאה דאין לך שנה שאין בה מותר קטורת משלשת מנים יתירים שמפטמין בכל שנה למלוא חפניים ביום"כ ואי אפשר שיכנסו כולם בחפניו כדתניא בברייתות (דף ו:) אחת לשנים או לשבעים שנה היתה חליה של שרייס: **מפרישין שכר האומנין.** מתרומת הלשכה שכר אומני בית אבטינס מפטמי הקטורת דאמר במסכת יומא (דף נח.) שהיו טוחנין בכל שנה שנים עשרה מנים: **ומחללין אותה על שכר מעות האומנין.** מזכין המעות לאומנין על ידי אחד מן הגזברים והרי הן חולין ואחר כך יחללו הקטורת עליהם ונותנין אותה לאומנין והרי היא חול וחוזרים ולוקחים אותה מתרומה חדשה והכי נמיע מילתא טפי ולא למכרה ולחזור ולקנותה דזילא מילתא: **נימא קדושה שבהן להיכן הלכה.** דס"ד שהמכתשת כלי שרת הוא וכיון דקדשה לה בכלי הויא לה קדושת הגוף ואילו מידי דיחיד שקדש בכלי אין לו פדיון: דקדושת

מלבד חטאת הכפורים. ואתקש חיצון לפנימי: **מתני'** ר' שמעון בן יהודה אומר משמו שעירי ר"ח מכפרין על טהור שאכל הטמא מוסף עליהם של רגלים שמכפרין על טהור שאכל הטמא ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. מוסף עליהן של יוה"כ שמכפר על טהור וכו'. וגמרא דילה פשוטה היא. ואקשינן אי הכי דרגלים נמי נכפרו אדיום [כפורים] דכי כתיב אחת בשעיר הנעשה בפנים כתיב. ופרקינן אלא לעולם אחת משמע ליה ושאני התם. דאמר קרא על קרנותיו אחת בשנה בקרנות המזבח הפנימי הוא דמכפר כפרה אחת. אבל בקרנות מזבח החיצון מכפר אפילו שתי כפרות: יתיב רבה וקאמר אמר עולא אמר ר' יוחנן תמידין שלא הוצרכו לצבור נפדין תמימין: אמר ליה רב חסדא מאן צאית לך ולר' יוחנן רבך. וכי קדושה שבהן להיכן הלכה: אמר ליה רבה והרי קטורת שנשתיירה מן השנה שעברה שנינו בשקלים פ"ד שמחללין אותה על מעות האומנין. פי' אומנין שבנו ביה"מ או עשו מלאכה בקדש ובאין ליטול שכרן נותנין להן בשכרן מותר החרומה ומחללין אותה בשכרן כו'. אמאי מחללין אותה נימא קדושה שבהן להיכן הלכה אלא ש"מ כל כי האי גוונא לא אמרינן קדושה שבהן להיכן הלכה. ופריק שאני קטורת

כח א מיי' פ"ד מהל' שקלים הלכה יח:
כט ב מיי' שם הל' יב:

רבינו חננאל

תורה אור השלם

1. מרדע לא אבלתם את החטאת במקום הקדש כי קדש קדשים הוא ואתה נתן לבם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני יי׳:
ויקרא י׳ יז
2. וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת הכפרים אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם קדש קדשים הוא ליי׳: שמות ל׳ י׳

הגהות הב"ח

(א) גמ' מפרישין שכר האומנין כל"ל ותו' ממנה נמתק: (ב) רש"י ד"ה ואת לא וכו' היכא דחילולו לגורך: (ג) תוס' ד"ה מותר וכו' הוי מפטמין שס"ח מנים שס"ה מנים לשס"ה ימים למנין ימות כל"ל:

מוסף רש"י

מותר הקטורת. מה שהיה נשאר על שס"ה מנה, מה היו עושין בה. דלאחר שנכנס ניסן אין לאוה להקטיר, דבעינן חדש והבא קרבן מתרומה חדשה (מעילה יד.). מפרישין ממנה. ממותר הקטורת כנגד שכר האומנין (מעילה יד:).

ב) [נעיל מ:], ג) [מנחות ע"ט, ג) [פסחים לג: וש"נ], ד) כריתות י. [שקלים פ"ד מ"ה ע"ש מעילה יד:], ה) [במדבר כח], ו) [ויקרא כז], ז) [דף יא:], ח) [ע"ש לפ"ת אחת לשנים שנה], ט) עיין לדף יא.,

דקדושת דמים. אין בה אלא קדושת דמים שלקחה מתרומת הלשכה אבל בכלי לא קדשה דתקדש קדושת הגוף דמכתשת שנשחקה בה לאו כלי שרת היא: **בטבול יום.** אם נגע בה: **המנחות. מנחת יחיד: מועלין בהן משהוקדשו. דקדושת דמיס בת מעילה היא: קדשו בכלי.** הביא לעזרה ונתנה בכלי שרת: **הוכשרו.** נגמרה קדושתה ליפסל בטבול יום. וכל לשון הכשר לשון תיקון שמתקנו ומזמינו לכך: **הקומץ.** של מנחת יחיד: **והלבונה.** של מנחת יחיד: **ומנחת כהנים.** שהיא כליל ואינה נקמצת: **ומנחת כהן משוח.** חציה כהן גדול שבכל יום מחציתה בבוקר ומחציתה בערב: **ומנחת נסכים.** הבאה עם הבהמה שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש והן כולן כליל: **קדשו בכלי כו'.** והך דפליג לה בתרתי בני הך והך דלעיל דהמנחות מועלין בהן כו' משום דבסיפא יש חילוק ביניהם במילי אחרינא במסכת מעילה דבהיא דלעיל לא קתני וחייבין עליה משום פיגול ונותר וטמא בקדושת כלי עד שיקרב הקומץ והבהן שכולן כליל קתני בקדושת כלי דידהו וחייבין עליהם משום נותר ומשום טמא. קתני מיהא קטורת וקתני קדשו בכלי וע"כ (ה) מתניתין לעיל גבי קדושת מכתשת תנא נפסלת בטבול יום ולא תנא ליה והכא תנא ליה ש"מ קדושת כלי דהכא לאו מכתשת היא אלא שכשעת הקטרה דומיא דקומץ ולבונה ושאר הקרבנות כאן עמה אלמא מכתשת לא מקדשא ליה קדושת הגוף: **הואיל ונורתה(ב).** אינה משנה את מראיתה הלכך אע"ג דקדושת הגוף היא לא מיפסלא בלינה ומיהו משקדשה בכלי ליקרב גזור בה רבנן פסול לינה דלמא אתי לאכשורי בשאר המתקדשים בכלי: **מכל מקום קניא קדושה שבהן להיכן הלכה.** בין במתידין בין בקטורת: **לב ב"ד מתנה עליהם.** בשעת לקיחה אלא ליקדשו קדושת הגוף אלא הצריכין לשנה וכל מידי דליבור נותנין ב"ד לב: **והא מר הוא דאמר.** במסכת תמורה: **הקדיש זכר לדמיו.** איל לדמיו: **קדוש קדושת הגוף.** ואינו נמכר מאחר שהקדישו והוא עצמו ראוי להקרבה אינו יוצא מידי מזבח [תמורה לג:]. והכא נמי למאי מהני תנאה דלב ב"ד כי אמרי' נמי יהו לדמיהן קדשי להו לגופייהו: הא

דקדושת דמים הוא אלא מעתה לא תפסל בטבול יום אלמה תניא נתנה במכתשת נפסלת בטבול יום וכי תימא כל קדושת דמים מיפסלי בטבול יום והתנן (ה)א המנחות מועלין בהן משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה קדשו בכלי אין לא קדשו בכלי לא אלא מאי קדושת הגוף היא אלא מעתה תיפסל בלינה אלמה ב)תנן הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים מועלים בהן משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה קדשו בכלי אין לא קדשו בכלי לא אמר ליה לינה קאמרת שאני קטורת הואיל וצורתה בכל השנה כולה מ"מ קשיא וכי קדושה שבהן להיכן הלכה אמר רבה ג)בלב בית דין מתנה עליהן אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהיו לדמיהן א"ל אביי ד)והא מר הוא דאמר ג)הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף לא קשיא הא דאמר לדמי עולה הא דאמר ה)לדמי נסכים איתיביה אביי ו)פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהם

וכן

הוכשרו ליפסל בטבול יום. וא"ת כי לא קדשו בכלי נמי ליפסל בטבול יום מידי דהוה אחולין שנעשו על טהרת הקודש דמיפסל בטבול יום כדמוכח בסוף נדה (דף עח: ושם) דתנן היושבת על דם טהור מערה מים לפסח ולייקינן מערה אין מוגעת לא לחולין שנעשו על טהרת קודש כקודש דמו וי"ל דתנא דהכא סבר לא קדשו כקודש דמו כמזרו לומר דהתם דהרי הוא כמגע טומאת מת בקדשים ולא לחולין ג"כ הכא מיירי מדאורייתא וה"ה דמקודש לכן מיפסלי מדרבנן ואם תאמר ג"כ מאי פריך לעיל ניימא דקדושת דמיס היא והא דקתני נפסלת בטבול יום היינו מדרבנן וכמשנה ראשונה דהתם דסבירא דקדושת דמו וי"ל דאי מטעם דקדושת דמו מיפסלא בטבול יום ג"כ אפילו לא נתנה במכתשת נמי דיינן דמדרבנן מיפסלא אפי' אינה ראויה להקרב נמי אז שמא קטרת לא מיפסלא משום חולין שנעשו על טהרת קדש דלא שייך בה אלא טעמא דיין דלא אתי לאכל בה אכילה היא אבל לעיל קאמר שפיר וכ"ת כל קדושת דמיס מיפסלא בטבול יום ולא קשה ליה אפי' לא נתנה במכתשת נמי דלא מיפסלא קדושת דמיס כל זמן שמחוסר מעשה בגופו דהיינו כתיבה והשתא נמי ניחא מה שמקשה לאמאי לא פריך מריש דתנא לעיל מהך דהמנחות כו' דמייתי הכא ובפ"ב דמעילה (דף ט.) שתי הלחם ולחם הפנים מועלין בהם משהוקדשו קרמו בתנור הוכשרו ליפסל בטבול יום קרמו אין לא קרמו לא ולפי מה שפריסת דקדושת דמיס לא מיפסלא בטבול יום כל זמן שמחוסר מעשה בגופו דהיינו כתיבה דאפילו נתנוה בתנור אבתי מחוסר קרימה וכשישמט עליהן הזבח אחר הקרימה אהיה אפייה:

אלא מעתה תיפסל בלינה אלמה תנן כו'. פירש בקונטרס דדייק מדקתני לעיל גבי מכתשת טבול יום ולא קתני לינה והכא תנא לינה ש"מ דבלי דהכא לאו מכתשת היא אבל אי לאו הך מתניתין דמייתי מברייתא גופה דמכתשת דקתני טבול יום ולא קתני לינה לא מצי למיפרך דאיכא למימר תנא טבול יום וה"ה לינה וא"ת ותקשה ליה מטבול יום גופיה דבברייתא קתני דמכי נתנה למכתשת נפסלה בטבול יום ואילו הכא תנן דקדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום דהיינו כלי דשאר קרבנות המתקדשים בכלי ולפי' אי אפשר לה ליפסל אלא מדרבנן ולא דמי לדמיר דבפרק הוציאו לו (יומא דף מח. ושם) בעי רב פפא מיבשר בחפיסת קטורת מהו ופשיט לה מהא דאמר ר"ע הבאת והלבונה והגחלים והקטורת שאם נגע בטבול יום במקצתן פסל את כולן ומדפסיל בטבול יום פסלה נמי לינה ומדפסלה לינה פסלה נמי מחשבה והקשה בקונטרס שם דאמאי לא מייתי ראיה מהכא דפסלה לינה וליכא למימר דהתם מייתי ראיה דמדאורייתא פסלה לינה ומהכא ליכא לאוכוחי דפסלה מדאורייתא דהא לפ"ה דהכא ע"כ לא פסלה אלא מדרבנן לכ"ע לפרש שאני קטורת הואיל וצורתה כל השנה כולה שעיקר מלאתה בכך לעשותה כולה בתחלת השנה ולאחר קידוש כף אפשר דמיפסלא מדאורייתא כשאר קרבנות ועוד כיון דיש שיעור להקרבת קטורת פרס שחרית ופרס ערבית אין כלי שרת מקדשה (ד) שלא מדעת כדמשמע בפ"ב לולב וערבה (סוכה דף ג.) אי נמי אין כלי שרת מקדשים אלא בזמנן אפילו ליפסל כדמוכח בפ"ב שתי הלחם (מנחות דף ק.) אע"ג דבפ"ב לולב וערבה צריך לומר דמילוי ערב שבת חשיב בזמנן לפי שא"א למלאות בשבת גבי מכתשת חשיב אפשר והשתא אתי שפיר דלא אלי למיקך מהכא דפסלה לינה מדאורייתא אבל מהכא מוכח שפיר דפסלה מדאורייתא מידי דהוה אטבול יום דפסל מדאורייתא מדפסל אפילו ע"י צירוף כלי ואע"ג דטבול יום חמיר דפסיל משנתנה למכתשת קידוש כף חשיב לגבי לינה כנתינה למכתשת לטבול יום ועי"ל דלאו מדפסול טבול יום דייק פסול לינה אלא כלומר מדפסול ע"י צירוף כלי אלמא צריך הקטרה לכלי דכשאין צריך לכלי אין כלי מצרפו ואפי' הוי צירוף כלי מדרבנן לא תקון אלא בצריך לכלי מדאורייתא וכיון דבעי כלי א"כ פסלה לינה כדדייקי' בפרק התכלת (שם דף נא.) על מחבת מלמד שטעונה כלי דאי אפי לה מאתמול מיפסלא בלינה אבל קשה דתפשטו מסיפא דהכא דפסלה דאורייתא דקתני וחייבין עליהן משום נותר דמשמע דקאי נמי אקטורת ועוד דקתני ופיגול אין בהן לפי שאין להם מתירין ואי לא מיפסלא מחשבה מיפוק ליה דלא פסלה מחשבה: **מכל** מקום קשיא. תימה אי מכתשת מיקדשא קדושת הגוף א"כ היכי אמר בערכין (דף י:) גבי מכתשת שניקבה (ה) ונשברה ושלחו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותקנוה האמר זובחים (דף פח.) כלי שרת שנשברו אין מתקנין אותן ושניקבה אין מתיכין לתוכה אבר דאין עניות במקום עשירות וי"ל דמכתשת של משה שאני שהיתה מפטמת ביותר וי"מ דודאי לא היתה כלי שרת אלא שהקטורת היה קדוש קדושת הגוף בדבורו שהיה אומר יהא זה קטורת היה חל עליה קדושת הגוף אחר כתיבה במכתשת שהיה ראוי להקטיר כמו הבהמה שהיא קדושה כשאומר יהא זה לעולה יהא זה לחטאת וכי משני לעיל שאני קטורת דקדושת דמיס היא ה"ק דכשאומר יהא זה לקטורת לא חיל עליה קדושת הגוף: **פר** ושעיר של יום **הכפורים.** פי' בקונטרס דלכך יחוסו דלא חזי לשנה הבאה משום תרומה ישנה ובפ' שני שעירים (יומא דף סה:) ליתא למסקנא הכי אלא מסקינן דלא בעינן חדשה אלא למצוה וטעמא דיחוסו משום דחיישינן לתקלה:

וכן

ל א מיי' פ"ג מהל' מעילה הלכה ז:
לא ב מיי' פ"ד מהל' שקלים הל' יא יב:
לב ג מיי' פ"ה מהל' ערכין הלכה יד:

רבינו חננאל

דקדשי דמים הוא ולאו קדושת הגוף. והתמידים קדושתן קדושת הגוף היא. אי הכי אמאי נפסלת הקטורת במגע טבול יום מעת שנתנה למכתשת לשותקה ועדיין לא קדשה. וכי תימא כל דבר שהוא קדושתו קדושת דמים נפסלת במגע טבול יום. והתנן במס' מעילה פ"ב המנחות מועלין בהן משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום כו'. אם קדשו בכלי הן נפסלין ואם לא קדשו בכלי שרת אין נפסלין. הנה קדושת דמים הן אלו המנחות ואינן נפסלין בטבול יום. ולא מצא תשובה. ואמר ליה (רבה) [רב חסדא] אלא מאי הקטורת קדושת הגוף היא אי הכי תפסל בלינה כמו הזבחים. אלמה תנן במעילה פ"ב הקומץ והלבונה והקטורת אם קדשו בכלי הוכשרו להיפסל בלינה. ודחי רבה שאני קטורת דאע"ג דקדושת הגוף היא כיון דצורתה בכל השנה. כלומר הואיל והיא נעשית מתחלת השנה אין הלינה פוסלת בה אלא עד שיתקדש בכלי. ויש מי שאומר כיון שהקטורת כך צורתה לא גמרינן מינה דלא אמרינן קדושה שבהן להיכן הלכה. כמו שאין אומרים בקטורת קדושה שבה להיכן הלכה אלא מהללין אותה. כך [אין] אומרים בתמידין קדושה שבהן להיכן הלכה אלא נפדין חמימים. אלא אמרינן שאני קטורת והקושיא בתמידין עומדת. ור"א כיון שהן קדושת הגוף שניהן שוין. והא דאמר מ"מ קשיא וכי קדושה שבהן להיכן הלכה אחרוייהו מקשינן. ובא מפרק אחרוייהו לב ב"ד מתנה עליהן. כלומר בעת קנייתם ובעת עשייתם לב ב"ד מתנה עליהן אם הוצרכו לצבור הוצרכו ואם לאו יהיו לדמיהן. א"ל אביי לרבא לו והא את הוא דאמרת הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף. א"ל כי קאמינא היכא דא"ל לדמי עולה קדוש הוא עצמו לעולה. אבל המקדיש לדמי נסכין לא קידש אלא לדמיו. ומותיב עליה אביי מפר ושעיר יום הכפורים שאבדו

ה) עי' תוס' ערכין ה' מ' ד"ה והא.

גליון הש"ס

גמ' לדמי נסכים. עי' מיר ד' כו ע"ב תוס' ד"ה אבל:

מוסף רש"י

המנחות מועלין בהן משהוקדשו. כפה (רש"ל ה ב). ומנחת כהנים. דלמיגי יכל מנחת כהן כליל תהיה (שם ו:). ומנחת כהן משוח. הייגו חציה כהן גדול (שם). ומנחת נסכים. הייגו מנחה הבאה עם הזבח שיש בו נסכים, דאין בו שיריים, דכל הני דמתני' כליל ניהו (שם). מועלים בהן משהוקדשו. קדושת פה בעלמא (שם). לב בית דין. של הכהנים (מנחות עט. מכות י:). הקדיש זכר לדמיו. אל. דחזי לעולה ואקדשיה לדמי עולה (ערכין ה:) שימכרנו ויביא דנמי עולה (בכורות יד. חמורה יא:) לו אשם (חמורה יט:). ולהכי נקט רבא זכר, דבעולה אייתי רבא ונקבה לא חזיא לעולה ולימא למימר קדשה קדושת הגוף (חמורה יא:) לו: להכי נקט זכר דחזי לעולה משום דדיבא דמייתי קרבן עולה מייתו (בכורות יד.). קדוש קדושת הגוף. והוא עצמו יקרב עולה. דמיגו דנתפא ליה קדושת דמיס נתפא ליה קדושת הגוף הואיל והוא חזי לגופיה (ערכין ה. וכעי"ז חמורה יט:) ואינו יכול למוכרו הואיל והוא גופיה חזיא לעולה (חמורה יא:). והפריש אחרים תחתיהם. ומתכפרו בהן ואמר כך נתנאה האנדיה (הוריות ו.).

וכן שעירי ע"ז שאבדו. למאן דמפרש בפרק הוציאו לו (יומא דף נ.) דפר דקתני הכא הוא פר העלם דבר של צבור ניחא אבל למ"ד פר כ"ג תימה אמאי לא תני ליה פר העלם דבר בהדי שעירי ע"ז שרגיל לשנותם יחד כדקתני להו התם אמילתא דאתרים ועוד תימה מאי שנא דלא קתני פרי העלם דבר לשון רבים כדקתני שעירי לשון רבים דמדקתני שעירי מ"כ קסבר י"ב שבטים מביאים י"ב שעירים ה"נ מייתו י"ב פרים דשניהן שוין כדקתני פרק קמא דהוריות (דף ד:)[ב]: **אי הכי נשחטה תפדה הא בעינן העמדה והערכה.** תימה דמשמע דאי קדשי מזבח היא ניחא והא רבי יוחנן אית ליה בפרק בתרא דתמורה (דף לב: ושם) דאחד זה ואחד זה היו בכלל העמדה והערכה ומיהו יש לומר הך סוגיא אתיא כר"ל דאמר לרבנן קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה אבל קשה דמעיקרא פריך אדבי דלא אמר לב ב"ד מתנה עליהן ולבסוף פריך דאפילו במידי דלא שכיח אמר לב ב"ד מתנה עליהן ועוד דסבר דפרה קדשי מזבח היא וכן במסקנא ובכל דוכתין מסקינן שאני פרה דקדשי בדק הבית היא ושתמא דהש"ס בפ"ק דחולין (דף יא. ושם) מפרש דטרפות פוסל בפרה משום דחטאת קרייה רחמנא לכן נראה דאביי ידע שפיר דפרה קדשי בדק הבית היא ומ"מ סבר דאין נפדית בלא מחמת לב ב"ד מתנה עליהן להכי פריך והכי פרה דלא שכיח פירוש שימצאו נאה ממנה אפילו הכי מסקי דעתייהו ואמר לב ב"ד מתנה עליהם משום דקדשי בדק הבית היא מ"כ בקדשי מזבח נמי אי אמר לב ב"ד מתנה עליהן אין במילתא דלא שכיח ומשני שאני פרה דקדשי בדק הבית היא ואין צריך לב ב"ד מתנה והשתא פריך אי הכי נשחטה תפדה אע"ג דמכח לב ב"ד נפדית כן דעתם להתנות ואי לא תהא לדמי נסכים והוי כבעל מום מעיקרו דמודי ביה ר' יוחנן דלא בעי העמדה והערכה שפיר וא"ת ואי קדשי בדק הבית היא היכי פריך בסמוך וכי פודין את הקדשים להאכילם לכלבים הא של בדק הבית ודאי פודין דהא דאין פודין נפקא לן מואכלת ולא לכלביך (דברים יב) דכתיב בפסולי המוקדשים של מזבח דמוכח בפרק ב' דבכורות (דף טו. ושם) דמהתם קרא נפקא לן גיזה וחלב של קדשי בדק הבית מותרים ואפילו קדש הקדשין למומן תנן התם דמותרין לאחר פדיונן בגיזה ועבודה ובהדיא קתני התם אם מתו יפדו יש לומר דמדרבנן אסור כדמוכח בפרק כל שעה (פסחים דף נג:)[ג] גבי חמץ של הקדש והא דקתני אם מתו יפדו הייגו מדאורייתא: **פרה מטמאה טומאת אוכלין.** מפורש במקום אחר: **וכי פודין את הקדשים.** ואע"ג דפלוגתא היא בפ"ב דבכורות (דף טו:) אפילו בקדש הקדשין למומן מ"מ סתם משנה התם (דף יא.) ובפרק הזרוע (חולין דף קנ.) כמ"ד אין פודין: **משום** עורה. הקשה הר"ר מרדכי מ"ש מהא דאמר [זבחים] (דף קג:) בכור שנטרף קוברים אותו עם עורו לפי שאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים ולא אמר שיפדו משום עורו ולמאי דפריש שאין פודין מדרבנן בקדשי בדק הבית ניחא ולפיכך מותר ליהנות מעורה אבל התם דאין פודין מדאורייתא אסור גם העור: **רבי** שמעון לית ליה לב ב"ד מתנה עליהם. ולא מצי לשנויי שאני דאמרינן דלעיל ודאי לא שכיחי דנזהרים לשמרן ביותר לפי שקדושתן מרובה שדמן נכנס לפני ולפנים מ"נ אינהו גופייהו לא שכיחי דפר ושעיר של יום הכפורים אינן אלא פעם אחת בשנה וכן שעירי ע"ז לא שכיחי כלל הכא אע"ג דמיירי נמי בשעיר המיוחד של יום הכפורים מכל מקום שעירי מיוחדים שכיחי טובא ואבודין דידהו שכיחי ומסקי בית דין דעתייהו להתנות עליהן:

שאני

ליה לר"ש מיסורי הנאה אין מטמאין טומאת אוכלין ולית ליה מכל האוכל אשר יאכל [ויקרא יא] אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל ושאין אתה יכול להאכילו לאחרים אין קרוי אוכל במסכת מנחות בפרק המנחות והנסכים (דף קא:) ופרה מיסורי הנאה היא: **מטמאה טומאת אוכלין.** אם נגע שרץ בנשרה וחזר ונגע בשרה באוכלין טימאתן: **הואיל ויש לה שעת הכושר.** לכך: **ואמר ריש לקיש.** מהו שעת הכושר שלה: **אומר היה ר' שמעון פרה.** שנשחטה כהלכתה על גב מערכתה: **נפדים.** אם מצא נאה הימנה. וסבירא ליה לר"ש העומד לפדות כפדוי דמי [נ"ק עו:] והוא ליה אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים: **אלא.** לא תוקמה כר"ש והאי דקתני מצא נאה הימנה תפדה משום דלגב ב"ד מתנה עליה אע"ג דלא שכיחא איידי דדמיה יקרין מסקי אדעתייהו לאתנויי: **האי תנא סבירא ליה וכו' עד באין מעמידין** לא גרסינן: **וכי קיימו ב"ד ומתנו.** משום הלכה פורתא דדמי עורה: **נימא.** להו ר"ש לב ב"ד מתנה שאם לא יקריב בגרגל זה יקרב בגרגל אחר ואלמה ליה לשנויי שיגויא דחיקא כולן באין לכפר כו': **דלית תקנתא כרעייה.** הלכך מתנו עלה אבל תמידין דאית להו תקנתא ברעייה ולכשימותו יפדם לא קיימי בית דין ומתנו:

מלגא

ע) הא דאמר לדמי עולה. כי אמרי אנא קדוש קדושת הגוף היכא דאמר יהא להבית בדמיו עולה דכיון דאיהו חזי להכי לא מזבחינן ליה אבל אמר יהא לדמי נסכים אף על גב דנסכים נמי למזבח וקדושתייהו דמיין להדדי כיון דלא להכי חזי מודכן וכל שכן היכא דמתנו ב"ד שיהו לדמי מותר תרומה שהיא לרקועי פחים: **פר ושעיר של יום"כ.** שהן חטאות הפנימיות[ד]: **וכן שעירי ע"ז.** לבור שחטאו בע"ז בהוראת ב"ד מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת דכתיב בפרשת שלח לך [במדבר טו] ואותו שעיר מתן דמו על הפרוכת ועל מזבח הזהב כדאמר בזבחים בפרק ב"ש (דף לט:): **כולן ימותו.** דלא דמו לשעירי הרגלים דתנן בהו במתניתין [נ:] לא קרבו ברגל זה יקרבו ברגל אחר אבל אלו אינן ראויין עד יום הכפורים לשנה הבאה וכבר עברה לה שנה והוו להו מתרומה ישנה והלכך ימותו כדין חטאת שבפרו בעליה שהלכה למשה מסיני חמש חטאות מתות חו אחת מהם[ה]: **שאין חטאת לבור מתה.** לא נאמרה הלכה דחמש חטאות אלא ביחיד. וטעמא דר"ש מפרש בהוריות (דף ו:) ובתמורה (דף טו:): **לימא לב ב"ד מסנה עליהן.** שיפדו בלא מום: **דלא שכיח.** הילכך לא חשוב ב"ד להתנות עליהן: **והרי פרה.** מלומה: **דלא שכיחא.** בכל ימי בית ראשון ובית שני לא עשו אלא שבע[ו]: **על כל פסול שבה.** אם אירע בה שום פסול תפדה: **נשחטה תפדה.** נשחטה חוץ למקומה: **ע"ג מערכתה.** בהכשר בהר המשחה ובמקום הבדוק לה מקבר המהטום כדאמר בפרק בתרא דזבחים (דף קיג.): **אין לה פדייה עולמים.** מאחר שנעשית בהכשר גנאי הוא להוציאה לחולין: **דקדושת בדק הבית היא.** כלומר אינה מקדשי מזבח ליקדש קדושת הגוף לפיכך נפדית בלא מום ואינה צריכה לב ב"ד: **העמדה והערכה.** שתעמוד על רגליה ויערכוהה הכהן כדכתיב (ויקרא כז) והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן וגו': דר"ש במסכת תמורה בפרק בתרא (דף לב:): **פרה מעמאה עומאת אוכלין.** אע"ג דאית ליה לר"ש מיסורי הנאה אין מטמאין טומאת אוכלין וליף ליה מכל האוכל אשר יאכל [ויקרא יא] אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל ושאין אתה יכול להאכילו לאחרים אין קרוי אוכל במסכת מנחות בפרק המנחות והנסכים (דף קא:) ופרה מיסורי הנאה היא: **מטמאה טומאת אוכלין.** אם נגע שרץ בנשרה וחזר ונגע בשרה באוכלין טימאתן: **הואיל ויש לה שעת הכושר.** לכך: **ואמר ריש לקיש.** מהו שעת הכושר שלה: **אומר היה ר' שמעון פרה.** שנשחטה כהלכתה על גב מערכתה: **נפדים.** אם מצא נאה הימנה. וסבירא ליה לר"ש העומד לפדות כפדוי דמי [נ"ק עו:] והוא ליה אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים: **אלא.** לא תוקמה כר"ש והאי דקתני מצא נאה הימנה תפדה משום דלגב ב"ד מתנה עליה אע"ג דלא שכיחא איידי דדמיה יקרין מסקי אדעתייהו לאתנויי: **האי תנא סבירא ליה וכו' עד באין מעמידין** לא גרסינן: **וכי קיימו ב"ד ומתנו.** משום הלכה פורתא דדמי עורה: **נימא.** להו ר"ש לב ב"ד מתנה שאם לא יקריב בגרגל זה יקרב בגרגל אחר ואלמה ליה לשנויי שיגויא דחיקא כולן באין לכפר כו': **דלית תקנתא כרעייה.** הלכך מתנו עלה אבל תמידין דאית להו תקנתא ברעייה ולכשימותו יפדם לא קיימי בית דין ומתנו:

מלגא

ב) [זבחים כב: מולין פד.].
ג) [בכורות יד: תמורה לב:].
ד) [ב"ק עז. חולין פח: [מנחות קא: מוספתא דפרה פ"ז],ו] [פסחים כט. בכורות טו. תמורה יז. ל: לא.].
ה) [נו' תוספות פסחים פח: ד"ה מנחות עמ.], ו) [זבחים ו: ע"ש מנחות עט: ע"ש],
ז) [שיך עוד לע"ז],
ח) ע"כ שיך לע"ז],
ט) [הוריות ו:].
י) כדפו"י הגי' חסר,
יא) [פרה פ"ג מ"ה],
יב) עיין רש"ל,
יג) שיך לדף יב.,
יד) כדפו"י הגירסא ולכשיוממו,
טו) [ומ"ע תוס' יומא נ. ד"ה פה. ל] [כמ. וע"ש תוס' ד"ה אין וכו' לה"ק אין פודין מדרבנן וכו'].

גליון הש"ס

גמ' מצא אחרת נאה מפנה. עיין לקמן דף טו ע"א תוס' ד"ה ללמדך:

רבינו חננאל

וכן שעירי ע"ז שאבדו והפריש אחרים תחתיהן ואח"כ נמצאו בין למאן דאמר ימותו בין למאן דאמר ירעו עד שיסתאבו אמאי לא אמרינן לב ב"ד מתנה עליהם ונפדין תמימין. ופריק שאני אבודין. כלומר בין דלא שכיחי דכל מאן דפריש קרבן מזהר והיר ביה. לפיכך אין לב ב"ד מתנה עליהן. ואקשינן והרי פרה דלא שכיחא ותניא פרה נפדית על כל פסול שבה. מתה או נשחטה או מצא אחרת נאה הימנה תפדה לאו משום דאמרינן לב ב"ד מתנה עליהם. ואע"ג דלא שכיחא. שחטה ע"ג מערכתה אין לה פדיה עולמית. ופריק שאני פרה דקדשי בדק הבית היא דלעולם לפדייה קיימי: הא ר' שמעון היא דאמר קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה אבל קדשי בדק הבית אינן בכלל העמדה והערכה כלומר אפילו בלא העמדה אלא נשחטו נערכין ונפדין ומפורש בסוף תמורה. ואסיקנא והא לר' שמעון פרה נפדית על גבי מערכתה אמאי תני אין לה פדיה עולמית. אלא שאני פרה שנפדית על כל פסול שבה הואיל ודמיה יקרים. ואסיקנא לעולם אין פודין הקדשים להאכילן לכלבים והאי דקתני מתה תפדה משום עורה. וכדאמרי אנשי מגמלא אונא. ומיתיבינן לדבה ממתני' אמרו לו הואיל יאין כפרתן שוה היאך הן קרבין. אמר להן כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו ואמאי לימא להו לב ב"ד מתנה עליהם ר' שמעון לדבריו חכמים נפדין תמימין.

מסורת הש"ס

ו) [מוספתא דפרה פ"ב],
ז) [יומא מב. וש"נ],
ח) [בכורות לב: מולין פד.],
ט) [בכורות יד: תמורה לב:],
י) ב"ק עז. חולין פח: [מנחות קא: מוספתא דפרה פ"ז],ו] [פסחים כט. בכורות טו. תמורה יז. ל: לא.],
יא) [נו' תוספות פסחים פח: ד"ה מנחות עמ.], יב) [זבחים ו: ע"ש מנחות עט: ע"ש],
יג) [שיך עוד לע"ז],
יד) [שיך לע"ז],
טו) [הוריות ו:],
טז) כדפו"י הגי' חסר,
יז) [פרה פ"ג מ"ה],
יח) עיין רש"ל,
יט) שיך לדף יב.,
כ) כדפו"י הגירסא ולכשיוממו,
כא) [ומ"ע תוס' יומא נ. ד"ה פה. ל] [כמ. וע"ש תוס' ד"ה אין וכו' לה"ק אין פודין מדרבנן וכו'].

מוסף רש"י

וכן שעירי ע"ז. לבור שחטאו בע"ז בהוראת ב"ד, מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת (יומא סה:). **והפריש אחרים תחתיהן.** ומצאו הרשתונים (שם). כולן ימותו. דהוא לה חטאת שכפרו בעליה, וחמש חטאות מתות ולד חטאת ותמורת חטאת חטאת וחטאת שמתו בעליה ושכפרו בעליה ושעברה שנתה (שם ב). לקרן המזבח והיא קרויה נדבת לבור ונלמד מן המותרות של כל הרשעות המתוכות בכל מקום (שם). שאין חטאת צבור מתה. וכי גמירי חמש חטאות מתות ביחיד גמירי (שם). **דקדשי בדק הבית היא.** לא קרבה לגזבח, ולהכי קרי ליה בדק הבית, כלומר דדין בדק הבית אית לה (תמורה ב:) כלומר אין בה קדושת המזבח אלא קדושת דמים בעלמא, שהרי שחיטתה בהר המשחה (יומא סב:). **הא בעינן העמדה והערכה.** אין פודין את הקדשים לאחר מיתה מפני שכתוב בהן והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה הכהן, ולאחר מיתה אינה יכולה לעמוד (חולין פד:). **פרה מטמאה טומאת אוכלין.** פרה אדומה אע"ג דאדומה בהאלה, מודה ר"ש דמטמאה טומאת אוכלין (מנחות קא:) דאע"ג דאמר ר"ש בפ"ק דבכורות (ט:) דאיסורי הנאה כגון שור הנסקל ופסר חמור אין מטמאין טומאת אוכלין, ונפקא ליה מכל האוכל אשר יאכל, אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל, ומודה הוא דפרה אדומה מקבל טומאת אוכלין לטמא אחרים (חולין פא:). ואי קשיא למה לי קבלת טומאה, היא נוסה מטמאה אדם וכגדים, מפרשינן הכ"ג בכריתות בפרק דם שחיטה (כא:) כגון בשר שחפטו בשחוט בעלה נגע, אי משום דאי אוכל מעכרה בהדי נגע ומקבל הא לא נגע טימאה אם יגע בטומאה ומטמא אחר אוכלין, ואי לאו אוכל הוא לא מקבל הא לא נגע טומאה, דלית ליה שיעורא, וכי נגעו ביה אוכלין אחריני טהורים הן שאינם נוגעין בנגלה אלא בנגע (חולין פב:). **הואיל והיתה לה שעת הכושר.** לאחילה אף לעצמו משנשחטה (שם פא:) וילדה לה תורת אוכל (ב"ק עז:). ואמר ר"ל. אינו שעת הכושר היתה לה, דאומר היה ר"ש פרה נפדית אפילו נשחטה על גבי מערכתה כמשפט, אם מצא אחרת יפה ממנה, חיטו שעת הכושר שלה, ואע"פ דלא נפדית אפילו הכי משוי לה אוכלא דאוכל ולאחיה לפדות (ב"ק עז: ובערי"ן מנחות קא. וחולין פב:). **תמידין שלא הוצרכו לצבור.** שניקבו מתרומה ישנה והביע אחד בניסן שמוה להביא מן החדש כדאמרינן בר"ה (ז. ובזבחים ו:) שבכל שנה היו נשחטים ארבע עלאים, דאמרינן בפרק התכלת אין פוחתין משנה טלאים המיוקרים בלשכת הטלאים, מי בכל יום היו טעונין שנים ונטעונים שנים אחרים ונטהנים מתמידין מון מיום אחרון של אדר שלא היו מוקנים אחרים מתמידין, לפי שמבקלן ואולך אין מביאין אלא מאותן הנקנין משלקים של שנה זו, דאמרינן בסמ"ר ר"ש אמרה תורה חדש ובא קרבן מתרומה חדשה, ונשאתו תרבע שלא הוצרכו, ולדברי ר"ש דלית ליה לב ב"ד מתנה עליהם, אם הוצרכו ואם לא יפדו אין נפדין תמימים אלא יביאו עד שיסתאבו ואח"כ יפדו (חגחות עט: מכות י:).

שאני קטורת רלא [6]בר רעיה היא אלא רבנן דפרה דלמא שאני פרה דדמיה יקרין ואלא רבנן דאמרו לו ממאי דר' יהודה היא והכי קאמר ליה בשלמא לדידי דאמינא לב ב"ד מתנה עליהן אמטו להכי יקרבו אלא לדידך דאמרת לא אמאי יקרבו דלמא ר"מ היא והכי קאמר ליה בשלמא לדידי דאמינא כל השעירים כפרתן שוה מש"ה יקרבו אלא לדידך אמאי יקרבו אלא ר' יוחנן גמרא גמיר לה לדברי ר"ש אין נפדין לדברי חכמים נפדין ולר"ש דלית ליה לב ב"ד מתנה עליהן מאי עבדין להו א"ר יצחק א"ר יוחנן מקיצין בהן את המזבח א"ר שמואל בר רב יצחק ומודה ר"ש בשעירי חטאת שאין מקיצין בגופן אלא בדמיהן הכא הוא דמעיקרא עולה והשתא עולה אבל התם דמעיקרא חטאת והשתא עולה גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה אמר אביי אף אנן נמי תנינא [7]פר ושעיר של יוה"כ שאבדו והפריש אחרים תחתיהם וכן שעירי ע"ז שאבדו והפריש אחרים תחתיהן כולן ימותו דברי ר' יהודה ר' אלעזר ור"ש אומרים ירעו עד שיסתאבו וימברו ויפלו דמיהן לנדבה שאין חטאת צבור מתה ואמאי נקרבו אינהו גופייהו עולה אלא לאו ש"מ [8]גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה אמר רבא אף אנן נמי תנינא [9]והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה ואמאי יקרב איהו גופיה עולה אלא לאו ש"מ גזירה אחר כפרה אטו לפני כפרה אמר רבינא אף אנן נמי תנינא [10]אשם שמתו בעליו או שנתכפרו בעליו [11]ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה רבי אליעזר אומר ימות רבי [12]יהושע אומר יביא בדמיו עולה וליקרב [13]הא גופא עולה [14]אלא לאו גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה שמע מינה תניא נמי הכי [15]מה הן מביאין מן המותרות

קיץ

אלא רבנן דאמרו לו. נמתני' והכי אמרי ליה הואיל ואין כפרתן שוה ולית לך לב ב"ד מתנה שאם אחד בזה יקריב בזה לכפרה אחרת היאך הן קריבין: **ממאי דר' יהודה.** קאמר ליה דאית ליה נמי אין כפרתן שוה כר"ש ומשום לב ב"ד מתנה הוא דקא מותיב לה והכי קאמר ליה כ"ש: **דלמא ר"מ.** קאמר לה דאית ליה כפרתן שוה והכי קאמר ליה כו': **מאי עביד להו.** לתמידין שלא הוצרכו לצבור: **מקיצין בהן את המזבח.** כשהמזבח בטל מקריבין אותו עולה לנדבת צבור כדשמעינן ליה לר"ש דאמר במתני' ז) גבי שעיר שלא קרב בזה יקרב בזה משום טעמא דכולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. אלמא אע"ג דלאו היינו דהיא כפרה גופה כיון דשייכא במקצתה קרב לה ר"ש אלו שלוקחו לצורך תמידין ולא הוצרכו יקרבו לקיץ המזבח שהרי נשם עולה הופרשו וקיץ נמי עולה הוא. ולקמן (ע"ב) מפרש מהו לשון קיץ: **מודה ר"ש בשעירי חטאות.** שנקנו מתרומת הלשכה של שנה זו ויתותרו כגון שעיר של ר"ח אדר שאבד ונמצא בניסן שאינו ראוי ליקרב עוד לחובת צבור והרי הוא לקיץ המזבח מודה הוא שאין מקיצין בגופו ליקרב הוא עולה אלא בדמיו שירעה ולכשיומס יקחו בדמיו עולה לקיץ המזבח: **הכא.** הוא גבי תמידים שלא הוצרכו קאמר ר"ש דמקיצים בגופן דמעיקרא נשם עולה נלקחו והשתא נמי לעולה קרבי: **אבל הכא גזירה לאחר כפרה אטו קודם כפרה.** אי מכשרת חטאת לצבור ליקרב עולה לאחר שנתכפרו צבור נאמר ויתן זה לקיץ המזבח אחי לאכשורי נמי לעולה קודם כפרה שמתמו נשם חטאת עומד: **אף אנן נמי תנינא.** לר"ש דאין מקיצים בגופי חטאות שניתותרו ואף שמקיצין בדמיהן: **והשני ירעה.** במסכת יומא (דף סב.) גבי שני שעירי יוה"כ שמת המשתלח והוצרכו להביא שני שעירים אחרים ולהגריל עליהם ושתלה האחד ונמצאו שניים נשם אחד מזוג ראשון ואחד מזוג שני אחד יקרב לשעיר הנעשה בפנים והשני ירעה ויפלו דמיו לנדבה שאין חטאת לצבור מתה ומאן שמעת ליה דאמר אין חטאת לצבור מתה ר"ש (לעיל יא.) וקאמר ירעה ולא קאמר יקרב לנדבה. וכל יפלו לנדבה דקאמר ר"ש בכל דוכתא לקיץ המזבח הוא: **אשם שמתו בעליו או שנתכפרו.** נאחר דאילו בחטאת כי האי גוונא מתה באשם רועה דהכי גמרינן בהלכתא (תמורה יח.) כל שבחטאת מתה באשם רועה וכל הרועין דמיהן נופלים לנדבה שכן מדרשו של יהודע הכהן בתס' תמורה (דף סג.): **ר"א אומר ימות.** ר"א אית ליה אשם כחטאת לכל דבר אף שאם שחטו שלא לשמו פסול בפ"ק דזבחים (דף ג.) וכן לענין שאם נכנס דמו להיכל פסול [שם פא.]: **רבי יהושע אומר יביא בדמיו עולה.** בעל האשם יביא בדמיו עולה. והתם [תמורה כ:] מפרש והלא אף נדבה עולה היא מה בין דברי רבי יהושע לדברי חכמים אלא נזמן שהיא באה נדבת יחיד סומך עליה ושותטה ונסכיה קריבין משלו ובזמן שהיא באה נדבת צבור אינו סומך עליה (ח) ונסכיה קריבין משל צבור: **תניא נמי הכי.** כדאמר לעיל מותרות לר"ש מקיצין בהן את המזבח: **מה הן מביאין מן המותרות.** של צבור שנתותרו משנה לשנה:

קיץ

באותה הוייתה שסופה להיות דהיינו עולה דהכי גמירי שקרב עולה באותה הויה יהא מתחלה בלא עקירה ואף על גב דקא קאי אהלכתא אשאחן כי האי גוונא בפ"ב דבכורות (דף טז. ושם) דמקיש דבר הבא ממעלה גרה פי' תמורת פסולי המוקדשים לדבר הבא ממפריסי הפרסה (ב) ה' חטאות המתות וגמר מהתם מה התם במיתה אף על גב דהתם הלכתא היא: **תניא** נמי הכי מה הן מביאין **בו'.** נראה דמייתי סייעתא דגזרינן אטו קודם כפרה מדלא קתני מה הן עושין מן המותרות אלא מה הן מביאין משמע מדמיהם אבל לא מגופן ובמותר חטאת ואשם מיירי ולא במותר עולה דשתם מותר בזבחים ובתמורה בחטאת ואשם מיירי:

כבנות

שאני קטורת דלית ליה תקנתא ברעיה. תימה דה"ל למינקט תקנתא דתמידים והל"ל דלית להו תקנתא בקין למזבח שתקנה זו עושין בתמידין כדאמר בסמוך וי"ל דרבותא נקט דאפי' תקנה מועטת כזו אין בקטורת וא"ת לעיל (דף י:) דפריך דבה לרב חסדא ממתני' דמותר הקטורת אמאי לא משני הכי ויש לומר משום דרב חסדא אית ליה שאין לב בית דין מתנה בשום מקום להפקיע קדושת הגוף: **וממאי** דר' יהודה היא. תימה כי אתיא נמי כר' יהודה מני למימר שאני חטאת לצבור דלית להו תקנתא ברעיה דהא ר' יהודה אמר לעיל כולם ימותו ומיהו עדיפא מינה קאמר דדלמא ר"מ היא ואפי' בהנך מילוים דשכיחי לית ליה לב ב"ד מתנה עליהן:

מקיצין בהן את המזבח. דנפרק התודה (מנחות עט: ושם) משמע דאזלי לרעיה דאמר ומי אית ליה לר"ש לב ב"ד מתנה עליהן והא א"ר אידי בר אבין א"ר יוחנן תמידין שלא הוצרכו לצבור לדברי ר"ש אין נפדין תמימים ומשני שאני התם דאית להם תקנה ברעיה וי"ל דהתם משום חטאות משני הכי דעיקר מילתא דר' יוחנן משום דדייק ממתני' דלית ליה לר"ש לב ב"ד מתנה אע"ג דא"ר יוחנן גמרא גמיר לה הייגו דלרבנן נפדין תמימים אבל לדברי ר"ש ממתני' דייק וכן משמע מדנקט לדר"ש ולא קאמר ר"ש אומר ואגב דנקט לדברי ר"ש נקט נמי לדברי חכמים ואם תאמר וממתני' היכי מצי דייק דלמא הא דלא אחדר להו ר"ש לב ב"ד מתנה עליהן משום דלא איצטריך וי"ל כיון דגמיר ר' יוחנן דלרבנן אית להו לב ב"ד מי לאו דשמעי' לר"ש דלית ליה לא הוה להו לאקשויי לר"ש היאך הן קריבין:

אשם שמתו בעליו כו' **אלא ש"מ** גזירה **לאחר כפרה אטו לפני כפרה.** משמע דלאחר כפרה אפילו קודם ניתוק שרי מדאוריתא מדלא קאמר גזירה אחר ניתוק אטו קודם ניתוק משמע דליכא איסור אלא קודם כפרה והא דאמר בכל דוכתא ה) דהלכתא גמירי לה דכל שנחטאת מתה באשם רועה אע"פ דרעיה דרבנן היא והלכתא לא גמירי אלא כל שנחטאת מתה באשם קרב עולה והש"ס דנקט רעיה לפי שתקנו אותה חכמים והעמידוה בה ואינה אלא מדרבנן דמשמע הכא והכי נמי מוכח בפסחים בסוף פרק אלו דברים (עג. ושם) דאמר רב הונא א"ר אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר לעולה אלמא לא בעי עקירה אי הכי כי לא ניתק נמי פי' בשלמא אי בעי עקירה כו' מש"ה בעי ניתוק דעבוד רבנן היכרא דע"י כך יזכור לעוקרו אבל כיון דלא בעי עקירה לא ניתק נמי ומשני גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה ותימה דבפ"ק דזבחים (דף ה: ושם) ובפ"ק דתמורות (דף ד. ושם) אמר רב הונא אשם שניתק לרעיה כו' ניתק אין לא ניתק לא אלמא טעמא אחר קרא הוא בהוייתו יהא ופירש בקונטרס בהוייתו יהא עד שניתק וע"כ דרשה גמורה היא דקאמר התם אלא הוא למה לי ואח"ר דל"ג התם ניתק אין לא ניתק לא ובתמורה פרק אלו קדשים (דף יח. ושם) אינו בשום ספר ו) ואפילו גרס ליה לא קאי דרשה דקרא לפרש טעמא דלא ניתק לא אלא אתא לפרש מאי טעמא כשר כששחטו סתם בלא עקירה אמר קרא הוא בהוייתו יהא כלומר להלכתא דאשם כל שנחטאת מתה באשם קרב עולה בהוייתה הויה יהא מתחלה בלא עקירה ואף על גב דקא קאי אהלכתא דאשם כי האי גוונא בפ"ב דבכורות (דף טז. ושם) דמקיש דבר הבא ממעלה גרה פי' תמורת פסולי המוקדשים לדבר הבא ממפריסי הפרסה (ב) ה' חטאות המתות וגמר מהתם מה התם במיתה אף על גב דהתם הלכתא היא: **תניא** נמי הכי מה הן מביאין **בו'.** נראה דמייתי סייעתא דגזרינן אטו קודם כפרה מדלא קתני מה הן עושין מן המותרות אלא מה הן מביאין משמע מדמיהם אבל לא מגופן ובמותר חטאת ואשם מיירי ולא במותר עולה דשתם מותר בזבחים ובתמורה בחטאת ואשם מיירי:

מסורת הש"ס

ה) כח. יבמ"ק, כ) לעיל יא. [וש"נ], ג) [יומא סב. תמורה כב. כג.], ד) תמורה כ: [פסחים עג.], ה) [בתמורה אית"ל ר' אלעזר], ו) הוא גופיה. יבמ"ק, ז) [לעיל כ.], ח) [זוד כה: תמורה יח.], ט) [אולם לפנינו איתא],

הגהות הב"ח

(א) ש"י ד"ה רבי כו' עליה ושוחטה ונסכיה: (ב) תיס ד"ה אשם וכו' הפרסה פרי' ה' חטאות:

רבינו חננאל

ור' יוחנן האי גמרא גמיר לה. ור' שמעון הני תמידין שלא הוצרכו לצבור מקריבין בהו למזבח כלומר מקריבין אותן שלא לשום תמידין. אלא כמו מיני מגדים שאינן מעיקר הסעודה כך ענין קיץ המזבח. והני מילי תמידין דמעיקרא עולות נינהו. השתא נמי מקריבין אותן עולות לקיץ למזבח כמו דוורן ולא כמו חובה (אלא) [אבל] כגון שעירי חטאת שנשתיירו וכיוצא בהן אין מקיצין בגופן לשום עולה. דהיישינן לאחר כפרה אע"ג דפקעה מהן קדושה לאחר כפרה אטו לפני כפרה אלא מקיצין בדמיהן: אמר רבא אף אנן נמי חנינא והשני ירעה עד שיסתאב וימכר. ואמאי נקרב הוא גופיה עולת נדבה. אלא לאו ש"מ גזרה לאחר כפרה אטו לפני כפרה. תניא נמי הכי מה מביאין מן המותרות.

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ד מהל' פסולי מוקדשין הלכה כ:
מ ב מיי' פ"ה מהל' עבודת יום"כ הל' טו:
מא ג מיי' פ"ד מהל' פסולי מוקדשין הלכה יד:
מב ד מיי' שם הל' טו:
מג ה מיי' פ"ד מהל' שקלים הלכה ט [ופ"ב הלכה גן:

מוסף רש"י

פר ושעיר של יוה"כ. שהן חטאות הפנימיות (לעיל יא:). **והפריש אחרים.** תחתיהם. ומתכפרו בהן ואחר כך נמצאו האבודים (הוריות ו:). **וכן שעירי ע"ז.** לצבור שהעלו בע"ז בהיתלת כ"ד, מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת, כדתניא בפרשת שלח לך, ואותו שעיר מתן דמו על הפרוכת ועל מזבח הזהב, כדאמר בזבחים בפרק כ"ש (שם). **והפריש אחרים תחתיהן.** ומצאו הראשונים (יומא פה:). **כולן ימותו.** דלא דמו לשעירי הרגלים דאמרן דהו בתמיתין לא קרבו בהגל זה יקריבו בהגל אחר, אבל אלו אינן ראויין עד יום הכפורים לשנה הבאה וכבר עברה לה שנה והוו להו מתרומה ישנה והלכך ימותו כדין חטאת שכפרו בעליה, שהלכה למשה מסיני תמה חטאות מתות. **חוו אחת מהן** (לעיל יא:). **לנדבה.** לקין המזבח והיא קריבה לדבה לצבור ובאה מן המותרות של כל הרועות הממונות בכל מקום (יומא נ:). **שאין חטאת צבור מתה.** וכי גמירי תמה חטאות מתות ביחיד גמירי (שם). ר' אליעזר אומר ימות. כל נדריו של ר"א היה עושה אשם כחטאת לכל דבר שנאמר (ויקרא ז) כחטאת כאשם, וכן גבי שלא לשמו וכן גבי חטאת שנכנס דמה לפנים במסכת זבחים (ה: פסחים עג:).

קין כבנות שוח למזבח והכתיב [1]כי כל שאור וכל דבש וגו' תני רב חנינא כבנות שוח לאדם דרש ר"נ בר רב חסדא [8]אין מקיצין בעולת העוף אמר רבא [9]הא בורכא א"ל ר"נ בר יצחק לרבא מאי בורכתא אנא אמריתה ניהליה ומשמיה דרב שימי מנהרדעא אמריתה ניהליה דאמר רב שימי מנהרדעא מותרות לנדבת צבור אזלי [2]ואין עולת עוף בצבור ואף שמואל סבר להא דר' יוחנן [3]דאמר רב יהודה אמר שמואל קרבנות צבור סכין מושכתן למה שהן תניא נמי הכי ומודה ר"ש בשעיר שאם לא קרב ברגל יקרב בר"ח ואם לא קרב בר"ח יקרב ביוה"כ ואם לא קרב ביוה"כ יקרב ברגל ואם לא קרב ברגל זה יקרב ברגל אחר שמתחלתו לא בא אלא לכפר על מזבח החיצון [4](תנא לא הוקדש אלא לכפר על מזבח החיצון): ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו שעיר הנעשה בפנים כו': מנהני מילי דת"ר [2]וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל וגו' [7]פשעים אלו המרדים וכן הוא אומר [1]מלך מואב פשע בי ואומר [4]אז תפשע לבנה בעת ההיא חטאות אלו השגגות וכן הוא אומר [5]נפש כי תחטא בשגגה: על שאר עבירות שבתורה הקלות והחמורות הזדונות והשגגות כו': היינו קלות היינו עשה ולא תעשה חמורות היינו כריתות ומיתות ב"ד הודע היינו מזיד לא הודע היינו שוגג אמר רב יהודה [6]ה"ק על שאר עבירות שבתורה בין קלות בין חמורות בין שעשאן בשוגג בין שעשאן במזיד אותן שעשאן בשוגג בין נודע לו ספיקן בין לא נודע לו ספיקן [1]ואלו הן קלות עשה ולא תעשה ואלו הן חמורות כריתות ומיתות ב"ד האי עשה ה"ד אי דלא עבד תשובה [6]זבח רשעים תועבה אי [1]דעבד תשובה כל יומא נמי דתניא [2]עבר על מצות עשה ועשה תשובה לא זז משם עד שמוחלין לו אמר רבי זירא

בעומד

כבנות שוח **לאדם.** משמע שהן טובות ובקרא נמי כתיב (בראשית ג) כי טוב העץ למאכל והיינו בנות שוח כדמשמע בבראשית רבה כי גרמו שוחה לאדם ח"נ בנות שוח שגרמו ז' ימי אבילות וקשה לר"ת דנפ"ק דע"ז (דף יד. ושם) משמע דלא חזו לאכילה כל כך דקתני גבי שביעית הוסיפו עליהן אלכסוסין ואיטרוגלין מוכסוסין ובנות שוח אבל מעיקרא לא הוה בהו שביעית משמע דגריעי ותירץ ר"ת דלאו משום דגריעי אלא שאינו במס' שביעית (פ"ה מ"ט) בנות שוח שביעית שלהן שניה שעושין לג' שניס וכשהפרי נחנו בשביעית אינו נגמר עד שנה שניה של שמיט' והשתא מעיקרא סבור לאזלינן בתר לקיטה ובסוף סבור לאזלינן בתר חנטה ועוד תירץ ר"ת דגרס בפ"ק דע"ז (שם) מוכסוסין בנות שוח בלא וי"ו ופרי אחת הוא והוא גרוע ואינו אותו שאמו בנות שוח גרילא וכן משמע בפ"ק דבכורות (דף ח. ושם) דשניס הם דהא אמר הזאב והארי לג' שניס וכנגדן בבנות שוח נחש לז' שניס ולאותו רשע לא מצינו שוס חבר וי"ל מוכסוסין בנות שוח ומיהו בפרק מיצד מברכין (ברכות דף מ:) משמע דבנות שוח הן גרועין שלא נחשדו עליהן עמי הארץ דחשיב להו[3]) גבי קלין שבדמאי ושמא פרי הוא שגדל ביערות כמו עוזרדין דחשיב בהדייהו ולפי שמצוי להן מן ההפקר לא נחשדו שלא לעשר הגדל בגנותיהן ובפרלסותיהן ולא מפני שהוא גרוע: **הא** בורכא. תימה היכי ס"ד דמקיצין בעוף האמר [6]זה מדרש דרש יהוידע הכהן שמותר חטאת ומותר אשם יהא לנדבת עולה משום דכתיב (ויקרא ה) לה' לכהן לאחוה דבר שהוא לה' ולכהן הוי אומר זה עולה שנשר עולה כולה לה' והגיזה והעור לכהן ובעוף אין לכהן חלק כו וי"ל דהתם במותר מעות כגון הפרים מעות לחטאת ואשם דכתיב (מלכים ב יב) כסף אשם כסף חטאת והכא בשנתותר גוף אשם: **ואין** עוף בצבור. [6]משום דכתיב ביה נפש דמשמע ביחיד ובקא ומ"ת והאמר בפ' טרף בקלפי (יומא דף מא: ושם) מי זבן פרילה אחת מי עולה זבן עולה אחלא לנדבה וי"ל דאין לקנות עוף במעות שנתותרו אך אם כבר נא עוף לפנינו מקיים בו [8]דמה יעשה ממנו (וע"ע תוס' תמורה כג: ד"ה ושמה): **ואף שמואל סבר** לה. פי' בקונטרס להא דאמר דלר"ש מקיצין בהן המזבח דאמר שמואל סכין מושכתן פי' סכין השוחטת סתם מושכתן לקרבן שהופרשו מתחלה לכך כגון עולת תמיד לעולת קין אע"פ שאין זה אותו קרבן עצמו כיון דמעיקרא עולה והשתא עולה וקשה דנפ"ק דזבחים (דף ג. ושם) מוכח דמילתא דשמואל כרבנן דר"ש דאית להו לב בית דין מתנה עליהן ואמאי דגרס בסמוך תניא נמי הכי קשה דאמתי' ה"ל לאיתויי וגראה כפירוש הערוך[3]) דפי' סכין מושכתן למה שהם אם תמידים אם מוספין סכין מושכתן להיות כן דטרם משכן לסכין אין לומר איזה תמיד איזה מוסף אלא תלוין ועומדין בתנאי לב ב"ד דאף ע"פ שאמרו שהן תמידים אם ירצו להקריבן לשם זבח אחר רשאין לפי שבזמן שמשך זה סכין לשחיטת תמיד הרי הוא תמיד ואם למוספ מוסף והוי סייעתא לר' יוחנן דאמר תמידין אלא הוצרכו לגבורי רבנן נפדין תמיומים שהרי עדיין לא משכן לסכין[3]) ול"ג תניא נמי הכי אלא תניא וי"מ תניא נמי הכי אדרב שמואל בר רב יצחק דאמר מודה ר"ש בשעירי חטאת שאין מקיצין בגופן דקתני אם לא קרב ברגל כלומר בפסח יקרב בר"ח כו' ואם לא קרב ביוה"כ יקרב ברגל בר"ח כו' ואם לא קרב ברגל זה יקרב ברגל אחר שמתחלתו לא בא אלא לכפר על מזבח החיצון כלומר לכפר בחטאת ומ"מ לא קתני אלא דבר שהוקדש אלא לכפר על מזבח החיצון ולא להקיץ בגופו לפי שמתחלתו לא הוקדש אלא לכפר על מזבח החיצון בגופן אלא בדמיהן אבל קשה דאמאי נטר עד הכא לעיל ה"ל לאיתויי: **שמתחלה לא בא אלא לכפר על מזבח החיצון.** אע"ג דמתני' מפרש משום דבאין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו תרתי בעינן מקדש וקדשיו ומזבח החיצון לאפוקי שעיר הפנימי ואע"ג דמשמע לעיל דאי לאו משום גזירה אטו לפני כפרה היו מקיצין אפילו במותר חטאת הפנימית היינו משום דהכי גמירי דמותר חטאת לבור לעולה: **ועל** זדון טומאת מקדש וקדשיו. אין זה ב' כפרות אלא מה שקרבן אחר מכפר כדפ"ל (ה) א"ל כפרה אחת לשוגג ואחת למזיד: **לא** זז משם עד שמוחלים לו. ואף על גב דתנן במתני' בפרק בתרא דיומא (דף פה: ושם) על עשה ועל לא תעשה תשובה מכפרת ואמר נמי בתם' חגיגה (דף ה.) כל העושה דבר ומתחרט מוחלין לו מיד אפי' בשאר עבירות אינה מחילה גמורה אלא שמקיצין לו הדין אבל במצות עשה מוחלין לגמרי:

בעומד

מד א ב מיי' פ"ד מהל' שקלים הל' ט וסה"מ מהל' כלי המקדש הל' יג:

מה ג ד ה מיי' פ"ז מהל' תשובה הלכה ב:

מו ו מיי' שם הל' ד:

תורה אור השלם

1. כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לְיְיָ לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיְיָ: ויקרא ב יא

2. וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם:

ויקרא טז טז

3. וַיֵּלֶךְ וַיִּשְׁלַח אֶל יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי הִתְלַךְ אִתִּי אֶל מוֹאָב לַמִּלְחָמָה וַיֹּאמֶר אַעֲלֶה כְּמוֹתִי כְּמוֹךָ כְּעַמִּי כְּעַמְּךָ כְּסוּסַי כְּסוּסֶיךָ:

מלכים ב ג ז

4. וַיִּפְשַׁע אֲדוֹם מִתַּחַת יַד יְהוּדָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה אָז תִּפְשַׁע לִבְנָה בָּעֵת הַהִיא: מלכים ב ח כב

5. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה:

ויקרא ד ב

6. זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה אַף כִּי בְּזִמָּה יְבִיאֶנּוּ:

משלי כא כז

רבינו חננאל

קרבן למזבח כבנות שבע שהן תאני חיורתא לאדם שאוכלין אותן בקינוח סעודה: דרש רב נחמן ב"ר חסדא אין מקיצין בעולת העוף כדרב שימי דאמר מותרות לעולת נדבת צבור אזלי. ואין עוף בקרבנות צבור: ואף שמואל סבר להא דאמר ר' יוחנן דאמר רב יהודה אמר שמואל קרבנות צבור סכין מושכתן למה שהן. כלומר לב ב"ד מתנה עליהן ואין נקבעין בזבח ידוע אלא בשעת שחיטתן. שעד זמן השחיטה אע"פ שאמרו עליהן כי הם תמידין רשאין לשחטן לשום זבח אחר שכן מתנה עליהם לב ב"ד שאם ירצו להקריבם לשם זבח אחר רשאין. תניא נמי הכי כר' יוחנן דאמר תמידין שלא הוצרכו לצבור לדברי ר' שמעון אין נפדין תמימין. דתניא מודה [ר"ש] בשעיר שלא קרב בר"ח יקרב ברגל ושלא קרב ברגל זה יקרב ברגל אחר שחחלתו לא בא אלא לכפר על מזבח החיצון תנא לא הוקדש אלא לכפר על מזבח החיצון: **מתני'** על שאר עבירות שבתורה כו'. תירצה רב יהודה למתני' הכי עבירות הקלות עשה ולא תעשה. והחמורות שהן כריתות ומיתות ב"ד בין שעשאן בשגגה בין שעשאן במזיד. ואותן שעשאן בשגגה. בין שנודע לו ספיקן בין לא נודע לו ספיקן שעיר

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ועל מו' בדפ"ע. נ"ב בדף ז ע"ב בד"ה יש לו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואין ובו' דמה יעשה ממנו. עיין מזיד דף מז ע"א תוס' ד"ה וכ"ת:

מוסף רש"י

בורכא. דבר שאינו הגון (בחולין סג:) לו: אינו עיקר, לשון כור (חולין פח:). אלו המרדים. הפושעים להקניע (יומא לו:). מלך מואב פשע בי. מרד בי (שם). אז תפשע לבנה. מרדו יושבי לבנה על מלך יהודה (שם).

(ב) וחולין פח: ע"ש כפי' רש"י מתוכות סג: ע"ש ובפי' רש"י, ג) זבחים ו:. ג) רש"ל מ"ז, ד) ויומא לו:, ה) ויומא פו. זבחים ז:, ו) ויקרא פרשה ו, ז) ויקרא ל, ח) [ל"ל והקריב מן התורים את קרבנו היחיד וכו' ועי' רש"י מנחות ה. ד"ה מנחת העומר וכו' עופות אין באין בלבור בת"כ גבי נדבת העוף קרבנו והקריב היחיד מביא עוף ולא הלבור. עכ"ל], ט) [דף יב.], י) [כריתות יח.], כ) [בדמאי פ"ש מ"ח], ל) [שקלים פ"ו מ"ו זבחים קב. ובתמורה כב: ע"ש], מ) [תרי מתיבי הא דתנעו ל"ע ממדרש מכמיס להדיא בת"כ כמו שהגיה רש"י הכא בד"ה ואין עולת ועוד דלא נמצא בשום קרא גבי עולת עוף נדבה תיכף נפש וצע"ג וע"ע מנחות קד: הכל כאין בשותפות לא פיקלן הכתוב אלא מנחה דכתיב בה נפש ותוס' ד"ה מה וע"ע תוספות זבחים ה: ד"ה נפש וז"ל רש"י ויקרא ג' פסוק א' לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה וכו' לכן נראה דכן ל"ל ואין עוף בלבור אבל בא בשותפות ולא במעטי' שותפות רק במנחה משום דכתיב ביה נפש דמשמע ביחיד דוקא וכו' וכוונת תוס' להבהיר נקיט ואין עוף בלבור דוקא בלבור הוא דלא אתי משום דמקרבנו במעטיון המתחבר והיינו לבור ולא מיעוטי למעט שותפות אבל גבי מנחה דכתיב תרי מיעוטי דהיינו קרבנו וגם כתיב ביה נפש במעטיון נמי שותפות דלא מייתי מנחה אמנם בלתי הב"ה זו דברי תוספות הללו קשין להולמן מחמת תרי תמיהות שזכרתי למעלה], נ) [ערך משן], ס) [עכ"ל],

בעומד במרדו. הקשה הר"ר שלמה מדרישו"ש דבפרק בתרא דיומא (דף פה: ושם) אמרינן מיתה ויום הכפורים מכפרים עם התשובה עם התשובה אין בפני עצמו לא הא מני דלא כרבי והא לא אמרינן אפילו כרבנן דאית להו דמיתה בלא תשובה מכפרת בשאר עבירות דלאו הכי שלשה ויש לומר דהכא לא קאמרי רבנן דמיתה ממרקת אלא עם היסורין והדינין שדנין אותו לאחר מיתה וע"י כך אינו נכרת לעולם הבא אבל עם התשובה מיתה ממרקת לגמרי שאין נדון עוד ביסורין לאחר מיתה אבל לרבי מיתה ויום"כ בלא תשובה ממרקת לגמרי בשאר עבירות

והשתא אתי שפיר כרבנן:

שאין מכפרין על המזיד. פירש בקונטרס רוב חטאות ואשמות אין מכפרין על המזיד אלא אשם שפחה חרופה ואשם נזיר טומא ואשם שבועת הפקדון וחטאת דשבועת העדות וא"ת וגמר מהנהו שמכפר על הזדון כשוגג וי"ל דאיכא למיפרך שכן אין מכפר על חייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד:

הואיל ומכפר על המזיד. וא"ת נימא דיום"כ לא יכפר על המזיד מידי דהוה אחטאת ואשם וי"ל דקרא דיום"כ הוא איכא למ"ד דמשמע אפי' אינם שניס וכ"ע מודו דמרבינן במזיד ועוד דאדרבה ילף מעשיר הנעשה בפנים שמכפר על המזיד: **לא** קראו מקרא קודש. פירש בקונטרס אלא קינלו עליו בברכותיו ואין נראה דלא אשכחן ברכות ביום הכפורים דליהוו דאורייתא ונראה לר"ת קראו מקרא קודש שמודה שב"ד קדשוהו ושומת ממלאכה בשביל קדושת היום ולא קראו מקרא קדש שאינו שומת מחמת קדושת היום אלא מקמת שמתעצל לעשות מלאכה: **תלמוד לומר** יום **כפורים הוא מכל מקום.** תימה דלמא בעשה תשובה איירי ולעולם סבר תנא דאינו מכפר אלא על השבין: **דאי לא תימא הכי.** ואם תאמר למה לו אך מלך למאי דס"ד השתא דידעינן מסברא דכרת ביום הכפורים לרבי לית ליה וי"ל דהמ"ל ולטעמיך מו שמא אינטריך אך אפי' חזר בו מעבירה אלא שמבעט בכפרה שאינו רוצה ביום הכפורים יכפר: **דעבד** סמוך לשקיעת החמה. אבל לאחר שילות שעיר לא מצי לאוקומה שהוא מכפר כל היום ואף על גב דמשמע לעיל (דף ח:) שאין קרבנות מכפרין על עבירות של אח"כ אפילו בו ביום דאמר נפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה שאני שעיר המשתלח דכתיב ביה כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם משמע דכל היום יכפר אי נמי היום עצמו בלא שעיר המשתלח מכפר קצת ואין כאן כרת גמור וכה"ג אשכחן בפרק קמא דזבחים (דף ו. ושם) דעולה מכפרת על היורש מקופיא ולא מקינעא כלומר לגמרי והשתא אתי

בעומד במרדו. ורבי היא [6]דתניא רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בבשר שאם עשה תשובה יום הכפורים מכפר ואם לאו אין יום הכפורים מכפר מאי טעמא דרבי [7]דתניא [1]כי דבר ה' בזה [8]זה הפורק עול ומגלה פנים בתורה ואת מצותו הפר זה [9]המפר ברית בבשר [1]הכרת תכרת הכרת לפני יוה"כ תכרת לאחר יוה"כ [7]יכול אפילו עשה תשובה ת"ל [1]עונה בה לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה ורבנן [10]א הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא עונה בה [2]שאם עשה תשובה ומת מיתה ממרקת ומי מצית מוקמת לה כרבי והא מדסיפא רבי יהודה היא רישא נמי ר' יהודה היא דקתני סיפא אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח ומאן אית ליה האי סברא רבי יהודה מכלל דרישא ר' יהודה אמר רב יוסף רבי היא וסבר לה כר' יהודה א"ל אביי דוקא קאמר מר רבי סבר לה כר' יהודה אבל רבי יהודה לא סבר לה כרבי או דלמא מדרבי סבר לה כרבי יהודה אף רבי יהודה סבר לה נמי כרבי מיהו אורחא דמילתא קתני למימר דתלמיד סבר לה כרביה א"ל אין דוקא קאמינא רבי סבר לה כרבי יהודה אבל ר' יהודה לא סבר לה כרבי דתניא יכול יהא יוה"כ מכפר על שבים ועל שאינן שבים ודין הוא הואיל וחטאת ואשם מכפרין ויום הכפורים מכפר מה חטאת ואשם [3]אין מכפרין אלא על השבים [7]אף יוה"כ אין מכפר אלא על השבים מה לחטאת ואשם שאין מכפרין על המזיד כשוגג תאמר ליוה"כ שמכפר על המזיד כשוגג הואיל ומכפר על המזיד כשוגג יכפר על שבים ועל שאינן שבים תלמוד לומר [12]אך חלק סתם סיפרא [11]מני ר' יהודה וקאמר שבים אין לא שבים ורמי סתם סיפרא אסתם סיפרא דתניא [11]יכול לא יהא יוה"כ מכפר אא"כ התענה בו [13]וקראו מקרא קדש ולא עשה בו מלאכה לא התענה בו ולא קראו מקרא קדש ועשה בו מלאכה מנין ת"ל [2]יום כפורים הוא מ"מ אמר אביי לא קשיא הא רבי והא רבי יהודה רבא אמר הא והא רבי ומודה רבי בברת דיומא דאי לא תימא הכי כרת דיום הכפורים לרבי לית ליה אלמה לא משכחת לה כגון דעבד בליליא ומית דלא אתא ממא לכפורי ליה אלא אימא

בעומד במרדו. ולא עבד תשובה. ודקשיא לך זכה דשעיר תועבה מתני' רבי היא דאמר יוה"כ מכפר על שאין שבין והאי קרא מוקי לה בשאר יומי: **פורק עול.** כופר בעיקר: **מגלה פנים בתורה.** בא על דברי תורה בחופזה ובגלוי עזות פניו כגון[1] (סנהדרין דף נט:) מגשה שהיה יושב ודורש בהגדות של דופי לא היה למשה לכתוב אלא ותמנע היתה פלגש[2] ואין ראוכן בימי קליר חטים (בראשית ל:): **ברית.** בשר מילה: **דבר ה' בזה זה הפורק עול.** שביזה דיבור ראשון שאמור בסיני אנכי ה' אלהיך (שמות כ) שלא שמעו אותו אלא מפי הגבורה[3]: **ומגלה פנים.** מדאפקיה קרא בלשון בזיון וזה בזה דברי תורה הוא: **זה המיפר ברית בבשר.** שהיא מצוה יחידית: **לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה.** אלמא בשאינו שב קאי קרא. ונהגו תנא הוא דגלי לן אף לאחר יוה"כ הא בשאר מע"פ שאינו שב יום הכפורים מכפר: **ורבנן.** דאית להו נמי בשאר עבירות דאין יוה"כ מכפר על שאינן שבין אמרי לך הא דגלי לן קרא בהנך תנא לאו ביוה"כ איירי אלא הכרת תכרת דקאמר תכרת לעולם הבא אף אותה מיתה אינה ממרקת על שלא הלנו ולא תשובה אבל שאר עבירות בלא תשובה נמי מיתה ממרקת אמר יום הכפורים אבל יוה"כ בלא מיתה לא: **שאם עשה תשובה.** ואין עונה בה מיתה ממרקת אף על שלא הלנו ולא תכרת לעולם הבא: **אחד ישראל וכו'.** מתכפרים משאר עבירות בשעיר המשתלח: **ומאן אית ליה האי סברא.** דכהנים מתכפרין במשתלח: **רבי יהודה.** לקמן בהאי פירקא (ע"ב): **אבל ר' יהודה לא סבר לה כרבי.** שיהא יוה"כ מכפר על שאינן שבים ולא אתיא מתניתין אליביה: **או דלמא.** רבי יהודה נמי כרבי סבר לה ומתניתין רבי יהודה נמי והאי דלא אמר רבי יהודה היא וסבר לה כרבי אורחא דמילתא דמילתא שייך טופי למימר רבי היא וסבר לה כר' יהודה רביה ולא למימר רבי יהודה היא וסבר ליה כרבי תלמידיה: **דוקא קאמינא רבי סבר לה כרבי יהודה.** בשעיר המשתלח דע"כ מתניתין רבי היא כדאוקימנא מדקתני יוה"כ מכפר על שאינן שבין אבל ר' יהודה לא סבר ליה כרבי דתניא אין יוה"כ מכפר על שאינן שבין לרבי יהודה: **חטאות ואשמות אין מכפרין אלא על השבין.** דכתיב (במדבר ה) והתודו את חטאתם וגו' (ויקרא ה) והתוודה אשר חטא עליה: **שאין מכפרין על המזיד כשוגג.** רוב חטאות ואשמות אין מכפרין על המזיד כשוגג אלא אשם שפחה חרופה ואשם נזיר טומא ואשם שבועת הפקדון וחטאת דשבועת העדות: **אך חלק.** אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא ולא תוכל עריכי לומר דעבד בליליא ומית דלא אתא ממא לכפורי ליה אלא אימא

סיפרא. תורת כהנים ר' יהודה היא הכי אמרינן בסנהדרין בגלו הן הנחנקין (דף פו.): **לא קראו מקרא קודש.** לא קינלו בברכותיו לומר מקדש ישראל ויוה"כ: **ומודה רבי בברת דיומא.** הא דתניא קמייתא דאינו מכפר על שאינן שבין בברת של יום הכפורים קאמר של עינוי ושל מלאכה אבל על כל שאר עבירות מכפר אף על פי שעשה בו מלאכה ולא התענה בו: **דאי לא תימא הכי.** דברת דיומיה מודה רבי דלא מכפר ותימא דאברת דיומיה (6) מכפר: **ברת דיוה"כ ליה ליה לרבי.** בתמיה. ת"ל למה כתב רחמנא ביום הכפורים כרת בשלמא שאר כריתות דאי מיית קודם יוה"כ לא איכפר אבל הנך למה לי הא כי עבר עליה מכפר עליה הא יומא: **אלמה לא.** בתמיה. כלומר אלמה אי אית ליה לרבי דמכפר על כרת דיומיה בלא תשובה לא איכא כרת ביום הכפורים: **והא משכחת לה כגון דעבד בליליא ומית דלא אתי ממא לכפורי ליה.** שאין מכפר אלא יום כדכתיב (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם ומקשינן

(1) יומא פה: פז. [כריתות י.], (2) סנהדרין נט. ע"ש, (3) [ע' תוס' יומא עב. ד"ה ומדבריהם], (4) [סנהדרין נ:], (5) [סנהדרין סד: נ:], (6) [סנהדרין נ:], (7) [פסחים ה. וש"נ], (8) [עירובין לו: וש"נ], (9) [כריתות ז. כל הסוגיא ע"ש], (10) [ז"ל תוס' כריתות ז. ד"ה וקראו מקרא קדש פי' בנקבות נקיה כדאמר במכילתא מקרא קדש כו' עכ"ל ועי' תוס' דהכא ד"ה לא קראו], (11) כס"מ: בחופזה ובגזות פניו ומגלה שלא בהלכה כגון. (12) [נגאלים לו], (13) [מכות כד.], (14) [שיר לע"ב], (15) פי' דבר שלא למעלה כלומר עולה מכפר על היורש דבר מועט.

תורה אור השלם

1. כי דבר יי בָּזָה וְאת מִצְוָתוֹ הֵפֵר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָה בָּהּ: במדבר טו לא
2. אך בָּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיי: ויקרא כג כז

הגהות הב"ח

(6) רש"י ד"ה דאי כו' דיומיה נמי מכפר:

גליון הש"ס

גמ' זה הפורק עול. עיין יומא דף ט ע"א תוס' ד"ה מה:

מוסף רש"י

חוץ מפורק עול. כופר בהקב"ה (יומא פה.) אי: פורק עול של כל המלות (בראשית ז.). ומגלה פנים בתורה. דורש את התורה לגנאי, כגון מגשה שהיה דורש בהגדות של דופי לא היה לו למשה לכתוב אלא ותמנע היתה פלגש יגו' (יומא שם וכריתות ז. שם). בזמן שעונה בה. אלא שב קידם מיתה הוי בכרת, אבל שב לא (סנהדרין צ:). וקראו מקרא קדש. נתקון סדר התפלה (כריתות ז.). ומודה רבי בברת דיומא. הא דקתני לא התענה בו מכפר, לעבירות דכל השנה, אבל הכא עבירה דעינוי לא מכפר, ואף תלק נמי דקתני לעיל, בעבירות דיומיה קאמר (שם). כרת. הולך ערירי אלא כנים ואם יש לו מתים (שם).

עין משפט נר מצוה

מו א מי' פ"ח מהל' תשובה הלכה ה:
מח ב מי' שם פ"ח הלכה ד:
מט ג מי' שם הל' ח ופ"ג מהל' שגגות הלכה י:
נ ד מי' פ"ח מהל' תשובה הלכה ג ופ"ג מהל' שגגות שם:

רבינו חננאל

המשתלח מכפר. ואוקימנא למתני' בעבר על מצות עשה ולא עשה תשובה אלא עומד במרדו ורבי היא דתניא אע"פ שלא עשה תשובה יוה"כ מכפר עליו חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בבשר שאין יוה"כ מכפר עליהן אלא אם יחזרו בתשובה כו'. דברי רבי ורבנן פשוטים הם. ואקשי' ומי מצית מוקמת לה למתני' כרבי והא מדקתני סיפא אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח וחירצה רב יהודה שרללו כילי מחכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות ומתני' ר' יהודה היא מכלל דרישא נמי ר' יהודה היא. ופריק רב יוסף מתני' כולה רבי היא וסיפא סבר לה כר' יהודה. פי' ר' יהודה רביה. ורבי חלמיד הוא. ואמר ליה דוקא קא אמרת. א"ל רב יוסף דוקא קאמינא. דרבי סבר לה כר' יהודה רביה רשעיר המשתלח בשאר עבירות זולתי טומאת מקדש וקדשיו מכפר על הכל. ור' יהודה לא סבר לה כרבי דיוה"כ מכפר אפי' על שאינן שבין. דקתני סתמא בתורת כהנים דהוא סיפרא כי יוה"כ אינו מכפ' אלא על השבין שנאמר אך בעשור לחדש וגו' וקיימא לן אכין דרקין מיעוטין. ואינו מכפר על שאינן שבין. וסתם סיפרא ר' יהודה היא כדגרסינן באלו הן הנחנקין משמיה דר' יוחנן סתם סיפרא ר' יהודה: ורמינן סתם סיפרא אסתם סיפרא. ופריק אביי הא רבי [והא ר'] יהודה. רבא אמר הא והא רבי היא. והא דתניא אם לא שב אינו מתכפר לו בעבירה שעבר יום הכפורים דאי לא תימא הכי כרת דכתיבא ביום הכפורים לית ליה לרבי. ודתינן כרת (לר') דיוה"כ (תיכי) [הכין] משכחת לה. כגון דאכיל בליליא או עבד עבידתא ומית דלא סליק עמוד השחר לכפורי ליה.

נא א מיי' פ"ח מהל' תשובה הלכה ב:
נב ב מיי' פ"ה מהל' עבודת יום"כ הלי' יד:

מוסף רש"י

וכפר את מקדש הקדש. אחר שגמר כל ההזאות והיה טובל מדם הפר ומדם השעיר הנעשה בפנים ומכפר על טומאת מקדש וקדשיו שהיתה בה ידיעה בטוף, אין בה ידיעה בטוף, בין לפני ולפנים בין בהיכל בין בעזרות ומכפר דם השעיר על ישראל ודם הפר על הכהנים (מנחות צב.). **זה לפני ולפנים.** מכפרת עבודה זו על הטומאה שהיתה בפנים, הפר ושעיר של יוה"כ מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו (חולין לא.) כפר בדמים הללו על טומאה שהיתה לפני ולפנים אם נכנס אדם שם בטומאה ואין בה ידיעה בטוף אבל הוה ליה ידיעה בתחלה וילפינן מקראי בפ"ק (ז:) שעיר זה תולה עליה להבין מן היכורין עד שיודע לו ויבא בעולה ויורק (יומא סא.). **זה היכל.** על טומאה שהיתה בהיכל (שם). **מזבח כמשמעו.** על טומאה שהיתה לאדם במזבח ושהה כדי השתחויה, שזהו שיעור שהיה למי שנטמא בעזרה (שם) אי: על מי שנכנס בטומאה במזבח בלא מיזב מקדש, כגון נטמא במקדש דעבר בלא שהייה דאין כאן טומאת מקדש, דהיכא דנטמא בעזרה קי"ל הלכה לעשה מעתה דלא מחייב עד שיהה כדי השתחואה (חולין קלא.); אי: שמכפרים על טומאה שנגע במזבח וכגון שהיתה לו ידיעה בתחלה כשנטמא ונעלם ממנו טומאה זו אי אי העלם קודם וגגע בו ושעיר הנעשה בפנים מכפר עד שיודע לו ויבא קרבן עולה ויורק (מנחות צב. מכת"י). **יכפר אלו עזרות.** על טומאה שהיתה בעזרה (שם). **כהנים כמשמעו כו'.** על הכהנים שנגנו וכנסו טמאים לעזרה וכן לוים וישראלים ועבדים, קראי יתירי קדרים (שם). הושוו כולן. כהאי יכפר בתרא, הכהנים לוים וישראלים, וכטומאת מקדש וקדשיו אי אפשר לומר שהרי הפר מכפר על הכהנים והשעיר הנעשה בפנים על ישראל, ובאיזה כפרה הושוו, תלמד שיולם מתכפרים בזידוי של שעיר המשתלח בשאר עבירות (יומא סא. וכעי"ז מנחות שם). **ר' שמעון אומר.** אין בזידוי בהא אמינא כוותך דכשם שמתכפרין בשעיר הנעשה בפנים וכו', אבל בהא לא אמינא כוותך דכשם שזדוי כו' (מנחות צב.). **כשם שדם שעיר כו'.** ואין עמו ודוי, כך דם הפר. בלא ודוי מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו (יומא סא.). **ולר' שמעון.** דאמר דאין הכהנים מתכפרין בשעיר המשתלח, הא קתני בריתא דהושוו כולם שמתכפרים בשעיר (מנחות צב.). **כל חד וחד מכפר בדנפשיה.** ישראל בזידוי השעיר והכהנים בזידוי הפר (שם). **שיהו שוים במראה.** שיהן לבנים או שחורים או סמוכים (יומא סב. ובהגהות הב"ח שחומים).

אמי שפיר דלא קאמר כגון שמת קודם שנשתלח השעיר או כגון דליכא שעיר המשתלח כדאמר לעיל (דף ח:) **ונפקא מינה היכא דלא עבד חילון וי"מ דיום הכפורים בלא שעיר המשתלח מכפר לגמרי ונפקא מינה דשעיר מכפר מיד ויום הכפורים אינו מכפר עד שתמשך למוצאי יום הכפורים כדתניא חומר בשעיר מביום הכפורים שהשעיר מכפר מיד ויום הכפורים עד שתמשך חומר ביה"כ מבשעיר שיום הכפורים מכפר בלא קרבן מה שאין כן בשעיר והא דנקט כגון דחנקתיה אומצא לאו דוקא אלא הוא הדין שמת בו ביום ולרווחא דמילתא נקטה** [1]**אי נמי אפילו לא מת בו ביום אלא אחר כמה ימים וכגון דעבד סמוך לשקיעת החמה: וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים. פירש בקונטרס דטומאת לפני ולפנים וטומאת היכל מיירי וקשה דאמאי צריך קרא לכולהו הא לקמן פ"ב** (דף עז:) **גבי כרת לא מצריכין אלא חד קרא לכולהו ושמא כיון שהושוו לענין כפרה הושוו לכל דבר ומיהו קשיא שצריך לחוק הקונטר' לפרש מזבח כמשמעו כגון שהקטיר עליו בטומאה וא"כ היינו טמא ששימש ולא מצינו שיכפר שעיר הפנימי על כהן ששימש בטומאה ועוד אי בטומאת מקדש וקדשיו מיירי הכא לרבי יהודה מאי קאמר לעיל** (דף ח.) **רבי שמעון ממקומו הוא מוכרע הא אפי' לרבי יהודה נמי ממקומו מוכרע ועוד דבפ"ק הוליאו לו** (יומא דף סא.) **מייתי לה אמתניתין דוכן בהיכל וכן במזבח הזהב דמתני' לענין הזאה ע"כ נראה דבהזאה מיירי ולפני ולפנים היינו על בין הבדים והיכל היינו על הפרכת ומזבח היינו מזבח הזהב ועזרות היינו שירי הדם שהיה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון שהיה בעזרה כדתנן בחיזהו מקומן** (זבחים מז.) **ומיהו קשיא הא דנקט עזרות דה"ל למימר עזרה ועוד דהזאות כולהו כתיבי בהדיא בפרשה ועיכובא לא איצטריך דנפקא לן בפרק איזהו מקומן** (שם דף נב:) **ובפרק הוליאו לו** (יומא דף ס:) **וכלה וכפר אם כלה כיפר ואם לא כלה לא כיפר וי"ל דאיצטריך האי קרא דכהן משוח ומרובה בגדים יכול לעשות כן לפי שכל הפרשה כתיב בה אהרן וכן תניא בת"כ וכפר הכהן אשר ימשח מת"ל לפי שכל הפרשה כולה אמור בה אהרן לכן כתיב וכפר את מקדש הקדש וגו' שכל משוח ומרובה בגדים צריך לעשות כן: הושוו** בולן **לכפרה אחת.** אבל לשעיר הפנימי לא הושוו דכתיב אשר לעם ודרשינן בסמוך ולא להכהנים: **ואיתקש שעיר המשתלח לשעיר הנעשה בפנים.** תימה דבפ"ב דכריתות (דף כה:) **גבי חטאים דומיא דפשעים פריך האי שעיר הנעשה בפנים הוא דכתיב והשתא לגמר מינה שעיר המשתלח דהא איתקש:**

כולן

כרת דיממא לרבי לית ליה אלמה לא משכחת לה דאכל אומצא וחנקיה ומית אי נמי [6]**דאכל סמוך לשקיעת החמה דלא הוה שהות לכפורי ליה: אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח: הא גופא קשיא קתני אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח והדר תני מה בין ישראל לכהנים ולכהן משוח אמר רב יהודה** [8]**הכי קאמר אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות ואין חילוק ביניהן ומה בין ישראל לכהנים ולכהן משוח אלא שהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו וכו' ומני רבי יהודה היא** [3]**דתניא** [1]**וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים את אהל מועד זה היכל מזבח כמשמעו יכפר אלו עזרות כהנים כמשמעו עם הקהל אלו ישראל יכפר אלו הלוים הושוו כולן לכפרה אחת שמתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות דברי ר' יהודה רבי שמעון אומר כשם שדם שעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל על טומאת מקדש וקדשיו כך דם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו וכשם שוידויו של שעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות כך וידויו של פר מכפר על הכהנים בשאר עבירות ולרבי שמעון הא ודאי הושוו מאי הושוו דבני כפרה נינהו מיהו כל חד וחד מכפר בדנפשיה מאי טעמיה דרבי שמעון דכתיב** [2]**ולקח את שני השעירים איתקש שעיר המשתלח לשעיר הנעשה בפנים מה שעיר הנעשה בפנים אינו מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו דכתיב ביה** [3]**אשר לעם אף שעיר המשתלח אינו מכפר על הכהנים בשאר עבירות ורבי יהודה אמר לך להכי איתקוש** [3]**שיהו שוים במראה ובקומה ובדמים הוא דאתא מאן תנא להא דתנו רבנן ושחט את שעיר החטאת אשר לעם שאין הכהנים מתכפרין בו ובמה מתכפרין בפרו של אהרן יכול לא יתכפרו בפרו של אהרן שהרי כבר נאמר** [4]**אשר לו מעתה אין להן כפרה כשהוא אומר יכפר על הכהנים מצינו להן כפרה במה הן מתכפרין מוטב שיתכפרו בפרו של אהרן שהרי הותר מכללו אצל ביתו ואל יתכפרו בשעיר הנעשה בפנים שלא הותר מכללו אצל ביתו ואם נפשך לומר הרי הוא אומר** [5]**בית אהרן ברכו את ה' בית הלוי ברכו את ה' יראי ה' ברכו את ה' מאן תנא אמר ר' ירמיה דלא כר' יהודה** [7]**דאי ר' יהודה האמר כהנים יש להן כפרה בשעיר המשתלח ומני** [8]**רבא אמר ר' שמעון היא דאמר כהנים אין להם כפרה בשעיר המשתלח אביי אמר אפי' תימא ר' יהודה הכי קאמר מעתה אין להם כפרה בטומאת מקדש וקדשיו כשהוא אומר יכפר על הכהנים מצינו שיש להן כפרה בשאר עבירות וכמו דמצינו שיש להן כפרה בשאר עבירות כך יש להן כפרה בטומאת**

ומקשינן וכרם דיממא לרבי ליט ליה. בתמיה. והא בהדיא כתיב כרת דיממא דכתיב בין בעיניו בין במלאכה בעצם היום הזה (ויקרא כג.): **וחנקיה.** אלא עבר עליו רגע מן היום לאחר עבירתו: **סמוך לשקיעת החמה.** עם לאת היום אלא עבר רגע ביום לאחר העבירה: **דתניא חומר בשעיר כו'** לא גרסינן לה: **וכפר את מקדש הקדש.** בעבודת פר ושעיר של יום הכפורים כתיב המכפרת על טומאת מקדש וקדשיו: **זה לפני ולפנים.** על טומאה שאירעה לפני ולפנים כגון נטמא לפני ולפנים ושהה כדי השתחואה דמחייבת ליה על שהייתו כדמפרש בפ' שני (לקמן דף עז:): **זה היכל.** אם נטמא בהיכל: (ה) **זה מזבח.** מזבח הזהב אם הקטיר קטורת בטומאה ובשהייה: **אלו העזרות.** נכנס לעזרה בטומאה: **הושוו כולן בכפרה אחת.** בהא יכפר בתרא השוה כהנים לוים וישראלים מלמד שכולן מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות דאילו בטומאת מקדש וקדשיו ליכא למימר דהושוו שהרי הפר מכפר על הכהנים ושעיר הפנימי על ישראל: **ר' שמעון אומר כשם שדם השעיר.** לבדו מכפר על ישראל בטומאת מקדש בלא שום וידוי שהרי אין שום וידוי בשעיר הפנימי כך דם הפר לבדו בלא וידוי מכפר על הכהנים בטומאת מקדש ואייתר ליה וידוי הפר לשאר עבירות: **הא ודאי הושוו.** בכפרה אחת ואי בשאר עבירות לא הושוו כמאי הושוו: ומשני **הושוו דבני כפרה נינהו.** לכך הושוו ללמדך שיש לכולם כפרה בין בטומאת מקדש בין בשאר עבירות: **מיהו כל חד בדנפשיה.** אלו בפר ואלו בשעיר: **אשר לעם.** ולא להכהנים: **הופר מכללו.** מכלל שאמר אשר לו דמשמע לו ולא לאחרים הומתו: **אצל ביתו.** דכתיב (ויקרא טז) וכפר בעדו ובעד ביתו: **ואם נפשך לומר.** להקשות כלום על המדרש הזה. ולקמיה (יד.) מפרש מה יש לו להקשות: **הרי הוא אומר כו'.** ע"כ המקרא מלמדך שמתכפרים בפרו של אהרן שנאמר בית אהרן ברכו את ה' הרי כל הכהנים קרויין ביתו הרי הם בכלל ובעד ביתו: **מאן תנא.** להא מתניתא דקתני מעתה אין להן כפרה דמשמע דאם לא בפר יתכפרו אין להם כפרה כלל: **דלא דרבי יהודה.** אלא כר"ש דאמר כל כפרותיהן בפר תלויות דאי רבי יהודה א"נ לא מכפרי בפר אית להו כפרה מיהת בשעיר המשתלח בשאר עבירות: **אביי אמר כו' והכי קאמר מעתה אין להם כפרה בטומאת**

מקדש וקדשיו כשהוא אומר יכפר על הכהנים מצינו שיש להן כפרה בשאר עבירות כך יש להן כפרה בטומאת

המשתלח אינו מכפר (אלא) על הכהנים בשאר עבירות. ור' יהודה אמר לך האי קרא דכתיב שני השעירים שיהו שוין במראה ובקומה ובדמים הוא דאתא. מאן תנא להא דתנו רבנן ושחט את שעיר החטאת אשר לעם. שאין הכהנים מתכפרין בו כ'. ובמה מתכפרין בפרו של אהרן כו'. ואמר ר' ירמיה דלא כר' יהודה. דאי ר' יהודה האמר כהנים יש להם כפרה בשעיר המשתלח שהוא של עם. רבא אמר האי תנא ר' שמעון היא. אביי אמר אפילו תימא ר' יהודה היא והכי קאמר מעתה אין להם כפרה בטומאת מקדש וקדשיו וכו' ושאומה היא. ואקשינן ולר' שמעון הא ודאי אשוינהו קרא לכהנים ללוים ולישראלים. שנאמר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר. ופרקי' ודאי השוו דבני כפרה נינהו וכל חד וחד בדידיה קמיכפר. הני בפר והני בשעיר.

תורה אור השלם

1. וכִפֶּר אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר:
ויקרא טז לג
2. וְלָקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְיָ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויקרא טז ז
3. וְשָׁחַט אֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת דָּמוֹ אֶל מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל הַכַּפֹּרֶת וּלְפְנֵי הַכַּפֹּרֶת:
ויקרא טז טו
4. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בְּעַדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ:
ויקרא טז ו
5. (יט) בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת יְיָ בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת יְיָ: (כ) בֵּית הַלֵּוִי בָּרְכוּ אֶת יְיָ יִרְאֵי יְיָ בָּרְכוּ אֶת יְיָ: תהלים קלה יט-כ

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה זה היכל ומי' בהיכל הס"ד ולא"כ מ"ש מזבח זה מזבח הזהב כל"ל:

רבינו חננאל

וביממא נמי כגון דעבר סמוך לשקיעת החמה דלא הוה שהות ביום לכפורי ליה אי נמי דעד דהוה אכיל חנקתיה אומצא ומית: תנא (ה) חומר בשעיר מיום"כ. שהשעיר מכפר מיד ויום"כ אינו מכפר עד שתחשך. חומר ביום"כ שיום"כ מכפר בלא קרבן. והוא דהוה שהות ביום לכפורי ליה מה שאין כן בשעיר: **מתני'** אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח כו'. ותירצה רב יהודה הכי אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח מתכפרין בשעיר המשתלח. ואין חלוקה בהן. מה בין ישראל לכהנים לכהן משוח אלא (ו) שדם הפר מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו. ומני ר' יהודה היא. דתניא כפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים כו' ר' שמעון אומר כשם שדם השעיר הנעשה בפנים כו'. מאי טעמא דר' שמעון דכתיב ולקח את שני השעירים וגו' אתקש שעיר הנעשה בפנים לשעיר המשתלח. מה שעיר הנעשה בפנים אינו מכפר על טומאת מקדש וקדשיו אלא על ישראל בלבד. שנאמר ושחט את שעיר החטאת אשר לעם. לעם ישראל ולא לכהנים. אף שעיר

ו) וגי' המוס' נע"ל דעבד וכן בסוף הכריתות גירסת דעבד). ב) יומא סא. מולין קנא: מנחות לב., ג) ויומא סב.). ד) ויומא סו.). ה) ויתכן להיות רבינו. ו) רש"ל וקאמר אפילו.

מ) כ"ה גירסת רבינו כאן בגמ' דמכיה הך בריתא שבתוספתא ירושלמי סוף יומא ובגירסת שמתקה רש"י ועי' בשב"ל. ב) עי' רש"י לעיל ב' ע"ב ד"ה אלא שהפר.

בטומאת מקדש וקדשיו במה הם מתכפרין מוטב שיתכפרו בפרו של אהרן שהרי הותר מכללו אצל ביתו ואל יתכפרו בשעיר הנעשה בפנים שהרי לא הותר מכללו ואם נפשך לומר הרי הוא אומר [1]בית אהרן ברכו את ה' וגו' [ה] ומאי אם נפשך לומר וכ"ת [2]ביתו כתיב כולן קרויין ביתו שנא' בית אהרן ברכו את ה' [ו] יראי ה' ברכו את ה' והאי [3]אשר לעם להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה דקאמר רחמנא מדעם ליהוי ההוא [4]מומאת עדת בני ישראל נפקא והאי אשר לו להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה [ז]לכדתניא [ח]משלו הוא מביא ואינו מביא משל צבור יכול לא יביא משל צבור שאין הצבור מתכפרין בו אבל יביא משל אחיו הכהנים שאחיו הכהנים מתכפרין בו [ט]ת"ל [5]אשר לו יכול לא יביא ואם הביא כשר ת"ל שוב אשר לו הכתוב [י]שנה עליו לעכב תנא הכי קא קשיא ליה מאי שנא בדעם דלא מכפר דלא קא חסרי ביה ממונא דכתיב אשר לעם בדאהרן נמי לא קא חסרי ביה ממונא וקאמר כולן קרויין ביתו בשלמא לר"ש היינו דכתיב תרי וידוין ודם הפר חד כנגד שעיר הנעשה בפנים וחד כנגד שעיר הנעשה בחוץ וחד כנגד שעיר המשתלח אלא לר' יהודה תרי וידוין ודם הפר ל"ל בחד וידוי ודמו סגיא אחד לו ואחד לביתו כדתנא דבי רבי ישמעאל כך היא מדת הדין נוהגת מוטב יבוא זכאי ויכפר על החייב ואל יבוא חייב ויכפר על החייב:

הדרן עלך שבועות שתים

ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע [2]נטמא וידע ונעלמה ממנו הטומאה וזכור את הקדש נעלם ממנו הקדש וזכור את הטומאה נעלמו ממנו זה וזה ואכל את הקדש ולא ידע ומשאכל ידע הרי זה בעולה ויורד נטמא וידע ונעלמה ממנו טומאה וזכור את המקדש נעלם ממנו מקדש וזכור את הטומאה נעלם ממנו זה וזה ונכנס למקדש ולא ידע ומשיצא ידע הרי זה בעולה ויורד: [3]אחד הנכנס לעזרה ואחד הנכנס לתוספת העזרה [ז]ר"ישאין מוסיפין [ח]על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד [ט]ובשתי תודות [י]ובשיר ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן וכל ישראל אחריהם:

הפנימית

בולן קרויין ביתו. תימה ולויס במה יתכפרו לי בשל צבור אשר לעם כתיב ולויס לא מיקרו עם למ"ד ופלוגתא היא בפרק הזרוע (חולין דף קלא:) ולי בשל אהרן לא מיקרו ביתו וכ"ת כיון דאשכחן שיש להן כפרה דכתיב וכפר אית לן למימר דלא אתי אשר לעם אלא למעוטי כהנים ויתכפרו בשל צבור אם כן מצינו בשעיר של עם שהותר מכללו: **האי** מיבעי ליה לכדתניא כו'. ומדאיצטריך קרא לומר דלא מייתי משל כהנים אלמא מתכפרין בו ומשני תנא הכי קא קשיא ליה כו' וקרא איצטריך אלא תאמר כיון שמצינו שיש להן כפרה יתכפר בשלו ויביא משלהן אבל קנא תימה דמאי פריך נימא דהא דדרשינן דלא מייתי משל כהנים היינו לבתר דקיים לן דכהנים מתכפרין בו: **שנה** עליהן הכתוב לעכב. ואם תאמר ונוקי אשר לו תנינא לעכב משל צבור ושליחי למצוה משלו ולא משל כהנים וי"ל דסברא הוא למידרש מעיקרא למצוה קודם לנדבה לעכב וכן מוכח בפ"ק דזבחים (דף ז:) וכבמה דוכתי:

דלא מחסרי ממונא דכתיב אשר לעם. אע"ג דהתם נפקא לן מומאת עדת בני ישראל מ"מ אשר לעם משמע משל לעם אלא מדאייתר מוקמינן ליה שאין הכהנים מתכפרים בו ולא מיבעיא למ"ד במסכת שקלים (דף ב) ובמנחות (דף כא:) שאין הכהנים מצווין לשקול דומיא דלא אתי מדידהו אלא אפילו למ"ד שמצווין לשקול והשעיר בא מתרומת הלשכה ובאו לגבות לצורך שעיר אין גובין משלהן או אם בא אחר וזיכה שעיר לצבור כשר אע"פ שלא זכו בו הכהנים:

בדאהרן נמי לא מחסרי ממונא. תימה מ"מ ע"כ כיון שמצינו שיש להן כפרה בכל מה שיש כפרה לאחרים מדכתיב יכפר לא מצינו לאוקומה אלא בשל אהרן מאחר שנתמעטו משל צבור מדכתיב אשר לעם ולא גמרינן מייה דגלי קרא וי"ל דאשר לעם משמע נתינת טעם משום שהוא משל עם ואם היו מתכפרים משל אהרן אע"ג דלא מחסרי ממונא א"כ אין הטעם נכון: **וקאמר** כולן קרויין ביתו. והשתא על שאין בה ידיעה לא נתחלה ולא בסוף שמכפרים שעירי רגלים מתכפרים נמי כהנים אע"ג דלא מחסרי ממונא הואיל ומצינו בשל אהרן מתכפרין אע"ג דלא מחסרי ממונא ועוד דדוקא ביום הכפורים הוא דמלרכי' ריבויא לפי שמצינו חילוק בכפרה בין ישראל לכהנים:

שני וידוין ודם הפר. משמע שמתכפרין הכהנים בב' וידוין א"כ מתניתין דיומא דפרק אמר להן הממונה (דף לה:) דקתני בוידוי ראשון אני וביתי ותו לא ובשני אני וביתי ובני אהרן לא מתוקמא כרבי שמעון דלדידיה בוידוי ראשון נמי הא"ל ובני אהרן ותימה דהא רבא מוקי לה התם וידוי דשעיר המשתלח כר' שמעון ומסתמא כל הנהו מתני' דוידוין אתו נמי כר' שמעון וי"ל דאפילו ר' שמעון מודה שאינו מזכיר בהדיא בני אהרן עד שירלה מזכלי:

הדרן עלך שבועות שתים

ידיעות הטומאה. מתוך פ"ה משמע שרולה לפרש כולה מתניתין בידיעה גמורה שפירש וידע שנטמא ואע"ג דמוקמא מתניתין כרבי דאמר בידיעת בית רבו שמה ידיעה מ"מ נקטה לה במתניתין סתם ידיעה אע"ג דלא צריך והמדקדק יכול לפרש כולה מתניתין בידיעת בית רבו:

אחרני

מסורת הש"ס

א) יומא נא:, ב) [ל"ל אשר לו משלו], ג) [מנחות יט: וש"נ], ד) סנהדרין ב. [ודף יד: סוטה מה.], ה) [ע' מוס' לקמן ריש דף טו. ד"ה שאין], ו) [ע' מוס' פסחים סד. ד"ה קלתון], ז) [ע"ין לעמ' יג:], ח) [ע"ש],

תורה אור השלם

1. (יט) בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת יְיָ בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת יְיָ: (כ) בֵּית הַלֵּוִי בָּרְכוּ אֶת יְיָ יִרְאֵי יְיָ בָּרְכוּ אֶת יְיָ: תהלים קלה יט-כ
2. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ:
ויקרא טז ו
3. וְשָׁחַט אֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת דָּמוֹ אֶל מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת:
ויקרא טז טו
4. וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה: ויקרא טז ה
5. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ: ויקרא טז יא

הגהות הב"ח

(ה) גמ' וגו' מאי אם אם כ"ל ולות ו' נמחק: (ו) שם בית אהרן ברכו את ה' בית הלוי ברכו את ה' ירא' ה': (ז) רש"י ד"ה מדעם כו' משל יחיד כהן גדול:

גליון הש"ם

גמ' ת"ל אשר לו. עי' מגילה דף ט ע"ב תוס' ד"ה אין:

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פ"ה מהל' עבודת יום"כ הל' יב:
א ב מיי' פי"ח מהל' שגגות הלכה ח:
ב ג מיי' פ"ג מהלכות בית המקדש הלכה יג סמג לאוין רכ:
ג ד מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הל' יא ופ"ה מהל' סנהדרין הלכה ח סמג עשין קפג:
ד ה מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הלכה יב יג:

מוסף רש"י

והאי אשר לו כו'. אשר לו בתב ביה אלמא דומיא, למעוטי צבור ואתיו הכהנים אלא מדידהו אתי, אלמא אשר לו בתיבי ביה בתבי קלא, והקריב אהרן וגו' והקריב מגינה ומסמא את פר החטאת אשר לו (יומא נא:).

הדרן עלך שבועות שתים

על העיר. על ירושלים (סנהדרין ב. יד: סוטה מה.) ולריך לקדש המוקפת בשתי חומות ובשיר (סנהדרין יד:).

רבינו חננאל

בשלמא לר' שמעון הייני דבעינן שני וידוין ודם הפר. פי' דם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו. כנגד דם השעיר הנעשה בפנים שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו על ישראל. וידוי אחד מכפר על הכהנים כמו שמכפר שעיר הנעשה בחוץ על ישראל. וידוי שני מכפר בשאר עבירות על הכהנים כמו שמכפר שעיר המשתלח בשאר עבירות על ישראל. אלא לר' יהודה דאמר בשאר עבירות הכל מתכפרין בשעיר המשתלח. וידוי שני בפר כהן גדול למה בחד וידוי ודם הפר סגי ליה. ופריק לר' יהודה שני וידוין כנגד שעיר הנעשה בחוץ. וידוי הראשון לו לכהן גדול להתכפר בו. והשני להתכפר בו כהנים שנקראו ביתו שנאמר בית אהרן ברכו את ה' כדתנא דבי ר' ישמעאל יבא זכאי ויכפר על החייב ואל יבא חייב ויכפר על החייב שכך מדת הדין נוהגת:

פ"ב מתני' ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע נטמא וידע ונעלמה ממנו הטומאה וזכור לקודש כו'.

ארבעי קמייתא דלא מייתי ליה לידי קרבן כו'. זאת הגירסא עיקר וכן נראה לקונטרס אע"פ שפ"ה ברש"י מסכת שבת (דף ג. ושם) הגהו דאתו לידי חיוב חטאת קחשיב דהיינו העקירות לא קשיא מידי דהתם מיירי בזה עוקר חה מניח ובהנחה אין המניח יכול לבא לידי חיוב חטאת אבל העוקר היה יכול לבא לידי חיוב חטאת אם היה גומר הוצאה אבל הכא בידיעה דאחרונה לא נתחייב ובידיעה האחרונה נתחייב:

זיל קרי בי רב הוא. והוי כמו שיש כאן ידיעה שהיה לו לשאול כיון שהבר זה ידוע לתינוקות אבל ארץ דמטמא בבעדשה דבשמוך אין ידוע אלא לתלמידים וא"ת תיפוק ליה דידע בבית רבו כשלמד דבר מטמא וי"ל בשלא למד אלא ראה שהעולם מזהירים ולא ידע באיזה א"י למד ולא הכין בין לב לעשרבע מעולם ועוד יש לפרש זיל קרי בי רב הוא כלומר הרי ע"כ למד בבית רבו שבר כתיב בפרשה ובתיוק שנשנה ליכא לאוקומה:

כיון שיודע לחד מייניהו מטמא.

ונעלם ממנו מקום מקדש מהו.

לפי מה שפי' דחשיב ידיעה מה שהיה לו לשאול צריך לפרש דבזמן הזה מיירי שאין מצוי לישאל היכן מקומו ומ"מ נקט בן בבל לפי שבני א"י רגילין להכיר יותר ויש תימה אמאי לא חשיב כך ונעלם מכלל דידע כמו ונעלמה מעיני כל חי (שיב כח) דגבי תורה:

או דלמא כיון דמקומו לא ידע ליה העלמה היא. פי' בקונטרס דלא דמי לידיעת בית רבו דהתם ידע שארץ מטמא וכשנגע (ה) בארץ לא מזכר לו שלמד שיהא טמא בנגיעה זו משמע דלא הוה ידיעת בית רבו ידיעה אא"כ ידע בשעת נגיעה שנגע בארץ ועיל בפ"ק (דף ה.) דפריך ומי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו ומשני משכחת לה בתיוק שנשנה בין הגכרים ה"מ לגגוי כגון שלא ידע בשעת נגיעה שנגע בארץ שאין

פנימית נאכלת והחיצונה נשרפת וכל שלא נעשית בכל אלו הנכנס לשם אין חייב עליה: [6]נטמא בעזרה ונעלמה ממנו טומאה וזכור את המקדש נעלם הימנו מקדש וזכור הטומאה נעלם ממנו זה וזה והשתחוה או ששהה בכדי השתחואה או בא לו בארוכה חייב בקצרה פטור זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה ואיזו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה [1]היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב מפני [8]שיציאתו הנאה לו כביאתו: [1]רבי אליעזר אומר [1]השרץ ונעלם ממנו על העלם שרץ חייב ואינו חייב על העלם מקדש [7]רבי עקיבא אומר [1]ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה חייב ואינו חייב על העלם מקדש [8]ר' ישמעאל אומר [1]ונעלם [2]ונעלם שתי פעמים [2]לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש: **גמ'** [1]אמר רב פפא לאביי שתים שהן ארבע שתים שהן שש הויין ידיעות הטומאה תחלה וסוף ידיעות הקודש תחלה וסוף ידיעות מקדש תחלה וסוף ולטעמיך תמני הויין דהא איכא טומאה דקודש וטומאה דמקדש תחלה וסוף הא לא קשיא שם טומאה אחת היא מכל מקום שית הויין אמר רב פפא לעולם תמני הויין ארבעי קמייתא דלא מייתן ליה לידי קרבן לא קא חשיב ארבעה בתרייתא דמייתן ליה לידי קרבן קא חשיב ואיכא דאמרי אמר רב פפא לעולם תמני הויין וארבעי קמייתא דליתנהו בכל התורה כולה קא חשיב ארבעי בתרייתא דאיתנהו בכל התורה כולה לא קא חשיב בעי רב פפא נעלמו ממנו הלכות טומאה מהו היכי דמי אילימא דלא ידע אי שרץ טמא אי צפרדע טמא זיל קרי בי רב הוא לעולם דידע בטומאת שרץ וכגון דנגע בבעדשה ולא ידע בעדשה אי מטמא אי לא מטמא מאי כיון דידע דמטמא שרץ בעולם ידיעה היא או דלמא כיון דבעדשה לא ידע אי מטמא אי לא מטמא העלמה היא [7]תיקו בעי רבי ירמיה בן בבל שעלה לארץ ישראל ונעלם ממנו מקום מקדש מהו אליבא דמאן אי אליבא דרבי עקיבא דבעי ידיעה בתחלה הא לא מחייב על העלם מקדש אי אליבא דרבי ישמעאל דמחייב על העלם מקדש הא לא בעי ידיעה בתחלה לא צריכא [9]אליבא דרבי דבעי ידיעה בתחלה ומחייב על העלם מקדש ואמר [8]ידיעת בית רבו שמה ידיעה מאי כיון דידע דאיכא מקדש בעולם ידיעה היא או דלמא כיון דמקומו לא ידע ליה העלמה היא [7]תיקו: אחד הנכנס לעזרה וכו': מנא הני מילי אמר רב שימי בר חייא דאמר קרא [3]ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וכן

כאן ידיעה בתחלה: **כן ככל.** שיודע שיש מקדש בירושלים אבל אין יודע מקומו מהו איכא ידיעה בתחלה או דלמא הא דתנן נעלם ממנו מקדש במי שהכיר בו כבר קאמר: **הא לא בעי ידיעה בתחלה.** כדאמרינן בשילהי פירקין (דף יט.): **אליבא דרבי.** דאמר בשמעתא קמייתא בפרקין קמא (דף ד.) דבעי ידיעה בתחלה ומחייב על העלם מקדש: **ידיעה היא.** למיהוי ידיעה בתחלה: **או דלמא כיון דמקומו לא נודע לו.** מעולם אין כאן ידיעה בתחלה. ולא דמי לידיעת בית רבו דטומאה דאילו התם למד שהשרץ מטמא וכשנגע בו ידע שנגע בארץ אבל לא מזכר לו להכיר שהוא טמא בנגיעה זו התם קאמרינן כיון שלמד שהנוגע בארץ טמא וזה ידע כשנגע אין זה העלם אבל זה לא ידע מקום מקדש מימיו אין כאן ידיעת בית רבו: **מה"מ.** דבעינן כל הני לתוספת עזרה:

וכן

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ג מהל' ביאת מקדש הל' כא כב ופי"ח מהלכות שגגות הלכה (ב) ג:
ו ב מיי' פ"ד מהל' מיטורי ביאה הלכה יא סמג לאוין קיא ועשין רמב טוש"ע י"ד ס' קפה סעיף ד:
ז ג מיי' פי"א מהל' שגגות הל' ו והל' כ:
ח ד ה מיי' שם הל' כ:

רבינו חננאל

ומקשי רב פפא והא שש ידיעות הן. ידיעת מקדש ונעלם ממנו שהוא מקדש ובא בתוכו ואח"כ נודע לו הרי שתי ידיעות. וכן ידע שזה בשר קדש ונעלם ממנו שהוא קדש ואכלו ואח"כ נודע לו שהיה קדש הרי שתי ידיעות. ושתים בטומאה ידע שזה שרץ או מת או נבלה וכיוצא בהן ונגע בהן ונעלם ממנו הטומאה ונכנס למקדש או אכל בשר (שרץ) [קדש] ואחרי כן נודעה לו הטומאה הרי שש ידיעות. אמאי תני שתים שהן ארבע. ואמרי ליה ולטעמיך תמני הוויין. שתים בטומאת קדש ושתים בטומאת מקדש. ופרקי' שם טומאה אחת היא. כלומר בין בקדש בין במקדש ידיעות שרץ ומת ונבילה וכיוצא בהן היא הטומאה הראשונה בזה ובזה אחת היא. לפיכך לא צריך. מכל מקום שית הויין אמאי תני ארבע. והדר ביה רב פפא ואמר לעולם תמני הויין וארבע ידיעתא קמיית' דליתנהו בכל התורה קא חשיב. דלא אשכחנן ידיעה דכתיבא בתורה אלא אחרי החטא כדכתיב ונודעה החטאת אשר חטא עליה וגו' וכתיב נמי או הודע אליו חטאתו אשר חטא. והני ידיעות דבתר החטא כיון דמפרשי באורייתא לא אצטריך למתנינהו. כי אצטריך להני קמייתא דלא כתיבי אי נמי ידיעתא בתרייתא דמייתן ליה לידי קרבן. כדכתיב ונודעה החטאת והקריבו הקהל פר בן בקר. או הודע אליו חטאתו והביא (ו) את קרבנו שעירת עזים קא חשיב. אבל ידיעתא קמייתא דלא מייתן ליה לידי קרבן דהא לא ידע ליה דחטא אמאי מייתי הלכך לא חשיב להו: בעי רב פפא ידע דשרץ ודאי מטמא [ולא ידע] דבבעדשה מן השרץ מטמא אי לא. ונגע בו ונעלם ממנו אי מטמא בבעדשה אי לו: ונכנס למקדש או אכל קדש ואח"כ נודע לו דבעדשה מטמא מאי. ונעלם קרינא ביה וחייב אי לא. ועלתה בתיקו: בעיא דר' ירמיה במי שנעלם ממנו המקדש אליבא דר' ישמעאל ור' עקיבא מפורשת חלוקתם בהעלם מקדש בסוף זה

פנימית ואחיצונה מפרש בגמרא [טו:]: ונאכלת ונשרפת נמי מפרש בגמרא [טז:]: **נטמא בעזרה.** וידע שנטמא: **בשאחוה.** בהעלם זה: **או ששהה בדי השתחואה.** בגמרא [טז:] מפרש שיעורא: **או שבא לו בארוכה.** שילא לו דרך ארוכה שיש קצרה הימנו לגמרי: **חייב.** ואפי' לא שהה תחלה. ושיעורין הללו הלכה למשה מסיני הם כמי שנטמא בתוך העזרה: **בקצרה פטור.** היכא דלא השתחוה ולא שהה: **זו היא.** טומאה שאירעה לו בתוך עזרה: **זו היא מצוה עשה שבמקדש.** דיש כאן מצות עשה ויעלאו מן המחנה וגו' וכל טומא לגפש (במדבר ה): **שאין חייבין עליה.** בית דין פר בהוראה ולא כהן משיח כדמפרש בגמרא [יח:]: **ואיזו היא מצוה עשה שבנדה כו'.** לחיבי לתנא בהוריות (דף מ:) אין חייבין על עשה שבמקדש אבל חייבין על עשה שבנדה קתני הכא איזו היא מצות עשה שבמקדש ואיזו היא שבנדה: **היה משמש עם הטהורה.** היינו דומיא דעשה שבמקדש שאירעה לו הטומאה משבא בהיתר לידי כניסה: **ואמרה לו נטמאתי.** עכשיו ופירש מיד בקושי האבר: **חייב.** אלא יעמוד בלא דישה עד שיעות האבר ויפרוש בלא קושי והוי עשה ובגמרא[ט] ילף לה: **השרץ ונעלם.** לו בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו (ויקרא ה): **ר' עקיבא אומר כו'.** בגמרא[י] מפרש מאי ביניייהו: **גמ' ה"ג אמר רב פפא לעולם תמני הויין ומרבעי בתרייתא דמייתן ליה לידי קרבן קחשיב כו'.** ידיעות אחרונות מודיעות אומו שחטא. ואית דגרסי ארבעי קמייתא דמייתן ליה לידי קרבן קא חשיב ואין נראה לי דא"כ מאי איכא דאמרי אם אפני שנוי הטעם אין דרך הש"ס לומר כן ולא ישאל אחריו מאי ביניייהו: **ארבעי בתרייתא.** ידיעות שבסוף איתנהו בכל התורה שאין אדם מביא חטאת אא"כ נודע לו שחטא: **ארבעי קמייתא.** ידיעות שבתחלה: **ליתנהו בכל התורה.** שהאוכל אבל בשוגג אפילו לא נודע לו על תחיכה זו מעולם שהיא אבל ואחר איכלה נודע לו חייב: **נעלמו ממנו הלכות טומאה.** כשנגע בשרץ וידע שנגע בשרץ אבל אינו יודע שהוא טמא: **אי שרץ מטמא.** כגון הלב והלטאה שדומין לצפרדע וסבור שאינו מטמא: **זיל קרי בי רב הוא.** תיגוקות של בית רבן קורין המולד והעכבר והלב (ויקרא יא) הלכך אין זו העלמה ויש כאן ידיעה בתחלה וכשאכל את הקדש נעלמה ממנו נגיעה ראשונה יש כאן ידיעה בתחלה והעלם אחריה ולכשידע לו בסוף יהא חייב: **ידיעה היא.** ידיעה בתחלה יש כאן: **העלמה היא.** ואין כאן ידיעה בתחלה: **דלמא** דמקום מהו איכא ידיעה בתחלה או דלמא הא דתנן נעלם ממנו מקדש במי שהכיר בו כבר קאמר: **הא לא בעי ידיעה בתחלה.** כדאמרינן בשילהי פירקין (דף יט.): **אליבא דרבי.** דאמר בשמעתא קמייתא בפרקין קמא (דף ד.) דבעי ידיעה בתחלה ומחייב על העלם מקדש: **ידיעה היא.** למיהוי ידיעה בתחלה: **או דלמא כיון דמקומו לא נודע לו.** מעולם אין כאן ידיעה בתחלה. ולא דמי לידיעת בית רבו דטומאה דאילו התם למד שהשרץ מטמא וכשנגע בו ידע שנגע בארץ אבל לא מזכר לו להכיר שהוא טמא בנגיעה זו התם קאמרינן כיון שלמד שהנוגע בארץ טמא וזה ידע כשנגע אין זה העלם אבל זה לא ידע מקום מקדש מימיו אין כאן ידיעת בית רבו: **מה"מ.** דבעינן כל הני לתוספת עזרה:

ט) [עי' תוס' ד"ה לו וכו' וכשנגע ידע שנגע בארץ ולא מזכר:

גליון הש"ם

גמ' שיציאתו הנאה לו כביאתו. עיין במי' ספר כתובה לכתובות דף נא ע"ב ד"ה ופליגא דרבא:

מוסף רש"י

על העלם שרץ. שנטמא וידע וכשבא שנכנס נעלם ממנו טומאה, חייב (נדה כח:). ואינו חייב על העלם מקדש. אם כשנכנס למקדש זכור לטומאה ונעלם ממנו מקדש ונכנס, שאינו זכור שזה מקדש וכשיצא מזכר, פטור (שם). ידיעת בית רבו. שלמד בבית רבו (לעיל ה.).

רבינו חננאל (המשך)

הפרק ראמר לא צריכא לרבי דבעי ידיעה בתחלה ומחייב על העלם מקדש כמו שפירשנו למעלה. ועלתה בתיקו. הא דר' ישמעאל ור' עקיבא ורבי מפורש בראש הפרק הראשון: **מתני'** אחד נכנס לעזרה ואחד נכנס לתוספת העזרה שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ובנביא ובאורים ותומים ובסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות ושיר וכו': מנהני מילי אמר רב שימי בר חייא דאמר קרא ככל אשר אני מראה אותך וגו'

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טֻמְאָה אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם:
ויקרא ה ב
2. אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם:
ויקרא ה ג
3. בְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֶת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תַּבְנִית כָּל כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: שמות כה ט

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה לו וכו' וכשנגע ידע שנגע בארץ ולא מזכר:

---

6) מנא לת מיוחדת ומולי תפר כאן ע"ל נפ המקבל דכמיב גבי נפש.

וכן תעשו. קרא יתירא למידרש לדורות. וכימי משה דהוא[1] מלך וגביא ואחיו כהן גדול ואורים ותומים ושבעים זקנים: [2]**שפי פודום.** מנחמיה בן חכליה גמרינן: **משיחתן.** בשמן המשחה מקדשתן קדושת הגוף לכלי שרת ולקדש את הנכנס לתוכו: **מכאן ואילך.** כלי הדורות לא נמשחו אלא התחלת עבודתן מחנכתן לקדושה וחיוך לשון התחלה: **אימא אופס כמשיחה.** ולא בעבודה. לדורות אי בעי במשיחה אי בעי בעבודה: **תלמן בשירות.** (א) מדכפל קרא בלשייה כלי שרת אשר ישרתו שנעשו כלי שרת ע"י שירות: ה"ג **אי לאו כשיב אופס הוה אמינא לדורות כמשיחה ובעבודה דהא כתב וכן תעשו במשיחה וכתיב ושרתו לשירות ולבני אהרן קמ"ל למעטינהו ממשיחה.** דאי לאו להכי אתא למאי אתא אי למימרא לדורות לא מיקדשי במשיחה לחודה ליעסוק קרא מיניה ונפקא לן מאשר ישרתו: **בלחמן ולא בכשרן.** הלחם היו נוטלין שני לחמי תודה: **מנא ה"מ.** דבלחמן קאמר: **ואעמידה שתי תודות.** נחמיה קאמר בספר עזרא[3] כשנבנית חומת ירושלים ובא לקדש את העיר ואעמידה שתי תודות גדולות אצל החומה[4] מנחתן והתלוכות לימין מעל החומה להקיף את העיר בתהלוכות שהלכו דרך ימין כשפניהם לחלל העיר הלכו תמיד לצד ימינם עד שהקיפו את כולה: **ממין גדול.** ובשר קאמר קרא וגדולות דקאמר ממין גדול של בקר ולא של צאן: **גדולות במינן.** מאותו מין שהיו שהציאו גדולות ולא קטנות: **אלא גדולות שבתודה.** ועל כרחך בלחם קאמר ואעמעינן דשל חמץ היו שהן גדולות שבלחמי תודה: **דתנן.** שחלות החמץ גדולות משל מצה: **שהן שש מדבריות.** שהוסיפו על המדות שמות מלבד שהכניסו שש חלקים לאשורי בחמש והוסיפו חלק שני מבחוץ: **שהן שני איפות.** שהאיפה שלש סאין והם עשרים עשרונות שהאיפה עשר עשרונות כדכתיב (שמות טז) והעומר עשירית האיפה וגו': **עשרה לחמץ ועשרה למצה.** ילף מקרא במסכת מנחות (עז:) והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן (ויקרא ז) הרי מין אחד ורקיקי מצות משוחים בשמן (שם) הרי שני מינין של מצה סלת מרובכת חלות בלולות בשמן (שם) הרי שלשה מינין של מצה וכתיב בתריה על חלות לחם חמץ יקריב וגו' כנגד מצה הבא חמץ שיהא סלת במין החמץ כנגד שלשה מינין שבמצה: **וכמצה שלשה מינין.** כדפריש"ג ואלפין הם מקראי שיש בכל מין עשר חלות. אלמא חלות החמץ גדולות כשל מצה: **שחלות של שירי מנחה.** הנאכלת לכהנים והאי קדושם דנחמיה ועזרא בקדושם העיר כתיב אבל עזרה שהוסיפו עליה מקיפים אותה בשירי מנחה: **אמו לחמי תודה בעזרה מי לא מתאכלי.** אם רצו כהנים[5] לאכול בקדשים מי מעכב עליהם: במנחה כתיב (ויקרא ו) בחצר אהל מועד יאכלוה ואם יצאה חוץ לחומה נפסלה ותודה ולחמה נאכלין בכל העיר ואם יצאו חוץ לחומה נפסלין הלכך ירושלים נתקדשה בלחמי תודה שנאכלין בה ואם יצאו ממנה נפסלין ועזרה נתקדשה בשירי מנחה שנאכלין בה ואם יצאו ממנה נפסלין: ה"ג **והסברא מנחה ממן מי איכא.** ולא גרסינן וכי תימא ה"נ מנחת חמץ מי איכא דהאי ומסברא שיורא הוא למימר דעל כרחך במצה נתקדשה לחמץ בשירי מנחה לא משכחת לה: **מנחה חמץ מי איכא.** הא כתיב (שם כ) כל המנחה אשר תקריבו לה' לא [6]תאפה חמץ: וכי

(נעיל יד.). **שאין** מוסיפין על העיר ועל העזרות. ואם תאמר דכפ"ק דסנהדרין (דף ב.) לא תשיב אלא ע"א וי"ל דהתם לא תשיב אלא מילי דסנהדרין ותדע דתנן נמי התם אין מוליאין למלחמת הרשות אלא בב"ד של ע"א ולא תני מלך ויועץ ואורים ותומים אע"ג דבעינן להו כדמסיק התם בגמרא (דף טז.) מקרא ואם תאמר הדתנן התם אין דנין לא את השבט כו' ומוקי לה עולא בגמ' (שם) בבאין על עסקי נחלות כתחלתו מה תחלתו בע"א כו' אי מה תחלתו בקלפי ואורים ותומים וכל ישראל וכו' ומאי קושיא אה"נ דיבעי אורים ותומים וכל ישראל והא דלא תשיב להו התם בתמי' (דף ב.) משום דלא מיירי אלא במילי דסנהדרין ויש לומר מדכייל להו בהדי נביא השקר וכהן גדול משמע ליה דלא בעינן אלא ע"א דומיא דידהו מאי אמרת דשבק למיתני אורים ותומים משום דלא מיירי אלא במילי דסנהדרין אם כן ליתיניהו באפי נפשייהו דלא אתו למיטעי לשיניהו כנביא השקר:

וכן תעשו לדורות. פירש בקונטרס וכימי משה דהוא מלך וגביא ואחיו כהן גדול ואורים ותומים ותימה אם כן בפ"ק דסנהדרין (דף טז:) בהעמדת סנהדרין לשבטים דילפינן ממשה דבמקום ע"א הוה קאי ליביעי נמי מלך וגביא ועוד אע"ג דאהרן היה בנין משכן וכי נשאלו באורים ותומים לעשות משכן הלא קודם שנתכהן אהרן על ידי המלואים נעשה המשכן וקושיא לאשורה יש לתרץ דהכא מרבינן מפי משה דכתיב וכן תעשו דמשמע דאתא לרבויי כל הנך וא"ת כלים נמי מיבעו ע"א וכי תימא הכתוב תלאן בשירות דאין צריך אלא שירות הא בסמוך משמע דאי לאו אותם הוה אמינא דבעי משיחה ועבודה ואם כן השתא דכתב אותם למעוטי משיחה ע"א מיהא לא נימעוט וי"ל דאתא אותם לגלויי דוכן תעשו לא קאי אכלים ולא בעינן בהן לדורות דומיא דמשה: **מתיב רבא** (א) **כל הכלים שעשה משה.** תימה ממשכן גופיה ה"ל למיפרך שיהא צריך משיחה לדורות כמו שנמשח בימי משה דכתיב בקרא (דף טז:) **לדורות אי בעי במשיחה אי בעי בעבודה.** הכא לא בעי למיפרך לדורות במשיחה ובעבודה דקתאמר בסמוך לאותם דמשמע למעוטי משיחה לדורות: **ללמדך שאחד המרבה בו'.** אע"ג דאמר (יומא דף לד:) שאחד המיוחד שנעבדו וגבי פרה אדומה נמי אמרינן (נעיל דף יא:) שאם מצא נאה הימנה מצוה לפדות מ"מ לא היה לו להתפאר בכך כיון שמצוה בזה כמו בזה אם מתכוין לשם שמים: **אין** עזרה **מתקדשת אלא בשירי מנחה.** תימה למאן דאמר בפ"ב (דזבחים) (דף קיג. ושם) למאן דאמר בבמה היאך מתקדשת בשלמא בימי עזרא איכא למימר דקבר כמ"ד קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא ועזרא זכר בעלמא הוא דעבד אבל בימי שלמה ויהושע קשיא וכ"ת דקדשה במנחת העומר והא נסוכות היה הקידוש בימי שלמה כדאמר במועד קטן (דף ט.) וכדמוכחי קראי ויש לומר כיון שהכל בא בבת אחת הקידוש ועשיית מנחה לא משגינן מנחה בבמה ובקמיצה ובהקטרה היתה מקומה מתקדש וכל העבודה היתה מחנכתה ומתקדש מקומה ע"כ כיון דלא אפשר לא צריך והא דקאמר הכא דאין מתקדשת בשירי מנחה לא אפשר כגון שבאין להוסיף על העזרה: **ויוצא** ממנה נפסל. ואם תאמר הר הבית היכי קדיש שאין דבר נאכל בו שיוצא ממנו נפסל ויש לו קדושה בפני עצמו שהוא מחנה לויה וכן בני ערי חומה דמוכח לקמן (דף טז.) שנתקדשו והא אין דבר שנפסל ביוצא ויש לומר היכא דלא אפשר לא אפשר כדמוכח בשמעתא [שייך לע"כ] **בשחיטת** כבשים הוא דקדשי. ולמאן דאמר תנור מקדש נמי לא מצי אפי' להו מאתמול דלא ליפסלו בלינה ופלוגתא היא בפרק שתי הלחם (מנחות דף לה:):

מן

וכן תעשו לדורות. וכימי משה דהוא[1] מלך וגביא ואחיו כהן גדול ואורים ותומים ושבעים זקנים: [2]**שפי פודום.** מנחמיה בן חכליה גמרינן: **משיחתן.** בשמן המשחה מקדשתן קדושת הגוף לכלי שרת ולקדש את הנכנס לתוכו: **מכאן ואילך.** כלי הדורות לא נמשחו אלא התחלת עבודתן מחנכתן לקדושה וחיוך לשון התחלה: **אימא אופס כמשיחה.** ולא בעבודה. לדורות אי בעי במשיחה אי בעי בעבודה: **תלמן בשירות.** (א) מדכפל קרא בלשייה כלי שרת אשר ישרתו שנעשו כלי שרת ע"י שירות: ה"ג **אי לאו כשיב אופס הוה אמינא לדורות כמשיחה ובעבודה דהא כתב וכן תעשו במשיחה וכתיב ושרתו לשירות ולבני אהרן קמ"ל למעטינהו ממשיחה.** דאי לאו להכי אתא למאי אתא אי למימרא לדורות לא מיקדשי במשיחה לחודה ליעסוק קרא מיניה ונפקא לן מאשר ישרתו: **בלחמן ולא בכשרן.** הלחם היו נוטלין שני לחמי תודה: **מנא ה"מ.** דבלחמן קאמר: **ואעמידה שתי תודות.** נחמיה קאמר בספר עזרא[3] כשנבנית חומת ירושלים ובא לקדש את העיר ואעמידה שתי תודות גדולות אצל החומה[4] מנחתן והתלוכות לימין מעל החומה להקיף את העיר בתהלוכות שהלכו דרך ימין כשפניהם לחלל העיר הלכו תמיד לצד ימינם עד שהקיפו את כולה: **ממין גדול.** ובשר קאמר קרא וגדולות דקאמר ממין גדול של בקר ולא של צאן: **גדולות במינן.** מאותו מין שהיו שהציאו גדולות ולא קטנות: **אלא גדולות שבתודה.** ועל כרחך בלחם קאמר ואעמעינן דשל חמץ היו שהן גדולות שבלחמי תודה: **דתנן.** שחלות החמץ גדולות משל מצה: **שהן שש מדבריות.** שהוסיפו על המדות שמות מלבד שהכניסו שש חלקים לאשורי בחמש והוסיפו חלק שני מבחוץ: **שהן שני איפות.** שהאיפה שלש סאין והם עשרים עשרונות שהאיפה עשר עשרונות כדכתיב (שמות טז) והעומר עשירית האיפה וגו': **עשרה לחמץ ועשרה למצה.** ילף מקרא במסכת מנחות (עז:) והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן (ויקרא ז) הרי מין אחד ורקיקי מצות משוחים בשמן (שם) הרי שני מינין של מצה סלת מרובכת חלות בלולות בשמן (שם) הרי שלשה מינין של מצה וכתיב בתריה על חלות לחם חמץ יקריב וגו' כנגד מצה הבא חמץ שיהא סלת במין החמץ כנגד שלשה מינין שבמצה: **וכמצה שלשה מינין.** כדפריש"ג ואלפין הם מקראי שיש בכל מין עשר חלות. אלמא חלות החמץ גדולות כשל מצה: **שחלות של שירי מנחה.** הנאכלת לכהנים והאי קדושם דנחמיה ועזרא בקדושם העיר כתיב אבל עזרה שהוסיפו עליה מקיפים אותה בשירי מנחה: **אמו לחמי תודה בעזרה מי לא מתאכלי.** אם רצו כהנים[5] לאכול בקדשים מי מעכב עליהם: במנחה כתיב (ויקרא ו) בחצר אהל מועד יאכלוה ואם יצאה חוץ לחומה נפסלה ותודה ולחמה נאכלין בכל העיר ואם יצאו חוץ לחומה נפסלין הלכך ירושלים נתקדשה בלחמי תודה שנאכלין בה ואם יצאו ממנה נפסלין ועזרה נתקדשה בשירי מנחה שנאכלין בה ואם יצאו ממנה נפסלין: ה"ג **והסברא מנחה ממן מי איכא.** ולא גרסינן וכי תימא ה"נ מנחת חמץ מי איכא דהאי ומסברא שיורא הוא למימר דעל כרחך במצה נתקדשה לחמץ בשירי מנחה לא משכחת לה: **מנחה חמץ מי איכא.** הא כתיב (שם כ) כל המנחה אשר תקריבו לה' לא [6]תאפה חמץ: וכי

(נעיל יד.). **שאין** מוסיפין על העיר ועל העזרות. ואם תאמר דכפ"ק דסנהדרין (דף ב.) לא תשיב אלא ע"א וי"ל דהתם לא תשיב אלא מילי דסנהדרין ותדע דתנן נמי התם אין מוליאין למלחמת הרשות אלא בב"ד של ע"א ולא תני מלך ויועץ ואורים ותומים אע"ג דבעינן להו כדמסיק התם בגמרא (דף טז.) מקרא ואם תאמר הדתנן התם אין דנין לא את השבט כו' ומוקי לה עולא בגמ' (שם) בבאין על עסקי נחלות כתחלתו מה תחלתו בע"א כו' אי מה תחלתו בקלפי ואורים ותומים וכל ישראל וכו' ומאי קושיא אה"נ דיבעי אורים ותומים וכל ישראל והא דלא תשיב להו התם בתמי' (דף ב.) משום דלא מיירי אלא במילי דסנהדרין ויש לומר מדכייל להו בהדי נביא השקר וכהן גדול משמע ליה דלא בעינן אלא ע"א דומיא דידהו מאי אמרת דשבק למיתני אורים ותומים משום דלא מיירי אלא במילי דסנהדרין אם כן ליתיניהו באפי נפשייהו דלא אתו למיטעי לשיניהו כנביא השקר:

וכן תעשו לדורות. פירש בקונטרס וכימי משה דהוא מלך וגביא ואחיו כהן גדול ואורים ותומים ותימה אם כן בפ"ק דסנהדרין (דף טז:) בהעמדת סנהדרין לשבטים דילפינן ממשה דבמקום ע"א הוה קאי ליביעי נמי מלך וגביא ועוד אע"ג דאהרן היה בנין משכן וכי נשאלו באורים ותומים לעשות משכן הלא קודם שנתכהן אהרן על ידי המלואים נעשה המשכן וקושיא לאשורה יש לתרץ דהכא מרבינן מפי משה דכתיב וכן תעשו דמשמע דאתא לרבויי כל הנך וא"ת כלים נמי מיבעו ע"א וכי תימא הכתוב תלאן בשירות דאין צריך אלא שירות הא בסמוך משמע דאי לאו אותם הוה אמינא דבעי משיחה ועבודה ואם כן השתא דכתב אותם למעוטי משיחה ע"א מיהא לא נימעוט וי"ל דאתא אותם לגלויי דוכן תעשו לא קאי אכלים ולא בעינן בהן לדורות דומיא דמשה: **מתיב רבא** (א) **כל הכלים שעשה משה.** תימה ממשכן גופיה ה"ל למיפרך שיהא צריך משיחה לדורות כמו שנמשח בימי משה דכתיב בקרא (דף טז:) **לדורות אי בעי במשיחה אי בעי בעבודה.** הכא לא בעי למיפרך לדורות במשיחה ובעבודה דקתאמר בסמוך לאותם דמשמע למעוטי משיחה לדורות: **ללמדך שאחד המרבה בו'.** אע"ג דאמר (יומא דף לד:) שאחד המיוחד שנעבדו וגבי פרה אדומה נמי אמרינן (נעיל דף יא:) שאם מצא נאה הימנה מצוה לפדות מ"מ לא היה לו להתפאר בכך כיון שמצוה בזה כמו בזה אם מתכוין לשם שמים: **אין** עזרה **מתקדשת אלא בשירי מנחה.** תימה למאן דאמר בפ"ב (דזבחים) (דף קיג. ושם) למאן דאמר בבמה היאך מתקדשת בשלמא בימי עזרא איכא למימר דקבר כמ"ד קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא ועזרא זכר בעלמא הוא דעבד אבל בימי שלמה ויהושע קשיא וכ"ת דקדשה במנחת העומר והא נסוכות היה הקידוש בימי שלמה כדאמר במועד קטן (דף ט.) וכדמוכחי קראי ויש לומר כיון שהכל בא בבת אחת הקידוש ועשיית מנחה לא משגינן מנחה בבמה ובקמיצה ובהקטרה היתה מקומה מתקדש וכל העבודה היתה מחנכתה ומתקדש מקומה ע"כ כיון דלא אפשר לא צריך והא דקאמר הכא דאין מתקדשת בשירי מנחה לא אפשר כגון שבאין להוסיף על העזרה: **ויוצא** ממנה נפסל. ואם תאמר הר הבית היכי קדיש שאין דבר נאכל בו שיוצא ממנו נפסל ויש לו קדושה בפני עצמו שהוא מחנה לויה וכן בני ערי חומה דמוכח לקמן (דף טז.) שנתקדשו והא אין דבר שנפסל ביוצא ויש לומר היכא דלא אפשר לא אפשר כדמוכח בשמעתא [שייך לע"כ] **בשחיטת** כבשים הוא דקדשי. ולמאן דאמר תנור מקדש נמי לא מצי אפי' להו מאתמול דלא ליפסלו בלינה ופלוגתא היא בפרק שתי הלחם (מנחות דף לה:):

מן

מסורת הש"ס

א) סנהדרין טז: יומא יב.; ב) [מוספ' סנהד' פרק ג], ג) [ל"ל והתנן], ד) [מנחות קי.], ה) שם עו., ו) כפ"א: הוא היה, ז) [דיבור זה שייך לעיל במשנה יד.], ח) [נחמיה יג], ט) [מעל לחומה. רש"ש], י) [אחכול מה קדשים כל"ל והריעב"ץ הגיה לאכלן נקודש], ב) [ל"ל מעשה], ג) [ל"ל הכלמאמר. רש"ל].

תורה אור השלם

1. בְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֶת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תַּבְנִית כָּל כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: שמות כה ט
2. וְהָיָה בְּיוֹם בְּלוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֶת כָּל כֵּלָיו וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כָּל כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם: במדבר ז א
3. וְלָקְחוּ אֶת כָּל כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָם בְּקֹדֶשׁ וְנָתְנוּ אֶל בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמִכְסֵה עוֹר תָּחָשׁ וְנָתְנוּ עַל הַמּוֹט: במדבר ד יב
4. וְאַעֲלֶה אֶת שָׂרֵי יְהוּדָה מֵעַל לַחוֹמָה וְאַעֲמִידָה שְׁתֵּי תּוֹדֹת גְּדוֹלֹת וְתַהֲלֻכֹת לַיָּמִין מֵעַל לַחוֹמָה לַשָּׁעַר הָאַשְׁפֹּת: נחמיה יב לא
5. וְקָרְבוּ וּבְרָעָיו יִרְחָץ בַּמַּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ויקרא א ט
6. וְשִׁסַּע אֹתוֹ בִּכְנָפָיו לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ויקרא א יז
7. וְהַבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֹמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ויקרא ב ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תלמן בשירות מדכפל. נ"ב ע' בסנהדרין דף טז ע"ב:

גליון הש"ם

גמ' אותם במשיחה ולא לדורות. עיין מנחות דף מ ע"ב תוס' ד"ה ר' יאשיה: תוס' ד"ה אין וכו' הייגו הי"כא דאפשר. עיין טורי אבן ר"ה דף ז ע"ב ד"ה מדי דאלא נמעשה:

רבינו חננאל

וכן תעשו לדורות. משה רבינו מלך ונביא. אהרן כאורים ותומים. וע"א וקנים ובשתי תודות אלו המלואים ב) וכתיב וכן תעשו. כל שלא נעשית בכל אלה. הנכנס לשם אין חייבין עליה. תנא שתי תודות שאמרו בלחמן ולא בכשרן: ראוקימנא בחמץ שבתודה שהוא מין גדול שבהן מד' מינין לחם בתודה הן חלות ורקיקין ורבוכה. וכנגדן חלות חמץ עשרה עשרונות. ואלו השלשה מינין חלות ורקיקין ורבוכה עשרה עשרונות

ט א ב מיי' פ"ט מהל' כלי המקדש הל' יב:
י ג ד מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הל' יב:
יא ה מיי' פ"ט מהל' מעשה קרבנות הל' יז:
יב ו מיי' שם הל' יח:
יג ז ח מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הל' יב:

מוסף רש"י

וכן תעשו לדורות. מה משכן על פי משה, והוא במקום סנהדרי גדולה, אף לדורות על פי סנהדרי גדולה (סנהדרין טז:). **משיחתן מקדשתן.** כדכתיב (במדבר ז) וימשחם ויקדש אותם, מכאן ואילך. לא נמשחו כלים חדשים שנעשים שם, כדאמרינן אותם במשיחה (יומא יב:) כלים שעשו אחרי כן עבודתן מחנכתן. תשעה שמתמנים בעבודה מתקדשין (סנהדרין טז:). **אותם במשיחה.** אותם מיעוטא הוא (שם). **שאחד המרבה.** להביא קרבנות (מנחות קי:). **שהן שש מדבריות.** דאילו שלה ירושלמית היתה יתירה על של מדבר שמות, ואותן שש מדבריות הן שתי איפות. שהאיפה ג' סאין, שהן כ' עשרונות, דכתיב (שמות טז) והעומר עשירית האיפה, דעומר היא עשרון ומצא ר' עשרונים באיפה וז' איפות הן כ' עשרונות (מנחות עז:). **עשרה לחמץ ועשרה למצה.** לר' חלות היו חמץ ומצה ג' מינין וכל אחד היה של י' חלות, נמצא במצה שלשים חלות של י' עשרונות, נמצאו שלש עשרונות ושלש עשרון לכל מין ומין, וג' חלות לעשרון, שמכל עשרון היה עושה ג' חלות של מצה, דשלשים חלות לא היו אלא י' עשרון (שם עז:).

רבינו חננאל (המשך)

נמצא החמץ כנגד ג' מינין הללו. והוא הגדול שבארבעתם. אבל חשיבותא בקרבנות קמי שמיא ליכא דתנן בסוף מנחות נאמר בעולת בהמה ריח ניחוח ובעולת העוף ריח ניחוח ללמדך שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים: **ירושלמי** רב אמר בתחלה ויעל דוד דבר גד. דוד זה המלך. בדבר גד זה נביא. ויחל שלמה לבנות את בית ה' ג) מפני שהיתה חורפת ירושלים שם והיתה יכולה להכבש משם: אמר רמי בר חמא אין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחות כירושלמי מה ירושלים דבר הנאכל בה כגון תודה ואם יוצא חוץ לירושלים נפסל כך העזרה מתקדשת בדבר הנאכל בו והוא שירי מנחות. ואם יוצאות חוץ לעזרה נפסלות. אי מה תודה בחמץ מתקדשת אף שירי מנחות בחמץ מתקדשות. וכי משכחת בשירי מנחות חמץ.

ג) עי' רש"ל.
ג) עי' ירושלמי כאן ופ"א דסנהדרין.

אין בנין בית המקדש בלילה. וכן אינו דומה יום טוב ואם תאמר בר"ה פרק יום טוב (דף ג.) גבי הדמנן יום הנף כולו אסור קאמר התם דאינני בלילה דאינני בחמיסר ויש לומר דהיינו בית המקדש דלעתיד שהוא עשוי מאליו בידי שמים כדכתיב (שמות טו) מקדש ה' כוננו ידיך וכן מפרש במדרש תנחומא[מ]: **עד כי אתה ה' מחסי.** דכתיב לעיל מיניה ושלומת רשעים תראה דמשמעי נאחזים שהיו מצירין להם בשעת הבנין אבל משם ואילך לא משמעי בהכי: **אסור** להתרפאות בדברי תורה. והדאמר במסכת שבת (דף סו.) לאישתא (ז) בת יומא לימא הכי וירא מלאך ה' אליו וגו' סכנתא שאני: **אמטו** להכי פנימית נאבלת. לעיל פירש בקונטרס ואעמידה שני תולות גדולות אצל החומה מבחוץ וקשיא אם כן פנימית אמאי נאכלת והא נפקא ליה מלא מצינו שיהא קדוש חוץ לחומה ובפרק במה מדליקין (דף יט.) נמי אמר במעשר שני טהור שפודין אותו בפסיעה אחת חוץ לחומה ורואה דבפנים היו מהלכין ואע"ג דקרי פנימה להך דלהדי חומה ולפי זה היא יותר חיצונה שהיא כלפי חוץ לעיר מכל מקום קרי לה פנימה לפי שיש דבר אצלה והדמנן בפ' כילד צולין (פסחים פה: וסס) המלונות ועובי החומה כלפנים אע"פ שהלכו מבפנים היה מתקדש כל מה שהיה בלבם לקדש דלא אפשר ליכך בענין אחר ועוד דמסקינן התם דוקא בשוה לקרקע ולשם היה אפשר להלך: **דקדשה** לה ראשונה. ואם תאמר אדרבה לאשונה נמי תאכל דכל זמן שלא קידשה העיר אף על פי שקדשה העזרה נאכלין קדשים בכל הרוחה כדתנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) בשילה ונוב וגבעון שנאכלין בכל הרוחה לפי שאין חומת העיר קדושה ויש לומר דמכיון שהלכה התודה כל שהוא הוא לה יולא במקום שמהלכת:

תני

וכי תימא דמחמיץ להו לשירים ומקדש בהו והכתיב [1]לא תאפה חמץ חלקם [מ]ואמר ריש לקיש [א]אפילו חלקם לא תאפה חמץ אלמה לא אפשר דמקדש בשתי הלחם בעצרת משום דלא אפשר היכי ניעביד נבנייה מאתמול וניקדשיה מאתמול שתי הלחם בשחיטת כבשים הוא דקדשי נבנייה מאתמול וניקדשיה האידנא בעינן קידוש בשעת הבנין נבנייה ביום טוב ונקדשיה ביום טוב [2]אין בנין מקדש דוחה יום טוב נשבקה לבתר הכי ונבנייה וניקדשיה איפסילא ליה בלינה נבנייה ממעלי יומא ונשייר ביה פורתא דעד דקדיש יומא לאלתר נגמריה וניקדשיה [3]אין בנין בית המקדש בלילה דאמר אביי מנין שאין בנין בית המקדש בלילה שנאמר [2]וביום הקים את המשכן ביום מקימו בלילה אין מקימו הלכך לא אפשר: ובשיר: ת"ר שיר [ר]של תודה בכנורות ובנבלים ובצלצלים על כל פינה ופינה ועל כל אבן גדולה שבירושלים ואומר [3]ארוממך ה' כי דליתני וגו' ושיר של פגעים ויש אומרין שיר של נגעים מאן דאמר דנגעים דכתיב [4]ונגע לא יקרב באהלך ומאן דאמר פגעים דכתיב [5]יפול מצדך אלף ואומר [6]יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן עד [7]כי אתה ה' מחסי [א] עליון שמת מעונך וחוזר ואומר [ב] [8]מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו ה' מה רבו צרי עד לה' הישועה [ג] על עמך ברכתך סלה: רבי יהושע בן לוי [8]אמר להו להני קראי וגאני היכי עביד הכי [3]והאמר ר' יהושע בן לוי [9]אסור להתרפאות בדברי תורה [10]להגן שאני ואלא כי אמר אסור דאיכא מכה אי דאיכא מכה אסור ותו לא והתנן[ג] [11]הלוחש על המכה אין לו חלק לעולם הבא הא איתמר עלה א"ר יוחנן [12]ברוקק שנו לפי שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה: ב"ד מהלכין ושתי תודות [ד] אחריהן וכו': למימרא דבית דין קמי תודה אזלי והכתיב [13]וילך אחריהם הושעיה וחצי שרי יהודה הכי קאמר בית דין מהלכין ושתי תודות מהלכות [ה] [14]ובית דין אחריהם כיצד מהלכות רבי חייא ורבי שמעון ברבי חד אמר זו כנגד זו וחד אמר [2]זו אחר זו מאן דאמר זו כנגד זו הפנימית הך דמקרבא לחומה מאן דאמר זו אחר זו הפנימית הך דמקרבא לב"ד תנן הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת בשלמא למאן דאמר זו אחר זו אמטו להכי פנימית נאכלת משום דאתיא חיצונה קמה וקדשה לה אלא למאן דאמר זו כנגד זו תרוייהו בהדי הדדי קא מיקדשי וליטעמיך למאן דאמר זו אחר זו חדא מי מיקדשא הא כל שלא נעשית בכל אלו תנן ואפי' למ"ד [15]באחת מכל אלו הני תרוייהו חדא מצוה היא אלא א"ר יוחנן על

שרופות ואומר (שם) גם [וגו'] אם יעלה שועל ופרץ חומת אבניהם: **להני קראי.** שיר של פגעים: **ונגי.** כשהוא הולך ליטן גלילה: **דאיכא מכה.** ולוחש עליה מקראות של תורה להתרפאות. ומקשינן ואי איכא מכה אסור הוא דקאמר הא רבי יהושע בן לוי ותו לא: **אין לו חלק.** הלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים וגו' (שמות טו): **ברוקק שנו.** ברוקק ואחר כך לוחש: **שאין מזכירין שם שמים בו.** והכא קאמר [שם] כי אני ה' רופאך: **זו כנגד זו.** שני כהנים נושאין אותן זה אצל זה: **הך דמקרבא לחומה.** שהיא פנימית ממולעת בין העם[ט] לחומה: **הך דמקרבא לב"ד דין.** ההולכת אחרונה: **וקדשה לה.** לאשונה קדשה את המקום וכשנכנסה אחרונה לשם לא נפסלה ביולא אלא עברה במקום חול אלא במקום מקודש: **כי הדדי נינהו.** שתיהן מקדשות יחד או שתיהן יאכלו או שתיהן ישרפו: **חדא מי מקדשא.** את המקום הא אינן תנן כל שלא נעשית בכל אלו הנכנס לשם אין חייבין עליה אלמא כולהו בעינן: **אפילו למאן דאמר.** לקמן דכל אלו דמתני' אמת מכולן קאמר או מלך או כהן גדול או נביא או סנהדרין או שתי תודות הני שתי תודות מיהא תרוייהו בעינן דתרוייהו חדא מילתא היא:

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"י מהל' מעשה קרבנות הל' יד:
טו ב מיי' פ"א מהל' בית הבחירה הל' יב:
טז ג מיי' שם:
יז ד מיי' שם פ"ו הל' יב:
יח ה מיי' פי"א מהל' מהל' עכו"ם הלכה יב סמג עשין ד טוש"ע י"ד סי' קעט סעיף י:
יט ו מיי' שם וטוש"ע שם סעיף ח וסעי' יב:
כ ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
כא ח ט מיי' שם טוש"ע שם ס"ח [עי' כס"מ]:
כב י כ מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הלכה יב סמג עשין קפג:

מוסף רש"י

אפילו חלקם. שיריס, לא תאפה חמץ. דדרשינן ליה הא' חלקם דקרא ומי לפניו אלא תאפה (סוטה טו.) לכתי סמיך חלקם אלא תאפה חמץ לומר לפילו שיריו מנחה שהם חלקם של כהנים לא תאפה חמץ ומהתם נפקא (יבמות מ"). ברוקק שנו. שכן דרך מלחשים לרקק קודם הלחש ואמור להמיר פסוק על הלחשה, ויש לחשים שדרכן לרקק אחריהם ואומר אותן בלשון לעז ומזכירין להם שם בלשון לעז, ואמר לי רבי דמותר דאין אמור אלא לוחש אחר הרקיקה, דגרסה שמזכיר השם על הרקיקה, ועוד לא נאסר אלא בלשון הקדש אבל בלעז לא (סנהדרין קא.).

רבינו חננאל

והכתיב לא תאפה חמץ חלקם. ואמר ריש לקיש אפילו חלקם והן שיריי מנחות לא תאפה חמץ. ואתינן למימר בשתי הלחם שבעצרת שהן חמץ בהן תחקדש העזרה. ודחינן דאין בנין בה"מ [דוחה יו"ט ואין בנין בה"מ] בלילה: ובשיר. ת"ר שיר של תודה בכנורות ובנבלים ובצלצל על כל פינה ופינה ועל כל אבן גדולה שבירושלים שנא' ארוממך ה' כי דליתני וגו'. שיר של פגעים בכנורות ובנבלים ובתופים. ואומר יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן עד כי אחה ה' מחסי ואומר מזמור לדוד ה' מה רבו צרי עד לה' הישועה וזה שיר של פגעים עוד מפורש בסוף עירובין בתלמוד ארץ ישראל. ר' יהושע בן לוי מסדר להני קראי וגאני והני מילי להגן בהן אבל יש לו מכה ומתכוין להתרפאות בהן בדברי תורה אסור. ואם לוחש על המכה ורוקק אין לו חלק לעוה"ב. רתנן הלוחש על המכה אין לו חלק לעוה"ב. וא"ר יוחנן עלה ברוקק שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה: ב"ד מהלכין אחרי התודות. למאן דאמר זו אחר זו הראשונה מתקדשת לפיכך נשרפת אבל האחרונה הסמוכה לב"ד נאכלת דכבר קדשה אראשונה. אלא למאן דאמר התודות זו כנגד זו מהלכות תרוייהו בהדי הדדי קא

מסורת הש"ס

א) יבמות מ. סוטה טו. [מנחות נה.], ב) [סנהדרין נא.], ג) סנהדרין ס., ד) שם קא., ה) [נדרים נח.], ו) [ויקרא ז:], ז) [ויקרא כו.], ח) [תהלים נא.], ט) [תהלים נ.], י) [שמיני על פסוק ויהי ביום השמיני (הסדר)], כ) [תהלים נ.], ל) [הסילוקה. רש"ס], מ) [וכ"כ רש"י ר"ה נ. ד"ה ח"ל ובסוכה מא. ד"ה ח"ן].

תורה אור השלם

1. לא תאפה חָמֵץ חֶלְקָם נָתַתִּי אִתָּה מַאֲשָׁי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם: ויקרא ו י
2. וּבְיוֹם הָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן כִּסָּה הֶעָנָן אֶת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל הָעֵדֻת וּבָעֶרֶב יִהְיֶה עַל הַמִּשְׁכָּן כְּמַרְאֵה אֵשׁ עַד בֹּקֶר: במדבר ט טו
3. אֲרוֹמִמְךָ יְיָ כִּי דִלִּיתָנִי וְלֹא שִׂמַּחְתָּ אֹיְבַי לִי: תהלים ל ב
4. לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ: תהלים צא י
5. יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף וּרְבָבָה מִימִינֶךָ אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ: תהלים צא ז
6. יֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן: תהלים צא א
7. כִּי אַתָּה יְיָ מַחְסִי עֶלְיוֹן שַׂמְתָּ מְעוֹנֶךָ: תהלים צא ט
8. מִזְמוֹר לְדָוִד בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ: תהלים ג א
9. וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵיהֶם הוֹשַׁעְיָה וְחֲצִי שָׂרֵי יְהוּדָה: נחמיה יב לב

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה וכי כו' דקרא כי כו': (ב) ד"ה ושיר של פגעים וכו' והכי איתא. נ"ב גליון ותיתה לפ"ז לא היה לו לומר יושב בסתר אלא ויהי וועם: (ג) ד"ה ואומר מי' מתלוצצים (בכתי) מז"מ וכ"ב ס"ל צרי: (ד) תוס' ד"ה אסור וכו' לאישתא צמירתא לימא הכי:

הגהות הגר"א

[א] גם' עליון שמת מעונך. ממתק ונכן ליתא בנ"ר ובריב"ף ורא"ש פ"ל דברכות ועריטנ"ל): [ב] שם מזמור לדוד בכרחו מפני אבשלום בנו. ממתק: [ג] שם על עמך ברכתך סלה. ממתק: [ד] שם אחריהן. ממתק [נראה דגם במתני' ל"ג לה]: [ה] שם וכ"ד נמתק וכ"ב וכל ישראל:

רבינו חננאל (המשך)

מקדשי. אמאי זו נאכלת וזו נשרפת. ולמאן דאמר זו אחר זו מי ניחא כל שלא נעשית בכל אלו תנן. כלומר אינה מתקדשת ירושלים ליכל בה קדשים קלים עד שיעשו בה כל הדברים. הנה עדיין לא נתקדשה למה נאכלת. ואפילו למאן דאמר באחת מכל אלו תרוייהו חדא מצוה ניגהו. ודחינן הא אמר ר' יוחנן זו שנאכלת

על פי נביא. חגי זכריה ומלאכי היו שם ועל פיהם ברוח הקודש עשו ואין טעם בדבר: **רב הונא אמר בכל אלו תנן קסבר כו'.** כלומר ולא משום קידוש עזרא דהואי בבית שני בלא מלך ובלא אורים ותומים דאמרינן במסכת יומא (דף כא:) ממשה דבריה חסר מקדש שני אש ושכינה וארון ואוריים ותומים ורוח הקודש קסבר קדושה ראשונה דוד ושלמה לא בטלה ולא הוצרך עזרא לקדש [1]כלומר שהוא לא הוסיף כלום באורך ורוחב ומאי דקדיש כדכתיב (נחמיה יב) ואעמידה שתי תודות לזכר בעלמא עבד: **שני בנעים.** [2]מריש"ק מלע"ז: **כהרהמשתה.** הר הזיתים: **תחתונה ועליונה.** בשיפוע ההר היו ואחת למעלה בגבהו ואחת בשפולו: **תחתונה נתקדשה בכל אלו.** שמימי בית ראשון הכניסוה ומיבריה לעיר ע"י תומה אחרת: **אלא בעולי גולה.** שהוסיפו על העיר ובנו היקף תומה אחרת לחוץ: ה"ג לה בתוספתא דסנהדרין [3] **תחתונה שהיתה קדושתה גמורה עמי הארץ נכנסים לשם ואוכלים שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אוכלים שם מעשר שני וקדשים קלים עליונה שלא היתה קדושתה גמורה עמי הארץ נכנסים שם ואוכלים שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אין אוכלין שם קדשים ולא מעשר שני** ויש לפרש דעמי הארץ המפרישין מעשרות היו זריזים לעשות בו מצוה מן המובחר לפי שהיו שומעין דרשה [4] עשרו בשביל שתעשר והיו נריכים להתוודות עשיתי כל אשר צויתני (דברים כו) והיו שומעים את המתרגמים ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך [5] לכך היו נכנסין עד תוך חומת ירושלים הפנימית לקיים לפני ה' אלהיך אבל בקדשים לא היו מטריחין עצמן ואוכלים אותם לפנים מחומה חיצונה כשאין מוצאים אכסניא בפנים וכשהיו אומרים להם זו קדושה וזו אינה קדושה לא היו שומעין לנו לפי שאומרים זו חומה וזו חומה מה לי תחתונה מה לי עליונה: **שאורפה של ירושלים.** גלויה וערותה מקום שהיא נוחה ליכנס: **תנאי היא.** דפליגי בקדושה ראשונה לשעתה ולעתיד לבוא למ"ד לא קידשה לעתיד לבוא אינטריך עזרא לקדשה וקידשה בלא מלך ואוריים ותומים ואין ליה אחת מכל אלו תנן ולמ"ד קידשה לעתיד לבוא לא הוצרך עזרא לקדש כלום אלא לזכר בעלמא ולא גמרינן מינה: **שמעתי.** מרבותי: **כשהיו בונין ההיכל.** בימי עזרא: **עושים קלעים.** במקום החומה וכונים את כתלי החומה אצל הקלעים וכן לעזרות: **אלא שבהיכל.** נתנו הקלעים לפנים ממקום החומה וכונים את החומה מבחוץ שלא יזוזו עיניהם מן ההיכל. וקס"ד דהנך קלעים לרבי אליעזר כדי להכשיר העזרות להקריב קרבן דאם אין בית אין קרבן דקדושה ראשונה בטלה לה: **ואע"פ שאין חומה.** בירושלים קודם שבנית החומה: **ופאי דשמיע ליה כו'.** ולא נא רבי יהושע לחלוק על רבי אליעזר ולא שמעיה לרבי אליעזר דאמר לא קידשה: **למה מנו כו'.** עיירות מנו חכמים בפרק בתרא דערכין [לב.] שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון לענין מצות בתי ערי חומה והיה להם למנות עוד הרבה שלא מנאום: **וקידשום.** לא פורש לי במה מקודשים ערי ארץ ישראל: **קסבר לא קידשה ורמינהי כו'.** היינו תנאי: **וכי אלו בלבד היו.** מוקפות חומה מימות יהושע בן נון: [6] **מנאו אלו.** דרך ביאתם: **הא אמרינן לקמן.** בסיומא דהך ברייתא מסיים ואזיל לא אלו בלבד: **כל המצות האלו.** מצות בתי ערי חומה ושילוח מצורעים ושאין עושים מגרשיהן שדה:

[1] [חגיגה ג: מגילה י. ממות יט. זבחים ס: קז: חולין ז. תמורה כא. ערכין לב:], [2] [מוספתא סנהדרין פ"ג], [3] [לעיל יד. וש"נ] סנהדרין ב., [4] [ל"ל דתנן], [5] מגילה י. זבחים קז: עדיות פ"ח מ"א, [6] שם [זבחים סב.], [1] [מגילה י. ערכין לב:], [2] שם תוספ' ערכין פ"ה], [3] מגילה ג: י: ערכין לב., [4] בדפו"י בלוס, [5] והוא ר"ז בלי תשבנו ומרגיעה בחתו פרש"י מרשקא בלע"ז], [6] [פ"ג ה"ג], [7] שבת קיט.], [8] [דברים יד], [9] [שם], [10] ל"ל בפ"ח, [11] [וע"ע תוס' ביצה ה: ד"ה ונקש ר"ש וכו'],

הגהות הב"ח

(א) גמ' קודש לכן. נ"ב וכשם שלענין תומה כך ה"ה לענין קדושה נ"ל אע"פ שלא קידשה עכשיו רק קודש לכן קדשה גם לעתיד לבוא:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מצאו אלו. עיין מה שתמה בזה בטורי אבן מגילה דף י ע"כ ד"ה כל המצות:

לעזי רש"י

מריש"ק [מריש"ק]. ביצה. מקווה מים רדודים.

רבינו חננאל

על פי נביא נאכלת. כלומר נביא מתירה וכן זו נשרפת על פי נביא: אחמר רב הונא אמר בכל אלו תנן קסבר קדושה ראשונה קדושה לשעתה וקדושה לעתיד והא דקדיש עזרא בלא מלך ובלא אורים ותומים. דאמרינן עזרא זכר קידוש בעלמא עבד דלא הוה צריך ליה. רב נחמן אמר אפילו באחת מכל אלו תנן דקדושה ראשונה אינה קדושה לעתיד לבא. ועזרא דקדיש אע"ג דלא הוי אורים ותומים שפיר עבד דבאחת מכל אלו תנן. ומותבינן עליה דרב נחמן מהא אבא שאול אומר שני בצעין היו כהר המשחה. תחתונה נתקדשה בכל אלו עליונה קדשה: כני גולה שלא במלך ושלא באורים ותומים. תחתונה שהיתה קדושה גמורה חברים [6] ועמי הארץ נכנסים שם כו' עליונה שלא היתה קדושתה גמורה חברין אין נכנסין לשם כו' ופריק תנאי היא. דתנן א"ר אליעזר כשהיו בתיי בהיכל היו עושין קלעים בהיכל וקלעים לעזרות כו'. א"ר יהושע [שמעתין] שמקריבין אע"פ שאין (ב"ד) [בית] כו'. מאי לאו בהא קמפלגי דר' אליעזר סבר קדושה ראשונה אינה לעתיד לבא. ור' יהושע סבר קדשה לשעתה ולעתיד לבא. ודחינן ודלמא תרוייהו קדשה לעתיד לבא סבירא להו וכל חד וחד מאי דשמיע ליה קאמר. אלא מהא דתניא א"ר ישמעאל ב"ר יוסי למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו כו' הגולה מצאו אלו קדשום כו' ופשוטה היא. ופרשנוה עוד במס' מגילה:

[6] נראה גירסת רבינו כמ"ש נמי ר"ן מיגש ע"ש.

תני באחת מכל אלו. תימה דמה דחקו להגיה דכמה סתם משניות אסכמן דאית להו קדושה לעתיד לבא בפ"ק דמגילה (דף י. ושם) ובפרק בתרא דזבחים (דף קיב. ושם) דקדושת ירושלים אין אחריה יתר: **אלא בבני גולה.** אע"פ שהיה הדבר בא לידי תקלה הכניסוה כדי שימסרו עצמם עליהם יותר כשיש בה שם קדושה: **דכולי עלמא קידשה לעתיד לבא.**

ואע"ת דבפ"ק דחגיגה (דף ג: ושם) אית ליה לרבי אליעזר דלא קידשה לעתיד לבוא גבי עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ובריש מסכת בילה (דף ג:) נמי אית ליה לרבי אליעזר דעיגול בעיגולין עולה בברייתא דליטרא קציעות ומתן דאית ליה הכי קסבר תרומה בזמן הזה דרבנן כדתומכא בפרק העגל (יבמות דף פא.) וי"ל דקדושת הארץ לגבי תרומה ומעשרות בטלה והכא איירי בקדושת מחילה דאפשר דאפשר דלא בטלה משום דאיקרא נחלה וקדושת בתי ערי חומה דמייתי בסמוך נמי הוא קדושת מחילה ואף על גב דקדושת הארץ בטלה מ"מ בפ"ק דבילה (דף ה: ושם) ביקש ר' אליעזר להפקיר כרם רבעי לענייש דמדרבנן היה לריך להוליכו לירושלים וא"ת אי בקדושת מחילה נמי לא קידשה לעתיד לבא לרבי אליעזר מה יהויתו עניים כיון שלא יוכלו לאכלו בירושלים ואם יפדו הפירות מה יהויתו וי"ל לפי שיכולין לפדותו בשוה פרוטה אע"פ שאין הרבה ואפי' לכתחלה כשאין בית המקדש הפסד להקדש כשאין בית המקדש קיים כדמוכח [7] בפרק בתרא דערכין (דף כט. ושם) גבי ההוא גברא דאתריימינהו לנכסי מ"נ מודה רבי אליעזר דעזרא קידש לעתיד לבא קדושת [8] מחילה:

נטמא

[1] אעל פי נביא נאכלת ועל פי נביא נשרפת: כל שלא נעשית בכל אלו כו': איתמר רב הונא אמר [2]בכל אלו תנן רב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן רב הונא אמר בכל אלו תנן קסבר [3]קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא [4]זכר בעלמא הוא דעבד רב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא ועזרא קדושי קדיש אע"ג דלא הוו אורים ותומים איתיביה רבא לרב נחמן כל שלא נעשית בכל אלו תני באחת מכל אלו תא שמע [5]אבא שאול אומר שני ביצעין היו בהר המשחה תחתונה ועליונה תחתונה נתקדשה בכל אלו עליונה לא נתקדשה בכל אלו אלא בעולי גולה שלא במלך ושלא באורים ותומים תחתונה שהיתה קדושתה גמורה עמי הארץ נכנסין לשם ואוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אוכלין שם קדשים קלים ומעשר שני עליונה שלא היתה קדושתה גמורה עמי הארץ היו נכנסין שם ואוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אין אוכלין שם לא קדשים קלים ולא מעשר שני ומפני מה לא קידשוה [6]שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים ובסנהדרין של ע"א ובשתי תודות ובשיר ולמה קידשוה למה קידשוה הא אמרת לא קידשוה אלא למה הכניסוה מפני שתורפה של ירושלים היתה ונוחה היא ליכבש משם

תנאי היא [7]דתניא [8]א"ר אליעזר שמעתי כשהיו בונין בהיכל עשו קלעים להיכל וקלעים לעזרות אלא [9]שבהיכל בונין מבחוץ ובעזרות בונין מבפנים אמר רבי יהושע שמעתי [10]שמקריבין אף על פי שאין בית אוכלין קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים קדשים קלים ומעשר שני אע"פ שאין חומה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא לאו מכלל דר' אליעזר סבר לא קידשה לעתיד לבא א"ל רבינא לרב אשי ממאי דלמא דכולי עלמא קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא ומר מאי דשמיע ליה קאמר ומר מאי דשמיע ליה קאמר וכי תימא קלעים לר' אליעזר למה לי לצניעותא בעלמא אלא הני תנאי דתניא [11]א"ר ישמעאל ברבי יוסי למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום אבל ראשונות בטלו משבטלה הארץ אלמא קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה [1]ולא קידשה לעתיד לבא ורמינהי [2]אמר ר' ישמעאל בר' יוסי וכי אלו בלבד היו והלא כבר נאמר [3]ששים עיר כל חבל ארגוב ממלכת עוג בבשן כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה אלא למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום קידשום השתא הא אמרינן לקמן דלא צריכא לקדושי אלא מצאו אלו ומנאום ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה בידך מסורת מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל מצות אלו נוהגות בה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא קשיא דר' ישמעאל בר יוסי אדרבי ישמעאל בר יוסי איבעית אימא תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל בר יוסי איבעית אימא חדא מינייהו ר' אלעזר בר יוסי אמרה דתניא [4]ר' אלעזר בר יוסי אומר [5]אשר לוא חומה [6]אע"פ שאין לו עכשיו אלא מצות בתי ערי חומה ושילוח מצורעים ושאין עושים מגרשיהן שדה:

טומאה

תורה אור השלם

1. (ד) וְאֶת־אֵלֶּה אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהִוא לֹא הָיִתָה קִרְיָה אֲשֶׁר לֹא לָקָחְנוּ מֵאִתָּם שִׁשִּׁים עִיר כָּל חֶבֶל אַרְגֹּב מַמְלֶכֶת עוֹג בַּבָּשָׁן: (ה) כָּל אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרוֹת חוֹמָה גְבֹהָה דְלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מִעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד:
דברים ג ד-ה
2. וְאִם לֹא יִגְאַל עַד מְלֹאת לוֹ שְׁנַת תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לְצִמִּיתֻת לְקֻנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַיֹּבֵל:
ויקרא כה ל

מוסף רש"י

קדושה ראשונה. שמקדשה ירושלים (מגילה י.). לעתיד לבא. כלומר משמתבנ (שם). על העיר. על ירושלים (סנהדרין ב. יד. סוטה מה.). **עשו קלעים להיכל.** קס"ד דמקום חומות היכל, שיהא מזבח הבנוי בעזרה קרוי אשר פתח אהל מועד, שלמעלה כן לא היו מקריבין על שיגמר הבנין, הכי המתילו להקריב קרבנות משבאו שם בימי כורש, כמו שכתוב בספר עזרא, ועד שבעים ושנים שנה אחרי כן לא נגמר הבית, בשנת שלש לדריוש המחדן (מגילה י.). בונין מבחוץ. שהיו הקלעים פרוצים לפנים מעובי החומה, שלא יכנסו הבונין לתוך ההיכל (שם). **קדושה ראשונה.** של בית (שבועות יט. זבחים ס סב.). **לאו מכלל דר' אליעזר.** דנעי קלעים, **סבר לא קידשה.** לאחר חורבן, לפיכך פירסו קלעים במקום בנין וחזרו וקידשו בתודות ובשיר (מגילה י.). **מאי דשמיע ליה קאמר.** ולא משום זוכר קדושה (שם). **למה מנו חכמים את אלו.** עיירות נמנו בפרק בתרא דערכין לענין בתי ערי חומה לומר שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון ואין שם יותר מתשעה, ולמה מנאום, והלא הרבה היו שם והתם נמי תנן וכל כיוצא בהן (שם). **מצאו אלו וקידשום.** מפרק במסכת שבועות דמקדשי לה בתרי תודות ובשיר וב"ד מהלכין ובתרי תודות אחריהן וכו' (ערכין לב.). **אבל הראשונות בטלו.** שאין קדושת הארץ נוהגת בהן ואין בהן דין ערי חומה, משבטלה הארץ. בחורבן ראשון (שם). **קדושה ראשונה.** שקדשה יהושע (שם). ורמינהי. מפקנא דמילתיה הוא דאמר לעיל הני תנאי פליגי בקדושה ולא קידשה (מגילה י.). **הא אמרינן לקמן.** בסיפיה דהא

מתני' גופה, **דלא צריכא לקדושי.** דקא מסיים ואזיל בה וכל שמעלה בידך מסורת מאבותיך (שם י.). כל מצות אלו. כהיכנות בערי חומה, שילוח מצורע וקריאת מגילה בחמשה עשר והבית מלוט בה לקוף שנה (שם). **תדא מינייהו.** הך דקתני קידשה לעתיד לבא, ר' אלעזר בר יוסי אמרה. כי היכא דקאמר אע"פ שאין לו עכשיו ואע"ג דחרוב לא בטלה קדושתיה (ערכין לב.). **אשר לוא חומה.** לוא כתיב, משמע לא ומשמע לו, כלומר אין לו עכשיו והיה לו חומה קודם לכן, הוה נמי בית מלוט בהו (צב לב. ועי' חוס' שם). אלמא סגיאה ליה קדושה קמייתא לא בטלה מחמת חורבן, והיינו תנאי (מגילה י.).

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הלכה יב סמג עשין קפב:
כד ב ג ד מיי' שם הל' יד וכבית המקדש דוקא ועיין בהלכה טו:
כה ה מיי' שם פ"ז הל' כג ולזולת תמיכת הכ"מ ע"ש:
כו ו מיי' שם פ"ו הל' טו:
כז ז מיי' פ"ח מהל' תרומות הל' ה ופ"ו מהל' בית הבחירה הלכה טו וזה לענין שאר מ"ו ועיין בכ"מ בפי"ב מהל' שמיטין הלכה טו:
כח ח מיי' פ"ח מהל' מגילה הל' ד ופי"ב מהל' שמיטין הלכה טו וע"ש בהגהות וכ"מ:

נטמא בעזרה ונעלמה ממנו טומאה וכו׳: טומאה בעזרה מנלן א״ר אלעזר כתוב אחד אומר [1]את משכן ה׳ טמא וכתוב אחד אומר [2]כי את מקדש ה׳ טמא [6](אם אינו ענין לטומאה שבחוץ תנהו ענין לטומאה שבפנים) וקראי מיתרי הא מיצרך צריכי דתניא ר׳ אלעזר אומר אם נאמר משכן למה נאמר מקדש ואם נאמר מקדש למה נאמר משכן אילו נאמר משכן ולא נאמר מקדש הייתי אומר על משכן יהא חייב שהרי משוח בשמן המשחה ועל מקדש לא יהא חייב ואם נאמר מקדש ולא נאמר משכן הייתי אומר על מקדש יהא חייב שהרי קדושתו קדושת עולם ועל משכן לא יהא חייב לכך נאמר משכן לכך נאמר מקדש רבי אלעזר הכי קא קשיא ליה [6] מכדי [3]משכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן נכתוב או אידי ואידי מקדש או אידי ואידי משכן משכן ומקדש למה לי שמע מינה תרתי בשלמא מקדש איקרי משכן דכתיב [3]ונתתי משכני בתוככם אלא משכן דאיקרי מקדש מנלן אילימא מדכתיב [4]ונסעו הקהתים נושאי המקדש ההוא בארון כתיב אלא מהכא [5]ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וכתיב [6]ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן: והשתחוה או ששהה כדי השתחואה: אמר רבא לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים אבל השתחוה כלפי חוץ שהה אין לא שהה לא איכא דמתני לה אסיפא או ששהה בכדי השתחואה מכלל דהשתחואה גופה בעיא שהייה אמר רבא [8]לא שנו אלא שהשתחוה כלפי חוץ אבל כלפי פנים אע״ג דלא שהה והכי קאמר השתחוה כלפי פנים או ששהה כדי השתחואה בהך השתחואה דכלפי חוץ חייב היכי דמי השתחואה דאית בה שהייה והיכי דמי השתחואה דלית בה שהייה דלית בה שהייה זו כריעה בעלמא היא דאית בה שהייה פישוט ידים ורגלים וכמה שיעור שהייה פליגי בה ר׳ יצחק בר נחמני וחד דעימיה ומנו רבי שמעון בן פזי ואמרי לה ר״ש בן פזי וחד דעימיה ומנו ר׳ יצחק בר נחמני ואמרי לה ר״ש בר נחמני חד אמר כמימריה דהאי פסוקא (ג) וחד אמר [2]כמויכרעו לסיפא [7]וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה׳ על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו [1]ת״ר [2]קידה על אפים וכן הוא אומר ותקד בת שבע אפים ארץ כריעה על ברכים וכן הוא אומר [9]מכרוע על ברכיו [7]השתחואה זו פישוט ידים ורגלים וכן (ג) אומר [10]הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה: בעי רבא [7]צריך שהייה למלקות או אין צריך שהייה למלקות לקרבן גמירי שהייה למלקות לא גמירי שהייה

ה) **נטמא** בעזרה. תימה אמאי לא קתני סתם שהן שם דהא מגרסינן קרא בגמרא לטומאה שבפנים ויש לומר דמתני׳ לא איירי אלא בטומאה שבחוץ: **מה״מ.** מהא דגמירי לקמן שיעור שהייה לא שמעינן לא מלקות ולא כרת דה״א איסורא בעלמא הוא דאיכא: **תנהו ענין לטומאה שבפנים.** וא״ת עוד שמעינן מהרה מנין ויש לומר מולא יטמאו את מחניהם (במדבר ה) דשמע אפי׳ נטמא בפנים ולא כמו שפירש בקונטרס דולא יטמאו משמע שנטמא בחוץ ולא נטמא בעזרה לאותו כבר טימא ומיהו מעיקרא דבעי מנהני מילי משום דכיון דאכתי לא מייתר האי קרא לית לן לאוקומה לא יטמאו אלא בנטמא מבחוץ דאשכחן דהזהיר בו הכתוב במקום אחר דכתיב (ויקרא יב) ואל המקדש לא תבא ועוד נראה דמעיקרא לא בעי כלל אלא לענין כרת אבל מהרה פשיטא ליה דאיכא דלא יטמאו משמע דנטמא בפנים דהא כתיב (במדבר ה) וישלחו מן המחנה אבל קרא דכרת משמע דאיירי באותו שרגיל להתחטא קודם שיטמא משכן: **קדושתו** קדושת עולם. פירש בקונטרס שאין אחריה היתר במות וקשה דא״כ תפשוט מהכא דסבר רבי אליעזר דקידשה לעתיד לבא ולספרים דגרסי נמי רבי אלעזר תקשה דבפרק קמא דחולין (דף ז.) אמר איסתמיטתיה דאמר ר׳ שמעון בן אליקים משום רבי אלעזר בן שמוע קדושה ראשונה וכו׳ ולא קידשה לעתיד לבא ויש לפרש קדושת עולם שהאריכו בקדושה יותר מ״ג לפי שאין ראוי לחזור ולקדש אלא באותו מקום קרי ליה קדושת עולם: **או** אידי ואידי מקדש **או** אידי ואידי משכן. משמע הכא דאף על גב דמקדש איקרי משכן לא גמרי מהדדי אי לאו דכתיבי קראי יתירי וכן בסוטה בפרק היה מביא (דף עז. וסס) דאלריך התם קרא לרבות שילה ובית עולמים וכן בפרק שני שעירים (יומא סז:) מדבר המדברה לרבות גוב וגבעון ושילה ובית עולמים ובפרק טרף בקלפי (סס דף מד. וסס) גבי וכל אדם לא יהיה באהל מועד ובפרק הוציאו לו (סס דף נג.) גבי מעלה עשן ותימה דבפרק קמא דחולין (דף כד. וסס) גבי לויס בשנים דרשינן יכול אף שילה ובית עולמים כך תלמוד לומר לעבוד עבודת עבודה וגו׳ לא אמרינן אלא בזמן שהעבודה בכתף אלמא אי לאו קרא הוה גמרינן מהדדי ובריש עירובין (דף ב. וסס) גבי שלמים שנאכלין קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אהל מועד נפקא לן היכל מדאיקרי משכן מקדש ומקדש משכן ושמא קיס ליה להש״ס בעירובין ובחולין שיש אהל מועד מיותר ובחולין כי ממעט שילה ובית עולמים מוקמינן ליה לדרשה אחרינא ומיהו קשה כיון דמקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש אמאי לא ילעינן שפיר בכל דוכתא תרוייהו מחד קרא כמו היה ובהמה שזו בכלל זו ורבינו חיים כהן היה מחלק דדבר שאינו תלוי בקדושת מקום כההיא דעירובין ובחולין התם שני בחד קרא לשניהם אבל בשמעתין דתלוי בקדושת מקום לא גמרי מהדדי מטעמא דמפרש ר׳ אלעזר וכן בהנהו דומיא דנעשים בפנים הוי בקדושת מקום ושילוח שעיר המדבר בא מכלל חבירו שנעשה בפנים וכן ההיא דסוטה דלריך קרקע המשכן ואית דל״ג הכא ליכתב או אידי ואידי מקדש וכו׳ אלא גרסי מכדי מקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש מקדש ומשכן למה לי וקשה דא״כ ר׳ אלעזר אמורא חולק על רבי אלעזר תנא דרבי אלעזר קאמר בהדיא דלא גמרינן מהדדי ואמר הר״ר שלמה מדרוי״ם דלר׳ אלעזר נמי אית ליה דגמירי מהדדי משום דמשכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן וה״פ דמילתא אם נאמר מקדש למה נאמר משכן כלומר כיון דאיצטריך למיכתב תרוייהו משום טומאה שבפנים כדקאמר ר׳ אלעזר אמאי שני קרא בדיבורא ליכתיב או תרוייהו משכן או תרוייהו מקדש ומשני אילו נאמר מקדש בתרוייהו הייתי אומר דלהכי איכתיב קרא תניינא למעוטי משכן דלא נימא משכן איקרי מקדש וחייב ולא לטומאה שבפנים וכן אי הוה כתיב משכן בתרוייהו ה״א דאתא למעוטי מקדש להכי כתוב משכן ומקדש והשתא בחד קרא סגי והוה ידעינן תרוייהו מדמקדש איקרי משכן אלא ע״כ אתא חד קרא לטומאה שבפנים וקשה מכל הנהו שהבאתי שאצריך תרי קראי ובההיא דסוטה ל״ג בקונטרס נוב וגבעון לפי שלא היו סוטות שותות שם כדמוכח בפרק בתרא דזבחים (דף קיב.) וא״ת מ״ש דגבי המדבר המדברה מצריך לרבות נוב וגבעון טפי מבהנך (1) וי״ל משום דבההוא עניינא כתיב כפורת והזה אל הכפרת דמשתעי באהרון ובנוב וגבעון לא היה אהרון אבל קשיא לריב״א הא גבי מעלה עשן נמי כתיב כפרת ונראה לו דגבי שילוח שעיר המדבר כתיב שילוח מתנה ולכך איצטריך ריבוי דאפשר לאין קדושת מחנות בנוב וגבעון כיון שהותרו הבמות: **קידה על אפים.** תימה השתחואה נמי אשכחן על אפיס דכתיב (בראשית מח) ויוצא יוסף אותם מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה (ישעיה מט) אפיס ארץ ישתחוו לך (במדבר כב) ויקוד וישתחו לאפיו וי״ל דמגמרא אית לן קידה על אפיס ומייתי דאשכחן נמי בקרא הכי:

תלה

עין משפט נר מצוה

כט א מיי׳ פ״ג מהל׳ ביאת מקדש הל׳ כב:
ל ב מיי׳ שם הל׳ כג:
לא ג מיי׳ פ״ה מהל׳ תמידין ומוסרין הלכה יג:
לב ד מיי׳ שם הל׳ יג וסי״ו מהל׳ עכו״ם הלכה ו:
לג ה מיי׳ פ״ג מהל׳ ביאת מקדש הל׳ כד:

מוסף רש״י

ונתתי משכני בתוככם. וכשנאמר מקרא זה כבר הוקם המשכן, שהרי בתורת כהנים נכתב וכל אותו הספר באהל מועד נאמר דכתיב (ויקרא א) וידבר ה׳ אליו מאהל מועד, ועל איזה משכן היה מצטיתן עוד אם לא על המקדש (שרובין ב:). קידה. האמורה בכל מקום איכה אלא על אפים (מגילה כב:). **ארצה.** משמע כולו שטוח ארצה (שם) לשון משמעות משמע (ברכות לד:).

רבינו חננאל

מתני׳ נטמא בעזרה ונעלמה ממנו הטומאה כו׳. מנה״מ כי המיטמא בעזרה ושהה שם חייב מדכתיב את מקדש ה׳ טמא וכתיב נמי את משכן ה׳ טמא. אם אינו ענין האי קרא דכתיב את (משכן) [מקדש] ה׳ טמא כשנטמא בחוץ הרא כתיב את משכן ה׳ טמא. תנהו ענין לטומאה שבפנים. דהא תרוייהו משכן ומקדש אקרו. משכן שנאמר ונתתי משכני בתוככם. ותרוייהו אקרו מקדש שנאמר ועשו לי מקדש וכתיב ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן שמעת מינה תרתי. ש״מ דאע״ג דמשכן נמשח ומקדש לא נמשח. ומקדש קדושתו קדושת עולם ומשכן קדושתו קדושת עולם לענין טומאה שניהן שוין. וש״מ כשם שחייבין בטומאה בחוץ כך חייבין בטומאה שבפנים. וארון נמי אקרי מקדש שנאמר ונסעו הקהתים נושאי המקדש: **פיסקא** השתחוה או שהה כדי השתחויה. אמר רבא לא שנו אלא בהשתחויה כלפי חוץ אבל בהשתחויה כלפי פנים אע״ג דלא שהה חייב. השתחויה שאין בה שהייה זו היא כריעה בלבד. אבל פישוט ידים ורגלים זו היא השתחויה שיש בה שהייה. וכמה שיעור זו השהייה חד אמר כשיעור קריאת זה הפסוק כולו וכל בני ישראל רואין ברדת האש וכבוד ה׳ על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחו להודות לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו. וחד אמר כשיעור קריאתו מן ויכרעו אפים ארצה עד סוף הפסוק. ת״ר קידה על אפים. כריעה על ברכים. והשתחויה זו פישוט ידים ורגלים

ז) לולי ג״ל כולהו לאיסתמיטו מקרא

מסורת הש״ס

ו) רש״ל מ״ז, ב) עירובין ב., ג) ברכות לד: מגילה כב:, ד) [בעירובין פרש״י באותן אמר היותר מבואר], ה) [שייך לעיל במשנה יד:], ו) כמו אלא י״ל. רש״ל.

תורה אור השלם

1. כָּל הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת מִשְׁכַּן יְיָ טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ:
במדבר יט יג
2. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת מִקְדַּשׁ יְיָ טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא זֹרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: במדבר יט כ
3. וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכֶכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם:
ויקרא כו יא
4. וְנָסְעוּ הַקְּהָתִים נֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהֵקִימוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן עַד בֹּאָם:
במדבר י כא
5. וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם:
שמות כה ח
6. כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֶת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: שמות כה ט
7. וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֹאִים בְּרִדֶת הָאֵשׁ וּבְכוֹד יְיָ עַל הַבַּיִת וַיִּכְרְעוּ אַפַּיִם אַרְצָה עַל הָרִצְפָּה וַיִּשְׁתַּחֲווּ וְהוֹדוֹת לַיְיָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
דברי הימים ב ז ג
8. וַתִּקַּד בַּת שֶׁבַע אַפַּיִם אָרֶץ וַתִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ וְתֹאמֶר יְחִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם:
מלכים א א לא
9. וְהָיוּ כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל יְיָ אֶת כָּל הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח יְיָ מִכְּרֹעַ עַל בִּרְכָּיו וְכַפָּיו פְּרוּשׂוֹת הַשָּׁמָיִם: מלכים א ח נד
10. וַיִּסַּף אֶל אֲבִיו וַאֶל אֶחָיו וַיִּגַּעַר בּוֹ אֲבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתָּ הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה:
בראשית לז י

הגהות הב״ה

(א) גב׳ מכדי משכן. נ״ב ס״ל מכדי משכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן תרי קראי למה לי אם אינו ענין לטומאה שבחוץ תנהו ענין לטומאה שבפנים בשלמא כו׳: (ב) שם פסוקא וכל בני ישראל וכו׳ לעולם חסדו וחד אמר כמו מויכרעו לסיפ׳: (ג) שם וכן הוא אומר:

או דלמא בפנים גמירי שהייה. בטומאה שאירעה לו בתוך העזרה: **סלה עצמו באויר.** כדי שהייה: **טימא עצמו במזיד.** ואם תמצי לומר צריך שהייה למלקות בטומאת אוכל ושהיית מזיד טומאת מזיד מי בעינא שהייה או לא: **נזיר בקבר.** נזיר שנטמא באוכל בתוך בית הקברות דומיא דנטמא בעזרה שלא נתחייב (בפנים) בכניסתו כגון שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל וכא תכילו ופרע עליו את מעוזיתא גג האהל ונטמא באויר בית הקברות והתרו בו לא ולא ילא ומיהו לא שהה כדי השתחואה: **צריך שהייה למלקות או לא.** קרבן לא שייך הכא כלל אלא כרת בנזיר שנטמא וקרבן נזיר טמא לאו אעון טומאה אתי אלא למיחל עליה נזירות עהרה כשאר מחוסרי כפרה ובענין זה מפורש שהייה זו בתמ' נזיר [ח:]: **כפנים גמירי שהייה.** בטומאת עזרה דשייכא בה השתחויה: **אפי' כל היום כולו.** שהה בהליכתו שהיה הולך ויולא בנחת פטור: **מהו שילטרפו.** היה יולא בקלרה ושהה מעט וחזר והלך דרך יציאתו ושהה מעט מהו שילטרפו לכשיעור: **שפשוט ליה מדידיה.** דלא מצטרפי דהא איהו הוא דאמר אפי' כל היום כולו: **הפס בדלא שהה.** בלא הילוך כלל: **בעא מיניה אביי מרבה.** בר נחמני שהיה רבו. וכל היכא דאיכא בעא מייניה רבה הוא ולא רבא: **בא לו באהרוכה כשיעור קלרה.** שיצא בדרך האהרוכה אבל רק במרולה עד שלא שהה ביציאתו אלא כשיעור דרך קלרה בהילוך בינוני מהו: **שיעור.** אהרוכה גמירי לחיוב וליכא: **או דלמא דוקא גמירי באהרוכה חייב.** לא שנא רק לא שנא לא רק: **לא ניתנה אהרוכה לידחות אצלו.** להתיר אפילו במרולה: **דקיימא לן.** בסנהדרין בחלו הן הנסקרפין (דף פג.) כהן טמא שטימא בעזרה במיתה בידי שמים: **היכי משכחת לה.** דאין בה כרת על כרתן בטומאת בעזרה הוא דמשכחת לה דאי בטומאת בחוץ ובכנס איחייב ליה כרת בכניסתו: **אי לא שהה.** בעבודתו כדי השתחויה: **היכי עביד עבודה.** איזו עבודה קטנה תיעשה בפחות מכדי שהיית השתחואה: **אי אמרת בשלמא.** בכל שיעורי דמתני' בין בשהייה בין ביציאת אהרוכה שיעורא גמירי לחיוב כגון שיעור שהייה ביציאת קלרה או שיעור יציאת אהרוכה בלא שהייה: **משכחת לה.** שהייה בלא חיוב כרת: **כגון דאתיים נפשיה בקלרה.** לאחר שטימא ושהה בשימושו כדי שהייה יצא לו בקלרה ואתם עצמו במרולה עד שלא שהה שיעור עכבתו [ד] ומשנטמא שיעור שהייה ויציאת קלרה בהילוך בינוני אלא

תלה עצמו באויר עזרה מהו. אית ספרים דגרסי אויר עזרה כעזרה דמי או לא ולקשה דבפרק [כל הפסולין] (זבחים דף נב.) אמר טמא שהכנים ידו לפנים חייב דביאה במקלת שמה ביאה ובפרק כל הפסולין (שם דף נב:) נמי אמר ואי אמרת ביאה במקלת שמה ביאה היכי מעייל ידיה בבהונות משמע דאויר נמי נתקדש ועוד אי לאו כעזרה דמי א"כ כשמולין דם ואיכריס למזבח יפסל ביולא [ה] ונראה כגירסת הספרים דגרסי כי גמירי שהייה היכא דבר השתחואה הוא: [ו] **צריך שהייה למלקות.** בטימא עצמו בשוגג אייבי אכל אם היה שרץ במקדש והתרו בו שלא יטמא עצמו בלא שהייה נמי מילקא לקי כדמוכח בפרק מי שאמר הריני נזיר (נזיר ח. ושם) דקאמר התם בעי רבא נזיר והוא בבית הקברות מי בעי שהייה או לא וקאמר ה"ד אילימא [ז] דקאמר לא תנזור מי בעי שהייה כו' ואין לתמוה דהתם בעי רבא אי גמירי שהייה אבראי אבל בפנים למלקות פשיטא ליה דגמירי שהייה דהתם בעי אמ"ל דבפנים גמירי שהייה למלקות בחוץ מהו ור"ת גרס התם רב אשי דרב אשי בעי לה [ח] **או אין צריך.** שהייה למלקות הכא משמע דלקי אשהייה דלא קמיבעיא ליה אלא אי צריך שהייה כשיעור השתחואה או לא ולקשה בפרק בתרא דמכות (דף כא. ושם:) תנן גבי היה לוגם כלאים ואמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא פושט ולובש חייב על כל אחת ואחת ואמר רב ביבי בגמרא לא פושט ולובש ממש אלא מכניס ומוציא ידו בבית אוקלי שלו רב אשי אמר אפי' לא שהה אלא כדי לפשוט ולבוש מכלל דרב ביבי לא מחייב בשהייה ור"ל דרב ביבי לא פליג אדרב אשי אלא נחת לאשמועינן חידוש של שהייה אלא לאשמועינן דבהכנסת בית אוקלי חייב אף על פי שאינו לובש כל המלבוש א"נ לרב ביבי לא לקי אשהייה משום דהוי לאו שאין בו מעשה והכא איירי למ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו א"נ איירי לענין איסור מלקות ולא לענין חיוב ורב אשי דפליג עליה התם וחשב שהייה כמעשה כיון דתחילת הלבישה ע"י מעשה והכא אפי' אי לא בענין שהייה כדי השתחואה מ"מ בענין כדי יציאה וכניסה אבל בפחות מיכן לא כי היכי דבענין גבי כלאים כדי פשיטה ולבישה ונראה לאפי' אמ"ל דגמירי שהייה כדי השתחואה למלקות במקדש ובנזיר היינו משום דדמו לשהייה דקרבן דגבי מקדש אבל לגבי כלאים פשיטא דלא גמירי דלא שייך התם השתחואה כלל: **טימא** עצמו במזיד מאי. לרין לומר דבשעה שטימא עצמו לא ידע שהיה במקדש דאי ידע וטימא עצמו במזיד אפי' שכח אח"כ לא מיחייב קרבן דהא לא שב מידיעתו הוה ואי למלקות בעי לרין לומר דלא התרו בו אלא לאחר שטימא עצמו דאם התרו בו קודם לא בעי שהייה כדפי' לעיל: **נזיר** בקבר צריך שהייה למלקות **או לא.** ות"ת והאמר בפ' ג' מיין (נזיר דף מב. ושם) גבי נזיר שהיה מת מונח על כתיפו והושיטו לו מת אחר ונגע בו יכול יהא חייב מ"ל ולא יחלל ממי שאינו מחולל יצא זה שמחולל ועומד ופריך מדתנן היה מטמא ואמרו לו אל תטמא חייב על כל אחת ואחת ומשני כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין משמע כל זמן שלא פירש מן המת אינו חייב כמה שהושיטו לו מת אחר משום דאין מוסיף טומאה על טומאה [ג] וכל זמן שמונח בידו אינו בטומאת ז' ולא מיחייב אלא שלא בחיבורין שכבר פירש מן הראשון דמי שהיה אז נוגע בו לא היה טמא אלא טומאת ערב לכך כשחזר ונגע בו חייב שהוסיף טומאה בנגיעה זו דמי שהיה נוגע בו בשעת נגיעה זו יהיה טמא טומאת ז' וא"כ הכא אמאי יצאה על השהייה כל זמן שלא פירש ויל דהא דפטר ליה כשהושיטו לו מת אחר היינו בשלא הספיק להשליך מת הראשון מעליו לפיכך אינו מוסיף טומאה אבל הכא הוא מוסיף טומאה שבכל שעה הוא מוזהר לפרוש מן הקבר ות"ת מפרש דהכא איירי בשנטמא סמוך לחשיכה דבלא פירש נמי מוסיף לו יום אחד ע"י שהייה ונראה דהיא דנזיר דמפליג בין בחיבורין בין שלא בחיבורין אתי כמ"ד במסכת שמחות [ד] (פ"ד) דאפי' באותו יום שנטמא אינו יכול לחזור ולטמא לפי שמוסיף טומאה בחיבורין כדפרי' אבל למאן דאמר דהתם ליטמא באותו יום עצמו דלא תשיב ליה תוספת טומאה כיון שאינו מוסיף ימים לא אתיא: **אי** דשהה בר כרת הוא. הק' ר"ת מה בכך אם הוא בר כרת מ"מ איכא נפקותא טובא דהא קיימא לן (מכות דף כג.) חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן ואם בטל כרת נשאר עליו מיתה ועוד נפקא מינה דמיתה כגון שהיד בשמוש טומאה ושגג בטומאת מקדש: אפילו

מסורת הש"ס

א) מיר ח. ע"ש, ב) סנהדרין פג., ג) ליתא בדפו"י, ד) [ע"ל משנטמא וכ"ה בדפו"י], ה) [ועי' משנה למלך ול"מ], ו) [שייך לעיל טז:], ז) נ"ז שייך לעיל טז:, ח) [ע"ש הלכה ח ט ופליגי ר"ש ור' עקיבא ר"ע מחייב ור"ע פוטר אבל דברי לתחלה ליכא למ"ד והכדיא קתני התם ברשא היה עומד וקיבר וכו' פירש הרי זה לא יטמא ולא קפליג ר"ע ועי' בהרא"ש בה"ק הלכות טומאה סי' ז'],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לריך וכו' אילימא דקאמרי ליה לא: (ב) בא"ד לה הבי נסמוך: (ג) ד"ה נזיר וכו' טומאה דבל זמן:

גליון הש"ם

גמ' היכי משכחת לה. עיין סנהדרין דף פג ע"ל תוס' ד"ה ולא:

מוסף רש"י

בעי שהייה למלקות. דלא ליקי עד דליסחי ביה כדי שיעור השתחויה (נזיר יז.).

לד א מיי' פ"ח מהל' שגגות הלכה ד:
לה ב מיי' פ"ג מהל' ביאת מקדש הל' כא ופי"ח מהל' שגגות סה:
לו ג מיי' פ"ו מהל' נזירות הלכה ח ט ופ"ה הל' יט) סמג לאוין לז ועי"ש:
לז ד ה ו מיי' פ"ג מהל' ביאת מקדש הלכה כד סמג לאוין דש:
לח ז מיי' שם פ"ד הל' ח סמג לאוין שם:

רבינו חננאל

אדם טמא שהלה עצמו באויר עזרה אם חייב משום טומא מקדש או דלמא כיון דלא נגע לאו. ועלתה בתיקו: [ה] וכן בעיא דרבא דבעא להתחייב קרבן ודאי גמירי לה דצריך שהייה אבל מזיד למלקות צריך שהייה או לא: וכן בעיית ר"ב אשי טימא עצמו במזיד ונעלמה ממנו עכשיו צריך שהייה או לא: וכן נזיר בקבר צריך שהייה למלקות או לא. אלו הבעיות כולן עלו בתיקו. וקימא לן כל תיקו דאיסורא לחומרא. וכיוצא בנזיר כהן בזמן הזה הנכנס לבית הקברות: **ירושלמי** עד כמה היא השתחויה משום ר' יהושע בן לוי אמרו כדי שאילת שלום בין אדם לחבירו. משום ר' יוחנן אמרו כדי שאילת שלום תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי. נטמא בעזרה וצריך לצאת ריש שם שני דרכים אחת ארוכה כ' אמה ואחת קצרה עשר אמות. יצא בארוכה חייב שהיה לו לצאת בקצרה. אבל אם יצא בקצרה פטור. אמר רבא ואפי' עקב בצד גדול פטור. והוא דלא שהה כלום אלא מהלך עד שיצא לחוץ: בעא מיניה אבי מרב' בא בארוכה דרך קצרה מהו. כגון שרץ בארוכה ויצא כשיעור יציאתו בקצרה מהו. א"ל חייב לא נתנה ארוכה לדחות אצלו. כלומר כולי עלמא חייב בה וזה פטור. ואתקיף לה ר' זירא אי הכי דלא צריכי שיעור אלא לעולם בארוכה חייב בקצרה פטור. הא דתניא טמא ששימש במיתה היכי משכחת לה. אי שהה ושימש בר כרת הוא אי לא שהה היכי שימש.

ה) גירסת רמיני בעיא דתלה קודם בעיא לרין שהייה למלקות יל"ה בכמה הלשונות יכ"ל מהתוס'.

אפילו נכנס בולו חוץ מחוטמו טהור. ואם נכנס דרך פניו משנכנס רובו טמא אבל במיעוטו לא דר' מושעיא דהכא אית ליה אפי' גבי טומא שנכנס למקדש ביאה במקצת לא שמה ביאה דבפ' כל הפסולין (זבחים דף נב: ושם) פריך לעולא דאמר ביאה במקצת שמה ביאה ועוד דאפי' עולא דאמר שמה ביאה דוקא גבי מקדש כדמפרש התם משום דכתיב בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא מה נגיעה במקצת שמה נגיעה אף ביאה במקצת שמה ביאה אבל גבי בית המנוגע מודה דלא שמה ביאה דלא מצינו שהקיש הכתוב דאי לא תימא הכי תקשה לעולא ממתניתין דמס' ידים (פ"ג מ"ח) ומייתי לה בפ"ב דחולין (דף לג:) המכניס ידיו לבית המנוגע ידיו מתלות דברי ר' עקיבא וחכ"א ידיו שניות ומפרש במסכת חולין דכ"ע ביאה במקצת לא שמה ביאה ובגזירה ידיו אינו גופו קמיפלגי ומיהו כשנכנס רובו הוי טמא דרובו ככולו ומימה דדרך אחוריו נמי כשנכנס רובו יהא טמא מטעם דרובו ככולו ומשנכנס כולו הוי טמא מידי דהוה אכלים שבבית וי"ל דאם כן לא היה חילוק בין דרך ביאה לדרך אחוריו ואמאי כתיב והבא אל הבית דמשמע דרך ביאה וליכא למימר דאיצטריך לומר דהכא טעון כיבוס בגדים כשסהה בכדי אכילת פרס דסברא הוא דאפי' נכנס דרך אחוריו כולו אם סהה כשיעור שהייה דטעון כיבוס בגדים דבכל ענין כתיב [1](והבא אל הבית) והאוכל בבית יכבס בגדיו:

דרך ביאה אסרה תורה.

תע"ג דאמר בפ"ק דחולין (דף י: ושם) דיליפה דרך אחוריו שמה יליפה דקאמר כ"ג ביום"כ יוכיח דכתיב ביה יליפה ותנן יצא ובא לו דרך כניסתו היינו משום דדרך נאמר כתלמיד הנפטר מרבו דדמפרש בפ' הוליאו לו (יומא נג.): **ואין איבלין שם קדשי קדשים.** אפילו יש נקב לראות [6] שם דרך פתח עזרה דבעינן שיראה פתח עזרה בשעת אכילה דדאמר בפ' איזהו מקומן (זבחים ד' נו.)[7]: **ואין שוחטים שם קדשים קלים.**

[8] והי"ה דאין אוכלין דנגיס ועליות לא נתקדשו דאמר בפרק כילד צולין (פסחים דף פה: ושם) אלא נקט שחיטה משום דאכילה בעזרה לא שייכא בקדשים קלים: **וטמא** שנכנס דרך נגין להיכל פטור. תימה אמאי פטור תיפוק ליה דחייב משום גג דהיכל גופיה שהרי נתקדש דמשמע בסוף פרק כילד צולין (שם) גבי הא דאמר רב גגין ועליות שמה ביאה אבל גבי בית המנוגע מודה דלא שמה ביאה דלא מצינו שהקיש הכתוב דאי לא תימא הכי תקשה לעולא ממתניתין דמס' ידים (פ"ג מ"ח) ומייתי לה בפ"ב דחולין (דף לג:) המכניס ידיו לבית המנוגע ידיו מתלות דברי ר' עקיבא וחכ"א ידיו שניות ומפרש במסכת חולין דכ"ע ביאה במקצת לא שמה ביאה ובגזירה ידיו אינו גופו קמיפלגי ומיהו כשנכנס רובו הוי טמא דרובו ככולו ומשנכנס כולו הוי טמא מידי דהוה אכלים שבבית וי"ל דאם כן לא היה חילוק בין דרך ביאה לדרך אחוריו ואמאי כתיב והבא אל הבית דמשמע דרך ביאה וליכא למימר דאיצטריך לומר דהכא טעון כיבוס בגדים כשסהה בכדי אכילת פרס דסברא הוא דאפי' נכנס דרך אחוריו כולו אם סהה כשיעור שהייה דטעון כיבוס בגדים דבכל ענין כתיב [1](והבא אל הבית) והאוכל בבית יכבס בגדיו: **

ואי בעם הארץ אידי ואידי אכל שתי זיתי חלב בהעלם אחד הוא ואלא בשאין סמוך לוסתה ובמאן אילימא בתלמיד חכם ולא חדא לא מיחייב [2]אבניסה אנוס [3]אפרישה מזיד אי בעם הארץ חדא הוא דמיחייב אפרישה הדר אמר רבא לעולם בסמוך לוסתה ובתלמיד חכם [4]ותלמיד חכם לזו ואין תלמיד חכם לזו אמר רבא ותרוייהו תנינהו כניסה תנינא פרישה תנינא פרישה תנינא [5]דקתני היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב כניסה תנינא [6]נמצא על שלו טמאין וחייבין בקרבן מאי לאו [7]בסמוך לוסתה ואכניסה א"ל רב אדא בר מתנא לרבא לעולם אימא לך בשלא סמוך לוסתה ואפרישה וכי תימא פרישה למה לי הא תנא ליה הא איצטריך לאשמועינן [8]נמצא על שלה טמאים בספק ופטורין מן הקרבן ואיידי דבעי מיתנא נמצא על שלה תנא נמי נמצא על שלו אמר ליה רבינא לרב אדא מי מצית לאוקמה לההיא בשלא סמוך לוסתה ואפרישה והא נמצא קתני ונמצא לבתר הכי משמע ואי אפרישה מעיקרא כי פריש ליה מעיקרא הויא ליה ידיעה א"ל רבא ציית מאי דקאמר רבך היכי [9]מצית דתניא עלה זו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה ואם איתא מצות לא תעשה היא אמר ליה אי תניתא חסר ותני הכי זו היא מצות לא תעשה שבנדה שחייבין עליה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב זו היא מצות עשה שבנדה כו' אמר מר פירש מיד חייב היכי עביד אמר רב הונא משמיה [10]דרבא [11]נועץ עשר צפרניו בקרקע עד שימות [12]וטוביה אמר רבא זאת אומרת [13]המשמש מת בעריות פטור דאי סלקא דעתך חייב הכא מאי טעמא פטור משום דאנוס הוא אי אנוס הוא כי פירש מיד נמי ניפטר אנוס הוא אמר ליה אביי לעולם אימא לך המשמש מת בעריות חייב והכא מאי טעמא פטור משום דאנוס הוא והא דאמרת כי פריש מיד אמאי חייב שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה אמר ליה רבה בר חנן לאביי אם כן מצינו ארוכה וקצרה בנדה

ואנן

ואי בעם הארץ אידי ואידי אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא. משמע הכא דאע"פ שנודע לו ביניתים שגא על הנדה כיון שלא נודע לו שנתחייב חטאת שסבור להיות אנוס חשביון ליה בהעלם אחד וכן פירש בקונטרס וא"ת דאמר בפ' כלל גדול (שבת דף עא. וש"ס) בעי מייניה ר' ירמיה מר' זירא קלר וטומן כתלי גרוגרת בשגגת שבת וחזרן מלאכה ומזר וקלר כתלי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכה מהו שיצטרפו א"ל חלוקים הן לחטאות ולא מיצטרפי פירוש שאם היה בכל פעם כגרוגרת היה חייב שתי חטאות אע"פ שלא היתה ידיעת איסור ביניתים וי"ל דרבא לטעמייה דסבירא ליה התם[6] דאינו חייב אלא אחת אי נמי התם חשיב ליה ידיעה כיון שנודע לו כל מה שהיה ספק בחותה שעה:

לעולם אימא לך שלא בסמוך לוסתה ואפרישה. והולא הדין דה"מ למימר בסמוך לוסתה ואפרישה: **והא נמצא** קתני. מימה דעדיפא מייניה הוה מני למיפרך מהא דקתני סיפא נמצא על שלה טמאים מספק ופטורין מן הקרבן ואמאי פטור כיון דאמרה נטמאתי:

המשמש מת בעריות פטור. והא דתנן בפרק ג' דנדה (דף יד.) נמצא על שלה כשיעור וסתה חייבין בקרבן ומפרש בגמרא משל בשמש ועד זה נכנס וזה יולא וצריך לאוקומה דפירש בקישו דאי בפירש מת אין זה שיעור וסתה: **דאי** ס"ד חייב כו'. כל מה שמדקדק רבא מן המשנה יכול לדקדק מן הפסוק דנפקא לן בשמעת' אחרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי מדכתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב וגו' אמר רב פפא האי לא תקרב לא חפרוש נמי הוא כדכתיב האומרים קרב אליך אל חגש בי כי קדשתיך פי' הרגישה שנטמאת והודיעה אותך לא תקרב עצמך אליך מיד וחגלה ערותה אלא נערן צפרניך בקרקע עד שימות האבר ויסור קשויו ואח"כ תפרוש. ואמר ליה תני במתניתין הוו היא מצות לא תעשה ועשה שבנדה שחייבים עליה. היה משמש עם הטהורה ואמר לו נטמאתי כו'. אמר רבא זאת אומרת משמש מת בעריות פטור. פי' אם ישמש אדם באבר מת כלומר בלא קישוי בעריות פטור דאין מפרישתו כשהוא אבר מת מן הנדה. אביי אמר לעולם משמש מת בעריות חייב. והכא היינו טעמא דפטור משום דאנוס הוא. ואמאי כי פריש מיד חייב דהוה ליה למפרש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה. אמר ליה רבא בר בר חנן אי הכי מצאנו ארוכה וקצרה בנדה

היינו הנאה מועטת פטור דלא נטעי למימר משמש מת בעריות פטור מדשבקינן להאי ליטנא דתנן גבי מקדש ומשני דלהכי שבקינן משום דלא מיתני שפיר כיון דארוכה דהתם קצרה דהכא וכי תימא דליתני איפכא בקצרה חייב בארוכה פטור כיון דלא מצי למיתני כי התם שבקינן לההוא ליטנא לגמרי ועוד שאם כן לא היה שונה טעם הפטור והחיוב דאדרבה ארוכה משמע טפי חיוב וקצרה פטור:

אלמא

דמשמע הא פירש בחבר מת פטור שמעינן מינה שהמשמש בעריות בחבר מת פטור: **דאי סלקא דעתך** בעלמא חייב הכא מאי טעמא פטור: **משום דאנוס הוא.** דאין לו עוד מה לעשות: **כי פירש מיד נמי ליפטר.** הואיל (ג) ואין מלוק פטור לחבר מת [8]ומשמע בקושי: **מצינו ארוכה וקצרה.** חילוק בין קצרה וארוכה שאם הארין ושהה פטור ואם פירש בקצרה כלומר מיד (הוי) חייב:

ואמן

מסורת הש"ס

(ה) ואפריסה מיד ומי כל"ל. רש"ל, ג) [לעיל יד:], ג) נדה יד. [כריתות ח:], ד) כדפו"י הגי' אלגם, ה) [ל"ל דלכן], ו) גילכת הערוך ועיב ופי' שם המבר כן, ז) יבמות נה: [סנהדרין נה.], ח) [נדה יד:], ט) כדפו"י הגירסי' ממשמע, י) כם"ל: הוי, כ) [דף ע:].

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה אכל וכו' לוסתן כדאמר לקמן מרהורתם ואין: (ב) ד"ה ל"ל כו' הכי זו היא כו' אם אמר: (ג) ד"ה כי וכו' הואיל דבעלמא אין מלוק:

מוסף רש"י

נמצא על שלו. בסמכת נדה בפרק כל היל (יד.) דלך בנות ישראל משמשות בשני עדים, שני עדים לקנת אחד לי ואחד לה, נמצא על שלו ודאי בשעת תשמיש היה ובועל נדה בשוגג הוה וחייבים שתי חטאות (כריתות יז.) ואפילו לאחר זמן שאם לאחר בעילה ומן אחרן קודם קינוח ביתוע שהיה דם בשעת תשמיש (נדה יד.). טמאין. שאיסה טומאת שבעה, כדין בועל נדה, כדכתיב (ויקרא עו) ומהני נדתה עליו (שם).

רבינו חננאל

ראי עם הארץ הכנסה ופרישה בהעלם אחד ולאוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד דמי. וקימא לן דאינו חייב אלא אחד. ואמרינן אף בשלא סמוך לווסתה. ובמאן אמרו הני דחייב שתים אי ת"ח אפילו אחת אינו חייב. מאי טעמא אכניסה אנוס הוא וקימא לן דכל אנוס פטור הוא דמאי הוה ליה למיעבד וכי לא ישמש מטתו לעולם הלכך פטור הוא. אפרישה מזיד הוא. ומזיד לאו כר קרבן הוא ואי עם הארץ אפרישה מחייב אכניסה פטור דאנוס הוא. והדר רבא ופריק בסמוך לוסתה ובת"ח דידע דצריך למיפרש מאשתו סמוך לווסתה. ואינו ת"ח דידע כי הפורש חייב שיציאתו הנייה לו כביאתו. אכניסה מיחייב דהוה ליה למיפרש ענוה סמוך לווסתה כו' כדאמרן. אפרישה נמי מיחייב דהא לא ידע שהפרישה מיד אסורה ובשתיהן שוגג הוא לפיכך חייב שתים: אמר רבא שתיהן שנינו חיובן במשנתנו. פרישה דתנן ופרש מיד חייב כו'. כניסה דתנן בפרק נדה פ"ב נמצא על שלו טמאין וחייבין

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ה מהל' שגגות הלכה ז:
מט ב מיי' שם הל' ו:
נ ג מיי' שם הל' ז:
נא ד ה ו מיי' שם הל' ו:
נב ז מיי' פ"ד מהל' מיקוה ביאה הלכה יא סמג לאוין קיא ועשין רמג טוש"ע י"ד סי' קפה סעיף ד:
נג ה מיי' שם פ"ל הל' יא סמג לאוין כ טור אה"ע סי' כ:

רבינו חננאל (המשך)

בקרבן. פי' איש ששימש עם אשתו ונתקנח הוא בסמרטוט והיא נתקנחה בסמרטוט אחר והן נקראים עדים ואם נמצא דם על העד שלו דראי עם נדה שימש. והן טמאין וחייבין קרבן כי בשגגה באת לידו. ואמרינן מאי לאו בסמוך לוסתה ואכניסה דאי לא בסמוך לוסתה אמאי חייב אנוס הוא אלא לאו בסמוך לווסתה ואכניסה. ואחי למידחי האי דקדיקא דרבא ולאוקמא אפרישה ושלא בשעת ווסתה. ולא מתוקמא אפרישה מדקתני נמצא ונמצא השתא משמע. ואי אפרישה הוא הויא להו ידיעה מקמי הכי בעידנא דתשמיש. (ורחי') אי הכי עשה ולא תעשה הוא. והאי דקתני זו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה זו היא מצות עשה ולא תעשה הוה ליה למיתנא [6]. פי' עשה כדחזקיה דאמר ותהי נדתה עליו נדתה תהא עליו. מיכן אזהרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי שלא יפרוש. לא תעשה שנאמר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב וגו' אמר רב פפא האי לא תקרב לא חפרוש נמי הוא כדכתיב האומרים קרב אליך אל חגש בי כי קדשתיך פי' הרגישה שנטמאת והודיעה אותך לא תקרב עצמך אליך מיד וחגלה ערותה אלא נערן צפרניך בקרקע עד שימות האבר ויסור קשויו ואח"כ תפרוש. ואמר ליה תני במתניתין הוו היא מצות לא תעשה ועשה שבנדה שחייבים עליה. היה משמש עם הטהורה ואמר לו נטמאתי כו'. אמר רבא זאת אומרת משמש מת בעריות פטור. פי' אם ישמש אדם באבר מת כלומר בלא קישוי בעריות פטור דאין מפרישתו כשהוא אבר מת מן הנדה. אביי אמר לעולם משמש מת בעריות חייב. והכא היינו טעמא דפטור משום דאנוס הוא. ואמאי כי פריש מיד חייב דהוה ליה למפרש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה. אמר ליה רבא בר בר חנן אי הכי מצאנו ארוכה וקצרה בנדה

[6]) עי' רשב"ם.

אלמא שלא בסמוך לוסתה עסקינן. פירש בקונטרס דאי בסמוך לוסתה כיון דמשמש מת חייב כי פירש נאחר מת נמי חייב משמע מתוך פירושו דחייב שמיס אפי' כי פירש נאחר מת ולהכי אע"ג דחייב אכניסה מיחייב נמי אפריסה וכן פירש בסמוך גבי כי איתמר דאביי בעלמא איתמר דפריש נפשיה דאע"ג דאיכא מיעוטא דאביי ד' ואין חילוק בין פירש בקושי לפירש מת ונראה שכן דעתו דכיון דנגע עליה סמוך לוסתה מתחלה שגג בשמיהן אכניסה ואפריסה וכשאמרה לו נטמאתי הוי ידיעה בין שגגת כניסה לשגגת פריסה שבעת פריסה חשיבה שגגה אע"פ שידע בשעת פריסה שהוא עכשיו בועל נדה כיון שע"י כניסה נאה לו וקשיא דהא משמע לעיל דלא משכחת חייב ד' אלא בתלמיד חכם לזו ולא לזו ולהאי פירוש משכחת לה בתלמיד חכם לשמיהן וכגון שפירש מת ו"ל דהא דאוקים בתלמיד חכם לזו ולא לזו משום דסבר משמש מת פטור ולא מיחייב שמיס אלא בפירש מיד ומה שהזכיר כאן בקונטרס ובתלמיד חכם לזו ולא לזו כדאוקימנא משום פירש בקושי פירש כן אבל קשיא דנמסכת שבת שילהי פרק הזורק (דף קב.) גבי ההיא דתנן זה הכלל כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה מוכח דאם זרק אבן ונזכר לאחר שילאה מידו פטור ואף על גב שמתחלה ילאה מידו בשוגג ולא היה יכול להחזירה עוד ונראה לפרש דדייק מדקרי ליה חייב אנוס מכלל דבשלא סמוך לוסתה עסקינן דאי בסמוך לוסתה לא שייך למיקרייה אנוס כיון שפשע בשעת כניסה ולא מיפטר אלא משום דהויא חדא שגגה שהכל נא על ידי שגגה ראשונה ואם תאמר מי דחקו לאחיי לאוקומה מתני' שלא בשעת וסתה ולפטור לגמרי היכא דפירש מת לוקמה בסמוך לוסתה ולוקי פטור דמתני' אפריסה ויש לומר דלישנא דמתניתין משמע ליה דפטור לגמרי בשלא פירש מיד: **אמר** קרא ותהי נדתה עליו. מעליו דרש אבל מותהי לא דרש דהא איצטריך לכדדרש בהחולץ (יבמות דף מט:) דאפי' בשעת נדתה קדושין תופסין דה: **לא** תעשה מנ"ל. [9] דלא מיחייב חטאת אא"כ יש בה לאו מידי דהוה אפסח ומילה: מדבעי

ואנן במקדש תנן אלא משום דלא דמי ארוכה דהכא קצרה דהתם וארוכה דהתם קצרה דהכא מתקיף לה רב הונא בריה דרב נתן ומי אמר אביי אנוס הוא אלמא בשלא סמוך לוסתה קאמרינן והא אביי דאמר חייב שתים אלמא בסמוך לוסתה עסקינן כי איתמר דאביי בעלמא איתמר בעא מיניה רבי יונתן בן יוסי בן לקוניא מרבי שמעון בן יוסי בן לקוניא אזהרה לבועל נדה מנין מן התורה [6] שקל קלא פתק ביה אזהרה לבועל נדה [1] ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב אלא אזהרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי דלא ניפריש מיד מנלן אמר חזקיה אמר קרא [2] ותהי נדתה עליו אפי' בשעת נדתה תהא עליו אשכחן עשה לא תעשה מנלן אמר רב פפא אמר קרא לא תקרב לא תקרב נמי לא תפרוש הוא דכתיב [3] האומרים קרב אליך אל תגש בי כי קדשתיך [7] ת"ר [4] והזרתם את בני ישראל מטומאתם אמר רבי יאשיה מיכן אזהרה לבני ישראל [5] שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וכמה אמר [7] רבה [8] עונה א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי כל שאינו פורש מאשתו סמוך לוסתה אפילו הויין לו בנים כבני אהרן מתים דכתיב והזרתם את בני ישראל מטומאתם [5] והדוה בנדתה וסמיך ליה [6] אחרי מות אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הפורש מאשתו סמוך לוסתה הויין לו בנים זכרים דכתיב [7] להבדיל בין הטמא ובין הטהור וסמיך ליה [8] אשה כי תזריע וילדה זכר רבי יהושע בן לוי אמר הויין לו בנים ראויין להוראה דכתיב [9] להבדיל ולהורות אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המבדיל על היין במוצאי שבתות הויין לו בנים זכרים דכתיב להבדיל בין הקדש ובין החול וכתיב התם להבדיל בין הטמא ובין הטהור וסמיך ליה אשה כי תזריע רבי יהושע בן לוי אמר בנים ראויין להוראה דכתיב להבדיל ולהורות אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר כל המקדש את עצמו בשעת תשמיש הויין לו בנים זכרים שנאמר [10] והתקדשתם והייתם קדושים וסמיך ליה אשה כי תזריע: רבי אליעזר אומר השרץ ונעלם ממנו כו': [11] מאי בינייהו אמר חזקיה שרץ ונבלה איכא בינייהו ר' אליעזר סבר בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי ורבי עקיבא סבר [12] לא בעינן עד דידע דכיון דידע דאיטמא בעולם לא צריך אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי וכן אמר עולא שרץ ונבלה איכא בינייהו דעולא רמי דרבי אליעזר אדרבי אליעזר ומשני מי א"ר אליעזר בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי ורמינהו [13] אמר רבי אליעזר מה נפשך חלב אכל חייב נותר אכל חייב שבת חילל חייב יום הכפורים חילל חייב אשתו נדה בעל חייב אחותו בעל חייב אמר לו רבי יהושע הרי הוא אומר [11] או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה [7] עד שיודע לך במה חטא ומשני התם אשר חטא והביא אמר רחמנא חטא כל שהוא הכא מכדי כתיב [12] בכל דבר טמא או בנבלת שרץ טמא למה לי שמע מינה בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי ורבי עקיבא [13] איידי דבעי

ואנן במקדש תנן. והוה ליה למיתני נמי בנדה בהדה: ומשני משום דלא דמו. דהא ארוכה דהכא פטור בקצרה דהתם וקצרה דהכא חייב בארוכה דהתם: **אלמא בשלא סמוך לוסתה.** קשי מתני' דלי בסמוך לוסתה ושגג ביכולני לבעול הוה ליה שוגג בין אכניסה בין אפריסה דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שמא תאמר נטמאתי ואי משמש בארבר מת נמי חייב שמין כי פרש בארבר מת נמי חייב שמין כאן אונס: **והאמר אביי.** לעילא [6] אמתני' חייב שמיס ולא מצינן לאוקמיה אלא בסמוך לוסתה ובתלמיד חכם לזו ואין תלמיד חכם לזו כדאוקימנא לעיל: **כי איתמר דאביי.** דחייב שמיס בעלמא איתמר ולא אמתני' דאילו מתני' דכיון דמפליג בין פרש בארבר מת לפרש בקושי בשלא סמוך לוסתה עסקינן והלכך פרש בארבר מת פטור דאנוס הוא פרש בקושי חייב והיא לו לפרוש בהנאה מועטת ולאמר אביי לעיל חייב שמיס בעלמא איתמר מילתא באי נפשה והכי איתמר המשמש עם הטהורה בסמוך לוסתה ושגג ביכולני לבעול ואמרה לו נטמאתי חייב שמיס ואין חילוק בין פרש בקושי לפרש מת דמשמש מת בעריות נמי חייב וזה בתחלתו נמי שוגג בשמיהן ובתלמיד חכם לזו ולא לזו כדאוקימנא [ע"ל] דלא הוי שני זימי חלב בהעלם אחד: **שקל קלא.** פיסת רגנים: **פתק ביה.** זרק בו: **קרב אליך.** עמוד בעצמך. ליצני הדור היו אומרים לנביא עמוד בעצמך אל תגע בי אלא אטמאך שאתה קדוש ואני טמא. קדשתיך טמאתיך כמו (מני ג) הן יצא מים בשר קדש וכמו (דברים כג) פן תקדש: **והזרתם.** והפרשתם כמו ויזרו [7]: **אזהרה לישראל וכו'.** דסמיך ליה והדוה בנדתה בההוא ענינא: **עונה.** במסכת נדה מפורש או יום או לילה אם ואם ואם ביום יפרוש כל היום ואם ואם בלילה יפרוש כל הלילה והכי מפרש לה במסכת נדה בפרק האשה (דף סג:): **ולהבדיל כו'.** המבדיל בין טומאה לטהרה תלד אשתו זכר: **להבדיל ולהורות.** בענינא דשמוי יין כתיב ולהבדיל בין הקדש ובין החול בין הטמא וגו' ולהורות את בני ישראל: **המקדש עצמו בשמשים.** דרך לגיעות: **שרץ ונבלה.** טמא שרץ וטמא נבלה בידיעה שבתחלה ידע שנגע בשרץ או בנבלה אבל לא ידע באיזה מהן שגג [8] ואותה טומאה נעלמה כשאכל קדש: **מה נפשך.** משנה היא בכריתות [ע"ט.] חלב ונותר לפניו אכל אחד מהן בשוגג ואינו יודע איזה מהן ושבת ויום"כ עשה מלאכה באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן אשתו נדה ואחותו עמו בבית שגג באחת מהן ואינו יודע באיזו מהן ר"ל מחייב חטאת רבי יהושע פוטר אמר רבי אליעזר מה נפשך כו': **אשר חטא והביא אמר רחמנא.** אי הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא. אי בה לקדרים רבי יהושע מפיק ליה ר"ל נקמן בשמעתין לדרשא אחרינא: לכדרבי

[1] [פסחים סב: ר"ה כה.], [2] נדה סג: ע"ש (יבמות סב), [3] [יבמות סב: ע"ש], [4] [ביבמות סב: ובנדה סב: איתא רבא ובשלאלתות איתא ר' אבא], [5] [ענין עונה ע"ז עה.], [6] נדה נח:, [7] הוריות ה. כריתות יט., [8] [פסחים מז: יבמות נד: וש"נ], [9] [לך ח:], [10] [ויקרא כג.], [11] [רש"ש מת"ז],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא וכו' דלא מיחייב חטאת. עי' נ"ק לך קה ע"ב תוס' ד"ה מלי וחמיס לף קו ע"א תוס' ד"ה לזהרה:

רבינו חננאל

ואנן במקדש תנן. א"ל לא דמו להדדי ארוכה דמקדש חייב דשהי. וארוכה דנדה פטור דבעי למשחי עד שימות האבר. קצרה דמקדש פטור דלא שהה. קצרה דנדה חייב דלא שהה ויצא בהנאה מרובה. ואקשינן וכי אביי בלא סמוך לוסתה מיקים לה למתני' דקתני הכא אנוס הוא. והא הוא דאמר חייב שתים ומשום דהוא סמוך לוסתה. ופרקינן כי אחמר דאביי בעלמא אחמר כגון דסבר שהיא אשתו ובא עליה ונמצאת אחותו. על זה אמר אביי אע"ג דכי אנוס הוא אין לפרוש מיד בהנאה מרובה אלא עד שימות אברו כדי שתהיה הנאתו מעוטה: ת"ר והזרתם את בני ישראל מיכן אמרו אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן. וכמה אמר רבה אמר עונה. ופירש משמיה דר' יוחנן בסוף מסכת דע"ז בענין כדרך שאמרו בטהרות כך אמרו ביין נסך. וכמה או יום או לילה. ואסיקנא לעולם י"ב שעה ביום השמועה בנדה פרק תינוקת שלא הגיע זמנה לראיית וניסת. וכל שאינו פורש מאשתו ענה סמוך לוסתה אפילו הויין לו בנים כבני אהרן מתים. וכל הפורש מאשתו כמו שאמרנו הויין לו בנים זכרים כו'. ר' יהושע בן לוי אומר הויין לו בנים הראוין להוראה כו'. משמיה דר' יוחנן אמרו כל המבדיל על היין במוצאי שבת הויין לו בנים זכרים כו'. ר' יהושע אומר בנים הראוין להוראה. שנאמר להבדיל ולהורות: א"ר אלעזר כל המקדש עצמו בשעת תשמיש הויין לו בנים זכרים. שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים וכתיב בתריה אשה כי תזריע וילדה זכר: **מתני'** ר' אליעזר אומר השרץ ונעלם ממנו כו'. מאי בינייהו אמר חזקיה שרץ ונבלה איכא בינייהו. פי' ר' אליעזר דייק מדכתיב או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו בעינן עד דידע במה נטמא או בשרץ או בנבלה ואח"כ נעלם ממנו ובכך יתחייב. ור' עקיבא דייק מדכתיב לכל טומאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו. כיון דידע דאיטמי בטומאה בעולם חייב. ורמינן עלה איני

מוסף רש"י

שקל קלא. פיסת רגנים, מיס"ל בלע"ז (ד"ה כה.). **והזרתם את בני ישראל.** וסמיך ליה והדוה בנדתה (נדה סג:). **עונה.** אם תעלה לרחוק כיום אמור לה בלילה כל היום ואם רגילה לרחוק בלילה כל הלילה (יבמות סב:). **שרץ ונבלה.** לפנינו וידע שנגע באחד מהם ואינו יודע באיזה מהם נגע וכשבא לתקדש שכח אותו ומשיגא מזכר (נדה כח:). ר' אליעזר סבר כו'. ר"ל לאוכל אם שרץ אבל דבעינן עד דידע אם בשרץ איטמי מ' (שם).

והתני ר' אליעזר מה נפשך אשתו נדה בעל חייב אחותו בעל חייב חלב אכל חייב נותר אכל חייב כו' כדתנינן בכריתות פ"ד. הנה לר' אליעזר לא בעי לידע במה חטא. ופרקי' שאני התם דכתיב או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה כל דהו אבל הכא מכדי כתיב או נפש אשר תגע ככל דבר טמא וגו'. או בנבלת שרץ טמא ונעלם למה לי אלא ש"מ עד דידע אי בשרץ נגע אי בנבלה נגע. ור' עקיבא אמר לך מדאצטריך

דבעי למיכתב בהמה וחיה [6] **לכדרבי כתיב נמי שרץ כדתנא** [7] **דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה** [8] **ורבי אליעזר האי** [1] **בה מאי עביד ליה פרט** [9] **למתעסק ורבי יוחנן אמר משמעות דורשין איכא בינייהו וכן אמר רב ששת משמעות דורשין איכא בינייהו דרב ששת מחליף דרבי אליעזר לרבי עקיבא ודרבי עקיבא לרבי אליעזר** [2] **בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו אמר ליה הרי העלם טומאה בידו** [3] **וחייב אדרבה הרי העלם מקדש בידו ופטור אמר רב אשי חזינן אי מטומאה קא פריש הרי העלם טומאה בידו וחייב אי ממקדש קא פריש הרי העלם מקדש בידו ופטור אמר ליה רבינא לרב אשי כלום פריש ממקדש אלא משום טומאה כלום פריש מטומאה אלא משום מקדש אלא לא שנא** [4] **תנו רבנן** [5] **שני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך בראשון ולא נכנס בשני ונכנס חייב הלך בראשון ונכנס הזה ושנה וטבל ואח"כ הלך בשני ונכנס** [1] **חייב ר"ש פוטר ורבי שמעון בן יהודה פוטר בכולן משום ר' שמעון: בכולן**

ואפילו

מדבעי למיכתב בהמה וחיה לכדרבי. בגמ' מיהו נמי מצי למדרש הכי אקרא אני בכל דבר טמא אגמ' לאו דוקא נקט חיה וחיה נמי לא נכתבה אגמ' בשביל דבר שנתחדש בה כדתנא דבי רבי ישמעאל ומשום דרבי נקט חיה במילתיה נקט נמי הכא בהמה וחיה כדרבי ותימה דבפרק בהמה המקשה (חולין דף עא.) משמע דאי לאו קרא דבהמה טמאה בכלל טמאה לא הוה דרש רבי ג"ש חיה טמאה דאילטרך בהמה טמאה לגופה והשתא בגמ' חיה נמי הוה דרש' ג"ש דבהמה טמאה אע"ג דכתיב בכל דבר טמא אגמ' ה"א דאתו פרטי לאשמועינן דבעינן דידע מי בשרן אימא מי בנבילה אימא לרבי עקיבא אבל השתא דבהמה בכלל חיה הוי כאילו כתב בהמה ג' פעמים ש"מ לכדרבי הוא דאתא ולר' אליעזר אתא נמי לאשמועינן דבעינן דידע מי בשרן מי בנבילה אימא דבשרן ובנבילה ולר"ע כיון דע"כ משום דבהמה בכלל חיה כדפריש"ת מהשתא ש"מ בכולהו לא נכתב אגמ' בשביל דבר שנתחדש בה ולא בעינן דידע במאי אימא: **פרט** למתעסק. בפרק ספק אכל (כריתות דף יט:) מסיק מתעסק דמאי מי דאכלים ועריות חייב שכן נהנה אגמ' מתעסק דשבת כדשמואל ובקונטרס לא דק דהזכיר נמי מתעסק דעריות ומיהו תימה דאמאי איצטריך בה פרט למתעסק דשבת מיפוק ליה מטעמא דשמואל דאמר התם דפטור מטעם דבעינן מלאכת מחשבת ואמילתא דשמואל גופיה קשה דאי טעמא דנהנה עיקר לחייב באכלים ועריות למה לי למיפטריה בשבת משום מלאכת מחשבת ואי טעמא דמלאכת מחשבת עיקר למה לי למתייבי בכלים ועריות משום דנהנה וגראה דאיכא תרי גווני מתעסק כגון נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דמיפטר מטעם אגמ' נעשית מחשבתו ולא שייך למיפטריה משום מתעסק ועוד מתעסק אחר כגון נתכוין לחתוך את התלוש ולהגביה את התלוש למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ונעשה מחובר דנעשית מחשבתו ומיפטר משום דה פרט למתעסק ובתרוייהו איירי שמואל ומשום הכי קאמר בכריתות אגמ' מתעסק דשבת כדשמואל דאיירי נמי שמואל במתעסק דמיפטר משום דה לר' אליעזר אגמ' שגמ' דאגמ' מעשה דאגמ' מחשבת דלא איירי בה רבי אליעזר ובחלב נמי איכא תרי גווני מתעסק כגון נתכוין לאכול חלב זה ואכל חלב אחר דחייב בגמ' טעמא דנהנה דלא שייך למיפטריה מטעם מלאכת מחשבת ועוד מתעסק אחר כגון סבור שהוא שומן או רוח ובלעו דכיוצא בו מיפטר לענין שבת מדכתיב בה והכא לית לן למעוטי משום דנהנה וטעמא דנהנה ומשום מלאכת מחשבת לא קאי אכולהו ומה שפירש הקונטרס כאן מתעסק היינו נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר ואיזהו חייב נתכוין לחתוך את זה וחתך זה וכסבור שהוא תלוש ונעשה מחובר אין נראה לפרש אגמ' נראה כדפרישית: **הרי** העלם **טומאה** בידו וחייב. תימה דהכא ולקמן בפרק שלישי (דף כו.) גבי העלם שבועה והעלם חפץ פשיט רב נחמן לחיובא ובפרק כלל גדול (שבת דף ע: ושם) גבי העלם שבת [1] והעלם מלאכה פשיט לפטור וי"ל דאגמ' דהכא סברא הוא דליחייב כיון דאיכא נמי העלם טומאה אבל התם אין סברא לחייבו על כל אחת ואחת דכיון דבשבת שבת וזדון מלאכות לא מיחייב אגמ' אגמ' הדא נמי דשבת במלאכה הכי יש כאן נמי שבת שבת: **הרי** העלם מקדש בידו **ופטור**. אומר רבינו תם דגמ' מיפטר אגמ' מקרבן עולה ויורד אבל חטאת קבועה חייב דהא גמרינן מע"ו דכל שחייבים על זדונו כרת חייבים על שגגתו חטאת והא דאמר בפ"ק (לעיל דף ב.) דעל שאין בה ידיעה בתחלה ששעיר החילון מכפר אגמ' לא מוקמינן ליה בחטאת קבועה דאי הוה ביה חטאת קבועה לא הוה חילון מכפר אמידי דבר קרבן הוא התם ודאי מיפטר לגמרי אגמ' יהא חמור אין בה יש בה מיש בה יש בה ומיהו קשיא דליתנא דקאמר הכא דפטור משמע דפטור לגמרי ועוד דלקמן פרק שלישי (דף כד:) גבי יש אוכל אכילה אחת דחיק לאשכוחי חטאת קבועה בטמא שאכל את הקדש ומוקי לה בנשיא וכו' אלעזר ולוקמה בהעלם קדש על כן נראה דפטור לגמרי משום דהוי דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש כדאמרינן לקמן בפרק שלישי (דף כה:) גבי שבועת העדות: **אמר** רב אשי חזינן **אי מטומאה קפריש** בו'. תימה מנא ידעינן מי משום דא"ל טמא אתה ופירש דלמא מי הוו א"ל נמי מקדש הוא היה פירש ומי דא"ל מעיקרא מקדש הוא ולא פירש דלמא מי הוו א"ל נמי טמא אתה לא הוה פרש אגמ' השתא דא"ל תרוייהו פרש ונראה דרב אשי לא בא לפשוט הבעיא אגמ' בא לפרש שפעמים יש לברר איזה שכוח ממנו יותר כגון דיש"ליה מי מחמת טומאה הוה מידכר אמקדש ומחמת מקדש לא הוה מידכר אטומאה א"כ הוי העלם טומאה בידו ואם להפך הוי [העלם] מקדש בידו ואם שניהם שכוחין בשוה בהא ודאי מבעיא לן ולגבי שבת בפרק כלל גדול (דף ע:) י"ש שבתוב בהן במילתיה דרב אשי מי משבת קפרים העלם שבת בידו ומי כי מודעי ליה אשבת אכתי צריך לאודועיה אמלאכת העלם מלאכה בידו ואין גיר' זו נכונה דאכתי צריך לפרש וכי מודעי ליה אמלאכה לא צריך לאודועיה אשבת לפי מה שפירשנו אגמ' גר' מי [2] משבת קפרים מי משום מלאכה קפרים ועוד נראה לפרש בענין אחר מי משום טומאה קפרים אפי' אם הודיעוהו טומאה באחרונה דאע"ג דאילו הודיעוהו בתחלה לא הוה פרש אשיב בפרש מחמת טומאה כיון דקרבן ע"י בתרייתא קאתי ואי א"ל מקדש הוא ופרש ידיעה בתרייתא דמקדש הוא ופטור וכענין זה יש לפרש ההיא דלקמן (דף כו.) גבי העלם שבועה והעלם חפץ והכא דשבת: **הלך בראשון** ונכנס כו'. מי נרא"י אחרי בחד נמי חייב דספק טומאה נרא"י ספיקו טמא אבל הכא אחרי נרא"ר דמוקמינא ליה בחזקת טהרה:

עשו

מסורת הש"ס

(א) לעיל ז. [חולין עא.], (ב) ב"ק קד: פוטרה ג. [מנחות י. בכורות מג.], (ג) כריתות יט., (ד) שבת ע: לקמן כו. [סנהדרין סב.], (ה) כריתות יח: יט. [כל הסוגיא עד סופו], (1) רש"ל מ"ו, (2) והעלם מלאכות כל"ל, רש"ל, (3) וגי' מהרש"א משום שבת,

תורה אור השלם

(1) אז הודע אליו חַטָּאתוֹ אשר חָטָא בָּהּ והביא את קָרְבָּנוֹ שעיר עזים זָכָר תָּמִים: ויקרא ד כג

הגהות הב"ח

(א) גמ' פרט למתעסק. נ"כ עיין בסנהדרין דף סב ע"ב ובהוריות דף ה ע"א:

מוסף רש"י

כל פרשה שנאמרה ונשנית כו'. אומרים דקרא לחזור ולשנות את האמור מפני דבר אחר המתחדש בכפילתו (סוטה ג:). אחד טמא ואחד טהור. ולין יהוא אחד טמא ואחד טהור (כריתות יח:). ולא נכנס. למקדש (שם). בשני ונכנס. למקדש, ובכניסתו נעלמו ממנו מקדש וידע טומאה, דהוה ליה ידיעה בתחילה ובסוף והעלם בינתים (שם ושמנ"ק). חייב. על כיאת מקדש, דממה נפשך איכא ידיעה ודאית וטומא הוא שהרי הלך בשמיהן (שם). ואח"כ הלך בשני ונכנס. ובכניסתו בשני נעלמה ממנו טומאה דכמיפה דאשונה, חייב (שם). ר"ש פוטר. כזו, דשני טומאות נינהו, אבל חדא וחדא כמיפה איכא למימר שביל זה הוא הטהור, והילכך ליכא ידיעה ודאית בתחלה, ונטומאת מקדש בעינן ידיעה בתחלה ובסוף והעלם בינתים, וח"ק דמחייב מפרש טעמיה לקמן (שם יח:).

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פי"ח מהל' שגגות הלכה ח:
נח ב מיי' שם הל' ו:
נט ג מיי' שם הל' ז:

רבינו חננאל

למכתב בהמה וחיה לכדרבי. דתני רבי אומר אקרא אני חיה. בהמה למה נאמרה כו'. כדכתיב לעילא. איידי דכתיב בהמה וחיה כתב נמי שרץ טמא ונעלם. וכדתנא דבי ר' ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. ור' אליעזר כיון דלא צריך לידע באיזה חטא הוא שחטא. בה מאי דריש ביה. ואמרינן פרט למתעסק בחטא שאינו חייב מאי טעמא דבעינן בה כוון לכך יתחייב אבל דלא קא מיכוון למעשה כלל פטור. בין לר' אליעזר בין לר' עקיבא על העלם טומאה חייב על העלם מקדש אינו חייב: בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם טומאה והעלם מקדש מהו. כגון שנעלם ממנו שנטמא. וגם נעלם ממנו שזה הכית בית המקדש הוא. א"ל הרי העלם טומאה בידו וחייב. וא"ל רבא אדרבה הרי העלם מקדש בידו ופטור. ובא רב אשי ואמר חזינן אי מטומאה פריש כו'. ודחה רבינא דברי רב אשי וא"ל לא שנא: ת"ר שני שבילים אחד טמא ואחד טהור הלך בראשון ולא נכנס במקדש בשני ונכנס חייב כו' עד ור' שמעון בן יהודה פוטר בכולם משום ר' שמעון. ואקשינן פוטר

עשו ספק ידיעה כידיעה. לא דמי לנגע בכעדשה דריש פירקא (דף יד:) ולא ידע אי כזית מעמא אי בכעדשה מעמא דהתם הוא מסופק אי שייכא כלל טומאה במה שנגע אבל הכא פשיטא ליה דאיכא טומאה הלכך הוי ליה ידיעה טפי: **כאן** שנה **רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות.** תימה לר"ל תיקשה דר"ש בן יהודה אדרבי שמעון בן יהודה דהכא לא פליג אדרבי אלא לענין אשם תלוי אבל בהא דמחלקות לחטאות מודה ועל"ל פטור גבי מקדש דלא חשיב ליה ידיעה ואם יש לחלק ולומר דגבי מקדש בענין ידיעה מעלייתא טפי משום דבענין ידיעה בתחלה ולית דומיא דידיעה בתרייתא מ"מ היכי פריך מר"ל אר"ל ובדוחק י"ל דהכי פריך אמאי מוקי לה כרבי ישמעאל לוקמה כרבי ולימא דסבירא ליה דאין חילוק בין ידיעה המחלקת לחטאת ובין ידיעה דמקדש ופליג אדרבי שמעון בן יהודה: **נוקמה כרבי.** תימה דנלא ההיא דידיעת ספק מחלקת תקשה ליה נוקמה כרבי דאמרי[1] ידיעת בית רבו שמה ידיעה ועוד דמנעעם ספק ידיעה לא מצי לאוקמה כרבי דהא איהו לא בעי ידיעה כלל וי"ל שזה לא היה חידוש אי הוה מוקי לה כרבי דלא בעי אלא ידיעת בית רבו אלא הכי פריך דאפילו כמאן דבעי ידיעה גמורה מצי לאוקומה וכרבי דאמר ידיעות ספק מחלקות:

הדרך עלך ידיעות הטומאה

שבועות שתים. ורמינהי שבועה שאוכל לך. משנה היא בפרק ב' נדרים (דף טז.) אף ע"ג דהתם קתני [2]השבועה שאוכל לך והכא קתני שבועה דרך הגמרא לקבל המשנה שהביא ואין חילוק בין שבועה להשבועה דאמאי מתני' דהתם נמי פריך ממתני' דהכא נגמ' ומשני כי הכא [3] ול"ג בסמוך בריתא במסרבין בו לאכול דאין לומר שהביא בריתא משום דלא קתני השבועה דלא ה"ל למיפרך מברייתא כיון דמצי למיפרך ממתני' אלא גר' התם במסרבין: **לא** שבועה **לא איכל לך אבור.** דמשמע הא מה שאוכל לך יהא באיסור שבועה ואע"ג דבפ"ב דנדרים (סט) מוקי רישא דהך משנה כר"מ ור"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן גבי נדרים כדאמרינן שם דנדרים (דף יג:) יש חילוק בין שבועה לנדרים כמו שאפרש בס"פ שבועת העדות (דף לו: ד"ה ה"נ) בע"ה: שאי

ואפילו בקמייתא. בתמיה. ממה נפשך טמא הוא אמר רבא [4]הכא במאי עסקינן כגון שהלך בראשון ובשעה שהלך בשני שכח שהלך בראשון דהויא ליה מקצת ידיעה ובהא קא מיפלגי תנא קמא סבר [5]אמרינן מקצת ידיעה ככל ידיעה ורבי שמעון סבר לא אמרינן מקצת ידיעה ככל ידיעה הלך בראשון ונכנס הזה ושנה וטבל חזר והלך בשני ונכנס חייב ורבי שמעון פוטר ואמאי חייב שפק ידיעה הוא אמר רבי יוחנן [6]כאן עשו שפק ידיעה כידיעה וריש לקיש אמר הא מני רבי ישמעאל היא דאמר לא בעינן ידיעה בתחלה: ורמי דרבי יוחנן אדרבי יוחנן ורמי דריש לקיש אדריש לקיש דתניא [7]אכל שפק חלב ונודע שפק חלב ונודע רבי אומר כשם שמביא חטאת על כל אחד ואחד כך [8]מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד ר"ש בן יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אמרו משום רבי שמעון אינו מביא אלא אשם תלוי אחד שנאמר [9]על שגגתו אשר שגג התורה ריבתה שגגות הרבה ואשם תלוי אחד ואמר ריש לקיש כאן שנה רבי ידיעות ספיקות מתחלקות לחטאות ורבי יוחנן אמר כשם שידיעות ודאי בעלמא מתחלקות לחטאות כך ידיעות ספק מתחלקות לאשמות בשלמא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא קשיא כאן עשו ולא בכל התורה כולה עשו הכא הוא דלא כתיבא ידיעה בהדיא מונעלם הוא דקא אתי ולא בכל התורה כולה עשו דכתיב [10]או הודע אליו ידיעה מעלייתא בעינן אלא לריש לקיש אדמוקים ליה כר' ישמעאל נוקמה כרבי הא קא משמע לן דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה פשיטא דלא בעי מדלא מייתרי ליה קראי [11]ונעלם דמיחייב על העלם מקדש מהו דתימא כי לית ליה מקראי אבל מגמרא אית ליה קמ"ל:

הדרן עלך ידיעות הטומאה

שבועות שתים שהן ארבע [12]שבועה שאוכל [13]ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי רבי עקיבא אמרו לו לר"ע [14]היכן מצינו באוכל כל שהוא שהוא חייב שזה חייב אמר להם ר' עקיבא וכי היכן מצינו [15]במדבר ומביא קרבן שזה מדבר ומביא קרבן: **גמ'** למימרא דשאוכל דאכילנא משמע ורמינהי [16]שבועה לא אוכל לך שבועה שאוכל לך לא שבועה שלא אוכל לך אסור אמר אביי [17]לעולם דאכילנא משמע לא קשיא כאן במסרבין בו לאכול כאן בשאין מסרבין

נשביל ביטול דינורו וכיון דמשום ביטול דינורו הוא אף זה ביטול דינורו שהאומר לא אוכל דעתו לאסור עצמו בכל שהוא: **גמ' שבועה לא אוכל לך כו'.** אמר אחד משלש נשומות הללו אסור לו לאכול משל אותו האיש שנדר הימנו דהכי משמע שבועה לא אוכל לך שבועה עלי שלא אוכל משלך: **שבועה שאוכל לך.** באיסור שבועה יהא עלי מה שאוכל משלך דהכי משמע מה שאוכל לך יהא באיסור שבועה: **לא שבועה לא אוכל לך.** לא יהא עלי באיסור שבועה מה שלא אוכל משלך הא מה שאוכל לך יהא באיסור שבועה: מסרבין

ואפילו בקמייתא כתמיה. ממה נפשך טומא הוא קודם שנכנס היה טומא ולאי וידיעת ולאי הוה ליה בתחלה: **שכח שהלך בראשון.** ואין כאן אלא מקצת ידיעה: **תנא קמא סבר כו'.** תנא קמא אליבא דרבי שמעון שפוטר בהזה ושנה ואינו פוטר בראשונה סבר כיון דטומאת ולאי הוא אף על גב דאיהו לא ידע לה לכולהו דאיהו ליה ידיעת ולאי אלא ידיעת ספק עדיפא היא מהנך ידיעות ספק דהזה ושנה דהתם ידע ליה לכולה מילתא ואפי' הכי ספק הוא אבל הכא אי הוה ידע לה לכולה מילתא הוה ליה ידיעה ולאית הילכך לאו ידיעת ספק היא אלא מקצת ידיעה ולאית ומקצת ידיעה ככל ידיעה. ורבי שמעון בן יהודה אליבא דר"ש סבר לא אמרינן מקצת ידיעה ולאית ככל ידיעה: **ואמאי ספק ידיעה היא.** לתנא קמא פריך: **אכל ספק חלב.** מתיבה ספק חלב וספק שומן: **ונודע.** לו לאחר זמן שהוא ספק חלב והרי הוא באשם תלוי וחזר ואכל ספק חלב ונודע לו שספק חלב אכל: **כשם שמביא חטאת כו'.** לקמיה פליגי ר' יוחנן ור"ש בן לקיש בפירושא דהא מילתא דרבי: **על שגגתו אשר שגג.** בפרשת אשם תלוי כתיב: **כאן שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות.** והכי קאמר רבי כשידע לו לאחר זמן שחלב היה יביא חטאת על כל אחד ואחד שידיעת ספק שהיתה לו בינתים מחלקתם דלא ניהוו שני זיתי חלב בהעלם אחד כך כל זמן שלא נודע לו שהן ודאי חלב אלא ספק חלב מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת אלא מדקתני שמביא חטאת על כל אחת שבירא ליה ידיעות ספק מחלקות לחטאות: **ור' יוחנן אמר.** לא אמר רבי כך אלא כך פירשה כשם שלענין חטאות שבאין על ידיעת ודאי ידיעת ודאי שבינתים מחלקות לחטאות כך לענין אשם תלוי הבא על ידיעת ספק ספק ידיעות שבינתים מחלקות לאשמות: **אדמוקים לה כרבי ישמעאל כו'.** מאי דוחקיה למימר דלא בעי האי תנא ידיעה בתחלה דלמא לעולם בעי וסבירא ליה כרבי דאמר ספק ידיעה כידיעה: **הא קא משמע לן.** ריש לקיש: **מדלא מייתר ליה קרא.** דדריש במתניתין ונעלם להעלם טומאה והעלם מקדש: **מגמרא.** הלכה למשה מסיני:

הדרן עלך ידיעות הטומאה

שבועות. שאוכל ושלא אוכל. הן שתים המפורשות דכתיב (ויקרא ה) להרע או להיטיב דמשמע להבא ולא אוכל להרע אוכל להיטיב: **שאכלתי ושלא אכלתי.** הן שתים הנוספות ממדרש חכמים כדיליף לה ר"ע לקמן בפירקין (דף כה.) מריבוי הכתוב: **מדכר ומביא קרבן.**

ס א ב ג מיי' פי"ח מהל' שגגות הלכה ו:

סא ד מיי' שם פי"ח הלכה ז:

א ה מיי' פ"ד מהל' שגגות הלכה כב סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף יא:

ב ו מיי' שם הל' כב:

מוסף רש"י

ואפילו בקמייתא. בתרתי קמייתא, בתמיה, והא איכא ידיעה ולאית (כריתות יט:). **ובשעה שהלך בשני.** בכמיסה אחרימי, **שכח שהלך בראשון.** ואע"ג דטומאה ולאית היא, מיהא ליכא אלא מקצת הידיעה דשכח את הראשון (שם). **ובהא קא מיפלגי.** הני תרי תנאי אליבא דר"ש, ת"ק אליבא דר"ש לא פטרו אלא בבתרייתא, דאילו בקמייתא כיון דממה נפשך איכא טומאה ידיעה ולאית שהלך בשביעה, אע"פ שכח שהלך בראשון, אפילו הכי מקצת ידיעה כידיעה והוה ליה ידיעה בתחלה, אבל בבתרייתא ליכא ידיעה ולאית, ור' שמעון בן יהודה סבר אע"ג דטומאת ידיעה ולאית היא, כיון דליכא אלא מקצת ידיעה כמאן דליתיה דמיא (שם). **כאן שנה רבי ידיעות ספיקות כו'.** כשם שאם יודע לו באחרונה שבילן ולאי חלב היו מביא חטאת על כל אחת ואחת, דידיעות ספק שבינתים מחלקות לחטאות דלא הוי העלם אחת, כך מביא אשם תלוי על כל אחת, כל זמן שלא נודע לו ידיעה ולאית (שם יח:). **מונעלם הוא דקא אתי.** ונעלם והוא טמא משמע אע"ג דליכא קצת העלמה בטומאה מיהא (שם יט:).

הדרן עלך ידיעות הטומאה

רבינו חננאל

בכולם ואפילו בקמייתא דתני הלך בראשון ולא ונכנס למקדש הלך בשני ונכנס. אפילו בהא פטר ר' שמעון. מכל מקום כיון שהלך בשניהן ואח"כ נכנס למקדש נמצא כי ודאי הוא טמא ונכנס למקדש. ופריק רבא כגון שהלך בראשון. וכשעת הילוכו בשני שכח שהלך בראשון. ובמקצת ידיעה פליגי. דבנן סברי מקצת ידיעה ככל ידיעה היא. ואע"ג דבשעה שהלך בשני לא ידע דהלך בראשון ידיעה היא. ור' שמעון ידיעה כי האי גוונא לא הויא ידיעה: אמר מר הלך בראשון ונכנס והזה ושנה וטבל וחזר והלך בשני ונכנס חייב. ומתמהינן אמאי חייב והא ספק ידיעה היא. אי בראשונה היה טמא אי בשניה ואין שם ידיעה וראית בטומאה ידועה. א"ר יוחנן כאן בידעת הטומאה עשו ספק ידיעה כידיעה דלא כתיבא בה ידיעה בהדיא. אלא דייקינן מדכתיב ונעלם ממני והוא טמא. כל ידיעה דאית בה חייב. ולא עשו בכל התורה כולה משמע מדקתני סיפא שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא. ורמינהו שבועה שאוכל לך אסור לו לוכל לו מכלל דלא

מסורת הש"ס

ס) כריתות יח: ע"ש. ב) לעיל ג. נדרים עז:. ג) [עי' תוס' לקמן כח: ד"ה היכן]. ד) במדבר שהוא מביא קרבן שזה מביא קרבן כל"ל. רש"ל. ה) נדרים עז:. ו) [לעיל ה.]. ז) [ל"ל הא שביעה].

תורה אור השלם

1. והביא איל תמים מן הצאן בערכך לאשם אל הכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע ונסלח לו: ויקרא ה יח
2. או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא: ויקרא ד כח
3. או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם: ויקרא ה ג

גליון הש"ס

מתני' ושלא אוכל. עיין לקמן דף כה ע"א תוס' ד"ה שבועות וכו' ול"ג בסדר בריתא. עיין נשיטה מקומית ב"ק דף עה ע"ב ד"ה בריתא שבי לקיים הגירסא בריתא:

רבינו חננאל (המשך)

ספק ידיעה כידיעה. דהא בהדיא כתיב או הודע אליו עד דמתידע ליה ודאי. והיינו דאמר ר' יוחנן בהא דת"ר אכל ספק חלב וגודע לו. ספק חלב וגודע לו. כשם שמביא חטאת בכל אחד ואחד כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת כו'. כאן שנה רבי כשם שידיעה ודאי מחלקת לחטאות. וחייב על כל ידיעה חטאת. כך ידיעה בספקות מחלקת לאשמות: וריש לקיש אמר מתני' דשני שבילין ר' ישמעאל היא דלא בעי ידיעה בתחלה: ואקשינן אדמוקים לה כר' ישמעאל נוקמה כרבי דהא הוא דאמר כאן שנה רבי ידיעות ספיקות מחלקות לחטאות. ודחי' ריש לקיש אתא לאשמעינן דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה. ואמרינן הא פשיטא היא דהא מפיק להו תרי קראי ונעלם ונעלם לחייב על העלם הטומאה ועל העלם מקדש ולא מיתר ליה קרא לדבריי ידיעה בתחלה כי היכי דמרבי ליה ר' עקיבא כדגרסי' ברישא דהא מסכתא. ודחי' מהו דתימא מקראי אית ליה מגמרא אית ליה קמ"ל דלית ליה. הוו השמועה כולה בבריתות בפרק ספק אכל חלב:

הדרן עלך ידיעות הטומאה

פ"ג שבועות שתים שהן ארבע שבועה שאוכל ושלא אוכל כו'. ואקשינן למימרא דשאוכל דאכילנא

מסרבין. מפליגין: **מתני' בשאין מסרבין בו.** הלכך שאוכל דקא אכילנא הוא: **רב אשי אמר תני.** בברייתא שבועה שאי אוכל לך: **דאיתקל.** נכשל ולא נתכוין לומר שאי: **איסר שבועה.** מפרש לקמיה: **איסור איסר.** איסרתו של איסר מה הוא: **אם אתה אומר כו'.** מאי קאמרת והא אמרת איסר לשון שבועה הוא והדר תני אם אתה אומר: **ה"ק מבטא שבועה.** האומר מבטא ככר זו עלי כאומר שבועה שלא אוכלנו ואם אכלו ה"ז בעולה ויוכל: **איסר מיתפים בשבועה.** איסר עלי ככר זו הרי הוא כמי שנשבע על הככר וחזר ואמר על ככר אחר ה"ז כזה שהתפיס את השני בראשון: **איסור איסר.** ומהו איסורו של איסר זה: **אם אתה אומר כו'.** אם תמצי לומר שהתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי ואם אכלו חייב קרבן אף זה האומר איסר ככר זה עלי חייב קרבן אם אכלו שהאיסר לשון התפסת שבועה הוא: **ואם לאו.** שהתפיס בשבועה אינו כנשבע לענין קרבן ומלקות אף האיסר אין בו לא קרבן ולא מלקות: **או אסרה אסר בשבועה.** משמע שאסרתו ותפסתו בדבר שנשבעה עליו ככר: **או מבטא שפתיה אשר אסרה וגו'.** ולא כתיב בשבועה במה אסרה את נפשה בלשון מבטא: **רבא אמר.** לא איסתפיק ליה לתנא למימר בהא אם אתה אומר דפשיטא ליה דמיתפיס בשבועה אלא כמוציא שבועה מפיו **והכי קאמר מבטא שבועה איסר נמי.** לשון שבועה הוא: **איסר זה הטילו הכתוב כו'.** היינו פירוש דאיסור איסר אם אתה אומר והכי קאמר איסור של איסר שאמרתי לך שהוא שבועה לא כל הלשונות שוות בו שהרי הטילו הכתוב בין נדר לשבועה שבועה אם אמירתו בלשון שבועה כגון איסר שלא אוכל ככר זה כן לשון הנשבעין אומרים שלא אוכל אף האיסר שהוציאו בלשון זה שבועה הוא וחייב קרבן ואם לאו אינו הוציאו בלשון נדר שאמר איסר ככר זו עלי שהוא לשון הנודרים קונם זה עלי אף זה נדר ופטור מקרבן: **כיום שמת בו אביו.** כאשר אסרתי עלי בשר כיום שמת בו אבא לעולם: **והוא שנדור וכא מאותו היום.** שקיבל עליו בכר נדר שלא יאכל בשר כיום שמת בו אביו לעולם וכן יום שמת בו פלוני וכן יום שנהרג בו גדליה. וקשקא דעתא דהיינו מתפיס בנדר וקתני איזהו איסר האמור בתורה שהוא בלא יחל דברו) האומר הרי עלי כו' אלמא המתפיס בנדר הרי הוא בלא יחל כנדר עצמו ומדמתפיס בנדר נדר מתפיס בשבועה שבועה: תרץ

מסרבין בו לאכול מתניתין בשאין מסרבין בו לאכול [6]ברייתא במסרבין בו לאכול וקאמר לא אכילנא ולא אכילנא דכי קא משתבע הכי קאמר שבועה שלא אוכל רב אשי אמר [7]תני שבועה שאי אוכל לך אי הכי מאי למימרא מהו דתימא לישניה דאיתקילא ליה קמ"ל: ת"ר מבטא שבועה איסור איסר אם אתה אומר איסר שבועה חייב ואם לאו פטור אם אתה אומר איסר שבועה והא אמרת איסר שבועה הוא אמר אביי ה"ק מבטא שבועה איסר מיתפים בשבועה איסור איסר אם אתה אומר מיתפים בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי חייב ואם לאו פטור וממאי דמבטא שבועה דכתיב [1]או נפש כי תשבע לבטא בשפתים דכתיב [2]כל נדר וכל שבועת איסר אלא ממאי דאיסר מיתפס בשבועה הוא דכתיב [3]או אסרה אסר על נפשה בשבועה מבטא נמי הכתיב [1]לכל אשר יבטא האדם בשבועה אלא אמר אביי מבטא שבועה מהכא [4]ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה ואילו שבועה לא קאמר במאי אסרה עצמה במבטא רבא אמר לעולם אימא לך [5]מיתפים בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי והכי קאמר [3]מבטא שבועה איסר נמי שבועה אסריה דאיסר הטילו הכתוב בין נדר לשבועה [7]הוציאו בלשון נדר נדר בלשון שבועה שבועה היכן הטילו [3]ואם בית אישה נדרה או אסרה אסר על נפשה בשבועה וגו' ואזדו לטעמייהו דאיתמר מתפיס בשבועה אביי אמר כמוציא שבועה מפיו דמי ורבא אמר לאו כמוציא שבועה מפיו דמי מיתיבי [3]איזה איסר האמור בתורה [8]האומר הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו כיום שמת בו פלוני כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם כיום שראה ירושלים בחורבנה אסור ואמר שמואל [9]והוא שנדור ובא מאותו היום בשלמא לאביי מדמתפיס בנדר נדר מתפיס בשבועה שבועה אלא

שאי אוכל לך פשיטא. לא פריך פשיטא אלא משום דהיינו שלא אוכל לך דקתני דהא אשלא אוכל לא קשיא ליה פשיטא: **לישנא** איתקל ליה. וליכא למיפרך כיון דאשמעינן שאי אוכל אמאי איצטריך למיתני ברישא שלא אוכל לך דזו ואף זו קתני ואת"ת נשייליה מה היה בדעתו ויש לומר כגון שאמר שבדעתו כל מה שיהיה משמעות לשונו אי נמי כגון שאכל מה היה בדעתו ובנדרים (דף טו.) מפרש אמאי רב אשי לא אמר כאביי: **איסר** מיתפים בשבועה. פי' בקונטרס דאם אמר איסר עלי ככר זה הוי כמי שנשבע על הככר וחזר ואמר על ככר אחר הרי זה כזה שהתפיס את השני בראשון וקשה לרבינו קתני בברייתא איזהו איסר האמור בתורה הרי עלי כו' ואילו איסר ככר זה עלי לא קתני ומה שפי' נמי איסור איסר כלומר איסור של איסר זה מה דינו אם אתה אומר מתפיס בשבועה כו' שאוכל להוסיף מקרא בשום מקום שהוא כמוציא שבועה מפיו וחייב קרבן אף איסור זה כו' קשה דמשמע דתנא בא לאשמעינן דין איסר ואינו משמיענו כלום שהרי מסתפק במתפיס בשבועה עצמו ועוד לאין דרך משנה וברייתא שיסתפק התנא אם חייב או פטור ועוד מאי ואזדא לטעמיה דקאמר לקמן דהכא מסתפקא ליה לאביי ולקמן פשיטא ליה דכמוציא שבועה מפיו דמי ועוד דבכל הספרים גרסי' בסמוך כמוציא שבועה מפיו וחייב בו"ו ולפ"ה ה"ל למינקט חייב בלא ו"ו ומפ' רבינו תם דמבטא הכתוב בפרשה הוא לשון שבועה שנשבע בלשון מבטא כדפירש נמי בקונטרס אבל איסר הכתוב בפרשה אינו שבועה שיאסר עצמו בלשון איסר אלא מתפיס בשבועה הכתוב מדבר שנשבע על הככר וחזר ואמר על ככר אחר הרי עלי שלא אוכל ככר זה כזה והיינו איסר דקרא וה"נ מפרש לה בברייתא לאביי ואיסור של איסר זה אם אתה אומר מתפיס בשבועה כלומר שהתפיסו בככר שנשבע עליו הוי כמוציא שבועה מפיו וחייב ואם לאו שלא התפיסו באחר אלא אמר איסר ככר זה עלי אין זה לשון שבועה ופטור א"נ ה"פ אם אתה אומר מתפיס בשבועה פי' שהתפיסו בלשון שבועה שהזכיר לשון אכילה ואמר הרי עלי שלא אוכל זה כזה ואם לאו שלא הזכיר לשון אכילה אלא אמר הרי עלי זה כזה פטור ועי"ל איסור איסר היינו איסור שלישי שהתפיס ככר שלישי בשני ואם אתה אומר מתפיס בשבועה דהיינו השני כמוציא שבועה מפיו דמי דהוי לגמרי כראשון אף לענין להתפיס בו חייב גם בשלישי ואם לאו פטור מיהו הא פשיטא ליה שדינו כראשון להתחייב קרבן בשני ורבא פליג עליה ופטר אף בשני אבל תימה דאכתי מספקא ליה לתנא בשלישי והא דגרסינן נמי וחייב בו"ו לא אתי שפיר: **ואילו** שבועה לא קאמר. דאי היה כתיב שבועה היה מפרש שאותה מבטא אסרה על נפשה בלשון שבועה אבל השתא על כרחך אית לן לפרש במה אסרה על נפשה בלשון מבטא וא"ת והא נמי כתיב (במדבר ל) ואסרה אסר בבית אביה בנעוריה וי"ל דיון דלא כתיב או יש לומר דאנדר כתיב ברישא דקרא קאי: **שלא** איבל בשר. לא אם התנא לדקדק בלשונו דבלשון זה אינו אל דשלא אוכל הוי דבר שאין בו ממש שאינו אוסר על עצמו כלום קונם שאיני יושן דלא אמר כלום אם לא אמר קונם עיני בשינה כדאמרינן בפרק ג' דנדרים (דף טו.) וה"נ לריך שיאמר קונם אכילת בשר עלי ומיהו שמא יש לחלק דדוקא גבי שינה לא אמר כלום משום דשינה עצמה אין בה ממש: **מדמתפים** בנדר נדר בו'. ואם תאמר שמואל אמאי מפרש איסר במתפיס בנדר והא איסר דקרא קאמר אביי דהיינו מתפיס בשבועה יש לומר דמתפיס בנדר יליפינן ממתפיס בשבועה וניחא ליה לשמואל לאוקמא ברייתא בנדרים ברגילות הוא שבני אדם נודרין מלאכול בשר ומלשתות יין ביום שראו ירושלים בחורבנה ואין רגילות לאסור עצמם בשבועה:

אלא

ג א טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף יב:
ד ב מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' ח ופ"ג מהל' נדרים הלכה ג סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רלט סעיף ט:
ה ג מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ו סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף ד:
ו ד מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' ז סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רד סעיף א:
ז ה ו מיי' פ"ג מהל' נדרים הל' [ד] ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רד סעיף א:

תורה אור השלם

1. או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה:
ויקרא ה ד
2. כל נדר וכל שבעת אסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו:
במדבר ל יד
3. ואם בית אישה נדרה או אסרה אסר על נפשה בשבועה: במדבר ל יא
4. ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה: במדבר ל ז

מוסף רש"י

איזה איסר האמור בתורה. דכתיב (במדבר ל) כל שבועת איסר, דמשמע שיהא מודר בדבר שנאסר בכך (נדרים יב.).

רבינו חננאל

אכילנא משמע. ופריק אבי מתני' דנדרים במסרבין בו לוכל. ואמר שבועה שאוכל לך כלומר שבועה אם אוכל לך דמשמע לא אכילנא לך הוא. מתני' בשאין מסרבין בו דדייק' לישניה במשמעיה. רב אשי אמר תני במתני' דקתני לה במסכת נדרים שאי אוכל דמשמע אינו אוכל. ואמרינן הא לא אצטריך ל) קמ"ל. אצטריך מהו דתימא לישניה אתקיל ליה ושאוכל הוא קמ"ל דוקא הוא שאי אוכל שאיני אוכל לך: ת"ר מבטא שבועה איסר שבועה. אסר איסר כו'. תירצה אבי הכי מבטא שבועה. אסר מתפיס בשבועה. פי' כגון שנשבע שלא יאכל בשר זה. וחזר ואמר זה הפת עלי כזה הבשר. אסר איסר כגון שהתפיס עוד דגים על אותה הפת שהתפיסה בבשר. ואמר אם אתה אומר מתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי חייב. ואם לאו פטור. ואמר אבי מנא לן דמבטא שבועה היא שנאמר ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה או מבטא שפתיה. ואילו שבועה לא אדכר בה. כמה דכתיב או נפש כי תשבע לבטא בשפתים ש"מ במאי אסרה במבטא: רבא אמר לעולם מתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו הוא. והכי קתני מבטא שבועה. אסר שבועה. אסריה דאסר הטילו הכתוב בין נדר לשבועה דכתיב ואם בית אישה נדרה או אסרה אסר על נפשה בשבועה. הוציא זה האיסר מפיו בלשון נדר. הרי הוא נדר. בלשון שבועה הרי הוא שבועה. מתפיס בשבועה אביי אמר כמוציא שבועה מפיו הוא. רבא אמר לאו כמוציא שבועה מפיו הוא. ומוחבינן עליה דפריק הכי

ל) נראה דל"ל לא אצטרך לאשמעינן ומאי דאצטרך מהו דתימא וכו'.

ל) [עי' תוס' לעיל יט: ד"ה שבועות כו' ומיהו], ב) נדרים יט. יד., ג) [כמדבר ל].

כ: שבועות שתים פרק שלישי שבועות

אלא לרבא קשיא. אע"ג דרבא נמי מודה דמתפיס בנדר נדר דמשנה שלימה היא מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר כ:) וכן בנדרים קאמר דנקרבן הוי נדר מ"מ פריך לרבא אמאי דמפרש איסר דקרא מתפיס ורבא משני דלא קאי לאיסור דקרא: **רבי לא נדר.** פירש בקונטרס דלא גרסינן כיון דמדרבנן הוא דאסור כי נדר חייל עליה איסור בל יחל דהא א"נ הוי דאורייתא הא אמרינן לקמן (דף כה.) דנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות מיהו נראה לרבי יצחק דגרסי' ליה שפיר אע"ג דאי הוי דאורייתא נמי חייל עליה נדר מ"מ דבר אחר שמולה בו לא איקרי נדר בדבר הנדור כיון דאי לא נדר איכא עליה איסור דאורייתא ועוד דהא דנדרים חלין על דבר מצוה בביטול מצוה איירי כדתנא בפ"ב דנדרים (דף עו.) אמר קונס שאיני נוטל לולב שאיני מניח תפילין כדמסקינן התם בגמ' מכי ידור נדר לה' אפי' בדבר של שם חייל עליה אבל אם נדר לקיים מצוה כגון שאמר קונס שלא אוכל ביום"כ או שלא אוכל נבילות וטריפות לא חייל דאין איסור חל על איסור ולהכי איצטריך טעמא דמדרבנן ומיהו לר' יהודה בן בתירא דאית ליה לקמן בפירקין (דף כז. ופס) דנשבע לקיים את המצוה חייב כ"ש נדרים שחלין לבטל שיחולו לקיים:

קונמות עובר משום בל יחל. בשבועה נמי עובר משום בל יחל דהכתיב (במדבר ל) לו השבע וגו' ולא יחל דברו ובפ"ב דנדרים (דף עח:) תניא בהדיא דיש בשבועה בלא יחל והכא ה"ק בקונמות ליכא אלא בל יחל גרידא:

נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה. משמע דקידוש דאורייתא וכן משמע בהדיא ברים מי שמתו (ברכות כ:) ותימה דברים מסכת זוזר (דף ד.) אמר מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ופריך מאי ניהו קידושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא ומפ' ר"ת בתמיה וכי מושבע ועומד מהר סיני הוא דאיצטריך קרא למעוטי אלמא דמדרבנן הוא דבניחותא אין לפרש דאדרבה משוס דמושבע ועומד מהר סיני הוא איצטריך קרא לאסור כדמשני התם אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה יין ואמר הריני נזיר דאיצטריך קרא דחייל עליה נזירות לפי שהוא מושבע ועומד וי"ל דקידוש ודאי מדאורייתא אבל על היין אינו אלא מדרבנן והדאמר בערבי פסחים (דף קו.) זכרהו על היין אמאכתא בעלמא היא אי נמי אפי' הוא דרשה גמורה הא דמצרך ליה שיטעום היינו מדרבנן: **בל בשמירה ישנו בזכירה.** איפכא ליכא למימר דלאומרא מקשינן (יומא מ:) ונסוף פ"ק דקדושין (לה: ופס) דרשינן לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך בל שיש בהשחתה ישנו בהקפה והני נמי הואיל וליתנהו בהשחתה כו' הא דדרשינן לקולא משוס דאיפכא לא שייך למידרש דנשי לית להו זקן וכן הדאמר בערכין (דף ג.) גבי הדתניא הכל חייבין בציצית כהנים לוים וישראלים כו' ומקיש והני כהני הואיל ואשתרי בלאים גבייהו לא ליחייבו התם נמי א"א לומר איפכא אבל בפ' אלו עוברין (פסחים דף מג: ופס) קשה דמשמע דאי לאו דאיתרבו נשים לאכילת חמץ הוה דרשינן לקולא כל שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ וי"ל דהתם משוס דאית (ג) למילף חמשה עשר חמשה עשר ממצ הסוכות ומסוכה נשים פטורות כדילפינן בפרק היסן (סוכה כח.) מהאזרח א"נ סברא למדרב קרא מקיפיה לריסיה אבל קשה דלמ"ד (מנחות דף מג.) ציצית מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות לשתרו נשים בבלאים ה) דבל שאינן בגדילים אינן בבל תלבש שעטנז דהיינו מקיפיה לריסיה וכ"ש הכי נמי אם כן בספ"ק דגיטין (דף יד: ופס) גבי משלחין בגדים בין תפורין בין שאינן תפורין ופריך בלאים למאי חזו ליומא מתני' כמ"ד נשים פטורות מן הציצית וחזו לנשים ולמאי דפריסת נמי דלאומרא מקשינן תימה דליחייבו בציצית לבולי עלמא ו): קמ"ל

המולל בלאים בגבדו וכו'. ועיין בתוס' שם ד"ה שב וא"ח וכו' מה לכהן דאינו שוה בכל. א"כ מוכח דרב ס"ל דנשים פטורות בבלאים דאל"כ גם בלאים הוי אינו שוה בכל והכי הכי רב ס"ל בנדרים דף יד ע"ב לא תחמל יאמר התחמל גומר הרי ס"ל דציצית מיני מוכנ גלילה וא"כ נשים פטורות מציצית ומצות בבלאים:

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"א מהל' נדרים הל' ט טוש"ע יו"ד סי' רל סעי' ג]:
ח ב מיי' פ"א מהל' שבועות הלכה ג ועיין בכ"מ:
ט ג מיי' פ"א מהל' נדרים הלכה ה:
י ד מיי' פ"א מהל' שבועות הלכה ג ועיין בכ"מ:
יא ה מיי' פכ"ט מהל' שבת עיין בכ"מ הל' ח ופי"ב מהל' ע"ז הלכה ג סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רעא סעיף יב:
יב ו מיי' פ"א מהל' שבועות הלכה ג:
יג ז מיי' שם הל' ז:

מוסף רש"י

כל שישנו בשמירה. דלא תעשה מלאכה (ברכות כ:). ואיתנהו בשמירה. דתנן (קדושין לט.) כל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמה בין שאין הזמן גרמה נשים חייבות, דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עינשים שבתורה (שם).

רבינו חננאל

איזהו איסר נדר האמור בתורה הרי עלי שלא לוכל בשר ושלא לשתות יין כיום שמת בו אביו יי' כיום שמת בו אביו כו'. ואמר שמואל והוא שנדיר ובא מאיתי היום. מאי טעמא דכתיב איש כי ידור נדר לה' מדהוה ליה למכתב כי ידור. וכתיב כי ידור נדר ש"מ דעד שידור בדבר הנדור. ומקשינן כיום שמת בו אביו שיעטא. דאסור לו לוכל בשר ולשתות יין דבהדיא תניא (ברכות יז ח"ק כו.) כל זמן שמתו מוטל לפניו אסור לוכל בשר ולשתות יין. ופרקינן איידי דבעי למיתנא כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם. דאפילו לא נדר שלא לוכל בשר ושלא לשתות יין אסור הוא דהוא צום השביעי. מהו דתימא כי נדר נמי לא מתפיס בנדר הוא קמ"ל אע"ג דאיקרי אי הוה אכיל הוה קאי כאיסורא דרבנן. השתא איסורא דאורייתא היא משום בל יחל דבר. תנא נמי כיום שמת בו אביו. וקיימא לן כרבא ולא עוד אלא דהא דר' יוחנן קאי כוותיה דאמר מבטא לא אוכל לך שבועה איסור לא אוכל לך שבועה: כי אתא רבין אמר ר' יוחנן אכלתי ולא אכלתי שוא ואזהרתיה מהכא לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. אוכל ולא אוכל שקר ואזהרתיה ולא תשבעו בשמי לשקר. קונמות עובר בבל יחל דבר. ואוקמינן עליה והתניא שוא ושקר אחד הוא. מאי לאו מדשוא לשעבר שקר נמי לשעבר. ופריק לא לעולם שוא לשעבר ושקר להבא. והכי קאמר שוא ושקר אחד הוא. כלומר כשם שלוקה על שקר כך לוקה על שוא. ירחי' פשיטא בהרוייהו לאו כתיב בהו. ושנינן מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי אימא לא ינקה כלל כלומר שבועת שוא אין לה כפרה בלל. קמ"ל כראביי דאמר ב"ד של מעלה הוא דאין מנקין אותו ומנקין אותו. אמר רב אדא בר אהבה נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה שנאמר זכור ושמור מי שחייב בשמירה חייב בזכירה. והני נשי הואיל וחייבות בשמירה חייבות בזכירה. ותניא דבי רבי ישמעאל שוא ושקר בדבור אחד נאמרו: **ר"ישמעאל** שוא ושקר בדבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכולה לומר. ולא אוזן יכולה לשמוע. וכן מחללייה מות יומת. ובוים ושבת שני בבשים. וכן לא תלבש שעטנז. גדילים תעשה לך. וכן ערות אשת אחיך לא תגלה. יבמה יבא עליה. וכן לא תסוב נחלה. וכל בת יורשת נחלה. כל אלה שניהם בדבור אחד נאמרו. וכן הוא אומר אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי. ואומר הלא כה דברי כאש וגו'

אלא לרבא קשיא דמשנה שלימה היא מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר כ:) וכן בנדרים קאמר דנקרבן הוי נדר מ"מ פריך לרבא אמאי דמפרש איסר דקרא מתפיס ורבא משני דלא קאי לאיסור דקרא: **רבי לא נדר.** פירש בקונטרס דלא גרסינן כיון דמדרבנן הוא דאסור כי נדר חייל עליה איסור בל יחל דהא א"נ הוי דאורייתא הא אמרינן לקמן (דף כה.) דנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות מיהו נראה לרבי יצחק דגרסי' ליה שפיר אע"ג דאי הוי דאורייתא נמי חייל עליה נדר מ"מ דבר אחר שמולה בו לא איקרי נדר בדבר הנדור כיון דאי לא נדר איכא עליה איסור דאורייתא ועוד דהא דנדרים חלין על דבר מצוה בביטול מצוה איירי כדתנא בפ"ב דנדרים (דף עו.) אמר קונס שאיני נוטל לולב שאיני מניח תפילין כדמסקינן התם בגמ' מכי ידור נדר לה' אפי' בדבר של שם חייל עליה אבל אם נדר לקיים מצוה כגון שאמר קונס שלא אוכל ביום"כ או שלא אוכל נבילות וטריפות לא חייל דאין איסור חל על איסור ולהכי איצטריך טעמא דמדרבנן ומיהו לר' יהודה בן בתירא דאית ליה לקמן בפירקין (דף כז. ופס) דנשבע לקיים את המצוה חייב כ"ש נדרים שחלין לבטל שיחולו לקיים:

קונמות עובר משום בל יחל. בשבועה נמי עובר משום בל יחל דהכתיב (במדבר ל) לו השבע וגו' ולא יחל דברו ובפ"ב דנדרים (דף עח:) תניא בהדיא דיש בשבועה בלא יחל והכא ה"ק בקונמות ליכא אלא בל יחל גרידא:

נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה. משמע דקידוש דאורייתא וכן משמע בהדיא ברים מי שמתו (ברכות כ:) ותימה דברים מסכת זוזר (דף ד.) אמר מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ופריך מאי ניהו קידושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא ומפ' ר"ת בתמיה וכי מושבע ועומד מהר סיני הוא דאיצטריך קרא למעוטי אלמא דמדרבנן הוא דבניחותא אין לפרש דאדרבה משוס דמושבע ועומד מהר סיני הוא איצטריך קרא לאסור כדמשני התם אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה יין ואמר הריני נזיר דאיצטריך קרא דחייל עליה נזירות לפי שהוא מושבע ועומד וי"ל דקידוש ודאי מדאורייתא אבל על היין אינו אלא מדרבנן והדאמר בערבי פסחים (דף קו.) זכרהו על היין אמאכתא בעלמא היא אי נמי אפי' הוא דרשה גמורה הא דמצרך ליה שיטעום היינו מדרבנן: **בל בשמירה ישנו בזכירה.** איפכא ליכא למימר דלאומרא מקשינן (יומא מ:) ונסוף פ"ק דקדושין (לה: ופס) דרשינן לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך בל שיש בהשחתה ישנו בהקפה והני נמי הואיל וליתנהו בהשחתה כו' הא דדרשינן לקולא משוס דאיפכא לא שייך למידרש דנשי לית להו זקן וכן הדאמר בערכין (דף ג.) גבי הדתניא הכל חייבין בציצית כהנים לוים וישראלים כו' ומקיש והני כהני הואיל ואשתרי בלאים גבייהו לא ליחייבו התם נמי א"א לומר איפכא אבל בפ' אלו עוברין (פסחים דף מג: ופס) קשה דמשמע דאי לאו דאיתרבו נשים לאכילת חמץ הוה דרשינן לקולא כל שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ וי"ל דהתם משוס דאית (ג) למילף חמשה עשר חמשה עשר ממצ הסוכות ומסוכה נשים פטורות כדילפינן בפרק היסן (סוכה כח.) מהאזרח א"נ סברא למדרב קרא מקיפיה לריסיה אבל קשה דלמ"ד (מנחות דף מג.) ציצית מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות לשתרו נשים בבלאים ה) דבל שאינן בגדילים אינן בבל תלבש שעטנז דהיינו מקיפיה לריסיה וכ"ש הכי נמי אם כן בספ"ק דגיטין (דף יד: ופס) גבי משלחין בגדים בין תפורין בין שאינן תפורין ופריך בלאים למאי חזו ליומא מתני' כמ"ד נשים פטורות מן הציצית וחזו לנשים ולמאי דפריסת נמי דלאומרא מקשינן תימה דליחייבו בציצית לבולי עלמא ו): קמ"ל

אלא לרבא קשיא אמר לך רבא תריץ ואימא הכי איזהו איסר נדר האמור בתורה האומר הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו כיום שנהרג בו פלוני ואמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום מאי טעמא אמר קרא [1]איש כי ידור נדר לה' [2]עד שידור בדבר הנדור כיום שמת בו אביו פשיטא כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם איצטריך ליה סלקא דעתך אמינא כיון דכי לא נדר נמי אסור כי נדר נמי לא הויא עליה איסור והאי לאו מיתפיס בנדר הוא קמ"ל ואף ר' יוחנן סבר לה להא דרבא דכי אתא רבין א"ר יוחנן מבטא לא אוכל לך איסר לא אוכל לך שבועה כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן [3]אוכל ולא אוכל שקר ואזהרתיה מהכא [2]לא תשבעו בשמי לשקר אכלתי ולא אכלתי שוא ואזהרתיה מהכא [3]לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא [4]קונמות עובר [1]בלא יחל דברו מיתיבי שוא ושקר אחד הן מאי לאו מדשוא לשעבר אף שקר נמי לשעבר אלמא [5]אכלתי ולא אכלתי שקר הוא מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ומאי דבר אחד הן דבדיבור אחד נאמרו כדתניא [6][4]זכור [5]ושמור בדיבור אחד נאמרו מה שאין [6] יכול הפה לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע בשלמא התם בדיבור אחד נאמרו כדרב אדא בר אהבה [6]דאמר רב אדא בר אהבה [7]נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה דאמר קרא [6]זכור ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו נמי בזכירה אלא הכא למאי הלכתא מיבעי ליה אלא כשם שלוקה על שוא כך לוקה נמי על שקר כלפי לייא אלא אימא [7]כשם שלוקה על שקר [7]כך לוקה נמי על שוא פשיטא האי לאו והאי לאו מהו דתימא כדאמר ליה [7]רב פפא לאביי לא ינקה כלל

קמ"ל

תריץ ואימא כו'. כלומר הא מנא לאו במתפיס בנדר לחייבי אלא בעיקר נדר לחייבי ואשמעינן שאינו חייב בנדר אלא"כ פירשהו ואח"כ מלאו בדבר המדר עליו כבר כדליף לה וחזיל מקרא דאיסור איסור נדר אבל מיתפיס בנדר לאו נדר הוא וה"ד מיתפיס כגון שלא פירש הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין אלא אמר הרי עלי יום זה כיום שמת בו אביו כיום שנהרג בו פלוני ואמר שמואל דנדור ובא הוא מיתפיס דמתם בו אביו מיגרע גרע איסורי' הרי נדור ובא עליו: ה"ג **סד"א דכיון דכי לא נדר אסור כי נדר נמי לא מיתפיס בנדר הוא קמ"ל ואף רבי יוחנן כו'.** ולא גרסינן כיון דמדרבנן הוא דאסור כי נדר חייל עלי' איסור בלא יחל לא גרסינן לה להא דהא מ"מ מדאורייתא הוא (ב) אמרינן (לקמן כה.) הנדרים חלים על דבר מצו' כדבר הרשות: **ואף ר' יוחנן סבר לה להא דרבא.** דאיסור שהוציאו בלשון שבועה שבועה: **אוכל ולא אוכל.** כלומר שבועה להבא קרוי שבועת שקר: **ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר.** וה"ק לא תשבעו בשמי כדי לשקר בשבועתכם לאמר זמן והמתרה בו צריך להתרות בו שהוא עובר באזהרת לא תשבעו בשמי לשקר: **אכלתי ולא אכלתי.** כל שבועה לשעבר שאינה אמת קרויה שבועת שוא דלשון שוא לשון ולא כלום כמו בחבלי השוא (ישעיה ה) לשוא הכיתי את בניכם (ירמיה ב) אף כאן לאמתה מפיו לבטלה ואזהרתיה מלא תשא והמקרא הזה צריך להתרות בו: **קונמות ה"ו בלא יחל.** כלומר לא יחל דמשמע להבא לאו לאזהרת שבועת להבא אתא דשבועת להבא מלא תשבעו בשמי לשקר נפיק וכי אתא לא יחל לאזהרת נדרים אתא לאפוקי מדרבנן דאמר אזהרת שבועת להבא אתא מלא יחל: **מה שוא לשעבר.** כגון נשבע על דבר שא"א שהכל יודעים שאין שבועה זו כלום: **אף שקר לשעבר.** כגון אכלתי ולא אכלתי וההיא לא מיקריא שוא לפי שאין הכל מכירים בה אם אמת אם שקר ועל כרחך שבועת להבא מלא יחל דברו אבל לא תשבעו בשמי לשקר שבועה לשעבר היא וה"ק לא תוציאו שבועה לשקר מפיכם: **כדרב אדא.** כלומר

מסורת הש"ס

א) [כ"ה כז.], ב) ברכות ס:, ג) [ברכות שם ע"ש], ד) [לקמן כא.], ה) [ועי' בתוס' דמנחות מג. ד"ה ור"ש פוטרן], ו) [עי' תוס' ערכין ג: ד"ה הנין],

תורה אור השלם

1. איש כי ידר נדר לה' או השבע שבעה לאסר אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה: במדבר ל ג
2. ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אני יי: ויקרא יט יב
3. לא תשא את שם יי אלהיך לשוא כי לא ינקה יי את אשר ישא את שמו לשוא: שמות כ ו
4. זכור את יום השבת לקדשו: שמות כ ז
5. שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך יי אלהיך: דברים ה יא

הגהות הב"ח

(א) גמ' מה שאין הפה יכול לדבר כו"ל: (ב) רש"י ד"ה ה"ג וכו' הוא הא אמרינן: (ג) תוס' ד"ה כל וכו' ומילו לה' יחודד בו בתורא. מבואר דס"ל דלר"י ב"ג נשבע שלא לאכול נבילות חייב וכן משמע מלשון רש"י לעיל דף ל ע"א ד"ה אינו חייב וכו' ומנן לקמן נשבע וכו' משמע דמתני' זו דנשבע לקיים המצוה בכלל היה ג"כ לקיים מל"מ. אבל המוס' לקמן ד"ה לקיים הביאו דמפורש בירושלמי דר"י ב"ג מיירי רק בנשבע לקיים מ"ע ישיבת סוכה וכדומה אבל בנשבע לקיים ל"ת שלא לאכול נבלות מודה ר"י ב"ג דשבור וי"ש. ונראה דהכי מוכח ג"כ מסוגיית דמכות דף כב. דפרכי' ולימשיב נמי שבועה שלא אחרוש ומשני מושבע ועומד מהר סיני. ואם איתא דמתני' נשבע לקיים מיירי גם בקיום ל"ת כיון דרבנן פליגי עלה רק מעשה לילתא בלאו והן והא זהו רק לענין קרבן אבל לענין מלקות ל"ל שיהיה אותא בלאו והן כדאיתא במסכתין דף כה ע"ב והא בתכלת מיירי לענין מלקות. אלא ע"כ דמתני' מיירי הא לקיים מ"ע ובזה אתמא דרבנן בנשבע לשב בסוכה ועבר דחייב מלקות אבל בלקיים מל"ת אינו נוגע כלל לשלוגתא דר"י ב"ג ורבנן אלא דהוי כמו בכל התורה דאמרי' אין איסור חל על איסור: ד"ה בל יחל וכו' **ליימא מתני' כמ"ד נשים חייבות.** קשה לי דלמאי הולרכו להוכחה זו דאפשר דמתם דרוצה לאוקמי דמתני' ס"ל הא יש להוכיח זה מסוגיית דבכלות דף יט ע"ב אר"י ר"ל

ד) [ברכות שם ע"ש], ה) ברכות כ:, ו) [ברכות כ:], ז) [לקמן כא.], ח) [ועי' בתוס' דמנחות מג. ד"ה ור"ש פוטרן], ט) [עי' תוס' ערכין ג: ד"ה הנין],

גליון הש"ס

גמ' זכור ושמור בדיבור אחד. פילקוט רמז רלה הגיה מכילתא דכיול כל דברים שנאמרו בדיבור אחד: תוס' ד"ה דכי וכו' ומילו לה' יחודד בו בתורא. מבואר דס"ל דלר"י ב"ג נשבע שלא לאכול נבילות חייב וכן משמע מלשון רש"י לעיל דף ל ע"א ד"ה אינו חייב וכו' ומנן לקמן נשבע וכו' משמע דמתני' זו דנשבע לקיים המצוה בכלל היה ג"כ לקיים מל"מ. אבל המוס' לקמן ד"ה לקיים הביאו דמפורש בירושלמי דר"י ב"ג מיירי רק בנשבע לקיים מ"ע ישיבת סוכה וכדומה אבל בנשבע לקיים ל"ת שלא לאכול נבלות מודה ר"י ב"ג דשבור וי"ש. ונראה דהכי מוכח ג"כ מסוגיית דמכות דף כב. דפרכי' ולימשיב נמי שבועה שלא אחרוש ומשני מושבע ועומד מהר סיני. ואם איתא דמתני' נשבע לקיים מיירי גם בקיום ל"ת כיון דרבנן פליגי עלה רק מעשה לילתא בלאו והן והא זהו רק לענין קרבן אבל לענין מלקות ל"ל שיהיה אותא בלאו והן כדאיתא במסכתין דף כה ע"ב והא בתכלת מיירי לענין מלקות. אלא ע"כ דמתני' מיירי הא לקיים מ"ע ובזה אתמא דרבנן בנשבע לשב בסוכה ועבר דחייב מלקות אבל בלקיים מל"ת אינו נוגע כלל לשלוגתא דר"י ב"ג ורבנן אלא דהוי כמו בכל התורה דאמרי' אין איסור חל על איסור: ד"ה בל יחל וכו' **ליימא מתני' כמ"ד נשים חייבות.** קשה לי דלמאי הולרכו להוכחה זו דאפשר דמתם דרוצה לאוקמי דמתני' ס"ל הא יש להוכיח זה מסוגיית דבכלות דף יט ע"ב אר"י ר"ל

שבועות שתים פרק שלישי שבועות

קמ"ל כדמשני ליה. לקמן: **ואיבעית אימא.** הא דקתני שוא ושקר אחת הן לומר לך כשם שמביא קרבן על שבועת שקר כך מביא קרבן על שוא דאכלתי ולא אכלתי ור"ע היא דמחייב במתניתין [יט:] לשעבר כלהגא: **נשבע להחליף.** לשון אחר האמת בשבועתו היינו לשעבר כגון אכלתי ולא אכל לא אכלתי ואכל: **אימא נשבע ומחליף.** נשבע לעשות ואחר כך החליף את דברו ולא עשה או שלא לעשות ועשה: **ואוהרתים מלא תשבעו בשמי לשקר.** והכי משמע בשעת שבועה לא תהא שקר דהיינו לשעבר: לא יחל להבא הוא דאילו לשעבר כבר החל משנשבע: **לשנות את הידוע.** על האיש שהוא אשה: **והא דרבי אבהו.** הא דא"ר ירמיה לעיל א"ר אבהו דאמר משמיה דר' יוחנן אכלתי ולא אכלתי שקר לאו בפירוש אמר ר' אבהו בהאי לישנא אלא מכללא איתמר דשמעיה ר' ירמיה לר' אבהו בחדא מילתא דאיירי בה ר' יוחנן בשבועת שקר ואוקמה רבי אבהו באכלתי ולא אכלתי מהתם כללא א"ר יוחנן אכלתי ולא אכלתי שקר: **ומאי כללא דאמר רב אידי בו'.** ומסקנא פיפא דשמעתא וא"ר אבהו מהא באכלתי ולא אכלתי: **חוץ מנשבע ומימר ומקגל את חבירו בשם.** המיומד. והא מילתא עיקרא בפ"ק דתמורה והתם מפורש טעמא דמימר ומקגל והכא נשבע לחודיה מפרש משום גברא דמכללא איתמר דר' אבהו: **אי כתיב כי לא ינקה כדקאמרינן: והוי כה גרסינן: ה"ד.** דאילטריך למילף מלשון לשון: **הפרשה ספק.** ספק אם יעבור על התראה אם לאו איכול לומר עדיין יש שהות ביום ואין המתרה יכול לכוין שיעבור היום בתוך כדי דבור של התראה: **ולא אבהו שהא.** הן שבועת שקר דא"ר יוחנן דאיתרבאי מלשון לשון באכלתי ולא אכלתי: **ומאי שנא.** הך מאוכל ולא אכל הא בכולהו לאו שאין בו מעשה ניהו: **בפירוש ריבתה תורה כו'.** מדאפקיה בלשון שוא: **מה שוא לשעבר.** נשבע לשנות את הידוע לאדם אף שקר לשעבר איתרבאי למלקות ולא לשקר דלהבא ומהתם כללא א"ר ירמיה משום ר' אבהו אכלתי ולא אכלתי שקר: **שבועה שלא אוכלנה.** לקמן מפרש בפירקין) למה לי למיתנא תלת שבועות: **אינו חייב אלא אחת.** דאין שבועה חלה על שבועה דכיון דנשבע שבועה ראשונה הוה לה שבועה שניה לקיים את המצוה ותנן במתניתין) דפטור: **לא למעוטי מקרבן.** חז היא דאשגגתה קאי: **זו היא דעל שגגתה קרבן.** אבל שבועה לשעבר ליתא בקרבן ור' ישמעאל היא דאמר במתני' [כה.] אינו חייב אלא על העתיד לבא אימא

קמ"ל כדשני ליה ואיבעית אימא כשם שמביא קרבן על שקר כך מביא קרבן על שוא ור"ע היא דמחייב לשעבר כלהבא מיתיבי אי זו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם שבועת שקר נשבע להחליף אימא נשבע ומחליף כי אתא רבין א"ר ירמיה א"ר אבהו א"ר יוחנן אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתיה [1]מלא תשבעו בשמי לשקר אוכל ולא אוכל עובר [2]בלא יחל דברו [3]ואי זו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר רב פפא הא דרבי אבהו [4]לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר [5]דאמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם אמר רב יצחק א"ר יוחנן ר' יהודה אומר משום ר' יוסי הגלילי [6]כל לא תעשה שבתורה לאו שיש בו מעשה לוקין עליו [7]ושאין בו מעשה אין לוקין עליו [8]חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חבירו בשם נשבע מנלן א"ר יוחנן משום [9]רשב"י אמר קרא [3]לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה ב"ד של מעלה אין מנקין אותו אבל ב"ד של מטה מלקין אותו ומנקין אותו [10]א"ל רב פפא לאביי דלמא הכי קאמר רחמנא לא ינקה כלל אי כתיב כי לא ינקה כדקאמרת השתא דכתיב כי לא ינקה ה' ה' הוא דאינו מנקה אבל ב"ד של מטה מלקין אותו ומנקין אותו אשכחן שבועת שוא שבועת שקר מנלן ר' יוחנן דידיה אמר לשוא לשוא שתי פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר והוי בה ר' אבהו האי שבועת שקר ה"ד אילימא שבועה שלא אוכל ואכל לאו שיש בו מעשה הוא ואלא דאמר שבועה שאוכל ולא אכל האי מי לוקה והא [11]איתמר שבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום ולא אכלה רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו אינו לוקה ר' יוחנן אמר אינו לוקה משום דהוה לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ור"ל אמר אינו לוקה משום דהוה התראת ספק והתראת ספק לא שמה התראה [12]וא"ר אבהו [13]תהא באכלתי ולא אכלתי ומאי שנא [14]אמר רבא בפירוש ריבתה תורה שבועת שקר דומה לשוא מה שוא לשעבר אף שקר נמי לשעבר איתיביה רבי ירמיה לרבי אבהו [15]שבועה שלא אוכל ככר זו לשעבר שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת זו היא שבועת בטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד זו היא למעוטי מאי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא לקי לא למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן זו היא דעל שגגתה קרבן עולה ויורד אבל אכלתי ולא אכלתי לא ור' ישמעאל היא [16]דאמר אינו חייב אלא על העתיד לבא אבל מילקא לקי אימא

תורה אור השלם

1. ולא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ׳ וַיִּקְרָא יט יב
2. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ׳ אוֹ הִשָּׁבֵעַ שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: וַיִּקְרָא ל ג
3. לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ׳ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ׳ אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: שמות כ ו

מוסף רש"י

בשם. בשמו של הקב"ה (תמורה ג.). **נשבע מנלן.** דלקה (שם). **אין מנקין אותו.** דכתיב כי לא ינקה ה' (שם ג.) ה' הוא דלא ינקה אבל ב"ד כו' (לעיל ג.). **אשכחן שבועת שוא.** דכתיב אשר יקח את שמו לשוא, והיינו שבועת שוא כגון נשבע לשמוח את הידוע לאדם (שם) כגון על האיש שהוא אשה ועל הלחן שהוא הזב, דשוא משמע דבר שאינו של כלום כמו (ישעיה ה) מושבי הטון בחבלי השוא (לעיל ג.). **שבועת שקר.** שבועה שאינו ניכר אם אמת אם לא (לעיל ג.) מפרש לקמן איכי דמי, מגלן. דלקי עלה (תמורה ג.). **לאו שיש בו מעשה הוא.** ובדין הוא דלילקי שהרי אכל ועשה מעשה (שם). **שאוכל ולא אכל.** דלא הייט מעשה (שם). **האי מי לוקה.** בתמיה (שם). **דאמרי תרוייהו אינו לוקה.** פעול ממלקות דלא משם (פסחים סג.) ומיהו טעמייה דמר לא כי טעמיה דמר (מכות סו. וכעי"ז לעיל ג.). אוכל ולא אכל, עבר על שבועתו בשהוא יושב ונעל ואין כאן מעשה, והתראת ספק נמי דאיכא שהרי אלה אין זמן בשבועתו כל היום (מכות סו.). **משום דהוה לאו שאין בו מעשה.** אבל משום התראת ספק לא הוה מפטר, דהתראת ספק שמה התראה (שם סו.). **דהוה התראת ספק.** וכי מתריה ביה אכלתו היום פן תעבור על השבועה, שמא יעבור שמא לא יעבור על אכלתו, דעדיין יש שהות ביום (פסחים סג.) דאי אחרי ביה האיר בכך שאוכל הכלכר שנשבעת עליו יכול לומר אין לי בית מיזוז בהתראה זו, דאחמי יש לי שהות, וכן כל היום כולו, דאפילו כי עבר היום יכול לומר שהות הייטי ולא נזכרתי לא בשבועה ולא בהתראה ואינו לוקה (תמורה ג.). **תהא כאכלתי ולא אכלתי.** כלומר הא שבועת שקר כשנשבע שלא אוכל ואכל, או שאוכל ולא אכל, דהכא ליכא שום מעשה (שם). **ומאי שנא.** כלומר מאי אירע דקא ממעט אוכל ולא אוכל ממלקות, טפי מאכלתי ולא אכלתי, הא בתרוייהו ליכא שום מעשה (שם). **שבועת שקר דומה לשוא.** כדמפקא לעיל לשוא לשוא שתי פעמים (שם) הך שבועת שקר דקא מרבינן מרבויא דלשוא לשוא לא דומה מוהא לשקר דלשעבר, כגון אכלתי או לא אכלתי, שמשמה שנשבע יאמה שבועה מפיו לשקר, דומיא דשבועת שוא, דלהכי אפקה בלשון אוכל ומימרא דבלשון קמייתי (לעיל ג.). מה שוא לשעבר. נשבע לשמוח את הידוע עבר את שבועתו (שם) אי: **דמי נשבע** על עמוד של אבן שהוא של כסף הייטו לשעבר, דלשעבר קודם שנשבע הויא אבן כמו שהיא עכשיו, אף שקר נמי לשעבר. דהייטו אכלתי ולא אכלתי, נאמרו אכל ולא אכל שהוא להבא (תמורה ג.). **שבועה שלא אוכל ככר זו כו'.** דהא נשבע תלת זימני שלא יאכל אותו ככר, אינו חייב אלא אחת. דאין שבועה חלה על שבועה (שם וקמן כו.) דמאחר שנשבע פ"ל נשבע לקיים את המצוה ואין קיים פטור משבועת קרבן (לעיל ד וצ"ל ונקרבן שבועה). זו היא שבועת בטוי. דקאמר קרא לנטות בשפתיו להרע או להטיב וגו', זו היא שבועת בטוי שמוציא שלא יאכל אותו ככר, אבל לא גזל מידי לחבריה, אבל שבועת העדות ושבועת הפקדון מביא על הזדון כשבוא אשם (תמורה ג.). **למעוטי מאי.** דאין מחייבין על זדונו מכות. **לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי.** דאמ"נ דהויא שבועת בטוי דלא לקי, משום דלהרע או להטיב מחי, דמשמע להבא, פרט לשבועה כגון אכלתי ולא אכלתי, ואמרי שבועת שקר הייטי דמי (שם). **אבל אכלתי ולא אכלתי לא.** לא מייתי קרבן, משום דלהרע או להטיב גבי קרבן קאי, אבל מ"מ חייב עליה מלקות, דומיא דשבועת שוא (שם). **אלא על העתיד לבא.** דיק להרע או להטיב לקמן בפ"ג (לעיל ג.).

רבינו חננאל

איבעית אימא שוא ושקר אחד הוא כשם שמביא קרבן על שקר שנאמר או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' והביא את אשמו לה' כך מביא על שוא. ור' עקיבא הוא דמחייב קרבן לשעבר כלהבא: ומודבינן עליה וכי שקר להבא הוא והתניא בשבועת שוא לשנות ובשבועת שקר נשבע להחליף מכלל דתרוייהו לשעבר. ופריק אימא נשבע ומחליף להבא. ור' אבהו משמיה דר' יוחנן אמר אכלתי ולא אכלתי שקר. ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר: אוכל ולא אוכל עובר בכל יחל דברו. ואיזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם. והא דאמר ר' אבהו לאו בפירוש שמיעא ליה מיניה דר' יוחנן אלא מכללא שמע ליה הכי דשמע לר' יוחנן דאמר כל לאו שבתורה לאו שיש בו מעשה לוקין עליו. שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מן הנשבע והמימר והמקלל את חבירו בשם שאע"פ שאין בהן מעשה לוקין עליהן. ומפורש בתחלת מסכת תמורה כי המימר דבורו עושה מעשה הוא. דהא הקדישו ונאסר לכל: מקלל את חבירו בשם שנאמר אם לא תשמור לעשות וגו' עד ליראה את השם הנכבד והנורא והפלא ה'. והפלא זו מכות כלומר לא נתירא אלא קילל חבירו והזכיר השם הנכבד והנורא ילקה: שבועה מנא לן דלקי. אמר ר' יוחנן מלא ינקה דברים פשוטין הן: ודייק ר' יוחנן מדכתיב תרי ומני לשוא בהאי קרא דלא תשא אחד לשבועת שוא ואחד לשבועת שקר דלקי וקשיא ליה לר' אבהו האי שבועת שקר דליית ביה מעשה ולקי דמרבי ליה לר' יוחנן מהאי קרא. דיכי דמי אי נימא דנשבע שלא יאכל ואכל הרי עשה מעשה אלא כשנשבע שיאכל ולא אכל האי בין ר' יוחנן ובין ריש לקיש לא לקי: אלא אמר ר' אבהו לא משכחת לה אלא בנשבע שאכלתי ולא אכל או בנשבע שלא אכלתי ואכל דלקי. הנה מהאי כללא שמיעא ליה לר' אבהו: ואקשינן עליה מכדי האי ליית ביה מעשה והאי ליית ביה מעשה ומאי שנא

יד א מי' פ"ח מהל' שבועות הל' ד סמג לאוין רמח טוש"ע יו"ד סי' רלו סעיף ד:

טו ב מי' פ"ח מהל' סנהדרין הל' ו סמג לאוין רמח [וכבר נלפס סוף פרק ד' דמכילתין דף סג.]:

טז ג ד מי' שם הל' ג [וס"מ מהל' תמורה הלכה ח]:

יז ה מי' פ"ד מהל' שבועות הלכה כח:

ומה ראית מסתברא כו'. פי' בקונטר' דלמא דאמא נמי למעוטי אכלתי ולא אכלתי ואין ומה ראית פירוש דעפי' הוה לן לאוקמה כולה כר' ישמעאל ומיהו לפרש ומה ראית פירוש דעפי' הוה לן לאוקמה כולה כר' ישמעאל ומיהו ריש"א דומיא דסיפא דתרוייהו למעוטי אכלתי ולא אכלתי וריש"א למעוטי מקרבן וסיפא ממלקות א"נ סיפא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות וריש"א למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן ואמי כולה כר' ישמעאל ולאו אדרבי יוחנן קפריך וזה הפירוש נראה יותר דמסברא אין לנו למעט אכלתי ולא אכלתי ממלקות כדי להקשות לר' יוחנן ומשני מסתברא כו' והוא הדין דה"מ לשנויי דניחא ליה לאוקומה כר"ע דכולהו סתמי כוותיה ד): **היכן** מצינו **באוכל כל שהוא** כו'. ופע"ג דבמפרש כל שהוא חייב כדאמר בגמרא סתמא דמילתא דעתו אסתם אכילות שבתורה: ה) **היכן** מצינו במדבר ומביא קרבן כו'. הלכך כיון דאמיר דעתו אכל שהוא: **ברבי** שמעון סבירא ליה. ר' יוחנן דאית ליה בפרק בתרא דיומא (דף עד.) דאלי שיעור אסור מן התורה אתי שפיר כרבנן דבאלי שיעור ליכא מלקות אלא איסור בעלמא ובסוף פרק גיד הנשה (חולין לח.) מוכח בהדיא דכרבנן סבירא ליה ובפרק אלו עובדין (פסחים מג:) קאמר רבי יוחנן דבכל התורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר ואי כל שהוא למכות למה לי לירוף ו): **ולא** אמרו כזית אלא לענין קרבן. ודוקא בשאר איסור בעינן כזית לקרבן שהקרבן תלוי בכרת וחדוגו בכרת לא הוי אלא בכזית אבל בשבועת בטוי דאין בו כרת אלא לאו והקרבן תלוי בלאו כי היכי דלוקין אכל שהוא מביא קרבן אכל שהוא: **ואי** ס"ד כרבי שמעון סבירא ליה למה לי צירוף. תימה דלמא שאני הכא דגבי קיא כדדרשינן באלו עובדין (פסחים דף מג: ושם) ובפ' ג' מיניס (נזיר לה:) ממשרת וכל משרת וי"ל דאי סבירא ליה כר"ש הוה מוקי ליה לקרא למילתא אחריתי: והרי

אימא סיפא זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור זו היא למעוטי מאי מאי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא לקי לא זו היא דעל שגגתה פטור מקרבן אבל אכלתי ולא אכלתי על שגגתה חייב קרבן ור"ע היא דמחייב לשעבר כלהבא הא אמרת רישא ר' ישמעאל היא רישא רבי ישמעאל וסיפא רבי עקיבא כולה ר"ע ורישא לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן אלא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות אבל קרבן מיחייב ומאי שנא מסתברא קאי בלהבא ממעט להבא קאי בלהבא ממעט לשעבר: שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב כו': איבעיא להו ר"ע בכל התורה כולה כר"ש ס"ל דמחייב במשהו ו) דתניא ר"ש אומר כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן ובדין הוא דבעי איפלוגי בעלמא והאי דקא מיפלגי הכא להודיעך כוחן דרבנן דאף ע"ג דאיכא למימר הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב קא משמע לן דפטרי או דלמא בעלמא כרבנן סבירא ליה והכא היינו טעמא הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב ת"ש דאמרו לו לר"ע היכן מצינו באוכל כל שהוא חייב שזה חייב ואם איתא לימא להו אנא בכל התורה כולה כר"ש סבירא לי לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי בכל התורה כולה כר"ש סבירא לי לדידכו אודו לי מיהא הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב ואמרו ליה רבנן לא תא שמע ז) ר"ע אומר א) נזיר ששרה פתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית חייב ואי סלקא דעתך בעלמא כר"ש סבירא ליה למה לי לצרף ועוד תנן ז) שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב ור' שמעון פוטר והוינן בה ז) אמאי חייב מושבע מהר סיני הוא רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי

ז) תרוייהו בכולל דברים המותרין עם דברים האסורין ור"ל אמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן אי בסתם ואליבא דר' עקיבא דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא ואי ס"ד בעלמא כר' שמעון סבירא ליה כל שהוא נמי מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא לאו שמע מינה בעלמא כרבנן סבירא ליה שמע מינה: אמרו לו לרבי עקיבא היכן מצינו כו': ולא והרי נמלה ב) בריה שאני ז) והרי הקדש ג) הא בעינן שוה פרוטה והרי מפרש ז) מפרש נמי בבריה דמי והרי עפר אלא

תיפשוט

אימא סיפא זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור זו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב כו' זו היא שבועת שוא שחייבין כו': **לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי** דרשינן לשון בתם אינו ענין: **ור"ע היא דמחייב.** קרבן על שעבר ומיהו בשבועת שוא מודה דלית בה קרבן אף ע"ג דדרשי ריבוי ומיעוטי ואתרבאי שבועת ביטוי לשעבר אהני מיעוטא לשבועת שוא שהוא ניכר דבר שאי אפשר כדאמרינן לקמן (דף כו.) ומאי מיעט מיעט מלוה דהויא שבועת שוא דבמתני' קאי ותני נשבע לבטל את המלוה בשבועת שוא: **אלא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות.** והכי קאמר זו היא לא אוכל ואכל דחייבין על זדונה מכות דהוה ליה לאו שיש בו מעשה אכל אוכל ולא אכל לא לקי: **ומאי שנא.** כלומר היכי משמע ממתניתין למעוטי אוכל ולא אכל (א) דלמא למעוטי נמי אכלתי ולא אכלתי ומיקשי לך: **ממעט לשעבר.** בתמיה: **איבעיא להו ר' עקיבא.** דאמר במתניתין ב) סתם אכילה דשבועה בכל שהוא: **בכל התורה.** בכל שאר איסורין נמי כר"ש סבירא ליה דאמר סתם אכילה שבכל התורה כל שהוא: **דתניא ר"ש אומר כל שהוא.** בכל האיסורין: **למכות.** בהתראה: **ולא אמרו כזית.** הלכה למשה מסיני אלא לענין קרבן דשגגת כרת הלכה אפי' לקרבן דקרבן שבועה על חילוף שבועה בא וכיון דאכילה בכל שהוא היא הרי אסר עצמו בשבועתו בכל שהוא ובשאכל כל שהוא החליף את שבועתו: **ובדין הוא דליפלגו בעלמא.** בשאר איסורין ולמלקות בפלוגתיה דר"ש ורבנן: **והאי דאיפלגו הכא להודיעך כוחן דרבנן דאף ע"ג דאיכא למימר הואיל ומפרש חייב סתם** שבועה אלא אוכל כל שהוא ואכל כל שהוא חייב שהרי החליף שבועתו: **סתם נמי חייב.** שיש לומר שהנשבע אין דעתו על אכילה של תורה אלא אמר לשון בני אדם ובכל שהוא נתכוין לאסור את עצמו: **קמ"ל דפטרי.** דקסברי אין דעתו אלא על שיעור אכילה: **או דלמא.** סתם נמי חייב דסתם נמי כמפרש דמי שדעתו היתה על כל שהוא: **ואם איתא.** דכר"ש סבירא ליה: **אודו לי מיהא כו'.** להכי (ב) הדר להו שזה מדבר ומביא קרבן וכיון דקרבן על חילוף דיבורו חייב שאף זה החליף דיבורו שהנשבע דעתו על כל שהוא והרי סתם אלו כמפרש: **ויש בו כדי לצרף כזית.** בין פת ויין: **חייב.** דהיתר מצטרף לאיסור באיסורי נזיר דילפינן לה ממשרת וכל משרת (במדבר ו) במסכת פסחים (דף מג.): **חייב.** קרבן שבועה: **ור"ש פוטר.** שהרי מושבע ועומד מהר סיני על הנבילות ואין שבועה חלה על מלוה כדלקמן (דף כו.): **בכולל דברים המותרין כו'.** כלומר אם היה נשבע על הנבילות לבדן לא היתה שבועה חלה אבל זה שאמר לא אוכל סתם כלל דברים המותרין והאסורין יחד ומיגו דחיילא שבועה על המותרין חיילא נמי אדברים אסורין באיסור שבועה ור"ש לית ליה איסור חל על איסור אפי' ע"י כולל: **ורישא לקיש אמר.** טעמא דרבנן לאו משום כולל הוא דלא אמרינן כולל באיסורי שבועה כדמפרש ריש לקיש טעמא לקמן [כד.]: **אי אסה מולא.** שיתחייב אלא בחצי שיעור שאינו מושבע עליו מהר סיני ומשום שבועה מיחייב או במפרש אלא אוכל חצי שיעור ואליבא דרבנן דמתניתין דאמרי דסתם אין דעתו לכל שהוא ובמפרש מודו: **אי בסתם.** מלית מוקמת לה אליבא דר"ע דאמר אדם הנשבע לא אוכל סתם דעתו לאסור עצמו בכל שהוא: **והרי נמלה.** וכן כל בריה קטנה דלדברי הכל חייב מלקות דתנן במס' מכות (דף יג.) אמר ר"ש אי אתם מודים באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב אמרו לו מפני שהיא בבריאתה: **והרי הקדש.** שהוא מתחייב מעילה בשוה פרוטה ואפי' בפחות מכזית: **ומשני הא בעינן שוה פרוטה.** זה שיעורו: **והרי מפרש.** שבועה אלא אוכל כל שהוא ואכל כל שהוא חייב: **מפרש נמי בבריה דמי.** מפרש דשבועה בבריה בשאר איסורין דמי בריה טעמא מאי משום דחשיבא מפרש נמי אינו אחשבה דאסריה עליה: **והרי עפר.** האומר שבועה אלא אוכל עפר דקס"ד דסיון דלאו בר אכילה לא שייך ביה שיעור אכילה וחייב בכל שהוא:

תיפשוט

מיהא הכא דואיל ומפרש בכל שהוא חייב סתמא נמי חייב בכל שהוא. ואמרו ליה רבנן לא. ופשטנא מדתני ר' עקיבא נזיר ששרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב. פי' אם יש יין בלוע בפת שאכל שיעור כזית חייב. ש"מ מדבעי צירוף כזית ליה ליה לר' עקיבא כל שהוא חייב. ותוב מדקתני שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות כו' ואסיקנא אלא לאו ש"מ ר' עקיבא בעלמא כרבנן סבירא ליה דלא מחייב ליה אפילו מלקות אלא בכזית ש"מ: **פיסקא** אמרו לו לר' עקיבא היכן מצינו באוכל כל שהוא שחייב שזה חייב. ואקשינן ולא. והרי אוכל נמלה דלוקה משום שרץ השורץ. ודתנינן בריה שאני כלומר נמלה בריה שלמה היא. והרי הגדנה מן ההקדש דאפילו בפחות מכזית חייב. ודתנינן בהקדש בענין שוה פרוטה דחייבו משום הנאה היא. והרי מפרש כלומר הנשבע בפירוש לוכל פחות מכזית שחייב: ודתי' מפרש נמי כי בריה דמי דבריה מ"ט דהיא חשובה האי נמי אע"ג דהוא פחות מכשיעור כיון דפריש אחשביה. והרי עפר דבכל שהוא. א"ת עד דאיכא כזית שאין אכילה בפחות מכזית

עין משפט
גר מצוה

יח א מיי' פ"ב מהל' מזיקות הלכה ה:
יט ב מיי' פ"ג מהל' מעילה הלכה ה:
כ ג מיי' פ"ג מהל' מעילה הלכה ה:

מוסף רש"י

ורישא לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי. דאכלתי ולא אכלתי דאי מיב על שגגתה קרבן (חתורה ג:). ומאי שנא. דממעט אוכל ולא אוכל מקרבן וקא מרבי אכלתי ולא אכלתי מסיפא דחייב קרבן (שם) ומשני מסתברא. ריש"א למעוטי אוכל ולא אוכל, קאי בלהבא. דקתני שבועה שלא אוכלנה, ממעט להבא. כגון אוכל ולא אוכל, אבל קאי בלהבא ממעט לשעבר. בתמיה כגון אכלתי ולא אכלתי (שם). כל שהוא למכות. אכילה כל שהוא עובר בלאו (מעילה יח:). ויש בה כדי לצרף כזית. יש יין מוצלע בתוך הפת כדי זית (נזיר לד:). ואבל נבלות כו' חייב. דהאיון הן לאכילה ואדרא הוא דדנינע עלייהו (לקמן כב:). ור' שמעון פוטר. מקרבן שבועה (יומא עג.). מדשבע מהר סיני הוא. והוה ליה נשבע לקיים את המצוה (שם). בכולל דברים המותרין כו'. שבועה שלא אוכל לא כשר שחוטה ולא כשר נבילה, דמגו דחייליה להתרתא חייליה נמי לאיסורא, וכ"ש פוטר דלית ליה איסור כולל ולא אמרינן מיגו (שם). אי אתה מוצא. שיהא חייב קרבן שבועה על הנבילה אם אכל כזית שהוא מושבע עליו מהר סיני אלא באוכל חצי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני ובשבועתו נתכוין עליו (שם). אלא אי במפרש. שלא אוכל אפילו חצי שיעור, ואליבא דרבנן. דאמרי דנשבע שלא אוכל סתם אוסר עצמו בכשיעור, אי בסתם. מלית לאוקמה ומיהו בשאכל לא אכל אלא חצי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני ועל ידי שבועה שלא אוכל סתם נאסר בו, ואליבא דר' עקיבא. דאמר אדם הנשבע שלא אוכל סתם, אוסר עצמו בכל שהוא, הלכך הא דקתני חייב, אי כרבנן בבריה ליה מוקמינן ליה במפרש ואי כר"ע בבריה ליה מוקמינן ליה אפילו בסתם, וכ"ש פוטר, ר"ש לטעמיה דאמר בכל שהוא נמי מושבע מסיני הוא (שם עד:).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומאי שנא וכו' דלמא למעוטי. נ"ב ר"ל וא"כ מיהו ריש"א דומיא דסיפא דתרתי מיעוטי לאכלתי ולא אכלתי ריש"א למעוטי מלקות וסיפא לקרבן וכו"ע: (ב) שם ד"ה אודו וכו' דהכי אהדר להו:

רבינו חננאל

מתני' כולה ר' עקיבא היא דמחייב לשעבר כלהבא ודו היא דרישא למעוטי הנשבע (שלא אוכל ואכל) ושאוכל ולא אכלן ממלקות. וסיפא דקתני זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור. זו היא דלא מייתי על שגגתה אלא הוא פטור. אבל הנשבע אכלתי ולא אכלתי בשגגה חייב קרבן: ומה ראית מסתברא קאי בלהבא כו'. פי' רישא קאי בלהבא דקתני שלא אוכלנה כו' דהוא להבא ממעט שבועה שאוכל ולא אכל דהוא להבא. סיפא דקתני אם לא ראיתי גמל פורח באויר כו' דהוא לשעבר ממעט אכלתי ולא אכלתי דהוא לשעבר: **מתני'** שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי ר' עקיבא ג) כר' שמעון סבירא ליה דתני ר' שמעון כל שהוא למכות לא אמרו כזית אלא לקרבן כלומר האוכל מכל איסורין שבתורה כגון חלב ודם וכיוצא בהן אפילו אם אכל כל שהוא לוקה אבל קרבן אינו חייב עד שיאכל כזית. ואתינן למפשטא מהא דתני אמרו לר' עקיבא היכן מצינו באוכל כל שהוא חייב כו' ודתינן ר' עקיבא לדבריהן דרבנן קאמר להו לדידי בעלמא כר' שמעון סבירא לי. אלא לדידכו אודו לי

ג) מזיר ד. מכות יז. ולקמן כד. מעילה יח.], ב) מזיר לד: לו. פסחים מד:, ג) ולקמן כב: כג.] יומא עג.], ד) ולקמן כב: כג.], ה) [ביצה ב. דפסח נתעות וכן לקמן כב: וכג: וכן ביומא עג.: ליתא וראיתי לקמן נדפס בדף כב: בגדי על הגליון בשם רש"ל רב שמעאל דאמרי תרוייהו וכן מצאתי בספרי רש"ל עצמו שכתב כן ולא דעתי למה עזב לציין את דרכו ולהגיה הכא במוקדם ועוד תמוה טובא ממה דאיתא כב: בשלמא ר' יוחנן לא אמר כרים לקים כו' אלא ר"ל מ"ש לא אמר כר' יוחנן ט' הרי להדיא דעיקר הגירסא רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי ועי' בתוס' חולין קב. ד"ה מר סבר וכו' מתנו להדיא דר' יוחנן אמר בשוגגת דהכא בכולל וכו'], ו) [לקמן כד:], ז) [לקמן כב:], ח) [לעיל יט:], ט) [כדאיתא בסנהדרין פו.], י) [שיך לעיל למשנה יט:], כ) [גם זה שייך שם], ל) [וע"ע תוס' פסחים מד. ד"ה לענין].

מ) נזיר ד. מכות יז. [לקמן כד. מעילה יח.], ב) מזיר לד: לו. פסחים מד:, ג) [לקמן כב: כג.] יומא עג.], ד) [לקמן כב: כג.], ה) [מיכא תרוייהו דלפס נתעות וכן לקמן כב: וכג: וכן ביומא עג.: ליתא וראיתי לקמן נדפס בדף כב: בגדי על הגליון בשם רש"ל רב שמעאל דאמרי תרוייהו וכן מצאתי בספרי רש"ל עצמו שכתב כן ולא דעתי למה עזב לציין את דרכו ולהגיה הכא במוקדם ועוד תמוה טובא ממה דאיתא כב: בשלמא ר' יוחנן לא אמר כרים לקים כו' אלא ר"ל מ"ש לא אמר כר' יוחנן ט' הרי להדיא דעיקר הגירסא רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי ועי' בתוס' חולין קב. ד"ה מר סבר וכו' מתנו להדיא דר' יוחנן אמר בשוגגת דהכא בכולל וכו'], ו) [לקמן כד:], ז) [לקמן כב:], ח) [לעיל יט:], ט) [כדאיתא בסנהדרין פו.], י) [שיך לעיל למשנה יט:], כ) [גם זה שייך שם], ל) [וע"ע תוס' פסחים מד. ד"ה לענין].

מ) גלאה דמסר כאן ול"ל מיבעיא להו ר"ע כר"ש סבירא ליה וכו'.

תיפשוט כו'. מדקתני מתני' [יט:] היכן מצינו כו' אלמא בעפר נמי בזית בעינן: **כי קאמרינן.** היכן מצינו כו' במידי דבר אכילה קאמרינן: **והרי קונמות.** האומר קונם כבר זו עלי אוסר עצמו בכל שהוא שבה כדלקמן: **כמפרש דמי.** לפי שאינו מזכיר בה שם אכילה כל שהוא קאמר: **וסרי מגדף.** מגרך את השם דפליג רבי עקיבא אדרבנן בכריתות (דף ז.) ואמר מגדף מביא קרבן: **וסרי נזיר.** שמדבר ואוסר בדבורו ומביא קרבן ביום תגלחתו: **על דבורו.** שהחליף דבורו: **וסרי הקדש.** שמדבר ואוסר בדבורו את שהוא מקדיש ואם החליף דבורו ונהנה ממנו מביא קרבן מעילה: **וסרי קונמות.** שלא אסרה אלא עליו ואם אכל ממנו קס"ד דמביא קרבן מעילה שהקונם לשון הקדש הוא: **אין מעילה בקונמות.** דלא קרינן ביה מקדשי ה' (ויקרא ה) שהרי חולין הוא אצל כל אדם: **מהו דתימא אטעום נמי.** לשון אכילה הוא כדאמרי אינשי נטעום מידי: **קונמות כיון דלא מדכר שום אכילה כדמפרש דמי** גרסינן: **שני קונמות.** שתי ברכות שאסרן עליו בקונם: **מנטרפין.** מעט מזה ומעט מזה לכזית: **שתי שבועות.** שתי בברכות שנשבע עליהן: **אין מנטרפות.** ולקמן מפרש טעמא. והשתא סלקא דעתיה לפי שהזכיר שם אכילה על זו ושם אכילה על זו: **אמאי אין מנטרפות.** הרי על שתיהן הזכיר שם אכילה אחת: **מפוך שחלוקות לחטאות.** ממוך שתי בברכות הללו חטובות שתים לענין חטאת בשבועה זו אם אמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו ואכל כזית מזו וכזית מזו בהעלם אחד חייב שתים כדתנן [לקמן][1] שבועה שלא אוכל פת חטין פת שעורין פת כוסמין ואכל חייב על כל אחת ואחת ומייתינן לה בתורת כהנים[2] מוהיה כי יאשם לאחת מאלה[3] לחייבו על כל אחת ואחת וגו' וכי אמר נמי מזו ומזו שתי שבועות חשיבי הלכך כי אכל מזו חלי שיעור ומזו חלי שיעור אין מצטרפות אבל קונמות אין חלוקות לאסמכתא למאן דאמר יש מעילה בקונמות [נדרים לה.] דאם נהנה ומזר ונהנה בהעלם אחד חדא הוא דמיחייב דכולהו חדא מעילה כדתנן (מעילה דף כ.) לילף את המעילה לזמן מרובה ואם בשני העלמות אפי' מחדא מייניהו נמי וכן לענין מלקות אם בהתראה אחת חדא הוא דלקי ואי בשני התראות אפי' מחדא מייניהו שהרי עובר ומזר ועובר כדתנן (מכות דף כא.) גזיר שהיה שותה יין כל היום כולו אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת: **שבועות כקונמות.** מצטרפות ואע"ג דחלוקות דלית ליה לדרב פנחס. ובלא איפוך לא מיתרצא דאי הוה מתרץ ר' מאיר דאמר בקונמות אין מצטרפין לית ליה לדרב פנחס הוה קשיא לן בין שבועות בין קונמות אמאי אין מצטרפין הרי על שתיהן לא הזכיר אלא אכילה אחת ואכל השתא דאמר מצטרפות ולית ליה לדרב פנחס לא קשיא מידי: **כי אמר רב פפא.** בקונמות כל שהוא למלקות קאמר וכי תניא ההיא דמצטרפין לענין קרבן מעילה ולירוף דקתני לאו לכזית אלא לשוה פרוטה: **ויש לה פדיון.** שתופסת פדיונה והיא יוצאה לחולין דבהקדש כתיב (ויקרא כז) ופדה בערכך: **אין לה פדיון.** להתירה לו שלא נאמר פדיון באיסורין: ואכל

[1] [לקמן עמוד ב ע"ש], [2] [נדרים לה.], [3] [עיין כל:]. [4] [מעשים נמי. כל"ל רש"ל. [5] נדרים לה. ע"ש], [6] הריעב"ץ מ"ז, [7] [ע"כ], [8] [ויקרא פרק טו], [9] [ויקרא ה],

הגהות הב"ח

(א) גם' שלא אוכל עפר ואכל בכמה תפשוט עד כ"ל: (ב) תוס' ד"ה אבל וכו' דאיהו גופיה:

רבינו חננאל

תפשוט בעיא דרבא דהיה בעי בנשבע שלא אוכל עפר. ודחי כי קא אמרינן דליכא אכילה בפחות מכזית במידי דבר אכילה הוא עפר לאו בר אכילה הוא: אמר להן ר' עקיבא היכן מצינו במדבר מביא קרבן שזה מדבר ומביא קרבן. ואקשינן והרי מגדף לדברי ר' עקיבא דתני בתחלת כריתות בתוספתא המגדף ר' עקיבא מחייב קרבן שנאמר בו כרת כו'. ודחי' שאני מגדף דמדבר וחוטא הוא. כי קאמרי מדבר ואוסר עצמו: ואקשינן והרי נזיר כיון דאמר הריני נזיר נאסר ביין ובטומאה ובתגלחת ומביא קרבן. ודחי' שאני נזיר דלא מייתי קרבן אלא לאשתרויי ליה איסוריה. כי קאמר דמייתי קרבן אדבוריה קאמרינן: ולא והרי הקדש דאדיבורא נאסר והנהנה ממנו חייב קרבן. ודחי' שאני הקדש דלכולי עלמא איסוריה שוה מה שאין כן בשבועות: והרי קונמות פי' האומר קונם ככר זה עלי. ודחי' קסברי רבנן אין מעילה בקונמות כלומר המועל בקונמות לא מייתי קרבן: אמר רבא מחלוקת ר' עקיבא וחכמים בסתם. אבל במפרש שבועתו דברי הכל כל שהוא. והני מילי בנשבע באכילה אבל נשבע שלא אטעום דברי הכל בכל שהוא חייב. אמר רב פפא מחלוקת בשבועות אבל בקונמות כיון דלא מדכר שמא דאכילה דברי הכל בכל שהוא דכבריה דמי: ואוחבינן עליה. והתני שני קונמות מצטרפין שתי שבועות אין מצטרפין. ר' מאיר אומר קונמות כשבועות. פי' האומר קונם בשר זה עלי ופת זה עלי כזית משניהם מצטרף והאוכל חייב. אבל נשבע עליהן אין מצטרפין. ואקשינן אם הקונמות חייבין עליהן בכל שהוא צירוף למה להו. ומשני כגון דאמר אכילה מבשר זה ומפת זו עלי קונם. דכיון דאדכר בהו אכילה משום הכי בענין צירוף לכזית. ואקשינן אי הכי גבי שבועות

א א ב מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה ח ג סמג לאוין רמח עוש"ע י"ד סי' כלא סעיף ח:
ב ג מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב עוש"ע י"ד סי' רטו סעיף (מו) י:
ג ד מיי' שם הלכה ו סמג שם:
ד ה מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה ח:
ה ו מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה ו סמג שם ועיין בהשגות ובכ"מ:
ו ז מיי' פ"ד מהל' שבועות הל' ח סמג לאוין רמח:
ז ח ט מיי' פ"ד מהל' מעילה הלכה ט:

מוסף רש"י

מפרש נמי כבריה דמי. מפרש דשבועה כבריה בשאר איסורין דמי, כריה טעמא מאי משום דחשיבא, מפרש נמי איהו אחשבה דאקריב עליה (לעיל כא.). **בכר זו הקדש.** שאמר בלשון הקדש ובלשון קונם והוא הדין נמי לא אמרה אלא בלשון קונם (נדרים לה. לגירסא שם: קונם בכר זה הקדש). **בין הוא בין חבירו מעל.** שהרי הקדישה פתם אכולי עלמא (שם). **לפיכך.** הואיל ויש בה מעילה, **יש לה** פדיון. ויגאה לחולין, דהוי כשאר הקדש (שם). **בכר זו עלי הקדש.** מין לאמר עלי, עליה דדיה שוויה הקדש, **הוא מעל.** אם אכל חייב לשלומי, **חבירו לא מעל.** דלא אקריב אלא על עצמו וגבי מכירו הוי כחולין (שם). **לפיכך אין לה פדיון.** שהוא עצמו אין יכול לפדותה לעולם שהרי אמר עלי, ולא על אחר, ואחר אין יכול למעול בה (שם).

רבינו חננאל (המשך)

נמי כגון דאמר שבועה שלא אוכל משתיהן אמאי אין מצטרפין. ופריק רב פינחס שאני שבועות הואיל וחלוקות הן לחטאות. פי' שחטא בכזית ובמפרש בכל שהוא מה שאין כן בקונמות לפיכך אין מצטרפין: ואקשינן אי הכי ר' מאיר חיגה שבועות משום דחלוקות הן לחטאות לפיכך אין מצטרפות. אלא בקונמות אמאי פוטר ר"מ. ואמרינן איפוך ואימא שבועות בקונמות כלומר מצטרפין אלו ואלו ולית ליה לרב תניא הא שני קונמות מעילה בקונמות והתניא

בא א ב מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה ח ג סמג לאוין רמח עוש"ע י"ד סי' כלא סעיף ח:
בב ג מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב עוש"ע י"ד סי' רטו סעיף (מו) י:
בג ד מיי' שם הלכה ו סמג שם:
בד ה מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה ח:
בה ו מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה ו סמג שם ועיין בהשגות ובכ"מ:
בו ז מיי' פ"ד מהל' שבועות הל' ח סמג לאוין רמח:
בז ח ט מיי' פ"ד מהל' מעילה הלכה ט:

והרי מגדף. ה"ג הוה מלי למפרך משבועת העדות והא דפריך ממגדף משום דאפי' חטאת קבועה מייתי: **והרי הקדש.** תימה מאי פריך דיימא דמתני' הכי קאמר היכן מצינו מדבר ומביא קרבן על דבורו בלא שום מעשה שזה מדבר ומביא קרבן בלא שום מעשה כגון שבועה שאוכל ולא אכל אבל הקדש מביא קרבן על מה שאכל שעשה מעשה: **אבל בקונמות דברי הכל בכל שהוא.** תימה דתמיר קונם מהקדש (ב) ואיהו גופיה לא אסיר אלא משום דהוי כהקדש והקדש בעי שוה פרוטה: **מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפין.** פי' בקונטרס אכל קונמות אם נהנה וחזר ונהנה בהעלם אחד חדא הוא דמיחייב דכולה חדא מעילה היא כדתנן ליקח את המעילה לזמן מרובה ואין נראה להביא ראיה משם דהתם לחומרא תנן ליה שאם נהנה מחצי פרוטה וחזר ונהנה לזמן מרובה חצי פרוטה מצטרף כאילו נהנה כל הפרוטה בצת אחת ולא היה צריך לפרש אלא לענין חטאת חלוקה משום דכתיב (ויקרא ה) לאחת מאלה אבל גבי מעילה לא כתיב הכי: **רבינא** אמר כי **קאמר רב פפא** למלקות כו'. לרבינא נמי טעמא דרבנן כדרב פנחס כדמסיק בסמוך ובא רבינא לחדש דאין צריך לומר איפוך דכיון דר"מ לאו טעמא דנפשיה קאמר אלא לדבריהם דרבנן קאמר להו כדקאמר בסמוך וטפי ניחא ליה לאפוכי דרבי מאיר לרבנן בהיא בתרייתא דמייתי מלהגיה ולהפך דר"מ משום דבין שבועות לקונמות ובין קונמות לשבועות לא טעי תנא:

ותכמים

תיפשוט דבעי רבא [6]שבועה שלא אוכל [6] ואבל עפר בכמה תפשוט עד דאיכא כזית כי קאמרינן במידי דבר אכילה קאמרינן והרי קונמות נמי כמפרש דמי: אמר להן היכן מצינו במדבר ומביא קרבן שזה מדבר ומביא קרבן: ולא והרי מגדף מדבר ואוסר קאמרינן והאי מדבר וחוטא הוא והרי נזיר מביא קרבנו על דבורו קאמרינן והאי מביא קרבן לאשתרויי ליה חמרא הוא דקא מייתי והרי הקדש אוסר לעצמו קאמרינן והאי אוסר על כל העולם כולו הוא הרי קונמות קסבר [7]אין מעילה בקונמות אמר רבא מחלוקת בסתם [8]אבל במפרש דברי הכל בכל שהוא מאי טעמא [9]מפרש נמי כבריה דמי ואמר רבא מחלוקת בשלא אוכל [5]אבל בשלא אטעום דברי הכל בכל שהוא פשיטא מהו דתימא [10]ליטעום נמי כדאמרי אינשי קמ"ל אמר רב פפא מחלוקת בשבועות [5]אבל בקונמות דברי הכל בכל שהוא מאי טעמא קונמות נמי כיון דלא קא מדכר שמא דאכילה כדמפרש דמי מיתיבי [11]שני קונמות מצטרפין [12]שתי שבועות אין מצטרפות ר' מאיר אומר קונמות כשבועות ואי סלקא דעתך חייב בכל שהוא למה לי לצדף [13]דאמר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם אי הכי אמאי מצטרפות סוף סוף זיל להכא ליכא שיעורא וזיל להכא ליכא שיעורא דאמר אכילה משתיהן עלי קונם דכוותה גבי שבועות דאמר שבועה שלא אוכל משתיהן אמאי אין מצטרפין אמר רב פנחס [14]שאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות אי הכי ר' מאיר אומר קונמות כשבועות בשלמא שבועות הואיל וחלוקות לחטאות אלא קונמות אמאי לא איפוך רבי מאיר אומר שבועות בקונמות ולית ליה לדרב פנחס רבינא אמר כי קאמר רב פפא לענין מלקות כי תניא ההיא לענין קרבן דבעינן שוה פרוטה למימרא דסברי רבנן [15]יש מעילה בקונמות [16]והתניא [17]ככר זו הקדש ואכלה בין הוא בין חבירו מעל לפיכך יש לה פדיון ככר זו עלי הקדש [18](הרי) הוא מעל חבירו לא מעל לפיכך אין לה פדיון דברי ר"מ

וחכמים

ועכשיו בהעלם אחד חדא הוא דמיחייב דכולהו חדא מעילה כדתנן (מעילה דף כ.) לילף את המעילה לזמן מרובה ואם בשני העלמות אפי' מחדא מייניהו נמי וכן לענין מלקות אם בהתראה אחת חדא הוא דלקי ואי בשני התראות אפי' מחדא מייניהו שהרי עובר ומזר ועובר כדתנן (מכות דף כא.) גזיר שהיה שותה יין כל היום כולו אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת: **שבועות כקונמות.** מצטרפות ואע"ג דחלוקות דלית ליה לדרב פנחס. ובלא איפוך לא מיתרצא דאי הוה מתרץ ר' מאיר דאמר בקונמות אין מצטרפין לית ליה לדרב פנחס הוה קשיא לן בין שבועות בין קונמות אמאי אין מצטרפין הרי על שתיהן לא הזכיר אלא אכילה אחת ואכל השתא דאמר מצטרפות ולית ליה לדרב פנחס לא קשיא מידי: **כי אמר רב פפא.** בקונמות כל שהוא למלקות קאמר וכי תניא ההיא דמצטרפין לענין קרבן מעילה ולירוף דקתני לאו לכזית אלא לשוה פרוטה: **ויש לה פדיון.** שתופסת פדיונה והיא יוצאה לחולין דבהקדש כתיב (ויקרא כז) ופדה בערכך: **אין לה פדיון.** להתירה לו שלא נאמר פדיון באיסורין: ואכל

פנחס. רבינא אמר כי איתמר דלרב פפא קונמות בכל שהוא למלקות. וכי מצטרפין מי שיהנה מהן בפרוטה חייב קרבן מעילה: ואקשינן וסברי רבנן יש

וחכמים אומרים בין הוא בין חבירו לא מעל כו'. משמע דכ"ע מודו בקונמות דאין להן פדיון דאפי' רבי מאיר דאמר יש מעילה בקונמות מודה דאין לו פדיון והקשה הר' יצחק בן רבינו מאיר דברים האמה רבה (יבמות פח. וסס) אמר אי קסבר יש מעילה בקונמות משום דבידו לפדותו הוא ותיבת ר"ת דקונמות דאסר אכ"ע יש להן פדיון לר"מ כיון דדמיא להקדש מדע מדנקט ככר זו עלי הקדש וא"ת ויפלוג בקונס גופיה וי"ל דאה"נ ובקונס גופיה מפליג וריש גמי איירי בקונס וכ"כ זו הקדש היינו כהקדש דהא לר"מ לא שני ליה בין קרבן לבקרבן בין אימרא לבאימרא כדאיתא בספ"ק דנדרים (דף יג.) ה"ה בין הקדש להקדש כיון דדעתיה אקונס א"נ איירי בפיקח בהדיא כהקדש ואיירי דנקט בפיקח ככר זו עלי הקדש דלא איצטריך לפרש כהקדש כיון דאמר עלי תנא גמי ריש ככר זו הקדש וחכמים דאמרי בין הוא בין חבירו לא מעל פליגי גמי אריש וכרוב ספרים גרס בר"פ אין בין המודר (שם לה.) בין כך ובין כך לא מעל ואית ספרים דגרסי אחד זה ואחד זה לא מעל וגרסי גמי התם בריש קונס ככר זו הקדש: **נזיר שאמר** שבועה **שלא אוכל** חרצן. איידי דקאי בחרצן נקט חרצן וה"ה דמצי למיכני בחלב וגבינה בכל אדם אכל אין לפרש דנקט חרצן משום דאית בה תרתי שמושבע ועומד ולא אכלי ליה בעיניה ואיכא למימר טפי דדעתיה אכל שהוא דהא מגבילה וטריפה פשיט ליה: **אהתירא** קמשתבע. אפילו לרבי יוחנן דאמר (יומא דף עג:) אני שיעור אסור מן התורה אתיא בעיא דרב אשי דמסתמא כר' יוחנן סבירא ליה דקיימא לן כוותיה והיינו טעמא דכיון דליכא אלא איסורא בעלמא לא תשיב ליה מושבע ועומד א"נ לרבי יוחנן נפרש אהיתירא קמשתבע כגון ליהנות שלא כדרך הנאתו דקיימא לן (פסחים דף כד:) כל איסורים שבתורה אין ליקון עליהן אלא כדרך הנאתן ואפילו איסור בעלמא ליכא מדאורייתא אלא מדרבנן: **תא** ונטעום מידי ואולי ואכלי ושתו. ואי שתיה לאו בכלל אכילה הוא היה להן להזכיר גם השתיה ולפי הספרים דל"ג אלא אולי ושתו ניחא טפי וא"ת מה ענין טעימה אצל אכילה ויש לומר שמא בלשונם הוו קרו לאכילה טעימה: **איבעית** אימא קרא בו'. בספ"ק דקדושין (דף לה:) גבי כל שיטו בהשתתה אמר הכי וכן בכמה מקומות ותימה כיון דאיכא סברא ל"ל קרא דהכי פריך בפ"ב דכתובות (דף כב.) גבי הא דאמר רב הונא מנין להפה שאסר הוא הפה שהמיר למה לי קרא סברא הוא הוא אסרה הוא שרי לה רש לחלק דיש דברים שאין הסברא פשוטה כל כך ולריך הפסוק להשמיענו הסברא: והא

ואכל עפר פטור. דלאו בר אכילה היא: **ע"י שערובה.** עם הענבים: **דעתו אמשהו.** אמ"ל עפר במשהו: **נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרגן בכמה.** אם תמצא לומר בשאר כל אדם בכזית נזיר מאי מי אמרינן כיון דכזית אסור עליה ויודע הוא שאין שבועה חלה עליו: **כי אשתבע אהיתירא אשתבע.** על פחות מכזית שלא היה מושבע עליו מסיני: **דעתיה אכזית.** ואין כאן שבועה: **אי אתה מוצא.** שיתחייב אא"כ נאסר בשבועתו בחלי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני והיכי משכחת לה אי במפרש ואליבא דרבנן אי בסתם לר' עקיבא: **והא נבילה.** דכי מרבן לנזיר דמיא וקאמר ריש לקיש דאי אתה מוצא אליבא דרבנן אלא במפרש ולא אמרי' אפילו בסתם גמי דעתיה אמשהו דכי אשתבע אהיתירא אשתבע: **דלעפר דמיא.** דלא חזיא לאכילה ליראל: **נבילה בא אכילה היא.** ושייך בה שיעורא: **דרביע עליה.** דרבון עליה אריא אזהרת המקום: **מתני' שבועה שלא אוכל ואכל ושתה.** אע"ג דשתיה בכלל שבועה של אכילה כדאמר בגמרא אינו חייב אלא אחת דהוה ליה כאכל ואכל בהעלם אחד: **שלא אוכל ושלא אשתה.** הוו להו שתי שבועות. ובגמרא [כג.] פריך הויא לה שבועה על שבועה: **שבועה שלא אוכל פת חטין פת שעורין כו'.** דכיון דפרים אדעתא דמיתל שבועה אכל חדא וחדא באנפי נפשיה קאמר. ובגמרא [שם] פריך דלמא האי דפרים להו אדעתא למיפטר ממינא אחרינא דאי אמר שלא אוכל פתם הוה נאסר בכל המינים ולעולם חד שבועה היא: **ואכל נבילות כו' חייב.** דרשוין הן לאכילה ואריא הוא דרביע עלייהו: **ור"ש פוטר.** דמושבע ועומד הוא עליהן: **אשתו אסורה.** שהרי אכל אוכלין. ואפי' לר"ש דפטור בקמייתא טעמא לאו משום דלאו בני אכילה אלא לפי שאין שבועה חלה על דבר מצוה כדלקמן [מ.]: **גמ'** ולמא

דריש הא לא פריש דדעתיה אכזית שמע מינה אלא תפשוט דבעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה תפשוט דעד דאיכא כזית דהא נבילה כעפר דמיא וטעמא דפריש הא לא פריש דעתיה אכזית לא עפר לאו בר אכילה הוא כלל נבילה בת אכילה ואריא הוא דרביע עילווה: **מתני'** שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים שבועה שלא אוכל ואכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין אינו חייב אלא אחת שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין ואכל חייב על כל אחת ואחת שבועה שלא אשתה ושתה משקין הרבה אינו חייב אלא אחת שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש ושתה חייב על כל אחת ואחת שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה ושתה משקין שאינן ראוין לשתיה פטור שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב ור' שמעון לפוטר אמר קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום והוא אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים הרי אשתו אסורה: **גמ'** אמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל שבועה שלא אוכל ושתה חייב איבעית אימא סברא ואיבעית אימא קרא איבעית אימא סברא דאמר ליה אינש לחבריה נטעום מידי ועיילי ואכלי ושתו ואיבעית אימא קרא שתיה בכלל אכילה דאמר ריש לקיש מנין לשתיה שהיא בכלל אכילה שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך ותירוש ותירוש

עין משפט נר מצוה

כח א ב ג מיי' פ"ה מהל' שבועות הל' ח והל' ט סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלח סעיף ע:

כט ד מיי' שם הל' ח: ל ה מיי' פ"ד שם הלכה ג סמג שם:

לא ו מיי' שם הל' ו: **לב** ז מיי' שם הל' ה: **לג** ח מיי' שם הל' ז: **לד** ט מיי' שם הל' ה: **לה** י מיי' שם הל' ח: **לו** כ מיי' פ"ה מהל' שבועות הל' ה סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלח סעיף ג:

לז ל מיי' שם הל' ה: **לח** מ טוש"ע שם ס"ז: **לט** נ מיי' פ"ד שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ב:

מוסף רש"י

בין הוא ובין חבירו לא מעל. כין אמר סמס כין אמר עלי לא מעל כין הוא וכין חכירו, אע"פ שאמר הקדש, כיון דאמר גמי קונס אין מעילה בקונמות (נדרים לה.). שבועה שלא אוכל ואכל נבילות כו'. ולא רש"י ומוסף רש"י לעיל כא.:

מסורת הש"ס

א) [לקמן כד.], ב) [לעיל עמוד א' ע"ב], ג) יומא עג.: ד) [לעיל כא.: לקמן כג.], ה) רש"ל רב ושמואל דאמרי תרוייהו, ו) [לקמן כג.], ז) [לעיל כא.: לקמן כג.: יומא עג.:], ח) [לקמן כד.], ט) [נכלות ד: וש"נ], י) יומא עו.,

תורה אור השלם

ו. וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים: דברים יד כג

רבינו חננאל

וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה לא מעל שאין מעילה בקונמות. ופרקינן איפוך ואימא ר' מאיר אומר אחד זה ואחד זה לא מעל כו': אמר רבא שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור: בעי (רבה) [רבא] שבועה שלא אוכל עפר בכמה כו'. ותוב הדר בעי שבועה שלא אוכל חרצן בכמה ועלו תרוייהו בתיקו: בעי רב אשי נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה. כיון דכזית מושבע מהר סיני הוא דכתיב מחרצנים ועד זג דעתיה אמשהו. או דלמא כיון דאדבר אכילה דעתיה אכזית: מ"ש שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים חייב בשבועתו. והוינן בה אמאי חייב מושבע מהר סיני הוא ואין שבועה חלה על שבועה. ואוקמה ריש לקיש במפרש חצי שיעור כלומר נשבע שלא יאכל נבלה חצי שיעור שחייב לרבנן וכ"ש לר"ע והא נבלה דמושבע עליה מהר סיני הוא. וטעמא דפריש חצי זית דהוא פחות מכשיעור הא לא פריש דעתיה אכזית. ש"מ לא מיחייב נזיר שנשבע בחרצן אלא בכזית ש"מ. אי הכי חפשוט הא דבעי רבא עפר בכמה חפשוט עד דאיכא כזית דהא נבלה כמו עפר הוא. וטעמא דפריש חצי זית הא לא פריש הא אמרת דעתיה אכזית. ודחי לא דמי לנבלה דנבלה בת אכילה היא. ואריא הוא דרביע עליה כלומר ארי רובץ עליה ואין כח לאדם לאכול ממנה. אבל עפר לאו בר אכילה הוא כלל: **מתני'** שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת כו'. א"ר חייא בר אבין אמר שמואל שבועה שלא אוכל ושתה חייב. איבעי תימא סברא כו' איבעי תימא קרא דכתיב ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך וגו'

ודלמא על ידי אניגרון. שהוא מין מאכל כדתניא בתוספתא דביצה ד) הביאו לפניו אניגרון ואכסיגרון ועליהן פלפלין שחוקים ורגילין לתת לתוכן יין כדתניא בתוספתא דדמאי או תרומת יין לתוך אניגרון ואכסיגרון: **מיא דסילקא.** תבשיל של תרדין: **מיא דכולהו שלקי.** שלקות של ירק: **מידי דמשכר.** כלומר דרך שכרות: (ב) **דלמא.** ושכר דקרא לאו מין קמי אלא דביצה קעילית קאמר שהיא משכרת. קעילית על שם מקומה: **אף אנן נמי תנינא.** דשתיה בכלל אכילה: **מפני' נמי דיקא.** דשתיה בכלל אכילה: **ודלמא למיפטר נפשיה מאחרנייתא קאמר.** אמאי קתני חייב על כל אחת ואחת דלמא האי דפרש להו לאו לאפוקי בשבועות קאמי אלא למיפטר נפשיה בשבועה מדברים אחרים דאי אמר לא אוכל תמם היה נאסר בכל האוכלים: **הל"ל.** שלא אוכל חטין ושעורים וכוסמין וכי אמר פת פת לאלק: **ודלמא לכום.** כלומר אי אמר הכי הוה משמע שלא יהא כוסס חטין כמות שהן אבל הפת היה אוכל: (ג) **כ"ל למימר פת חטין ושל שעורין.** דכיון דאמר ושל אפת קאי: ודלמא

ותירוש חמרא הוא וכתיב ואכלת ודלמא על ידי אניגרון [6]**דאמר רבה בר שמואל אניגרון מיא דסילקי אכסיגרון מיא דכולהו** [6] **סילקי אלא אמר רב אחא בר יעקב מהכא** [1]**ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר יין חמרא הוא וכתיב** [1]**ואכלת ודלמא ה"נ על ידי אניגרון שכר כתיב מידי דמשכר ודלמא דבילה קעילית דתניא** [ג] **אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש** [ג]**ועבד חייב אלא גמר שכר** [2]**שכר מנזיר מה להלן יין אף כאן יין אמר רבא אף אנן נמי תנינא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת אי אמרת בשלמא שתיה בכלל אכילה איצטריך ליה לתנא לאשמועינן דאינו חייב אלא אחת אלא אי אמרת שתיה לאו בכלל אכילה שבועה שלא אוכל ואכל ועשה מלאכה מי איצטריך לאשמועינן דאינו חייב אלא אחת א"ל אביי אלא מאי שתיה בכלל אכילה אימא סיפא שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים כיון דאמר שלא אוכל איתסר ליה בשתיה כי אמר שלא אשתה אמאי חייב אילו אמר שלא אשתה תרי זימני מי מיחייב תרתי אמר ליה התם דאמר שלא אשתה והדר אמר שלא אוכל דשתיה בכלל אכילה איתא אכילה בכלל שתיה ליתא אבל אמר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה מאי אינו חייב אלא אחת אי הכי אדתני רישא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת ליתני שבועה שלא אוכל ושלא אשתה אינו חייב אלא אחת וכל שכן שלא אוכל לחודיה אלא לעולם כדקתני ושאני הכא כיון דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אשתה גלי אדעתיה דהך אכילה דאמר אכילה גרידתא היא אמר רב אשי מתני' נמי דיקא שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראוין לאכילה ושתה משקין שאין ראוין לשתיה פטור הא ראוין חייב ואמאי הא שבועה שלא אוכל קאמר דלמא דאמר תרתי שבועה שלא אוכל שבועה שלא אשתה: שבועה שלא אוכל ואכל פת חטין כו': ודלמא למיפטר נפשיה מאחרנייתא קאתי הוה ליה למימר חטין ושעורין וכוסמין ודלמא לכום דהוה ליה למימר פת חטין ושעורין וכוסמין ודלמא לכום דהוה ליה למימר פת חטין ושל שעורין ושל כוסמין ודלמא**

והא תירוש המרא הוא. והדאמר הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין בפרק בתרא דיומא (דף עו: וסס) פריך לה ומשני בנדרים הלך אחר לשון בני אדם: **גמר** שכר שכר מנזיר. וא"ת לר' יהודה דמחייב באכל דבילה קעילית ונכנס למקדש ולא גמר שכר שכר מנזיר מנ"ל דשתיה בכלל אכילה וי"ל דנפקא ליה מסברא דקאמר לעיל אי נמי גבי מקדש דוקא לא גמר שכר שכר לפי שהכתוב תלה בטירוף הדעת כדכתיב (ויקרא י) להבדיל ולהורות ולפיכך סברא הוא קנת לרבות שאר משכרים אבל לענין מעשר יליף שפיר מנזיר וכן משמע קנת דאליבא דתנא דמחייב באכל דבילה קעילית דהיינו רבי יהודה מסיק דגמר שכר שכר מנזיר והשתא נמי לא תיקשה אדגמר שכר שכר מנזיר ליף ממקדש דהתם שאני דסברא הוא כדפרישית אבל אין לפרש לאומרא מקשי' דהא כי יליפינן נמי מנזיר ע"כ דבילה קעילית נקטת בכסף מעשר דהא פרי מפרי וגידולי קרקע הוא ועי"ל דר' יהודה יליף דשתיה בכלל אכילה כדיליף בירושלמי מדכתיב וכל דם לא תאכלו ואי בשקרש [6] והתניא (תוספתא פ"ב דטהרות) דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא כמו שהוא והתורה קראה אותו אכילה: **שכר** מנזיר. וא"ת אמאי לא משני הכא לא מלית אמרת דשכר היינו דבילה קעילית דמיין אגב קנקנו נפקא כדאמר בפ' בכל מערבין (עירובין דף מ: וסס) דאי כתב רחמנא בשכר ה"א דבילה קעילית אין יין אגב קנקנו לא כתב רחמנא יין אגב קנקנו משמע כ"ש דבילה קעילית ואיימר קרא דבשכר לתמד משהמין וע"ק דהיכי דרש התם מבנקר אגב עורו ומבגלגן אגב גיתיה ומביין אגב קנקנו ומבשכר תמד משהמין והא צריכי לפרש כדדרש התם מה הפרט מפורש פרי מפרי כו' וממה נפשך צריך תרי פרטי דאי כתב רחמנא בקר ה"א בעלי חיים אין גדולי קרקע לא ואי כתב ביין ה"א גדולי קרקע אין בעלי חיים לא דהכי מצרכינן בפ"ק דקדושין (דף ח.) גבי הענקה וי"ל דהתם מייתור דביתי"ן קדרשן

ם א מיי' פ"ח מהלכות מילת מקדש הלכה ב סמג לאוין סד:

תורה אור השלם

1. וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תַּאֲוֶה נַפְשֶׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְי אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: דברים יד כו
2. מִיַּיִן וְשֵׁכָר יָזִיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לֵחִים וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל:

במדבר ו ג

מוסף רש"י

אניגרון. מין מאכל שנותנין בו יין וכוכמה מקומות שניו בתוספתא אניגרון ואכסיגרון שניתנין בו יין ושמן (יומא עו:). **מיא דסילקי.** מים שנלקו בהן תרדין (שם ובברכות לה:). **מיא דכולהו שלקי.** כל מיני ירק שנלוק (ברכות לו:) של שאר מיני ירקי (יומא שם). **מידי דמשכר.** יין שכרות דרך אכילה (שם). **אכל דבילה קעילית.** הגדילה בגאותו מקום ומשכרת כיין (בכורות מה:). **קעילית,** שם מקום (יומא שם). **חייב.** משום שכר אל תשת (שם עו:) חייב מלקות, כר' יהודה מוקמינן לה בפרק אמרו לו בכריתות (יג:) דקאמר התם על שאר משכרין בשוכרת דאל תשת (בכורות מה:) ובכהן עסקינן (סנהדרין עא.).

רבינו חננאל (המשך)

באכילה ושתיה כי הדר אמר שלא אשתה מי חיילא שבועה אחריתי עליה. אילו אמר שלא אשתה שלא אשתה ושתה מי חייב תרתי. ופריק רבא מתני' כגון דאמר שלא אשתה (שלא אשתה) והדר אמר לא אוכל דכיון דאקדמיה לשתיה קמי אכילה לא אמרי' אכילה בכלל שתיה היא כו'. ואסיקנא אלא לעולם כדקתני' [6] וסיפא כגון דאמר שבועה שלא אוכל והדר אמר שבועה שלא אשתה דכיון דהדר אמר שלא אשתה גלי דעתיה דהא לא אוכל דנשבע עליה אכילה גרידא היא: א"ר אשי אף אנן נמי תנינא שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין כו' ולא עמדה: שבועה שלא אוכל פת חטים פת שעורין פת כוסמין ואכל חייב על כל אחת ואחת. ואקשינן ודלמא האי דפרש פת חטים פת שעורין ופת כוסמין למיפטר נפשיה מפת דוחן ופת שיפון ופת שבולת שועל וכיוצא בו. ודחי' א"כ הוה ליה (לתנא) לומר פת חטים ושעורין וכוסמין פת פת למה לי. ודחי אי לא תנא בכל אתר ואתר הוה

אניגרון ואכסיגרון ועליהן פלפלין שחוקים ורגילין לתת לתוכן יין כדתניא בתוספתא דדמאי או תרומת יין לתוך אניגרון ואכסיגרון: **מיא דסילקא.** תבשיל של תרדין: **מיא דכולהו שלקי.** שלקות של ירק: **מידי דמשכר.** כלומר דרך שכרות: (ב) **דלמא.** ושכר דקרא לאו מין קמי אלא דביצה קעילית קאמר שהיא משכרת. קעילית על שם מקומה: **אף אנן נמי תנינא.** דשתיה בכלל אכילה: **מפני' נמי דיקא.** דשתיה בכלל אכילה: **ודלמא למיפטר נפשיה מאחרנייתא קאמר.** אמאי קתני חייב על כל אחת ואחת דלמא האי דפרש להו לאו לאפוקי בשבועות קאמי אלא למיפטר נפשיה בשבועה מדברים אחרים דאי אמר לא אוכל תמם היה נאסר בכל האוכלים: **הל"ל.** שלא אוכל חטין ושעורים וכוסמין וכי אמר פת פת לאלק: **ודלמא לכום.** כלומר אי אמר הכי הוה משמע שלא יהא כוסס חטין כמות שהן אבל הפת היה אוכל: (ג) **כ"ל למימר פת חטין ושל שעורין.** דכיון דאמר ושל אפת קאי: ודלמא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה נמר וכו' **והתניא** דם שקרש. עי' מוהלן דף קכ ע"א ומנחות דף כא ע"א דהקפה דם ואכלו חייב. ועפ"ז. אמ"כ ראיתי דבירושלמי פרק עלה בן והתניא הקפה את הדם ואכלו אם יש בו כזית חייב (מה ענין ליה ר' יוחנן היינו בהיא בריתא שהביא לאיסו לא אוכל ולא משקה) אינו אוכל לעמא עומתא אוכלין אינו משקה לעמא ט"מ (וא"כ אינו ראיה דשתיה בכלל אכילה) מזר ר' יוחנן ופתר מהכא ומתמה בכל אמר תמוה וכו'. הרי הירושלמי עצמו אזר מזה הראיה דבאמת יש לאוקמי בקרש ועפ"ג: ד"ה בגון וכו' **אפ'** שתה תרי דיבני. לא ידעתי דלמ"ל דשתה ב' זימני אף בשתה חד זימנא אחייב ב' דהא עבר אמוס שני שבועות וכ"ש. גם לשיטתיהו דף כד ע"א ד"ה אלא דדוקא במפרש תאנים ענבים אבל בלא אוכל פתם אין תאנים בכלל כיון דאסורים לו מבכר מקרו אוכלין שאין ראוים ובמו דאין נכלות בכלל אלא בתפרש. אם כן ליתא לקושייתם דהכא דעבי דשתיה בכלל אכילה מ"מ כיון דבבר נאסר בשביה מכח שבועתו הראשונה מקרי אין ראוין. ובהכרח לתחוק לקושייתם לשיטת רש"י דלקמן: ד"ה דלמא וכו' ובן משמע קצת לקמן. דף כו ע"ב. ועי' בתוס' שם ד"ה גמר:

רבינו חננאל

והא תירוש חמרא הוא וקרי ליה אכילה. מיכן ששתיה בכלל אכילה. ודחינן ודלמא זו האכילה אכילה ע"י אניגרון כלומר בתבשיל כגון ציקי קדירה. אניגרון מיא דסילקא. אכסיגרון מיא דכולהו סילקי. והיינו מתבשל עמהן. ואתינן למיפשטה מהא דכתיב ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו' ואימא דבילה קעילית. דתניא אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש ועבד חייב. אלא אתיא שכר שכר מנזיר דכתיב ביה מיין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה. מה להלן שתיית יין אף כאן שתיית יין. ואתא רבא לפרושה הא דר' חייא מתתי' ודחי ליה אביי מסיפא דקתני שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים. (איתא) [כיון דאמר שלא אוכל אתסר] ליה אמינא היכא דתני פת הוא פת ממש. והיכא דלא תני פת פת אינו אסור אלא לכוס אבל הוא עשוי פת שרי כו'. ואסיקנא

ו) ברכות לה: יומא עו., ב) יומא שם כריתות יג: מיר ד. סנהדרין ע: [בכורות מה:], ג) [ביומא ובמיר ובסנהדרין ובבכורות ליתא מלת ועבד וכן בכריתות וסם מלת לתקדש לוקה ועי' תוס' שם ד"ה ונכנס], ד) [פ"ב הי"ב], ה) [בפרק שני דמעשר שני וכן בפיוקין דהכא], ו) דאתי לפרש דלא. כל"ל, ז) [קדושין מט:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיא דכולהו שילקי: (ב) רש"י ד"ה ודלמא שכר: (ג) ד"ה דה"ל למימר:

ו) גליאה דל"ל דלקתני מיפא דאמר שבועה שלא אוכל וכו'.

במסרהב בו חבירו. ואינו אוסר עצמו אלא בשלו: **הכא** מי מחית נפשיה לפחות מכשיעור. בקונטרס פי' דל"ג ליה ומיכוס הוא אלא ה"ג מי מיחייב אכללי ופרטי ונראה דיש לישבו מי מחית כו' וה"פ כלומר מי איכא למימר הכא גבי שבועת ביטוי דנוקי שבועה אכללא דפת חטין ושעורין וכוסמין לענין פחות מכשיעור דאם אכל מכל מין ומין פחות מכשיעור שיצטרפו דמסיק אדעתא דאי אכל שיעור אחילה מכולן שיתחייב דאיכוין לגירוף ואחשבה לאחילה פחות מכשיעור מכל מין ומין ומסיק הכי השתא התם דמצי למיחל אכללי ופרטי (ב) דכי אישתבע והדר אישתבע חייל נמי אפחות מכשיעור מכל מין ומין אבל בשבועת ביטוי דלא מצי למיחל אכללי ופרטי כשיעור שלם אין לנו לומר דנתכוין אכללי גם לענין גירוף: **רישא** בסתם וסיפא **במפרש**. קלא תימה כיון דרישא וסיפא חיירי בנגילה וטריפה מ"ש דברישא נקט אוכלין שאין ראוין ובסיפא נקט נגילה וטריפה:

בכולל דברים המותרים עם דברים האסורין. אין להקשות דלוקי כולה במפרש ורישא בשאינו כולל דברים האסורים עם דברים המותרים דהא משמע דוקא אכל אוכלין שאין ראוין פטור אבל ראוין חייב: **דמוקי** לה בדברי הכל. אף על גב דאיכא תנאי דלית להו איסור כולל בהא לא חיישינן כיון דלא מיתנו במתני' ועוד דאין לחוש במאי דאיכא תנאי דלית להו איסור כולל כיון דבהדיא פליג ר"ש מהאי טעמא דלית ליה איסור כולל וא"ת ולוקמי במפרש וד"ה וי"ל דאי במפרש לא מיתוקמא מתניתין כרבי עקיבא דמשמע הא סתם פטור וא"ת לימא דהיינו טעמא דלא אמר כר"ל משום דר' יוחנן סבר (יומא עג:) חצי שיעור אסור מן התורה ובכל שהוא נמי מושבע ועומד הוא וי"ל כיון דליכא אלא איסור בעלמא לאו מושבע ועומד חייב ליה כדפ"(ד) אע"ג דאין איסור לאו חייל על איסור עשה דהא לקמן (דף כה.) פריך אילימא מתנה לענין מושבע ועומד מהר סיני הוא דכתיב נתן תתן לו ואמר נמי בפרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פג.) מנין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת ומפרש בפרק כל הבשר (חולין דף קיג:) דטעמא משום דאין איסור חל על איסור אע"ג דבתרומה טמאה אין בה אלא איסור עשה מ"מ חצי שיעור דליכא אפי' עשה אלא איסור בעלמא לא חייב מושבע ועומד ועוד דמצי לאוקמי שלא כדרך הנאתן דאין איסור אלא מדרבנן כמו חצי שיעור לר"ל וזה הפירוש נראה יותר דלפירוש קמא קשיא דמ"מ (ג) הכי המ"ל דלא אמר כר"ל כיון דבסבר דחצי שיעור אסור מן התורה לא משכחת לה הן ולאו דהיכי מישתבע שאוכל חצי שיעור הא מושבע ועומד מהר סיני הוא

באיסור

ודלמא ע"י תערובת אימא וכן של שעורים וכן של כוסמין פת פת למה לי שמע מיניה לחלק: שבועה שלא אשתה ושתה משקין הרבה אינו חייב אלא אחת כו': בשלמא התם דאמרת מייתרא ליה פת פת לחיובא אלא הכא מאי הוה למימר דלמא למיפטר נפשיה ממשקין אחריני קאתי אמר רב פפא הכא במונחין לפניו עסקינן שהיה לו לומר שבועה שלא אשתה אלו ודלמא אלו הוא דלא שתינא אחרינא שתינא אלא דאמר שבועה דלא שתינא כגון אלו דלמא כגון אלו דלא שתינא בציר מהכי וטפי מהכי שתינא אלא כגון דאמר שבועה שלא אשתה ממין אלו ודלמא מין אלו הוא דלא שתינא הא אינהו גופייהו שתינא אימא שלא אשתה אלו ומינייהו רב אחא בריה דרב איקא אמר [א]במסרהב בו חבירו עסקינן דאמר לו בוא ושתה עמי יין ושמן ודבש דהיה לו לומר שבועה שלא אשתה עמך יין ושמן ודבש למה לי לחייב על כל אחת ואחת [ב]תנן התם תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי כלום אינו חייב אלא אחת שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת וא"ר יוחנן [ג]אפי' פרוטה מכולם מצטרפת פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר אפרטי מיחייב אכללי לא מיחייב וחד אמר אכללי נמי מיחייב הכא מאי אמר רבא הכי השתא התם מיחייב אכללא ומיחייב אפרטא דהא אי משתבע והדר משתבע מיחייב תרתי הכא אי סלקא דעתך איתא בכללא אפרטי אמאי מיחייב מושבע ועומד הוא: שבועה שלא אוכל וכו': הא גופא קשיא אמרת שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראוין לאכילה ושתה משקין שאין ראוין לשתיה פטור והדר תני שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב מאי שנא רישא דפטור ומאי שנא סיפא דחייב הא לא קשיא רישא בסתם וסיפא במפרש מפרש נמי גופיה תיקשי [ד]אמאי מושבע מהר סיני הוא רב ושמואל ורבי יוחנן דאמרי [ה]בכולל דברים המותרין עם דברים האסורין וריש לקיש אמר אי אתה מוצא אלא אי [ו]במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן אי בסתם אליבא דרבי עקיבא דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא בשלמא רבי יוחנן לא אמר כריש לקיש דמוקים לה למתניתין כדברי הכל אלא ר"ל מאי טעמא לא אמר כר' יוחנן אמר לך כי אמרינן איסור כולל באיסור

אכללי לא מיחייב: **מתני'** שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראיין (שהוא) שנא רישא באוכלין ומשקין שאינן ראוין שהוא פטור ומאי שנא סיפא גבי נבילות וטריפות שחייב. ואיקימנא רישא בסתם דדעתיה אמידי דראוי לאכילה. סיפא במפרש שבועתו שלא יאכל נבילות וטריפות. ואקשינן אמאי חייב אנבילות וכיוצא בהן מושבע הוא עליהן מהר סיני. ואין שבועה חלה על שבועה. פטור כו'. אקשי' מאי נבילות וטריפות שחייב. פטור לגמרי ליה לפיה בסתם. וכ"ש לטעמייה דלמר בכל שהוא נמי מושבע מסיני הוא (יומא עד:).

ופרק ר' יוחנן בכולל דברים המותרין עם דברים האסורין. כגון מי שנשבע שלא יאכל תמרים ונבילות וטריפות וכיוצא בהן. ומוקים לה למתני' כדברי הכל. וריש לקיש אמר אי אתה מוצא להעמיד משנתנו אלא אי במפרש פחות מכזית ואליבא דר' עקיבא דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא. אבל בכולל לא. דכי אמרינן איסור כולל כגון יוד"כ שאוסר בכלל כל מאכל מותר ואסור.

מא א מי' פ"ד מהלי' שבועות הלכה ח סמג לאוין רמח:
מב ב מי' פ"ה מה הלכה י סמג מה טוש"ע יו"ד סימן רלח סעיף ו:
מג ג מי' מה הלכה ז טוש"ע מה ס"ד:

מוסף רש"י

במסרהב. מפליר (מוסר יג: עי' ש). אפילו פרוטה מכולם מצטרפת. אם אין לו עליו מכולן אלא שוה פרוטה, מצטרפין לחייבו (לקמן לח.) פליגי בה רב אחא דרבינא. דמתני' דמילתיה דר' יוחנן, חד אמר אפרטי מיחייב. חייב על כל אחת ואחת דקתני מתני' חייב אם קאמר, חדא אחטין וחדא אשעורין וחדא אכוסמין, דאינה לא מחייבין ליה לחייבו שבועה שאין לך בידי חדא שבועה באפי נפשה היא, שכלל בה אין לך בידי כלום וחזר ופרט לא חטין ולא כוסמין ולא שעורין, אלא פרטא פירוטא דשבועה שאין לך בידי הוא, וכי אמר ר' יוחנן פרוטה מכולן מצטרפת, לאו אפיפא דמתני' דחייב ליה על כל אחת ואחת קאי, דכיון דכל חדא וחדא באפי נפשה הוא לא מצטרפי, אלא אדרישא, אמר שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת. פרוטה מכולן מצטרפת לאותה שבועה דהא חדא היא (שם). אבללי נמי מיחייב. חייב על כל אחת ואחת דקתני מתני' ד' מינהו, חדא אכללא וחדא דפרטא, ודר' יוחנן אמר אפילו אין לו בידו אלא אחת דאכללא ומיחייב מיהא חדא (שם). אמאי מושבע מהר סיני הוא. וסוה ליה נשבע לקיים את המצוה (יומא עג:). בכולל דברים המותרין כו'. שבועה שלא אוכל כיון דבסר שחוטה אלא בסר נגילה, דמגו דחייבא אחיטרא חיילא נמי באחיסורא, ור"ש פטור דאין ליה איסור כולל אלא אמרינן מיגו (שם). כלומר אם היה נשבע על הנבילות לבדן לא היתה שבועה חלה, אבל זה שאמר לא אוכל סתם כלל דברים המותרין והאסורין יחד, ומינו דחייבא שבועה על המותרין חייבא נמי אדברים אסורין באיסור שבועה, ור"ש אין ליה איסור חל על איסור אפילו על ידי כולל (לעיל בא:). אי אתה מוצא. שיהא חייב קרבן שבועה על הנבילה אם אכל מיתם שהוא מושבע עליו מהר סיני, אלא נאוכל חצי שיעור שאינו מושבע עליו אמיתי ובשבועתו נאמר עליו (יומא שם ובעי"ז לעיל שם). אלא אי במפרש חצי שיעור. לא אוכל אפילו חצי שיעור, ואליבא דרבנן. דאמרי דהשבע שלא אוכל סתם אוסר עצמו בכשיעור, אי בסתם. מלית לאוקמה ומיהו כשאכל לא אכל אלא חצי שיעור, שאינו מושבע עליו אמיתי ועל ידי שבועה שלא אוכל סתם נאמר בו, אליבא דר' עקיבא. דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא, הלכך הא דקתני חייב, אי כרבנן סבירא ליה במפרש ואי כר"ש סבירא ליה מוקמינן ליה אפילו בסתם, וכ"ש לטעמייה דאמר בכל שהוא נמי מושבע מסיני הוא (יומא עד:).

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הכא וכו' אכללי ופרטי בי כל"ל ואות ד' נמחק: (ב) ר"ה דמוקי וכו' דמכל מקום היכי הוה מצי למימר כר"ל כיון כל"ל:

רבינו חננאל

פת פת למה לי לחייבו נפשיה אכל חדא: שבועה שלא אשתה ושתה משקין הרבה אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש חייב על כל אחת ואחת. בשלמא התם אייתר ליה פת פת לחיובי אכל חדא וחדא [כו']. ופריק רב הכא במונחין לפניו עסקינן. ואסיקנא הוה ליה למימר שבועה שלא אשתה אלו ומינייהו יי' ושמן ודבש למה לי לחייבו אכל חדא וחדא אי נמי במסרב בו חברו ואומר לו בא שתה עמי יין ושמן ודבש הוה ליה למימר שבועה שלא אשתה [עמך] יין ושמן ודבש למה לי לחייב על כל אחד ואחד. תנן בפירקין דלקמן תן לי חטים ושעורין וכוסמין שיש לי בידך. שבועה שאין לך בידי אינו חיב אלא אחת. שבועה שאין לך בידי חטים ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת. וא"ר יוחנן פרוטה מכולם מצטרפת. פי' אפילו אין לו בידו מן חטין שעורין וכוסמין מכולן [אלא] שוה פרוטה מצטרפין וחייב. ופליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר אפרטי מיחייב. פי' חייב ג' חטאות אחת על החיטין ואחת על השעורין ואחת על כוסמין. וחד אמר אכללי נמי מיחייב. פי' אהא נמי דתנן שבועה שאין לך בידי והוא כלל ואח"כ פרט חטין ושעורין וכוסמין הרי ארבע חדא דכללא וחלתא דפרטי. הכא מאי מי מחית אינש נפשיה לפחות מכשיעור ומחייב אשבועה דכללא נמי בהני דפרטי אי לא. ומשני רבא הכי השתא התם גבי טוען בחברו איתא לשבועה בבללי. ומגו דיכול להודות אפילו אחר שבועתו איתא נמי לשבועתו כתר הכי בפרטי. ומשום הכי מיחייב אכללי ואפרטי. אבל הכא גבי אוסר עצמו בשבועה אי ס"ד איתא לשבועתו בכללי יכיון דאמר שבועה שלא אוכל איתסר באכילה דכל פת הויא ליה כנבילה. כי הדר פרים פת חטין פת שעורין פת כוסמין אמאי חייב. מי חיילא עליה שבועה מושבע ועומד הוא. אלא הכא ודאי אפרטי מיחייב

(ג) לקמן לו:, (ד) ג"ז שם לח., (ה) [לעיל כח. כב:], (ו) [כב: ד"ה מהיתה].

באיסור הבא מאליו באיסור הבא על ידי עצמו לא אמרינן בשלמא לריש לקיש משום הכי קא פטר רבי שמעון דתניא [6]**רבי שמעון אומר כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לקרבן אלא לרבי יוחנן מאי טעמא דרבי שמעון דפטר מידי הוא טעמא אלא משום איסור כולל רבי שמעון לטעמיה דלית ליה איסור כולל** [7]**דתניא רבי שמעון אומר האוכל נבילה ביוה"כ פטור בשלמא לריש לקיש משכחת לה בלאו והן אלא לר' יוחנן בשלמא לאו משכחת לה אלא הן היכי משכחת לה אלא כדרבא דאמר רבא** [8]**שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור אמר רב מרי אף אנן נמי תנינא** [9]**קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים הרי אשתו אסורה לו הכי השתא התם כיון דמעיקרא אכל והדר אשתבע ליה**

חשובי

באיסור הבא מאליו. כגון האוכל נבילה ביום הכפורים דפליגי רבנן ורבי שמעון דמחייבי ליה רבנן חטאת משום יוה"כ ואע"ג דהויא נבילה מקמי יום הכפורים ואין איסור חל על איסור הכא חייל דיום הכפורים איסור כולל הוא דקודם בין השמשות היה איסור זה בנבילה ומותר בשחוטה על ליה יום הכפורים מגו דאיתסר האי גברא בשחוטה משום יוה"כ איתסר נמי בנבילה משום יוה"כ היינו כולל באיסור הכא מאליו דיוה"כ בא מאליו הוא: **אבל באיסור הכא מעצמו.** כלומר על ידי אדם עצמו כגון איסור שבועה הבא לו על ידי דיבורו לא אמרי': **בשלמא לר"ש בן לקיש.** דמוקי לה באלי שיעור: **משום הכי פטר ר' שמעון.** דקסבר כל שהוא נמי מושבע ועומד הוא דתניא ר' שמעון אומר כל שהוא למכות: **אלא לר' יוחנן.** דמוקי לה משום כולל אמאי פטר ר' שמעון: **פטור.** מחטאת דלא אתי כרת דיוה"כ וחייל על איסור נבילה או באיסור אבר מן החי אם לא נתנבלה מבערב ואע"ג דיום הכפורים כולל הוא: **בשלמא לר"ל.** דמוקי לה באלי שיעור היינו דמשכחת לה בלאו והן דקיימא לן (לקמן דף כה.) אין קרבן שבועה בא אלא מ"כ אתה מוצא בה לאו והן דכתיב (ויקרא ה) להרע או להיטיב דמשמע דבר וחילופו והאי מפרש שלא אוכל אלי שיעור נבילה משכחת לה נמי בשבועה שאוכל אלי שיעור נבילה דלאו נשבע לבטל את המצוה הוא: **אלא לר' יוחנן.** דמוקי לה בשיעור שלם ומשום כולל ועל כרחך במפרש נבילות אוקימתה משום קושיא קמייתא דרישא וסיפא: **בשלמא.** שבועה שלא אוכל משכחת דחיילא אע"פ שמושבע ועומד משום כולל: **אלא הן.** שבועה שאוכל נבילות ושחוטות מי משכחת לה דמיחול אנבילות ולבטל שבועת הר סיני: ה"ג **אלא כדרבא** ולא גרס משכחת לה כדרבא. והכי פירושה לא תשני לעיל קושיא דרישא וסיפא כאן בשתים כאן במפרש אלא כולה בשתים ואוכלין שאינן ראוין לאכילה דקתני רישא פטור כדרבא מיפרשא כגון עפר שאין ראוי לאכילה אבל נבילות ראויות לאכילה הן ואכיר הוא דרביע עליהו ומו לא קשיא מידי לר' יוחנן דמשכחת לה בלאו והן אף בשיעור שלם דהא לא אוכל אמתא קאמר אם אכל נבילה חייב שהרי כלל בשתמו דברים המותרים והאסורים ומיתסרי אסורים על ידי כולל והן משכחת לה דהא אוכל שתים קאמר ומקיים שבועתו בדברים המותרים ואם לא אכל חייב: **אף אנן נמי תנינא.** דבנבילות ראויות לאכילה חשיב להו: **הרי אשתו אסורה.** אלמא אכילה היא: משובי

[6] [לעיל כא: וש"נ], [7] [לעיל כא.], [8] [לעיל כב:], [9] [לעיל כב.], [10] [לעיל כב:], [11] [ועי' תוספות פסחים לו. ד"ה האוכל ותוס' נידה כה. ד"ה בחזקת ותוס' חולין לו. ד"ה השתא ועוד שם קכ. ד"ה מהן], [12] לשון אכילה אפי' במפרחת הא שלא לאכול עפר ואכל כל"ל.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אלא כדרבא וכו' דעלמא גרסי משכחת: (ב) בא"ד וא"ת וכיון דנבילה סרוחה היא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא וכו' בתאנים השועדים. פליגא דקרא כתאנים השועדים אשר לא תאכלנה מרוע (ירמיה כנו):

מוסף רש"י

כל שהוא למכות. אפילו כל שהיא שובר אלאו (מעילה יח:) בכל האיסורין, למכות בסתרלה (לעיל כא:). **ולא אמרו בזית.** הלכה למשה מסיני, **אלא לקרבן.** לענין קרבן דשבועת בית (שם). **האוכל נבילה ביום הכפורים פטור.** מכרת (קדושין עז:) אינה הכפורים (בריתות כג:) שונג פטור מחטאת, דאין איסור יום הכפורים חל על איסור נבילה, ואם בו ביום נתנבלה אפילו הכי היתה אסורה קודם יום הכפורים משום אבר מן החי (פסחים לו. ובעי"ז קדושין שם ובריתות שם) דלא אמרינן מינו דאתי יום הכפורים ואיתוסף איסורא לגבי שאר מילי, אתוסף נמי לגבי נבילה, ור"ש לטעמיה דאמר במסכת בריתות (כג.) דאפילו איסור חמור לא אתי ואחיל על איסור קל (נויר ד) **הרי אשתו אסורה לו.** שהרי אכל אוכלין (לעיל כב.).

[6] עי' בחידושי הרי"ן מיגש כאן שהגיה פי' רבינו כסס חד מרבותא ואמה עלו ע"ש וע"ע בחידושי הרשב"א כאן.

מהו איסור הבא מאליו. אבל איסור הבא מעצמו. פי' שנשבע וכלל דברים המותרין עם האסורין לא מחייבינן ליה בכי האי גוונא. ודייק נמי ריש לקיש דעיקרא דמתני' בפחות מכזית מדפטר בה ר' שמעון מקרבן כדתניא ר' שמעון אומר כל שהוא למכות לא אמרו כזית אלא לקרבן. ור' יוחנן דמוקים לה למתני' בכולל אמר לך ר' שמעון היינו טעמא דפטר דלית ליה איסור כולל כלל. דתניא ר' שמעון אומר האוכל נבלה ביום הכפורים פטור. פי' דלא אתי איסור יוה"כ חייל אאיסור נבלה. בשלמא לריש לקיש דמוקים לה למחניתין בפחות מכזית היינו דמשכחת לה בין אם ישבע שלא יאכל פחות מכזית נבלה ואכלה בין אם ישבע שיאכל פחות מכזית נבלה ולא אכל בשתיהן חייב. (ולא אמרינן דלאו שאין בו מעשה הוא). דכיון דאינו מושבע מהר סיני בפחות מכזית שבועה חיילא עליו. אלא לר' יוחנן בשלמא לאו משכחת לה אלא הן היכי משכחת לה ואמרינן כדרבא דאמר שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור. הכא כגון שנשבע שיאכל נבלה ועפר ולא אכל מגו דחיילא שבועה אעפר חיילא נמי אנבלה [6]) פי'

באיסור הבא מעצמו לא אמר. ולא"ת והא נמי איתא בהדיא במשנה דמייתי לקמן יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואחת אחד וקתני מוקדשין אע"ג דאיסור הבא מעצמו הוא וכן האוכל גיד הנשה של עולה בס"פ גיד הנשה (חולין דף קא.) ויש לומר דהכא באיסור הבא מעצמו על עצמו קאמר דלא אמרינן אבל מוקדשין שאסורין על כל העולם אמרי' ומ"מ פריך לקמן שפיר והכי הקדש דאיסור הבא מעצמו דכיון דלא אייר מגא באיסור הבא מעצמו לא ה"ל למיגקט הקדש אע"ג דאסור על כל העולם:

האוכל נבילה ביום הכפורים פטור. מתוך פ"ה משמע דאייר אפי' בנתנבלה ביוה"כ וקשיא דלמ"ד ס"פ גיד הנשה (שם דף קנ.) בהמה בחייה לאו לאכרים עומדת הל איסור יוה"כ מחיים ואפי' למ"ד לאכרים עומדת כי מתה פקע איסור אבר מן החי וחלו איסור נבילה ואיסור יוה"כ בבת אחת ור"ש מודה באיסור בת אחת ומיהו יש לומר דאיסור יוה"כ לא חייל לא מחיים ולא לאחר מיתה משום דאית ביה איסור עשה שאינה זכוחה דכתיב (דברים יב) וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל אבל מה שאי אתה זובח לא ולריצב"ח אין נראה פירוש זה דא"כ למ"ד לאו לאכרים עומדת היכי מצי חייל איסור אבר על עשה דשאינו זבוח ובס"פ גיד הנשה (שם) דאמר כגון שנטרפה עם יציאת רוחה דאיסור אבר ואיסור חלב ואיסור עריפה בהדי הדדי קאתו והיכי חיילי כולם על איסור דשאינו זבוח דאפי' במעי האם קיימא באיסור זה ומהאי טעמא תקשי נמי למ"ד לאכרים עומדת איסור אבר מן החי היכי משכחת לה דלא קיימא לאכרים במעי האם וא"כ היכי חייל על איסור שאינו זבוח אלא ודאי וזבחת לא אתא לאסור דבלאו הכי אסורה וקיימא ממיים באיסור אבר מן החי ולאחר מיתה באיסור נבילה אלא בא להתיר את האסור ופירש לך דבשחיטה שריא ולא בנחירה אלא כדקיימא קיימא כמו (בכורות דף טו.) [7]מזבח ולא גיזה דלית ביה עשה אלא קאי באיסור לאו הראשון ובנתנבלה מערב יוה"כ דוקא איירי[8]: **אלא** הן היכי משכחת לה. דאפי' ע"י כולל נמי לא אמרי' דמיחול השבועה לבטל המצוה וקשה לריצב"ח דתני בירושלמי שבועה שלא אוכל מצה ואכל מצה בלילי פסח חייב אלמא דבאיסור כולל חיילא שבועה לבטל את המצוה ותירץ דהכא דוקא לא חיילא שבועה משום שהזכיר נבילה ונשבע עליה לאוכלה אבל התם דלא מדכר פסח חיילא עליה שבועה ולפי זה משכחת הן אפי' בדברים האסורים כשאומר סתם שאוכל וקשיא לפי' דקתני התם קיפא שבועה שלא אוכל מצה בלילי פסח פטור אמאי נקט בלא כולל בכולל נמי אחר לילות עם לילי פסח כיון שהזכיר נמי לילי פסח פטור וי"ל דה"ל בעי למימר ולא תש למיתני אלא שהזכיר לילי פסח ור"י מפרש דולאי שב ואל תעשה כדאיירי הכא לא חיילא דקאמר שבועה שאוכל ולא אכל אבל התם בנשבע שלא לאכול ואכל דהוי בקום עשה ודאי חיילא: **אלא** כדרבא בו'. פי' בקונטו' דסוגיא דעלמא [9] גרסינן משכחת לה כדרבא ומפרש לה בנבילה המסרחת והקשה חדא דמסרחת לא מיקריא נבילה ואר"ת דאין זו קשיא דשפיר מיקרי נבילה מדאיצטריך קרא למעוטי לר"ש בשילהי ע"ז (דף סח. וסס) דדרים הראויה לגר קרויה נבילה ור"מ מוקי לה בסרוחה מעיקרא ועוד הקשה בקונטו' דמאי נעי לאתויי דרבא הכא ה"ל למימר משכחת לה בנבילה מסרחת והא נמי יש ליישב דה"פ כדרבא דשייך [10]לשון אכילה אפי' במסרחת מדקאמר שלא אוכל סתם ואכל עפר פטור הא שלא אוכל עפר ואכל חייב אלמא שייך לשון אכילה אפי' בעפר וכ"ש בנבילה מסרחת ועפי ה"ל לאתויי בעיא דרבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה דמפורש טפי אלא דישא דמילתא נקט והא דקאמר אף אנן נמי תנינא מייתי ראיה דשייך לשון אכילה קרוחה דכמה שקצים ורמשים איכא דלא חזו לאכילה עפי מנבילה קרוחה והשתא מיתוקמא שפיר מתני' מיפרש בחאוקימתא ומשכחת לה שפיר בלאו והן וא"ת ויכון דנבילה [11] קרוחה הויא בכלל נבילה בלא כולל דברים המותרים אתי שפיר כיון דאמר שבועה שלא אוכל נבילה מגו דחיילא אקרוחה חיילא נמי אשאינה קרוחה וי"ל דלא משמע קרוחה בכלל נבילה אלא כשכולל עמהן דברים המותרים דגלי אדעתיה שרצה לאסור עצמו בדבר המותר אבל קשה לר"י דמאי מייתי רב מרי אף אנן נמי תנינא אדרבה תקשי ליה מינה דהא אוקמה מתני' במפרש שלא אוכל נבילה דאז ודאי הויא לשון אכילה וכן נמי תקשה לרבא דפטר בנשבע סתם ואכל עפר דלא הוי בכלל לשון אכילה וי"ל כדמשני הש"ס דשאני התם דאחשביה מעיקרא ולגבי הא דהוי סתם כמפרש הוה ידע מעיקרא דאהני טעמא דאחשבה אבל אי אפי' כי מפרש לא מהני במידי דלאו בר אכילה לא ס"ד דליתהני הא דאחשביה שיחשב כמו בר אכילה ומסיק כיון דאחשביה חשיב בר אכילה כיון דאכל מעיקרא והדר אשתבע וע"ק לר"י מדתניא בתוספתא דשבועות שבועה שאוכל ואכל אוכלין אסורין כגון פיגול נותר וטמא פטור ור"ש מחייב והיינו בע"כ בשאינם קרוחים מדמחייב ר"ש לפי שלא חלה שבועה עליהו ע"י כולל אלמא אפי' באין קרוחה חלה שבועה לרבנן ע"י כולל ולפ"ה נמי דפירש דמשכחת הן בדברים המותרים קשיא דאפי' באסורין נמי משכחת לה כשאומר סתם שאוכל ואינו מזכיר האיסור כדמשמע התם ונראה לר"י דבקונטו' לא פירש אלא מאוש ר"ש לדידיה לא חיילא שבועה אדברים האסורין אפי' ע"י כולל ומתוספתא שהבאתי יש ראיה לריצב"ח דאפי' בלא קום עשה חייל על ידי כולל בשאין מזכיר האיסור ואפ"ה אמאי איצטריך למימר לקמן בסמוך שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים ועבדים נחזר ואמר שבועה שלא אוכל סתמא סגי וי"ל דאין הכי נמי דלאו דוקא נקט תאנים ועבדים אלא כלומר שאמר שלא אוכל סתם וכן נ"ל דאי דוקא נקט תאנים ועבדים היכי חיילא שבועה הא ליתא בהן ואיכא למימר דלמלקות אחירי דלא בעינן לאו והן דלקמן בס"פ (דף כט.) משמע דלקרבן אחירי גבי ואכל תאנים והפרש קרבן ומיהו י"ל דמשכחת הן בתאנים השועדים אבל בלא כולל לא הוי תאנים השועדים בכלל תאנים אלא הטובות לאכול:

ומאן

ומאן דפטר דלית ליה איסור כולל כי אמר איסור מוסיף בו'. נלמ מדר' שמעון קמי דשמעיון ליה בהדיא לרבי שמעון דלית ליה איסור מוסיף בפ' ד' מחים (ינמות דף נב. ושם) גבי נשא מי ומח"כ נשא מת דקאמר רבי שמעון אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד ולא חייל עליה איסור אשת אח אע"ג דאיתוסף בה איסור לגבי שאר אחין אלא אשאר תנאי קמי דלית להו איסור כולל ואית להו איסור מוסיף כגון ר' יוסי בפ' ד' מחין (שם) דקאמר אשת איש ועשית חמותו נידון באשת איש ואמר דמודה באיסור מוסיף: **יש אוכל אכילה אחת כו'.** פי' בקונטו' דמוקדשין הוי איסור כולל דמיגו דחייל אבשר חייל נמי אחלב והדאמר בפ' אמרו לו (כריתות דף יד.) אקדשה מיגו דאיתוסף בה איסור הנאה איתוסף בה איסור לגבי אכילת חלב התם נמי איסור כולל הוא ולא קרי ליה מוסיף אלא משום שהוא חמור על קל: **אם היתה שבת והוציאו כפיו חייב.**

פירש בקונטרס משום הוצאת שבת אבל משום הוצאת יוה"כ לא דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ ואין נראה דבכריתות (שם) מסיק הא דרפרס בדומה היא וחייב משום הוצאת שביתה ונקט שבת לאפוקי איסוריה: **אמרו לו אינו מן השם.** ור' מאיר חשיב ליה בהדי אכילת משום דבליעתו זו היא הנאתו דלאמרינן (שבת דף פ.) כתב ב' לוחות כשהוא מהלך חייב כתיבתן זו היא הנאתן: **שלא אוכל תמרים והלב.** מפר"ת דאתיא בלאו והן דמשמע נמי אבל שעל גבי הקיבה לו של חיה לפי שמזכיר עמו דבר היתר אבל בלאו הכי לא משמע אלא אבל האסור עיקר החלב ותימה אמאי לא פריך נמי לר' יוחנן מהכא וי"ל משום דלמא קסבר ר' יוחנן דאיכא שום תנא דאית ליה איסור כולל בבא מאליו ולא בבא מחמת עצמו אבל מדרבא משמע ליה דאין חילוק והשתא נמי ניחא דאי לאו הכי מאי קמ"ל רבא טפי מר' יוחנן ומיהו יש לומר דאיצטריך לאשמועינן אע"פ שנהנין באין מחמת עצמן: **מיגו דחיילא אתמרים חיילא נמי אחלב.** אע"ג דמאן דאית ליה איסור כולל מודה דעל חמור לא חייל כדמפרש רבינו תם בפרק ארבעה אחים (ינמות דף נג: ד"ה אמר ר"י) גבי הבערה דלאו יצתה מ"מ חיילא שבועה באיסור אבל דקיל הואיל והותר מכללו דאמרי' בסוף פ' גיד הנשה (חולין דף קב.) התורה אמרה יבא איסור נבילה ויחול באיסור אבל: **הרי הקדש הא בעינן שוה פרוטה.** מ"המ"ל הא אוקימנא בבכור דמשני לעיל: **והרי אשם דודונו לאו.** פי' בקונטרס דמוזר לא יאכל כי קדש הם לא נפקא דההוא בקדשים הנאכלין לכהנים כתיב וכל שיש בו איתר לכהנים אין בו מעילה וכן משמע בפרק בתרא דתמכות (דף יח.) דפריך וילקי נמי משום וזר לא יאכל כי קדש הם ומשני ה"מ היכא דחזי לכהנים הכא לא חזי לכהנים וקשה דבכריתות (דף ד.) מוקמינן וזר לא יאכל כי קדש הם בחלב המוקדשין דקאמר התם האוכל חלב המוקדשין לוקה ב' משום וזר לא יאכל כי קדש הם וחלב לא חזי לכהנים מיהו י"ל דאע"ג דחלב לא חזי לכהנים מ"מ קרינן בהאי קרבן ואכלו אותם אשר כופר בהם דהיינו בשר ולא אתא למעוטי אלא כשאוכל בשר חטאת ואשם אבל לפני זריקת דמיס דלא קרינן ביה ואכלו והשתא מ"ל דלאו באשם מוזר לא יאכל כי קדש הם נפקא וכן משמע בפ"ק דכריתות (דף ד:) דלאו דזרות לא הוי מג"ש דתרומה גבי מ"ש חלב דאיכא תרי לאוי לאו דזרות דם נמי כו' וכ"ע שם: אלא

חשובי אחשביה אלא הכא מי אחשביה אמר רבא מאי טעמא דמאן דאית ליה איסור כולל מידי דהוה אאיסור מוסיף ומאן דפטר דלית ליה כי אמר איסור מוסיף בחדא חתיכה בשתי חתיכות לא אמרי' ואמר רבא למאן דאית ליה איסור כולל אמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים [א]מיגו דחייל אענבים חייל נמי אתאנים פשיטא מהו דתימא איסור הבא מאליו אמרינן איסור הבא מעצמו לא אמרינן קמ"ל: מתיב רבא בריה דרבה [ב]יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד ואלו הן טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביוה"כ ר' מאיר אומר אף אם היתה שבת והוציאו [ג] חייב אמרו לו אינו מן השם ואם איתא משכחת לה חמש כגון שאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב מיגו דחייל אתמרים חיילא נמי אחלב כי קתני איסור הבא מאליו איסור הבא מעצמו לא קתני [ד]והרי הקדש בבכור דקדושתו מרחם איבעית אימא כי קתני [ה]מידי דלית ליה שאלה [ו]שבועה דאית ליה שאלה לא קתני [ז]הרי הקדש הא אוקמינן בבכור איבעית אימא כי קתני קרבן קבוע קרבן עולה ויורד לא קתני הרי טמא שאכל את הקדש דקרבן עולה ויורד הוא בנשיא ורבי אליעזר היא [ח]דאמר נשיא מביא שעיר רב אשי אמר כי קתני מידי דחיילא כשיעור שבועה דחיילא אפחות מכשיעור לא קתני [ט]הרי הקדש הא בעינן שוה פרוטה ורב אשי מאוריא אמר ר' זירא כי קתני זדונו כרת זדונו לאו לא קתני והרי אשם דזדונו לאו וקתני

בחטאת

תשובי אחשביה. בתחילתו וגילה על עצמו שחיטו קן בהן. לא שמעתיה כן אלא הוא עיקר בעיני. וקוגיא דעלמא גרס משכחת לה כדרבא ומפרש לה בגבלה מוסרחת ואי אפשי בה מכמה קושיות חדא דמסרחת נלמ גבלה מקריא ואין כאן שבועת הן ועוד דרבא מאי בעי הכא הוה ליה למימר משכחת לה בגבלה מסרחת ועוד אף אלן נמי תניא לא אתיא שפיר: **מידי דהוה אאיסור מוסיף.** דמאן דלית ליה איסור חל על איסור באיסור כולל אית ליה באיסור מוסיף כדאמרינן ביבמות פרק ארבעה אחים (דף נב:) מודה רבי יוסי באיסור מוסיף. איסור כולל קרי היכא דאין איסור אחרון מוסיף על האתיכה כלום אבל מרבה הוא איסור על האדם בדברים אחרים כגון נבילה ביוה"כ דלא בא לאוסרה אלא באכילה ובאכילה כבר אסורה היא משום נבילה נמצא שלא הוסיף עליה איסור אחרון כלום אבל ריבה איסורה על האדם לאוסרו בכל אוכלין שבעולם ואמרינן מיגו דחל יוה"כ על האדם ליאסר בשאר אוכלים משום יוה"כ כולל נמי את הנבילה [ו]עמה להתחייב משום יוה"כ. איסור מוסיף כשאיסור אחרון מוסיף על אתיכה עצמה דבר שלא היה בה ע"י איסור ראשון [ח]ואיסר האתיכה האחרון במה שהיתה מותרת קודם שבא איסור האחרון כגון אבל של קדש אסור לאכול משום אבל ומותר לגבוה למזבח נעשה נותר מוסיף עליו איסור למה שהיתה מותרת לו דנפסל להקרבה והכי אמרינן מתוך שחל עליה שם נותר לאוסרה על המזבח ואין איסור הראשון מעכב על ידו מלחול שאין זה איסור חל על איסור חל עלי' נמי איסור שם נותר אבל כל אדם האוכלו להתחייב עליו משום אבל ומשום נותר אע"פ שיש כאן איסור חל על איסור: **כי אמרינן איסור מוסיף בחדא חתיכה.** כדמפרש מתוך שחל עליה שם איסור שני אבל דבר שהיתה אסורה לו כבר אבל מחתיכה אחרת אף אלו דבר שהיתה אסורה לי כבר אבל מחתיכה לחתיכה לא אמר מתוך שחל על האדם אבל מחתיכה זו יחול עליו אף אבל מחתיכה אחרת [ז] בכולל לא אמרינן: **מהו דתימא.** באיסור הבא מעצמו לא אמרינן כולל: **אכילה אחת. עמא שאכל חלב כו'.** חייב משום אבל ומשום נותר ומשום יוה"כ ומשום טמא שאכל את הקדש הרי ארבע חטאות ואשם אחד מעילה ואפי' הוא כהן גבי אבל דקדש מועל הוא דאמר מר (תמורה דף נב:) כל אבל לה' (ויקרא ג) לרבות אימורי קדשים קלים למעילה והנהו כולהו איסור חל על איסור ניהנו לו ע"י כולל לו ע"י מוסיף שהרי משגולדה הבהמה נאסר אבלה אקדשה מיגו דחל איסור מוקדשים אבשר ועוד חל נמי אחלב הרי כולל הוה ליה נותר מיגו דאיתוסף בה איסורא לגבי מזבח על אתיכה זו משום נותר איתוסף נמי לגבי גברא משום נותר הרי מוסיף איטמא גברא מיגו דאיתסר האי גברא בקדשים הנאכלים משום טומאה איתסר נמי בהאי אבל משום טומאה הרי כולל הוה ליה יוה"כ מיגו דאיתסר אף באחולין משום יוה"כ איתסר נמי בהאי משום יוה"כ: **אף אם היתה שבת כו'.** דאילו אהוצאת יוה"כ לא מיחייב דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ [כריתות יד.]: **והוציאו.** כפיו בשעת אכילה: **אינו מן השם.** אין אחטאת זו באה משום האכילה אלא משום הוצאה: **ואם איתא.** דאמרינן כולל באיסור הבא מעצמו אכתי הוה ליה לתנא לטפויי אחטאת בהאי זמן כגון שבועה כו': **כי קתני כו'.** אע"ג דאית ליה כולל נמי באיסור הבא מעצמו הכא לא אשיב אלא איסורין הבאים מאליהן: **והרי הקדש.** אשם מעילות דאתי ליה משום דיבורו שהקדישו: **שאלה.** לחכם להתיר האיסור: **והרי הקדש.** שבא ע"י נדר וכל נדרים יש להן שאלה: **כנשיא ורבי אליעזר היא כו'.** במסכת כריתות ואמרינן התם[ט] לא א"ר אליעזר קרבן קבוע לנשיא בעבירה דקרבן עולה ויורד אלא בטומאת מקדש וקדשיו הואיל ונאמרה בו כרת [י]בקבועה אבל בשמיעת הקול ובטוי שפתים לא אמר: **דחיילא אפחות מכשיעור.** במפרש: **הרי סקדש.** אשם מעילות בא על שוה פרוטה אפילו פחות מכזית: **הא בעינן שוה פרוטה.** והיינו שיעוריה: **מאוריה.** מקום: **אשם.** מעילה: **דודונו לאו.** דתניא[יא] הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה ואמרינן מאי טעמא דרבי גמר חטא חטא מתרומה דאיכא אזהרה ומיתה בידי שמים ורבנן אמרי אמר קרא בתרומה [ויקרא כב] ומתו בו כי יחללוהו בו ולא במעילה ממיתה מעטיה אבל באזהרה קאי מג"ש לחטא חטא. ואית דילפי מוכל זר לא יאכל קדש [שם] ולאו מילתא היא דהתיא בתרומה כתיב ומוזר לא יאכל כי קדש הם [שמות כט] נמי לא אתיא דההוא בקדשים הנאכלין לכהנים כתיב וכל שיש בו שעת היתר לכהנים אין בו מעילה [מעילה ג.]:

בחטאת

מסורת הש"ס

א) שבת קכ. יבמות לד. כריתות יג.; ב) [מכות כב.]; ג) [שם]; ד) [מכות כב.]; ה) הוריות ט. כריתות ג.; ו) [לעיל כא.]; ז) בדפוס"י עמהם, ח) ואוסר האתרון התחיכה במה כו' כל"ל. יעב"ץ, ט) ס"א ליתא, י) [לף ע.]; כ) [נ"ל בבקבוע]; ל) [מנחות פד.]. מ) [בכריתות נ"ל ומי' תורת חיים].

הגהות הב"ח

(א) נב' אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב:

מוסף רש"י

ארבע חטאות. משום חלב, משום נותר, משום אכילת יוה"כ, משום עומאת הגוף ואכל קדש, ראשם אחד. אשם מעילות דאמילו הוא כהן גבי אימורים זר הוא [שבת קב ובע"ז יבמות לד וכריתות יג.]. אף אם היתה שבת כו'. ומשום יוה"כ לא מיחייב בהוצאה, דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ [שבת שם ויבמות שם].

מ"ר א מי' פ"ד מהל' שבועות הל' יא סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלא סעיף ו:

מה ב מי' פ"ו מהל' שגגות הל' ד [ופי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' יח] סמג עשין ריג:

ג [מי' פ"ו מהל' שבועות הל"א טוש"ע יו"ד סי' רלז]:

ד [מי' פ"ד מהל' מלרים הל' ז טו"ע יו"ד סי' שכג סעי' ח בהגה]:

רבינו חננאל

איסור מוסיף כחדא חתיכה בגון חתיכה של הקדש שאסור לישראל טמא ומותר לישראל טהור. או בשר חטאת או בשר אשם שאסור לישראל ומותר לכהן נעשה נותר מגו דאיתוסף בה איסורא לכהן איתוסף בה נמי לישראל: אמר רבא שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים למאן דאית ליה איסור כולל מגו דחיילא שבועה אענבים חיילא נמי אתאנים. ואם אכל תאנים חייב שתים. וזהו איסור הבא מעצמו. פי' שבועה של עצמו היא גרמה להן איסור. ואותבינן עליה מהא דתנן בכריתות פרק אמרו לו אכלת חלב. יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד. ואלו הן טמא שאכל חלב נותר מן המוקדשין ביוה"כ. פי' חייב חטאת משום שהוא טמא ואכל קדש. ומשום שאכל חלב. ומשום שאכל נותר. ומשום יוה"כ. ומשום שנהנה מן ההקדש מביא אשם. ואם איתא ניתני כגון שנשבע שלא יאכל תמרים וחלב (זה) דמיגו דחיילא שבועה אתמרים חיילא נמי אחלב ויהיה חייב ה' חטאות. ודחי כי קתני האי תנא איסור הבא מאליו כגון הנוחר שעבר היום ונעשה מאליו נותר. אבל איסור הבא מעצמו כדאמרן לא קתני. ואקשינן והרי האי תנא קתני מוקדשין ואיסור של מוקדשין מעצמו של אדם שמקדישו הוא. ודחי' מוקדשין האי בכור הוא דקדושתו מאליו ולא אדם קא מקדיש. אבעיית תימא שבועת ביטוי קרבן עולה ויורד הוא. אם הוא עשיר כשבר. ואם הוא עני תורים ובני יונה. ומשום הכי לא תני ליה. ואקשינן והרי טמא שאכל קדש שהוא בעולה ויורד. ותני ליה. ודחי' זה הטמא נשיא ואליבא דר' אליעזר דאמר נשיא אינו מביא קרבן עולה ויורד אלא קרבן קבוע. דתנן בהוריות סוף פ"כ ר' אליעזר אומר הנשיא מביא שעיר.

ח) פי' אשם מעילות שמביא הנהנה מן ההקדש בלאו הוא. ואסיקנא

ט) נראה למפר כאן וא"ל והרי אשם דזדונו לאו. פי' אשם מעילות ומי'.

בחטאת קאמר. הא דאמרי' דבר שזרונו לאו לא קתני בחטאת הוא דאמר ושבועת ביטוי חטאת היא: **דליה ביה משנה.** שאינן ושלא אינן שהשינה אין בה משנה: **שאזרוק צרור ליס** לא גרסי' הכא: **מתני' אחד דברים של אחרים.** כדמפרש שאתן לפלוני כו': **שאין בהן ממש.** תרי גווני משמע שאין בהן ממש כגון שאינה ומשמע שאין בהן הנייה כגון שאזרוק צרור ליס: **א"כ.** דדייקת להרע או להיטיב אין לי כו': **מריבוי הכתוב.** לכל אשר יבטא [ויקרא ה]: **גמ' הנדרים חלים על דבר מצוה.** קונם קוכה שאני עושה לולב שאני נוטל אסור ובנדרים מפרש טעמא בפרק ואלו מוקדין (דף עז:): **מה שאין כן בשבועות.** דלתנן בתמני' (מ.) וליף לה לקמן (דף כז.) מקראי: נדר אינו חל על השינה כגון קונם שאני יכן דקונס לשון הקדש הוא ואמאי ליחול הקדש אכל קונס עיני בשינה חל אעין: **מלקין אותו.** משום שבועת שוא דדבר שא"א הוא ומשבעינן ליתה לשקר. אלמא לאו שבועת ביטוי הוא דקתני ויכן לאלתר: **ליחיב בלהבא.** יזרוק פלוני או לא יזרוק אין זה שבועת ביטוי אלא שבועת שוא שהרי אין פלוני ברשותו לזרוק ולא לזרוק: **רב כר"ע.** דמחייב בלשעבר: **ושמואל כרבי ישמעאל.** דמחייב ליה [רק] להבא: **אליבא דר' ישמעאל כ"ע לא פליגי.** כלומר דרב ודאי תנאי היא דלא מחייב ליה רב אליבא דרבי ישמעאל ולית לפלוגתא דרב ושמואל אליבא כדמפרש ואזיל: **כי פליגי אליבא דר"ע.** כלומר אבל בדר"ע פליגי ולאו דשמואל כתנאי דאפי' לר"ע פטור ליה שמואל וכל שכן לר' ישמעאל: דר'

אלא כי קתני מידי דחייל אמידי דבר משנה כו'. תימה דבסוף מכות (דף כב. ושם) דקאמר וליתשב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש ביו"ט ודחיק למימר הא' תנא לית ליה איסור כולל וליתני כי הכא דלא קתני מידי דחייל אמידי דלאו בר משנה וי"ל דעדיפא מיניה משני התם:

חומר בנדרים שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות. בפ"ב דנדרים (דף עז:) נפקא לן מדכתיב לה' וברית מסכת נזיר (דף ה. ושם) דרשינן מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ותימה תרי קראי למה לי הא איתקוש נדרים ונזירות אהדדי ברית מסכת נדרים (דף ג.) וי"ל דגזירת אוסר כל יין עליו הלכך חיל איין מצוה כיין הרשות אכל נדרים שאינו אוסר עליו אלא המצוה כגון סוכה ושופר ולולב ותפילין אימא דלא חייל ואי כתיב נדרים ה"א לפי שאוסר המצות עליו אכל בנזיר שאוסר עצמו על היין לא חייל דנדרים [1]גופייהו כשאוסר עצמו הסוכה לא חייל:

מה שאין כן בשבועות. בפרק ב' דנדרים (דף עז:) פריך מ"ש נדר דכתיב כי ידור נדר לה' שבועה נמי הכתיב או השבע שבועה לה' ומשני הא דאמר אלא אשב בסוכה עלי הא דאמר אלא אשב בסוכה משמע דבנדרים לפי שאוסר סוכה על עצמו לאו שיחול הנדר שאוסר הסוכה עליו בקרבן וסוכה אינה מצוה לעשות מצוה אכל שבועה שאוסר עצמו על הסוכה אין השבועה חלה דמשועבד הוא לעשות מצוה ותימה א"כ מה חומר יש בנדרים מבשבועה שבועה נמי חיילא כה"ג כי אמר ישיבת סוכה עלי שבועה דאסר חפצא עליה דבאסר חפצא עליה חלה נמי שבועה כדאמר בשלהי [1](פ"ק) (דף יג) ובפ' ד' נדרים (דף כד:) גבי שבועת שוא באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי בשבועה אם לא ראיתי גמל פורח באויר והדאמר ברים נדרים (דף ב:) אידי דתנא נדרים דמיתסר חפצא עליה תנא נמי חרמים דמיתסר חפצא עליה ולאפוקי שבועה דאסר נפשיה מן חפצא היינו דהוי נמי כה"ג דאסר נפשיה מן חפצא אכל נדרים וחרמים אינן אלא בענין דמיתסר חפצא עליה ו"ל דהיינו חומר בנדרים דבכל ענין חל על דבר הרשות אל על דבר מצוה דהיינו כשאוסר חפץ על עצמו אכל כשאוסר עצמו על החפץ אינו אל אפי' בדבר הרשות כשאומר קונם גופו על החפץ דקונם היינו כקרבן ולא שייך על עצמו אכל בשבועה בכל עניני שבועה אינה חלה על דבר מצוה כדבר הרשות דהיינו כשאוסר עצמו על החפץ ורבינו אלחנן תירץ בשם ר"י דבשבועה אפי' כשיאמר ישיבת סוכה עלי שבועה אסר נפשיה מן חפצא לשון שבועה לא שייך אלא על עצמו וקונם לא שייך אלא על החפץ שאוסר על עצמו כקרבן ולכך חלה נמי שבועה על השינה דאסר נפשיה עליה אכל בנדר אסר שינה עליו ואין בה ממש ובפ"ב דנדרים (דף טו.) מסיק רבינא דנדרים נמי חלים מדרבנן על דבר שאין בו ממש והשתא אתי שפיר הא דאמר ברים נדרים (דף ב:) לאפוקי שבועות דאסר נפשיה מן חפצא ור"מ מפרש דלקמן (דף כט.) ובפ' ד' נדרים (דף כד:) לא מיירי שאמר בלשון זה יאסרו עלי בשבועה אלא ה"ק כשאומר לשון שע"י שבועה אוסר פירות עליו ומיירי שאומר שבועה שלא אוכל פירות וברוב ספרים ל"ג בשבועה אכל אמר יאסרו בשבועה אינו כלום אפי' בדבר הרשות משום דאסר חפצא עליה והשתא נמי איתא חומר בנדרים מבשבועות: **אינו והא"ר** יוחנן. למאי דס"ד השתא דלעולם קאמר תימה דתקשה ליה ברים פירקין (דף יט:) גבי שבועה שאוכל ושלא אוכל וי"ל דגבי אכילה ליכא למיטעי דלעולם קאמר ולא הוצרך התנא לפרש דלאלתר קאמר א"נ התם נמי שייך שפיר לעולם כגון שנשבע על ככר שלפניו:

ושמואל דאמר כר' ישמעאל. וא"ת והא לעיל קאמר שמואל טעמא משום דליתא בלהבא וי"ל דאין זה מדברי שמואל אלא הש"ס מפרש כן אליבא וכענין זה יש בכמה מקומות בש"ס [1]: **רב** דאמר כר"ע. הק' ה"ר עזרא הנגיד דהשתא רב דרש ריבוי ומיעוטי ודהגזול קמא (כ"ק דף לו:) סבר רב כר"מ דאמר אומרים בעבדים הרי אלך לפניך דאין נגזלים כמקרקעי ומאן דאית ליה דעבדים כמקרקעי דרש כללי ופרטי כדמוכח לקמן בפ' שבועת הפקדון (דף מ:) ודהגזול בתרא (כ"ק דף קיז:) וי"ל דאית ליה שוס מיעוטו דממעטו עבדים כדפרישית לעיל בפ"ק (דף ד: ד"ה ר"ע):

מי

מו א מיי' פ"ח מהלכות שבועות הלכה כ סמג לאוין רלח טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף א:
מז ב מיי' פ"ג מהלכות נדרים הלכה ל סמג לאוין רמד טוש"ע יו"ד סימן רעו סעיף א:
מח ג מיי' פ"ה מהלכות שבועות הלכה עז סמג סס וסי' רלח טוש"ע יו"ד סימן רלט סעיף ד:
מט ד מיי' פ"ג מהל' נדרים הלכה ל סמג סס טוש"ע סס סעיף ג:
נ ה מיי' סס סמג סס טוש"ע יו"ד סימן ריג סעיף ח:
נא ו מיי' פ"ה מהלכות שבועות הלכה טו:
נב ז מיי' סס הלכה כ סמג סס טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף ד:
נג ח מיי' סס הלכה ל סמג סס טוש"ע יו"ד סס סעיף ל:

רבינו חננאל

שבועה חיילא אמידי דלאו בר משנה הוא. כגון שאזרוק צרור ליס ושלא אזרוק ל[1]: **מתני'** אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים [א"] יש בהם ממש וכו'. ת"ר חומר בנדרים שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות מה שאין כן בשבועה. חומר בשבועות שהשבועות חלות על דבר שאין בו ממש כדבר שיש בו ממש מה שאין כן בנדרים: **פ"סקא** שאחן לפלוני ושלא אחן אוקימנא בנשבע ליתן מתנה לעשיר. אבל ליתן צדקה לעני מושבע מהר סיני הוא שנאמר נתון תתן לו ואין שבועה חלה על שבועה. שאישן ושלא אישן כו'. אוקימנא בנשבע שלא ישן פחות מג' ימים. אבל הנשבע שלא יישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר: שאזרוק צרור ליס ושלא אזרוק כו'. אחמר שבועה שזרק פלוני צרור ליס ולא זרק. שבועה שלא זרק וזרק. רב אמר חייב דהא איתא בלאו והן. ושמואל אמר פטור דהא ליתא בלהבא. פי' ליתיה בזרוק. כלומר אינו יכול לכוף חבירו לזרוק צרור ליס (המלח) מיכן ולהבא. ואתינן לאוקמי חלוקתם בחלוקת רבי ישמעאל ור' עקיבא ולא עמדה. ואסיקנא כי פליגי אליבא דרבי עקיבא רב כר' עקיבא ושמואל אמר לך כי קא מחייב ר' עקיבא לשעבר במידי דאיתיה להבא אבל במידי דליתיה להבא לא מחייב אלא בפלוגתא

ל) עי' רש"י.

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:
ויקרא ה ד
2. נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ: דברים טו י

מוסף רש"י

שנאמר להרע או **להיטיב.** אוכל להטיב, לא אוכל להרע, שמעה את עצמו, והוא הדין לכל דבר שהוא הן ולאו להבא, להרע או להיטיב להבא משמע (לעיל ב.). **שהנדרים חלים על דבר מצוה.** אם אמר קונם שאני עושה סוכה, או קונם שאני תניח תפילין חל עליו הנדר ואם עשה קם ליה בגל יחל (נדרים יג.). **מה שאין כן בשבועות.** שאין נשבעין לנטל את המלות, דמושבע ועומד מהר סיני הוא לקיימם ולהבי לא חלה שבועה עליה דאין שבועה חלה על שבועה (שם). **על דבר שאין בו ממש.** כגון דבור שאין בו ממש (שם). מלקין אותו. שנשבע לשוא ומשעה שילמה שבועה מפיו הרי הוא כנשבע על העמוד של אבן שהוא של זהב, אף זה על דבר שאי אפשר, ותנן (לקמן כט.) דהיינו שבועת שוא וחייבים על זדונה מכות וכגון שהתרו בו (סוכה נג.) או: לאלתר מלקין אותו איש, הואיל דנדר בדבר שאין יכול לעמוד בו (נדרים טו.).

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ה מהלכות שבועות הלכה יד טור סמג לאוין רלא טור שו"ע יו"ד סימן רלו סעיף ה:
נה ב מיי' שם הלכה ט' טוש"ע שם ס"ב:
נו ג מיי' שם הלכה יט:
נז ד מיי' שם פ"ח הל' ד וטר' ה:
סמג שם טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף ד:
נח ה מיי' שם פ"ה הל' כג:
נט ו מיי' פ"ט מהלכות שבועות הלכה יח:
ס ז מיי' שם הלכה יט ילמדיב כרב:
סא ח ט מיי' שם הל' יד:

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבַּע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: ויקרא ה ד

2. וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלָיו: ויקרא ה ה

רבינו חננאל

דרבי יהודה בן בתירא ורבנן פליגי. דתנן נשבע לקיים את המצוה ולא קיים פטור. שהיה בדין שיהא חייב דברי ר' יהודה בן בתירא. ואסיקנא אליבא דרבי יהודה בן בתירא כולי עלמא לא פליגי השתא לאו והן לא בעי דכתיב בהדיא באורייתא דהא מחייב בשבועת מצוה אע"ג דליתיה (בהן) (בלאו) וכ"ש להבא ולשעבר דמריבויא דקרא אתי דלא בעי. כי פליגי אליבא דרבנן. שמואל כרבנן סבר כיון דבעי לאו והן להבא נמי בעי. ורב כי בעי לאו והן דכתיב להרע או להיטיב בהדיא. אבל להבא ולשעבר דמריבויא דקרא הוא דקאתי דכתיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה לא בעי. ומוחיב רב המנונא לשמואל מהא דתני לא הנחתי תפילין היום ולא אכלתי היום. משכיעך אני ואמר אמן חייב. והא הנחת תפילין ליתא בלהבא. דהא נשבע לבטל את המצוה פטיר הוא. ופרקינן לצדדין קתני לא אכלתי ונמצא שאכל חייב קרבן דהא איתיה בלא אוכל להבא. אבל לא הנחתי תפילין דלהבא ליתיה פטור מקרבן וחייב מלקות. מותיב רבא איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם. אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב כו'. ואמר עולא והוא שניכר לג' בני אדם שהוא עמוד של אבן. הא אם לא ניכר לדן אינה שבועת שוא אלא שבועת ביטוי וחייב עליה קרבן. ואמאי הא ליתיה ביהא של זהב. ופרקינן ניכר עובר משום שבועת שוא. לא ניכר עובר משום שבועת שקר. אמר אביי ומודי רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע פטיר משום שבועת ביטוי דהא ליתיה בכלל אדע לך. ה) כלומר ליתיה בלהבא. ידעתי ולא ידעתי העדתי מחלוקת.

מי איתא בלא אניה. וליכא לאוקומה בשבת ויו"ט דלמאי קתני לא הנחתי מי לאו לאשמועינן אע"ג דליתיה בלא אניה מי נמי משני אפי' למ"ד ו)(מנחות דף לו:) שבת זמן תפילין הוא: **הוא** מותיב לה והוא מפרק לה. ה"מ לאוקומה כר' יהודה בן בתירא דלא בעי לאו והן אלא ניחא ליה לאוקומה כר"ע: **ואמר** עולא והוא שניכר כו'. תימה מקשה ליה מגופא דמתני' דקתני בית הבד ומיהו לפי מה שמפרש רבא דה"ק ואומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי כו' ניחא דלא מצי דייק מהיא דשבועה היא מאכילת פירות א"כ אם אפשר שיערם עד שיראה נחש בקורת בית הבד הואיל והוא בעולם: **ידעתי** ולא ידעתי מחלוקת. לאו היינו שבועת העדות דמיירי כגון שאינו צריך עכשיו לאותה עדות: **אחת** אתה מחייבו כו'. תימה דבת"כ דרש מלאחת בשבועה אלא אוכל פת חטין ושעורין וכוסמין דחייב על כל אחת ואחת והכא דרש מיניה דאינו חייב אלא אחת ויש לומר דבת"כ מפיק מלאחת והכא דרש מאלה דמשמע מקצת אלה הכתובים בפרשה אתה מחייבו ולא על כל אלה אי נמי מלמ"ד דלאחת קא דרש ושמואל דרש כוליה לדרשה דת"כ: **לחייבו** על הטיר בשוגג. המ"ל לחייבו אפי' מושבע מפי אחריס בלא עניית אמן משא"כ בשבועת ביטוי:

דר' יהודה בן בתירא. אינשבע לקיים את המצוה פליג ולא אינשבע אלא לקיים: שכן לא עשה בה כו'. דאיתיה בהן וליתיה בלאו: נימא רב כר' יהודה בן בתירא. דלא בעי לאו והן ה"נ לא בעינן להבא ולשעבר: אליבא דר' יהודה כולי עלמא לא פליגי. כלומר דשמואל ודאי תנאי היא דלא ס"ל דשמואל למיפטריה אליבא דרבי יהודה בן בתירא: השתא לאו והן. וכל מקום שיש לשון זה בגמרא זו היא שיטתה: מי איכא בלא אניה. בשבועת ביטוי והא נשבע לבטל את המצוה הוא: והוא שניכר לשלשה בני אדם. שכבר ידעו שלשה בלאומו עמוד שהוא של אבן הוא דהויא שבועת שוא דמידי דידעו ביה תלתא בני אדם הוי מפורסם: ה"ג ומודה רב באומר שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפעור הואיל וליתיה באיני יודע לך: ומודה רב כו'. דאע"ג דלא בעי להבא ולשעבר לאו והן בעי והאומר שבועה שאני יודע לך עדות הן משכחת בה לאו לא משכחת בה דליתיה באיני יודע לך דאיני יודע לך עדות לאו משום שבועת ביטוי רחמנא להתחייב בה חוץ לב"ד אלא משום שבועת העדות ואינה אלא בב"ד וכלאוי להעיד: ידעתי ולא ידעתי מחלוקת. דרב ושמואל דליתיה בלאו והן וליתיה בלהבא דנשבע לבטל את המצוה הוא: להכי אפקיה רחמנא כו'. ופרשה בהדיא ונהמי קרבן גופיה דאי לא כתבה בהדיא לא שמענא ליה משבועת ביטוי דליתיה בלהבא: אלא לרב למאי הלכתא כתבה רחמנא. ונהמי קרבן גופיה הלא בכלל שבועת ביטוי היא: תרתי. אם יאמר להעיד הוא וכפר בו בב"ד חייב שתים משום שבועת העדות ומשום שבועת ביטוי: לאחת. בהיא עניינא כתיב כי יאסר לאחת מאלה: ולאביי למאי הלכתא. אליבא דרב: בכולן. בכל הכתובין בקרבן עולה ויורד שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו נאמר ז) ונעלם: וכאן. בשבועת עדות לא נאמר ונעלם: במזיד. דליתיה לשבועת ביטוי: מחייב חדא. משום עדות: בשוגג. דאיכא לאחיוביה נמי משום שבועת ביטוי מחייב תרתי: לאו היינו דאמרי. לכו דבהדיא מעטיה קרא מלאחייביה תרתי ועל כרחך בשוגג הוא דמיעטיה קרא דאי במזיד מי איכא תרתי ומה לי למעוטי הא אין חייב ביטוי במזיד. ה"ג ואי במזיד מי איכא תרתי: רבא אמר כו'. כלומר לא צריך למעוטיה מלאחת וכי אתא לאחת למעוטיה מחייב שתים לאו לעדות וביטוי אתא אלא לביטוי לחודיה שאם אמר שבועה שלא אוכל ואכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין אינו חייב אלא אחת אבל עדות וביטוי לא צריך מיעוטא דהויא לה עדות דבר שהיה בכלל ביטוי ואלא בפני עצמו לידון בדבר החדש בראויין להעיד ובב"ד הלכך אין לך בו אלא חידושו ומשום עדות חייב ולא משום ביטוי: מכלל דאביי. דאיצטריך קרא למעוטי: סבר איתה לשבועה בעולם. כלומר איתא לשם שבועת ביטוי באיני יודע לך עדות ואלא לא מיחייב תרתי משום מיעוטא דאין אתה מחייבו שתים הוא וע"מ היכא דאיתיה לביטוי ואיתיה לעדות כגון בספולין לעדות אי שלא בב"ד דליכא למיפטריה מלאחת מיחייב משום ביטוי: והאמר אביי. לעיל כו' דליתיה לשם שבועת ביטוי בשבועת העדות ואם איתא הרי ישנה באיני יודע לך עדות בספולין שלא בב"ד: שאין

דרבי יהודה בן בתירא ורבנן קמיפלגי ו) דתנן א) נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל פטור ב) לקיים את המצוה ולא קיים פטור שהיה בדין שיהא חייב כדברי ר' יהודה בן בתירא ג) דאמר רבי יהודה בן בתירא ומה אם הרשות שאינו מושבע עליה מהר סיני הרי הוא חייב עליה מצוה שמושבע עליה מהר סיני אינו דין שיהא חייב עליה אמרו לו לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן תאמר בשבועת מצוה שכן לא עשה בה לאו כהן נימא רב דאמר כר' יהודה בן בתירא ושמואל דאמר כרבנן אליבא דרבי יהודה בן בתירא כולי עלמא לא פליגי השתא לאו והן לא בעי להבא ולשעבר בעי כי פליגי אליבא דרבנן שמואל כרבנן ורב כי לא מחייבי רבנן בלאו והן דכתיב ד) להרע או להיטיב בהדיא אבל להבא ולשעבר דמריבויא דקראי אתו מחייבי מתיב רב המנונא ה) לא אכלתי היום ולא הנחתי תפילין היום משביעך אני ואמר אמן ו) חייב בשלמא לא אכלתי איתיה בלא אוכל אלא לא הנחתי מי איתיה בלא אניח הוא מותיב לה והוא מפרק לה לצדדין קתני לא אכלתי לקרבן לא הנחתי למלקות מתיב רבא ז) איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם ח) ואמר על עמוד של אבן ט) (שהוא במקום פלוני) שהוא של זהב ואמר עולא י) והוא שניכר לג' בני אדם טעמא דניכר הא לא ניכר עובר משום שבועת ביטוי ואמאי הא אינו ביהא של זהב הוא מותיב לה והוא מפרק לה ניכר עובר משום שבועת שוא לא ניכר עובר משום שבועת שקר אמר אביי יא) ומודה רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתיה בכלל שאיני יודע לך עדות ידעתי ולא ידעתי מחלוקת יב) העדתי ולא העדתי מחלוקת בשלמא לשמואל דאמר מילתא דליתיה בלהבא לא מחייב עליה להכי אפקה רחמנא לשבועת עדות מכלל שבועת ביטוי אלא לרב למאי הלכתא אפקה רחמנא אמרוה רבנן קמיה דאביי לאיחיובי עליה תרתי אמר להו תרתי לא מציתו אמריתו דתניא יג) לאחת מאלה לאחת אתה מחייבו יד) ואי אתה מחייבו שתים ולאביי למאי הלכתא אפקיה רחמנא לכדתניא טו) בכולן נאמר ונעלם וכאן לא נאמר ונעלם טז) לחייב על המזיד כשוגג אמרו ליה רבנן לאביי אימא במזיד מיחייב חדא בשוגג מיחייב תרתי אמר להו לאו היינו דאמרי (יח) לאחת אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתים ואי במזיד מי איכא תרתי רבא אמר יט) משום דהוה דבר שבכלל ויצא לידון בדבר החדש אין לך בו אלא חידושו בלבד מכלל דאביי סבר איתה לשבועה בעולם והאמר אביי מודה רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתיה באיני יודע לך עדות הדר ביה אביי מהאיא ואיבעית אימא חדא

הכלל לידון בדבר חדש והוא לחייבו קרבן על המזיד כשוגג בלאו גרידתא ואין לך בו אלא חידושו בלבד. כלומר אין לך בו אלא קרבן אחד בלבד בין בשוגג בין במזיד. ואקשינן מכלל דאביי סבר דאיתא לשבועה כו':

הגהות הב"ח

(א) גב' לאו היינו דאמרי לכו דאחת:

מוסף רש"י

שהיה בדין שיהא חייב. הנשבע לקיים ולא קיים (לקמן כז:). שכן לא עשה בה לאו כהן. יקראל כתיב להרע או להיטיב (שבת). והוא שניכר. העמוד, לג' בני אדם. הוא דהוי שוא, אבל לא ניכר היא שבועת שקר (לקמן כב:). בבולן נאמר ונעלם. בכל המביאין עולה ויורד שבועה פרשה, כגון מעמא מקדש ושבועת בטוי, דכתיב בהו שבועת העדות (בריחות ז ובעירין לקמן לא:).

רבינו חננאל (המשך)

בשלמא לשמואל דאמר כל דליתיה בלהבא לא מחייב עליה לשעבר בטוי שבועת בטוי להכי אפקה רחמנא לשבועת העדות מכלל שבועת בטוי דליתיה בלהבא. אמאי אפקה לשבועת העדות מכלל שבועת בטוי וכתבה בפני עצמה כדכתיב ישמעה קול אלה. ואתינן לפרוקי אליבא דרב. ודלמא לחיובי בשבועת העדות תרתי הוא דאפקה חדא משום בטוי בטוי וחדא משום שבועת העדות. ונדחו דברים הללו. מדתניא לאחת מאלה. אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתים. אלא לחייב על שבועת העדות במזיד בשוגג אפקה. כדתניא בכולן כתיב ונעלם לחייב על המזיד כשוגג דליתא בשבועת בטוי. ואימא במזיד ניחייב קרבן אחד משום שבועת העדות משום דליכא בשבועת בטוי קרבן במזיד אלא מלקות. (אלא) [אבל] בשוגג מחייב תרתי. חדא משום שבועת בטוי וחדא משום שבועת העדות (תרתי) [דכתיב] ישמעה קול אלה. וכתיב או נפש כי תשבע. ודחי לא מצית אמרת דכתיב לאחת מאלה. ואי במזיד מי איתא לשבועת בטוי קרבן כלל דצריך קרא למיעוטא. רבא אמר משום דדחם שבועת העדות דבר שהיה בכלל שבועת בטוי ויצא מן

ה) לקמן כז.. ו) לקמן כב. ז) ב) נמצאה כו. יכן נמצאה שבמנחות איתא אמר. ג) [לקמן כט:]. ד) לקמן כט.. ה) [נמצאה דלקמן כט. ליתא]. ו) [שם]. ז) [לקמן לא: לה. כריתות ט.] [שבת ע נעיל יט:]. ח) [תמורה יג:]. ט) [ורקלא ה:]. י) נ"ל עירובין לה: לו..

ה) לפנינו נגמ' איתא לעיתא בכלל שאיני יודע לך עדות יגי' ידעינו נ"ב דהא רב לא בעי להבא.

שאין כאן הרעה והטבה. שאזכרוק לרור ליס: **פ"ל כי פשבע לבטא.** מכל מקום: **ר' ישמעאל שאימא כו'.** הכי שמיע ליה לרבי יוחנן שר' ישמעאל שימש את רבי נחוניה: **מאי מיעט מיעט מלוה.** דדבר שאי אפשר הוא וה"ה למשנה את הידוע לאדם: **לא יחל דברו.** לא משמע אלא בדבר שאפשר לו לקיים שבועתו והיינו להבא: **לא תשקרו.** בשעה שתשבעו לא תלא לשקר: **האדם בשבועה.** שיהא אדם בשעת שבועה שיהא לבו עליו: **פרט לאנוס.** כדמפרש לקמיה כגון בשבועה לשעבר וכסבור שבשבע באמת. ולקמיה [ע"ב] בעי אם כן שגגת שבועה לשעבר היכי משכחת לה: **בשבועה ונעלם.** שנתעלמה ממנו שבועה: **העלם אחד.** בלא שבועה. לקמן מפרש לה: **לבך אנסך.** כשכור היית לישבע באמת: **אינסי.** שכח: **אחת היא.** אי אתה מולא העלם אחד בלא העלם שבועה חזו היא אינה משנה: **אלמא לא.** אין אתה מולא זו בלא זו בתמיה והא משכחת לה כו': **עלה דהאי פא.** שאכל וגבי דהאי פא העלם שבועה היא כשכור שלא נשבע עליה שהרי שכור שהיא של שעורים: **חזינן כו'.** כבר פירשתיו אלא העלם טומאה ומקדש בשילהי ידיעות הטומאה[ט]: **לא שנא.** ופטור: איזו

[א] חדא מינייהו רב פפא אמרה: ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבא: ת"ר להרע או להיטיב אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה [ב]שאין בהן הרעה והטבה מנין תלמוד לומר [א] [ג]או נפש כי תשבע לבטא בשפתים אין לי אלא להבא לשעבר מנין תלמוד לומר [ד]לכל אשר יבטא האדם בשבועה דברי רבי עקיבא רבי ישמעאל אומר להרע או להיטיב להבא אמר לו רבי עקיבא אם כן אין לי אלא דברים שיש בהן הטבה והרעה דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין אמר לו מרבוי הכתוב אמר לו אם ריבה הכתוב לכך ריבה הכתוב לכך שפיר קא"ל רבי עקיבא לר' ישמעאל א"ר יוחנן ר' ישמעאל ששימש את רבי נחוניא בן הקנה שהיה [ה]דורש את כל התורה כולה בכלל ופרט איהו נמי דורש בכלל ופרט רבי עקיבא [ו]ששימש את נחום איש גם זו שהיה [ז]דורש את כל התורה כולה בריבה ומיעט איהו נמי דורש ריבה ומיעט מאי [ח]ר' עקיבא דדריש ריבויי ומיעוטי דתניא או נפש כי תשבע ריבה להרע או להיטיב מיעט לכל אשר יבטא האדם חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי ריבה ריבה כל מילי ומאי מיעט מיעט דבר מצוה ור' ישמעאל דריש כלל ופרט או נפש כי תשבע לבטא בשפתים כלל להרע או להיטיב פרט לכל אשר יבטא האדם חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כענין הפרט מה הפרט מפורש להבא אף כל להבא אהני כללא לאתויי אפי' דברים שאין בהן הרעה והטבה להבא אהני פרטא למעוטי אפילו דברים שיש בהן הרעה והטבה לשעבר איפוך אנא א"ר יצחק דומיא דלהרע או להיטיב מי שאיסורו משום [ב]בל יחל דברו יצאתה זו שאין איסורו משום בל יחל דברו אלא משום בל תשקרו רב יצחק בר אבין אמר אמר קרא או נפש כי תשבע לבטא בשפתים מי שהשבועה קודמת לביטוי ולא שהביטוי קודמת לשבועה יצא זה אכלתי ולא אכלתי שהמעשה קודם לשבועה ת"ר [ג]האדם בשבועה [ג]פרט לאנוס ונעלם פרט [ד]למזיד ממנו שנתעלמה ממנו שבועה יכול שנתעלמה ממנו חפץ ת"ל בשבועה ונעלם [ד]על העלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ: אמר מר האדם בשבועה פרט לאנוס היכי דמי [ה]כדרב כהנא ורב אסי כי הוו קיימי מקמי דרב מר אמר שבועתא דהכי אמר רב ומר אמר שבועתא דהכי אמר רב כי אתו לקמיה דרב אמר כחד מינייהו אמר ליה אידך ואנא בשיקרא אישתבעי אמר ליה לבך אנסך ונעלם ממנו שנתעלם ממנו שבועה יכול שנתעלם ממנו חפץ תלמוד לומר בשבועה ונעלם ממנו על העלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ: [ו]מחכו עלי' במערבא בשלמא שבועה משכחת לה בלא חפץ כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטין וכסבור שאוכל קאמר דשבועתיה אינשי חפצא דכיר אלא חפץ בלא שבועה ה"ד כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטין וכסבור של שעורים קאמר דשבועתיה דכיר ליה חפצא אינשי כיון דחפצא אינשי [ז]להו היינו העלם שבועה אלא אמר רבי אלעזר דא ודא אחת היא מתקיף לה רב יוסף אלמא חפץ בלא שבועה לא משכחת לה והא משכחת לה [ח]כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטין והושיט ידו לסל ליטול פת שעורין ועלתה בידו וכסבור שעורים היא ואכלה דשבועתיה דכיר ליה חפצא הוא דלא ידע ליה אמר ליה אביי כלום מחייבת ליה קרבן אלא אמאי דתפיס בידיה העלם שבועה הוא לישנא אחרינא אמר ליה אביי לרב יוסף סוף סוף קרבן דקא מייתי עלה דהאי פת מיהת העלם שבועה הוא ורב יוסף אמר לך כיון דכי ידע ליה דחטין הוא פריש מיניה העלם חפץ הוא [ט]בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו אמר ליה הרי העלם שבועה בידו וחייב אדרבה הרי העלם חפץ בידו [י]ופטור אמר רב אשי חזינן אי מחמת שבועה קא פריש הרי העלם שבועה בידו וחייב אי מחמת חפץ קא פריש הרי העלם חפץ בידו ופטור א"ל רבינא לרב אשי כלום פריש משבועה אלא משום חפץ כלום פריש מחפץ אלא משום שבועה אלא לא שנא בעא מיניה רבא מרב נחמן איזו

[ו] [בנדה כו.] ג"ק סו: בסרי' גד:]. [ז] [סוטה טו.]. [ח] [תוספתא פ"ח]. [ט] [סוטה טז:]. [י] [לקמן כו:]. [1] יבמות לב: נדרים כה: [לקמן לא:]. [2] [מהרלין יז: וש"ינ]. [3] ליה. יעב"ן. [4] שבת ע: לעיל יט. [מהרלין שב.]. [5] [לעיל יט.]. [6] [נ"ל קמא דתענית ד' ט.].

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבַּע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:
ויקרא ה ד

2. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיי אוֹ הִשָּׁבֵעַ שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה:
במדבר ל ג

3. לֹא תִגְנֹבוּ וְלֹא תְכַחֲשׁוּ וְלֹא תְשַׁקְּרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ:
ויקרא יט יא

הגהות הגר"א

[א] גם' לו נפש כי תשבע לבטא בשפתים. נמתק וג"כ אסר יבטא:

מוסף רש"י

שהיה דורש את כל התורה כולה בכלל ופרט. יש שדורשין את התורה בכלל ופרט יש שדורשים אותה במדת רבי ומיעוט, הדורשה בכלל ופרט משמע ליה פרט הבא אחר כלל פירושו של כלל, הלכך כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, ואמילו דברים הדומין לפרט אין נדונין עמו לפי שהוא פירושו מהו כלל הכלול למעלה זה שאמר אומר לך עכשיו ולא יותר, וכי אמר כלל שני אחר הפרט בא להוסיף עליו ודייך אם תוסיף עליו את הדומים לו, הלכך אי אתה דן ע"י כלל האמרין אלא דברים הדומין לפרט שלא נתרבו מתחילה, והדורשה בריבוי ומיעוט לא משמע ליה פרט הבא אחר כלל פירושו של כלל דומיא אין בכלל אלא מה שבפרט, אלא משום דבכלל קמא נתרבה הכל במשמע, אמי פרטא בתראה למעוטי ממשמעותיה וכי הדר אמי ריבוי אמריבוי בהדיה אהני לרבויי כל מילי, דאילו דברים שהן כענין הפרט לא אילעריך דלא לימעטו להו ממיעוטא, והכי אמר בהדיא בפרק נגמר הדין (סנהדרין מה:) גבי כל המקלין נתלין, דאמרן דדרש ריבויי ומיעוטי משמע ליה בריבוי ומיעוטי לאודויי דלא ריבוי אמרון כל הדומין לפרט (סוכה ג:).

חדא מינייהו רב **פפא אמרה.** דאלך בתר אביי ורבא דאמרו בפרק [ב](בתרא דמסכת מועד קטן (דף כו)) אלא היו יודעים התלמידים אם מדעתו אמרה או משום רבו:

מיעט דבר מצוה. המ"ל מיעט דבר דליתיה בלאו והן ולשמואל מילתא דליתיה בלאוה ול"ל דשקולים הן דלמאן דדרש ריבה ומיעט וריבה ליה לן למעוטי אלא חדא מילתא: **ולא** שקדמה ביטוי לשבועה. ואמאי הא קרא לגלוי על להרע או להיטיב דממעטו לשעבר אבל בהאי לחודיה לא סגי: **את** לבך אנסך. נראה דלאו למפטריה מקרבן גרידא קאמר שלא יצטרך לכתוב על פנקסו שיהא חטאת שמינה לכשיבנה בית המקדש אלא אפילו עונש נמי ליכא כדמוכח בפרק אלו נדרים (נדרים דף כה:) דאמר התם כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות ומפרש היכי דמי שבועות שגגות כדרב כהנא ורב אסי דכל חד וחד אדעתיה שפיר משתבע ולא דמי לההיא דהשולה (גיטין דף לה. ושם) שאמרה יהנה שם המות באחד מבניה שנעשה דגבי ממון שאני דמעיקרא הוה לה למידק שסופה לבא לידי שבועה אם תאבדנו ומיהו תימה אמאי לא מיבעיא תרי קראי חד לפטור מקרבן וחד לפטור מעונש כדאשכחן בפ"ב דנדרים (דף ח.) גבי שבע לבטל את המצוה דמיבעי לן תרי קראי חד לפטור מקרבן וחד לפטור ממלקות ויש לומר דלא דמי כלל דהתם שפיר מיבעי לן תרי קראי חד למיפטר שוגג מקרבן וחד למיפטר מזיד ממלקות אבל הכא כשפטר שוגג פטרו לגמרי מקרבן ומעונש וההיא דסמ"פ ד' אחין (יבמות דף לג. ע"ש) דקאמר לרבי חייא בר קפרא שקורי משקר ולבר קפרא רבי חייא שקורי משקר לא לענין עונש שבועה קמיבעיא ליה היאך אירע תקנה על ידם אלא במה היה טועה לומר שמע מרבי כדברי: ואי

חדא מינייהו רב **פפא אמרה.** דאלך בתר אביי ורבא דאמרו בפרק [ב](בתרא דמסכת מועד קטן (דף כו)) אלא היו יודעים התלמידים אם מדעתו אמרה או משום רבו:

מיעט דבר מצוה. המ"ל מיעט דבר דליתיה בלאו והן ולשמואל מילתא דליתיה בלאוה ול"ל דשקולים הן דלמאן דדרש ריבה ומיעט וריבה ליה לן למעוטי אלא חדא מילתא: **ולא** שקדמה ביטוי לשבועה. ואמאי הא קרא לגלוי על להרע או להיטיב דממעטו לשעבר אבל בהאי לחודיה לא סגי: **את** לבך אנסך. נראה דלאו למפטריה מקרבן גרידא קאמר שלא יצטרך לכתוב על פנקסו שיהא חטאת שמינה לכשיבנה בית המקדש אלא אפילו עונש נמי ליכא כדמוכח בפרק אלו נדרים (נדרים דף כה:) דאמר התם כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות ומפרש היכי דמי שבועות שגגות כדרב כהנא ורב אסי דכל חד וחד אדעתיה שפיר משתבע ולא דמי לההיא דהשולה (גיטין דף לה. ושם) שאמרה יהנה שם המות באחד מבניה שנעשה דגבי ממון שאני דמעיקרא הוה לה למידק שסופה לבא לידי שבועה אם תאבדנו ומיהו תימה אמאי לא מיבעיא תרי קראי חד לפטור מקרבן וחד לפטור מעונש כדאשכחן בפ"ב דנדרים (דף ח.) גבי שבע לבטל את המצוה דמיבעי לן תרי קראי חד לפטור מקרבן וחד לפטור ממלקות ויש לומר דלא דמי כלל דהתם שפיר מיבעי לן תרי קראי חד למיפטר שוגג מקרבן וחד למיפטר מזיד ממלקות אבל הכא כשפטר שוגג פטרו לגמרי מקרבן ומעונש וההיא דסמ"פ ד' אחין (יבמות דף לג. ע"ש) דקאמר לרבי חייא בר קפרא שקורי משקר ולבר קפרא רבי חייא שקורי משקר לא לענין עונש שבועה קמיבעיא ליה היאך אירע תקנה על ידם אלא במה היה טועה לומר שמע מרבי כדברי: ואי

רבינו חננאל

מתני' ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד שנאמ' לבטא להרע או להיטיב. אמר לו ר' עקיבא אם כן אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה. דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין א"ל מרבוי הכתוב. א"ל אם ריבה הכתוב לכך. פירוש אם ריבה הכתוב הזה דכתב לכל אשר יבטא האדם אפילו דברים שאין בהם הרעה והטבה. ריבה נמי אפי' דברים שאינן להבא: ת"ר להרע או להיטיב אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה כו'. ואסיקנא ר' עקיבא דריש החורה ברבויי ומיעוטי כנחום איש גם זו. או נפש כי תשבע לבטא. ריבה כל מה שיבטא. להרע או להיטיב מיעט כל דבר שאין בו הרעה והטבה. לכל אשר יבטא האדם בשבועה חזר וריבה כל מה שיבטא האדם בשבועה חייב משום שבועת ביטוי. מאי רבי רבי כל מילי. בין להבא בין לשעבר. ואפילו דברים שאין בהם הרעה והטבה. אי הכי המיעוט למה בא. ואמרינן מיעט דבר מצוה. כלומר הנשבע לבטל את המצוה פטור. ר' ישמעאל דריש הכי בכלל ופרט כנחוניא בן הקנה רבו וריבה אפי' דברים שאין בהם הרעה והטבה. ומיעט אפילו דברים שיש בהן הרעה והטבה לשעבר ואינן להבא פטור. ואקשינן עליה ומה ראית לרבות דברים שאין בהן הרעה והטבה ולמעט דברים שהן לשעבר. ופריק ר' יצחק מדוקיא דקרא דכתיב לא יחל דברו אלא קיימו. והנשבע בדבר שכבר עבר היאך יכול לקיימו. מאי דהוה הוה. אינו עובר בדבר שעבר אלא משום לא תשקרו. ועוד מדכתיב או נפש כי תשבע לבטא. מי שקדמה שבועה לביטוי ולא מי שקדם ביטוי לשבועה: ת"ר לכל אשר יבטא האדם בשבועה פרט לאנוס כגון רב כהנא ורב אסי דהוו משבעי מר אמר הכי אמר רב ומר אמר הכי אמר רב ואשתכח כחד מינייהו. א"ל רב לאידך כי האי גוונא לא הוי שבועת שקר מאי טעמא לבך אנסך שעמד בדעתך כי האמת

עין משפט
נר מצוה

סב א מי' פ"ח מהל' שבועות הל' ב קמג לאחין דמא טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף ח:
סג ב מי' סס פ"ג הל' ח
ג קמג סס טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף יב וסי' רלט ס"ל:
סד ג מי' סס פ"ח הל' יב קמג סס:
סה ד ה מי' סס פ"ג הל' ח ט:
סו ו מי' סס הלכה י:

ואי דלא ידע אנוס הוא. תימה מדקשיא ליה מברייתא תקשה ליה מתמני׳ דפ׳ שבועת העדות (לקמן דף ל.) דתנן על (ה) שגגתו עם זדון העדות וי״ל דשמא פשיטא ליה להש״ס בשבועת העדות דשגגת קרבן שמה שגגה דאפי׳ מזיד חייב בו אבל שבועת ביטוי ס״ד דלא שמה שגגה דכיון דלא מיחייב אמזיד בעינן שגגה מעלייתא והא דפשיטא ליה לקמן בשבועת העדות דאונס פטור נראה דפשיטא ליה משבועת ביטוי דאע״ג דכתיב ביה ונעלם פטר ביה אונס כ״ש שבועת העדות דלא כתב ביה ונעלם דפטור:

אפילו תימא רבנן כו׳. בר״ש כלל גדול (שבת דף פט: וסס) גבי הא דאמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן על שיגגו בלא שבה ופריך מהא דתניא איזהו שגגת שבועת ביטוי לשעבר דאמר יודע אני אם חייבין עליה קרבן אם לאו כמאן דאמר שגגת קרבן שמה שגגה אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דמונבז אלא בכל התורה כולה דלאו חידוש הוא אבל הכא דחידוש הוא דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו דמייתי קרבן דילפינן מע״ז והכא מייתי אפילו רבנן מודו בעא מיניה רבינא מרבא נשבע על כבר ומסתכן עליה מהו מסתכן לישרי ליה מר אלא מצטער ואכלה בשגגת שבועה מאי א״ל תנינא שב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אין מביא קרבן על שגגתו אמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים מיתיבי בשפתים ולא בלב גמר בלבו מנין ת״ל לכל אשר יבטא האדם בשבועה הא גופה קשיא אמרת בשפתים ולא בלב והדר אמרת גמר בלבו מנין אמר רב ששת הא לא קשיא הכי קאמר בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא גמר בלבו סתם מנין ת״ל לכל אשר יבטא אלא לשמואל קשיא אמר רב ששת תריץ ואימא הכי בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורין גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם מנין ת״ל לכל אשר יבטא האדם מיתיבי מוצא שפתיך תשמור ועשית אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין ת״ל כל נדיב לב שאני התם דכתיב כל נדיב לב וניגמר מינה משום דהוו תרומה וקדשים שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין הניחא למ״ד אין מלמדין אלא למ״ד מלמדין מאי איכא למימר הוו חולין וקדשים וחולין מקדשים לא גמרינן:

מתני׳

(ה) איזו היא שגגת שבועת ביטוי לשעבר אי דידע מזיד הוא אי דלא ידע אנוס הוא א״ל (ו) באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן או לאו כמאן (ז) כמונבז דאמר שגגת קרבן שמה שגגה אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דמונבז אלא (ח) בכל התורה כולה דלאו חידוש הוא אבל הכא דחידוש הוא דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו דמייתי קרבן דילפינן מע״ז והכא מייתי אפילו רבנן מודו בעא מיניה רבינא מרבא נשבע על כבר ומסתכן עליה מהו מסתכן לישרי ליה מר אלא מצטער ואכלה בשגגת שבועה מאי א״ל (ט) תנינא שב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אין מביא קרבן על שגגתו (י) אמר שמואל (יא) גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו (יב) שנאמר לבטא בשפתים מיתיבי בשפתים ולא בלב גמר בלבו מנין ת״ל (יג) לכל אשר יבטא האדם בשבועה הא גופה קשיא אמרת בשפתים ולא בלב והדר אמרת גמר בלבו מנין אמר רב ששת הא לא קשיא הכי קאמר בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא גמר בלבו סתם מנין ת״ל לכל אשר יבטא אלא לשמואל קשיא אמר רב ששת תריץ ואימא הכי בשפתים (יד) ולא שגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורין גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם מנין ת״ל לכל אשר יבטא האדם מיתיבי (יב) מוצא שפתיך תשמור ועשית אין לי אלא שהוציא בשפתיו (יג) גמר בלבו מנין ת״ל (יד) כל נדיב לב שאני התם דכתיב כל נדיב לב וניגמר מינה משום דהוו תרומה וקדשים שני כתובין הבאין כאחד (טו) וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין הניחא למ״ד מלמדין מאי איכא למימר הוו חולין וקדשים (טז) וחולין מקדשים לא גמרינן:

מתני׳

ולא בלב גמר בלבו מנין ת״ל (יא) לכל אשר יבטא האדם בשבועה הא גופה קשיא אמרת בשפתים ולא בלב והדר אמרת גמר בלבו מנין אמר רב ששת הא לא קשיא הכי קאמר בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא גמר בלבו סתם מנין ת״ל לכל אשר יבטא אלא לשמואל קשיא אמר רב ששת תריץ ואימא הכי בשפתים (יב) ולא שגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורין גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם מנין ת״ל לכל אשר יבטא האדם מיתיבי (יג) מוצא שפתיך תשמור ועשית אין לי אלא שהוציא בשפתיו (יד) גמר בלבו מנין ת״ל (יד) כל נדיב לב שאני התם דכתיב כל נדיב לב וניגמר מינה משום דהוו תרומה וקדשים שני כתובין הבאין כאחד (טו) וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין הניחא למ״ד מלמדין מאי איכא למימר הוו חולין וקדשים (טז) וחולין מקדשים לא גמרינן:

מתני׳

לו דשב״ס דה״פ הא מני מונבז היא אבל גרבנן מסכתת לה בעינן אחר כגון דאמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם יש בה לאו אם לאו אם לא: **מצטער** ואכלה בשוגג מהו. פי׳ בקונטרס שאפי׳ היה זכור היה אוכלה וקשה דאם כן למה נקט מצטער ונראה לפרש דמצטער על מה שאינו שוכח שיסכח כדי שיאכל אבל במזיד לא היה אוכל ופשיטא דלאו היינו שב מידיעתו כיון שבראונו היה שוכח כדי שיאכל: **צריך** שיוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים וניגמר מינה וקאמר נמי משום דהוה תרומה וקדשים ב׳ כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין והשתא א״כ למה ליה קרא בשבועת ביטוי לבטא בשפתים אלא אינו מיותר לכך: **אלא** לשמואל קשיא. ואם תאמר דשמואל נמי יפרש הכי ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו וי״ל שהאמורא יש לו לפרש דבריו יותר: **גמר** בלבו להוציא את הטין והוציא את סתם מנין. דשמא משמע דמקרא קדרים הא דלא מיתסר אלא בפת חטין דאזלינן בתר דברים שבלב דשאין הפה מכחיש והא דקאמר שמואל צריך להוציא בשפתיו היינו שצריך להזכיר פת אבל חטין אין צריך להזכיר ותימה דבפרק ארבעה נדרים (נדרים דף מ:) תנן נודרין להרגיש ולחרמיש ולמוכסין שהן של תרומה כו׳ ושל בית המלך כו׳ ומפרש בגמ׳ דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינן של בית המלך ומסיק שאומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם ואע״ג דקבירא לן דברים שבלב אינן דברים לגבי אונסין אפשר משמע דלא שרי אלא במקום אונס ואע״פ שאומר בלבו היום ואכא נמי ליתסר אע״פ שאומר בלבו חטין וי״ל דהתם איירי בעם הארץ דלא החירו לו אלא גבי אונסין כדי שלא יהגו קלות ראש בנדרים אבל לא״ה שרי אפי׳ שלא במקום אונס וכן מוכח דטעמא הוי משום דלא מהימנינן ליה במה דקאמר שהיה בלבו היום דקאמר לגבי אונסין אפשר משמע אפשר שהיה כדבריו שהיה בלבו היום והכי נמי אשכחן בפ׳ ב׳ דנדרים (דף כ.) דמפליג בין מ״ח לע״ה גבי נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של יס ואי הוה אמרינן דגבי אונסא אפי׳ מדירו על דעתו שרי הוה אמי שפיר דבלא אונס אסור אפי׳ אומר בלבו כדמשמע בסוף פירקין (דף כט.) גבי משה שהסגיע את ישראל על דעת הקב״ה ועל נראה דהכא דסתם פת הוי דחטין להכי שרי אפי׳ שלא במקום אונס ואם תאמר בהיא דרשם מס׳ זיר (דף נ:) דתנן האומר אהא הרי זה זיר ופריך בגמ׳ דלמא אהא בתענית קאמר ומוקי שמואל כגון שהיה זיר עובר לפניו ופריך דלמא לפטורו מקרבנותיו קאמר ומשני דאמר בלבו והשתא כיון דגמר בלבו להיות זיר לי זיר עובר לפניו הא הכא לא בעינן פת חטין עובר לפניו וי״ל דהתם במי דקאמר אהא לא משמע כלל לשון נזירות אם אין הזיר עובר לפניו והוי כאילו גמר בלבו להיות זיר ולא הוצא כלום בשפתיו אבל הכא סתם פת הוי דחטין: **שאני** התם דכתיב וכל נדיב לב. משמע דהכא מודה שמואל דאין צריך להוצא בשפתיו והא דאמר בפ״ק דחגיגה (דף י. וסס) איתר נדרים פורחים באויר דקאמר ר׳ יצחק בגמ׳ יש לחס על מה שיסמכו דכתיב וכל נדיב לב ודחי דלמא לאפוקי מדשמואל לאו משום דלית ליה דשמואל אלא כלומר דלא ס״ל הכא כדשמואל:

משום דהוו תרומה וקדשים כו׳. גבי קדשים כתיב שהניחו בעזרה (דה״ב כט) כל נדיב לב עולות (במדבר יח) ונחשב לכם תרומתכם שניטלה ממחשבה ואע״ג דתרומה חול אבל קדשים כדאמר בריש האיש מקדש (קדושין דף מא:) ולא ילפינן מקדשים מ״מ קדשים נילפו מיניה הלכך הוו שני כתובים הבאים כאחד ונקונטו׳ פי׳ דתרומה היינו תרומת המשכן דכתיב וכל נדיב לב הביאו: לקיים

עין משפט נר מצוה

סז א מיי׳ פ״ג מהל׳ שבועות הלכה ז:
סח ב מיי׳ פ״ג מהל׳ שגגות הלכה כ:
סט ג מיי׳ פ״ג מהל׳ שבועות הלכה יא:
ע ד ה מיי׳ פ״ב מהל׳ שבועות הל׳ י ופ״ב מהל׳ נדרים הלכה ב סמג לאוין רמח טוש״ע י״ד סי׳ רי סעיף ו וסי׳ רלט ס״ב:
עא ו מיי׳ פי״ד מהל׳ מעשה קרבנות הל׳ יב:

רבינו חננאל

איזו היא שגגת שבועת ביטוי לשעבר. אי דידע מזיד הוא אי לא ידע ונשבע אנוס הוא כרב כהנא ורב אסי א״ל באומר יודע אני ששבועה זו אסורה. אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו. ולא תימא כמונבז דמחייב קרבן בשוגג על מאן דידע בשעת מעשה האיסור שעשה ולא ידע שהעושה הוא מביא קרבן אלא אפי׳ לרבנן דאמרי שגגת קרבן לא שמה שגגה. וכי האי מדיד הוא ולאו בר קרבן הוא הכא מודו רבנן דכיון דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו גרידתא דמייתי קרבן דילפינן מע״ז שנאמר ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת וכתיב התם תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו׳ אשכחן דהוקשה התורה כולה לע״ז. מה ע״ז דבר שחייבין עליה זדונו כרת ועל שגגתה חטאת. הכא בשבועה כיון דחדוש הוא דחייבין בה על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן לאו גרידתא אפילו רבנן מודו. והא דמונבז ורבנן מפורשה בשבת פרק כלל גדול: בעא מיניה רבינא מרבא נשבע על כבר שלא יאכלנה ומצטער עליה. כלומר הרעב מצערו ואין שם זולתה ואכלה בשוגג מהו. א״ל תניתוה או הודע אליו חטאתו השב מידיעתו. כלומר מי שיעשה בשגגה כיון שאחה מודיעו שאסור הוא פריש דהו שמביא קרבן על שגגתו. והאי נמי שב מידיעתו הוא וחייב קרבן. וי״א כיון שמצטער עליה אע״ג שאחה מודיעו לא פריש. אפי׳ אם אכלו בשוגג כמו מזיד חשיב: אבל הנשבע על ככר ומסתכן אם לא יאכלנה שרינן ליה למיכלה: אמר שמואל גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים. ומותבינן עליה מהא דתניא בשפתים ולא בלב כו׳. ופריק רב ששת ותרחה. ופריק א״ל: רבא בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורים שפיטור כפת חטין שהרי לא הוציא בשפתיו פת הטין ופטור בפת שעורים שהרי לא גמר בלבו. אלא גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם מנין שחייב ת״ל לכל אשר יבטא האדם בשבועה. ואדחי׳ הא חיובתא משמואל: מיתיבי מוצא שפתיך תשמור. אין לי אלא המוציא בשפתיו. גמר בלבו מנין ת״ל כל נדיב לב. ופרקינן לשמואל שאני התם דפריש בה קרא כל נדיב לב. ומשום דהוו שני כתובים הבאים כאחד. קדשים הא דאמרן. ותרומה דכתיב בה ונחשב לכם תרומתכם מלמד שהתרומה ניטלת באומד ובמחשבה. לא גמרינן מינייהו. ומ״ד מלמדין הוו להו שבועות כגון הא דשמואל חולין ותרומה וקדשים קדש וחולין מקדשים לא ילפי דקדשים חמירי לפיכך אחנהו אפילו גמר בלבו. וגרסינן בפסחים פרק תמיד נשחט (דף סג) ר׳ מאיר סבר לא בעינן פיו ולבו שוין. ורבנן סברי בעינן פיו ולבו שוין. איתיביה אביי המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר כו׳ עד שאני נכנס לבית זה ואמר לזה. שאיני נהנה לזה ואמר לזה לא אמר כלום עד שיהו פיו ולבו שוין. וכיון דמותבינן מהא שמע מינה דהלכתא היא:

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:
ויקרא ה ד
2. מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ:
דברים כג כד
3. וְיָבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים כֹּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חֵח וְנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל כְּלִי זָהָב וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפַת זָהָב לַיְיָ: שמות לה כב
וַיַּעַן יְחוֹקָדֶנוּ וַיֹּאמֶר עַתָּה מְלֹאתֶם יֶדְכֶם לַיְיָ גֹּשׁוּ וְהָבִיאוּ זְבָחִים וְתוֹדוֹת לְבֵית יְיָ וַיָּבִיאוּ הַקָּהָל זְבָחִים וְתוֹדוֹת וְכָל נְדִיב לֵב עֹלוֹת:
דברי הימים ב כט לא

הגהות הב״ח

(ה) תוס׳ ד״ה ואי כו׳ על שגגתה עם: (ב) ד״ה אפי׳ כו׳ מונבז פשיטא השתא:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה משום וכו׳ וגבי תרומה בתיב ונחשב. עיין גיטין דף לא ע״ב תוס׳ ד״ה נמתסבה:

מוסף רש״י

איזוהי שגגת שבועת בטוי לשעבר. בשלמא להנא, כגון שלא אוכל, משמתא לה כגון שנתעלמה השבועה ואכל, אלא לשעבר כגון שאכלתי והוא לא אכל אין כאן שוגג, דלא כקמור שאכל בשעה שנשבע אינו מייב קרבן, דתניא האדם בשבועה פרט לאונס, בלומר האדם בשבועה שיהא אדם בשעת שבועה, שאתה דעתו עליו בשעת שבועה, ופרשינן לה לאפוקי כי האי גוונא, ומהשתא לא משמתא שגגה (שבת סט:). **יודע אני** ששבועה זו אסורה. ומהתני׳ עד קן, אבל איני יודע כו׳. דלא בתעלמה ממנו מאהיכא שבועה אין לך אונס בשעת שבועה כזה (שם). **שב** מידיעתו. הפוקס ונבדל מתחלה ואין עובר אם היה יודע שהוא אסור, ומתו״כ גרס היינו, שאם היה יודע שהוא אלא היה יוסב ומבטל מעכירה זו (חולין הה). **גמר בלבו.** שבועה לו נדר לו הקדש (חגיגה י:). **אין מלמדין.** מהדדר כתביה לאיתך ולא ילפא מחבריה שמע מינה דוקא הכי קאמר (פסחים מה.). **מדלא** כתיב אחר ונגמור כולהו מינה (קדושין כד.).

ה) גי׳ רבינו אמר רבא תרץ כו׳ וכ״ה בר״ף ומתי׳ ריין מינגא.

ה) שבת סט: [ע״ש היטב], ו) [לקמן לא:], ז) [שבת סמ: סט.], ח) [שבת סט. יומא פ. הוריות ב. יח. חולין ה:], ט) חגיגה י., י) [קדושין כה. יש״ן], יא) [פסחים מה. זיר לו:], יב) [ויקרא ה:], יג) כדכתי׳ לע״ל. רש״ל, יד) [ע״ל לשמואל], טו) שבת פרק [שבועה] ביטוי לשעבר. כיון דבעינן אדם בשבועה היכי משכחת לה שוגג: אי דידע. בשעת שבועה שהוא נשבע לשקר: מזיד הוא. וקרא כתב״ה) ונעלם. בשלמא להכא משכחת לה שבשעת שבועה דעתו מיושבת עליו ולאחר זמן נתעלמה ממנו שבועה: כמונבז. במסכת שבת בפרק כלל גדול: ה״ג דבכל התורה לא אשכחן לאו דמייתי קרבן. בלא כרת: ליתי ליה מר. וכיון דאי אתא לקמן שרינן ליה לכתחלה מי אכיל ליה בהעלם שבועה לא עבר על שבועתו: מצטער. ט) בדעב ואי נמי לא נעלמה ממנו היה אוכלה ואכלה בשוגג בהעלם שבועה: לא שב מידיעתו כו׳. והאי נמי לא שב מידיעתו הוא: צריך שיוציא. ואם לא הוציאה בשפתיו היינה שבועה: ולא שגמר בלבו להוציא. אלא נתכוין שאתה שבועה על שיוציאנה בשפתיו: גמר בלבו סתם. שאתה שבועה בגמר לבו מנין כו׳: מולא שפתיך. גבי נודר להביא קרבן כתיב: תרומה וקדשים. תרומת מלאכת המשכן כתיב בה כל נדיב לב הביאו וגו׳ וגבי קדשים כתיב בחזקיהו בספר דברי הימים (ב כט) וכל נדיב לב עולות: מתני׳

מתני' שהיה כדין שיהא חייב. הנשבע לקיים ולא קיים: **כדברי רבי יהודה בן בתירא** גרסי' ולא גרסי' דברי רבי יהודה. והכי קאמר נשבע לקיים ולא קיים פטור שאילו לדברי ר' יהודה בן בתירא היה כדין לחייבו: **שלא עשה בה לאו כהן. גמ'** יכול נשבע לבטל את המצוה וכו'. ותהא זו קרויה הרעה שהוא מרע לעשות שמבטל את המצוה: **מה הטבה רשות.** לקמיה מפרש לה: **יכול נשבע לקיים כו'.** ותהא זו קרויה הטבה שהוא מטיב לקיים מצוה: **מה הרעה רשות.** לקמיה פריך ממאי דקרלי' ברשות כתיבי: **ת"ל להיטיב.** או יתירה לדרשה: **מה הטבה.** לענמו דהיינו אוכל: **שאינה בביטול מצוה.** כגון אוכל ביום"כ או ממן בפסח דהא לא קרי הטבה שהרי גורם רעה לנפשו אלא בקיום מצוה כגון אוכל מצה בליל פסח אף הרעה אלא אוכל שאינה בביטול מצוה כגון לא אוכל מצה אלא בקיום מצוה כגון לא אוכל ממן מ"כ למה לי דכתבה הך הרעה הטבה היא לענין מצוה והא כתבה: **ואקיש הטבה להרעה מה הרעה.** אלא אוכל שאינה בקיום מצוה כגון לא אוכל ממן בפסח דההיא לא הרעה מיקריא לענין מצוה: **אף הטבה.** דאוכל שאינה בקיום מצוה כגון אוכל מצה אלא בביטול מצוה כגון אוכל ממן בפסח ומ"כ הטבה זו הרעה היא והא כתבה: **ה"ג אי הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה אלא מדאיצטריך או לרבות הטבת אחרים שמע מינה לאו בדבר מצוה כתיבי כו'.** והכי פירושא אי הכי בדבר הרשות נמי איכא לאקשויי כי האי גוונא אקיש הרעה להטבה מה הטבה דאוכל שאינה בדבר רע לגופו כגון אוכל דבר שקשה לגוף דההיא לאו הטבה מיקריא אלא דבר המהנהו אף הרעה דלא אוכל שאין שבועה זו רעה לגופו אלא הטבה כגון לא אוכל דברים הקשים לגוף ומ"כ הרעה הזאת הטבה היא לו והא כתיב ליה הטבה ואקיש הטבה להרעה מה הרעה דלא אוכל לא נשבע על דבר הקשה דההיא לאו הרעה מיקריא אלא בדבר הטוב לגוף נשבע שלא יאכלנו אף הטבה דאוכל כגון שנשבע בדבר הרע לו שתהא שבועה רעה לו מ"כ הטבה גופה הרעה היא: **השתא הרעה אחרים.** דהוא ביטול מצוה איתרבאי הטבת אחרים דקיום מצוה היא מיבעיא: **והאי לו מיבעי ליה לחלק.** דאי כתיב להרע ולהיטיב הוה אמינא עד דמשתבע אתרוייהו: **אביו קלל אמו קלל.** גרשם המקרא סמך קללה לאביו ונכופו סמך קללה לאמו: **ומשמע אחד בפני עצמו.** וריבוא דסיפיה דקרא מיבעי ליה לרבות מקלל לאחר מיתה והכי מפר' לה בסנהדרין[6]: ומשני

מתני' [6]נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל פטור [2]לקיים ולא קיים פטור שהיה בדין שיהא חייב כדברי ר' יהודה בן בתירא א"ר יהודה בן בתירא מה אם הרשות שאינו מושבע עליו מהר סיני הרי הוא חייב עליו מצוה שהוא מושבע עליה מהר סיני אינו דין שיהא חייב עליה אמרו לו לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן שאם נשבע לבטל ולא ביטל פטור: **גמ'** ת"ר [3]יכול נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל יהא חייב ת"ל [1]להרע או להיטיב [3]מה הטבה רשות אף הרעה רשות אוציא נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל שהוא פטור יכול נשבע לקיים את המצוה ולא קיים שיהא חייב ת"ל להרע או להיטיב מה הרעה רשות אף הטבה רשות אוציא נשבע לקיים את המצוה ולא קיים שהוא פטור [7]יכול נשבע להרע לעצמו ולא הרע יכול יהא פטור ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות [4]אביא נשבע להרע לעצמו ולא הרע שהרשות בידו יכול נשבע להרע לאחרים ולא הרע שיהא חייב ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות [5]אוציא נשבע להרע לאחרים ולא הרע שאין הרשות בידו מנין לרבות הטבת אחרים ת"ל או להיטיב [8]ואיזו היא הרעת אחרים אכה את פלוני ואפצע את מוחו וממאי דקראי בדבר הרשות כתיבי דלמא בדבר מצוה כתיבי לא ס"ד דבעינן הטבה דומיא דהרעה והרעה דומיא דהטבה דאקיש הרעה להטבה מה הטבה אינה בביטול מצוה אף הרעה אינה בביטול מצוה הרעה גופה הטבה היא ואקיש הטבה להרעה מה הרעה אינה בקיום מצוה אף הטבה אינה בקיום מצוה הטבה גופה הרעה היא אי הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה אלא מדאיצטריך או לרבות הטבת אחרים ש"מ בדבר הרשות כתיבי דאי ס"ד בדבר מצוה כתיבי השתא הרעת אחרים איתרבי הטבת אחרים מיבעיא והאי או מיבעי ליה לחלק לחלק לא צריך קרא הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר [9]דתניא [2]איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו ולא אמו אמו ולא אביו מנין ת"ל [2]אביו ואמו קלל [10]אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשי' ר' יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו עד

אוכל מצה שהיא הטבה גמורה שמטיב לגופו ולנפשו: **אי** הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה. תימה דבדבר הרשות משכחת לה שפיר הרעה דומיא דהטבה והטבה דומיא דהרעה מה הטבה שאינה בביטול מצוה ומותר לעשות דאל"כ לאו הטבה היא אף הרעה שאינה בקיום מצוה שאין חובה לעשות אף הטבה כן כגון אוכל ככר זו דמה לנו להקיש לגמרי עד שיקשה הטבה גופה הרעה היא הרעה גופה הטבה היא כיון שאינו מוצאין להשוותם: **מדאיצטריך** או לרבות הטבת אחרים. תימה א"כ למה להו לרבנן למימר במתני' תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן תיפוק ליה דלהרע לא מיירי בדבר מצוה מדאיצטריך או לרבות הטבת אחרים ובענין הטבה דומיא דהרעה דבדבר הרשות ולאו פירכא היא דנהי דקיום מצוה לא כתיב הכא מ"מ גילף מקל וחומר: עד

אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל אביו ואמו קלל. אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשיה כו':

לקיים המצוה **פטור** שהיה בדין **שהוא חייב** דברי ר' יהודה בן בתירא. בקונטרס גורס כדברי ר' יהודה בן בתירא ולא גרס דברי משום דבמתני' קתני פטור ולר' יהודה בן בתירא הוי חייב כדקתני לקמן במתניתין ולריב"ל היה גרסת הספרים דמודה ר' יהודה בנשבע שלא לאכול נבילה ואכל דפטור דאין איסור חל על איסור ולעיל (ד' כג:) נמי פריך נבילה מושבע ועומד מהר סיני הוא משמע דליכא מאן דפליג ודוקא בלקיים המצות כגון ליישב בסוכה או לאכול מצה מחייב ר' יהודה וטעמא כדאמר בגדרים (ד' ח.) מנין שנשבעין לקיים המצות שנא' נשבעתי ואקיימה וה"נ מחייב עליה קרבן [9] והכי איתא בירושל' דבשלא אוכל נבילה ואכל מודה רבי יהודה דפטור דאי תימא חייב ליתי לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן והן כלאו תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן והן כלאו פי' הן כלאו שאוכל נבילות כמו שלא אוכל נבילות אלא ולאי מודה רבי יהודה בן בתירא דפטור והשתא גרסי' דברי ר' יהודה שפיר דהכל מדר' יהודה בן בתירא וה"פ לקיים מצוה פטור דהיינו שלא אוכל נבילות הש מקום שבדין חייב כגון ליישב בסוכה דברי רבי יהודה בן בתירא: **מצוה** שמושבע עליה מהר סיני. תימה מהאי טעמא נמי אמאי אין איסור חל על איסור ואי משום דילפינן בפרק כל הנשר (חולין דף קיג:) מומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת וילפינן מינה דהכן טמא שאכל תרומה טמאה פטור אם כן היכי עביד קל וחומר נימא איסור שאינו חל על איסור יוכיח:

ת"ל להרע **או** להיטיב. הן דרשא לא אתיא כר"ע דלדידיה אמר לעיל (דף כו.) דדרש בריבוי ומיעוטי ומאי מיעטא מיעט דבר מצוה:

מה הטבה רשות. פירוש שאינה בביטול מצוה והכי מפרש לה לקמן: **אביא** נשבע להרע לעצמו. כולי הן בנא לא צריכא אלא לאשמועינן דאדם רשאי לחבול בעצמו דפלוגתא היא בהמובל (נ"ק דף לא.): **נשבע** להרע לאחרים. הן בנא נמי לא צריכא ומשום סיפא דבעי לרבויי הטבת אחרים נקט לה: **דלמא** בדבר מצוה כתיבי. פי' אף בדבר מצוה אבל אין לפרש דלמא בדבר מצוה לחוד כתיבא מדקאמר לקמן אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיבי מאי מיעטא ולימא דמיעטא דבר הרשות אלא פשיטא ליה להש"ס דבדבר הרשות כתיב דלהרע ולהיטיב משמע נמי בהרעת הגוף ובהטבת הגוף: **דלמא** בדבר מצוה כתיבי. קאי להרע כגון לא אוכל מצה שהיא הרעה גמורה שמרע לגופו ולנפשו ולהיטיב כגון

ג) (גדרים טז) לעיל כה:, **כ)** [גדרים טז:], **ג)** [נ"ק לא:], **ד)** [שם], **ה)** [שם], **ו)** ב"מ לד: פנהל' סו. פה: חולין עח: [נ"מ נה: יומא מז: מנחות 5: לא.], **ז)** [ויקרא ה], **ח)** [דף פה:].

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:

ויקרא ה ד

2. כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ:

ויקרא כ ט

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לקיים וכו' והכי **איתא** בירושלמי. עיין לעיל דף כ ע"ב תוס' ד"ה דכי ומ"ש שם:

מוסף רש"י

שלא עשה בה לאו כהן. דאיתיה בהן ולימה נגלו (לעיל כה:). **ולא ביטל יהא חייב.** קרבן שבועה (גדרים סז:). **מה הטבה רשות.** דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל, חייב בקרבן על השבועה, אף הרעה דמחייב קרבן הרעה דרשות, אלא בנשבע לבטל את המצוה, דהא שבועה דהרעה לאו הרשות בידו (שם יז:). **אין לי אלא אביו ואמו.** לאחד (סנהדרין סו:) שיהיה יחד (שם פה:) קלל שיהיה (חולין עח:). **אביו ולא אמו אמו ולא אביו.** לאחד מהם ממון (שם). **אביו קלל אמו קלל.** כלומר סמך קללה גרשם המקרא לאביו ונכופו סמך לאמו (שם יז:). **אין לי אלא אביו ואמו.** (שם פה:). וב"מ צד: וחולין עח:) למימרא דלאו הלא לו הלא (חולין עח:). **ר' יונתן אומר.** מתחילת המקרא משמע את אביו ואת אמו, דלמא"ג דר"ו מוסיף על ענין ראשון משמע נמי לאחר מיתה. **משמע שניהם כאחד** דכשמע שניהם כאחד מקלל לאחר מיתה דכתיב מפר' לה בסנהדרין (שם) אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל אביו ואמו קלל. אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשיה כו'.

עב א מתי' פ"ה מהל' שבועות הל' יד טו סמג לאוין רלח רמח טוש"ע י"ד סי' רלו ס"ה:

עג ב מתי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ב:

עד ג שם בהג"ה:

עה ד מתי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

עו ה מתי' פ"ה מהל' ממרים הלכה ח ופ"ו הלכה כ סמג לאוין ריט טוש"ע י"ד סי' רמח סעיף ח:

רבינו חננאל

מתני' נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל לקיים את המצוה ולא קיים פטור. שהיה בדין שיהא חייב דברי ר' יהודה בן בתירה כו'. והני מילי בשוגג ובקרבן: ת"ר נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל יכול יהא חייב ת"ל להרע או להיטיב. מה הטבה רשות אף הרעה רשות כו'. ופריש בה נשבע לבטל מצוה ולא ביטל. או נשבע לקיים מצוה ולא קיים. בחרוויהו הואיל ואינו דבר הרשות פטור משבועת ביטוי אבל נשבע להרע לעצמו ולא הרע חייב. מאי טעמא דרשות בידו להרע לעצמו. אבל הנשבע להרע לאחרים כגון שנשבע שאכה לפלוני ואפצע את מוחו וכיוצא בהן פטור שאין הרעת אחרים בידו. אבל נשבע להיטיב לאחרים ולא היטיב חייב. (ואמרינן) [ורייקינן] להא דתנו רבנן. וממאי דקראי בדבר הרשות כתיבי דלמא בדבר מצוה כתיבי. ודחינן לא ס"ד דכתיב להרע או להיטיב דבעינן (הטבה דומיא ההרעה) [והרעה דומיא דהטבה] מה הטבה ליתא בביטול מצוה אף הרעה נמי ליתא בביטול מצוה. נמצאת הרעה זו גופה הטבה היא כיון דליתא בביטול מצוה. והטבה דומיא דהרעה מה הרעה אינה בקיום מצוה אף הטבה אינה בקיום מצוה. והאי הטבה גופה הרעה היא דהא ביטל מצוה. ואקשינן אי הכי אוכל ולא אוכל נמי נימא הכי מה הטבה שאינה בלא אוכל אלא באוכל אף הרעה נמי שאינה בלא אוכל אלא באוכל האי הטבה היא כו'. ודחינן האי מאי אי אמרת בשלמא קראי בדבר הרשות כתיבי. היינו דאצטריך או לרבות הטבת אחרים. אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיבי השתא הרעת אחרים אחרבי הטבתם מיבעי. ואקשינן האי או מיבעי לי לחלק דאי לא כתב או הוה אמינא אינו חייב אלא אם יעבר ויטיב תרוויהו בהדי הדדי אבל זה בלא זה פטור. להכי כתב או לחלק. ואמרינן הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה כו'. ופ' חלוקתם כדתניא איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו. אין לי אלא אביו ואמו.

עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו. ור' יאשיה הא דאיצטריך למיכתב יחדיו כמורם בשור ובמומר שלא יתחייב אפי' אינם קשורים יחד כדאמר בירושלמי דאיצטריך למעוטי קושר אמורי הקרון וגם בלבישת עמר ופשתים איצטריך שלא לאסור אפי' אין תכופין כגון שני מלבושים אחד של עמר ואחד של פשתים:

אלא אי אמרת בדבר מצוה מאי מיעט. וא"ת אימא דמיעט לשנות את הידוע ומילתא דליתא בלהבא לשמואל ומילתא דליתא בלאו והן אלינא דרב וי"ל דשקולים הן כדפרישי' לעיל ואי מרבינן האי מרבינן האי ועוד א"כ ליכתוב לעשות ושלא לעשות ולא בלשון הרעה והטבה: **הא** תו ל"ל חיובא הוא דליכא. זו היא גירסת הקונטרס ודייק מדתני' במתני' תלת זימני שלא אוכל שלא אוכלנה [שלא אוכלנה] ואין נראה דבפרק שני דנדרים (דף יח.) תנן שבועה שלא אוכל [שבועה] שלא אוכל אינו חייב אלא אחת ולא קתני אחת ולא תלתא זימנין ואפ"ה דייק כרבא התם בגמ' (דף יח.) ממתני' מדלא קתני חייב אחת ומדלא קתני אינו אלא אחת ולא אחת וקתני אינו חייב אלא אחת רווחא הוא דלית ליה הא כי מיתשיל על חבריתא חיילא לכך נראה כספרים דל"ג במתני' דהכא תלת זימנין ול"ג הא תו ל"ל אלא ה"ג חיובא [הוא] דליכא כו' ודייק מדקתני אינו חייב אלא אחת כדדייק בנדרים ואע"ג דהכא לא מצי למיתני (ד) אלא אחת דאינטריך למיתני חייב לאשמועי' הא שלא אוכלנה והדר שלא אוכל חייב אחים אחים מ"מ דייק שפיר מדלא קתני חייב אחת: **הכי** השתא התם איתא לשניה כו'. בפ"ב דנדרים (דף יח.) לא מסיק הכי אלא דמי התם כגון שקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת ונראה דמתם ס"ד לפשוט דמייתי כגון דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום וס"ל כרב הונא דאמר התם לעיל דאין נזירות אלה על נזירות ומייתי סייעתא שפיר דהוי השתא דומיא דשבועות ודמי כגון שקבל עליו ג' נזירות בבת אחת ולא דמי לשבועה דהכא בנזירות חיילי תרוייהו להתחייב לענות ב' נזירות זו אחר זו אפי' לא נשאל על הראשון אבל בשמעתין בעי לאתויי סייעתא אפילו אם נאמר דנזירות אלה על נזירות או שקבל עליו שתי נזירות בבת אחת כיון שאותו מנין מונה לשם ראשונה אין תעלה לו לשניה בראשונה אינו מיהא דכי מני לראשונה בעי מיהדר מימנא לשניה בלא שאלה הכא שבועה שניה מי איתא כלל אמר רבא נשבע על כבר ואכלה אם שייר ממנה כזית נשאל עליה אין נשאל עליה א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ה"ד אי דאמר שלא אוכל מכזית קמא עבדיה לאיסוריה אי דאמר שלא אוכלנה מאי אירא כזית אפי'

עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו אפי' תימא ר' יאשיה וסבר לה [6]כר"ע דדריש רבויי ומיעוטי [7](ואייתר ליה או לחלק) אי אמרת בשלמא בדבר הרשות כתיב ממעט דבר מצוה אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיב ממאי קא ממעט: א"ר יהודה בן בתירא מה אם הרשות כו': ורבנן שפיר קאמרי ליה לר' יהודה בן בתירא ור"י בן בתירא אמר לך אטו הטבת אחרים לאו אע"ג דליתא בכלל הרעת אחרים ורבי רחמנא הכא נמי בקיום מצוה אע"ג דליתיה בביטול מצוה רבייה רחמנא ורבנן התם איתיה בלא איטיב הכא מי איתיה בלא אקיים: **מתני'** [8]שבועה שלא אוכל כבר זו שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת זו היא שבועת בטוי [9]שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד [10]שבועת שוא חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור: **גמ'** למה לי למיתני שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכלנה הא קמ"ל טעמא דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אוכלנה דלא מיחייב אלא חדא אבל אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל [11]מיחייב תרתי כדרבא דאמר רבא [12]שבועה שלא אוכל כבר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה: שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת כו': הא תו למה לי הא קמ"ל חיובא הוא דליכא הא שבועה איכא דאי משכחת רווחא חיילא למאי הלכתא לכדרבא [13]דאמר רבא [14]שאם נשאל על הראשונה עלתה לו שניה תחתיה לימא מסייעא ליה [15]מי שנדר ב' נזירות ומנה ראשונה והפריש עליה קרבן ואח"כ נשאל על הראשונה עלתה לו שניה בראשונה הכי השתא התם נזירות מיהא איתא דכי מני לראשונה בעי מיהדר מימנא לשניה בלא שאלה הכא שבועה שניה מי איתא כלל אמר רבא נשבע על כבר ואכלה אם שייר ממנה כזית נשאל עליה אין נשאל עליה א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ה"ד אי דאמר שלא אוכל מכזית קמא עבדיה לאיסוריה אי דאמר שלא אוכלנה מאי אירא כזית

ומשני ר' יאשיה דלא מייתר ליה לו נפקא ליה דקרא לאו במנה אחרי דסבר לה כר"ע דדרים רבוי ומיעוטי כו' מאי מיעט אין לך דבר הראוי למעט כנשבע לבטל את המצוה ואם זה חייב כ"ש כל שאר שבועות אלא ודאי ביטול מצוה אימעוט וקיום מצוה ממעטו מדליקיה בלאו והן: **ליפיה כלא ליעיב.** לאחרים כגון מתנה לעשיר: ה"ג הכא מי איתא כלא אקיים: **מתני'** ה"ג שבועה שלא אוכל כבר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה. לקמיה מפרש ל"ל דנקט שבועה שלישית: **אינו חייב אלא אחת.** שאין שבועה חלה על שבועה: **גמ' למה לי למיתני שלא אוכל שלא אוכלנה.** למינקט תרי ליתני (16) שלא אוכל שבועה שלא אוכל: **אכל אמר שבועה שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל.** ואכלה כולה חייב אחים דמיילא לה שבועה שניה [17]ואילו שלא אוכלנה כולה משמע אכל מקצתה לא אסר עליו וכי הדר אשמעינן שלא אוכל כזית קמא חייב משום שבועה וכי גמר ואכלה חייב משום שבועה דאשמועה אכל האומר מחלה שבועה שלא אוכל אוסר עצמו בכזית ממנה הלכך שניה לא מיילא דבכלל דאשמועה היא דכיון דאיתסר בכזית דאשון שוב לא יאכל כלום ממנה כ"ש כולה: **דרבא.** דאמר אוכלנה משמע כולה אבל לא אוכל אסר עצמו בכדי אכילה: ה"ג **הא תו ל"ל הא קמ"ל חיובא הוא דליכא הא שבועה איכא וכי משכחת רווחא חיילא דרבא רבא אמר לא נשאל** ל"ל **הא תו ל"ל.** שבועה שלישית ל"ל משבועה שניה דאשמועינן דאין שבועה חלה על השבועה: **הא קמ"ל כו'.** להכי נקט למינקא דאשמועינן חיובא הוא דליכא דשבועות אחרונות הא שבועות הם ולא יצאו בעבלה ואם יצאו מקום יחולו והיכי דמי כדרבא שאם נשאל לחכם על הראשונה עלתה שניה תחתיה ונאסר בכבר משום שבועה שניה וכן אם נשאל על השתים חלה (כ) על השלישית לפי שהחכם עוקר הנדר מעיקרו שהרי פותח לו בחרטה והוי כמי שלא נדר וחלה השניה לאמרה שהראשונה היתה מעכבתה מלחול ואינה לראשונה הוחל ונשאל עליה: **שתי נזירות.** שתים נזירות ל' יום (18): **והפריש קרבן.** לתגלחתו ונשאל לחכם על הראשונה עלתה לו שניה במנין שמנה לשם ראשונה ואינו צריך לשמור עוד נזירות שניה והקרבן שהפרישו מביא עליה כדמפרש טעמא לקמן (כח.) מי גרס לשניה שלא תחול תחלה להיות מנין הראשון שלה ראשונה היתה מעכבתה והרי אינה לראשונה שקלקה ועקרה בשאלה זו ונמצא המנין למפרע של שניה. ה"ג גבי שבועות מי הוא גורס לשניה שלא תחול ראשונה היתה גורמת לה והרי אינה שעקרה בשאלה ונמצאת שניה חלה למפרע: **הכי השתא הכא.** נודר שתי נזירות מיהא איתא אפי' לא נשאל על הראשונה לא יצאה נזירות שניה מפיו לבטלה דהא כי מני לראשונה בעי למימני לשניה וכיון דדבר העומד להיות הוא כשימצא מקום הרי מצא מקום למפרע ע"י שאילה לחול מיום ראשון לפיכך מנין עולה לה: **הכא.** גבי שבועות אי לאו שאלה מי הוה קיימא שניה לחול כלל הכא איכא למימר כשיצאה שניה מפיו יצאה לבטלה ולא לחול עד עולמית ואף כשיצא המקום שהרי כבר בטלה: **נשאל עליה.** והותר לו זית הנשאר ונאכלתו לא עברו (1): אפי'

שיאכל כבר אלא אם יהו מעט פירורין ונשרים ממנו דאי מפטר עד שיאכל גם אותו פחות מכזית אמאי קאמר בסמוך דלא חשיב לאיתשולי עליה מ"ש משבועה שלא אוכל כל שהוא דהתם פשיטא איכול ליאשאל אמר

שבועה אכל אמר שבועה שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה. ואם נשבע אח"כ שלא יאכל כבר זו. חלה השבועה אמקצתה. דייקינן אמתני' דקתני חייבה הוא דלא מחייב אשאר שבועות. אבל שבועה קיימא לה. דאי משכחת רווחא חיילא למאי הלכתא לכדרבה דאמר נשאל על הראשונה ובטלה חלה לסיועי מהא דתני מי שנדר שתי נזירות ומנה את הראשונה כו'. ודחינן הכי השתא התם גבי נזירות איתנהו תרוייהו וכי שלים ראשונה חיילא שניה הכא שאלה על הראשונה מי איתא לשניה כלל: אמר רבא נשבע על כבר ואכלה אם נשתייר ממנה כדית נשאל עליה. אכלה כולה אינו נשאל עליה. ומקשינן

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פ"ד מהל' שבועות הל' י ופ"ו הל' יז ופ"ג מהל' נדרים הלכה ג סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רלט סעי' ג וסי' רלח סעיף יא וסעיף כא:

עח ב מיי' פ"ח מהל' שבועות הל' ג:

עט ג מיי' שם הל' ז:

פ ד מיי' שם פ"ד הל' ט י סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלח סעיף י:

פא ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד וסעיף טו:

פב ו מיי' שם פ"ו הל' יז סמג שם טוש"ע שם סי' רלח סעי' כא וסי' רלט סעיף יג:

פג ז מיי' פ"ג מהל' נזירות הלכה י:

רבינו חננאל

פים' שהיה בדין שיהיה חייב דברי ר' יהודה בן בתירה כו'. שפיר קאמרו ליה רבנן דשבועת מצוה לא תעשה בטול מצוה כקיום מצוה. דבביטול מצוה אם נשבע לבטל ולא ביטל פטור. ואם נשבע לקיים ולא קיים לדבריך חייב ואמר להו ר' יהודה בן בתירה והלא הנשבע להרע לאחרים פטור. אבל להיטיב לאחרים חייב רבייה קרא אע"ג דליתא בלהרע הבא נמי כדרביה קרא קיום מצוה אע"ג דליתא בביטול מצוה. ורבנן התם איתא לשבועה אם נשבע שלא איטיב לפלוני חייב הכא ליתא אם לא אקיים את המצוה שהנשבע שלא לקיים המצוה הנה נשבע שפטור ולא תמצא שחייב: **ירושלמי** שבועות אין בהן כרת. מעילה אין בה כרת. על דעת ר' יוחנן דאמר שבועה שלא אוכל מצה אסור לוכל מצה בלילי הפסח. שבועה שלא אוכל מצה בליל הפסח לוקה ואוכל מצה. וכן הנשבע שלא לישב בצל אסור לישב בצל סוכה אבל הנשבע שלא לישב בצל סוכה לוקה ויושב בסוכה דמצוה: ת"ר בספרי דבי רב מיין ושכר יזיר לעשות יין מצה כיין רשות כו' עד ת"ל מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיין רשות. וגרסינן בתחלת נזיר מאי היא קדושא ואבדלתא הרי מושבע עליה מהר סיני. אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר אחיא נזירות וחלה שבועתי: (וישב בסוכה) [ירושלמי] אזהרה לשבועת הרשות מנין לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין: **מתני'** שבועה שלא אוכל כבר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה ואכלה. אינו חייב אלא אחת. זו היא שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה דיורד. ואוקימנא אם נשבע שלא אוכלנה והדר נשבע שלא יאכל כבר זו חייב שתים כדרבא דאמר שבועה שלא אוכל זו אפילו אכל כזית ממנה חייב. ואם נשבע אח"כ שלא אוכלנה כבר פשטה שבועתו הראשונה כבולה ואין שבועה חלה על שבועה אבל אינו חייב אלא אחת השניה תחתיה. ואתינן השבועה השניה בלא

מסורת הש"ס

(א) [לעיל כו.], ב) רש"ל פ"ו, ג) [לעיל ג: כא. [תמורה ג:], ד) [לקמן כט:], ה) נדרים יח. מט., ו) שם יז: יח. מוספתא דמיר פ"ב [ע"ש], ז) נדפו"י דאילו, ח) [נזיר ה.].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה למה וכו' ליתני הכי שבועה שלא אוכל: (ב) ד"ה הא וכו' על הפסים חלה הבלשים כ"ל ותיבת על נמחק: (ג) ד"ה נשאל וכו' עבר למפרע הס"ד: (ד) תוס' ד"ה הא כו' למיתני אינה אלא:

מוסף רש"י

עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו. כלומר שהוצרך לפרוט בכלאים שכתוב בו (דברים כב) לא תחרוש בשור ובחמור ופרט בו יחדיו, שלא תאמר אסור לחרוש בשור לבדו ובחמור לבדו, ואינו ואמו קלל דסיפא דרש ליה ר' יונתן בשלו הן המתקנין לרגות את המקלל לאחר מיתה (סנהדרין סו. וכעי"ז שם פה. וב"מ צה.). **שבועה שלא אוכל כבר זו כו'.** דהא נשבע תלת זימני שלא יאכל אותו כבר (תמורה ג.). **אינו חייב אלא אחת.** כלאמרינן לאין שבועה חלה על שבועה (שם). דכיון דנשבע שבועה דאשמועה הוה לה שבועה שניה לקיים את המצוה ומתן נמתניתין דפטור (לעיל כא. וכע"ז לעיל ד.). **זו היא שבועת בטוי.** דקאמר קלא לבטוי נשפתים להרע לו להטיב וגו' וזו היא שבועת בטוי שמוציא בשפתיו שלא יאכל אותו כבר, אבל לא גזל מידי לחבריה, אבל שבועת העדות ושבועת הפקדון מגיע על הזדון כשגגה אשם (תמורה ג.). **שאם נשאל על הראשונה.** שבא לפני חכם ונשאל על שבועה דאשמועה והתיר, עלתה לו שניה תחתיה. **שאם עוכר חייב משום** שבועה שניה (נדרים יח.). **והפריש עליה קרבן.** וקודם שהפרישו נשאל על נזירות דאשמועה שכבר נדר ואמרי ליה שבועת נדר ושלא לצורך היה נדר אותם שלשים (שם יז.). **עלתה לו.** אותה נזירות שכבר נדר בשניה שעדיין חייב ומקריב הקרבן על נזירות השניה ביום שהשלים נזירות דאשמועה (שם).

אפי' כל שהוא. שיור נמי מעכב אלא עבר על שבועתו וראוי לשאילה: **מיגו דמהניא שאלה כו'.** דהא כי אכליה לבזית קמא עדיין כל זיתים שבה אסורין עליו ומהניא להו שאלה וכיון דנשאל וקיי"ל[ג] חכם עוקר נדר מעיקרו ואשתכח דלא הוה שם שבועה כלל הלכך בזית קמא אשתכח דלא באיסורא אכליה: **ואחר כך נשאל על הראשונה.** אלמא אע"ג דאזלא לה כולה נשאל עליה: **אלא גלח.** פתח אהל מועד את ראשו כדכתיב[ד]: **דר' אליעזר.** במסכת נזירות (דף סג.): **תגלחת מעכבת.** לשתות יין וליטמא למתים הלכך הוי שיור: **א"ר אשי נזירות קא רמית כו'.** לעולם משעבר על שבועתו לא חזיא לשאילה ולא מהניא לה שאלה. ודקשיא לך נזירות נמי קושיא היא: **מי גרס לשניה אלא מחול.** כלומר מי גרס לך לומר שהימים המנויים לא לשניה נתנו אלא לראשונה דמימא אזלא לה ראשונה ותקשי לך לראשונה היתה גורמת לך לומר כן: **ואינה.** והרי גלה החכם לך שחרטתו של זה חרטה ועקר את הראשונה מעיקרא ונמצא מנין המנוי של שניה נמנה וכולה ראשונה אכתי הוה קיימא כשנשאל. אבל ככר שנשבע עליה ואכלה על כרחך עבר לה שבועתו ושוב אין לה שאלה: ה"ג **אמימר אמר אפי' אכלה כולה נשאל עליה דאי בשוגג מחוסר קרבן ואי במזיד מחוסר מלקות אבל כפתוהו על העמוד לא: מחוסר קרבן.** וקרבן הוה ליה שיור וכן מלקות למזיד אבל כפתוהו ללקות שוב אין כאן שיור שהרי הוא כאילו לוקה כבר כדשמואל: **הפס רגן.** ונתבזה במנוסה זו ואיכא ונקלה אחיך[ה] כיון שנקלה הרי הוא אחיך (מכות דף כג.): **אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו.** נמצאת האחת איסור והאחת תנאי זו שנשבע עליה הוי איסור וזו שיתלה בה הוי תנאי. ואשמועינן רבא דכל שבועה שנשבע על תנאי ותלה דבר בחבירו אין איסור השבועה חל עליו בשעת שבועה אלא בשעת מעשה הראשון הלכך הויא שעתא שעת שבועה ואם באותה שעה זוכר את שבועתו קיימן ביה האדם בשבועה[ו] ואלה עליו שבועה להתחייב קרבן על השוגג בין שאכל התנאי ראשון בין שאכל האיסור ראשון ובלבד שתהא שגגה[ז] באכילת האיסור ואם כבר שכח שבועתו בשעת מעשה ראשון לא קיימן ביה האדם בשבועה ואין השבועה חלה עליו לא לקרבן ולא למלקות ומיתתין ליה סייעתא לקמן (ע"ב) ממתניתין דנדרים: **אכל את הראשונה כו'.** הויא דתנאי קרי לראשונה שכך היתה סדר שבועתו אם אוכל זו לא אוכל זו. והאי דנקט אכילת התנאי בראשא לאו משום דאי עביד איפכא לא חיילא דודאי חיילא ומתחייב למפרע אלא משום דבעי למימר ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב קרבן. ודוקא דהך שניה דאיסור הוא דהויא לה שגגה באכילת איסור דאי בתנאי לא מייתי קרבן על אכילת האיסור למפרע שהיתה מזיד ובהיתר שעדיין לא נאסרה עליו ואע"פ שהוא שוגג בשעת אכילה אחרונה שהוא עובר בה על השבועה למפרע שגגה באיסור בעינן: **אכל את הראשונה בשוגג ושניה במזיד פטור.** בשעת אכילה לראשונה כבר שכח[ח] בשבועתו וכשאכל האיסור היה זוכר את שבועתו ועבר עליה במזיד פטור ממלקות ואפי' בהתראה לפי שלא חלה שבועה עליו שהרי בשעת אכילה לראשונה שהיתה שבועה ראויה לחול כבר שכח היה ולא קיימן ביה האדם בשבועה וכל שכן מקרבן שאין קרבן על המזיד: **ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב.** כשאכל התנאי ראשון היה זוכר את שבועתו ואכלו במזיד ובהיתר גמור שהרי לא עליו נשבע והיא אכילה לראשונה במזיד וכשאכל בשניה את האיסור אכלו בהעלם שבועה חייב קרבן הואיל ובאכילה ראשונה זכר הוא את שבועתו וידע שבאכילה זו אוסר עליו את השניה האדם בשבועה קיימן ביה וחלה עליו שבועה וכשאכל שניה בשוגג הרי עבר על שבועתו שוגג וחייב קרבן: **שתיהן בשוגג פטור.** בין שאכל התנאי ראשון בין שאכל האיסור ראשון פטור כדפרישית שהרי באכילה ראשונה היתה שבועה ראויה לחול ובאותה שעה היה שכוח ולא חלה עליו השבועה לאסור את השניה עליו: שתיהן

אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו. מה שפירש בקונטרס אין שבועה חלה אלא בשעת מעשה הראשון הלכך ההיא שעתא שעת שבועה היא ואם באותה שעה זוכר את שבועתו קיימן ביה האדם בשבועה וחלה עליה שבועה להתחייב קרבן על השוגג בין שאכל התנאי ראשון בין שאכל האיסור ראשון ובלבד שתהא שגגה באכילת איסור ראשון לא שגגה באכילת האיסור זה הפי' מגומגם דבאכילת איסור ראשון לא משכחת חייב קרבן דאי אכלו בשוגג לא קיימן ביה האדם בשבועה ולא חלה עליו שבועה ואי אכלו אגב שגגה בתנאי הא בעינן שגגה באכילת האיסור לפירוש הקונטרס ואי אפשר לישנו אלא בדוחק דמשכחת לה כגון שבשעה שאוכל איסור ראשון לא שכח שבועתו והוי האדם בשבועה אבל בשוגג הוא שאינו יודע שזה הככר שנשבע עליו ואע"פ שמותר לאוכלו חשוב שגגה הואיל ובראונו לא היה אוכלו לפי שמתאוה לאכול של תנאי או בשום ענין שצריך לאוכלו כגון שנשבע לאוכלו או שמסתכן עליו וכל זה דוחק ומה שפי' נמי בסמוך גבי אכל את ראשון כו' אי דנקט אכילת התנאי בראשא לאו משום דאי עביד איפכא לא חיילא דודאי חיילא ומתחייב למפרע אינו ר"ל איפכא מבבא דקאי בה דהיינו שאכל איסור תחלה בשוגג ממש שאכל שבועתו דא"כ לא חיילא כלל דלא הוי האדם בשבועה ולא בעי נמי למימר שאכל איסור במזיד לגמרי תחלה דאין כאן שגגה בשעת אכילת איסור ואין נ"ל כלל שהיה הקונטרס ר"ל דמתחייב למפרע מלקות דאין סברא שיתחייב מלקות כיון שאח"כ אכל התנאי בשוגג ועוד דלפירוש ר"ת אדרבה חייב קרבן באכל איסור תחלה במזיד ותנאי בשוגג אלא ר"ל כדפרישית שאכל איסור ראשון וזכור את השבועה אבל אינו יודע שזהו הככר שנשבע עליו ושוב מצאתי בתוס' רבינו אלחנן שכתב שהסופרים טעו וכך ראוי להיות לאו משום דאי עביד איפכא חיילא דודאי לא חיילא שכמו שזאת אינה חלה ופטור אף אותה אינה חלה וכן כתוב בפירושים אחרים מרש"י ועל מה שפי' בקונט' אין שאכל איסור ראשון כתוב שלא היה יכול להבין ועוד דוחק לפי' הקונטרס דגבי שגגת עצמה וזדון חברתה בסמוך לריך לפרש דחייב לא קאי אלא אשניה ומשמע דקאי אתרוייהו ובראה לפרש דלא מיפטר משום אדם בשבועה אלא על התנאי לחודיה כשאוכלו בשוגג אין בתחלה אין בסוף אבל על האיסור לא חייבין דבשעת אכילת התנאי הוא דחיילא השבועה עליה הלכך בעינן שלא יהא אנוס בה ואותה של תנאי קרי לראשונה כדפי' בקונט' והא דקאמר לראשונה בשוגג ושניה במזיד פטור לאו דוקא נקט הכי יה"ר שניה במזיד תחלה כדפרישית דלא חיילא שבועה עליה כלל כיון שאכל של תנאי בשוגג והא דקאמר נמי לראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב לאו דוקא לראשונה במזיד תחלה דה"ה שניה בשוגג תחלה ואח"כ לראשונה במזיד ובלבד שלא יהא זכור בשעה שאכל הראשונה במזיד שכבר אכל השניה אשם היה זכור א"כ לאו שב מידיעתו הוא שהרי במזיד הביא עצמו לידי איסור אי נמי אפי' זכור חייב שב מידיעתו הוא דחמיר ליה לאינים טפי אכילת האיסור מן התנאי כדאמר בריש פ"ב דנדרים (ד' טו.) כי לא זהיר בתנאי אבל באיסוריה מיהר וכפי' (ו) השיטה זו יש לפרש הסוגיא וכן משמע מתוך פירוש ר"ח דחיילות השבועה תלוי באכילת התנאי אלא דקרי לאיסור לראשונה וגרם איפכא לראשונה בשוגג ושניה במזיד חייב לראשונה במזיד ושניה בשוגג פטור וקרי לאיסור ראשונה לפי שמזכירה תחלה לא אוכל זו אם אוכל זו והא דנקט שתיהן בשוגג לא איצטריך אלא משום דבעי למיתני שתיהן במזיד והא דנקט בסוף אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה ותחלה נקט בלשון ראשונה ושניה לא דק בלישניה ור"ת מפרש כפי' הקונט' דבאכילת מעשה הראשון תלוי חיילות השבועה וכיון של תנאי וכיון של איסור אם אוכלה תחלה בשוגג לא קיימן ביה האדם בשבועה אלא שמפרש ר"ת דאותה שאוכל תחלה קרי ראשון בין של תנאי בין של איסור ושל בסוף קרי שניה והשתא אתי שפיר הא דצריך לפרש אכליה לאיסור והדר אכליה לתנאי ובשאכל תחלה במזיד האיסור ואח"כ התנאי בשוגג חייב דלא בעינן שגגה באכילת האיסור אלא שיעבור על השבועה וצריך לחוק לפירושו הא דקאמר זו בזדון עצמה ושגגת חברתה כו' פטור דהיינו טעמא דפטור על הראשונה אף על גב דהיינו ראשונה במזיד ושניה בשוגג כגון שאכלה בזדון עצמה לגמרי שהיה דעתו לאכול באותה שעה גם התנאי דלאו שב מידיעתו הוא אי נמי כשאוכל השניה בזדון עצמה ובשגגת חברתה אע"פ שאוכל בהיתר דעלה לא חיילא השבועה מיירי כגון שאינו יודע שיהא פטור עליה לפי שלא היה אדם בשבועה ולשון זדון עצמה משמע מתכוון לאוכלו באיסור אף על פי שאוכל התנאי הלכך שב מידיעתו הוא ודוחק:

כשם

אפי' כל שהוא נמי אי בעית אימא שלא אוכל אי בעית אימא שלא אוכלנה איבעית אימא שלא אוכל מיגו דמהניא ליה שאלה אבזית בתרא מהניא ליה שאלה נמי אבזית קמא ואיבעית אימא שלא אוכלנה אי שייר כזית חשיב לאיתשולי עליה ואי לא לא חשיב לאיתשולי עליה מיתיבי [ט]מי שנדר שתי נזירות ומנה ראשונה והפריש עליה קרבן ואח"כ נשאל על הראשונה עלתה לו שניה בראשונה הכא במאי עסקינן בשלא כיפר והתניא [א]כיפר בשלא גלח ור"א היא דאמר תגלחת מעכבא והתניא [ב]גלח אמר רב אשי נזירות קא רמית מי גרס לשניה שלא תחול ראשונה ואינה אמימר אמר [ג]אפילו אכלה כולה נשאל עליה אי בשוגג מחוסר קרבן אי במזיד מחוסר מלקות אבל כפתוהו לא העמוד לא כדשמואל דאמר שמואל [ד]כפתוהו על העמוד ורץ מב"ד פטור [ה]ולא היא התם רץ הכא לא רץ [ו]אמר רבא [ז]שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד פטור [ח]ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב [ט]שתיהן בשוגג פטור

עין משפט נר מצוה

פד א ב מיי' פ"ג מהל' מחלות הל' י:

פה ג מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' יח [שו"ע ר"ל סי' רח סעי' ה]:

פו ד מיי' פי"ז מהל' סנהדרין הלכה ו:

פז ה מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' יח:

פח ו מיי' שם פ"ד הל' עז וגירסתו מייב ועיין בכ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלט סעי' טז:

פט ז מיי' שם הל' ח וגירסתו פטור ועיין בכ"מ סמג שם טוש"ע שם:

צ ח מיי' שם:

רבינו חננאל

עליה ופריק איבעי תימא כשנשבע שלא אוכל ככר זו ראע"ג דכיון דאכל כזית ממנה עבר בשבועתו אמרי מגו דמהניא שאלה למשרא ליה כזית בתרא מהניא נמי לבזית קמא למפטרי למפרע: איבעי תימא כשנשבע שלא אוכלנה ולא מחייב עד דאכיל לה כולה מיהו אי שייר ממנה כזית חשוב לאתשולי עליה ואי לא לא: ואקשינן וכי אם אכלה כולה אינו נשאל עליה והא גבי נזירות דמנה הראשונה ושלמה והפריש עליה קרבן וקתני נשאל על הראשונה עלתה השניה בראשונה. ודחי בשלא כיפר דכיון דלא כיפר עדיין לא השלימה והתניא כיפר כו'. ופריק רב אשי נזירות קא רמית עלה דשבועה מי גרס לשניה שלא תחול במקום הראשונה הלא הראשונה שהיא בחזקת נזירות ביון שבטלה נמצאת מנינא לשניה: אמימר אמר אפי' אכלה כולה כיון דמחוסר מעשה נשאל עליה מגו דמהניא שאלה למלקות לפטרו אם היה מזיד מהניא נמי אכלה בשוגג לקרבן אבל כפתוהו על העמוד אינו נשאל עליה כדשמואל דאמר כפתוהו על העמוד ורץ מב"ד פטור. והא שנייה דאמימר לענין כפתוהו ליתא ולא דמיא לדשמואל דהתם רץ ונפטר בדינו אחרי כפיתה ודמי כמי שלקה. אבל האי לא רץ ועומד להלקותו ויש לו להשאל עד שילקה וקמייתא דאמימר איתא ושמעתא דבתרא ברורה היא לענין מלקות: אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכל הראשונה בשוגג והשניה במזיד חייב. ראשונה במזיד ושניה בשוגג פטור. שתיהן

ט) עי' בתוס' כאן בד"ה אמר פירוש דברי רבינו ובירכתו.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר כו' וכפי שיטה ז יש לפרש כל הסוגיא:

גליון הש"ס

גמ' **אמר רבא** שבועה שלא אוכל ככר זו. עיין תשובת מהרשד"ם חלק י"ד סי' רמא:

מיגו דמהניא שאלה כו. (ע"ב), ב) מכות כג., ג) [כתובות עד:], ד) [נמדבר ו], ה) [דברים כה], ו) [ויקרא ה], ז) רש"ל פי' לענין קרבן, ח) נדפו"י הגירס' שבועתו וכ"ה הריעב"ץ,

(ט) נדרים יח: תוספתא דמזיר פ"ב [ע"ס], ב) מכות כג., ג) [כתובות עד:], ד) [נמדבר ו], ה) [דברים כה], ו) [ויקרא ה], ז) רש"ל פי' לענין קרבן, ח) נדפו"י הגירס' שבועתו וכ"ה הריעב"ץ,

כשם שנדרי שגגות מותרים כן שבועות כו'. תימה דתלי כתיבא בדלא כתיבא שבועה כתיבא מדדרשינן לעיל (ד' כו.) האדם בשבועה פרט לאנוס ויש לומר משום דההיא דנדרי שגגות משנה היא בפ' מרבעה נדרים (ד' כה.) אבל גבי שבועה לא תנן בשום דוכתא ולא"ת בנדרים (שם) דקאמר שבועות שגגות היכי דמי כדרב כהנא ורב אסי אמרי לא מפרש דומיא דתנן גבי נדר כגון דאמר שבועה שלא אוכל פירות הללו אם אכלתי ונזכר שאכל או אם אוכל ושכח ואכל ועוד דבההיא דרב כהנא ורב אסי לא שייך לשון מותרין דכבר יצא לו שבועת שקר ועוד תימה דלקמן בפרק שבועת העדות (ד' לא.) דדמיק לאשבוחי דקאמר לימא תניא לדרב כהנא ורב אסי אמרי לא דייק מההיא דנדרים דשרי נדרי שגגות דאינהו גופייהו לא יליפי אלא משבועה ונראה דבנדרים ודאי המ"ל שבועות שגגות דומיא דתנא גבי נדרים אלא ניחא לאשמועינן מעשה ורבותא דאפי' עובר על שבועתו בשעה שמוציא שבועה מפיו פטור והשתא לא מצי למידק מההיא מתני' דנדרים תניא לדרב כהנא ורב אסי דדלמא מתני' דוקא כשאינו עובר על שבועתו לאלתר דומיא דתנא גבי נדר ואם תאמר ונדרים היכי יליפינן משבועה מה לשבועה שכן אין חלה על דבר מצוה כדבר הרשות ולאו פירכא היא כדפריסית לעיל (ד' כה. ד"ה מה) דבעניין שאין שבועה חלה על דבר מצוה כיולא בו בנדר אפילו בדבר הרשות אינו חל: **שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים כו'.** זו היא גי' הקונטר' ובספרים היה כתוב איפכא שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וגרלה דמתקה בקונטר' משום דקשיא ליה דאי תאנים וענבים כל חד וחד לחודיה קאמר לא הוו ענבים אלא שיעור ואי בשניהם בבת אחת אין השבועה שניה חלה כלל מידי דהוה אתשע וי' דאי תאנים לא אכיל תאנים וענבים נמי לא אכיל והוי כבר מושבע ועומד

[א]שתיהן במזיד אבליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה מיחייב אבליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה [ב]פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש למ"ד [ג]התראת ספק [ד]שמה התראה חייב למ"ד לאו שמה התראה פטור תלאן זו בזו לא אכל זו אם אוכל זו לא אוכל זו [ה]אם אוכל זו ואכל זו בזדון עצמה ובשגגת חבירתה וזו בזדון עצמה ובשגגת חבירתה פטור [ו]זו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה וזו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה חייב [ז]שתיהן בשוגג פטור [ח]שתיהן במזיד אשניה מיחייב אראשונה פלוגתא [ט]דרבי יוחנן וריש לקיש אמר רב מרי אף אנן נמי תנינא [י](מנ") ארבעה נדרים התירו חכמים נדרי זרזיז נדרי הבאי נדרי שגגות נדרי אונסין) [יא]נדרי שגגות כיצד [יב]קונם אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל ושתה [יג]שאיני אוכל שאיני שותה שכח ואכל ושתה מותר ותני עלה כשם שנדרי שגגות מותרין [יד]כך שבועות שגגות מותרות [טו](שבועות שגגות ה"ד לאו כי האי גוונא שמע מינה) עיפא [טז]תני שבועות בי רבה פגע ביה אבימי אחוה אמר ליה שבועה שלא אכלתי שבועה שלא אכלתי מהו אמר ליה אינו חייב אלא א"ל [יז]אישתבשת הרי יצאה שבועה לשקר שבועה שלא אוכל תשע ועשר מהו [יח] חייב על כל אחת ואחת אמר ליה [יט]אישתבשת אי תשע לא אכיל עשר לא אכיל שבועה שלא אוכל עשר ותשע מהו [כ] אינו חייב אלא אחת אמר ליה [כא]אישתבשת עשר הוא דלא אכיל הא תשע מיהא אכיל אמר אביי זימנין דמשכחת לה להא דעיפא כדמר [כב]דאמר רבה [כג]שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים ואכל

[כד]שתיהן במזיד אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה חייב. מלקות שהרי באכילה ראשונה זכור היה שבועתו ואכלה השבועה עליו לאסור בשניה וכשאכל שניה התרה בו התראת ולאי אל תאכל שהרי [כה]נשבע עליה ונאסרה: **אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש.** דאפליגו בהתראת ספק בפ' קמא (דף ג.) והאי נמי התראת ספק דהתראה בשעת אכילת איסור בעינן ואין כאן אלא התראת ספק אל תאכלנה שמא תאכל את השניה ונמצאת עובר על זו למפרע ואם התרו בו בשעת אכילת השניה אל תאכל שהרי אתה עובר על הראשונה למפרע ואע"פ שהתראת ודאי היא אינה מלקות בא ע"י אכילה זו: **תלאן זו בזו.** שאין כדמפרש ואזיל נמצאו שאין איסור ושתיהן תנאי: הכי גרסינן **אכל זו בזדון עצמה וכשגגת חבירתה וזו בזדון עצמה וכשגגת חבירתה פטור זו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה וזו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה חייב שתיהן בשוגג פטור שתיהן במזיד אשניה מיחייב אראשונה פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש אמר רב מרי אף אנן נמי תנינא (מנ") ארבעה נדרים התירו חכמים נדרי זרזיז נדרי הבאי נדרי שגגות נדרי אונסין) נדרי שגגות כיצד קונם אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל ושתה שאיני אוכל שאיני שותה שכח ואכל ושתה מותר ותני עלה כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות (שבועות שגגות ה"ד לאו כי האי גוונא שמע מינה) עיפא תני שבועות בי רבה פגע ביה אבימי אחוה אמר ליה שבועה שלא אכלתי שבועה שלא אכלתי מהו אמר ליה אינו חייב אלא א"ל אישתבשת הרי יצאה שבועה לשקר שבועה שלא אוכל תשע ועשר מהו חייב על כל אחת ואחת אמר ליה אישתבשת אי תשע לא אכיל עשר לא אכיל שבועה שלא אוכל עשר ותשע מהו אינו חייב אלא אחת אמר ליה אישתבשת עשר הוא דלא אכיל הא תשע מיהא אכיל אמר אביי זימנין דמשכחת לה להא דעיפא כדמר דאמר רבה שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים ואכל**

ולגבי שבועה דידה לא קרינא ביה האדם בשבועה (שם ה) וכשאכל שניה אכלה בשגגת עצמה ששכח שנשבע עליה אבל זכור הוא שנשבע על ראשונה ובאכילה שניה תלאה חייב קרבן על השניה שהרי חלה שבועתו עליו ממתלתה וכשאכלה עובר על שבועתו שוגג אבל מלקות דראשונה לא שהרי מתחלה לא חלה עליו שבועה הלכך לא נקי ולא קרינא ביה אין אב מידיעתו אבל שניה לפוטרו מקרבן משום עברין (ב) לעבור על השבועה שהרי אין מזיד זה עבירה: **שתיהן בשוגג.** ששתיהן הכרכות בשגגת שתי השבועות פטור שהרי בשעת (ג) אכילת ראשון היו שתי השבועות ראויות לחול ובאותה שעה שכוח היה משתיהן ולא קרינא ביה האדם בשבועה: **אשניה מיחייב.** דהתראת ודאי היא: **דאראשונה.** והתרו באכילתה שמא תאכל תניהא שהתראה ותתחייב על זו למפרע התראת ספק היא זו: **אף אנן נמי תנינא.** כדרבא שהמולה שבועה בדבר אחר וקיים התנאי שיהא זכור לשבועתו באותה שעה ואם לאו אין השבועה חלה: **נדרי שגגות כילד.** קתני ריש מרבעה נדרים התירו חכמים נדרי זרזיז נדרי הבאי נדרי שגגות נדרי אונסין והתם (ד) מפרש להו: **קונם אם אכלתי כו'.** קונם עלי דבר פלוני אם אכלתי היום והוא סבור שלא אכל ונזכר שאכל אותו הנדר בטל ומותר באותו דבר: **קונם שאני אוכל.** קונם עלי דבר פלוני אם אני אוכל היום ושכח שבועתו ואכל ושתה מותר באותו דבר. היינו דרבא שלריך שיהא זכור לנדר בשעת קיום התנאי: **ותני עלה כשם שנדרי שגגות מותרין כו'.** והיינו כדרבא. ולא יתכן לפרש קונם שאני אוכל אלא בענין זה שחלה דבר אחר באכילה זו כדפריסית דאי מפרשת קונם שאני אוכל קונם עלי אכילה ושכח ואכל ושתה מאי מותר איכא למימר דקתני ארבעה נדרים התירו הרי כבר עבר על נדרו שוגג ואי מפרשת התירו פטורהו מן המלקות פשיטא מי התרה בו והלא שכוח היה וכלל דבר אין מותר לשון פטור: **שבועות שגגות היכי דמי** לא גרסינן דההיא אם אכלתי מיפרשא בנדרים (דף כה.) כרב כהנא ורב אסי והך דאם אני אוכל בהדיא היא אתיא כרבא: עיפא ותימי בני רחבה דפומבדיתא היו (מהדרין יח.): **אינו חייב אלא אחת.** טעה לומר שזו שבועה על שבועה: **הרי יצאה שבועה לשקר.** משנשבע הראשונה יצאה לשקר מפיו והלכה לה והשניה שבועה אחרת היא לעצמה ואין לך לפוטרו בשבועה לשעבר משום אין שבועה חלה על שבועה אלא בשבועה להבא שחזר ואסר עליו את האיסור והוה ליה נשבע לקיים את המצוה: **שלא אוכל תשע ועשר.** שתי שבועות היו שבועה שלא אוכל תשע תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל עשר תאנים ואכל עשר תאנים בהעלם אחד מהו טעה לומר אין השבועה אחרונה בכלל שבועה ראשונה ואין זו שבועה חל על שבועה: **אישתבשת.** דשבועה על שבועה היא שהנשבע שלא יאכל תשע נשבע על עשר דכל כמה דלא אכיל תשע לא אתי לכלל עשר: **אינו חייב אלא אחת.** טעה לומר ששבועת תשע בכלל עשר לפי שיש בכלל עשר תשע: **הא תשע מיהא אכיל.** ולא נאסרו עליו תשע בראשונה וכי אכיל תשע מיחייב משום שבועה אחרונה וכשאלימן לעשר עבר על הראשונה: **זימנין דמשכחת לה דעיפא.** דשבועה שלא אוכל עשר ותשע ואכל עשר דאינו חייב אלא אחת: **כדמר.** רבה דאמר מר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים יחד ביום אחד אבל תאנים לחודייהו אוכל וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים ואי הוה אוכל תאנים וענבים ביום אחד היה מיחייב תרתי דכי אכל תאנים מיחייב תשבועה בתרא וכי הדר משליה לה בענבים מיחייב אקמייתא:

ואכל

צא א ב מיי' פ"ד מהל' שבועות הל' טו יח ולמיל כנ"י:

צב ג מיי' פט"ו מהל' סנהדרין הל' ד:

צג ד מיי' פ"ד מהל' שבועות הל' יט סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלט סעיף יח:

צד ה מיי' שם הל' יט סמג שם טוש"ע שם:

צה ו עיי' כנ"מ שם הל' יח:

צו ז ח מיי' שם הל' יט ולמיל כנ"י:

צז ט מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' א ג סמג לאוין רמג טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף א:

צח י טוש"ע שם ס"י:

צט כ מיי' פ"ג מהל' שבועות הלכה ו סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלט סעיף א:

ק ל ל טוש"ע שם סי' רלא סעי' כנ:

קא מ מיי' שם פ"ד הלכה יב סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלא סעי' יב:

קב נ מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעי' יג:

קג ס מיי' שם הל' יד:

רבינו חננאל

בשוגג פטור שתיהן במזיד אכלה לתנאיה שהיא השניה שאמר בה אם אוכל זו והדר אכל לזו שאמר בה שבועה שלא אוכל חייב מלקות. פ' הראשונה היא האיסור שעליה נשבע שלא לאוכלה השתא אי אכלה לאיסוריה שהתרו בו בשעה שכא לאכלה אל תאכל אותה שאם תאכל עוד האחרת חלקה וחזר ואכל השניה זו התראת ספק: באנו למחלוקת ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש למ"ד התראת ספק כו': תלאן זו בזו. כגון דאמר שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו ושלא אוכל זו אם אוכל זו ואכל זו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה ובזדון עצמה וזו בזדון עצמה ובשגגת חבירתה חייב. שנמצאת אכילתו בשתיהן בזדון עצמן. אבל זו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה וזו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה פטור שנמצאת אכילתו בשתיהן בשגגת עצמן. וכ"ש אם אכלן לשתיהן בשוגג שפטור. שתיהן במזיד אראשונה דהיא התראת ספק באנו למחלוקת ר"י ור"ל אשניה ודאי חייב מלקות דהיא התראת ודאי היא ופשוטה היא אלא משום שיש טעות בנוסחאות הוצרכנו לכותבה: אמר רב מרי אף אנן נמי תנינא נדרי שגגות כיצד אמר קונם אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל ושתה שאיני אוכל ושאיני שותה ושכח ואכל ושתה [מותר]. ותני עלה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ועשר מהו א"ל חייב עכ': (ב) שם ותשע מהו א"ל אינו חייב:

מוסף רש"י

ארבעה נדרים התירו חכמים. כלא שום שאלה (נדרים ב.). **ונזכר שאכל ושתה.** פעור, דלבו חוטפו, דסבר שבאמת נשבע (שם כה.).

רבינו חננאל (המשך)

כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות. היכי דמי שבועות שגגות לאו כהאי גוונא ש"מ: איפא תני שבועות בי רבה שאליה אבימי אחוה אמר שבועה שלא אכלתי שבועה שלא אכלתי הוא אכל מהו א"ל אין חייב אלא אחת. אמר ליה אישתבשת הרי יצאה שבועה לשקר דאילו נשבע לא אוכל לא אוכל אינו חייב אלא אחת. שבועה (חלה) [היא] על שבועה. אבל לא אכלתי [ולא אכלתי] חייב על כל אחת ואחת. הדר בעא מיניה שבועה שלא אוכל שמונה. שבועה שלא אוכל תשע. שבועה שלא אוכל עשר מהו. א"ל חייב על כל אחת ואחת. [א"ל אישתבשת] השתא תמניא לא אכיל תשע ועשר מצי אכיל כיון דמן השמינית נאסרו הויא להו התשיעית והעשירית אסורות שאי אפשר לו לאוכלן אלא באיסור. שהרי לא יתכן לוכל תשיעית אלא אחרי [השמינית והעשירית אחרי] התשיעית. הלכך אישתבשת] אישתבשת שהרי כשנשבע בעשר בתשע מותר היה כו'. הלכך שבועה חלה עליו על כל אחת ואחת: אמר אביי זמנין דמשכחת לה להא דאיפא כדרבה דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר (ואכל) [ואמר שבועה שלא אוכל] תאנים וענבים ואכל

א) מכות טז. [לעיל ג: וש"נ], ב) רש"ל מ"ז, ג) נדרים כ: [זוזר יח.], ד) [נדרים כה.], ה) [נ"מ שאינו], ו) רש"ל מ"ז, ז) [לקמן לו.], ח) [וכמוס הגירס' נשבעת, כ) בפפו"י בגירס' נשבעת, ל) בפפו"י הגירס' אכילה ראשונה. וכ"ה הריעב"ץ, מ) [נדרים כ: כד: כה: כז.],

---

א) גמ' ועשר מהו א"ל חייב עכ': (ב) שם ותשע מהו א"ל אינו חייב:

ג) [נדרים יח.], ד) רש"ל מ"ז, ה) [לקמן לו.], ו) [וכמוס הגירס' נשבעת, כ) בפפו"י הגירס' אכילה ראשונה. וכ"ה הריעב"ץ, מ) [נדרים כ: כד: כה: כז.],

ואכל תאנים. בהעלם שבועה אחרונה והפריש קרבן וחזר ואכל ענבים בהעלם שבועה ראשונה וכיון שהפריש קרבן על התאנים הו לא מיצטרפי ענבים בהדייהו לאיחויי אשבועתא קמייתא. הכא נמי שבועה שלא אוכל עשר וחזר ואמר שלא אוכל תשע ואכל תשע והפריש קרבן וחזר ואכל עשירית הויא לה עשירית חצי שיעור: **מתני' שבועה שלא נעידך. ביטול מצוה הוא היינו דבר שאי אפשר: והשניה שבועה שוה. שהרי נשבע לבטל את המצוה: גמ' והוא שניכר. העמוד לשלשה בני אדם הוא דהוי שוה אבל לא ניכר הוא שבועת שקר: ורבא אמר כאומר יאסרו כל פירות שבעולם. נשבועה עלי אם לא ראיתי: ואסיק ליה שמא גמלא. העלה לו אם גמל: כשמשביעין אותו. גבי שבועת הדיינין תניא ליה המשביעין את המחויב שבועה בג"ד: איסקונדרי. מחיצות עץ קטנות שמשתקין בהן: ואסיק ליה שמא חזיז. כיצה את שמא מעות: הפס משוס קניא דרבא. לעולם בתר פומיה אזלינן והא דאיצטריך לן למימר לא על דעתך משוס דבפומיה יש שבועה ברמאות כגון דיהיב ליה קנה ונתן המעות לתוכו והפקידו אצלו ונשבע שהחזיר לו מעותיו ולאחר שבועה יחזור ויטלנו ועובדא הוה קמיה דרבא הכי: וכן מליו. דכתיב (דברים כט) לא אתכם לבדכם לא כשאתם שבורים כאשר בלבבכם: לאו משוס דמסקי אדעתייהו עבודת כוכבים. ומסקי ליה שמא אלוה: משוס דעבודת כוכבים נמי איקרי אלוה. וכי אזלת נמי בתר פומייהו קושטא מדמו לאיתבועי: ולימא להו קיימו תורה. ושביעם על כן לאו משוס דמסקי אדעתייהו עבירות וקרו להו תורה ומשתבעי אדעתייהו. ומשני אדא תורה אי הוה אמר הכי משמע אדא תורה ואתן אית לן כתב ובעל פה: תורה תעלה ותורה אשם. אי אמר קיימו תורות הוו מסקי אדעתייהו לאיתבועי אהגך תרתי לאיקרו תורות ולא אשאר מצות: תמורה עבודת כוכבים הו'. דכתיב גבי עבודת כוכבים (במדבר טו) וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה: שקולה מצות לילים כלל המצות. דכתיב (במדבר טו) וזכרתם את כל מצות ה'. גימטריא שלה שש מאות ושמונה חוטין וחמשה קשרים הרי י"ג: ולטעמיך. דנעית למימר דהאי מ"דאמרינן להו לא על דעתכם כי היכי דלא ליסקי אדעתייהו מאי דבעו ומסקי ליה האי שמא: על דעת המקום ועל דעתו נמה לי. למימר ותיקני ליה בחד אלוה

ואכל תאנים והפריש קרבן ואח"כ אכל ענבים לחודייהו הויא להו ענבים חצי שיעור ואחצי שיעור לא מיחייב קרבן הכא נמי אכגון דאמר שבועה שלא אוכל עשר וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תשע והפריש קרבן ואח"כ אכל עשירית הויא לה עשירית חצי שיעור ואחצי שיעור לא מיחייב: **מתני'** [6] איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר על העמור של אבן שהוא של זהב ועל האיש שהוא אשה ועל האשה שהיא איש נשבע על דבר שאי אפשר לו [7] אם לא ראיתי גמל שפורח באויר ואם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד [8] אמר לעדים בואו והעידוני שבועה שלא נעידך [9] נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה ושלא ליטול לולב ושלא להניח תפילין זו היא [10] שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור [11] שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה הראשונה שבועת ביטוי והשניה שבועת שוא אכלה עבר על שבועת שוא לא אכלה עבר על שבועת ביטוי: **גמ'** [12] אמר עולא [13] והוא שניכר לג' בני אדם: נשבע על דבר שאי אפשר לו אם לא ראיתי גמל פורח באויר: שבועה שראיתי לא קאמר מאי אם לא ראיתי אביי אמר תני שבועה שראיתי רבא אמר באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי גמל פורח באויר אמר ליה רבינא לרב אשי ודלמא האי גברא ציפורא רבא חזי ואסיק ליה שמא גמלא וכי קא משתבע אדעתיה דידיה אישתבע וכי תימא בתר פומיה אזלינן ולא אזלינן בתר דעתיה והא [14] תניא כשמשביעין אותו [15] אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על [16] דעתנו ועל דעת ב"ד מאי טעמא לאו משום דאמרינן דלמא איסקונדרי יהיב ליה ואסיק להו [17] זוזי דכי קא משתבע אדעתיה דידיה קא משתבע לא [18] התם משום [19] קניא דרבא [20] ת"ש וכן מצינו כשהשביע משה את ישראל אמר להן דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי ואמאי לימא להו קיימו מאי דאמר אלוה לאו משום דמסקי אדעתייהו עבודת כוכבים לא משום דעבודת כוכבים נמי איקרי אלוה דכתיב [21] אלהי כסף ואלהי זהב ולימא להו קיימו תורה חדא תורה ולימא קיימו שתי תורות תורת חטאת אשם קיימו כל התורה כולה עבודת כוכבים [22] דאמר מר [23] חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה ולימא להו קיימו מצוה חדא מצוה קיימו מצות תרתי כל המצות כולן מצות ציצית [24] דאמר מר [25] שקולה מצות ציצית כנגד כל המצות כולן ולימא להו קיימו שש מאות ושלש עשרה מצות ולטעמיך [26] לימא להו על דעתי על דעת המקום למה לי אלא

ועומד מיהו הוה מצי לפרושי בנשבע על חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה אבל אי אפשר לומר כן דהך מילתא דרבה איתא בפ"ב דנדרים (ד' יז:) ומוכח כולה סוגיא כמו שכתוב בספרים ולא כגי' הקונטרס ומשמע נמי דאיירי בנשבע שלא יאכל שניהם מכל אחד שיעור שלם דמפרש טעמא מגו דחילא שבועה אענבים חיילא נמי אתאנים ואי בחצי שיעור בהא אין שייך מגו דלא הוי כלל מושבע ועומד ולריך לחלק ע"כ בין הך להיא דט' וי' דהתם איכא איסור שבועה [27] בכל י' וכל ט' שיאכל מהנך עשר קאי באיסור שבועה אבל הכא לא היה איסור שבועה בתחלה כלל על ענבים ושייך כאן מגו והא"ג נמי אי אמר שבועה שלא אוכל ט' אלו וחזר ואמר שבועה שלא אוכל עשר דחיילא שבועה שניה על ידי מגו: **אם לא ראיתי גמל פורח.** תימה דהכא קתני גמל פורח ולא קתני כעולי מלרים ובפרק אלרבעה נדרים (נדרים ד' כד:) גבי נדר הבאי תני עולי מלרים ולא קתני גמל פורח. **באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי בו.** פירוש בשבועה ובפרק אלרבעה נדרי (שם) גרס ליה בהדיא והיינו שבועת שוא לפי שאי אפשר לו לעמוד באיסור בכל פירות שבעולם [28] ואר"ת דנבדר לא חיילא כה"ג אם אסר כל פירות שבעולם עליו בקונם אם יעשה כדבר זה כיון שאי אפשר לו לקיים לו אם אסר כל פירות שבעולם עליו בלא שום תנאי דשבועת שוא מצינו שאסר הכתוב אבל נדרי שוא לא מצינו ורמיה דבפ' אלרבעה נדרים (שם) תני שבועות הבאי אסורין נדרי הבאי מותרין והיינו משום דהבאי הוי משוס שוא אבל קשיא מפ"ב דנדרים (ד' טו.) דפריך גבי קונם עיני בשיבה ואי בלא יהיב שיעורא למלתא מי שבקינן ליה עד דעבר באיסור בל יחל והאמר ר' יוחנן שבועה שלא אישן ג' ימים מכין אותו ואין לאתאי אלמא גבי נדרים נמי חיילי כשאין יכול לקיים ועובר לאתאי ונדרי הבאי דשרו לא הוו טעמא לפי שאסר עצמו במה שאינו יכול לקיים דאפי' יכול לקיים שלא אסר עליו אלא חד פירא אבי נדרי הבאי וטעמא לפי שאין דעתו לומר ממש בקורת בית הבד אלא מה שהוא ערוף (מאד קרוב) לגבו ומשונה משאר מתיש קורא קורת בית הבד וחיל גדול מאד ארמה קרא עולי מלרים ואינו אומר כן אלא להחזיק ולאמת דבריו וגבי שבועה החמירו משוס דכתיב לא יעקה והא דתני בתוספתא כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרין היינו מדאוריתא: **כשהשביע** משה **את ישראל.** קשה מה היתה מועלת השבועה כמו שהיה ירא שיענדו עבודת כוכבים כמו כן היה(ב) לירא פן יענדו השבועה: **דעבודת** כוכבים איקרי אלוה. אפילו יזכירו שם המיוחד האמר' בסוף שבועת העדות (לקמן ד' לה:) השמות האמורות במיכה חול אפי'

אותם הכתובים בשם המיוחד לרבי יהושע וכן שמות דגבעת בנימין לר' אליעזר: **קיימו** מצות. בפרק אלרבעה נדרים (נדרים דף כה.) משני מצות המלך פי' פרשת המלך שדבר זה נוח להם: **מצות** ציצית. הא דשבק עבודת כוכבים דכתיב בה נמי וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה בפרשת שלח לך ואמרו שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה משוס דבלשון בני אדם לא מיקרי כל המצות אלא ציצית: **ולטעמיך** על דעת הקב"ה למה לי. הן פירכא לא משיק בנדרים ואיכא פירכא דמסיק התם ולא מסיק הכא ולא משני נמי התם כי היכי דלא תיהוי הפרה לשבועתייהו אלא משני משה רבינו מילתא דלא טריחא נקט:

מ

מסורת הש"ס

א) [נעיל כה: ע"ס], ב) [נעיל מז:], ג) (לקמן מ.), ד) [נעיל כה:], ה) נדרים כה. [כל הקונגיא ע"ס כמה וכמה שיריים לקמן לט., ו) ל"ל דעת המקום וכן איתא לקמן לט.], ז) [ע' תוס' לקמן ע"ב ד"ה משום], ח) נדרים כה., ט) [לקמן לט. נדרים כה.], י) תולין ה. [קדושין מ.], כ) מנחות מג. [נדרים כה.], ל) [לפי פרש"י לא גרס' להא' אבן כרב אלפס איתא וכן איתא בהרא"ש בנדרי בפקיבו פוף פ' ו בפ' ג], מ) בדפו"י לאמה. נ) ניר' רש"ל בכל ע', ס) [וע' היטב תוס' לעיל כה. ד"ה מה שאין כן],

תורה אור השלם

1. לא תֵעָשֶׂה אתי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לא תַעֲשוּ לָכֶם: שמות כ יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' לה שמא זוזי: (ב) תוס' ד"ה כשהשביע וכי' היה לו לירא:

מוסף רש"י

ואכל תאנים והפריש קרבן. (לגירסה: שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים) על שבועה ראשונה שעבר ואכל תאנים (נדרים יז.), ואח"כ אכל ענבים. ולא תאנים (שם). הויא להו ענבים. שאכל חצי שיעור של שבועה שניה, לפי שהוא נשבע בשבועה שניה על תאנים וענבים ועכשיו שלא אכל אלא ענבים לא ניטל אלא חצי שיעור, והיינו חצי שבועה, ואין מביא קרבן על חצי שיעור (שם). והוא שניכר לג' בני אדם. שכבר ידעו שלשה באותו עמוד שהוא של אבן, הוא דהויא שבועת שוא, דמילי דידעו ליה מלתא בני אדם הוי מפורסם (לעיל כה.). מאי טעמא. אמרי ליה הכי דשלא על דעתך אנו משביעין אותך (נדרים כה.). דלמא איסקונדרי יהיב ליה. פיספיס שמשתקים בהן וקרא אותן זוזי ונכך רוצה לפטור עצמו מן השבועה (שם). לא. איסקונדרי לאו מילתא היא ובהכי לא מיפטר אינש נפשיה ומשום האי טעמא לא היו אומרים לו הוי יודע כו' (שם). משום קניא דרבא. דזוזי ממש יהב וכעי למיפטר בהכי וכשאר מילי לא ענך אינש דנשבע אדעתא דנפשיה (שם). דמסקי אדעתייהו עבודת כוכבים. דאי אסיקי לה שמא לעבודת כוכבים אלוה ומלאו לה וכעו למיפטר נפשייהו דאמרי דאלוה לאלוה (שם). לא. לאו לאתוקי לעבודת כוכבים שמא אלוה ולמיפטר נפשייהו, אלא ע"ז איקרי אלוה מעלמה (שם). ולימא להו קיימו תורה. אם כן אמאי משבע יתהון הכי על דעת המקום ועל דעתי, לישבע יתהון דמקיימיתו תורה (שם). חדא תורה. הוה משמע תורה אחת, שכתב בלבד (שם). שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה. דכתיב וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וגו', ולעיל בהוריות (מ.) דבעבודת כוכבים מיירי (חולין ה.). שקולה מצות ציצית כו'. מדכתיב את כל מצות, ועוד דלעיל בגימטריא ת"ר וכ' קשרים וח' חוטים הרי תרי"ג (מנחות מג.). ולימא להו קיימו כו'. ולא מצי למיטעי מידי (נדרים כה.).

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פ"ד מהל' שבועות הל' ט ופמג לאחין רמ"ח:

קה ב מיי' פ"ח מהל' שבועות הל' ד ופמג לאחין ללא רמ"ח טוש"ע י"ד סי' רלו ס"ד:

קו ג מיי' פ"ה מהל' שבועות הל' כא ופמג שם טוש"ע שם סעיף ה:

קז ד מיי' שם פ"ח הל' ו ופ"ה הל' יד והל' עו ופמג שם:

קח ה מיי' שם פ"ה הל' יז טו ופמג שם טוש"ע י"ד סי' רלח סעיף טז:

קט ו מיי' שם הל' יג:

קי ז מיי' שם הל' כב ופמג שם (טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף ד):

קיא ח מיי' פ"ג מהל' שבועות הל' טז ופ"ח הל' יח ופמג עמוד קכב טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף כ:

קיב ט מיי' פ"ב מהל' עבודת כוכבים הל' ד ופ"ל מהלכות שבת הל' טו:

קיג י מיי' פ"ג מהל' גזילה הל' יב:

רבינו חננאל

תאנים והפריש קרבן וחזר ואכל ענבים לחודייהו הויא להו ענבים חצי שיעור ואין מביא קרבן על חצי שיעור. הכא נמי (כיון) [כגון] שאמר שבועה שלא אוכל עשר וחזר ואמר שבועה שלא אוכל עשר ותשע והפריש קרבן וחזר ואכל העשירית הויא לה עשירית חצי שיעור ואין מביאין קרבן על חצי שיעור: **ירושלמי** בעי חיפא (מרב) [מבדקיניה] היו לפניו חמש ככרי' ואמר שבועה (שאוכל) [שלא אוכל] ככר זו [וחזר] ואמר ב' אלו. וחזר ואמר שלש אלו. וחזר ואמר ארבע אלו. וחזר ואמר חמש אלו ואכל הראשונה. א"ל אין חייב עליה אלא אחת מכיון שהזכיר עליה שבועה נאסרה עליו ונעשית לו כנבלה מיכן ואילך נעשה כמיחל על האיסורין. ואין שבועות חלות על האיסורין. חזר חיפא ובדקיה היו לפניו ה' ככרות ואמר שבועה שלא אוכל אלו ה' ככרות וחזר ואמר אלו הד' וחזר ואמר אלו הג' וחזר ואמר אלו שתים וחזר ואמר זו א"ל חייב על כל אחת ואחת. אילו מי שנשבע שלא יאכל ה' ואכל ד' שמא אינו פטור לפיכך שבועה חלה על כל אחת ואחת: **מתני'** שבועת שוא חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור כו'. אמר עולא והוא שניכר לג' בני אדם: ירושלמי בשם ר' יוחנן אמרו. הידוע לשנים שבועת שוא. הידוע לג' שבועת שקר: נשבע על דבר שאי אפשר כו'. אביי אוקמה באומר שבועה שראיתי גמל פורח באויר (ו). ואקשינן ודלמא ציפרא רבא חזא ואסיק שמיה גמל ועל מה (שבערתו) [שבדעתו] נשבע. הלא תראה (ת"ר) כשמשביעין אותו אומר לו הוי יודע שלא על מה שבדעתך אנו משביעין אותך. אלא על דעתנו ועל דעת ב"ד. מאי לאו משום דאמרי' דלמא איסקונדרי יהב ליה ואסיק להו זוזי וכי קא מישתבע אדעתיה קא מישתבע. ודחינן משום קניא דרבא כמפורש בנדרים. ת"ש וכן מצינו כשהשביע

(ו) תפר כאן אוקימתא דרבא ונשמט בכ"י מן כאוזר עד כאוזר

כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועתייהו. הא דאמרינן (גיטין דף לו.) גדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה אין ללמוד מכאן דהיינו שניים לחודיה דלמא דעת הקב"ה שאני ואם תאמר ואותן מרמות שאנו נוחרין על דעת הקב"ה ועל דעת הקהל היאך יש להן היתר דאפי' על דעת הקהל גרידא הוה על דעת רבים ועוד היכי מיסתברי בלא מרטה וי"ל דדעת הקהל כך הוא שיתירו כשירצו ואפי' בלא מרטה ומה שמקימים דעת הקב"ה תקנו הגאונים לחומרא בעלמא ולא דמי למה שהשניע משה שהקב"ה לוה להשניע אכל מרמות שאנו גוחרים הכל תלוי בדעת הקהל לחוד: **נבו** טרוף קאמר. במסכת נדרים (ד' כה.) פרין וליתני טרוף ומשני מילתא אגב אורחיה קמ"ל דקורת בית הבד טרוף ונפקא מינה למקח וממכר:

(לעיל ע"א) **משום** קניא דרבא. גרלה דקפץ ונשבע דמסתמא רצה היה יודע הברייתא והיה משביע אותו על דעת המקום ועל דעת ב"ד: **שבועה** שאוכל **בכר** זו שבועה **שלא אוכלנה הראשונה שבועת ביטוי והשניה שבועת שוא.** (ב) תימה דשניהם שבועת ביטוי דשבועה שאוכל היינו כזית כמו שבועה שלא אוכל דאמר רבא לעיל (ד' מ:) דחייב אם אכל כזית ושלא אוכלנה היינו שלא אוכלנה כולה כדאמר רבא נמי לעיל ושמא יש לחלק בין אוכל לשלא אוכל: **שבועת** העדות נוהגת **באנשים אבל לא בנשים.** ברש פרק שבועת העדות נפקא לן מועמדו שני האנשים אם כן אשה פסולה לדון דהא תנן פ' בא סימן (נדה ד' מט: ושם) כל הכשר לדון כשר להעיד והא דכתיב (שופטים ד) והיא שפטה את ישראל איכא למימר שהיתה מלמדת להם הדינים א"נ לפי שהיתה נביאה היו מקבלים אותה עליהם וכן יש בירושלמי מעתה שאין האשה מעידה אינה דנה מיהו תימה דספ"ק דנ"ק (ד' טו. ושם) ובקדושין (ד' לה.) דרשינן מאשר תשים לפניהם דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל הדינים ואי אשה פסולה לדון הא לא מיירי לפניהם אלא בכשרים לדון כדדרש פרק המגרש (גיטין ד' פח: ושם) לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים לפניהם ולא לפני הדיוטות וי"ל דקרא מיירי בתרוייהו בדיינים ובנידונים וממעטו עובדי כוכבים והדיוטות משום דלפניהם קאי אאלהים דמשמע מומחין וקאי נמי אנידונין וכל ישראל האנשים ונשים בכלל זה:

הדרן עלך שבועות שתים

ואלא שמואל מאי קא משמע לן דוקיא דמתניתין קא משמע לן:

אלא כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועתייהו: ואם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד: ולא (ג) והא דהוה בשני שבור מלכא הוה חד דאחזיק תליסר אורוותא תיבנא אמר שמואל בטרוף כולהו נמי מיטרף טריפין בשגבו טרוף: שבועה שאוכל בכר זו שבועה שלא אוכלנה כו': השתא משום שבועת ביטוי מיחייב משום שבועת שוא לא מיחייב הרי יצתה שבועה לשוא אמר ר' ירמיה תני (א) אף על שבועת ביטוי: **מתני'** שבועת ביטוי נוהגת באנשים ובנשים בקרובים וברחוקים בכשרין ובפסולין בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו (ב) וחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד שבועת שוא נוהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים בכשרין ובפסולין בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד ומפי עצמו (ג) וחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור (ד) אחת זו ואחת זו המושבע מפי אחרים חייב (ה) (אם) (ו) לא אכלתי היום (ז) ולא הנחתי תפלין היום משביעך אני ואמר אמן חייב: **גמ'** אמר שמואל (ח) כל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה בפיו דמי דכתיב (ט) ואמרה האשה אמן אמן אמר רב פפא משמיה דרבא מתני' ובריתא נמי דיקא דקתני (י) שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים ברחוקים ולא בקרובים בכשרין ולא בפסולין ואינה נוהגת אלא בראוין להעיד ובפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינן חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד דברי רבי מאיר ותניא בברייתא שבועת העדות כיצד אמר לעדים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או שאמרו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו (לו) אמן בין בפני ב"ד בין שלא בפני בית דין בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון שכפרו בהם חייבין דברי רבי מאיר קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ הא דענה אמן הא דלא ענה אמן ש"מ אמר רבינא משמיה דרבא מתניתין דהכא נמי דיקא דקא תני שבועת ביטוי נוהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים בכשרין ובפסולין בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו אין מפי אחרים לא וקתני סיפא זה וזה מושבע מפי אחרים חייב קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ הא דענה אמן הא דלא ענה אמן

הדרן עלך שבועות שתים

אלא. הכי קאמר להו לא על דעתכם כי היכי דתהוי שבועתכם על דעת אחרים ולא יוכלו הם להתירה דגדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה (ג): **ולא.** הרי נחש עד בקורת בית הבד בתמיה: **והא הוה.** נחש בשני שבור מלכא: **דאחזיק תליסר אורוותא תיבנא.** מלא שלש עשרה אורוות סוסים תבן. שהיה בולע בני אדם ועשו תבילות תבן ונתנו בהן בהמות וחיות וגחלי אש טמונים בהן ובלעם ונצרו בגופו ומת. ליטגא אחריגא גרסינן אריגתא תבילות: **בטרוף.** הא דקאמר בקורת בית הבד שיש בו חריצים כך ראיתי נחש מצומר: **כולהו נמי מיטרף טריפי** ומשני **בשגבו טרוף.** נשבע שהיה טרוף בגבו ואין נחש עשוי בחברבורות אלא בגרונו: **קתני לא אכלה עובר משום שבועת ביטוי אשבועת ביטוי מיחייב אשבועה שוא לא מיחייב.** בתמיה. וכי הנשבע לבטל את המצות וקיים שבועתו אינו עובר משום שוא והרי כשיגלה השבועה מפיו יגלה לשקר על דבר שאי אפשר לו ומאותה שעה הוא עובר אפי' קיים שבועתו: **תני אף על שבועת ביטוי.** והכי קאמר אכלה עבר על שבועת שוא לחודה לא אכלה עבר על שתיהן על שבועת ביטוי שלא קיים ועל שבועת שוא אע"פ שקיימה: **מתני' נוהגת באנשים ובנשים כו'.** משום דבעי למיתני בשבועת העדות (לקמן ד' ג.) באנשים ולא בנשים ברחוקים ולא בקרובים וכו' תני בהנך נוהגת בכל אלו: **ברחוקים.** כגון שאתן לפלוני רחוק או קרוב: **בכשרין.** לעדות או בפסולין: **מפי עצמו.** שמוגיא הוא שבועה מפיו כדכתיב קרא והוא הדין נמי למושבע מפי אחרים ואמר אמן כדקתני סיפא ואחת זו ואחת זו המושבע מפי אחרים חייב אבל לא אמר אמן פטור כגון משביעני עליך אם אכלתי אם לא אכלת ואמר לו אכלתי או לא אכלתי: **שבועת שוא בקרובין וברחוקים.** אמר על האיש שהוא אשה בין קרוב ובין רחוק: **גמ' כמוגיא שבועה מפיו.** לכל דבר בין להתחייב משום ביטוי דבעינן שיוגיא בשפתיו בין לענין שבועת עדות דמחייב ר' מאיר מפי עצמו אף שלא בבית דין: **מתני' ובריתא נמי דיקא.** מדמקשינן מתניתין ובריתא אהדדי ולא מיתרץ אלא בהכי: **אלא ברלוין להעיד.** מפרש לקמן (לא.) למעוטי מאי דתנן (סנהדרין יח.) המלך לא מעיד: **עד שיכפרו בו בב"ד.** דכתיב (ויקרא ה) אם לא יגיד במקום הראוי להגדה הכתוב מדבר וקרא במושבע מפי אחרים כתיב ושמעה קול אלה (ד) אבל מפי עצמו בין בב"ד בין שלא בב"ד חייבין דליף ליה ר"מ בפרק דלקמן (דף לא.) בג"ש: **משביעני עליכם ואמרו אמן בין בפני ב"ד בין שלא בפני ב"ד חייבין:** ה"ג **קשיין אהדדי.** הא הכא מפי אחרים הוא ומחייב ר"מ שלא בב"ד: **דוקיא דמתני' קמ"ל.** אשמעינן דדוקא תנן מפי עצמו בשבועת ביטוי אבל מפי אחרים פטור ודקתני מתניתין סיפא אחת זו ואחת זו מושבע מפי אחרים חייב דדוקא בענו אמן תנן כדקתני ואמרו אמן דלא תימא אורחא דמילתא קתני:

הדרן עלך שבועות שתים

עין משפט נר מצוה

קיד א מיי' פ"ה מהל' שבועות הל' יג סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלח סעי' טו:

קטו ב מיי' שם פ"ב הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלו ס"ב:

קטז ג מיי' שם פ"ה הלכה יט:

קיז ד מיי' שם פ"ב הלכה ח (וס"ג מהל' מלכים הל"ח) סמג שם טוש"ע שם (ומי' רע סעי' ח):

תורה אור השלם

1. וּבְאוּ הַמִּים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לְצָבוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹּל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן:
במדבר ה כב

הגהות הב"ח

(א) במשנה מפי אחרים מייב כיצד אמר לא אכלתי היום (וכ"ה במשנה שבמסכתין): (ב) תוס' ד"ה שבועה כו' תימה. נ"ב עיין בתשר"י פ"ח סי' טז מתורץ קושיא זו:

מוסף רש"י

הוה חד דאחזיק כו'. אלמא דהוה גדול מקורת בית הבד (נדרים כה ב). אורוותא תיבנא. אינטבלאות מלאות תבן (שם). בטרוף. נחש מצומר לא משתכח בקורת בית הבד (שם). מיטרף טריפין. הוו מטומרין (שם). בשגבו טרוף. ולא הוי גדול כי האי גוונא (שם). שבועת העדות כו'. לקמן לקמן ל ב. הדרן עלך שבועות שתים

מסורת הש"ס

א) נדרים כה., ב) [לעיל מ:], ג) [שם], ד) [נרי"ף וכלל"ש ליתא], ה) [לעיל כה:], ו) [לקמן ל.], ז) [מכות טו.], ח) [ויקרא ה],

רבינו חננאל

משה לישראל אמר להן הוו יודעין שלא לדעתכם אני משביעכם אלא לדעתי ודעת המקום כו'. ואסיקנא אלא משום דלא תיהוי [הפרה] לשבועתייהו כו': אם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד. חליסר אדריאתא תיבנא (א): **מתני'** נשבע לבטל המצוה שלא לעשות סוכה שלא ליטול לולב שלא להניח תפלין זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור: שבועה שאוכל בכר זו שבועה שלא אוכלנה. הראשונה שבועת ביטוי. והשניה שבועת שוא: **ירושלמי** כיצד עושין אומרים לו שיאכלנה מוטב לו לעבור על שבועת שוא ולא על שבועת ביטוי. אמר שלא אוכל בכר זו. שבועה שאוכלנה. הראשונה שבועת ביטוי והשניה שבועת שוא. אומרים לו שלא יאכלנה. מוטב לו לעבור על שבועת שוא לחוד ולא על שבועת שוא וביטוי. חזקיה אמר אהן דמשתבע על תרין דאינון תרין לוקה משום שבועת שוא. בשם ריש לקיש אמר אהן דחמי מיטרא נחית (ב) ואמר קירי פלי ברכסין (לוקה) משום שבועת שוא. ועוד אמר כ"ד בולאות היו בדרום וכולם חרבו משום שבועת שוא שהיא אמת שנאמר לשוא הכיתי את בניכם וגו': שבועת ביטוי נוהגת באנשים ובנשים כו'. וכן שבועה שוא כו' נוהגת בכל אדם בכשרין ובפסולין וכו': אמר שמואל כל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי. ושמואל דיוקא דמתניתין דמ"ל וכו' יפשוטה היא. נתבייד דשבועת ביטוי חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד ועל שבועת שוא חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור. ועל (שבועת שקר) שבועת העדות ושבועת הפקדון קרבן בזדי ובשגגה:

הדרן עלך שבועות שתים

א) נדרים שם. ב) [לעיל מ:], ג) [שם], ד) נרי"ף וכלל"ש ליתא], ה) [לעיל כה:], ו) [לקמן ל.], ז) [מכות טו.], ח) [ויקרא ה],

שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים. דכתיב (ויקרא ה) והוא עד בראות להעיד דבר הכתוב ואשה פסולה לעדות כדיליף בפירקין מועמדו שני האנשים: **קרובים.** פסולין לעדות. בסנהדרין (דף מז:) ילפינן לה והי מינהו התם מפרש: **ולא כפסולין.** כמו גזלן שהוא פסול מן התורה שנאמר (שמות כג) אל תשת עד חמס: **אלא כראוין להעיד.** בגמרא [לא.] מפרש למעוטי מאי: **כפני כ"ד ושלא כפני כ"ד.** אם מפי עצמו נשבע שאמר שבועה שאיני יודע לך עדות: **ומפי אחרים.** כגון משביע אני עליכם שתבואו ותעידוני ואמרו לו אין אנו יודעים לך עדות ולא הוציאו שבועה מפיהם אינן חייבים עד שיכפרו בו בב"ד דכתיב (ויקרא ה) אם לא יגיד וגו' במקום שאילו היה מגיד היה מועיל וקרא במושבע מפי אחרים כתיב אבל מפי עצמו יליף ר' מאיר בג"ש כדמפרש בגמרא [לא.] ואפי' חוץ לב"ד: **חייבין.** קרבן עולה ויורד: **על זדון השבועה.** שהרי לא נאמר בה ועלם: **ועל שגגתה עם זדון העדות.** שמזידים הם ויודעים לו עדות אבל שוגגים הם על הקרבן כשאר שגגת ביטוי לשעבר דאוקימנא (ב) בגאמר יודע אני שהשבועה זו אסורה אבל איני יודע שחייבין עליה קרבן: **ואין חייבין על שגגתה.** אם שוגגים הם לגמרי כשבורין שאין יודעין לו עדות ואחר כך נזכרו שהרי אנוסין הן לא קרינא בהו נשבעין לשקר: **גמ' מנהני מילי.** דנשים פסולות לעדות: **בעדים הכתוב מדבר.** דבעדים משתעי קרא דכתיב לעיל מיניה כי יקום עד חמס באיש וסמיך ליה ועמדו: **בעדים הכתוב מדבר.** ללמדך שאין עדות בנשים: **ואם נפשך לומר.** ואם תרצה להשיב תשובה על דרך זו הרי לך ג"ש מפורשת שהכתוב מדבר בעדים: **ונאמר להלן שני.** על פי שני עדים: **מה אם נפשך לומר.** מה היה לו להשיב על דרך הראשונה: **וכי תימא.** בתובע ונתבע משתעי קרא ואפי' הן תובעים רבים או נתבעים רבים בדין אחד כל התובעים קרי להו קרא חד וכל הנתבעים קרי להו קרא חד: **מצוה בבעלי דינים שיעמדו.** (בעמידה) דהא קרא נמי בבעלי דינין איירי דכתיב אשר להם הריב (דברים יט): **שלא יהא אחד עומד ואחד יושב.** שלא יראה מדינו שמכבדין אותו יותר ממנו ויתמתמו דברינו: **הוי דן את חבירך לכף זכות.** ולא בדין בעלי דינים הכתוב מדבר אלא בראיה מדינו עושה דבר שאתה יכול להכריעו לצד עבירה ולצד זכות הכריעו לזכות ואל תחשדהו בעבירה: **השתדל לדונו יפה.** לקמן מפרש לה למישרי בתיגריה אם בא שני דינים לפניך ואחד מהם של תלמידי חכמים הוי פוסק אותו תחלה ופטור אותו מלפניך: **למאי שלח לי.** הא מילתא: **לחנופי ליה.** שמא להחניפו בתמיה: **למישרא בתיגריה.** כדפרישית אם בא דין אחר לפני אפסוק את זה תחלה:

[ב] **שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים ברהוקין ולא בקרובין בכשרין ולא בפסולין ואינה נוהגת [א]אלא בראוין להעיד בפני בית דין ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אין חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד דברי ר' מאיר וחכמים אומרים [2]בין מפי עצמו ובין מפי אחרים אינן חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד [3]וחייבין על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון העדות [4]ואינן חייבין על שגגתה ומה הן חייבין על זדון [א] השבועה [5]קרבן עולה ויורד: גמ' מנהני מילי דת"ר [1]ועמדו שני האנשים [1]בעדים הכתוב מדבר אתה אומר בעדים או אינו אלא בבעלי דינין כשהוא אומר [1]אשר להם הריב הרי בעלי דינין אמור הא מה אני מקיים ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר ואם נפשך לומר נאמר כאן שני ונאמר להלן [2]שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים מאי אם נפשך לומר וכי תימא מדלא כתב ואשר להם הריב כוליה קרא בבעלי דינין משתעי נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים תניא אידך ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר אתה אומר בעדים או אינו אלא בבעלי דינין אמרת וכי שנים באים לדין שלשה אין באין לדין ואם נפשך לומר נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים מאי אם נפשך לומר וכי תימא בתובע ונתבע קא משתעי קרא נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים תניא אידך ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר אתה אומר בעדים או אינו אלא בבעלי דינין אמרת וכי אנשים באין לדין נשים אין באות לדין ואם נפשך לומר נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים מאי אם נפשך לומר וכי תימא אשה לאו אורחה משום [3]כל כבודה בת מלך פנימה נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים ת"ר ועמדו שני האנשים [מצוה לבעלי דינין שיעמדו [6]אמר ר' יהודה שמעתי [7]שאם רצו להושיב את שניהם מושיבין איזהו אסור [8]שלא יהא אחד עומד ואחד יושב אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך ת"ר [9]בצדק תשפוט עמיתך שלא יהא אחד יושב ואחד עומד [אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך ד"א בצדק תשפוט עמיתך [7]הוי דן את חבירך לכף זכות תני רב יוסף בצדק תשפוט עמיתך [8]עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדונו (א) יפה רב עולא בריה דרב עילאי הוה ליה דינא קמיה דרב נחמן שלח ליה רב יוסף עולא חברנו עמית בתורה ובמצות אמר למאי שלח לי לחנופי ליה הדר אמר [9]למישרא בתיגריה אי**

שבועת העדות. מנהני מילי. תימה אמאי צריך קרא דעבד פסול לעדות בפ' החובל (ב"ק דף פח.) מלא יומתו אבות על בנים תיפוק ליה משום דגמרינן לה לה מאשה[1]: **שלשה** אין באין לדין. אבל אי בעדים איירי אתי שפיר דאורחא דמילתא דליכון דסגי בתרי דלא אתו טפי אבל הכאים לדין כל בעלי דינין רגילין לבא: **כל כבודה בת מלך פנימה.** וא"ת השתא נמי דאיירי בעדים מנא ליה למעוטי נשים דלמא הא דנקט קרא אנשים משום דכל כבודה בת מלך ויש לומר דגבי עדים ע"כ צריכין לבא דאין עד מפי עד כשר אבל לדין יכולה למסור טענותיה ביד אחר: **מצוה בבעלי דינין שיעמדו.** ופפ' ר' יהודה מודה בגמר דין אי בעדים דמצוה שיעמדו כדאמרי' בסמוך וקשה דבפרק בתרא דמועד קטן (דף כא. ושם) משמע דועמדו לא משמע עמידה דנפקא לן קרייה מעומד מוקש מיוב ויקרע ופריך אלא מעתה ועמד ואמר ה"נ והתניא דין עומד ודין יושב ומשני התם לא כתב ויעמוד ואמר הכא כתיב ויקם דקרא וי"ל דועמד שאין מעשה לאחריו כי הכא משמע ולאי עמידה אבל ועמד שיש מעשה לאחריו כי התם ועמד ואמר לא משמע עמידה כמו (כתובות דף כב.) עמדה וקידשה ועמדה ונשאת (נ"ב דף קלט.) ועמד וכתב כל נכסיו לאחר (שם דף קלב.) והא דאמר לה בתי עמודי בס"פ מצות חליצה (יבמות דף קו. ושם) דמשמע דבעינן חליצה מעומד לא משום דכתיב ועמד ואמר כדפי' ועוד דא"כ הוא עיכובא דכתיב בפרשה ככה דכה עיכובא הוא אלא אמר לה לעמוד משום דמצוה בבעלי דינין לעמוד ולטעון או שמא לחלוץ משום דחליצה הוא כגמר דין[1]:

שאם רצו ב"ד להושיב בו'. והיא דסנהדרין פרק כהן גדול (דף יט.) דאמר ליה שמעון בן שטח יגאי עמוד על רגליך ויעידו בך אתי דלא כר' יהודה ולדידיה בשעת גמר דין הוה ולא [8]בשעת קבלת עדות שהוא אחלת דין: **למאי** שלח לי בו'. המ"ל להפוכי בזכותיה דאמרי' פרק כל כתבי הקודש (שבת דף קיט.) תיתי לי דכי אתי אורבא מרבנן קמי לדינא לא מגינא רישא אני סליא עד דמהפכי בזכותיה:

למישרי ליה תגריה. כשבאו שני דיינים בבת אחת דאם בא דין אחד תחלה צריך להקדימו דאמרינן בסנהדרין (ד' ח.) בקטן בגדול תשמעון לי נמי עשה לבכוד התורה עדיף דאמרינן פרק בתרא דכתובות (דף קו.): מי

א א מיי' פ"י מהל' שבועות הל' ה סמג לאוין רמא:
ב ב מיי' שם פ"ט הל' כ סמג שם:
ג ג מיי' פ"ח שם הל' יב:
ד ד מיי' שם הל' יג:
ה ה מיי' שם הל' יב ופ"י מהל' שבועות הל"א):
ו ו מיי' פ"ט מהל' עדות הל' ג ועיין כ"מ סמג לאוין קיד טוש"ע ח"מ סי' ז סעיף ד וסי' לג סעיף ה:
ז ז ח ט מיי' פכ"ח מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סי' ז סעיף ה וסעי' ג:
ח י מיי' שם הל' ה:
כ [מיי' פ"ו מהל' ת"ת הל"י ופכ"ח מהל' סנהדרין הל"ו טוש"ע יו"ד סי' רמג סעי' ה טוש"ע ח"מ סי' טו סעי' א]:

תורה אור השלם

1. וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְיָ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:
דברים יט יז
2. לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכֹל עָוֹן וּלְכֹל חַטָּאת בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו
3. כָּל כְּבוּדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מְמִשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ: תהלים מה יד
4. לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט לֹא תִשָּׂא פְּנֵי דָל וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ:
ויקרא יט טו

הגהות הב"ח

(ב) גב' לדינו יפה יפה רב עולא: (ב) רש"י ד"ה ועל וכי' לאוקימנא. נ"ב לעיל בדף טו ריש ע"ב:

גליון הש"ס

גמ' לכ"ש בתגרייה. עיין נדרים דף סב.:

הגהות הגר"א

[א] בשבועה הבטוחה. נמתק (דקלי גם על שגגתה עם זדון העדות. וגירוס' הגירס' זדונה):

מוסף רש"י

שבועת העדות. שחייב בכתוב עליה קרבן שבועה, שנאמר (ויקרא ה) ושמעה קול אלה (ויחא עד.). הוי דן את חבירך לכף זכות. על כל מה שתשמע עליו אמור שנתכוין לעובה עד שתדע בבירור שאינו כן, שאם אתה דן כן ידוע אותך מן השמים לזכות כמו שמפורש בפרק מפנין (אבות פ"א מ"ו. ועי' שבת קכז.). **עם שאתך בתורה כו'.** עמיתך, עם אתך (עי' ב"מ נט.).

רבינו חננאל

מתני' שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים. שבועת העדות סוגיא. שבועת העדות נוהגת באנשים ברהוקים בכשרים בראוין להעיד בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים ואין חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד: מנא ליה דעדות באנשים ולא בנשים שנאמר ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר בו'. פשוטה היא: ת"ר ועמדו שני האנשים מצוה בבידונין שיעמדו. א"ר יהודה שמעתי שאם רצו ב"ד להושיב את שניהם מושיבין ואיזהו אסור אחד יושב ואחד עומד. אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך. שנאמר בצדק תשפוט עמיתך: ד"א בצדק תשפוט עמיתך הוי דן את כל האדם לכף זכות. עמיתך עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדונו יפה. שנאמר בצדק תשפוט עמיתך. שלח ליה רב יוסף לרב נחמן עולא חברנו עם שאתך בתורה ובמצות הוא אמר מאי האי דשלח לי לחנופי ליה. הדר אמר למישרא תיגרייה.

אי נמי לשודא. לפר"ת דמפרש דשודא למי שילה הדיין ליתן יתן לריך לומר דהכא היה בעל דין שכנגדו ת"ח והיה ירא שמא יתן לו כדאמר (כתובות פה:) תלמיד חכם קודם גבי נכסי לעוביה ולכך אלא ליה שגם זה מ"מ ויעשה שודא למי שילה:

הכל מודים בעדות דכתיב ועמדו. שסמכו לשני אנשים ולא כתיב ושני אנשים אשר להם הריב יעמדו ועי"ל דקאי נמי אאשר להם ריב דהיינו בעלי דינין ונגמר דין כדאמרינן בסמוך דאית לן לאוקומה דומיא דעדים דהוי כגמר דין:

אפרח עלי בר אווזא. אע"ג דבעינן קימה שיש בה הידור כדאמרינן פ"ק דקדושין (דף לג.) מ"מ אין איסור שהרי עומד היה ועי"ל דהיא היתה יודעת שבפניה עמד ושלא עשה אלא משום שתיתת טענת בעל דינה ובלאו הכי לא דמי לעומד [מ] מפניו בנית הכסא ובנית המרחץ דהתם ליכא הידור כלל: **והאמר** מר בשעת גמר דין כו'. אע"ג דהיה יכול להושיבה כדאמר בסמוך דעשה דכבוד תורה עדיף וה"ג עשה דכבוד תורה שהיתה אשת חבר ליכא למימר שלא רצה להושיבה שלא לפתוח טענת בעל דינה אפי' בשעת גמר דין אע"פ שגמר הטענות או שמא אין באשת חבר לאחר מיתה עשה דכבוד תורה עדיף:

אבל איסורא אין חכמה. בסנהדרין פרק כהן גדול (דף יח:) דפריך גבי כ"ג מעיד מוהתעלמת לא מצי לשנויי הא דמעיד היינו באיסורא דא"כ אפי' מלך נמי דגבי איסורא לא אמרן שהא אימתו עליך משום דאין חכמה כו' מיהו תימה דהכא שב ואל תעשה הוא וכפרק מי שמתו בברכות (דף יט:) מוכח דשרי אפי' באיסור דפריך גבי המולא כלאים בגבדו פושטו אפי' בשוק מהולך לשחוט את פסחו ונמול את בנו שמטמא למת מצוה משום בזיון המת ומשני שב ואל תעשה שאני וי"ל דהתם גנאי גדול הוא למת מצוה שאין לו קוברים לכך שב ואל תעשה שרי תדע דבקרובים לא דחי כבוד דילהו פסח ומילה וכן לפשוט כלאים בשוק גנאי גדול כגנאי מת מצוה להכי פריך מינה אבל הכא גבי עדות ליכא גנאי כל כך ולא שרי באיסורא אפי' בשב ואל תעשה ומי ליה גנאי דמלא שק קופה והתם נמי דפריך ממלא שק וקופה מכ"ש פריך וה"מ לשנויי שב ואל תעשה כדמשני בתר הכי אלא דשפיר משני שאני ממון דאתיהיב למחילה או שמא אכתי לא אסיק אדעתיה האי שנויא ועי"ל דכשעושין איסור על ידו לא מיקרי שב ואל תעשה והכא כדפירש בקונטרס כגון שבאה אשה לפני חכם להתירה ליגשא ותלמיד זה יודע שבעלה מי וממונא שרי אפי' מוציאין ממון על ידו מבעליו אלא כדין ומלא שק או קופה דמייתי דאיה מייתי כגון שרוצה אחר ליטלו והשתא נמי ניחא הא דאיצטריך לשנויי התם שאני ממונא דאתיהיב למחילה [וע"ע תוס' ב"מ ג: ד"ה אלא]: **עשה** דכבוד תורה עדיף. ואי"ת כ"ש כבוד מלך שהרי אינו יכול למחול על כבודו ואמאי אוקמיה שמעון בן שטח גיגאי המלך בפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט.) ויש לומר דשאני דיני נפשות דחמירי אי נמי במקום שאין חכם מוחל על כבודו חמיר כבוד תורה מכבוד מלך ומה שיכול למחול משום דתורה דיליה היא [וע"ע תוספות זבחים טז. ד"ה מיושב]: ורוחה

אי נמי לשודא דדייני אמר עולא מחלוקת בבעלי דינין [א]אבל בעדים דברי הכל בעמידה דכתיב [1]ועמדו שני האנשים אמר [ב]רב הונא מחלוקת בשעת משא ומתן [2]אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דכתיב [2]וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם ל"א מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דהא עדים כגמר דין דמו וכתיב בהו ועמדו שני האנשים דביתהו דרב הונא הוה לה דינא קמיה דרב נחמן אמר היכי נעביד אי איקום מקמה מסתתמן טענתיה דבעל דינא לא איקום מקמה [ג]אשת חבר הרי היא כחבר א"ל לשמעיה צא ואפרח עלי בר אווזא ושדי עלוואי ואיקום והאמר מר מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינים בישיבה ובעלי דינין בעמידה [ד]דיתיב כמאן דשרי מסאניה ואמר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב אמר רבה בר רב הונא [ה]האי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי [ו]מותבינן ליה לצורבא מרבנן ולעם הארץ נמי אמרינן ליה תיב ואי קאי לית לן בה רב בר שרביא הוה ליה דינא קמיה דרב פפא אותביה ואותיב נמי לבעל דיניה אתא שליחא דבי דינא בטש ביה ואוקמיה לעם הארץ ולא אמר ליה רב פפא תיב היכי עביד הכי והא מסתתמן טענתיה אמר רב פפא מימר אמר איהו הא אותבן שליחא הוא דלא מפיים מינאי ואמר רבה בר רב הונא [ז]האי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי לא ליקדום צורבא מרבנן וליתיב [ח] משום דמיחזי כמאן דסדר ליה לדיניה ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידניה [ט]אבל קביע ליה עידניה לית לן בה מימר אמר בעידניה טריד ואמר רבה בר רב הונא [י]האי צורבא מרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דיינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזיל אמר רב שישא בריה דרב אידי אף אנן נמי תנינא [יא]מצא שק או קופה ואין דרכו ליטול הרי זה לא יטול הני מילי בממונא [יב]אבל באיסורא [3]אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' [יג]כל מקום שיש בו חלול ה' אין חולקין כבוד לרב: רב יימר הוה ידע ליה סהדותא למר זוטרא אתא לקמיה דאמימר [יד]אותבינהו לכולהו אמר ליה רב אשי לאמימר והאמר עולא מחלוקת בבעלי דינין אבל בעדים דברי הכל א"ל האי עשה והאי עשה [טו]עשה דכבוד תורה עדיף (סימן סניגרון בור גזלת מרמה) ת"ר [טז]מנין לדיין שלא יעשה [יז]סניגרון לדבריו תלמוד לומר [4]מדבר שקר תרחק [יח]ומנין לדיין שלא ישב תלמיד בור לפניו ת"ל מדבר שקר תרחק (כ) [יט]מנין לדיין שיודע לחבירו שהוא גזלן [כ]וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן מנין שלא יצטרף עמו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק [כא]מנין לדיין שיודע בדין שהוא מרומה שלא יאמר הואיל והעדים מעידין אחתכנו ויהא קולר

אי נמי לשודא דדייני. יש דין שאינו תלוי בראיית עדים ולא בשבועה אלא כמה שלב הדיינים עוטה לזכות ולחייב כגון הך דכתובות (דף פה:) ההוא דאמר להו נכסיי לעוביה ואתו שני עוביה ואמרינן התם שודא דדייני למי שהדיין רואה שהוא שודא לאו לתת לו מתנה אי נמי לשני שטרות של מכר שנכתבו ביום אחד ואין ידוע למי מסר המוכר שטרו תחלה אמרינן [שם לד.] שודא דדייני אף כאן כך שלח לי אם הדין תלוי בשודא דדייני זה ראוי לזכותו שחכם ונדיק הוא. שודא לשון השלכה כדמתרגמינן ירה ביום שדי בימא (שמות טו): **מחלוקת.** ר' יהודה ומחכמים: **דביתהו דרב הונא.** משמת רב הונא: **אפרח עלי בר אווזא.** ואעמוד ולא יבין זה שבשבילה עמדתי אלא מפני האוזן הפורח ונא עלי: ט) **דיינים.** ס"א כלומר תמיה על זה מה דהוה עביד רב נחמן ואומר זה לא דבר): **דדיינין בישיבה.** והכא לחלוק כבוד היכי עביד דקאים: ומשני **דיתיב וכו'.** כלומר לא עומד ולא יושב אלא כאדם שיתיר הרצועה מן הסנדל: **בטש.** בעטו: **דלא מיפיים מינאי.** לא עשיתי לו טובה ואינו אוהבני: **לא ליקדום וליתיב.** לפני הדיין קודם שיבא בעל דינו ואפי' יושב ושותק: **דמיחזי כמאן דמסדר ליה.** טענתיה וגורם שיתחזהו במטעים דברי לדיין ועובר בלא תשא שמע שוא [יא] כדלקמן: **קבע עידניה.** שהדיין רגיל ויש לו קביעות ללמוד: **שאין דרכו ליטול.** אם היה שלו: **הרי זה לא יטול.** אינו מוזהר עליו בלא תוכל להתעלם שנאמר [יב] והתעלמת פעמים שאתה מתעלם (ב"מ דף לג.): **אבל באיסורא.** כגון אשה הבאה לפני חכם להתירה ליגשא ותלמיד זה יודע שבעלה מי אין חכמה חשוב לנגד ה': **הואי עשה.** ועמדו: **והאי עשה.** את ה' אלהיך תירא [יג] לרבות תלמידי חכמים (ב"ק דף מא.): **לא יעשה סניגרון לדבריו.** אם דן דין ולבו נוקפו לומר שהוא טועה לא יחזיק דבריו להביא ראיות להעמידם שהוא בוש לחזור אלא לכל לדיים יחזור להוציא דין לאמיתו: **שלא ישב תלמיד בור לפניו.** ליגשא ואינן בדין עמו שלא יטעהו: **שלא יצטרף עמו.** ואע"פ שהעדות אמת: **מדבר שקר.** שגורם לפסוק דין על פי שנים עדים ואין כאן אלא עד אחד: **שהוא מרומה.** שלמד מתוך דברי עדים שאין עדותם אמת: קולר

ט א ב מיי' פכ"א מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סי' יז סעיף ג ג ומיי' כח סעיף ה ו וסעיף כו:
ג [מיי' פ"י מהל' מעשר הל"ב ופ"י מהל' מעמר מעמר הל"ב]:
ד עיין בכ"מ שם הל' ג':
יא ה מיי' שם הל' ד סמג עשין קפ טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף ב:
יב ו ז מיי' שם טוש"ע שם ס"ב:
יג ח מיי' פי"א מהל' עדות הלכה ב סמג עשין כח טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף ה:
יד ט מיי' פי"א מהל' אבלה הל' יג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף ג:
טו י מיי' פי"א מהל' עדות הלכה ב סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף ה:
טז כ מיי' שם הל' ב ופ"ב מהל' ח"מ הל' ג סמג שם ומי' יב טוש"ע י"ד סי' רמב סעי' יא:
יז ל טוש"ע ח"מ סי' כח סעי' ה:
יח מ מיי' פכ"א מהל' סנהדרין הל' י סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סי' יז סעיף ח:
יט נ מיי' פכ"ב שם הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ט סעיף ו:
כ ס מיי' שם הל' י ופ"ב שם הל' י"ל סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ז ס"י:
כא ע מיי' פ"י מהל' עדות הלכה א סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לד סעיף א:
כב פ מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סי' טו סעיף ג:

רבינו חננאל

אי נמי לשודא דדייני: אמר עולא אמר רב התא מחלוקת בבעלי דינין בשעת משא ומתן. אבל בשעת גמר דין דברי הכל בעמידה. ודיינין בישיבה כדכתיב (ויעמד העם על משה וגו' וכתיב) וישב משה לשפט את העם [ויעמד העם על משה וגו'] אימת הוא גמר דין כדבעי דיינא למימר איש פלוני אתה זכאי ואיש פלוני אתה חייב. [ב] פי' ערקתא. דמסני. תרגום שרוך נעל: אמר רבה בר רב הונא צורבא מרבנן דידע בשהדותא וזילא ביה מילתא למיזל ומיסהדי קמי דיינא דבציר מיניה לא ליזיל. דתנן מצא שק או קופה וכל דבר שאינו דרכו ליטול הרי זה לא יטול. והיינו דכתיב והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם. כיצד זקן ואינה לפי כבודו. והני מילי בעדות ממון. אבל איסורא אין חכמה ואין תבונה וגו' כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב. עמידת העדים עשה הוא שנאמר ועמדו שני האנשים וכבוד תורה עשה הוא שנאמר והדרת פני זקן קיום עשה דכבוד תורה עדיף: פי' סניגרון כמו מלי"ץ יושר הוא. כלומר מראה לבעל דין היאך יטענו. וכן שלא ישב תלמיד בור לפני הדיין. וכן אם יודע אדם בחברו שהוא גזלן שלא יצטרף עמו לא לדין ולא לעדות. וכן היודע בדין שהוא מרומה שלא יתחכנו.

מסורת הש"ס

[א] [בשאלתות ליתא רבא].
[ב] [ע"ז לט.]. [ג] [גילקפא הערוך ערך כתם בגירסא מרבנן מכתמין בעם הארץ לא מכתמין ע"כ וגם בכל"ר לחולין ז: ד"ה מבתם פירש מפליר וחכירו בשבועות (ד' ל:) מבתם גרסינן בכי"מ ולא בכ"ף ע"כ"ל רש"י ולדעתי נפקא מינא לגיעא ועי' ש"ע מ"מ סי' ז סעיף ב]. [ד] כ"מ דף כט: ע"ש. [ה] סנהדרין פב. עירובין סא. ברכות יט:.
[1] [כתובות קו.]. [2] [פי' מגיגרון מלין כמה דאת אמי' אין קטיגור ועשה סניגור רי"ף]. [3] [רש"ל גורס בכל הענין ומנין]. [ו] עיין בספר כוס יהושפט. [ז] [שמות כג].
[ח] [דברים כב]. [ט] [שם ו].
[י] [קדושין לב:].

תורה אור השלם

1. וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְיָ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:
דברים יט יז
2. וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹּט אֶת הָעָם וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב:
שמות יח יג
3. אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד יְיָ:
משלי כא ל
4. מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע:
שמות כג ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולימא קמיה דיינא משום. ק"ב ג' הגמ"ש אלא הרי"ף גורס קמיה רביה וכן גורס הרמב"ם עיין פכ"א מה"ס: (ב) שם ומנין לדיין שיודע בחבירו שהוא:

מוסף רש"י

בטש. הפליר (עי' חולין ז:). ואין דרכו ליטול. דבר שנגלי הוא לו, שאדם חשוב הוא ואין דרכו ליטול קופה שלו להכניסה מן החוץ לבית שמור, הרי זה לא יטול. ופעור מהשנת אחיה, דלפיון מוהתעלמת (ב"מ כט:). אין חכמה בו'. חשובה נגד ה' (ברכות יט:) אין תורה חכמה וכנוד ותבונה ויועץ עומדת נגד חילול השם (ערובין סג.).

מ) נ"ל דגרינו כאן בגמ' כמאן דשרי ערקתא דמפאני וכ"ה בר"ן.

קולר. שלשלת העון: **ורואה זכות.** ורכו המלוף: **איני מכדה.** משקר: **וקוים הפס.** ושיהא סבור בעל דין שאתה בא להעיד ויודה לאמת: **ואגלגל עליו שבועה.** שאינו מודה לי במקלת ואשביענו על ידי גלגול לו שבועת קרקעות שאין נשבעין עליהן אלא על ידי גלגול: **שלא יהא אחד בעל דין ושניים עדיים.** והם בעלי דין: **לבוש כמוהו.** שלא תגרום לנו לישא לך פניס לו יסתמתו דברי שבנגדך מפני חשיבותך ואמר איך יאמינו בי בית דין על אדם חשוב כזה: **מדבר שקר תרחק.** וכיון שאיש מריבו מקומם מעמיד זה את שקרו: **פוזמוקייכו.** כמין אנפיליאות חשובים קלונ"ם בלע"ז: **לא תשא.** אזהרה לנוקב: **קרי ביה לא תשיא.** אזהרה לבעל דין: **שמע שוא.** שהמטעים דבריו שלא בפני בעל דינו אינו בוש מדברי שקר: **ואשר לא טוב עשה.** פסוק זה בספר יחזקאל: **זה הבא בהרשאה.** ומתעבר על ריב לא לו ושמא הראשון נוח לו ונוח לפסרה יותר מזה שאינו יכול לעשות פסרה בממון אחרים: **שיש עליה עסיקין.** עוולין כמו (בראשית כו) כי התעשקו עמו שמערערין על המחזיק בה וזה בא וקונה אותה ונוטה על חזקו שהוא איש זרוע: **למעוטי מלך.** דתנן סנהדרין (דף יח.) לא מעיד ולא מעידין אותו: **משחק בקוביא.** בעירכין ז) והמרלה שקורין פרמייל"ה: **כל שכן מלך.** דמדאורייתא לא חזי דכתיב (דברים יז) שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ח) והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין כדאמרן לעיל (דף ג.) ודרך בזיון הוא לו: **אבל משחק בקוביא מדאורייתא חזי.** שלא פסלה תורה אלא עד חמס שנוטל בחזקה כמו (שופטים ט) ויגזלו את כל העוברים ט) דבעלי שכם ורבנן גזרו ביה ועשוהו גזלן מדבריהם ואמרו אמאכתא היא ולא קניא וכיון דמדאורייתא חזי חיילא עליה שבועה. ורב אמר סבר הואיל וסוף סוף אי מסהיד לא מקבלינן ליה לא קרינן ביה והוא עד: **דדון מינה ומינה בדון מינה ואוקי באתרה עליני.** פרשה שלמדה דבר מחבירתה בגזירה שוה אם תעמיד אותו דבר בזו בתורת מה שהיה עומד במקום שלמדתו משם דהואיל ולמדתו ממנו על כרחך ממנו תחזור ותלמדנו לכל משפטו. או דון מינה ואוקי באתרה כלומר לאחר שלמדתו משם והבאתו לכאן העמידהו כאן בתורת שאר דברים המפורשים כאן. והשתא מפרש לה ואזיל: **ר' מאיר סבר דון מינה ומינה.** לקמן (דף לה.) ילפינן שבועת העדות בגזירה שוה דתחטא [ויקרא ה) מחטא [שם] משבועת הפקדון למושבע מפי עצמו דכתיבא בשבועת הפקדון ולא כתיבא בשבועת העדות: **דון מינה.** מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב דכתיב (ויקרא ה) אשר ישבע עליו אף עדות מפי עצמו חייב ומינה מה פקדון אפי' שלא בג"ד דהא ובשבע על שקר בין בבית דין בין שלא בבית דין משמע: **אף בעדות.** תע"ג דמושבע מפי אחרים האמור בשבועת העדות אינו אלא בג"ד כדאמרינן לקמן בשמעתין מפי עצמו דילפינן מפקדון אפילו שלא בבית דין ומיימינן ליה הכא כי התם: **ורבנן סברי דון מינה.** מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב אף עדות מושבע מפי עצמו חייב: **ואוקי באתרה.** כלומר לאחר שהבאתו לכלל שבועת העדות העמידהו כמשפט המפורש בשבועת העדות מה מושבע מפי אחרים האמור בשבועת העדות אינו אלא בבית דין אף מפי עצמו שהבאת לה ממקום אחר אינו אלא בבית דין:

אמר

שיקנה מריבות לעצמו: ואינה נוהגת אלא בראוין להעיד למעוטי מאי. רב פפא אמר למעוטי מלך. אבל משחק בקוביא מדאורייתא מחזא חזי. ורבנן הוא דפסלוהו. רב אחא בר יעקב אמר למעוטי משחק בקוביא וכל שכן מלך: וחכ"א בין מפי עצמו בין מפי אחרים אין חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד ואמרו (רב) [רבנן] ר' מאיר סבר דון מינה ומינה. כלומר למידין שבועת העדות ונפש כי תחטא משבועת הפקדון. מה פקדון מפי עצמו חייב שנאמר וכחש בעמתו בפקדון. אף עדות נשבע מפי עצמו חייב. ומינה מה פקדון בין בב"ד בין שלא בב"ד אם כחש בעמיתו חייב אף שבועת העדות כן. והני מילי בנשבע מפי עצמו. אבל בנשבע מפי אחרים אינם חייבים עד שיכפרו בב"ד. והכמים סברי דון מינה ואוקי באתרה מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב שנאמר וכחש. אף שבועת העדות נשבע מפי עצמו [חייב] ואוקי באתרה מה מושבע מפי אחרים בשבועת העדות אינו חייב אלא בב"ד שנאמר ושמעה קול אלה והוא עד אם לא יגיד. ח) (אלא) כפר בו במקום שמתקיימת ההגדה חייב אף מושבע מפי עצמו בב"ד אין שלא בב"ד לא.

ח) ל"ל אלמא דזוקא אם כפר בו במקום וכו'.

ח) סנהדרין דף ו: ע"ש, ט) ל"ל ומנין וכן בכל העמוד. ר"ש"ל, ג) סנהדרין דף ז:, ד) [עי' תוס' ב"מ יד. ד"ה וילמדו], ה) יומא עד., ו) [יבמות עמ: בגא קמא סה: סנהדרין עה: וכמיס לא: מכות סב. קו. מולין קכ: נדה מג.], ז) רש"ל לשון שהמרו זה עם זה הלכו [שבת לא.], ח) [סנהדרין כב.], ט) ל"ל אשר יעביר.

תורה אור השלם

1. מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע:
שמות כג ז
2. לֹא תִרְצַח לֹא תִנְאָף לֹא תִגְנֹב לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר:
שמות כ יב
3. לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא:
שמות כ ז
4. אֲבִיו כִּי עָשַׁק עֹשֶׁק גָּזֵל גָּזַל אָח וַאֲשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמּוֹ וְהִנֵּה מֵת בַּעֲוֹנוֹ:
יחזקאל יח יח

מוסף רש"י

לתלמיד שיושב לפני רבו. ונא דין לפני רבו ולא לפניו ולאה התלמיד זכות לעני וחוכה לעשיר ורבו טועה בדין, מנין שלא יחלוק כבוד לרבו ושמוק (סנהדרין ו ע"ש). **שלא ישמע דברי בעל דין כו'.** שמבלבל דברי שקר כדברי אמת, לפי שאין מבחינין, ומכיון שלא הדיין נוטה לו לזכות שוב אין לבו מספר בזכות הבני כל כך (שם. עי"ש). **לאפוקי מאי.** דלא תנן נמתני' בהדיא, הא תנא ליה רישא נוהגת בנשים ולא בנשים, בקרוביה ולא בקרובים, בכשרין ולא בפסולין (יומא עד.). **משחק בקוביא.** בעירכין, הרי גזלן מדרבנן ופסול לעדות (שם). **מדאורייתא מחזא חזי.** דלא הוי גזלן לאורייתא אלא שגזל מידו, כמו (ש"מ כג) ויגזל את האנשים מיד המלכי כך מפרש בס"ק (עם: יומא שם). **דון מינה ומינה.** כל דבר שאתה למד מחבירו בגזירה שוה או בהיקש, הרי למד ממנו בכל דבריו (חבחים צא. יבמות יבמות עח: ב"ק כה: סנהדרין עה. וחולין קכ:). **דון מינה ואוקי באתרה.** למלי דלרבי גמריען, למלי דלא גמריען מוקמינן באתרה (יבמות עח:) דין עיקר הדבר ללמדו מחבירו אבל לשאר דברים שאתה מוצא דינו מפורש בו ואתה יכול ללמוד מעיה ובה דבר מדבר ואינך צריך ללמד ממכירו, העמידנו במקומו ולא משויהו לחבירו (סנהדרין עה: וכעי"ז זבחים צא. וחולין קכ:).

לעזי רש"י

קלצונ"ש. נעלים קלות. פרמייל"ה [פירמלי"א]. הימור.

רבינו חננאל

וכן תלמיד שראה זכות לעני (או) חובה לעשיר שלא ישחוק. וכן תלמיד שראה רבו שטועה בדין שלא יניחנו עד שיגמר הדין ואח"כ יחזירנו על שמו. וכן תלמיד שאמר לו רבו הלא ברי לך שאיני משקר ועכשיו אני נושה לפלוני מנה וכופר בו בוא עמי כדי שתראה כי להעיד באתה ולא תאמר כלום שאסור לעשות כן. וכן ג' שנושים באחד מנה שלא יעשו שנים מהן עדים ואחד בעל דין. וכן הנושה בחברו מנה שלא יטענו מאתים כדי שירודה לו במנה ויגלגל עליו שבועה גם בדברים אחרים. וכן מי שנושין בו מנה וטוענין בו מאתים שלא יכפרנו גם במנה שנושה בו כדי שלא יגלגלו עליו שבועה. וכן לשנים שבאו לפני הדיין אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש אצטלא בת מאה מנה שאין דנין ביניהן עד שיהיה מלבושן שוה. וכן הדיין שאינו רשאי לשמוע דברי בעל דין עד שיבא חברו. הני כולהו אסמכינהו רבנן כל חד וחד מינייהו אהאי קרא מדבר שקר תרחק: מנין לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבוא חברו ת"ל מדבר שקר תרחק. רב כהנא מתני בדיין לא חשא שמע שוא. ובנידון מלא תשיא: ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו. רב אמר זה הבא בהרשאה ושמואל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין

כג א מי' פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ב סמג עשין קז עוש"ע מ"מ סי' ט סעיף ז:
כד ב מי' שם הל' ג עוש"ע שם סעיף מ:
כה ג ד מי' פי"ז מהל' עדות הל' ה והלכה ו סמג לאוין כח עוש"ע מ"מ סי' כח סעיף מ בהגה:
כו ה ו ז מי' פט"ז מהל' טוען הל' ט והלכה י סמג עשין קז:
כז ח מי' פכ"מ מהל' סנהדרין הל' ב סמג שם עוש"ע מ"מ סי' יז סעיף מ:
כח ט י מי' שם הל' ז סמג לאוין רח עוש"ע שם מ"ה:
כט כ מי' פ"ג מהל' גזלה הל' ה ועיין בכ"מ עוש"ע מ"מ סי' קכג סעיף עו:
ל ל מ מי' פ"י מהל' שבועות הל' מ סמג לאוין רמח:

מוסר

ורואה זכות לעני שלא ישתוק. בפ"ק דסנהדרין (דף ו:) נפקא לן מלא תגורו וכן דרך [הש"ס] בכמה דוכתי:

שלא אתחייב לו שבועה ולא יגלגל עלי שבועה במקום אחר. ואם תאמר למה ירא מגלגול שבועה יותר משבועה זאת שעתה מוכנו וי"ל כגון שאין לו כדי לפרוע כל מה שיגלגל עליו כגון שחייב לו הרבה ממקום אחר וקבר אכפור גם זה ואשתמיטנא עד דליהוו לי זוזי כנגד כל החוב ופרענא ליה:

שלא ישמע דברי בעל דין. בפ"ק דסנהדרין (דף ז:) מפיק ליה משמוע בין אחיכם: **זה הבא בהרשאה.** כשעושה בשביל שהוא אלם ובעל טענות שמתעבר על ריב לא לו אבל כשטוחת להניח לאחיכו מעמוני שאין אביכו יכול לטרוח מלוה קעביד: **ורבנן הוא דפסלוהו.** ולא על גב דאמר לקמן (דף לב:) הכל מודים בעד מיתה דחייב משום דרבנן אכסרוה ואזלינן בתר דרבנן בתר תרוייהו אזלינן לחייבו דהתם כיון דמדרבנן מועלת עדותו הרי יש כאן הפסד ממון במה שלא העיד והכא אע"ג דמדרבנן לא מהני עדותו מידי כיון דמדאורייתא מהני מיחייב:

קולר תלוי בצואר עדים תלמוד לומר מדבר שקר תרחק (סימן תלת"א תלמי"ד ותל"ת בעל"י חו"ב סמרטו"ט שומ"ע ומטעי"ם) [א]מנין לתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחוב לעשיר מנין שלא ישתוק תלמוד לומר [ו]מדבר שקר תרחק [ב]מנין לתלמיד שרואה את רבו שטועה בדין שלא יאמר אמתין לו עד שיגמרנו ואסתרנו ואבננו משלי כדי שיקרא הדין על שמי ת"ל מדבר שקר תרחק [ג]מנין לתלמיד שאמר לו רבו יודע אתה בי שאם נותנין לי מאה מנה איני מבדה מנה יש לי אצל פלוני ואין לי עליו אלא עד אחד מנין שלא יצטרף עמו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק האי מדבר שקר תרחק נפקא הא ודאי שקורי קא משקר ורחמנא אמר [2]לא תענה ברעך עד שקר אלא [ד]כגון דאמר ליה ודאי חד סהדא אית לי ותא אתה קום התם ולא תימא ולא מידי דהא לא מפקת מפומך שקרא אפי' הכי אסור משום שנאמר מדבר שקר תרחק [ה]מנין לנושה בחבירו מנה שלא יאמר אטענו במאתים כדי שיודה לי במנה ויתחייב לי שבועה ואגלגל עליו שבועה ממקום אחר תלמוד לומר מדבר שקר תרחק [ו]מנין לנושה בחבירו מנה וטענו מאתים שלא יאמר אכפרנו בב"ד ואודה לו חוץ לבית דין כדי שלא אתחייב לו שבועה ולא יגלגל עלי שבועה ממקום אחר תלמוד לומר מדבר שקר תרחק [ז]מנין לשלשה שנושין מנה באחד שלא יהא אחד בעל דין ושנים עדים כדי שיוציאו מנה ויחלוקו ת"ל מדבר שקר תרחק [ח]מנין לשנים שבאו לדין אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש איצטלית בת מאה מנה שאומרין לו לבוש כמותו או הלבישהו כמותך ת"ל מדבר שקר תרחק כי הוו אתו לקמיה דרבא בר רב הונא אמר להו שלופו פוזמוקייכו וחותו לדינא [ט]מנין לדיין שלא ישמע דברי בעל דין (חבירו) קודם שיבא בעל דין חבירו ת"ל מדבר שקר תרחק [י]מנין לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו ת"ל מדבר שקר תרחק רב כהנא מתני [3]מלא תשא לא תשיא [4]ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו רב אמר [5]זה הבא בהרשאה ושמואל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה [ו]עסיקין: אינה נוהגת אלא בראוין להעיד כו': [ז]לאפוקי מאי אמר רב פפא לאפוקי מלך ורב אחא בר יעקב אמר [ח]לאפוקי משחק בקוביא מ"ד משחק בקוביא [ט]כל שכן מלך ומ"ד מלך אבל משחק בקוביא מדאורייתא מחזא חזי ורבנן הוא דפסלוהו: בפני בית דין ושלא בפני ב"ד כו': במאי קמיפלגי אמרוה רבנן קמיה דרב פפא [י]בדון מינה ומינה בדון מינה ואוקי באתרה קא מיפלגי ר' מאיר סבר דון מינה ומינה מפקדון מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב אף עדות מושבע מפי עצמו חייב ומינה מה פקדון בין בבית דין ובין שלא בבית דין אף עדות בין בבית דין ובין שלא בבית דין ורבנן סברי דון מינה ואוקי באתרה מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב אף עדות מושבע מפי עצמו חייב ואוקי באתרה מה מושבע מפי אחרים בבית דין אין שלא בבית דין לא אף מושבע מפי עצמו בבית דין אין שלא בבית דין לא אמר

דמייתי לה בק"ו כו'. ומפקדון לא כעי למילף דאי כמה מצינו איכא למיסרך שכן נוהג באנשים ובנשים ור"מ גמר לה מג"ש דתחטא תחטא כרבי שמעון לקמן בפירקין (דף לד.): **מההיא** אין. פי' יש להוכיח מההיא דלרבנן אית להו דון מינה ואוקי באתרה אכל לר' מאיר דאית ליה דון מינה ומינה אין להוכיח מההיא אלא מהך דהכא דההיא איכא למימר דטעמא דר"מ משום דליף פקדון בק"ו מעדות שלא עשה בו נגיעה כאנשים וחייב בו בין מפי עצמו בין מפי אחרים פקדון לכ"ש ודיו לבא מן הדין להיות כנדון מה עדות מפי אחרים דוקא בנ"ד אף פקדון כך ולכך למימר שבועת בטוי תוכיח שעשה בו נגיעה כאנשים ופטר בו מושבע מפי אחרים דמה לשבועת בטוי שכן לא עשה בו מזיד כשוגג דכתיב ביה ועלם ואי לא הוה ביה פירכא הוה אמינא דשבועת בטוי גופיה ילף מקל וחומר מעדות לחייבו מושבע מפי אחרים:

ואין חייבין על שגגתה גרידתא. פי' בקונטרס בריש פירקין שבכתו העדות ואם תאמר תיפוק ליה דבקושטא קמשתבעי וי"ל כגון דאמרי שבועה שלא ידענו או לא ראינו לך שום עדות וא"ת אכתי מה שייך הא לדרב כהנא ורב אחי דאמרי הכא היינו טעמא לפי שאינן ראוים להעיד והוו להו כקרובים או פסולים ר"ל דלא דמי דאינהו נפקי מוהוא עד דפירש בקונטרס בריש פרקא דמשמע והוא ראוי להעיד אבל הכא קרינן בהו והוא עד דראוין להעיד אם אם היו זוכרין ועוד יש לומר שגגתה גרידתא שבכוים שמותרים לגמרי ליתבע לשקר:

משביע אני עליכם ואמרו אמן. אליבא דר"מ אתי דחייב חוץ לנ"ד במושבע מפי עצמו ולכך איצטריך למיתני ואמרו אמן דהוי כמוליא שבועה מפיו ותנא כל עניני מושבע מפי עצמו דאי לרבנן איירי בנ"ד למה לי ואמרו אמן דהוי כמוליא שבועה מפיו תיפוק ליה דאפי' מפי אחרים חייב ק"ו אתי אפי' כרבנן ונקט ואמרו אמן כדי לקבל וה"כ אם אמרו אח"כ אין אנו יודעים לך עדות ומיפא נמי דקתני השביע עליהם ה' פעמים חוץ לנ"ד כו' אתיא נמי כרבנן דלרבנן נמי לא בעינן שבועה בנ"ד אלא הכפירה דאהגדה דוקא קפיד קרא דלהוי במקום הראוי להגדה והשתא ניחא דבגמ' משמע דהא דדרשינן מלאתת לחייב על כל אחת ואחת דע"כ מיבעי ליה למידרשה ואתי נמי לרבנן ואי אמר להו רב פפא אי מפקדון גמרי לה רבנן דכולי עלמא לא פליגי דדון מינה ומינה אלא היינו טעמא דרבנן דמייתו לה בקל וחומר ומה מפי אחרים חייב מפי עצמו לא כל שכן ומדמייתו לה מקל וחומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה מושבע מפי אחרים בב"ד אין שלא בב"ד לא אף מושבע מפי עצמו בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא אמרו ליה רבנן לרב פפא מי מצית אמרת דלאו בדון מינה ומינה פליגי [6] והתנן גבי פקדון שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים ברחוקין ובקרובין בכשרין ובפסולין בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינו חייב עד שיכפור בו בב"ד דברי ר"מ וחכ"א בין מפי עצמו ובין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב מושבע מפי אחרים בפקדון מנא להו לרבנן דחייב לאו דגמרי לה מעדות ושמע מינה בדון מינה ומינה פליגי מההיא אין מהא ליכא למשמע מינה: וחייבין על זדון השבועה: מנהני מילי [7] דתנו רבנן בכולן נאמר בהן ונעלם וכאן לא נאמר בה ונעלם [8] לחייב על המזיד כשוגג: ועל שגגתה עם זדון העדות: ה"ד שגגתה עם זדון העדות א"ר יהודה אמר רב [9] באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לא: [10] ואין חייבין על שגגתה גרידתא: לימא תנינא [11] לדרב כהנא ודרב אסי לא אע"ג דתנן איצטריך ס"ד אמינא הכא הוא דלא כתיב ונעלם דבעינן שוגג דומיא דמזיד אבל התם דכתיב [12] ונעלם אפילו שגגתה כל דהו קמ"ל: **מתני'** [13] שבועת העדות כיצד אמר לשנים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או שאמרו לו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבין [14] השביע עליהם חמש פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין [15] כפרו חייבין על כל אחת ואחת [16] השביע עליהן ה' פעמים בפני ב"ד וכפרו אינן חייבין אלא אחת אר"ש מה טעם [17] הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות [18] כפרו שניהן כאחד שניהן חייבין בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור [19] כפר אחד והודה אחד הכופר חייב [20] היו שתי כיתי עדים [21] כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן: **גמ'** אמר שמואל [22] ראוהו שרץ אחריהן אמרו לו מה אתה אמר להו רב פפא אי מפקדון גמרי לה רבנן דכולי עלמא לא פליגי דדון מינה ומינה אלא היינו טעמא דרבנן [5] דמייתו לה בקל וחומר ומה מפי אחרים חייב מפי עצמו לא כל שכן ומדמייתו לה מקל וחומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה מושבע מפי אחרים בב"ד אין שלא בב"ד לא אף מושבע מפי עצמו בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא אמרו ליה רבנן לרב פפא מי מצית אמרת דלאו בדון מינה ומינה פליגי [6] והתנן גבי פקדון שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים ברחוקין ובקרובין בכשרין ובפסולין בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינו חייב עד שיכפור בו בב"ד דברי ר"מ וחכ"א בין מפי עצמו ובין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב מושבע מפי אחרים בפקדון מנא להו לרבנן דחייב לאו דגמרי לה מעדות ושמע מינה בדון מינה ומינה פליגי מההיא אין מהא ליכא למשמע מינה: וחייבין על זדון השבועה: מנהני מילי [7] דתנו רבנן בכולן נאמר בהן ונעלם וכאן לא נאמר בה ונעלם [8] לחייב על המזיד כשוגג: ועל שגגתה עם זדון העדות: ה"ד שגגתה עם זדון העדות א"ר יהודה אמר רב [9] באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לא: [10] ואין חייבין על שגגתה גרידתא: לימא תנינא [11] לדרב כהנא ודרב אסי לא אע"ג דתנן איצטריך ס"ד אמינא הכא הוא דלא כתיב ונעלם דבעינן שוגג דומיא דמזיד אבל התם דכתיב [12] ונעלם אפילו שגגתה כל דהו קמ"ל: **מתני'** [13] שבועת העדות כיצד אמר לשנים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או שאמרו לו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבין [14] השביע עליהם חמש פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין [15] כפרו חייבין על כל אחת ואחת [16] השביע עליהן ה' פעמים בפני ב"ד וכפרו אינן חייבין אלא אחת אר"ש מה טעם [17] הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות [18] כפרו שניהן כאחד שניהן חייבין בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור [19] כפר אחד והודה אחד הכופר חייב [20] היו שתי כיתי עדים [21] כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן: **גמ'** אמר שמואל [22] ראוהו שרץ אחריהן אמרו לו מה אתה רץ אחרינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות פטורין עד שישמעו מפיו מאי קא משמע לן תנינא [23] שילח ביד עבדו או שאמר להן הנתבע משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוהו הרי אלו פטורים עד

אמר להו רב פפא אי מפקדון גמרי לה. הוו מייתי רבנן מפי עצמו לשבועת העדות הוו מחייבי ליה אפילו שלא בבית דין כי התם דלכולי עלמא דון מינה ומינה אית לן והאי דלא מחייבו אלא בבית דין משום דלאו בגזירה שוה משבועת הפקדון גמרי לה אלא משבועת העדות גופה מקל וחומר מה מושבע מפי אחרים חייב בעדות דכתיב (ויקרא ה) ושמעה קול אלה מפי עצמו מבעיא: **לאו דגמרי לה מעדות.** דהא בפקדון אשר יטבע עליו לשקר כתיב (שם) משמע מפי עצמו והכא ליכא למידן ק"ו דודאי מושבע מפי עצמו חמור ממושבע מפי אחרים אלא מגזירה שוה גמרי לה מעדות ומדמייתי בבית דין ושלא בבית דין אלמא דון מינה ואוקי באתרה סבירא להו מאחר שהבאת מפי אחרים לכלל שבועת הפקדון העמידהו בתורת שבועת הפקדון שאין שבועה בנ"ד מפורש בה: **מההיא אין.** מההיא ודאי שמעינן להו לרבנן דון מינה ואוקי באתרה אבל מההיא פלוגתא לא היה שמעינן ליה: **כגון נאמר ונעלם.** בכל הכתובים בקרבן עולה ויורד כגון שבועת בטוי וטומאת מקדש נאמר ונעלם (ויקרא ה): **וכאן.** בשבועת העדות לא נאמר: **לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי.** דהיכא דסבור ליתבע באמת אינו חייב ואמאי איצטריך להו לאיצטריך רב למימר להו לבך אנסך: **אע"ג דסבר.** האי גבי עדות איצטריך רב למימר נמי גבי בטוי: **שגגה כל דהו.** ואפי' אנוס בלבו ויחייב: **מתני' אם אמרו לו.** בלא שבועה אין אנו יודעין לך עדות ואמר להם משביעני עליכם שיהא אמת מה שאמרתם ואמרו אמן חייבין אבל אם שתקו אחר השבועה אין כאן קבלת שבועה: **ובאו לב"ד והודו פטורין.** ואפילו כפרו חוץ לב"ד על כל שבועה שאין כפירה חוץ לב"ד כדמפרש בגמרא [לב.]: **כפרו.** בבית דין חייבין על כל אחת ואחת דכפירה אבולה קיימא וילפינן מקרא והיה כי יאשם לאחת מאלה (ויקרא ה) לחייב על כל אחת ואחת [לב.]: **מה טעם.** אין חייבין אלא אחת אפילו שתקו וכפרו לבסוף ולא אמרינן כפירה קיימא אבולהו: **הואיל ואין יכולין לחזור ולהודות.** אילו כפרו בראשונה הואיל ובב"ד הם שוב לא היו רואין להעיד שכבר הגידו שאינן יודעין לו עדות ושוב אינו מחזר ומגיד הלכך אע"ג דלא כפרו אלא בסוף כל השבועות היו בטעלה חוץ מן הראשונה שאם שתקו בראשונה כפירה היא שוב אינן רואים להשביעו ואם אינה כפירה הרי מושבעין ועומדין ומה זה שבועה על שבועה ועל כרחך כי כתב לאחת לחייב על כל אחת ואחת משבועה חוץ לב"ד וכפרו בב"ד כתב דשבועות דחוץ לב"ד שהיה משביען שיבואו לב"ד ויעידו לא יצאו לבטלה ולאויות לחלק שהרי אפי' כפרו שם בראשונה היה ראוי לחזור ולהשביעו: **כפרו שניהן כאחת.** בתוך כדי דבור: **הראשון חייב.** אבל השני פטור שכיון שכפר הראשון שוב אין עד יחידי ראוי להגיד: **גמ' עד שישמעו מפיו.** בואו והעידוני: **שילח ביד עבדו.** התובע השביען ביד עבדו: **שאם אתם יודעין לו עדות.** לבעל דינו:

עד

למה אתה בא אחרינו שבועה שאין אנו יודעים לך עדות והן יודעים פטורין עד שישמעו מפי התובע בואו והעידוני.

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ז מהל' שבועות הל' יב סמג לאוין רמח:

לב ב ג מיי' שם הל' יג:

לג ד מיי' שם הל' יב סמג שם:

לד ה ו מיי' שם פ"ט הל' ג יפ"ו שם הל' טז סמג שם:

לה ז ח מיי' שם הל' יח:

לו ט מיי' שם הל' יג:

לז י מיי' שם הל' יד:

לח כ מיי' שם הל' עו:

לט ל מ מיי' שם פ"ט הלכה ז:

רבינו חננאל

ודחי רב פפא ואמר רבנן בק"ו מייתו לה למושבע מפי עצמו. ומה מושבע מפי אחרים חייב כדכתיב ושמעה קול אלה מושבע מפי עצמו לא כל שכן: ואמרו ליה רבנן לרב פפא אי הכי מושבע גבי פקדון מפי אחרים לרבנן דאמרי כין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב. מנא להו שבועה מפי אחרים בפקדון והא וכחש כתיב מפי עצמו לאו דגמרי לה מעדות ובדון מינה [ומינה] פליגי. אמר להו אין. מההיא מתניתי' שמעינן לה אבל מהא מתני' לא: **מתני'** וחייבין על זדון השבועה כו'. פי' וחייבין קרבן בשבועת העדות במזיד כשוגג מדלא כתיב בשבועת העדות ונעלם. וחייבן על שגגת השבועה כגון שנעלם ממנו שהמועל בשבועת העדות חייב קרבן. אבל זכור העדות וכופר בה בזדון. ומה הן חייבין בזדון שבועת העדות קרבן עולה ויורד ואין חייבין על שגגתה. כלומר כיון שנעלמה ממנו עיקר העדות. אע"פ שיודע כי הנשבע לשקר חייב בבאן פטור הוא מפני כי אנוס הוא לפיכך אינו חייב: לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי שנעלמה מאחד מהן שמעתא דרב ונשבע ונמצא חילוף מה שאמר. ואמר לו רב אנוס אתה לבך אנסך שעמד בדעתך כי האמת עמך: ודחינן לא דמי דלמא הכא בשבועת [העדות] הוא דפטר האנוס דלא כתיב בה חיוב בנעלם אבל בשבועת בטוי דכתיב בה חיוב קרבן בנעלם אימא אפילו כי האי גוונא אע"ג דהוא אנוס מיחייב קמ"ל: ירושלמי. תני חזקיה כל מקום שנאמר חטא בתורה סתם אחה תופס הזדון כשגגה עד שיודיעך הכתוב שהיא שגגה: **מתני'** שבועת העדות כיצד אמר לעדים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או השביעם התובע ואמרו אמן חייבין פירוש כשהן מזידין בשבועה ובעדות או מזיד בעדות ושוגג בשבועה שאינו יודע שהנשבע לשקר חייב קרבן: אמר שמואל ראוהו שמטייל אחריהן אמרו לו

מסורת הש"ס

1) נקמן דף לו:. 2) כריתות ט. [לעיל כה:] נקמן לה.]. 3) [לעיל כו:]. 4) [לעיל כו. וש"נ]. 5) נקמן דף לו:. 6) [נקמן לה.]. 7) ס"ל שתיקתן.

תורה אור השלם

1. או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה:

ויקרא ה ד

גליון הש"ס

גמ' דמייתו לה בק"ו. עי' מכות דף יד ע"ל בתי' הריטב"א ד"ה והלא דברים ק"ו:

מוסף רש"י

ובקרובין. שבעל הפקדון קרוב לה שהפקדון אצלו (לקרוב לו). ושלא בפני ב"ד. אם מפיו נשבע שהוציא שבועה מפיו, או שנעה אמן אחר שבועה ואח"כ הודה חייב קרבן, דכתיב וכחש בעמיתו כל דהו (שם). ומפי אחרים. שלא ענה אמן, כגון משביעני עליך שתחזיר לי פקדוני ואמר אין לך בידי, אינו חייב עד שיכפור בו בב"ד. משום דמושבע מפי אחרים בפקדון לא כתיב, ומשבועת העדות גמרינן ליה, וסבירא ליה לר"מ דין מינה ומינה, והתם בב"ד (שם). רחב"א בין מפי עצמו כו'. דסבירי להו דין מינה ואוקי באתרה (שם). בבולן נאמר בהן ונעלם. בכל המבואין עולה ויורד שנאותה פרשה. כגון מטמא מקדש ושבועת בטוי, דכתיבי בהו שבועת העדות (כריתות ט. וכ"ל לעיל כה:).

עד שישמעו מפי התובע. כולו והעידוני. ולקמן (לה.) יליף לה מקראי: **אמר לאו דוקא.** אלא אורחא דמילתא נקט ואי לא שמועאל לא שמעינן לה מממתיתין: **הכא נמי.** הוה אמינא לאו דוקא אי לא דאשמועינן שמועאל: **פגא הפס.** בפקדון אמר אמר דתנייה הכא: **פטורין.** דיליף לה לקמן (דף לה.) מאם לא יגיד כשכתוב אלא למדרש אם לא לא יגיד ונשא עונו שמשמע שהוא תובעם: **לא אמרתי כו'.** דכיון דאהגדה קפיד קרא על כרחך במקום הראוי להגדה קאי: **והא אי אפשר לצמצם.** וקס"ד דכאחת דקתני מתניתין מצומצמין אמר: **רבי יוסי הגלילי.** במסכת בכורות (דף יז.) רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן דאפשר לצמצם שיוציאו שניהם ביחד ראשם וחכ"א אי אפשר שלא יצא ראשו של אחד מהם תחלה והאחד אינו בכור ושניהם ספק וירעו עד שיסתאבו והאחד לו והאחד לכהן: **תלמיד ברב.** שלוש עליך רבי: **רב לתלמיד.** שלוש עליך: **עובדא הוי.** אין שניהם יכולין לומר שם מיעות הללו בשיעור זה: **כל אחד כתוך כדי דיבור של חבירו.** כשגמר זה כפירתו התחיל זה לדבר בתוך כדי שאילת שלום: **דלא כי האי פגא.** דלא כר' אלעזר ברבי שמעון: **המשביע עד אחד.** וכפר פטור העד מקרבן שבועת העדות: **מר סבר.** תנא קמא: **עד אחד כי אחי לשבועה אחי.** אם מעיד עליו שהוא חייב ממה אינו מחייבו ממון אלא שבועה לפיכך אין הגדתו משביעה: **ומ"ס לממונא אפא.** ודרש קרא הכי לכל עון ולכל חטאת כ) דהייני למכות ועונשין הוא דאינו קס אבל קס הוא לממון: **ופיסברא.** דמחייב ר' אלעזר בר' שמעון ממון על פי עד אחד וטעמא משום הכי הוא: **והאמר אביי הכל מודים בעד סוטה והכל מודים בעדי סוטה כו'.** ומפרש לה לקמן הכי יש עדות בסוטה שהכל מודים בה שהמשביע עד אחד חייב ויש עדות בסוטה שאף אם המשביע שניהן וכפרו פטורין ומחלוקת בעדי סוטה יש עדות בסוטה שנחלקו בה חכמים ורבי אלעזר ברבי שמעון במשביע את שניהן וכפרו במחלוקתן שנחלקו במשביע עד אחד דממון. ומפירושא דמילתא דאביי לקמן שמעינן דטעמא דרבי אלעזר משום דקסבר דבר הגורם לממון כממון דמי ועד אחד גורם לממון הוא שאילו הוא העיד היה מחייבו שבועה ורוב בני אדם אין נשבעין לשקר והיה משלם: **בעד עומאה.** אם הביא שני עדי קינוי שהתרה בה אל תסתרי עם פלוני ושני עדי סתירה שנסתרה עמו אחרי כן ויש עד אחד שנטמאת בסתירה זו והמשביע הבעל את העד להעיד ויפטר מכתובתה וכפר עדותו חייב דהא מפסידו ממון ממש: **דרחמנא היניה.** כדאמר במסכת סוטה (דף לא.) ואם העיד היה פוטרו מכתובתה והוחיל וכפר עדותו חייב: **ועד אין בה.** ודרשינן במסכת סוטה (שם:) כל מקום שנאמר עד שיפרוט לך הכתוב אחד וקאמר רחמנא ועד אין בה [במדבר ה] תרי אלא חד והיא לא נתפשה אסורה דעל כרחך היא לא נתפשה להתחייב עליה בא ולאוסרה: **והכל מודים בעדי סוטה.** שאפילו המשביע שניהם וכפרו פטורין: **בעדי קינוי דגורם דגורם הוא.** אף אם העדנוך עדיין אתה צריך לעדי סתירה וכשיבואו עדי סתירה אף הם אין מחייבין אותה להפסידה אלא גורמים הם שמביאין אותה לידי שתיית מים המארריס ושמא מירלת המים סוטה שנטמאת ותפסיד כתובתה: ומחלוקת

ואי ס"ד בב"ד מי מחייב. תימה דלמא קרא כי אתא לשבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חיטין ושעורין וכוסמין דתנא לקמן (דף לג.) דחייבין על כל אחת ואחת: **שבועה** שאין אנו יודעין לך עדות **טובא** הוי. דס"ד דלריך שתהא כפירה שייה תוך כדי דיבור של כפירה דאשאה ואם תאמר לימא כגון שהתחילו וסיימו בנא אחת אלא שאחד מייהר מעט יותר מחבירו וסיימו שניהם תוך כדי דיבור ויש לומר שאין רגילות כלל להעיד ב' עדים כאחת דתרי קלי לא משתמעי ל) אי נמי הוה מלי לשנויי הכי אלא שמתרץ האמת:

בתוך כדי דיבור של חבירו. פירוש רק שיתחילו תוך כדי דיבור של חבירו אע"פ שלא יהיו הכפירות תוך כדי דיבור ואם תאמר אמאי שני חייב לימא אני לא עשיתי כלום שכפר הראשון כבר ואילו היה חוזר בו תוך כדי דיבורו גם אני הייתי חוזר בי תוך כדי דיבורי ואומר ר"י דכיון שהעיד זה תוך כדי דיבור של ראשון משיב כאילו שניהם העידו בנא אחת בגמלוס ויכול גם הראשון לחזור ולהודות תכ"ד של עדות שני כמו השני ואין לשני יותר שהות לחזור מלראשון אלא לשניהם שוין ולכך אין השני יכול לתלות כלום במחזת הראשון:

הכל מודים בעד טומאה. ואין העד יכול לומר בלא עדות ע"י עדי קינוי וסתירה משתה ותמות ופטר בעלה מן הכתובה הרבה פעמים זכות תולה ונפסדת ע"י העד יותר ממה שנפסדת ע"י עדי סתירה משום דאיכא למימר שמא זכות יתלה לה ולא משיבי אלא גורמים: הוה

מ א מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' ה סמג לאוין רמח:
מא ב מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' יג:
מב ג מיי' שם פ"ב הל' יז ופ"כ מהל' עדות הל' ג ופ"מ מהל' אבל הל' ח ופ"ו מהל' מחלות הלכה ו ופ"כ מהלכות תמורה הלכה ד סמג עשין לו קו עושש"ע ח"ד סי' רלד סעיף לא לב ג. ומי' שם סעיף כה כה ושוש"ע מ"מ סי' פ סעיף ח בהגה ומי' רפא סעיף ז:
מג ד מיי' פ"כ מהל' שבועות הל' יז סמג לאוין רמח:
מד ה מיי' שם פ"ו הלכה יג:
מה ו מיי' שם הלכה ה:
מו ז מיי' פ"א מהל' טוען הל' ח סמג עשין פה טוש"ע מ"מ סי' מז סעיף ח:
מז ח מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ז:
מח ט מיי' שם הל' מ:
מט י מיי' שם הלכה ז:

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בִּפְקֻדּוֹן אוֹ בְתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא
2. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א
3. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדָע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: ויקרא ה ד
4. וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמְאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה: במדבר ה יג

מוסף רש"י

כדי שאילת תלמיד לרב. שלוש עליך רבי, כדלמרינן בפרק מרובה (עב.) כי לית ליה לר' יוסי כדי שאילת תלמיד לרב כו' (רשב"ם ב"ב קכט:).
משביע עד אחד. וכפר ואמר שבועה שאיני יודע לך עדות, פטור. העד מקרבן שבועת העדות, דהא לא הוה מקבל ליה לא הוה מחייב להאלן אלא שבועה, ואע"ג דאיכא לאיסור דלמא לא משתבע, גורם לממון פטור (ב"ק קה:).

רבינו חננאל

תניא כוותיה דשמואל וכן הלכתא אבל בפקדון אע"ג דלא שמע מפי התובע אלא הוא נשבע מעצמו חייב שנאמר וכחש בעמיתו כל דהו: השביע עליהן ה' פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין. מנא לן ואמר אביי (שאם) [שנאמר אם] לא יגיד ונשא עונו. אימתי נושא עון בזמן מגיד ל) במקום שמתחייב הנתבע ממון ומקשי רב פפא אימא גם השבועה עצמה אם לא חזא בב"ד לא יהו חייבין. ודחי' לא מצית למימר הכי דתניא לאחת לחייבו על כל אחת ואחת והתנן השביע עליהן ה' פעמים בב"ד וכפרו אין חייבין אלא אחת כו' אלא לאו ש"מ שבועה חוץ לב"ד כפירה בב"ד ש"מ: **מתני'** כפרו שניהן כאחד חייבין. פירוש אין חייבין שניהם אלא עד שיכפרו שניהם בבת אחת: והא אי אפשר לצמצם. אמר רב חסדא הא מני ר' יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם. דתנן בבכורות פרק ב' רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשים כאחת. ר' יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר הזכרים לה' וחכ"א אי אפשר לצמצם אלא אחד לו ואחד לכהן. ר' יוחנן אמר אפילו תימא רבנן הכא במאי עסקינן כגון שכפרו בתוך כדי דבור כדי שאילת שלום תלמיד לרב כל אחד ואחד בתוך כדי דבור של חבירו: **פיסקא** כפרו זה אחר זה הראשון חייב והשני פטור. מתני' דלא כר' אלעזר בר' שמעון דתניא המשביע עד אחד פטור ור' אלעזר בר' שמעון מחייב נימא כהא פליגי תנא קמא סבר עד אחד שלכך לשבועה הוא ראתא הלכך פטור. דהא ליתא הביעת ממון. ור' אלעזר

בר' שמעון סבר עד אחד לממון הוא דאתא: איני והאמר אביי הכל מודים בעד סוטה שחייב. בעד טומאה דכתיב ועד אין בה כו'. ואמרינן אלא כולי עלמא עד אחד לשבועה הוא דאתא ;בהא פליגי. תנא קמא סבר דבר הגורם לממון דמי ור' אלעזר בר' שמעון סבר כממון דמי: גופא אמר אביי הכל מודים במשביע עד סוטה ;כפר בו שחייב בעד טומאה דרחמנא אמר ועד אין בה כל שיש בה. והכל מודים במשביע עדי סוטה וכפרו שפטורין בעדי קינוי דהא גורם דגורם עדי קינוי גורמין לעדי סתירה ועדי סתירה גורמין לממון:

ל) נ"ל נושא עון בזמן שאיני מגיד כמקום שאילו מגיד כמתחייב המנבע ממון.

הוה ליה כגולן. משום דכל דבר מחזיקין ליה בחזקת מי שהיה בידו ואם היו שני עדים לא הוה מהימן למימר דידי חטפי השתא נמי כיון דמודה הוה ליה כגולן ומ"מ ויהמניה בשבועה דדידיה חטף מיגו דאי בעי אמר לא חטפי והוה מהימן בשבועה דכה"ג אמר בסוף המוכר את הבית (ב"ב דף ע:) גבי מפקיד אצל חבירו בשטר דנאמן לומר בשבועה המזרמי לך ולא מ"ל ליה היאך שטרך בידי מאי בעי במיגו דאי בעי אמר נאנסו נאמן בשבועה (א) ויש לומר דיבא לשקר בדבר שהעד מכחישו כדאשכחן בחזקת הבתים (שם דף לב: ושם) גבי רבא בר שרשום דקאמר לקוח בידי לא מצית אמרת דהא נפק עלה קלא דארעא דיתמי היא ואין אדם טוען בלון דבר שהקול מכחישו מיהו לריכא לטעמא דמחויב שבועה ואינו יכול לישבע דמשום דבלא שבועה לא היה חושש להכחיש את העד ואיכא מיגו אבל לישבע בדבר שהעד מכחישו זה ודאי קשה לו כמו בדבר שהקול מכחישו: **ואמר** מר חזרה שבועה למחויב לה. תימה דהוה ליה למימר (ב) ואמר יחלוקו דהכי הלכתא דאמר לקמן פרק כל הנשבעין (דף מז. ושם) עבד רב נחמן עובדא יחלוקו ועוד תימה דר' אבא הוא דאומר חזרה שבועה למחויב לה כדאמרינן התם מנסכא דהכא ומ"כ הוה ליה למימר הכל מודים בעד אחד וכשנגדו חשוד דמחייב כר' אבא:

שמע מינה משביע עדי קרקע חייב. קאי נמי אהכל מודים בעד סוטה:

אבל בפירה והודאה אימא לא. (ג) קשה תימה להר"ר יעקב דאורליינ"ש דכפירה והודאה שמעינן נמי מרישא דטעמא דכפר תוך כדי דיבור אף שני חייב משום דראשון נמי יכול לחזור ולעדיין ולהודות דאי נאו דיכול לחזור ולהודות שני אמאי חייב:

הא

ומחלוקת בעדי סוטה בעדי סתירה מר סבר דבר הגורם לממון כממון דמי וחייב ומר סבר אלאו כממון דמי ופטור הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה הכל מודים בעד אחד דר' אבא כהכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה דחשיד מאן אילימא דחשיד לוה דאמר ליה מלוה אי אתית אסהדת לי הוה משתבענא ושקילנא ולימא ליה מי יימר דמשתבעת אלא כגון ששניהן חשודין (ד) דאמר מר חזרה שבועה למחויב לה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם כהכל מודים בעד אחד דר' אבא (ה) דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דר' אמי הוה (ו) יתיב ר' אבא קמיה אזל אייתי חד סהדא דמיחטף חטפה מיניה אמר ליה אין חטפי ודידי חטפי א"ר אמי היכי לדייני דייני להאי דינא לישלם ליכא תרי סהדי ליפטריה הא איכא חד סהדא דמחטף חטף לישתבע כיון דאמר אין חטפי ודידי חטפי הוה ליה כגזלן א"ל ר' אבא (ז) הוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם אמר רב פפא הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב והכל מודים בעד מיתה שהוא פטור הכל מודים בעד מיתה שהוא פטור דאמר לה לדידה ולא אמר להו לבית דין (ח) דתנן (ט) האשה שאמרה מת בעלי תנשא מת בעלי תתיבם הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב (י) דלא אמר לדידה ולא אמר להו לבית דין שמע מינה משביע עדי קרקע חייב (יא) דלמא דתפישא מטלטלי: כפר אחד והודה אחד כו': השתא בזה אחר זה דתרוייהו קא כפרי אמרת הראשון חייב והשני פטור כפר אחד והודה אחד מיבעיא לא צריכא כגון שכפרו שניהן (יב) וחזר אחד מהן והודה בתוך כדי דיבור והא קא משמע לן דתוך כדי דיבור כדיבור דמי בשלמא לרב חסדא דמוקי לה לההוא כרבי יוסי הגלילי רישא אפשר לצמצם וסיפא איצטריך לאשמועינן דתוך כדי דיבור כדיבור דמי אלא לרבי יוחנן רישא תוך כדי דיבור סיפא תוך כדי דיבור תרתי למה לי מהו דתימא ה"מ כפירה וכפירה אבל כפירה והודאה אימא לא קמ"ל: היו שתי כיתי עדים כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה: (יג) בשלמא שניה תתחייב דכפרה לה ראשונה אלא ראשונה אמאי

הא

ומחלוקת בעדי סוטה. אותו מחלוקת שנחלקו חכמים ורבי אלעזר ברבי שמעון במשביע עד אחד של ממון באותו מחלוקת עצמו חלוקים הם במשביע שני עדי סתירת סוטה וכפרו דלרבי אלעזר דמחייב במשביע עד אחד דממון משום דבר הגורם לממון מחייב נמי בהני שאילו העידו שמא היו גורמין לה שתהא מודה מילאת בדיקת מים: **הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה.** מי שבעל דינו חשוד על השבועה וכופר לו ממון ועד אחד יודע בו והשביעו זה שיעיד וכפר שהוא חייב אזה אחד מן הנשבעין ונוטלין כדאמרינן בפ' כל הנשבעין (לקמן דף מד:). הלכך אילו העיד וחייב את החשוד שבועה היו ב"ד מגלגלין את השבועה על זה לישבע וליטול: **והכל מודים בעד דר' אבא.** במשביע עד אחד כעין מעשה דר' אבא דאמר לקמן שהוא חייב כדמפרש ואזיל: **מי יימר דמשכנעת.** ואכתי גורם לממון הוא דהוי ולרבנן פטור: **דאמר מר.** לקמן בפרק כל הנשבעין היכא דשניהן חשודין חזרה שבועה על המחויב אותה ומתוך שאינו יכול לישבע שהוא חשוד הוא משלם שהרי אז שבועה אז תשלומין מוטלין עליו. הלכך המשביע עד אחד היודע בדבר וכפר חייב העד קרבן שבועה שאם העיד נתחייב הלוה שבועה ואין כאן שבועה מאחר ששניהן חשודין אלא תשלומין: **נסכא.** חתיכת כסף מותך לשון (ישעיה מ) הפסל נסך חרש: **חטפי ודידי חטפי.** שלי חטפתי שאתה גזלתו ממני: **ליפטריה.** מלהחזירו שהרי אין כאן שני עדים ומיגו דאי בעי אמר לא חטפתי כי אמר נמי דידי חטפי נאמן: **איכא חד סהדא.** דחטפה מייה ואי הוה אמר לא חטפתי היה צריך לישבע להכחיש העד: **לישלם.** שאין כל החוטפין נאמנים לומר שלי גזלתי דא"כ אין לך גזלן שמשלם ואפילו יש עדים: **ליכא תרי סהדי.** דחטפה ואיכא למימר מיגו: **לשתבע.** שבועה שהעד מחייבו: **כיון דאמר אין חטפי.** הוה ליה כגזלן והמתחייב שבועה על פי עד אחד צריך לישבע על מה שהעד מעיד ואינו יכול לישבע שהרי מודה לדבריו: **בעד מיפס.** בעד אחד היודע באשה שמת בעלה והשביעתו שיעיד בה כדי שתטול כתובתה מן היורשים: **שהוא פטור.** ואע"ג שעד אחד נאמן בעדות זו והפסידה ממון בכפירתו: **כגון דאמר לה לדידה.** תוך לב"ד מת בעלך ולא אמר עדותו בב"ד כהשביעתו לפי שהיא יכולה לילך לב"ד ולומר מת בעלי ולא מהא לריכה לשום עד דמנן האשה שאמרה כו' והיא עצמה נאמנת: **ש"מ משביע עדי קרקע חייב.** לשון שאילה היא. מהכא נשמע דבצירא ליה לרב פפא שהמשביע עדים על עדות קרקע וכפרו שחייבים ולקמן (דף מז:) פליגי תנאי ואמוראי ועד אמיתה (ו) עד קרקע הוא שהחתובה אינה נגבית אלא מן הקרקע. ומשני דלמא הא דרב פפא דהוי תפסה מטלטלי דבעל מחייב ואם העיד זה עדותו היתה תופסתן בכתובתה: **השתא כזה אמר זה דתרוייהו כפרי.** דמאי למימר דראשון מה מועיל לן אם העדתין הלא כפר השני אפי' הכי אמרת הראשון חייב הואיל ועדיין לא כפר השני: **כפר האחד והודה אחד מיבעיא.** דהכופר חייב: **הא קמ"ל דתוך כדי דיבור כדיבור דמי.** ויכול לחזור וכי איצטריך מתני' אלו לאשמועינן חיובא דכופר אלא לאשמועינן דהשני פטור: **בשלמא לרב חסדא דמוקי לההיא.** דכפרו שניהן כאחת במלומנין וכו' יוסי הגלילי אתי לא אשמעינן תוך כדי דיבור כדיבור דמי איצטריך לאשמועינן הכא פטורא דשני לאגמורי לן דכדיבור דמי: **כפירה וכפירה.** כפר השני בתוך כדי דיבורו של הראשון אשמועינן ר"ש דהוי חשיב כאחת לחיוביה לשני ובקיפא אשמועינן כפר וחזר והודה בתוך כדי דיבור דיכול לחזור בו ועדות האחרונה עדות: **דכפרה לה לראשונה.** ואין לו עדים אלא אלו ונמצא שהפסידוהו בכפירתן:

הא

כתי עדים כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן ואקשינן בשלמא שניה חייבין דכבר כפרה לה הראשונה אלא ראשונה אמאי חייבין

מסורת הש"ס

(א) [לקמן מז.]. ב) לקמן דף מז. ג"ב דף לג.; ג) [ע' תוס' לקמן מז. ד"ה הוהן], ד) יבמות דף נב.: ודף קיד: עדיות פ"ח מי"ב, ה) [לקמן לז.], ו) בס"ח: מיתה,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הוה ליה וכו' וי"ל דיבא. ב"ב נחזקת הבתים דף לד מבואר בתוס' דמפקי דשפיר אמרינן מיגו בסה"ג והכי משמע בספר תרומת הדשן פי' שנ"ה דדברי התוס' אמתי אהדדי: (ב) ד"ה ואמר וכו' דהוה ליה למימר יחלוקו כל"ל ואינה ואמר נמתק: (ג) ד"ה אבל וכו' קלת מימה. ב"ב והר"ן מיכן קושיא זו ע"ש:

מוסף רש"י

היכי לדייני דייני להאי דינא. שאילו היו שנים מעידים אותו שחטוף, היינו מחייבין אותו לשלם, שאין אדם נתמן לחטוף דבר מיד מבירו ואומר שלי אני חוטף אלא אם כן יש לו עדים, דהשתא ממון על חזקתו הוה המוחזק בו אין אדם יכול להוציאו ממנו בלא ראיה, והחוטף ממנו גזלן גמור ואי נמי לא היה כאן עד אחד שחטף, כי אמר נמי חטפי ודידי חטפי מהימן, מינו דאי הוה בעי הוה אמר לא חטפי, שהרי אנו רואים אותו מוחזק בממון, אי נמי כי איכא חד עד שחטף אילו היה זה מכחישו ליכא לא חטפתי היה נשבע שלא חטף להכחיש את העד, דעל אחד קם הוא לשבועה, וכו' דכיון הללו היה הדין פשוט, אבל הכא דאיכא על אחד שחטף וזה אינו מכחישו אלא מודה שואלי חטף ודידיה חטף, היכי לדייני דייני להאי דינא (רשב"ם ב"ב לד:). לישלם. הכא מודה לחטף ולא כל הימנו של כל חוטף לומר שלי חטפתי, **ליכא תרי סהדי.** ומיגו דאי בעי למימר לא חטפי, מהימן נמי למימר דידי חטפי (לקמן מז:). **ליפטריה.** משום האי מיגו, הא איכא חד סהדא. ואי אמר לא חטפתי היה בעי לאשמועינן להכחיש את העד (שם), לישתבע. את השבועה שהעד מחייבו אינו יכול, דהא מודה לחטף והעד מחייבו לישבע שלא חטף, וגבי הך שבועה הוא פטור דכגזלן אצל כל שבועות, והא ליכא למימר לישבע דדידיה חטף, שאין זו שבועה המוטלת עליו (שם). **מת בעלי תנשא.** אם אין כאן יבום (יבמות צג:).

הא קיימא שניה. ומה הפסידוהו הראשונים: **קרובים בנשותיהם.** נשאו שתי אחיות ואינן כשירין בעדות אחת נמצא שלא היה לו עדות כשכפרה ראשונה אלא הס לבדם. וכי תימא למה לי למתניה אינטריך כגון ששתי האחיות הללו גוססות: **למיתה.** הוו להו כאילו מתו ופטר את ראשונה דהא קיימא כת שניה: **קמ"ל דשתא מיהא הא לא שכיב.** ולימדך שהגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו[1] ואף על פי שרוכן למיתה: **מתני' תשומת יד.** הלוואה ששם בידו ממון: **ואבידה.** שמצא אבידה: **חטין ושעורין וכוסמין כו'.** ריש משמועינן מין אחד ותביעות חלוקות ומיפא משמועינן תביעה אחת כולה פקדון ומיינן חלוקין: **ושהכני בני.** הכאה שאין בה חבורה שאינו חייב עליו מיתה שהמכה אביו אינו חייב אא"כ עשה בו חבורה[2] וכיון דליכא מיתה ליכא ממון דגוסס: **ושחכל בי חבירי.** משום יוה"כ נקט ליה דאע"ג דענוש כרת חייב ממון. והיך דלעיל נקט משום חצי נזק כדמפרש בגמרא א"נ לאשמועינן דהמשביע עדי קנס חייבים. ושהכני בני נקט לאשמועינן דהואיל ואין בה חבורה אין בה מיתה וחייב ממון: **גמ' דר' אלעזר בר"ש.** בפרק מרובה (ב"ק דף עה.): **יבואו עדים ויעידוהו.** ויתחייב ואינו נפטר בהודאה דאשונה דכי אמרי' מודה בקנס פטור דנפקא לן ב"ק (דף מד:) מאשר ירשיעון אלהים[3] פרט למרשיע את עצמו ה"מ היכא דלא אתו עדים אבל אם אתו עדים קנס אפומיה דידיה אכל אתו שהדי בתר הכי משלם: **לא תיבעי לך.** דחייבין שהרי הפסידוהו בכפירתן: **כי תיבעי לך כו'.** זה השביעון קודם שהודה בעל דין ואם העידוהו היה מתחייב ומיהו הא מיבעיא לן אי מיחייבי או לאו משום דאיכא למימר קנס לאו ממון גמור הוא דהא אי הוה מודה מיפטר לגמרי ואיכא למימר נמי כל כמה דלא אודי ממון הוא: **ורבנן דהחם כמאן סבירא להו.** הש"ס פריך עלה דהא בעיא ורבנן דהתם דפליגי במודה בקנס דבעי' להא בעיא אליבייהו כמאן סבירא להו בחידך פלוגתא דאיפלגו לעיל רבנן ור' אלעזר בר"ש במשביע עד אחד: **אי כר"א בר"ש.** סבירא להו בהא דדבר הגורם לממון כממון דמי מאי מספקא לן במשביע עדי קנס א"נ לאו ממונא הוא בגיר מגורם לממון לא הוי דהא כי לא מודה משלם ממון ותפשוט לך דמיחייבי קרבן שבועה משום גורם לממון: **אלא כרבנן דהכא כו'.** הכי מבעיא לן אי רבנן דהתם דפטרי במודה בקנס ואח"כ באו עדים סבירא להו כרבנן דהכא דגורם לממון לאו כממון דמי קנס קודם הודאה מאי מדמית ליה לממון או גורם לממון מי אמרינן כיון דאי הוה מודה קודם עדים מיפטר עולמית אין זה ממון: **או דלמא השתא מיהא.** כשמשביע זה את העדים לאו אודי ואי הוה מסהדי הוו מחייבי ליה ואין זה גורם לממון אלא ממון גמור: **הניחא למ"ד כו'.** פלוגתא היא בב"ק (דף עו.) ובכתובות (דף מא.): **חצי נזק גרורות.** כגון שהיה מהלכת בדרך דקרן תמה וה"ל לשלומי נזק שלם הלכה למשה מסיני הוא לחצי נזק וההוא חצי נזק ממונא הוא דהא לאו תולדה דקרן הוא: **משום בושת ופגם.** דהא איכא ממון דקנס דבר הקלוב בתורה כגון ל' של עבד בין עבד יקר בין עבד זול וכן ג' של אונס ושל מפתה שוים בכל הנשים אבל בושת הכל לפי המביים והמתביים [נתובות מ.] לכן הוי ממון וכן פגם. [4]בתולה כתובתה מאתים ובעולה מנה: אלא כיון דתרלת כולה מתני' בממון: **מאי קמ"ל.** נימא אחת לו שתים ונשתוק: **רישא קמ"ל דחצי נזק גרורות ממונא הוא.** ואיידי דתנייה הא תנא בהדי' תשלומי ד' וה' ואונס ומפתה דממון שאין משתלם בראש ואין משתלם בראש ודכוותה משנין בשמעתא קמייתא דסנהדרין (דף ג.): **סיפא קמ"ל.** שחכל בי חבירי ביום הכפורים או הדליק נדישי לאפוקי מדר' נחוניא דאמר המתחייב כרת פטור מן התשלומין ואיידי דתנן להך תנא בהדייהו שהכני בני דקרובה לגד מיתה ואשמועינן דהואיל ואינו חייב מיתה בהכאה אלא חבורה חייב בתשלומין שהוציא

[1] א) לקמן דף לז:, ב) [עם ערכין יח. קידושין עח: גיטין כח.], ג) רש"ל מ"ז [והרא"ש סוף פרק אלו מנגלמין סי' לז מקיים גרסת זון], ד) [ל"ל ותעידוהו וכ"ה במשנה שבמשניות], ה) [ב"ק עה.], ו) [לעיל לב. וש"נ], ז) [כתובות מא. ב"ק טו. סנהדרין ג.], ח) ב"ק ג: [עה: כתובות מא:], ט) פסחים כט. לב. מגילה ל. מגילה ז: [תוספתא ב"ק פ"ז תוספתא מגילה פ"ח], י) [שמות פ"א ה"ח], כ) [סנהדרין פה:], ל) [שמות כב], מ) [ע' תוי"ט שמות ע"ז], נ) שיך לע"ב,

הגהות הב"ח

(א) גמ' השתא מיהא לא שכיב. נ"ב לפי דברי התוס' משמע דלא גרס' לה: (ב) שם אליבא דר' אלעזר בר"ש דאמר יבואו עדים ויעידו לא תיבעי לך כי תיבעי:

גליון הש"ס

גמ' רוב נוספין לשיתה קמ"ל. עי' בהרא"ש סוף מ"ק:

מוסף רש"י

קרובין בנשותיהן. נשואי שתי אחיות, דהכא שעמא לא חזו לאקדוה, ואם תאמר למה לי למיתנא, אינטריך כגון שהיו נוספות בשתה שעה (לקמן לז:). מהו דתימא. קיימא לן רוב נוספות למיתה והוו להו כמתות, והוה ליה ממון שם עליו עדים דלא מחייב לאשורה, קמ"ל. השתא מיהא לא שכיב, ואף על גב דרוב נוספין למיתה, כל זמן שלא מת אי הוא לכל דברים (שם). פלגא נזקא. שחייבה תורה שור תם (כתובות מא.) ממונא. דין הוא שישלמנו ואינו קנס, ונפקא מינה דאי מודה מקמי דאתו סהדי לא מיפטר (ב"ק מו.) דקסבר שתם שוורים נגמרים הם ומדינא כולהו בני לשלומי דהוה ליה למינטרים, וכאמנא הוא דחם עליה (סנהדרין ג.). בחצי נזק צרורות. דמשתלם בחזק בהמה בתהלכת, והתתה צרורות בתמתת רגליה והזקה, דתנן בב"ק (ח.) דמשלמת חצי נזק, וכהכוח חצי נזק קי"ל בב"ק דהלכתא גמירי לה מסיני שהוא תולדה של רגל ופטורה בדה"ר כי רגל, ומוקי רגל לאו קנסא הינהו אלא ממונא, שהרי מועדת מתחילתה, יגני צרורות הוא דלקיל דממונא, וכיון דממונא הוא משלם על פי עצמו (כתובות מא.). ר' נחוניא בן הקנה היה עושה יוה"כ כשבת לתשלומין. המדליק נדיש ביוה"כ ומתחייב כרת, פטור מן התשלומין כאילו הדליקו בשבת שהוא מתחייב בנפש מיתה כ"ד דפטיש לן דפטור מלשלם, כדכתיב (שמות כא) ולא יהיה אסון עונש יענש, הא אם אסון יהיה לא יענש, אלא יוה"כ שמיתתו בידי שמים שנכרתים מיד ובניו אסון הוא קרוי, שנאמר (בראשית מב) וקרהו אסון, הלכך פטור מלשלם (פסחים כט. ועי"ש לב. וחגיגה ו: וכתובות ל.).

[2] ב) [ל"ל מחלתו לו פוטר בפסלות וכ"ה בב"ב דף קכח

[3] א מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' טו: נח ב ג מיי' שם פ"ט הל' טו:

[4] נט ד ה מיי' שם הל' טז: ס ו מיי' שם הל' ה: סא ז מיי' פ"ג מהל' נגיפה הל' ח סמג עשין עא עמ"מ מי' שמח: סב ח מיי' פ"ט מהל' שבועות הל' ד: סג ט מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הל' ז וס"ה מהלכות סנהדרין הל' ט סמג עשין סז לז טוש"ע ח"מ סי' ח סעיף ח: סד י מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הל' ז וס"ב שם הלכה ב וס"ה מהל' סנהדרין הל' ט סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף יח וסי' שלו סעי' ג: סה כ ל מ מיי' פ"ט מהל' שבועות הל' ה:

רבינו חננאל

הא קיימא שניה ופריק רבינא כגון שהיתה שניה בשעת כפירת הכת הראשונה קרובין בנשותיהן לתובע או לנתבע שלא היו ראוין לעדות והיו נשותיהן גוססות באותה שעה. מהו דתימא רוב גוססין למיתה וכיון שהן גוססות כאילו מתו כבר וכת השניה כשרין לעדות הן: קמ"ל השתא מיהא הא לא כתו. ומשכחת לה כגון שראו עדות זו והן רחוקין שדיו כשרים ונתקרבו ונפסלה עדותן כל זמן שהן קרובין ואם מתו נשותיהן ונתרחקו חזרו לכשרותן וכשרין הן להעיד העדות שהיתה מסורה בידם קודם שנתקרבו. דגרסינן בערכין פרק השן יד בנודר (דף יז:) אלא מעתה דהוא עד עד שיהא כשר מתחלתו ועד סופו בעינן. וכי תימא הכי נמי דהתניא היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פקח ונתחרש פיתח ונסתמא שפוי ונשתטה פסול. עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו בתו פקח ונתחרש וחזר ונתפקח פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר. זה הכלל תחלתו וסופו בכשרות כשר [1] תחלתו וסופו בפסלות פסול ופרקינן שאני התם דכתיב או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו (אם לא יגיד) בראיה והגדה תלה רחמנא והאיכא: **מתני'** משביע אני עליכם כו' שיש לי ביד פלוני פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה. [נו"ר]: **גמ'** איבעיא להו משביע עדי קנס מהו. אליבא דרבנן דאמרי מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור. וכרבנן דאמרי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי. ת"ש משביע אני עליכם אם לא תבואו והעידוני שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק כו' ואוקימנא בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא: שאנס איש פלוני ופתה את בתי כו'. אוקימנא משום בושת ופגם. מאי קמ"ל כולה ממונא הוא [כו']: ת"ש משביע אני עליכם אם לא תבואו והעידוני

[1] ג) [ל"ל מחלתו לו פוטר בפסלות וכ"ה בב"ב דף קכח

הא קיימא שניה אמר רבינא כו'. ות"ת ומאי פריך הא בריש שבועת הפקדון (לקמן דף לז.) פריך הכי לרבה דאמר הכופר בממון שיש עליה עדים פטור ממתני' דהכא אלא דאשאנה אמאי הא קיימא שניה אלמא הכופר במלוה שיש עליה עדים חייב ורבה איתותבה התם וא"כ אמי פריך הא בריש וי"ל דאע"ג דכופר במלוה שיש עליה עדים ואיתותבה קמן מצריכא לן דחייב דאע"ג דכרבה לקמן מ"מ היכא דקיימי עדים קמן ס"ל להש"ס דחשיב כפירת דבריה בעלמא ואע"ג דבלאו מילתא דרבה הוצרך רבינא לשנויי כאן כגון שהיו קרובים בנשותיהן כו' מ"מ פריך מינה לקמן לרבה דאי לאו דרבה ה"מ למידחי דאפילו קיימי עדים קמן חשיב כפירה:

קרובים בנשותיהם. כגון שבשעת דאמרי העדות היו דאמרי דבעינן תחלתה וסופה בכשרות כדאמרינן בפרק י"נ (ב"ב דף קכח. ושם) וההוא דחזקת הבתים (שם דף מג. ושם) דבני העיר שנגנב ס"ת שלהן אין דנין בדייני אותה העיר דפריך ולסלקו בי תרי מיניהו ולדייני אע"ג דאין תחלתן בכשרות אין לדמות פסול דמחמת שנוגעין בעדות לפסול דקורבה או לשאר פסולין: **קא משמע לן.** אין לפרש קמ"ל דאין רוב גוססין למיתה דבהדיא מוכח בפ' כל הגט (גיטין דף כח.) דרובן למיתה אלא פירוש אע"ג דרוב גוססין למיתה השתא מיהא לא שכיב: **או דלמא השתא מיהת הא לא אודי.** תימה דתפשוט ממתניתין דס"פ שבועת הפקדון (לקמן דף לח:) דאמרינן ופתח את בתי ר"ש פוטר משום דאינו משלם קנס ע"פ עצמו ואפילו רבנן לא מחייבי אלא משום דקסברי בושת ופגם קתבע ושבועת העדות מינה ילפינן מג"ש דתחנה דעיקר שבועת העדות דמיירי בתביעת ממון לא גמרה אלא משבועת הפקדון ולאו פירכא היא דלקמן גבי שבועת הפקדון טעמא משום דלא כפר ליה ממונא שלא היה מתחייב בהודאתו כדאמרינן לקמן אבל הכא בשבועת העדות הוי כשאר ממון שאם היו מעידין היה מתחייב בהודאתו כדאמרינן לקמן שאם היו מעידין היה מתחייב הנתבע כממון אחר:

[2]ושאנם איש פלוני או פתה את בתו. פי' בקונט' די"מ בתו של עצמו וטעמא דפטורין משום דאיכא חיוב מיתה ואי אפשר להעמידו דאפילו בלא חיוב מיתה מאן קתבע השתא

[3]מהו דתימא דאמר רבינא כגון שהיתה שניה בשעת כפירת ראשונה קרובין בנשותיהן ונשותיהן גוססות **[4]רוב גוססים למיתה** קמ"ל **(ה) (השתא מיהא לא שכיב): מתני' [5]משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני** שיש לי ביד פלוני פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה שבועה שאין אנו יודעין לך עדות אין חייבין אלא אחת **[6]שבועה שאין אנו יודעין** שיש לך ביד פלוני פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה חייבין על כל אחת ואחת **[7]משביע אני עליכם אם לא תבואו [8]ותעידוני** שיש לי ביד פלוני פקדון חטין ושעורין וכוסמין שבועה שאין אנו יודעין לך עדות אין חייבין אלא אחת **[9]שבועה שאין אנו** יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חטין ושעורין וכוסמין חייבין על כל אחת ואחת **[10]משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני** שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה ושאנם איש פלוני את בתי ופתה את בתי ושהכני בני ושחכל בי חבירי ושהדליק את גדישי ביוה"כ הרי אלו חייבין: **גמ' [11]** איבעיא להו משביע עדי קנס מהו אליבא דר' אלעזר בר"ש **(ו) לא תיבעי לך [12]דאמר יבואו עדים ויעידו כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי [13]מודה בקנס** ואחר כך באו עדים פטור ורבנן דהתם כמאן סבירא להו אילימא כר' אלעזר בר"ש דהכא הא קאמר **[14]** דבר הגורם לממון כממון דמי אלא כרבנן דהכא דאמרי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי מאי כיון דאילו מודה מיפטר **[15]**לאו ממונא קא כפר ליה או דלמא השתא מיהא לא אודי תא שמע משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק והא חצי נזק **[16]**קנסא הוא כמ"ד **[17]** פלגא נזקא ממונא הניחא למ"ד פלגא נזקא ממונא אלא למ"ד קנסא מאי איכא למימר **[18]**בחצי נזק צרורות **[19]**דהלכתא גמירי לה דממונא הוא ת"ש תשלומי כפל **[20]**משום קרנא ותשלומי ד' וה' **[21]**משום קרנא שאנם איש פלוני ופתה את בתי **[22]**משום בושת ופגם מאי קמ"ל כולה ממונא הוא רישא חדא קמ"ל סיפא חדא קמ"ל רישא חדא קמ"ל דחצי נזק צרורות ממונא הוא סיפא חדא קמ"ל ושהדליק את גדישי ביוה"כ לאפוקי מאי לאפוקי מדר' נחוניא בן הקנה **[23]**דתניא ר' נחוניא בן הקנה היה עושה יוה"כ כשבת לתשלומין מה שבת כו' ת"ש משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שהוציא

עין משפט
נר מצוה

סו א מיי׳ פ״י מהל׳ שבועות הל׳ ג:
סז ב מיי׳ שם הל׳ ד:
סח ג ד מיי׳ פ״ג מהל׳ שלוחין הל׳ ו׳ סמג עשין פג טוש״ע מ״מ סי׳ קכג סעיף ג:
סט ה מיי׳ פ״ע מהל׳ שבועות הל׳ ג:

מוסף רש״י

לא כתבינן אורכתא אמטלטלי. דהיאל ואינן נענין מימוי כשיקבל, שמא אין נידי מטל זה כלוס ומתימי סהדי אשיקרא (בכורות נוס׳).

רבינו הננאל

שהוציא פלוני שם רע על בתי חייב אם הודה מעצמו פטור. ופרקינן הא מני ר׳ אלעזר בר׳ שמעון היא דאמר יבואו עדים ויעידו והכי קאמר לא משכחת לה דהודה מעצמו דפטור אלא היכא דליכא עדים כלל: **מתני׳** משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאני כהן שאני לוי שאני בן גרושה כו׳. **גמ׳** ואקשינן טעמא דמשביעין ראיש פלוני כהן הא המשביע עדים להעיד כי מנה לפלוני ביד פלוני חייבין והתני עד שישמעו מפי התובע. ואוקמה שמואל בבא בהרשאה: אינו והאמרי נהרדעאי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי. ופרקינן הני מילי דכפריה. אבל היכא דלא כפריה כתבינן וזו השמועה עוד במרובה: ת״ר מנין שאין הכתוב מדבר שחייבין קרבן על שבועת הערות אלא בתביעת ממון. נאמר כאן אריים שנאמר והוא עד או ראה או ידע ונאמר להלן בשביעת הפקדון אריים. או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו. מה להלן בפקדון אינו מדבר אלא בתביעת ממון אף אריים שבשבועת העדות אינו אלא בתביעת ממון אריי דרוצה יוכיחו דכתי׳ אי באיבה הכהו וימות אי בשליך עליו כל כלי וגו׳ או בכל אבן וגו׳ שהן כלא תביעת ממון וחזינן אריי דרוצה אין בהם שבועה אבל אריי העדות וארי הפקדון יש בהן שבועה: והא סוטה דכתיב בה אריים שנאמר אי עבר עליו רוח קנאה כו׳ ויש עמהן שבועה ומדברים שלא בתביעת ממון כו׳

שהוציא איש פלוני שם רע על בתי חייבין הודה מפי עצמו פטור הא מני ר׳ אלעזר בר׳ שמעון היא דאמר [6]יבואו עדים ויעידו אימא סיפא הודה מעצמו פטור אתאן לרבנן כולה ר׳ אלעזר בר׳ שמעון היא וה״ק לא משכחת לה הודה מפי עצמו דפטור אלא היכא דליכא עדים כלל והודה מעצמו: **מתני׳** [8]משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידו שאני כהן שאני לוי שאני בן גרושה שאיש פלוני לוי שאינו בן גרושה שאינו בן חלוצה [9]שאנס איש פלוני את בתו ופתה את בתו ושחבל בי בני ושחבל בי חבירי [10]שהדליק גדישי בשבת הרי אלו פטורין: **גמ׳** טעמא דאיש פלוני כהן דאיש פלוני לוי הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין הא קתני סיפא [11]עד שישמעו מפי התובע אמר שמואל בבא בהרשאה [12]והאמרי נהרדעי [13]לא כתבינן אורכתא אמטלטלי [14]ה״מ היכא דכפריה אבל לא כפריה כתבינן ת״ר מנין שאין הכתוב מדבר אלא בתביעת ממון ר׳ אליעזר אומר נאמר כאן [1]אואין ונאמר להלן [2]אואין מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון אף כאן [15]אינו מדבר אלא בתביעת ממון [3]אואין דרוצה יוכיחו שהן אואין ומדברים שלא בתביעת ממון דנין אואין שיש עמהן שבועה מאואין שיש עמהן שבועה ואל יוכיחו אואין דרוצה שאין עמהן שבועה [4]אואין דסוטה יוכיחו שהן אואין ויש עמהן שבועה ומדברים שלא בתביעת ממון דנין אואין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן מאואין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן ואל יוכיחו אואין דרוצה שאין עמהן שבועה ואל יוכיחו אואין דסוטה שאע״פ שיש עמהן שבועה יש עמהן כהן ר״ע אומר [5]והיה כי יאשם לאחת מאלה יש מאלה שהוא חייב ויש מאלה שהוא פטור הא כיצד תבעו ממון חייב ד״א פטור ר׳ יוסי הגלילי אומר הרי הוא אומר [6]והוא עד או ראה או ידע בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה ובידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר ראיה בלא ידיעה כיצד מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני יבואו פלוני ופלוני ויעידו זו היא ראיה בלא ידיעה ידיעה בלא ראיה כיצד מנה הודיתה לי בפני פלוני ופלוני יבואו פלוני ופלוני ויעידו זו היא ידיעה בלא ראיה ר״ש אומר חייב כאן וחייב בפקדון מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון ועוד ק״ו מה פקדון שעשה בו נשים כאנשים קרובים כרחוקים פסולים ככשרים וחייב על כל

המתקיימת כו׳. ואין לך עדות בזו בלא זו אלא בתביעת ממון כדמפרש ואזיל: **מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני.** הם רואו שמניתים לך אבל לא הודעתים אם הם מתנה או הלואה או פרעון ואמר לו הלה יבואו פלוני ופלוני ויעידו שמנית לי בפניהם ואני פורע לך: ואינו

שהוציא פלוני שם רע על בתי. ואמר בב״ד לא מצאתי לבתך בתולים ונמצא בדאי ולא הספקתי להעמידו שם בדין לתובעו קנס של מאה כסף: **הודה מפי עצמו.** בב״ד זה שהוציא שם רע בב״ד אחר פטור. קס״ד השתא דאפילו בזו עדים לאחר שהודה קאמר פטור וקתני המשביע את העדים קודם הודאה חייבין אלמא משביע עדי קנס חייבין: **הא מני ר״א בר״ש היא.** ואליביה לא אצטריך לי דלדידיה הוי קנס ממון כיון דלא מיפטר בהודאתו: **אתאן לרבנן.** קושיא היא. ומשני כולה ר׳ אלעזר בר׳ שמעון היא והאי דקתני הודה מפי עצמו פטור לאו שבזו עדים אחר הודאה קאמר אלא בהודאה בלא עדים וטעמא הוא דקא יהיב למילתיה מש״ה העדים חייבין משום דממונא אפסדוה דאין מודה בקנס פטור אלא כל זמן שהודה מפי עצמו אבל אם בזו עדים אחרי כן חייב הלכך ממון גמור הוא: **מתני׳ שאני כהן כו׳ פטורין.** כדמפרש בגמ׳ שאין הענין מדבר אלא בכפירת ממון: **שאנס איש פלוני את בתו של פלוני.** שאנס ראובן בתו של שמעון ובתו דקתני איש פלוני דלעיל קאי דתנא לעיל מינה שאיש פלוני כהן או לוי ואינו בן גרושה ועליה קאי או שהשביעו שאנס איש פלוני את בתו של ראובן דאיריגן ביה עד השתא: **פטורין.** דבעינן שישמעו מפי התובע ואצטריך למיתנייה משום דמוקמינן לה בבא בהרשאה אפ״ה אינו בעל דינו בזו כשאר ממון דמילי דלא מעא לידיה מעולם לא מצי למכתב הרשאה עילויה: **ושחבל בי בני.** חבלה היא חבורה: **פטורין.** שאין כאן הפסד ממון שאם העידו היה הבן מתחייב מיתה ולא ממון: **ושחבל בי חבירי ושהדליק את גדישי בשבת.** שחבל בי בשבת או הדליק גדישי בשבת דתרוייהו חיוב מיתה ניתנו פטורין. וי״מ שאנס איש פלוני ופיתה את בתו האב הכא על בתו וטעמא דפטורין משום דאיכא חיוב מיתה ואף אני כן שמעתי וא״א להעמידה דאפי׳ בלא חיוב מיתה נמי מאן קא תבע השתא אם אנסה אחר כיס לן בושתה ופגמה וקנסה לאביה [8] אנסה אביה קנס בעי לשלומי לה בתמיה: **גמ׳ הא קתני סיפא עד שישמעו מפי התובע.** דקתני סיפא שלא בעל כו׳ עד שישמעו מפי התובע: **בבא בהרשאה.** שמינהו אפטרופוס על כך הלכך אי תביעת ממון היא הוי מחייבי: **אורכתא.** הרשאה. ולשון שולטנות הוא כמו (נ״ב דף קסד:) בשבת פלוני אורכן שלטון אף כאן אורכתא השלטה שהשליטו על בעל דינו לתובעו: **אמטלטלי.** לפי שאינו בעין והעדים מעידין על מה שכתוב מחמת שיש לי בעל פלוני כך וכך: **היכא דכפרי׳.** שכבר נשמע שהנתבע כפרן דהשתא מחזי כשיקרא שתמנו על מ״ש זה שיש לי בעל פלוני כך וכך: **מנין שאין הכתוב.** דשמיעת קול מדבר אלא בעדות תביעת ממון: **נאמר כאן אואין.** או ראה או ידע: **ונאמר להלן אואין.** בשבועת הפקדון בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק: **אואין דרוצה.** או באיבה הכהו או שליך עליו בלדיה: **אואין דסוטה.** או עבר עליו רוח קנאה או איש אשר תעבר עליו וגו׳: **ויש עמהן שבועה.** והשביע הכהן את האשה (במדבר ה׳): **הא כילד.** יש תביעה שהוא חייב כו׳ ולקמיה [נד.] פריך איפוך אמא: **בעדות** כמדבר לה אמתי בעדות בזו בלא זו אלא בתביעת ממון כדמפרש ואזיל: **מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני.** הם רואו שמניתים לך אבל לא הודעתים אם הם מתנה או הלואה או פרעון ואמר לו הלה יבואו פלוני ופלוני ויעידו שמנית לי בפניהם ואני פורע לך: ואינו

מסורת הש״ס

א) [ב״ק עה.], ב) [נ״ל ושהדליק וכ״ל במשנה במשניות], ג) [לקמן לה.], ד) כ״ק דף ע. בטוחות דף מט., ה) [כתובות מא.], ו) [נ״ל נב״ק נ.], ז) [נ״ל נב״ק ע.], ח) רש״ל מ״ז, ט) [ובב״ק ע. תוס׳ מוס׳ נזה].

תורה אור השלם

1. ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו: ויקרא ה א
2. נפש כי תחטא ומעלה מעל ביי וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו: ויקרא ה כא
3. (כב) ואם בשנאה יהדפנו או השליך עליו בצדיה ויָמת: (כא) או באיבה הכהו בידו ויָמת מות יומת המכה רצח הוא גאל הדם יָמית את הרצח בפגעו בו:
במדבר לה כ-כא
4. ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והוא נטמאה או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה: במדבר ה יד
5. או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והעמיד את האשה לפני יי ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת: במדבר ה ל
6. והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה: ויקרא ה ה

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ [נע״ל ד״ה ושמנם וכו׳ לשלומי לה בתמיה ומלה: (ב) בא״ר קיפא אמעני׳. נ״ב וליכא לאקשויי דיפא למה ליה לאיכא למימר לא זו אף זו קתני אף קשה אמאי פריך מדקתני סיפא עד שישמעו מפי התובע מריבא גופה ה״ל לאקשויי וי״ל דיפא ליה לאקשויי מסיפ׳ דתני בה בהדיא עד שישמעו מפי התובע:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה היכא ובו׳ דקרקע אינה נגזלת וכמ״ד המשביע עדי קרקע חייב. תמיהני הא מדמגילה דלמ״ד אין קרקע נגזלת דברים בללי ופרטי ס״ל בולהי דהמשביע עדי קרקע פטור ועכ״ג:

מוסר אביו ומאמו ולא שמע בקולם ויסרום ולא יוסיף עוד לשמוע אליהם ונתן אביו ואמו אותו אל זקני עיר ואל שער מקומו ואמרו אל זקני העיר בנו זה מרה ומורה הוא לא יכין לקול אבינו ולקול אמנו זולל וסבא הוא ויסקלוהו כל אנשי עירו באבנים ומת ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו:

ואינו חייב אלא אחת בפני כ"ד. אם השביעם בב"ד: שלא עשה בו מושבע. מפי אחריס כנשבע עצמו. ולקמן מפרש לה לטולה: או לא ביטוי. לו נפש כי תשבע לבטא להרע או להיטיב: שכן פחטא מפחטא. בשמיהם כתיב * מחטא לג"ש: חטאת חטאת.

עדות וביטוי בחטאת אבל שבועת הפקדון באשם: **שכן חט"א כמו"ד שבעי"ם וכפרי"ם [ועברי"ם]**. סימן הוא. שכן חטא תחטא מתחטא ובשניהן חייב על המזיד אבל ביטוי כתיב בה ונעלם: **תבעיה וכפריה.** עדות ופקדון באין ע"י טענה וכפירה מה שאין כן בשבועת ביטוי: **ועבריה.** עדות ופקדון שאיהו השבועות לשעבר אבל ביטוי עיקרה להבא: **חטא"ם שירד"ם לחומ"ם.** סימן הוא. עדות וביטוי שניהן בחטאת ובעולה יורד ואין בהם חומש לאפוקי פקדון שהוא באשם ובקרבן קנוא ומוסיף עליו חומש בלבד כתיב (ויקרא ה) ושילם אותו באשמו ומשמיו יוסף עליו: **אחואין דר"א סמיך.** דאינו אלא בתביעת ממון ואתביעת ממון גופה קאמר יש מהן שהוא חייב ויש מהן שהוא פטור: **מאי ביניייהו.** הי ניהו תביעת ממון דפטור ר"ע ומחייב בהו ר"א: **לר"א חייבין.** דגבי השבת גזילה שמעי' ליה לקמן (דף לו:) דמיחייב השבה על גזילת קרקע וקס"ד דהוא הדין לשבועת הפקדון או לשבועת העדות: **ולר' יוחנן דאמר משביע עדי קרקע פטור אפי' לר"א.** וכן לשבועת הפקדון לקמן היא כפי שבועת הפקדון (שם): **אילא ביניייהו עדי קנס.** לר"א חייבין וכן בשבועת הפקדון דשמעינן ליה (שם) דדרים פרשת שבועת הפקדון בריבוי ומיעוטי גבי והשיב את הגזלה[ה]. והא דאמרינן בכתובות (דף מב.) גבי פקדון יצאו אלו שהם קנס דלא כר"א: **לימא ר' יוסי הגלילי.** דאמר אין עדות מתקיימת אלא בראיה וידיעה חוץ מעדות ממון: **ליה ליה דרבי אחא.** דדאין ומחייב בדמי כגון גמל האוחר בין הגמלים דמחייב ליה בלא ראיה בדדמי: **האוחר.** בוטנו ברגליו. ולי נראה בשבא ליזקק לנקיבה הוא נלחם ומכה ברגליו גמלים שסביבותיו ולשון אוחר נופל בתשמיש גמלים דתניא בבכורות (דף ח.) גמל אחור כנגד אחור: **דאי אית ליה דר' אחא.** דדאין בדדמי: **דיני נפשות נמי משכחת לה.** דמתקיימת בלא ראיה כגון הא דשמעון בן שטח דאי דיינת ליה בדיני ממונות גבי גמל משוס בידוע שזה הרגו ה"נ בידוע שזה הרגו: **אלא ראיה בלא ידיעה היכי משכחת לה.** אם ראה שהרג אדם ואינו יודע מי הוה ההרוג מי מני מסקינ עליה מי לא בעי[ו] למידק כו': **קסבר ר' יוסי הגלילי.** מילתא באפי נפשה היא והכי קאמר[ז] מדקאמר ר' יוסי הגלילי אין שבועת העדות אלא בעדות המתקיימת בידיעה בלא ראיה וראיה בלא ידיעה ש"מ דס"ל משביע עדי קנס דאונס ומפתה וכפרו פעורין:

ועדים

כל אחת ואחת בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד אינו מדבר אלא בתביעת ממון עדות שלא עשה בה נשים כאנשים קרובים כרחוקים פסולין בכשרים ואינו חייב אלא אחת בפני ב"ד אינו דין שלא יהא מדבר אלא בתביעת ממון מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג תאמר בעדות שכן עשה בה מושבע כנשבע ומזיד כשוגג ת"ל [6]תחטא תחטא לגזירה שוה נאמר כאן [1]תחטא ונאמר להלן [2]תחטא מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון מתקיף לה רבה בר עולא [3]או או ביטוי יוכיחו שהן אואין ויש עמהן שבועה ואין עמהן כהן ומדברים שלא בתביעת ממון מסתברא מפקדון הוה ליה למילף שכן תחטא מתחטא אדרבה מביטוי ה"ל למילף שכן חטאת מחטאת אלא מסתברא מפקדון ה"ל למילף שכן חטא במזיד תבעיה וכפריה ועבריה אדרבה מביטוי הוה ליה למילף שכן חטאת שירדה לחומש הנך נפישן: ר"ע אומר [4]והיה כי יאשם לאחת מאלה יש מאלה שהוא חייב ויש מאלה שהוא פטור הא כיצד תבעו ממון חייב תבעו ד"א פטור איפוך אנא ר"ע אאואין דר"א סמיך מאי ביניייהו בין ר"א ובין ר"ע איכא ביניייהו משביע עדי קרקע לר"א חייבין לר"ע פטורין [5]ולר' יוחנן דאמר התם משביע עדי קרקע אפי' לר"א פטורין הכא מאי איכא בין ר"א לר"ע איכא ביניייהו עדי קנס ר' יוסי הגלילי אומר והוא עד או ראה או ידע בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה ובידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר א"ל רב פפא לאביי לימא ר' יוסי הגלילי [8]ליתי ליה דר' אחא [9]דתניא ר' אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו בידוע שזה הרגו דאי אית ליה דר' אחא בדיני נפשות נמי משכחת לה בר"ש בן שטח [7]דתניא אר"ש בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתי אחריו ומצאתי סייף בידו ודם מטפטף והרוג מפרפר אמרתי לו רשע מי הרגו לזה או אני או אתה אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי שהרי אמרה תורה [5]על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת אלא המקום יפרע ממך אמרו לא זזו משם עד שנשכו נחש ומת אפי' תימא את ליה דרבי אחא בשלמא ידיעה בלא ראיה משכחת לה אלא ראיה בלא ידיעה היכי משכחת לה מי לא בעי מידע אם עובד כוכבים הרג או ישראל הרג אם אדם טרפה הרג או שלם הרג ש"מ קסבר רבי יוסי הגלילי משביע עדי קנס פטור דאי ס"ד חייב נהי דידיעה בלא ראיה אשכחן לה ראיה בלא ידיעה מי לא בעי מידע נכרית בעל בת ישראל בעל בתולה בעל בעולה בעל יתיב רב המנונא קמיה דרב יהודה ויתיב רב יהודה וקא מיבעיא ליה מנה מניתיך בפני פלוני ופלוני

ועדים

מושבע בנשבע ומזיד כשוגג. וליכא למימר דהיא גופה נילף בק"ו דאיכא למימר שבועת ביטוי יוכיח ומיהו במה מצינו מצי גמר לה ונראה דהיינו הא דפריך לקמן ליגמר נמי שבועת פקדון משבועות העדות למושבע מפי אחרים וכ"ת אדרבה נילף מביטוי מסתברא דאיכא למילף טפי מעדות שכן חטא תבעיה כפריה ועבריה: **ה"נ תבעיה כפריה ועבריה.** ואית דל"ג ועבריה משוס דשבועת ביטוי איתא [נמי] לשעבר לר"ע ול"נ דא"כ תבעיה וכפריה תרי מילי ניהו מדקאמר הנך נפישן ולקמן בשמעתין מוכח דאדא היא דפריך אדרבה מעדות ה"ל למילף שכן חטא הדיוט בשבועה תבעיה וכפריה ואואין ומשני הנך נפישן ואי משיבי בתרי אם כן לא נפישן:

דאי אית ליה דר' אחא בדיני נפשות נמי משכחת לה. משמע הכא דר' אחא אית ליה אומדנא בדיני נפשות ותימה דבפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו.) גבי כילד מאיימין על דיני נפשות שמא תאמרו מאומד דאיתם ודייק בגמ' (שם:) הא בדיני ממונות [8]אמרינן כמאן כר' אחא כו' משמע דלא איירי רבי אחא בדיני נפשות וי"ל דודאי מעיקרא דס"ד דלא מיתוקמ כרבנן ע"כ מוקי לה כר' אחא ואית לן למימר דלא איירי אלא בדיני ממונות דוקא ולא בדיני נפשות כי היכי דתיתוקמ מתני' כוותיה אבל לפי המסקנא דמוקי לה כרבנן מ"ל דר' אחא אית ליה אומדנא אפי' בדיני נפשות אבל עוד תימה דמשמע משוס דאית ליה בדיני ממונות אית ליה נמי בדיני נפשות וא"כ אפי' אית ליה דר' אחא משכחת לה אומדנא בדיני נפשות לכ"ע כמו שעלתה לו נשיכה על ראשו ונקב קרום של מוח דאפי' רבנן מודו בהאי אומדנא כדמוכח בפרק כל הנשבעין לקמן (דף מו:) כגון שעלתה לו נשיכה על גבו ובין אצילי ידיו וי"ל דהמ"ל ולטעמיך:

על פי שנים עדים. תכר היה וכמ"ד (מכות דף ו: וסנהדרין ח:) דאין צריך התראה ואע"פ שהיה כאן פירכוס ובלבול רוח שהרי בחובבה היה לא היה פוטרו בשביל כך דדוקא גבי גלות הוא דפטרי' ליה בפ' בתרא דיבמות (דף קכ: וש) משוס דמיתתי קראי דכתיב כמה זמנין ויפל עליו וימות אבל ממיתת ב"ד לא מיפטר בהכי תדע דהא אמרינן (בסנהדרין עח:) שהיו חובשים אותו ומיהו מכאן יש לדחות ולאוקמיה כגון דמחייה בגיתא דשאר ולא פרכים וכן צריך לאוקומה למאן דמוקי בפ' אלו נערות (כתובות לג:) לקרא בשוגג ומאי ונקה ונקה מגלות[ט]:

אי טריפה הרג אי שלם הרג. תימה הא אזלינן בתר רובא דמרובא דייקינן לה בפ"ק דחולין (דף יא: וש) דלא חיישינן דלמא במקום סייף נקב הוה וי"ל דמיילי כגון דאיכא קמן חד טריפה וחד שלם דצריך לידע איזה מהם הרג:

ועדיס

חייב בשלמא ידיעה בלא ראיה משכחת לה אלא ראיה בלא ידיעה היכי משכחת לה. מי לא בעי ידע אי נכרית בעל או בת ישראל בעל: מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני

ע א מיי' פ"ח מהלכות מקי ממון הלכה יד סמג עשין סח טוש"ע חו"מ סימן תח סעיף ב:

רבינו חננאל

או או ביטוי יוכיחו שנאמר או נפש כי תשבע לבטא בשפתים. שהן אואין ויש בהן שבועה ואין בהן כהן ומדברין שלא בתביעת ממון כו'. תחטא תחטא לג"ש נאמר כאן ונפש כי תחטא (ושמעה קול אלה ונאמר להלן נפש כי תחטא) ומעלה מעל בה' וגו' מה להלן תביעת ממון אף כאן תביעת ממון. אדרבה מביטוי הוה ליה למילף. שכן תרוייהו חטאת לאפוקי פקדון דאשם הוא. ופרקינן מסתברא מפקדון הוה ליה למילף שכן תרוייהו תחטא תחטא כתיב בהו. ושניהן מביאין על הזדון בשוגג כדתנן בכריתות. ד' מביאין על הזדון בשגגה ויש להן תובעין לזה ולזה ושניהן עכרו על מצוה. למעוטי שבועת ביטוי דלית בה חדא מהני. אדרבה מביטוי הוה ליה למילף. שכן שבועת ביטוי ושבועת העדות ישנן שתיהן בקרבן עולה ויורד ואין בהן חומש ותרוייהו כתיב בהו (חט חט) (חטאת) למעוטי פקדון דליתיה בעולה ויורד ואית ביה חומש [ואשם] ודחינן הנך דפקדון נפישי דהני ארבע והני הלת: ר' עקיבא אומר כתיב והיה כי יאשם לאחת מאלה. יש מאלה [שחייב] ויש מאלה שפטור. הא כיצד תבעו ממון חייב תבעו בדבר אחר פטור. איפוך אנא. ר' עקיבא נמי על אוריין דרבי אליעזר סמיך לה ובעדי קרקע פליגי. לרבי אליעזר חייבין לרבי עקיבא פטורין: רבי יוסי הגלילי אומר והוא עד או ראה או ידע בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה. כגון מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני ובידיעה בלא ראיה. כגון מנה הדדית לי בפני פלוני ופלוני. וכי האי גוונא לא משכחת לה אלא בחביעת ממון. לימא ליה ליה לרבי יוסי הגלילי הא דתניא ר' אחא אמר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו בידוע שזה הרגו (דאית) (דאי אית) ליה בדיני נפשות נמי משכחת לה כגון מעשה דשמעון בן שטח שראה אחד רץ אחר חבירו לחורבה ורץ אחריו ומצא אחד הרוג מפרפר ודם מטפטף כו' הנה ידע שודאי זה הרגו. אבל בראית העין לא ראהו. ואסיקנא אפילו תימא אית ליה. בשלמא ידיעה בלא ראיה משכחת לה כי האי גוונא אלא ראיה בלא ידיעה היכי משכחת לה לא בעי מידע עובד כוכבים הרג או ישראל הרג שלם הרג או טרפה הרג. ש"מ קסבר ר' יוסי הגלילי המשביע עדי קנס פטור. דאי ס"ד לך בפני פלוני ופלוני

מוסרת הש"ס

[ה] [פוטה לג. כריתות טו.], [ז] [לקמן לז:], [ח] כ"ב לג. סנהדרין לז: [ותוספתא דב"ק פ"ג], [ט] [סנהדרין לז: ע"ש], [י] [ויקרא ה:], [1] [כדפר"י למידע], [2] הא דקאמר. כל"ל רש"ל, [3] ל"ל אמדינן, [4] [וע"ע תוס' ומ"ש יבמות קכ: ד"ה אלא אחת ד"ה מיישבן ותוס' כתובות לג: ד"ה ולמאן ותוס' גיטין ע: ד"ה אלא מעתה וד"ה מיישבן],

תורה אור השלם

1. ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו: ויקרא ה א
2. נפש כי תחטא ומעלה מעל בייי וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו: ויקרא ה כא
3. או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה: ויקרא ה ד
4. והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה: ויקרא ה ה
5. על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד: דברים יז ו

גליון הש"ם

רש"י ד"ה שכן תחטא וכו' תחטא לג"ש. תמוה לי הא קאי על ר"א דלא ליף מחטאת מחטאת. וגם אם הוי ג"ש איך ממרינן עלה דאדרבה מביטוי הו"ל למילף שכן חטאת מחטאת וגם מה צריך ר"א לגימודא דאחאין כיון דליף מג"ש דחטאת. ולזה היה נראה בשבוטו דמה דאמרינן שכן חטאת מחטאת היינו דלומה יותר לפקדון כיון דבשמיהם כתיב חטאת וכדאמרינן עלה אדרבה מביטוי שכן חטאת מחטאת היינו דלענין זה דומה יותר לביטוי. ודבכי הש"י לע"ג:

מוסף רש"י

שחה הרגו. שדרך פוסים מזדוייים (ל"ל מיזדוים. ע' ירמיה ה ח) להכות פוסים שמלדו (סנהדרין לז:). **אני או אתה.** שמעון בן שטח קאמר ליה הכי (שם).

ועדים רואין אותו מבחוץ. שאם היו מבפנים היו יודעים אם היה פרעון או הלואה ובקונטרס פירש שע"י שהם נמנו לא הכיר בהם הנתבע: **אתו** סהדי ואמרו דהשתין מים בצד עמוד זה **אמר ר"ל** הוחזק **כפרן**. ות"ת כריש ב"מ (דף ג.) דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שחייב לו ג' ישלם לו הג' ושבע על השאר והשתא יהא הוחזק כפרן ויפרע הכל דלא גרע עדות שהעידו שחייב ג' מדהשתין דהכא וי"ל דהכא דקאמר לא עברתי בצד עמוד זה אני חייב ולכך הוי כפרן בכל כשהעידו עדים שהשתין בצד עמוד זה אבל התם לא הוחזק כפרן אלא ג' ואומם פורע: **כי** היכי **דגמר שבועת העדות משבועת הפקדון**. תימה דלמא הא דנקט ר"ש במילתיה דעשה בו משבע כנשבע בשבועת העדות היינו משום דלבתר דקים ליה ג"ש הוי הכי דהא כל כמה דלא קים ליה ג"ש ע"כ כמה מגיעו לא מצי למילף דאיכא למיפרך דמה לפקדון שכן עשה בו נשים כאנשים: **ליגמר נמי שבועת הפקדון בו**. פי' ליגמר מייה כמה מגיעו כדפי' לעיל וא"ת כל כמה דלא ידע הכא דמזיד בשוגג היכי מצי גמר הא איכא למיפרך מה לשבועת העדות שכן עשה בו מזיד בשוגג וי"ל דהשתא נמי מתרוייהו פריך וריש למילתא נקט:

פקדון נמי לא כתיב ביה ונעלם. תימה היכי מדמי פקדון לעדות דהתם כתיב גבי ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו דכתיב בהו ונעלם ובדידיה לא כתיב דליכא למימר דאכתי לא מסיק אדעתיה עד לבסוף מדקאמר בסמוך אדגמר ממעילה נגמר מעדות משמע דפשיטא ליה בעדות טפי מבפקדון מטעמא דפרי' ומיהו י"ל דהא דפשיטא ליה בעדות טפי משום דלא שייך למילף עדות ממעילה כמו פקדון דלא דמי למעילה:

הנך נפישין. היינו כל כמה דלא קים להו ג"ש דתחטא אית לן למילף טפי ממעילה כמה מגיעו משום דנפישין אבל לבתר דקים לן ג"ש יליפינן מעדות אע"ג דהכי נפישין כדאמרינן בפ' ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף ט.) דג"ש עדיפא דמעילה ממעילה לאו ג"ש היא ומיתה כיון דר"ש גמר ג"ש מנ"ל לרבא בר איתי בסמוך דקאמר מאן תנא שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה ר"ש היא הא אין ג"ש למחצה ואפי' איתה קבלה בידו מ"מ תקשי דמאי טעמא דר"ש ושמא קסבר דמעילה מעילה ג"ש היא:

אלו

ועדים רואין אותו מבחוץ מאי א"ל רב המנונא והלה מה טוען [א]אי אמר לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן [ב]אי אמר אין שקלי ודידי שקלי כי אתו עדים מאי הוי א"ל המנונא את עול תא ההוא דא"ל לחבריה מנה מניתי לך בצד עמוד זה א"ל לא עברתי בצד עמוד זה אתו תרי סהדי אסהידו ביה דהשתין מים בצד עמוד זה אמר ר"ל הוחזק כפרן מתקיף לה ר"נ האי דינא פרסאה הוא מי קאמר מעולם בעסק זה קא"ל איכא דאמרי ההוא דא"ל לחבריה מנה מניתי לך בצד עמוד זה א"ל לא עברתי בצד עמוד זה מעולם נפקו ביה סהדי דהשתין מים בצד עמוד זה אמר ר"נ הוחזק כפרן א"ל רבא לר"נ [ג]כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש עביד לה ולאו אדעתיה: ר"ש אומר חייב כאן וחייב בפקדון כו': [ד]מחכו עלה במערבא מאי חוכא דקתני מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע מזיד כשוגג מכדי מושבע מפי עצמו בעדות לר"ש מנא ליה דגמר מפקדון פקדון נמי מושבע מפי אחרים נגמר מעדות ומאי חוכא דלמא ר"ש בק"ו מייתי לה מפי אחרים חייב מפי עצמו לא כל שכן אלא חוכא אמזיד כשוגג דקתני מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע מזיד כשוגג מכדי מזיד גבי עדות מנא ליה דלא כתיב ביה ונעלם ה"נ לא כתיב ביה ונעלם אמר להו רב הונא ומאי חוכא דלמא מזיד דלאו כשוגג בפקדון ממעילה ר"ש גמר לה והיינו חוכא אדגמר לה ממעילה נגמר לה מעדות מסתברא ממעילה הוה ליה למילף שכן מעילה ממעילה אדרבה מעדות הוה ליה למילף שכן [1]תחטא [2]מתחטא מסתברא ממעילה הוה ליה למילף שכן מעילה בכל נהנה בקבוע חומש ואשם אדרבה מעדות ה"ל למילף שכן חטא הדיוט בשבועה תבעיה וכפריה ואוא"ן הנך נפישין אלא מאי חוכא כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב אמרי היינו חוכא מכדי ר"ש ג"ש גמיר למה ליה דפריך מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע מזיד כשוגג ומאי חוכא דלמא כי פריך מקמי דתיקום ליה ג"ש בתר דקמא ליה ג"ש לא פריך ולא [ה]והאמר להו רבא בר איתי לרבנן מאן תנא שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה ר"ש היא דלמא מזיד כשוגג פריך דגמר לה ממעילה דהנך נפישין אבל מושבע כנשבע לא פריך ותהדר עדות ותגמר לה מפקדון [ו]מזיד דלאו כשוגג מה פקדון שוגג אין מזיד לא אף עדות שוגג אין מזיד לא כי היכי דילף פקדון ממעילה להכי

ועדים רואין אותו מבחוץ כפרן. ולא הכיר הנתבע בהם: **הוחזק כפרן.** שהרי לאו אלו שמנה לו ואע"פ שאינן יודעין אם הלואה אם מתנה נעשה כפרן בדבר שהרי אמר לו הא היו דברים מעולם ואין נאמן עוד בשבועה: **המנונא אם עול.** אתה רואה ליכנס לבית המדרש שאתה מחכים את רבך: **כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש.** כי הכא שאין לאדם לשום אל לבו כל המקומות שהוא משתין שם מים להיות זכור עליהן: **מחכו עלה במערבא.** אהא דר"ש דגמר מפקדון בג"ש דתחטא תחטא: **כק"ו מייתי לה.** מייה ובה ולית ליה ג"ש: **ממעילה גמר לה.** נאמר כאן (ויקרא ה) ומעלה מעל ונאמר להלן (שם) כי תמעול מעל: **נגמרה מעדות.** לחיובא בג"ש דתחטא תחטא: **שכן מעילה בכל נהנה בקבוע חומש ואשם.** בשניהם נאמר מעילה ושניהם נוהגים בכל אבל עדות אינו נוהג אלא בראוין להעיד ושניהם נהנו בעבירה שנידם זה נהנה מן ההקדש וזה כפר ממון לאפוקי עדות שלא נהנה ושניהם בקרבן קבוע ועדות בעולה ויורד ושניהם בחומש ואשם ועדות בחטאת ואין שם חומש: **שכן חטא הדיוט בשבועה תבעיה וכפריה ואוא"ן.** בשניהם נאמר תחטא ודינו עם ההדיוט אבל מעילה דינו עם ההקדש ושניהם בשבועה וע"י תביעה וכפירה הן נאין ובשניהם נאמר אוא"ן מה שאין כן במעילה: **הנך נפישין.** דתבעיה וכפריה מדא היא: **מכדי ר"ש ג"ש.** דתחטא תחטא גמיר דקתני סיפא דמילתיה ת"ל תחטא תחטא לג"ש אמאי פריך בריש לא עשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג כי היכי דגמר עדות מפקדון לענין שאינו מדבר אלא מתביעת ממון נגמר נמי פקדון מעדות למושבע כנשבע ומזיד כשוגג: **דלמא כי פריך.** שכן לא עשה כו': **מקמי דתיקום ליה ג"ש.** בתחלת משנתו כשהיה בא ללמדה בנין אב דחייב כאן וחייב בפקדון אבל לבתר דקמא ליה ג"ש דתחטא תחטא לא שמעינן ליה דפרכה והאי דפרכה בריש לאו משום דס"ל (הא דהוה) [ז] גמיר ג"ש מרבו אלא להודיענו בא שהולרך ג"ש לכתוב שלא תאמר למה הולרכה והלא יש ללמד במה מצינו לפיכך התחיל ללמדה תחלה בבנין אב והודיע תשובות שיש להשיב עליו לכך הולרכה ג"ש וכן דרך תנאים וספרי וספרא: **ולא.** פריך בתמיה. כלומר ובתר דקמא לא הוה פריך כלומר דילף הא נמי בג"ש שעשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג: **והא אמר להו רבא בר איתי כו'.** בפרק שבועת הפקדון [ח]: **ר"ש היא.** דאמר לא עשה בו מזיד כשוגג אלמא ס"ל כי פירכיה והא דלא פרכה לג"ש בהא פירכא בתר דקמא ליה משום דג"ש מופנה היא ואין משיבין עליה. ומשני דלמא כי פריך מזיד כשוגג פריך במזיד כשוגג הוא דס"ל כי פירכיה קמייתא ואפי' בתר ג"ש משום דגמר לה ממעילה דלא עשה בה מזיד כשוגג ונימא ליה לגמרה ממעילה לפטורא ולא מעדות לחיובא משום דהנך נפישין כדאמרינן לעיל שכן מעילה בכל נהנה בקבוע חומש ואשם אבל מושבע כנשבע מילף יליף פקדון מעדות ולא ס"ל כפירכיה מדקמא ליה ג"ש וליכא חוכא: ופרכינן **ויהדר עדות כו'.** כלומר היינו חוכא לבתר דגמר פקדון ממעילה למזיד דלאו כשוגג היכי פריך תאמר בעדות שעשה בו מזיד כשוגג בתר דקמא ליה ג"ש דתחטא תחטא ליהדר עדות ולילף מפקדון למזיד דלא כשוגג דהא ילפא פקדון ממעילה:

ומשני

עין משפט נר מצוה

עא א ב מיי' פ"ו מהל' טוען ונטען הלכה כ סמג עשין 5 טוש"ע חו"מ סימן עט סעיף ל:

עב ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף יא וסי' ע סעיף כז:

רבינו חננאל

והלה אומר לא היו דברים מעולם. הוחזק כפרן וחייב. אין שקלי ודידי שקלי. ואפילו [באו] עדים שראוהו שנתן לו פטור: ההוא דאמר ליה לחבריה מנה מניתי לך בצד עמוד זה א"ל לא עמדתי בצד עמוד זה וקמו ביה סהדי דאשתין מיא בצד עמוד זה. אמר ר' שמעון בן לקיש הוחזק כפרן. אמר רב נחמן האי דינא דפרסאי הוא. מי קאמר לא עמדתי בצד עמוד זה מעולם. בעסק זה קאמר פי' לא עמדתי בצד עמוד זה עמך ואתה מנית לי מנה. וסבר רב נחמן דאי טען ואמר לא עמדתי בצד עמוד זה מעולם ואתו סהדי דעמד בצד עמוד זה והשתין הוחזק כפרן. וא"ל רבא כל מלתא דלא רמיא עליה דאינש עביד לה ולאו אדעתיה וקי"ל כרבא: ר' שמעון אומר חייב כאן בעדות קרבן. וחייב בפקדון. מה פקדון כתביעת ממון הכתוב מדבר. אף בשבועת העדות כן: מחייבו עלה במערבא משום דפריך מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע דלא כתיב ביה אלא וכחש. כלומר מפי עצמו חייב מפי אחרים לא. ואמאי והלא בעדות לא כתיב אלא ושמעה קול אלה. מושבע מפי אחרים. וילף מן הפקדון מושבע מפי עצמו. פקדון תילף מעדות מושבע מפי אחרים בגזירה שוה. ואסיקנא אלא אמאי מחכו עלה משום דגמר מזיד לאו כשוגג בפקדון ממעילה לפטור הנשבע במזיד בפקדון מקרבן ליגמר מעדות דחייב המזיד בשוגג. ופרקינן ממעילה הוה ליה למילף. שכן מעל מעל כתיב בתרוייהו. ז) (סימן דמעילה בכל מעילה נהנה קבוע חומש

מסורת הש"ס

ז) [נקמן מא: מב. כ"ב נט.], ב) [כילה יד. סנהדרין יז: וש"נ], ג) [נקמן לז.], ד) מפקדון דמזיד בל"ל, ה) גי' רש"ל דהא הוי, ו) [נקמן לז.],

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיי וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֹת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא

2. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א

גליון הש"ס

גמ' מחכו עלה במערבא. עי' תוספות רש"ס מיו"ד סימן רמ"ו:

רבינו חננאל (המשך)

אשם. סימן העדות תחטא הדיוט שבועה אואין תביעה). ודחי' אדרבה פקדון מעדות הוה ליה למילף דכתיב תחטא כתרוייהו תחטא ויש בהן אואין ויש בהן תביעה והן שניהן הדיוט ויש בשניהן שבועה למעוטי מעילה שהיא קדש בלומר אכל דבר קדש ונהנה חייב קרבן מעילה. ודחי' הנך מדות דשוה הפקדון למעילה נפישין שהן שש ושל עדות חמש. ואמרינן מאי הוי עלה דחוכא כו'. ופשוטה היא. ואסיקנא דיליף רבי שמעון בג"ש בפקדון [מעדות] דמושבע חייב כנשבע. ויליף ממעילה דמזיד בפקדון לאו כשוגג הוא. ואקשינן ותילף עדות מפקדון לר' שמעון דמזיד בעדות לאו כשוגג. ופרקינן

ח) כל הסגור שיין נקמן אגל ותמרינן ממעילה אית כו'.

ומשני להכי כתבה כו': **מתני'** אלא על תביעה ממון כפקדון. שאילו העידוהו היו מחייבין אותו ממון אבל זה אם העידוהו לא היה מחויב שהיה יכול לומר מחזרני בי: **משביע אני עליכם.** כולה מתני' מפרש בגמרא: **גמ' ויש לו.** שיש ממון עליו: **והוא עד.** שהיה עד באותה שעה: **פטיעא.** דאי לא עדים ביניהן מאי איצטריך למיתני במתניתין פטורין: **לא לריכא דקאי עלייהו.** שעומד בלא עדיו: **מהו דתימא.** ודאי להנך דקיימי גביה קאמר והרי ייחד עדיו קמ"ל: **פטיעא נמי הכי.** דאף על גב דגבייהו קאי פטורין: **דאם פיעה של בני אדם ועדיו ביניהן.** ע"כ בדקאי גבייהו קאמר מדקאמר סיפא כו' אפי' כל העומדין כאן ת"ל והוא עד: **הרי ייחד עדיו.** דכיון דאמר עומדין כאן אותן העומדין אצלו ייחד וחייבין ואי לא פרש הכי בהדיא תנא ברישא פטורין: **אם לוא יגיד.** כתיב מצוה למגדיר ביה לו לא: **מתני' מצוה אני עליכם.** בגמרא מפרש: **באל"ף דל"ת.** שם הכתוב באל"ף דל"ת: **ביו"ד ה".** שם הכתוב ארבע אותיות הכתוב ביו"ד ה"י: **המקלל בכולן.** מנכר את השם באחד מהם כגון יכה פלוני את פלוני שזה הוא מיזמו כשמקלל שם בשם: **חייב.** מיתה: **המקלל עצמו כו'.** מפרש בגמרא [לו.]: **יכבה ה' אלהים** (ה) **וכן יכבה אלהים** גרס במתני' וכן כתוב ונקוד בסדר משנה מוגהת ולווקנית: **זו היא אלה.** אם אמר לעדים אחד מן המקללות שבקללות יכבה השם בשחפת וגו' אם לא תעידוני וכן (ו) יכבה השם כגון שהיה אחד קורא קללות שבתורה ואמר לעדים כן (ז) יכבה אם לא תעידוני זו היא אלה דהא כתיב בהם (ח) בכל אלות הברית: **אל יבך.** אם תעידוני או יברכך אם תעידוני (ט) וכפר: **ר' מאיר מחייב.** (י) מקלל לאו אתה שומע הן אל יכבה אם תעידוני ואם לא תעידוני יבך: **גמ' בלוואה האמורה בתורה.** אלה (כ) המצות (ל) כתב בפרשת נדריס (ויקרא ה): **כובלכם.** לשון אסירה בכבלי ברזל (תהלים קמט): **אוסרכם אני בשבועה.** מזכיר את השם באחד מכל הלשונות הללו: במי

או שהיה אחד מהן קרוב או פסול הרי אלו פטורין. אף על גב דכבר שמעינן דאין נוהגת אלא בראוין להעיד איצטריך למיתני הכא דאפי' אם יש שנשה עדים והשנים כשרים פטורין דעדות שבועה מקימה בעלה כולה. מתוספות ה"ר משה: **באלף** דלת ביוד ה"י. אע"ג דהחוגה את השם באותיותיו אין לו חלק כו' (מ) שמא כיון שאינו מתכוין לשם מותר.

גם זה מתוספות רבינו משה:

(מ) **בפר"ח** (ו) גרס א"ל מן השם אינו נמחק ותימה דמאי שנא מל"ב מלבאות וש"ד משדי דנמחקין לפי שאין שם בפני עצמו ושמא משום דשם המיוחד הוא יש להחמיר בו יותר: (מ) **ה"ג** אין הלכה כרבי יוסי ואיצטריך דלא תימא נימוקו עמו וכן [גרסן] ר"מ: בתחרוה

להכי כתבה רחמנא לעדות גבי שבועת ביטוי וגבי טומאת מקדש וקדשיו (א) דבכולן נאמר בהן ונעלם ובאן לא נאמר בהן ונעלם לחייב על המזיד כשוגג: **מתני'** (א) משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן הרי אלו פטורים שאין חייבין אלא על תביעת ממון כפקדון (ב) משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות שתבואו ותעידוני הרי אלו פטורים מפני (ג) שקדמה שבועה לעדות (ד) עמד בבית הכנסת ואמר משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני הרי אלו פטורין (ה) (עד שיהא מתכוין להם) אמר לשנים משביע אני עליכם איש פלוני ופלוני שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני שאין אנו יודעין לך עדות והם יודעין לו עדות עד מפי עד או שהיה אחד מהן קרוב או פסול (ו) הרי אלו פטורין (ז) שלח ביד עבדו או שאמר להן הנתבע משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוני הרי אלו פטורין (ח) עד שישמעו מפי התובע: **גמ'** ת"ר משביעני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן יכול יהו חייבין ת"ל (ט) תחטא תחטא לגזירה שוה נאמר כאן תחטא ונאמר להלן תחטא מה להלן בתביעת ממון ויש לו אף כאן בתביעת ממון ויש לו: משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות כו': ת"ר משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות שתבואו ותעידוני יכול יהו חייבין ת"ל (י) ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע מי שקדמה עדות לשבועה ולא שקדמה שבועה לעדות: עמד בבית הכנסת ואמר משביעני עליכם: אמר שמואל (יא) אפילו עדיו ביניהן פשיטא לא צריכא דקאי עילויהו מהו דתימא כמאן דאמר להו דמי קמ"ל תניא נמי הכי (יב) (יג) ראה סיעה של בני אדם עומדין ועדיו ביניהן ואמר להן משביעני עליכם אם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני יכול יהו חייבין ת"ל והוא עד והרי לא ייחד עדיו יכול אפילו אמר כל העומדין כאן תלמוד לומר והוא עד והרי ייחד עדיו: אמר לשנים משביע אני עליכם: ת"ר אמר לשנים משביע אני עליכם פלוני ופלוני אם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני והן יודעין לו עדות עד מפי עד או שהיה אחד מהן קרוב או פסול יכול יהו חייבין ת"ל (יד) אם לא יגיד ונשא עונו בראוין להגדה הכתוב מדבר: שלח ביד עבדו וכו': ת"ר שלח ביד עבדו או שאמר להן הנתבע משביעני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוהו יכול יהו חייבין ת"ל אם לא יגיד ונשא עונו מאי תלמודא אמר ר"א אם לוא יגיד כתיב אם לו לא יגיד ונשא עונו ואם לאחר לא יגיד פטור: **מתני'** (טו) משביעני (אני) עליכם מצוה אני עליכם אוסרכם אני הרי אלו חייבין בשמים ובארץ הרי אלו פטורין באלף דלת ביוד הי בשדי בצבאות בחנון ורחום בארך אפים ברב חסד ובכל הכנויין הרי אלו חייבין המקלל בכולן חייב דברי ר"מ וחכמים (טז) פוטרין (יז) המקלל אביו ואמו בכולן חייב דברי ר"מ וחכמים (יח) פוטרין המקלל (יט) עצמו וחבירו בכולן עובר בלא תעשה (כ) יכבה ה' (א) אלהים וכן (כא) יכבה אלהים זו היא אלה הכתובה בתורה אל יכך ויברכך וייטיב לך ר"מ מחייב וחכמים (כב) פוטרין: **גמ'** משביעני עליכם מאי קאמר אמר רב יהודה הכי קאמר משביע אני עליכם בשבועה האמורה בתורה מצוה אני עליכם בצוואה האמורה בתורה אוסרכם אני באיסור האמור בתורה אמר ליה אביי אלא הא דתני רבי חייא כובלכם אני הרי אלו חייבין כובל באורייתא מי כתיב אלא אמר אביי ה"ק (כג) משביע אני עליכם בשבועה מצוה אני עליכם בשבועה אוסרכם אני בשבועה כובלכם אני בשבועה: באלף דלת ביוד הי בשדי בצבאות בחנון ורחום בארך אפים ברב חסד: למימרא דחנון ורחום שמות נינהו ורמינהי יש שמות שנמחקין ויש שמות שאין נמחקין (כד) אלו הן שמות שאין נמחקין כגון אל [כה] אלהיך אלהים אלהיכם אהיה אשר אהיה אלף דלת ויוד הי שדי צבאות הרי אלו אין נמחקין (כו) אבל הגדול הגבור הנורא האדיר והחזק והאמיץ העזוז חנון ורחום ארך אפים ורב חסד הרי אלו נמחקין אמר אביי (כז) מתניתין במי שהוא חנון במי

(א) [נעיל כה: לא: כריתות ט.], (ב) [ירושלמי ל"ג], (ג) [נעיל לא:], (ד) [שם לב:], (ה) [ערכין יח.], (ו) [סנהדרין סו.], (ז) [ל"ל יכבה וכן הוא בפיסקא לקמן לו. ומפורש ברש"י שם ד"ה ויחיב וקאמר כו' וכן יכבה ונד"ה אמר ליה כו' יכבה כו' ע"ש מוכח להדיא דל"ל יכבה וי"ע בתוי"ט ורש"ל ע"ש בתוי"ט ד"ה יכבה], (ח) [ל"ל יכון], (ט) [וכן. רש"ל], (י) [דברים כמן], (כ) [ל"ל ובפרו. רש"ל], (ל) [ל"ל דבמיב. רש"ל], (מ) [סנהדרין ל.], (נ) שיך לע"ב, (ס) [נ"ז שיך לע"ב],

תורה אור השלם

1. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה הִוא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א
2. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בְּיֵי וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתְשׂוּמַת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא
3. יַכֶּכָה יְיָ בְּשִׁחְפָּת וּבְקַדַּחַת וּבְדַלֶּקֶת וּבְחַרְחֻר וּבַחֶרֶב וּבְשִׁדָּפוֹן וּבִירַקּוֹן יִרְדְּפוּךָ עַד אָבְדֶךָ: דברים כח כב

הגהות הב"ח

(א) במשנה יכבה ה' וכן יכבה אלהים: (ב) רש"י ד"ה יכבה ה' וכן יכבה אלהים נדפ': (ג) ד"ה זו היא וכו' וכן יכבה השם וכו' וכן יכבה אם לא: (ד) ד"ה רבי מאיר מחייב דמכלל הכ"ל: (ה) ד"ה בלוואה האמורה בתורה אלה החקים אשר צוה ה' אלה המצות: (ו) תוס' ד"ה בפר"ח. כ"כ עיין בע"ז קף י"ח ע"א בתוס' ד"ה הוגה השם [וכ"כ הגרע"א]:

הגהות הגר"א

[א] במשנה אלקים. נמחק: [ב] גם' שאין נמחקין כגון אל אלה כנ"ל (ועמ"ש רבינו ציו"ד סימן רע"ו ס"ק י"ט):

רבינו חננאל

להכי כתב רחמנא לעדות גבי שבועת ביטוי וגבי טומאת מקדש וקדשיו דבכולהו כתיב ונעלם ובעדות לא כתיב ונעלם ללמד שחייב המזיד כשוגג: **מתני'** משביע אני עליכם שתעידו לי שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן, ובפרו פטורין. דליף חחטא תחטא מפקדון. מה פקדון תביעה ממון (כלו) [ויש לו] אף בעדות תביעת ממון ויש לו עליו ממון של חובב. משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות תעידו לי. וידעו לו עדות אח"כ. וכפרו בהן פטורין. שנאמר ושמעה קול אלה והוא עד. כלומר מקודם האלה. בענין שקדמה עדות לאלה ולא שקדמה האלה לעדות. עמד בבית הכנסת ואמר משביע אני עליכם כו' עד פטורין. וכן אם יודעין לו עדות עד מפי עד. או שהיו קרובין או פסולין פטורין: ת"ר עמד בבית הכנסת ואמר משביעני עליכם שתבואו ותעידו לי יכול יהו חייבין. ת"ל ושמעה קול אלה והוא עד. עד שיהא מחכוין להם פי' והוא מחכוין לעד אמר שמואל ואפילו עדים ביניהן. וחזי להו ודעתיה עילויהו. מהו דתימא כמה דמחכוין ואמר להו דמי קמ"ל. תניא נמי הכי ראה סיעה של בני אדם ועדיו ביניהן כו' עד יכול אפי' אמר כל העומדין כאן. ת"ל והוא עד וכיון שאומר

(ו) אולי דל"ל הלמ"ד כמו שהוא בגכ"ת לפניו.

מוסף רש"י

דבכולן נאמר בהן ונעלם. בכל הכתובין בקרבן עולה ויורד, שבועת בטוי וטומאת מקדש וקדשיו, נאמר ונעלם, וכאן. בשבועת עדות, לא נאמר ונעלם (לעיל כה: לא. ובע"ז כריתות ט.). **שלח ביד עבדו.** המוענ השניען ביד ענלו (לעיל לא.). **שאם אתם יודעין לו עדות.** לנגל דינו (שם). **יכול יהו חייבין.** העדים קרבן שבועת העדות אם לא הטילוהו (ערכין יח.). **והרי לא ייחד עדיו.** שהרי השביע את כולן (שם, ועי"ש גירסא אחרת בגמ'). **אם לוא יגיד כתיב.** שכתוב מלא למדכם אם לו לא יגיד ונשא עונו, שמשמע שהוא מוענש (לעיל לב.).

רבינו חננאל (המשך)

כל העומדין כאן ייחד עדיו וחייבין. אמר לשנים [כו'] שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני. והן יודעין לו עדות עד מפי עד. יכול יהו חייבין. ת"ל אם לא יגיד ונשא עונו בראוין להגיד הכתוב מדבר: **מתני'** שלח ביד עבדו או שאמר להן הנתבע משביע אני עליכם כו' הרי אלו פטורין עד שישמעו מפי התובע. ופרשה ר' אלעזר מדכתיב אם לוא יגיד כלומר אם לו לא יגיד ונשא עונו. הא לאחר אם לא יגיד

ענ א מי' פ"י מהלכות שבועות הלכה ב:
עד ב מי' שם פ"ט הלכה ח:
עה ג מי' שם הל' ז:
עו ד מי' שם הלכה ט:
עז ה מי' שם פרק י הלכה א:
עח ו מי' שם פרק ט הלכה ז:
עט ז ח מי' שם הל' ט:
פ ט מי' שם הלכה יא וס"ב שם הלכה ב ג:
פא י מי' פ"ב מהלכות עבודת כוכבים הלכה ז:
פב כ מי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה ג סמג לאוין רט ריא עוד וס"ע מו"מ סימן מו סעיף א:
פג ל מי' פכ"ו מהל' סנהדרין הלכה ג סמג לאוין רט ריא עוד וס"ע מו"מ סימן מו סעיף א:
פד מ מי' שם הלכה ד עוס"ע שם סעיף ב:
פה ג מי' פ"ע מהלכות שבועות הל' יא:
פו ס מי' פ"ו מהלכות יסודי התורה הלכה ב סמג לאוין ג עוד וס"ע יו"ד סימן רפו סעיף ע:
פז ע מי' שם הל' ה:
פח פ מי' פ"ג מהל' שבועות הלכה ג והלכה ג:

(ז) **בפר"ח** (ו) גרס א"ל מן השם אינו נמחק ותימה דמאי שנא מל"ב מלבאות וש"ד משדי דנמחקין לפי שאין שם בפני עצמו ושמא משום דשם המיוחד הוא יש להחמיר בו יותר: (מ) **ה"ג** אין הלכה כרבי יוסי ואיצטריך דלא תימא נימוקו עמו וכן [גרסן] ר"מ: בתחרוה

(ח) [נעיל לא: לב.], (ט) [ערכין יח.], (י) [שם לב.], (יא) [ערכין יח.], (יב) [שם לב.], (יג) [ערכין יח.], (יד) [שם לב.], (טו) [ל"ל יכבה וכן הוא בפיסקא לקמן לו. ומפורש ברש"י שם ד"ה ויחיב וקאמר כו' וכן יכבה ונד"ה אמר ליה כו' יכבה כו' ע"ש מוכח להדיא דל"ל יכבה וי"ע בתוי"ט ורש"ל ע"ש בתוי"ט ד"ה יכבה], (טז) [ל"ל יכון], (יח) [וכן. רש"ל], (י) [דברים כמן], (כ) [ל"ל ובפרו. רש"ל], (ל) [ל"ל דבמיב. רש"ל], (מ) [סנהדרין ל.], (נ) שיך לע"ב, (ס) [נ"ז שיך לע"ב],

עמ א מיי' פ"י מ מהל' שמטות הל' ג סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף ו:
צ ב ג מיי' פ"ו מהל' יסודי התורה הלכה ד סמג לאוין עז טוש"ע י"ד סי' רעו סעיף י:
צא ד מיי' שם הלכה ג סמג שם:
צב ה מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:
צג ו ז ח ט י כ ל מ מיי' שם הלכה ט:
[ז] [מיי' פי"ד מהל' מלכים הלכה ה]:
צד נ מיי' פ"ב מהלכות שמטות הלכה כ [טוש"ע יו"ד סי' רלו סעי' ג]:

תורה אור השלם

1. ולא ישמע אלבם פרעה ותתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בשפטים גדלים:
שמות ז ד
2. אשרי העם שכבה לו אשרי העם שיי אלהיו:
תהלים קמד טו
3. ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך:
בראשית יח ג
4. (יח) ויאמר לוט אלהם אל נא אדני: (יט) הנה נא מצא עבדך חן בעיניך ותגדל חסדך אשר עשית עמדי להחיות את נפשי ואנכי לא אוכל להמלט ההרה פן תדבקני הרעה ומתי:
בראשית יט יח-יט
5. הישמו להם את פסל מיכה אשר עשה כל ימי היות בית האלהים בשלה: שופטים יח לא
6. ופינחס בן אלעזר בן אהרן עמד לפניו בימים ההם לאמר האוסף עוד לצאת למלחמה עם בני בנימן אחי אם אחדל ויאמר יי עלו כי מחר אתננו בידך:
שופטים כ כח
7. כרמי שלי לפני האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פריו: שיר השירים ח יב
8. הנה מטתו שלשלמה ששים גברים סביב לה מגברי ישראל:
שיר השירים ג ז
9. אנת מלכא מלך מלכיא די אלה שמיא מלכותא חסנא והתקפא ויקרא יהב לך:
דניאל ב לז
10. אדין דניאל די שמה בלטשאצר אשתומם כשעה חדה ורעיוהי יבהלנה ענה מלכא ואמר בלטשאצר חלמא ופשרא אל יבהלך ענה בלטשאצר ואמר מרי חלמא לשנאך ופשרה לערך: דניאל ד טז
11. והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה יתן יי אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך בתת יי את ירכך נפלת ואת בטנך צבה: במדבר ה כא
12. ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו:
ויקרא ה א

באחרונה שביחנו. שכשולן לא כתב אם אחדל אלא באחרונה דכתיב האוסיף לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל: **דקטלא** חד משיתא **בעלמא** כו'. בהולאת למלחמת הרשות קאמר: (ח) **מה** כאן שבועה. תימה ותיפוק ליה משבועת הפקדון מג"ש דתחטא וכ"ת דעיקר דאיצטריך למילף מה כאן בשם כו' אכתי לקמן דפריך לרבנן אלה דשבועה היא מנ"ל ליגמר מפקדון:

והוא

במי שהוא רחום קאמר א"ל רבא אי הכי בשמים ובארץ נמי במי שהשמים והארץ שלו קאמר הכי השתא התם כיון דליכא מידי אחרינא דאיקרי רחום וחנון ודאי במי שהוא חנון ודאי במי שהוא רחום קאמר הכא [א]כיון דאיכא שמים וארץ בשמים ובארץ קאמר ת"ר [ב]כתב אלף למד מאלהים יה מיי' ה"ז אינו נמחק [ג]שין דלת משדי (ד) אלף דלת מאדני צדי בית מצבאות ה"ז נמחק [ד]רבי יוסי אומר צבאות כולו נמחק שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל שנאמר [ה]והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים אמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי ת"ר כל הטפל לשם בין מלפניו ובין מלאחריו ה"ז נמחק [ו]לפניו כיצד ליי' ל' נמחק ביי' ב' נמחק ויי' ו' נמחק מיי' מ' נמחק [ז]שיי' ש' נמחק היי' ה' נמחק כיי' כ' נמחק לאחריו כיצד אלהינו נ"ו נמחק אלהיהם ה"ם נמחק אלהיכם כ"ם נמחק אחרים אומרים [ח]לאחריו אינו נמחק שכבר קדשו השם אמר רב הונא הלכה כאחרים (אברהם דלטיא לנבות בגבעת בנימן שלמה דניאל סימן) [ט]כל שמות האמורים בתורה באברהם קדש חוץ מזה שהוא חול שנאמר ויאמר [3](3) יי' אם נא מצאתי חן בעיניך חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה משום רבי אלעזר המודעי אמרו [י]אף זה קדש כמאן אזלא הא [3]דאמר רב יהודה אמר רב [ז]גדולה הכנסת אורחין יותר מהקבלת פני שכינה כמאן כאותו הזוג [יא]כל שמות האמורים בלוט חול חוץ מזה שהוא קדש שנאמר [4]ויאמר לוט אליהם אל נא אדני הנה נא מצא עבדך חן בעיניך וגו' מי שיש בידו להמית ולהחיות זה הקדוש ברוך הוא [יב]כל שמות האמורים בנבות קדש [יג]במיכה חול ר"א אומר בנבות קדש במיכה יש מהן חול ויש מהן קדש אלף למד חול יוד הי קדש חוץ מזה שאלף למד והוא קדש [5]כל ימי היות בית האלהים בשילה כל שמות האמורים בגבעת בנימין ר"א אומר חול רבי יהושע אומר [יד]קדש אמר לו ר"א וכי מבטיח ואינו עושה אמר לו ר' יהושע מה שהבטיח עשה [טו]והם לא ביחנו אם לנצוח אם לנצח באחרונה שביחנו הסכימו על ידן שנאמר [6]ופנחס בן אלעזר בן אהרן (טז) (הכהן) עומד לפניו בימים ההם לאמר האוסיף עוד לצאת למלחמה עם [בני] בנימין אחי אם אחדל וגו' [יז]כל שלמה האמורין בשה"ש קדש שיר למי שהשלום שלו חוץ מזה [7]כרמי שלי לפני האלף לך שלמה שלמה לדידיה ומאתים לנוטרים את פריו רבנן וי"א אף זה חול [8]הנה מטתו שלשלמה [יח]ששים אף זה ולא מיבעי האיך אלא הא דאמר שמואל מלכותא דקטלא חד משיתא בעלמא לא מיענשא שנאמר כרמי שלי לפני האלף לך שלמה למלכותא דרקיעא ומאתים לנוטרים את פריו למלכותא דארעא שמואל לא בת"ק ולא כי"א אלא ה"ק וי"א זה קדש וזה הוא חול דמטתו ושמואל דאמר כי"א [יט]כל מלכיא האמורים בדניאל חול חוץ מזה שהוא קדש [9]אנת מלכא [מלך] מלכיא די אלה שמיא מלכותא חסנא ותקפא ויקרא יהב לך וי"א אף זה קדש שנאמר [10]מרי חלמא לשנאך ופשרה לערך למאן קאמר אי סלקא דעתך לנבוכד נצר קאמר ליה שנאותיה מאי נינהו ישראל מילט קא לייט להו לישראל ות"ק סבר שונאי ישראל איכא שונאי עובדי כוכבים ליכא: ובכל כנויין הרי אלו חייבין כו': ורמינהי [11]יתן ה' אותך לאלה ולשבועה מה ת"ל והלא כבר נאמר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה לפי שנא' [12]ושמעה קול אלה נאמר כאן אלה ונאמר להלן אלה [יא]מה להלן שבועה אף [יב]כאן שבועה מה [יג]להלן בשם אף [יד]כאן בשם אמר אביי לא קשיא הא רבי חנינא בר אידי הא רבנן דתנא רבי חנינא בר אידי אומר [טו]הואיל ואמרה תורה השבע ואל תשבע קלל ואל תקלל מה השבע בשם אף לא תשבע בשם מה קלל בשם אף לא תקלל בשם ורבנן אי גמירי גזירה שוה ניבעי שם המיוחד אי לא גמירי גזירה שוה אלה דשבועה היא מנא להו מדתניא אלה [3]אין אלה אלא לשון שבועה וכן הוא אומר [11]והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה התם שבועת האלה כתיב הכי קאמר אלה אין אלה אלא בשבועה וכן הוא אומר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה ומנין

מי שהוא רחום וחנון. ולאו דמנין שם הוא אלא בשם מי שהוא חנון: **כתב אלף למד מאלהים.** שהתחיל לכתוב אלהים וכתב אלף למד אין נמחקין ואע"פ שלא גמר את השם שהרי ב' אותיות הללו שם לעצמו: **חוץ מזה כו'.** למלאך הממונה קרא אדון שכך (ד) נאמרו גבריאל מימינו רפאל משמאלו: **אף זה קדש.** דכתיב לעיל מינה וירא אליו יי' והדר כתיב והנה שלשה אנשים ואמר להקב"ה אל נא תעבור מעל עבדך המתן לי כאן עד שאכנים האורחים: **מי שיש בידו כו'.** וה"ק ויאמר לוט אליהם באמיתיהם אל נא יהי כן וחזר כלפי השם ואמר לו אדוני הנה נא מצא עבדך: **בנבות.** כתיב (מלכים א כא) כרם נבות אלהים: **במיכה.** כגון (שופטים יח) לו בית אלהים וכגון (שם) [ב]הקדש הקדשתי [את] הכסף לה' מידי לבני וגו' (ה) הרי הוא אסור עלי להקדש [ג](גמוריס שהן) לשם עד שאתננו מידי לבני לעשות פסל ומסכה וכן (שם יח) נכח ה' דרככם כלפי שמיה אמר: **אלף למד חול.** כגון (שם יז) לו בית אלהים (שם יח) את אלהי אשר עשיתי לקחתם: **שמות האמורין בנבעה.** ויאמרו בני ישראל בה' (שם כ): **וכי מבטיח.** שיגליחו ואינו עושה: **הם לא ביחנו.** הם לא שאלו אלא (ו)[ח]אלף ולא אמרו התמנהו בידי: **באחרונה שביחנו.** בגמוריס ותומים כי מחר אתננו בידך הסכימו לדבריהם: **ומאתים לנוטרים כו'.** לרבנן הניחם ויעסקו בתורה אחד מששה שבהם: **הנה מעטו.** חול שהיה נבעת מאשמדאי כדאמר במסכת גיטין (דף סח:): **דקטלא חד משיתא.** בתגרית דעבודת המלך: **כל מלכיא האמוריס בדניאל.** כל מקום שנאמר שם מלך: **חוץ מזה.** מלך מלכיא דמילוי לנבוכד נצר לא הוה קרי ליה דניאל מלך מלכיא אלא ה"ק אנת מלכא נבוכדנצר מלך מלכיא דהוה אלהא דשמיא מלכות חסנא יהב לך: **והלא כבר נאמר בשבועה האלה.** מהכא משמע תיהוי נאלה ולשבועה ותו לא הוה ליה למיכתב אלא יתן ה' את ירכך נופלת: **מה** (ט)**להלן בשם.** דכתיב והשביע: **ומה** (ט)**להלן בשם.** דכתיב יתן ה' וגו': **השבע.** שבועת ה' תהיה וגו' (שמות כב): [**ולא תשבע**]. לא תשבעו [בשמי] לשקר (ויקרא יט): **קלל.** יתן ה' אותך לאלה: **לא תקלל.** בין קללת השם בין קללת תבירו לא תקלל מרע (שם): **מה השבע בשם כו'.** ובריתא רבי חנינא ומתניתין רבנן: **ג"ש.** דנאמר כאן אלה ונאמר להלן אלה: (ו) **בשבועה היא מנא להו.** ושמעה קול אלה מנא להו דבשבועה משמעי: **נפקא לן מדתניא.** מגופיה דמשמעות דקרא הכי משמע: **וכן הוא אומר.** אלמא אלה היא שבועה כו'. ופרכינן התם שבועת האלה כתיב שבועה שהיא נקללה אבל שבועה שאינה נקללה לא משמע מהכא:

ה"ג

הגהות הב"ח

(א) גמ' אל"ף דל"ת מאדני. נ"ב כירושלמי פ"ק דמגילה איתא דא"ה מאהיה א"ד מאדני ה"ז נמחק: (ב) שם ויאמר אדני אם נא מצאתי: (ג) שם כן אלעזר בן אהרן עומד כל"ל ותיבת הכהן נמחק: (ד) רש"י ד"ה חוץ מזה וכו' מיכאל באמצע כל"ל ואות ו' נמחק: (ה) ד"ה נמיכה וכו' לבני וגו' הס"ד ואל"ל מ"ה יו"ד ה"א קדש והכי קאמר הקדש הקדשתי הכסף וגו' הרי הוא אסור: (ו) ד"ה הם לא ביחני וכו' אלא מי יעלה ולא אמרו: (ז) ד"ה אלה דשבועה היא מנא להו ומעתה קול אלה דמשמע דבשבועה משמעי מנא להו הם"ד: (ח) תוד"ה אף כאן שבועה:

מוסף רש"י

שנאמר ויאמר אדני אם נא מצאתי כו'. לגדול שבהם אמר וקראם מלום אדונים, ולגדול אמר אל נא תעבור וכיון שלא יעבור הוא יעמדו חבריו עמו (בראשית יח ג). **והם לא ביחנו.** אורחים ותומים לא פירשו לשם בשני ימים הראשונים עלו הגליחו, אלא עלו אלין אם לנצח אם להנצח (יומא עג:). **באחרונה שביחנו.** פירשו לשם כי מחר אתננו בידך (שם). **מרי חלמך לשנאך.** מרי אדוני קודם הוא, אלה עתידו להקב"ה ואמר חלום זה יתקיים על שנאך זה (דניאל ד טז).

רבינו חננאל

דהא אשכחנן דאיקרי רחום ואיקרי חנון: תנו רבנן כל הטפל לשם בין מלפניו בין מלאחריו נמחק. (ו) דה' ה"א נמחק. לאחריו כיצד אלהינו נ"ו נמחק. אלהיכם כ"ם נמחקים כו'. אחרים אומרים שלאחריו אינו נמחק שכבר קדשו השם. אמר רב הונא הלכה כאחרים: ת"ר כתב א"ד מאדני. אל מאלהים. יה ביהוה. אין נמחקין. ש"ד משדי. צ"ב מצבאות נמחקין. ר' יוסי אומר צבאות כולו נמחק. אמר שמואל אי הלכך כר' יוסי: כל שמות הכתובים באברהם קדש. כגון הנה נא הואלתי לדבר אל ה'. ויאמר אל נא יחר לה'.

חוץ מזה ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו'. חנניה בן אחי ר' יהושע ור' אלעזר בן עזריה אומר' אף זה קדש. וקימא לן כותייהו. דהא רב אמר כותייהו דאמר גדול הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה. שהניח השכינה ואמר אל נא תעבור מעל עבדך והלך להכניס אורחין: כל שמות האמורין בלוט כגון הנה נא אדני חול. חוץ מזה ויאמר לוט אליהם וגו' דכתיב ביה להחיות את נפשי. מי שיכול להמית ולהחיות: כל שמות האמורין בנבות קדש. במיכה חול. ר' אליעזר אומר כל האמורין בא"ל חול ב"ה קדש. חוץ מזה שאע"פ שאמור בא"ל שהוא קדש כל ימי היות בית האלהים בשילה: כל שמות האמורין בגבעת בנימין ר' אליעזר אומר חול. ר' יהושע אומר קדש. א"ל ר' אליעזר וכי הקדש מבטיח ואינו עושה. א"ל ר' יהושע מה שהבטיח עשה. הן שלא ביחנו אם לנצח אם לינצח. באחרונה שביחנו הסכימו כו': כל שלמה האמור בשיר השירים קדש למי שהשלום שלו. חוץ מזו האלף לך שלמה לדידיה ומאתים לנוטרים את פריו רבנן. וי"א אף זה חול הנה מטתו שלשלמה. אלא הא דאמר שמואל כל מלכותא דקטלא חד משיתא לא מיענשא דכתיב האלף לך שלמה מלכותא דרקיע. ומאתים לנוטרים את פריו מלכותא דארעא. כמאן לא כתנא קמא ולא כיש אומרים. אלא אימא וי"א אף זה האלף לך שלמה קדש. ושמואל דאמר כי"א: כל מלכיא האמורין בדניאל חול חוץ מזה שהוא קדש אנת מלכא מלך מלכיא די אלה שמיא וגו'. וי"א אף זה קדש מרי חלמא לשנאך דנבוכדנצר מאי נינהו ישראל ודניאל לייט להו לישראל אלא לסנוותיה דהקב"ה: (וכן) [חנן] המשביע בכל הכנויין חייב ורמינן עלה הא דתנינא יתן ה' אותך לאלה ולשבועה מה ת"ל והלא כבר נאמר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה. לפי שנאמר ושמעה קול אלה. מה אלה האמורה בסוטה שבועה בשם. אף אלה האמורה בעדות שבועה בשם המיוחד ג) דתניא ר' חנינא בר אידי דבעי שבועה בשם המיוחד. תניא ר' חנינא בר אידי [אומר] נאמר השבע והשביע הכהן את האשה נגאמר לא תשבעו בשמי לשקר. נאמר קלל ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל וי"א ושמעה קול אלה. וי"א יתן ה' אותך לאלה ולשבועה. ונאמר אלהים לא תקלל. מה השבע בשם אף לא תשבע בשם ומה קלל בשם אף לא תקלל בשם. ורבנן דמתניתין אי גמירי אלה אלה בג"ש. ליבעו שם המיוחד אמאי ג) בכל הכנויים. ואי לא גמירי ג"ש. אלה דהיא שבועה מנא להו. נפקא להו מדתניא אלה. אין אלה אלא לשון שבועה. וכן הוא אומר והשביע הכהן את האשה וגו'.

ומנין

ט) **כמי שהוא חנון.** ולאו דמנין שם הוא אלא בשם מי שהוא חנון: **כתב אלף למד מאלהים.** שהתחיל לכתוב אלהים וכתב אלף למד אין נמחקין ואע"פ שלא גמר את השם שהרי ב' אותיות הללו שם לעצמו: **חוץ מזה כו'.** למלאך הממונה קרא אדון שכך (ד) נאמרו גבריאל מימינו רפאל משמאלו: **אף זה קדש.** דכתיב לעיל מינה וירא אליו יי' והדר כתיב והנה שלשה אנשים ואמר להקב"ה אל נא תעבור מעל עבדך המתן לי כאן עד שאכנים האורחים: **מי שיש בידו כו'.** וה"ק ויאמר לוט אליהם באמיתיהם אל נא יהי כן וחזר כלפי השם ואמר לו אדוני הנה נא מצא עבדך: **בנבות.** כתיב (מלכים א כא) כרם נבות אלהים: **במיכה.** כגון (שופטים יח) לו בית אלהים וכגון (שם) [ב]הקדש הקדשתי [את] הכסף לה' מידי לבני וגו' (ה) הרי הוא אסור עלי להקדש [ג](גמוריס שהן) לשם עד שאתננו מידי לבני לעשות פסל ומסכה וכן (שם יח) נכח ה' דרככם כלפי שמיה אמר: **אלף למד חול.** כגון (שם יז) לו בית אלהים (שם יח) את אלהי אשר עשיתי לקחתם: **שמות האמורין בנבעה.** ויאמרו בני ישראל בה' (שם כ): **וכי מבטיח.** שיגליחו ואינו עושה: **הם לא ביחנו.** הם לא שאלו אלא (ו)[ח]אלף ולא אמרו התמנהו בידי: **באחרונה שביחנו.** בגמוריס ותומים כי מחר אתננו בידך הסכימו לדבריהם: **ומאתים לנוטרים כו'.** לרבנן הניחם ויעסקו בתורה אחד מששה שבהם: **הנה מעטו.** חול שהיה נבעת מאשמדאי כדאמר במסכת גיטין (דף סח:): **דקטלא חד משיתא.** בתגרית דעבודת המלך: **כל מלכיא האמוריס בדניאל.** כל מקום שנאמר שם מלך: **חוץ מזה.** מלך מלכיא דמילוי לנבוכד נצר לא הוה קרי ליה דניאל מלך מלכיא אלא ה"ק אנת מלכא נבוכדנצר מלך מלכיא דהוה אלהא דשמיא מלכות חסנא יהב לך: **והלא כבר נאמר בשבועה האלה.** מהכא משמע תיהוי נאלה ולשבועה ותו לא הוה ליה למיכתב אלא יתן ה' את ירכך נופלת: **מה** (ט)**להלן בשם.** דכתיב והשביע: **ומה** (ט)**להלן בשם.** דכתיב יתן ה' וגו': **השבע.** שבועת ה' תהיה וגו' (שמות כב): [**ולא תשבע**]. לא תשבעו [בשמי] לשקר (ויקרא יט): **קלל.** יתן ה' אותך לאלה: **לא תקלל.** בין קללת השם בין קללת תבירו לא תקלל מרע (שם): **מה השבע בשם כו'.** ובריתא רבי חנינא ומתניתין רבנן: **ג"ש.** דנאמר כאן אלה ונאמר להלן אלה: (ו) **בשבועה היא מנא להו.** ושמעה קול אלה מנא להו דבשבועה משמעי: **נפקא לן מדתניא.** מגופיה דמשמעות דקרא הכי משמע: **וכן הוא אומר.** אלמא אלה היא שבועה כו'. ופרכינן התם שבועת האלה כתיב שבועה שהיא נקללה אבל שבועה שאינה נקללה לא משמע מהכא:

ה"ג

ח) [מס' פורפיס פ"ד], ט) [שופרים פ"ד אלה ה ע"ש אמות דר"ע פל"ד], ג) שבת קכז.. ד) [יומא עג:], ה) [מלת שמים נראה כמיותר ונכ"ל ליתא], ו) [נ"ל כאן], ז) [נ"ל להלן], ח) [נקמן לה:], ט) [שיך נע"ל], י) [יומא לז.], כ) עי' רש"ל בה"ל, ל) נמוק שהוא כל"ל ענ"ל, מ) נדפו"י הגי' האלה, נ) נדפו"י: כאן.

ל) לפניו כיצד כו'. כ) אולי נ"ל ופרקינן הא דתנינו רבנן ויהא דתניא דבעי שבועה בשם המיוחד ר"ח בר אידי היא דתניא כו'. ג) נראה דל"ל אמאי דהמשביע בכל הכנויים חייב.

ומנין לעשות [6](אלה שאין עמה שבועה כאלה שיש עמה שבועה) ושבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה תלמוד לומר [1]ושמעה קול אלה ושמעה אלה ושמעה קול אמר רבי אבהו מנין לאלה שהיא שבועה שנאמר [2]ויבא אתו באלה וגו' וכתיב [3]וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים תנא [4]ארור בו נידוי בו קללה בו שבועה בו נידוי דכתיב [4]אורו מרוז אמר מלאך ה' אורו ארור יושביה [5]ואמר עולא בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז בו קללה דכתיב [5]ואלה יעמדו על הקללה וכתיב [6]ארור האיש אשר יעשה פסל וגו' בו שבועה [6]דכתיב [7]וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה' וגו' ודלמא תרתי עבד להו אשבעינהו ולייטיטנהו אלא מהכא [8]ואיש ישראל נגש ביום ההוא ויואל שאול את העם לאמר ארור האיש אשר יאכל וגו' וכתיב [9]ויהונתן לא שמע בהשביע אביו את העם ודלמא הכא נמי תרתי עבד להו אשבעינהו ולייטיטנהו מי כתיב וארור השתא דאתית להכי התם נמי לא כתיב וארור אמר רבי יוסי ברבי חנינא [3]אמן בו שבועה בו קבלת דברים בו האמנת דברים בו שבועה דכתיב [10]ואמרה האשה אמן אמן בו קבלת דברים דכתיב [11]ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן בו האמנת דברים דכתיב [12]ויאמר ירמיה [הנביא] (אל חנניהו) אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריך אמר רבי אלעזר [2]לאו שבועה [7]הן שבועה בשלמא לאו שבועה דכתיב [13]ולא יהיה עוד המים למבול וכתיב [14]כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי אלא הן שבועה מנא לן סברא הוא מדלאו שבועה הן נמי שבועה אמר רבא [7]והוא דאמר לאו לאו תרי זימני והוא דאמר הן הן תרי זימני דכתיב [15]ולא [3]יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד [6] המים למבול ומדלאו תרי זימני הן נמי תרי זימני: המקלל בכולן חייב דברי ר"מ וחכמים פוטרין: [7]תנו רבנן [16]איש [איש] כי יקלל אלהיו ונשא חטאו מה ת"ל והלא כבר נאמר [17]ונקב שם ה' מות יומת יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד בלבד מנין לרבות את הכינויין תלמוד לומר איש איש כי יקלל אלהיו וגו' מכל מקום דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [8]על שם מיוחד במיתה ועל הכינויין באזהרה: והמקלל אביו ואמו וכו': [9]מאן חכמים רבי מנחם בר יוסי דתניא רבי מנחם בר יוסי אומר [17]בנקבו שם יומת מה ת"ל שם לימד על [8]המקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם: והמקלל עצמו וחבירו כו': אמר רבי ינאי ודברי הכל עצמו דכתיב [18]רק השמר לך ושמור נפשך מאד (כ) [10]כדברי אבין אמר רבי אילעא דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה וחבירו דכתיב [19]לא תקלל חרש: יכך ה' (ג) אלהים וכן יככה אלהים זו היא אלה הכתובה בתורה: יתיב רב כהנא קמיה דרב יהודה ויתיב וקאמר הא מתניתין כדתנן א"ל כנה יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב כהנא ויתיב וקאמר [20]גם אל יתצך לנצח יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה א"ל כנה תרתי למה לי מהו דתימא ה"מ מתניתין אבל בקראי אימא לא מכנינן קמ"ל: אל יכך ויברכך וייטיב לך רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרין: [11]והא ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן איפוך כי אתא רבי יצחק תנא כדתנן אמר רב יוסף השתא דאנן תנן הכי וכי אתא רבי יצחק תני הכי ש"מ דוקא תנן אלא קשיא כי ליה בממונא אבל באיסורא אית ליה הרי סוטה דאיסורא הוא [12]ואמר ר' תנחום בר חכינאי [21]הנקי כתיב טעמא דכתיב הנקי הא לאו הכי מכלל לאו אתה שומע הן לא אמרינן אלא

ה"ג מנין לעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה כך שנויה בת"כ(ו). ובמסכת סוטה מפרשה בפרק היה מביא את מנחתה (דף יח.) היכי דמי שבועה שיש עמה אלה שבועה אלה נטמאת ואם נטמאת יבאו בך: **ושמעה אלה ושמעה קול.** מדהוה ליה למכתב ושמעה אלה שמעת מינה דהיא שבועה (כלומר שיש בה אלה וכתב קול אלה יתירא לדרשא אתא לחייבה בא' משתי הקולות): **ויבא אותו באלה.** נבוכדנצר את לדקיהו: **ארור בו נידוי בו שבועה בו קללה.** כל לשונות הללו הוא משמש ולריך לפרוש ממנו אם אמר אסר אסור אלון בלשון נידוי ואם אמר אלה שבועה היא והמקלל את חבירו בלשון ארור הוא לה' קללה היא וחייב המקלל: **ודלמא תרתי עבד.** אבל ארור לאו לשון שבועה הוא: **אמן בו שבועה.** העונה אמן אחר שבועה כמוניא שבועה מפיו: **בו קבלת דברים.** האומר לחבירו על מנת שתקיים לי תנאי כך וכך ואתה אמן קבל דבריו (ד) ומייב לקיים תנאו: **בו האמנת דברים.** ולאחר לענות אמן על דבר תפלה ותחנה שהוא לשון מאמן הדברים שיהא רצון שיהא אמת כן: **ואמרה האשה אמן אמן.** דאי לאו כמוניא שבועה דמיא אמאי מבדקה אפילו מושבע מפי אחרים אין כאן שהרי לא אמרה כלום אחר שבועה ולא דמיא למשביעני עליכם שהם (ה) כופרין אחר שבועה ועונין על דבריו אין אני יודעין לך עדות: **לאו שבועה.** כדמפיים ואזיל שאמר אי לאו לאו תרי זימני או הן הן תרי זימני הרי היא כשבועה מאחר (ו) שהמזיק דבריו: **איש איש כי יקלל.** מת"ל מאחר שעתיד לכתוב ונקב שם ה' מות יומת ליכתוב איש איש כי יקוב שם ונשא חטאו וימות: **על שם המיוחד.** כן אדבע אותיות דיו"ד ה"י: **באזהרה.** אלהים לא תקלל (שמות כב): **בנקבו שם יומת כו'.** קרא יתירא הוא ותייהו ענין למקלל אביו [ואמו] שאינו חייב עד שיקללם בשם המיוחד: **ודברי הכל.** דאמת הוא ואיל וקרא יתירא הוא לרבות תייהו ענין לרבות אף המקלל עצמו וחבירו אלא דוקא קאמר רבי מנחם לרבות מקלל אביו שהוא בשקילה כמבדך את השם אבל בעצמו וחבירו דאלאו בעצמה הוא לא תילף מהכא: **לא תקלל חרש.** ומרבינן מייתי בסנהדרין (דף סו.) כל שהוא בעמך: **ויתיב וקאמר מסייפי דדמנן.** רב כהנא היה שונה משנתנו כמות שהיא שנויה יככה וכן יככם: **אמר ליה.** רב יהודה כנה הפוך דבריך כנגד אחרים אמור יכהו וכן יכהם אלא תקללני: **ויתיב וקאמר גם אל יתצך לנצח.** את המקרא הזה היה דורש שנאמר בדואג בספר תהלים: **כנה.** ואמור יתלהו: **והא ליה לרבי מאיר כו'.** דתנן במסכת קדושין (דף סא.) ר"מ אומר כל תנאי שאינו כפול כתנאי דבני גד [ובני ראובן] אינו תנאי ואי לא כפליה לא אמרינן מכלל זה אתה שומע את זה: **והרי סוטה דאיסורא.** ופרכינן מיהו לר"מ כו' דתנן(ז) במסכת קדושין [שם.] מדכתיב [ובמדבר ה] אם לא שטית הנקי ופשיטא לן דלא הוצרכנו לבדוק את הסוטות ולא נאמר אלא לשמוע לאו מכלל הן קללה מכלל ברכה אם שטית לא תנקי אלמא לא בעינן כפילה ומשני ר' תנחום הנקי כתיב בלא יו"ד כמו חנקי וקאי אקרא דבתריה דכתיב ואת כי שטית למשמע הכי חנקי ממים המאררים האלה ואת כי שטית אלמא אי לא הנקי מכלל הן אתה שומע לאו לא אמרינן:

שתויי

ומנין לעשות [6](אלה שאין עמה שבועה כאלה שיש עמה שבועה) ושבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה תלמוד לומר [1]ושמעה קול אלה ושמעה אלה ושמעה קול אמר רבי אבהו מנין לאלה שהיא שבועה שנאמר [2]ויבא אתו באלה וגו' וכתיב [3]וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים תנא [4]ארור בו נידוי בו קללה בו שבועה בו נידוי דכתיב [4]אורו מרוז אמר מלאך ה' אורו ארור יושביה [5]ואמר עולא בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז בו קללה דכתיב [5]ואלה יעמדו על הקללה וכתיב [6]ארור האיש אשר יעשה פסל וגו' בו שבועה [6]דכתיב [7]וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה' וגו' ודלמא תרתי עבד להו אשבעינהו ולייטיטנהו אלא מהכא [8]ואיש ישראל נגש ביום ההוא ויואל שאול את העם לאמר ארור האיש אשר יאכל וגו' וכתיב [9]ויהונתן לא שמע בהשביע אביו את העם ודלמא הכא נמי תרתי עבד להו אשבעינהו ולייטיטנהו מי כתיב וארור השתא דאתית להכי התם נמי לא כתיב וארור אמר רבי יוסי ברבי חנינא [3]אמן בו שבועה בו קבלת דברים בו האמנת דברים בו שבועה דכתיב [10]ואמרה האשה אמן אמן בו קבלת דברים דכתיב [11]ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן בו האמנת דברים דכתיב [12]ויאמר ירמיה [הנביא] (אל חנניהו) אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריך אמר רבי אלעזר [2]לאו שבועה [7]הן שבועה בשלמא לאו שבועה דכתיב [13]ולא יהיה עוד המים למבול וכתיב [14]כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי אלא הן שבועה מנא לן סברא הוא מדלאו שבועה הן נמי שבועה אמר רבא [7]והוא דאמר לאו לאו תרי זימני והוא דאמר הן הן תרי זימני דכתיב [15]ולא [3]יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד [6] המים למבול ומדלאו תרי זימני הן נמי תרי זימני: המקלל בכולן חייב דברי ר"מ וחכמים פוטרין: [7]תנו רבנן [16]איש [איש] כי יקלל אלהיו ונשא חטאו מה ת"ל והלא כבר נאמר [17]ונקב שם ה' מות יומת יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד בלבד מנין לרבות את הכינויין תלמוד לומר איש איש כי יקלל אלהיו וגו' מכל מקום דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [8]על שם מיוחד במיתה ועל הכינויין באזהרה: והמקלל אביו ואמו וכו': [9]מאן חכמים רבי מנחם בר יוסי דתניא רבי מנחם בר יוסי אומר [17]בנקבו שם יומת מה ת"ל שם לימד על [8]המקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם: והמקלל עצמו וחבירו כו': אמר רבי ינאי ודברי הכל עצמו דכתיב [18]רק השמר לך ושמור נפשך מאד (כ) [10]כדברי אבין אמר רבי אילעא דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה וחבירו דכתיב [19]לא תקלל חרש: יכך ה' (ג) אלהים וכן יככה אלהים זו היא אלה הכתובה בתורה: יתיב רב כהנא קמיה דרב יהודה ויתיב וקאמר הא מתניתין כדתנן א"ל כנה יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב כהנא ויתיב וקאמר [20]גם אל יתצך לנצח יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה א"ל כנה תרתי למה לי מהו דתימא ה"מ מתניתין אבל בקראי אימא לא מכנינן קמ"ל: אל יכך ויברכך וייטיב לך רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרין: [11]והא ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן איפוך כי אתא רבי יצחק תנא כדתנן אמר רב יוסף השתא דאנן תנן הכי וכי אתא רבי יצחק תני הכי ש"מ דוקא תנן אלא קשיא כי ליה בממונא אבל באיסורא אית ליה הרי סוטה דאיסורא הוא [12]ואמר ר' תנחום בר חכינאי [21]הנקי כתיב טעמא דכתיב הנקי הא לאו הכי מכלל לאו אתה שומע הן לא אמרינן אלא

והוא דאמר לאו לאו. ולאו דשבועה ממש היא אלא יש להזהר וקלא יש עונש בדבר: **יכך** וכן **יככם** זו **היא אלה** שנאמרה בתורה. תימה דלעיל לא גמרינן אלא שבועה שאין עמה אלה שהיא כשבועה שיש עמה אלה אבל אלה שאין עמה שבועה כיש עמה שבועה מנ"ל: **ועל הכנויין באזהרה.** וא"ת למ"ד בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סו.) אלהים לא תקלל קדש אים אים כי יקלל למה לי וי"ל דאיצטריך לכרת והא דאמרינן על הכנויין באזהרה למעוטי מיתה אתא ולא למעוטי כרת: **בנקבו** שם יומת מה ת"ל. תימה הא איצטריך לכדדרשינן בפ' ד' מיתות (שם דף יב.) דאינו חייב עד שיברך שם בשם: **ושמור נפשך מאד.** תימה בקללה ד"ה חייב ובמחובל עצמו איכא פלוגתא (ב"ק לא:) חבלה נמי תיפוק ליה מהאי קרא אי מוהשמרו מאד לנפשותיכם ועוד תימה בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סו.) לחיק לאסכוחי אזהרה למקלל אביו ואמו ויש"ל ודיין ליגמר ממקלל עצמו וי"ל דאי לאו דאסכחתא אביו (ד) לא הוה גמרינן בעצמו מה שלא מצינו שאסור בחבירו(ג):

מקלל הבירו דכתיב **לא** תקלל חרש. ממרש ואביו אמי אלא שלא חס כאן להאריך וליכא למיפרך שכן משוגין כדפריך בפ' ד' מיתות (שם דף סו. ושם) על דיין ומרש ונשיא דאביו אינו משוגה: ה"ג

צה א מיי' פ"ז מהל' ת"ש הלכה ג ופ"י מהל' סנהדרין הלכה ג ופ"ב מהל' שבועות הלכה ב סמג לאוין רמ טור יו"ד סימן שלד טוש"ע מ"מ סימן כז סעיף ח וכרב אלפס עוד כמו"ק פרק ג דף רפי':

צו ב מיי' פ"ב מהלכות שבועות הלכה ח סמג לאוין רמא טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף ג וסימן רלז סעי' ב':

צז ג ד ה מיי' שם הל' ח ו סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רלו סעיף ה:

צח ו מיי' פ"ב מהל' שגגות פוכנים הלכה ז:

ז ומיי' פ"ה מהל' ממרים הל' ח ג טוש"ע יו"ד סימן רמא סעי' ח':

גליון הש"ס

גמ' דכתיב וישבע. וכן כי נשבעו ב"י לאמר ארור נותן אמה לנגמון (שופטים כא): רש"י ד"ה בו קבלת דברים וכו' וחייב לקיים תנאי. לא ידעתי הא ליכא דאיכא מיזב לעשות התנאי אלא דאם לא יקיים התנאי בטל המעשה דמכר ומתנה המילה יכולמה. ובזה נאמר לרוץ לאמן שיהיה קבלה ומה לרוץ לקבלתו הא הנותן לא נתן רק ע"מ ואם לא יקיים התנאי ממילא בטל המתנה וע"ש:

מוסף רש"י

מרוז. גבולא מיסראל הוה ומסתיה מסוס דלא אתי. שיפורא. שיפרות (מרדכי סוף מכת"ר). לאו לאו תרי זימני. לא מוקף וגו' ולא מוקף, כפל הדבר לשבועה (בראשית ח בא. ונראה שגורם בגירסת הרא"ש ס"ר כו). אלא על שם המיוחד. דהא כתיב ה' והייני שם מיוחד, דכתיב (שמות ג) זה שמי לעולם (סנהדרין נו:). כי יקלל אלהיו. דהייני מיי דלאו שם המיוחד, ומסיק ליה מיתה ונוקב שם ה' מות יומת, וקאי נמי אכי יקלל אלהיו (שם). על שם מיוחד במיתה. דכתיב ונוקב שם ה' וגו' והאי ונשא חטאו לאו מיתה, אלא ונשא חטאו דכתיב (שם). ועל הכינויין באזהרה. אלהים לא תקלל, אף על הכינויין מזהר ושם המיוחד נמי הכא אזהרה נפיק, דכל אלהים לשון ברכה, כמו (שמות ז) מתיך אלהים (שם). הנקי כתיב. כלא יו"ד, דמשמע הנקי אם לא שכב ומדרים הכי עומאה מתמת אישך הנקי (נדה יח. ובערי קדישין סב.).

רבינו חננאל

א"ר אבהו מנין לאלה שהיא שבועה שנא' ויבא אותו באלה. ואומר וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים. תניא ארור בו קללה דכתיב ואלה יעמדו על הקללה וגו' וכתיב ארור אשר יעשה פסל ומסכה. ארור בו נדר שנאמר אורו מרוז אמר מלאך ה' וגו' איכא דאמרי מרוז גברא הוא. איכא דאמרי כוכבא הוה. דכתיב מן שמים נלחמו הכוכבים וגו' (חבק' ה:). ואמר [עולא] בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז. ארור בו שבועה שנא' וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש אשר וגו'. ולא אמרינן תרתי עבד בהו אשבעינהו ולייטיטנהו. מדלא כתיב וארור: א"ר יוסי בר' חנינא אמן בו שבועה דכתיב והשביע הכהן את האשה וגו' וכתיב ואמרה האשה אמן אמן. וקי"ל (ערי' נט:) העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי. אמן בו קבלת דברים שנאמר ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן. אמן בו האמנת דברים שנאמר ויאמר ירמיה הנביא אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריך: א"ר אלעזר לאו לאו תרי זימני שבועה היא. וכן הן הן תרי זימני שבועה היא. ופשוטה היא: המקלל בכל הכנויין חייב דברי ר' מאיר. וחכמים פוטרין בכנויין במיתה שנאמר ונקב שם ה' מות יומת אלא על שם המיוחד במיתה. ועל הכנויין באזהרה. וכן המקלל עצמו או חבירו [בכ"ל] עובר בלא תעשה. א"ר ינאי ודברי הכל.

ישעיהו נד ט 15. וְהִקְמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּם וְלֹא יִכָּרֵת כָּל בָּשָׂר עוֹד מִמֵּי הַמַּבּוּל וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחֵת הָאָרֶץ:
בראשית ט יא 16. וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ: ויקרא כד טו 17. וְנֹקֵב
שֵׁם יְיָ מוֹת יוּמַת רָגוֹם יִרְגְּמוּ בוֹ כָּל הָעֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ שֵׁם יוּמָת: ויקרא כד טז 18. רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וְשָׁמֹר נַפְשְׁךָ
מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ: דברים ד ט
19. לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט יד 20. גַּם אַל יִתְצַךְ לָנֶצַח יֵחָתֵךְ
וְיִסָּחֲךָ מֵאֹהֶל וְשָׁרְשְׁךָ מֵאֶרֶץ חַיִּים סֶלָה: תהלים נב ז 21. וְהִשְׁכִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ
אֹתָךְ וְאִם לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִרִים הַמְאָרֲרִים הָאֵלֶּה: במדבר ה יט

ה"ג בקונטרס ור"מ אלא לעולם איפוך ובאיסורא אית ליה ובממונא לית ליה ושאני סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא הוא ובספרים היה כתוב לא איפוך והקשה בקונטרס לרבנן דפטורי מי לית להו דשתויי יין במיתה ורלה לתרץ דהא דפטורי משום דבעינן שם המיוחד ואינהו אלהים קאי (ג) אע"ג דכבר איפליגו איידי דתנא ר' מאיר מחייב תנא נמי וחכמים פוטרין ואם תאמר התינח סוטה דלית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן משום דאית ביה ממונא אבל אכתי תיקשה מכל הנהו קראי דמייתי פ"ג דקדושין (דף סא:) בשלמא לר"מ היינו דכתיב ואם בחקותי וגו' וכן אם תעיד ואם תאכל ואם לא יתחטא ומשמע דמצריך ר"מ כפילה אף על גב דליכא אלא איסורא גרידא וי"ל דאם בחקותי ואם תעיד ואם תאכל איכא כמה מצות דאית בהו ממונא והוא יתחטא נמי שייך לענין ממון כגון מטמא תרומה אבל קשיא לר"מ דבספ"ק דנדרים (דף יג:) גבי נדר (ב) אית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן אע"ג דליכא אלא איסורא ואומר הר"ר י"ט דוקא באיסור חמור הוא דאית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן כגון שתויי יין ופרועי ראש דבמיתה וכן נמי גבי (ד) שבועה שלא אוכל לך בפ"ב דנדרים (דף טז.) משמע דאית ליה משום דאיסור חמור הוא דחסיב בפרק בתרא דיומא (דף פו.) חייבי כריתות ולא תעשה עמהן ולקמן ברים שבועת הדיינים (דף לט.) נמי אמרינן נזדעזע כל העולם כשאמר הקב"ה לא תעשה וא"ת והלא בקדושין (סב) בעי רבי מאיר תנאי כפול בשבועה גבי אז תנקה מאלתי וי"ל דהתם איכא ממונא דכתיב וכל עוב אדוניו בידו:

הדרן עלך שבועת העדות

שבועת הפקדון. אשם בכסף שקלים. בגאשם מעילות כתיב ומייה ילפינן שאר אשמות: בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה חייב על כל אחת ואחת לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת ᵐשבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת רבי מאיר אומר אפילו אמר חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ואחת ᵒאנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי משביעך אני ואמר אמן חייב רבי שמעון פוטר שאינו משלם קנס על פי עצמו אמרו לו ᵖאע"פ שאינו משלם קנס על פי עצמו משלם בשת ופגם על פי עצמו ᵍגנבת את שורי והוא אומר לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן חייב ʳגנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי משביעך אני ואמר אמן פטור ˢהמית שורך את שורי והוא אומר לא המית משביעך אני ואמר אמן חייב ᵗהמית שורך את עבדי והוא אומר לא המית משביעך אני ואמר אמן פטור ᵘאמר לו חבלת בי ועשית בי חבורה והוא אומר לא חבלתי ולא עשיתי בך חבורה משביעך אני ואמר אמן חייב ᵛאמר לו עבדו הפלת את שיני וסימית את עיני והוא אומר לא הפלתי ולא סימיתי משביעך אני ואמר אמן פטור ʷזה הכלל כל המשלם על פי עצמו חייב ושאינו משלם על פי עצמו פטור: **גמ'** רב אחא בר הונא ורב שמואל בריה דרבה בר בר חנה ורב יצחק בריה דרב יהודה ˣתנו שבועות בי רבה פגע בהו רב כהנא אמר להו

אלא איפוך אפילו באיסורא לית ליה מתקיף ליה רבינא ובאיסורא לית ליה אלא מעתה שתויי יין ופרועי ראש דבמיתה הכי נמי דלית ליה לר"מ ʸוהתנן ᶻאלו שבמיתה ᵃᵃשתויי יין ᵇᵇופרועי ראש אלא לעולם תיפוך כי לית ליה בממונא באיסורא אית ליה ושאני סוטה ᶜᶜדאיסורא דאית ביה ממונא הוא:

הדרן עלך שבועת העדות

שבועת ᵈᵈהפקדון נוהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים בכשרים ובפסולים בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו ומפי אחרים אינו חייב עד שיכפרנו בב"ד דברי רבי מאיר וחכמים אומרים ᵉבין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב ᶠוחייב על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון הפקדון ואינו חייב על שגגתה ᵍגרידתא ומה חייב על זדונה ʰאשם בכסף שקלים ᵢשבועת הפקדון כיצד ʲאמר לו תן לי פקדוני שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי או שאמר לו אין לך בידי משביעך אני ואמר אמן הרי זה חייב ᵏהשביע עליו חמש פעמים בין בפני בית דין ובין שלא בפני ב"ד וכפר ˡחייב על כל אחת ואחת אמר רבי שמעון מה טעם מפני שיכול לחזור ולהודות ᵐהיו חמשה תובעים אותו ⁿאמרו לו תן לנו פקדון שיש לנו בידך ᵒשבועה שאין לכם בידי אינו חייב אלא אחת ᵖשבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת ר"א אומר עד שיאמר שבועה באחרונה ר"ש אומר ᵍעד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד ʳתן לי פקדון ותשומת יד גזל ואבידה שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת ˢשבועה שאין לך ᵗתן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת ᵘשבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת רבי מאיר אומר אפילו אמר חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ואחת ואמר אמן חייב רבי שמעון פוטר שאינו משלם קנס על פי עצמו אמרו לו ᵛאע"פ שאינו משלם קנס על פי עצמו משלם בשת ופגם על פי עצמו ʷגנבת את שורי והוא אומר לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן חייב ˣגנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי משביעך אני ואמר אמן פטור ʸהמית שורך את שורי והוא אומר לא המית משביעך אני ואמר אמן חייב ᶻהמית שורך את עבדי והוא אומר לא המית משביעך אני ואמר אמן פטור ᵃᵃאמר לו חבלת בי ועשית בי חבורה והוא אומר לא חבלתי ולא עשיתי בך חבורה משביעך אני ואמר אמן חייב ᵇᵇאמר לו עבדו הפלת את שיני וסימית את עיני והוא אומר לא הפלתי ולא סימיתי משביעך אני ואמר אמן פטור ᶜᶜזה הכלל כל המשלם על פי עצמו חייב ושאינו משלם על פי עצמו פטור: **גמ'** רב אחא בר הונא ורב שמואל בריה דרבה בר בר חנה ורב יצחק בריה דרב יהודה ᵈᵈתנו שבועות בי רבה פגע בהו רב כהנא אמר להו

שתויי יין. דבמיתה לא שמעינן לה אלא הן מכלל לאו (סנהדרין פג:) דכתיב (ויקרא י) יין ושכר אל תשת ולא תמותו הא אם תשתו בגוותכם אל אהל מועד תמותו: **פרועי ראש.** נפקא לן (סנהדרין שם) מדאיתקש לשתויי יין בספר יחזקאל (מד): **והתנן אלו שבמיתה.** ולא פליג אים עליה: ה"ג **אלא לעולם איפוך וכי לית ליה בממונא.** כלומר אלא כי מפסקת לה לא תימא אפילו באיסורא לית ליה אלא ודאי אית ליה ומשום הכי ליכא פלוגתא גבי שתויי יין: **ושאני סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא הוא.** גבייתא כתובתה ושבועה דמתניתין נמי ע"י ממון באה הלכך ר"מ פוטר כדאפכינן ובלאו איפוך ליכא לתרוצה דא"כ לר"מ שבועה דמתניתין איסורא גרידתא היא דע"כ בהכי איצטריך לן לאוקמיה מ) (והוא השבועה עד אחד שאינו בא לממון) ואי רבנן פטורי בה אלמא לית להו מכלל לאו אתה שומע הן אפילו באיסורא גרידתא א"כ שתויי יין דבמיתה לרבנן מנא להו וכן מצאתי לשון בבלי בספרים ישנים (מ) אלא איתמר לא איפוך משום קושיא דשתויי יין לרבנן:

הדרן עלך שבועת העדות

שבועת הפקדון. באנשים ובנשים כו'. איידי דתנא בשבועת העדות (לעיל ל.) באנשים ולא בנשים כו' תנא נמי לכולהו: **בקרובים.** שבעל הפקדון קרוב לזה שהפקדון אצלו: **בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מ).** אם מפיו נשבע שהוציא שבועה מפיו או שבעה אמן אחר שבועה ואח"כ הודה חייב קרבן דכתיב (ויקרא ה) וכחש בעמיתו כל דהו: **ומפי אחרים.** אלא עבה אמן כגון משביעני עליך שתחזיר לי פקדוני ואמר אין לך בידי אינו חייב עד שיכפור בב"ד משום דמשבע מפי אחרים בפקדון לא כתיב ומשבועת העדות גמרינן ליה וסבירא ליה לר"מ דון מינה ומינה והתם בב"ד כדפרישנא בפירקין לעיל (דף לא.): **וחכ"א כו'.** דסבירי להו דון מינה ואוקי באתרה כדפרישנן בפרקין דלעיל (שם): **וחייב על זדון שבועה.** דלא כתיב בהו ונעלם. זדון השבועה שזכור על הפקדון ויודע שמתחייב על כפירתו קרבן: **ועל שגגתה עם זדון הפקדון.** שגג בקרבן והזיד בפקדון דיודע דהזיד ע) בפקדון וכפר אבל אינו יודע אם חייב עליו קרבן וכו': **ואינו חייב על שגגתה גרידתא.** אם סבור לישבע באמת משום דאנוס הוא: **בכסף שקלים.** הקרוי בשני סלעים דהכי כתיב גבי איל האשם (ויקרא ה) בערכך כסף שקלים: **מפני שיכול לחזור ולהודות.** אחר כפירה נמצא שבכל שבועה הוא כופרו ממון: **שבועה באחרונה.** אין לך בידי לא לך ולא לך בשבועה הראשונה קיימת שבועה אכולהו: **אפילו אמר חטה ושעורה וכוסמת.** בגמרא (לקמן לא.) מפרש לה: **שאינו משלם קנס על פי עצמו.** וכיון דאי אודי לא מיחייב לשלומי כי כפר נמי לאו ממונא קא כפר ליה: **אבל משלם כושם ופגם** וכו'. הילכך ממונא כפריה. ובגמרא (שם:) מפרש פלוגתייהו: **המית שורך אם עבדי.** קנסא הוא דמשלם שלשים סלעים אפילו אינו שוה אלא דינר: **אמר לו עבדו הפלת אם שיני.** קנסא הוא שיוציא את עבדו לחרות בשביל אבר והרי הוא כבהמתו: **גמ'** הזיד

מסורת הש"ס

מ) [ל"ל יהמתא], נ) סנהדרין כב: פג. [תענית יז:], ג) לעיל לא:, ד) [נסדר המשנה ל"ג], ה) [לעיל לב.], ו) כ"ק קו., ז) ואמרו לו כל"ל, ח) [לקמן לח.], ט) [נדרים סו. פז: קדושין מד. מו.], י) לעיל כג:, כ) כתובות מב. [עי' תוספות לקמן לח. ד"ה אמאמן], ל) [לעיל כח:], מ) רש"ל מ"ז, נ) גי' רש"ל דלא איתמר בלא תיפוך, ס) במ"ש נוסף: מפי עצמו, ע) [רש"ש מת"ז],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ושאני וכו' דלא אתמר בלא תיפוך: (ב) תוס' ד"ה ה"ג וכו' ראע"ג דכנר: (ג) בא"ד גבי נדר דלית ליה: (ד) בא"ד וכן נמי גבי לא שבועה לא אוכל לך:

גליון הש"ס

גמ' דאיסורא דאית ביה ממונא הוא. עי' לעיל דף לג ע"ב ובתוס' שם ד"ה אולין:

מוסף רש"י

אלו שבמיתה. כידי שמים בפסכת סנהדרין בגלו הן הנסקפין (תענית יז:). שתויי יין. במיתה דכתיב יין ושכר אל תשת בגוותכם אל אהל מועד ולא תמותו, דהיינו מיתה בידי שמים מדלא כתיב יומת (שם). ופרועי ראש. שנשמטו פרועי ראש, שענדי עליהם ויתר משלשים יום שלא גלחו (שם) (סנהדרין פג.).

הדרן עלך שבועת העדות

חייב על כל אחת ואחת. חומש ואשם (ב"ק קו.). עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. לעולם אינו חייב עד שיאמר לכל אחד ואחד שבועה לא לך ולא לא לא ל

הזיד בשבועת הפקדון והתרו בו מהו. חייב קרבן או מלקות או שניהן. וגבי שבועת העדות אע"ג דחייב נמי מזיד כשוגג ליכא למיגבי הך בעיא משום דאין התראת ודאי בשבועת העדות דמי יודע שהם יודעים לו עדות ויכול להתרות בו: **לא אשכחן מזיד דמייתי קרבן.** ולאו דוקא כל התורה קאמר שהרי ד' מניאין על הזדון כשגגה הבא על השפחה (ג) וגזיר שנטמא ושבועת העדות ושבועת הפקדון[1]: ה"ג אמרו ליה תנינא חמורה הימנה שבועת הפקדון שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים מדקאמר על זדונה מכות מכלל דאתרו ביה וקאמר מכות אין קרבן לא ומאי חומרא דתנינא אמר דמייתי קרבן ולא לילקי אמר להו רבא בר איתי מאן תנא שבועת הפקדון לא ניתן לכפרה רבי שמעון היא אמר להו רב כהנא בר מינה דהכא דתנא תנינא והכי תנינא לה אחד זדונה ואחד שגגתה אשם בכסף שקלים ומאי חומרא דאילו התם חטאת בת דנקא ולא אמרינן בכל מקום דאתרו ביה ולא אמרינן בכל מקום דאתרו ביה ולא שנא לא אתרו ביה או דלמא ה"מ היכא דלא אתרו ביה אבל היכא דאתרו ביה מילקא לקי קרבן לא מייתי או דלמא הא והא עבדינא א"ל תנינא חמורה הימנה שבועת הפקדון שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים מדקאמר[6] ליה על זדונה מכות מכלל דאתרו ביה וקאמר מכות אין קרבן לא ומאי חומרא דניחא ליה לאיניש דמייתי קרבן ולא לילקי אמר להו רבא בר איתי[2] מאן תנא זדון שבועת הפקדון לא ניתן לכפרה ר"ש אבל לרבנן קרבן נמי מייתי אמר להו רב כהנא בר מינה דההיא דאנא תנינא לה והכי תנינא לה אחד זדונה ואחד שגגתה אשם בכסף שקלים ומאי חומרא דאילו התם חטאת בת דנקא והכא אשם בכסף שקלים וליגמר מינה דלמא דלא אתרו ביה ל"א ת"ש אין חייבין על שגגתה מה הן חייבין על זדונה אשם בכסף שקלים מאי לאו בראתרו ביה ה"נ דלא אתרו ביה ת"ש לא אם אמרת בנזיר טמא שכן לוקה תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה מדקאמר לוקה מכלל דאתרו ביה וקאמר תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה אבל קרבן מייתי מאי אינו לוקה דאינו נפטר במלקות מכלל דנזיר טמא נפטר במלקות הא קרבן כתיב ביה התם דמייתי קרבן כי היכי דתיחול עליה נזירות בטהרה אמרוה רבנן קמיה דרבה אמר להו מכלל דכי לא אתרו ביה ואיכא עדים מיחייב כפירת דברים בעלמא הוא אלמא קסבר רבה הכופר בממון שיש עליו עדים פטור א"ל רב חנינא לרבה תניא דמסייע לך [1]וכחש בה [2]פרט למודה לאחד מן האחין או לאחד מן השותפין [1]ונשבע על שקר פרט ללוה בשטר וללוה בעדים אמר ליה אי משום הא לא תסייען באומר לויתי ולא לויתי בעדים לויתי ולא לויתי בשטר ממאי מדקתני וכחש בה פרט למודה לאחד מן האחין או לאחד מן השותפין האי לאחד מן האחין ה"ד אילימא דאודי ליה בפלגא דידיה הא איכא כפירה דאידך אלא לאו דאמרי ליה מתרוינן יזפת [1]ואמר להו לא מחד מינייכו יזפי דהויא ליה כפירת דברים בעלמא ומדרישא כפירת דברים סיפא נמי כפירת דברים (סימן חובה כיתות דבעל הבית חומר גזירא) ת"ש אינו חייב על שגגתה ומהו חייב על זדונה אשם בכסף שקלים מאי לאו זדון עדים לא זדון עצמו ת"ש [7]היו שתי כתי עדים כפרה הראשונה ואחר כך כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שיכולה עדות להתקיים בשתיהן [8]בשלמא שניה [6] תחייב דהא כפרה לה כת ראשונה אלא ראשונה אמאי מיחייבא הא

דמייתי קרבן לא מייתי.

ואף על גב דגבי שפחה כתיב (ויקרא יט) בקורת תהיה והביא את אשמו הא אמרינן בסוף ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) הביא לוקה והוא מביא קרבן: **מאי** אינו לוקה דלא מיפטר במלקות. תימה דמעיקרא ס"ד דבעי למילף מיניה חומרא דדין הוא שנחמיר בנזיר שכן לוקה ולמאי דמסיק השתא ל"ל דמיתניא לענין קולא דדין הוא שנקל בנזיר שכן מיפטר במלקות ונראה דלא ידע לגבי מאי מיתניא לי נמי מעיקרא ס"ד דה"פ לא אם אמרת בנזיר שהוא טמא שכן כפרתו תלויה במלקות הקל ולא בקרבן תאמר בשבועת הפקדון שאין כפרתו תלויה במלקות אלא בקרבן דחמור ודלא כמ"ד לעיל ניחא ליה לאיניש דליתי קרבן ולא לילקי ומיהו בסיפרי מיתניא הך בריתא ומיתניא איפכא והכי איתא התם בפרשת נשא גבי נזיר בפתע אמאי כפירת דברים בעלמא נינהו. דהא הני שהדי מחייבי ליה בפקדון וליכא הכא כפירת ממון. וכל הנשבע כי האי גוונא היכא דאיכא שהדי פטור הוא: א"ל רב חנניה לרבה תניא דמסייעא לך ונשבע על שקר פרט ללוה בשטר וללוה בעדים. אמר ליה הא איכא לאוקומא בטוען לויתי ולא לויתי ממך לא בשטר ולא בעדים דבממון מודה ואינו כופר אלא בעדים. דהא ודאי לאו כפירת ממון היא. ורישא דהא מתניתא מוכחא הכי דקתני וכחש בה פרט למודה לאחד מן השותפין או לאחד מן האחים כו' ופשוטה היא: ת"ש אין חייבין על שגגת הפקדון. ומה הן חייבין על זדונו אשם בכסף שקלים. מאי לאו זדון עדים כגון דאיכא שהדי דהאי פקדון איתיה לגביה וקתני חייב אשם. ודחינן לא בזדון עצמו. פירוש כגון שהודה כי הזיד בשבועתו. דאמרי' לא מיכפר לך עד דמייתית אשם: ת"ש היו [ב'] כתי עדים כפרה הראשונה כו'

מסורת הש"ס

1) ריעב"ץ מתק מ"ו, 2) [לעיל לד:, 3) [נסס], 4) לעיל לד:, 5) [נסס לב:], 6) [כדאיתא כריתות ט.],

תורה אור השלם

1. אוֹ מְצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שָׁקֶר עַל אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטֹא בָּהֶנָּה: ויקרא ה כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' בשלמא שניה תתחייב וכו' אלא לאשונה ממאי תתחייב הא: (ב) ר"ש ד"ה לא אשכחן וכו' על הפסחה חרופה וגזיר: (ג) ד"ה מאי לאו זדון עדים שהתרו בו. נ"ב ה"ה אלא התרו בו נמי קשיא לרבה אלא דזדון עדים לא משכחת לה אלא בהתרו בו דאי לא לא התרו בו איכא למימר אכתו ואיכא זדון:

מוסף רש"י

מאן תנא כו' ר"ש. דאמר לא עשה בו מזיד כשוגג (לעיל לד:). דהא כפרה לה כת ראשונה. ואין בו עדים אלא אלו ומאלא שהפסידוהו בכפיונן. (לעיל לב:).

רבינו חננאל

הזיד בשבועת הפקדון והתרו בו מהו. כיון [דמייתי] קרבן על המזיד כשוגג לא לקי [או דלמא כו'] או דלמא תרוייהו מיחייב. א"ל מדתנינן חמורה ממנו. פירוש משבועת העדות שבועת הפקדון שחייב על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים ש"מ שאם הזיד לוקה ואין מביא קרבן. ואוקמוה להא לרבי שמעון דסבר לא ניתנה זדון שבועת הפקדון לכפרה בקרבן. ומאי חומרא דשבועת הפקדון משבועת העדות דניחא ליה לאיניש דניתי קרבן ולא לילקי. אי נמי בשבועת העדות כתיב נקבה מן הצאן כשבה וגו' אפילו תימא בת דנקא. ובפקדון אשם בכסף שקלים. ואמר רב כהנא הא מתניתא לאו הכי שנויה כדקאמריתו. אלא הכי שנויה שבועת הפקדון אחד שגגתה ואחד זדונה אשם בכסף שקלים. ונפשוט מינה דלא לקי ואפי' בזדונה. ואמרינן דלמא מתניתא בדלא אתרו ביה. ואתינן למפשטה מהא דתניא כספרי דבי רב לא [אם]

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ז מהלכות שבועות הלכה מ ופיפ"ל הלכה כ):
יח ב ג מיי' שם פ"ח הלכה יב:

רבינו חננאל (המשך)

אמרת בשבועת הפקדון דאינו לוקה תאמר בנזיר שנטמא שלוקה הואיל ולוקה לא יביא קרבן ת"ל וכפר עליו מאשר חטא על הנפש דברי ר' יאשיה רבי יונתן אומר כפתא זה שוגג. פתאום זה אונס. מדקתני בנזיר שלוקה. מכלל דאתרו ביה וקתני לא אם אמרת בשבועת הפקדון שאינו לוקה. ש"מ דאע"ג דאתרו ביה בשבועת הפקדון לא לקי. ודחי' מאי אינו לוקה דקתני דלא מיפטר במלקות אלא צריך קרבן. ואקשינן אי הכי האי דקתני תאמר בנזיר שלוקה מכלל דנזיר שנטמא מיפטר במלקות. הא בהדיא כתיב ביה וביום השמיני יביא שתי תורים וגו'. ושנינן האי קרבן דמייתי נזיר זה למיחל עליה נזירות בטהרה הוא ולא משום דהוזר בטומאה: אמורה להא שמעתא קמי דרבא אמר להו לדידכו דאמריתו דלא מיפטר במלקות היכא דאתרו ביה אלא צריך נמי קרבן אי לא אתרו ביה מילקא הוא דלא לקי הא קרבן חייב. ואע"ג דאיכא שהדי דהאי פקדון בהאי שעתא דמישתבע איתיה גביה אמאי כפירת דברים בעלמא נינהו. דהא הני שהדי מחייבי ליה בפקדון וליכא הכא כפירת ממון. וכל הנשבע כי האי גוונא היכא דאיכא שהדי פטור הוא: א"ל רב חנניה לרבה תניא דמסייעא לך ונשבע על שקר פרט ללוה בשטר וללוה בעדים. אמר ליה הא איכא לאוקומא בטוען לויתי ולא לויתי ממך לא בשטר ולא בעדים דבממון מודה ואינו כופר אלא בעדים. דהא ודאי לאו כפירת ממון היא. ורישא דהא מתניתא מוכחא הכי דקתני וכחש בה פרט למודה לאחד מן השותפין או לאחד מן האחים כו' ופשוטה היא: ת"ש אין חייבין על שגגת הפקדון. ומה הן חייבין על זדונו אשם בכסף שקלים. מאי לאו זדון עדים כגון דאיכא שהדי דהאי פקדון איתיה לגביה וקתני חייב אשם. ודחינן לא בזדון עצמו. פירוש כגון שהודה כי הזיד בשבועתו. דאמרי' לא מיכפר לך עד דמייתית אשם: ת"ש היו [ב'] כתי עדים כפרה הראשונה כו'

הזיד בשבועת הפקדון מהו. פירש בקונטרס דבשבועת העדות ליכא למיגבי הך בעיא משום דאין התראת ודאי בשבועת העדות דמי יודע שהם יודעים לו עדות ואין נראה דלא מסיב ספק כיון דלמותרה אין ספק דהא בעדים זוממין אי הוו לריכי התראה הוה מתרינן בהו אף על גב דהמתריס בהם אין יודעין אם הם מעקריס והא דלא בעי הך בעיא בשבועת העדות משום דאי אפשר לידע לעולם אם הם מזידין איכולין לומר שכחנו: **כיון** דחידוש הוא בו'. ולאו חידוש גמור הוא דהא איכא טובא דפירש בקונטרס אלא כלומר כיון שניתן זהו לכפרה:

מילקא לקי קרבן לא מייתי. כתיב (ויקרא יט) בקורת תהיה והביא את אשמו הא אמרינן בסוף ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) הביא לוקה והוא מביא קרבן: **מאי** אינו לוקה דלא מיפטר במלקות. תימה דמעיקרא ס"ד דבעי למילף מיניה חומרא דדין הוא שנחמיר בנזיר שכן לוקה ולמאי דמסיק השתא ל"ל דמיתניא לענין קולא דדין הוא שנקל בנזיר שכן מיפטר במלקות ונראה דלא ידע לגבי מאי מיתניא לי נמי מעיקרא ס"ד דה"פ לא אם אמרת בנזיר שהוא טמא שכן כפרתו תלויה במלקות הקל ולא בקרבן תאמר בשבועת הפקדון שאין כפרתו תלויה במלקות אלא בקרבן דחמור ודלא כמ"ד לעיל ניחא ליה לאיניש דליתי קרבן ולא לילקי ומיהו בסיפרי מיתניא הך בריתא ומיתניא איפכא והכי איתא התם בפרשת נשא גבי נזיר בפתע אמאי כפירת דברים בעלמא נינהו. דהא הני שהדי מחייבי ליה בפקדון וליכא הכא כפירת ממון. וכל הנשבע כי האי גוונא היכא דאיכא שהדי פטור הוא: א"ל רב חנניה לרבה תניא דמסייעא לך ונשבע על שקר פרט ללוה בשטר וללוה בעדים. אמר ליה הא איכא לאוקומא בטוען לויתי ולא לויתי ממך לא בשטר ולא בעדים דבממון מודה ואינו כופר אלא בעדים. דהא ודאי לאו כפירת ממון היא. ורישא דהא מתניתא מוכחא הכי דקתני וכחש בה פרט למודה לאחד מן השותפין או לאחד מן האחים כו' ופשוטה היא: ת"ש אין חייבין על שגגת הפקדון. ומה הן חייבין על זדונו אשם בכסף שקלים. מאי לאו זדון עדים כגון דאיכא שהדי דהאי פקדון איתיה לגביה וקתני חייב אשם. ודחינן לא בזדון עצמו. פירוש כגון שהודה כי הזיד בשבועתו. דאמרי' לא מיכפר לך עד דמייתית אשם: ת"ש היו [ב'] כתי עדים כפרה הראשונה כו'

דפריך והא קרבן כתיב ביה פירוש הא בשוגג כתיב קרבן ולמאי קאמר אם לא לכפר וא"כ מילף משבועת הפקדון דבמזיד לא יפטר במלקות אלא יעטרך עדיין קרבן ומשני כו': **פרט** ללוה בשטר ולוה בעדים. כגון דאמר לא לויתי דכאומר לא פרעתי דמי: הכא

פרט למודה לאחד מן האחין. שיש לו חלק בממון זה וכשתבעו האמר הבני כפר: **פרט ללוה בשטר.** קס"ד לכופר ממון שיש לו עליו שטר או עדים: **לא אסייען.** דהא מתניתא לאו בכופר ממון קאמר אלא במודה בממון וכופר שלא מסר לו שטר עליו ולא היו עדים בדבר: **מהרוינן יזפת.** משנינו לוה: **מינך יזפי.** ממך לויתי כל המנה ולא היה לחבירך חלק בו: (ג) **לאו זדון עדים.** שהתרו בו: הא

הכא נמי בדרבינא. שהיו קרובין בנשותיהן אבל נשותיהן גוסקות לא צריך למימר דהא הכא ליכא לאקשויי פשיטא דהא קמ"ל דהודה ואח"כ נאנו עדים דמשלם קרן וחומש וכי נאנו עדים ואח"כ הודה משלם תשלומי כפל:

ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות. תימה והא רבי יוחנן גופיה אית ליה בסוף בבא בתרא (דף קעה:) דשעבודא דאורייתא וא"כ אפילו נעל פה היכי משכחת לה לשבועת העדות ולשבועת הפקדון והכי נמי קשה מהשולה (גיטין דף לז.) דאמר רבי יוחנן שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט ואם כן אפילו נעל פה לא משכחת לה לדידיה וכן בפרק קמא דב"מ (דף ד: ושם) גבי מודה מקצת ובפרק הכותב (כתובות דף פז: ושם) ואיתא נמי התם גבי עד אחד דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות ואמ"ד שעבודא דאורייתא לעולם לא משכחת שבועה וצ"ל (ג) דאליבא משכחת כשמטל השעבוד ב): **מיעט** שטרות. אפילו מאן דלא דאין דינא דגרמי בהגזל קמא (ב"ק דף לח.) ופטר שורף שטרותיו של חבירו מכל מקום כיון דכי איתנהו בעיניהו מחייב ליה להדורינהו ה"א דכי כפר מיב ומיהו לבסוף דמסיק דלענין השבה דוקא פליגי אי אומר לו כשנתנו הרי שלך לפניך ולא לענין שבועה קשיא מה שייך למעוטי שטרות הא אפילו שרפן פטור כ"ש נשתנו וצריך לומר כדבי מאיר דאין דינא דגרמי אי נמי כי פטרינן היינו כי קליגהו באתריהו אבל נטלן ושרפן מיב: **מתניתין** נמי דיקא. אע"ג דמאן דמחייב נמי מודה דלרבנן פטור מ"מ מייתי דסתם מתניתין דיקא כמאן דפטר ומיהו קלא תימה דמייתי ממתניתין דדמי לה לייתי ממתניתין דשבועת הדיינין (לקמן דף לח:) דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אם כן אין כאן קרבן אלא

יט א מיי' פ"א מהלכות שבועות הלכה ט:
כ ב מיי' פ"ד מהלכות גזילה הלכה א סמג עשין עא טור ש"ע סי' שנב:
כא ג מיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה מ:
כב ד מיי' שם פרק מ הלכה יד:
כג ה ו מיי' שם הלכה יג:
כד ז מיי' שם פרק ז הלכה ג:
כה ח מיי' שם פרק ט הלכה ג:
כו ט מיי' פ"ט מהלכות גזילה והלכה הלכה א סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן שצא סעיף כ:
כז י מיי' פרק ז מהלכות שבועות הלכה ד ופ"ה מהל' טוען ונטען הלכה א סמג לאדון רמא טור שו"ע ח"מ סימן לה סעיף א:

רבינו חננאל

הא דאמר רבינא כגון שהיו קרובים לנשותיהן והיו נשותיהן גוססות כו'. וכבר פרשנוהו למעלה. א) ואמר רבינא לרבא אמאי חייבת הכת הראשונה. הא איכא עלייהו סהדי דמשהדי דידעי בהאי סהדותא דפקדון כגון שהיו קרובין לנשותיהן כו'. אבל השניה כיון שכפרה כת הראשונה כמי שאין שם עדות כלל דמי. ועלתה בתוכתא דרבא תיובתא. הא דתנן במתני' וחייבין על זדון השבועה עם שגגתה כו'. פירושא בתוספתא היא. איזהו זדון העדות עם זדון השבועה שהוא חייב בה היודע וזכור לעדות ויודע שכל הנשבע חייב קרבן זהו זדון העדות עם זדון שיודע לעדות אבל אינו יודע שכל הנשבע חייב קרבן זהו זדון העדות עם שגגת השבועה שהוא חייב. ואיזו היא שגגת שבועת העדות שהוא פטור. כגון שהיה יודע לו עדות ושכחה בשעת השבועה שהוא פטור. שנא' ונשבע על שקר. מי שיודע שהוא שקר בשעת השבועה. וכן בענין הפקדון היודע בפקדון שהוא אצלו ויודע שכל הנשבע בפקדון על שקר חייב קרבן. זהו זדון הפקדון עם זדון השבועה שחייב. וכל היודע שהפקדון אצלו אע"פ שאינו יודע שכל הכופר ונשבע בפקדון מביא קרבן חייב. וזהו זדון הפקדון עם שגגת השבועה שהוא חייב. אבל מי שאינו יודע שיש לו פקדון בידו או שהיה יודע ובשעה שנשבע נעלם ממנו פטור הוא שנאמר ונשבע על שקר: ר' יוחנן אמר הכופר בממון שיש עליו עדים ונשבע חייב. בשטר פטור. מאי טעמא רב פפא אמר עדים עבידי דשכבי וכמאן דליתנהו דמו. אבל שטר הא מנח. ורב הונא בריה דרב יהושע אמר אפילו שטרא נמי עביד דאירכס. אלא היינו טעמא דר' יוחנן משום דשטר שעבוד קרקעות דקי"ל מלוה בשטר גובה מן הקרקע ואפילו ממשעבדי. ואין מביאין קרבן על כפירה שעבוד קרקעות: המשבע עדי קרקע. אסיקנא ר' יוחנן פוטר ור' אלעזר מחייב נימא בפלוגתא דר' אליעזר ורבנן פליגי דתניא הגזל שדה מחבירו ושטפה נהר חייב להעמיד לו שדה דברי ר' אליעזר וחכ"א אומר לו הרי שלך לפניך. ואמרינן במאי פליגי ר' אליעזר דריש ריבויי ומיעוטי ורבנן דרשי כללי ופרטי. ר' יוחנן כרבנן ור' אלעזר כר' אליעזר. ודחי' ר' אלעזר ודאי כר' אליעזר. אבל ר' יוחנן אמר לך [בהא] אפילו רבי אליעזר מודה דפטור. שנאמר או מכל אשר ישבע עליו לשקר. ולא כל למעוטי קרקעות. אמר רב פפא מתני' נמי דיקא דקתני גנבת שורי והוא [אומר] לא גנבתי כו': פשוטה דיא:

א) לכאורה צ"ל אמר רבינא דלא קשיא לרבא דאמאי חייבת הכת הראשונה וכו' בשאי סהדותא דפקדון דמיירי כגון וכו' אבל השניה נוודאי חייבת כיון וכו'.

הא קיימא שניה. אלא לאו ש"מ כפירת ממון שיש עליו עדים הויא כפירה: **קרובין בנשותיהן.** נשואי שתי אחיות דהכיא שבעתא לא חזו לאסהודו. ואם תאמר למה לי למימרא לישנא כגון שהיו גוסקות באותה שעה: **מהו דתימא.** קיימא לן רוב גוסקות למיתה והיו להו כמתות והוה ליה ממון שיש עליו עדים דלא תתחייב ראשונה קמ"ל דאשתא מיהא לא שכיחי ואף על גב דרוב גוסקין למיתה כל זמן שלא מת מי הוא לכל דבריה [ג]: **טענה גנב.** פטר עצמו על ידי גניבה שטען גנוב הימני ושומר חנם פטור מגניבה וקיימא לן בב"ק (דף סג:) אשם שנשבע ובאו עדים משלם כפל כגנב עצמו אבל אם אם הודה אח"כ אין כאן כפל דמודה בקנס פטור אבל חומש ואשם יש משום שבועת הפקדון: **ונשבע והודה ובאו עדים** גרס' ולא גרסינן אחרי כן: **משלם תשלומי כפל.** משום עדים: **ואשם.** משום שבועה אבל חומש לא משלם וילפינן לה בגבלה קמא [קה:] מהאי קרא ושלם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו [ד] ממון המשתלם בראש מוסיף חומש ושאינו משתלם בראש כגון זה שישלם עליו כפל אין מוסיף חומש: **דרבינא.** שהיו עדים קרובים בנשותיהן בשעת שבועה לפיכך חייב קרבן כמאן דליתנהו: **כד מינה דהיא.** אין ללמוד הימנה דלא איירי במכות כלל ודלמא בזדון עצמו קאמר ולא בזדון עדים: **אי דליכא עדים.** דאתרו בגזיר אמאי לוקה: **עבידי דמייתי.** הלכך מהניא ליה כפירתו אם יאותו העדים: **משום דהוה.** ליה האי שטר ממון שהקרקעות משועבדים לו והכופר בו ככופר בקרקעות וקיימא לן לקמן (דף מב:) דאין נשבעין על הקרקעות הלכך כי אישתבע נמי אין לה דין חיוב שבועה להביא עליה קרבן: **וכדרב הונא בריה דרב יהושע.** דפרש טעמא דרבי יוחנן משום דאין חייבין על כפירת [שעבוד] קרקעות: **חייב להעמיד לו שדה.** דקסבר קרקע נגזלת וקיימא לה בגרשות גזלן וקרינן ביה והשיב את הגזלה (ויקרא ה): **הרי שלך לפניך.** קסבר קרקע אינה נגזלת וכי שטפה נהר גרשותיה דמרא קמא היא קיימא: **מיעט שטרות.** שאין גופן ממון שאינן אלא לראיה שבהן: **מאן דמחייב.** עלייהו דין קרבן שבועה כרבי אליעזר כי היכי דמרבה להו לענין השבה מרבה להו נמי לכל האמור בענין וקרבן בהאיש עניינא כתיב: **אפילו רבי אליעזר מודה.** דאף על גב דאיתרבו בענין השבה לא איתרבו לענין חומש ואשם דכי אהדר קרא ונקט ענין חומש ואשם כתיב [שם] או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' וחמישיתו יוסף עליו את אשמו יביא מכל ולא הכל ואימעטו להו דבר שאינו דומה לפרט: **מתניתין נמי דיקא.** כרבי יוחנן דאין חיוב קרבן שבועה בקרקעות: **דעבד איתקש לקרקעות.** והתנחלתם אותם [וגו'] לרשת אחוזה (שם כה) כאחוזה: כלל

הא קיימא שניה אלא לאו דאיכא עדים וקאמר על שגגתה אשם בכסף שקלים אמר להו רב מרדכי בר מינה דההיא דהאמר להו רב כהנא אנא תנינא לה והכי תנינא לה אחד זדונה ואחד שגגתה אשם בכסף שקלים תא שמע לא אם אמרת בנזיר טמא שכן לוקה תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה היכי דמי אי דליכא עדים אמאי לוקה אלא פשיטא דאיכא עדים וקתני תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה מלקא הוא דלא לקי [ב]אבל קרבן מייתי תיובתא דרבה תיובתא רבי יוחנן אמר [ג]הכופר בממון שיש עליו עדים חייב [ד]בשטר פטור אמר רב פפא מאי טעמיה דרבי יוחנן עדים עבידי דמייתי שטר הא מנח אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא שטרא נמי עביד דמרכם אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע היינו טעמיה דרבי יוחנן [ה]משום דהוה שטר שעבוד קרקעות [ו]ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות איתמר משביע עדי קרקע פליגי (ז) רבי יוחנן ור"א חד אמר חייב וחד אמר [ח]פטור תסתיים דרבי יוחנן דאמר פטור מדאמר רבי יוחנן הכופר בממון שיש עליו עדים חייב שטר פטור

וכדרב הונא בריה דרב יהושע תסתיים א"ל רבי ירמיה לר' אבהו לימא רבי יוחנן ורבי אלעזר בפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן קא מיפלגי [ט]דתנן [י]הגזל שדה מחבירו ושטפה נהר חייב להעמיד לו שדה דברי רבי אליעזר וחכ"א [יא]אומר לו הרי שלך לפניך ואמרינן במאי קמיפלגי רבי אליעזר דריש רבויי ומיעוטי ורבנן דרשי כללי ופרטי רבי אליעזר דריש רבויי ומיעוטי [יב]וכחש בעמיתו ריבה בפקדון או בתשומת יד מיעט [2]או מכל אשר ישבע חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי ריבה ריבה כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות ורבנן דרשי כללי ופרטי וכחש בעמיתו כלל בפקדון או בתשומת יד או בגזל פרט או מכל אשר ישבע עליו חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט [יג]מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון [יד]אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטל יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון מאן דמחייב כרבי אליעזר ומאן דפטר כרבנן אמר ליה לא מאן דמחייב כרבי אליעזר ומאן דפטר אמר לך בהא [טו]אפילו רבי אליעזר מודה דרחמנא אמר מכל ולא הכל אמר רב פפא משמיה דרבא מתניתין נמי דיקא דקתני גנבת את שורי והוא אומר לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן חייב ואילו גנבת את עבדי לא קתני מ"ט לאו משום דעבד איתקש לקרקעות ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות אמר רב פפי משמיה דרבא אימא סיפא זה הכלל כל המשלם על פי עצמו חייב ושאינו משלם על פי עצמו פטור זה הכלל לאתויי מאי לאו לאתויי גנבת את עבדי אלא

א) גמ' פליגי בה רבי יוחנן וריש"ל: **(ב)** תוס' ד"ה יוחנן וכו' וצריך לומר דכולהו משכחת כשמטל:

הגהות הב"ח

(ג) [לעיל נג.], **(ד)** שם. ניטין כח. ערכין יח. [קדושין עא.]: **(ה)** ב"ק קה. קו., **(ו)** [ב"מ ד: כתובות פז:], **(ז)** ל"ל דתניא, **(ח)** ב"ק קיז.: **(ט)** [לקמן מב:], **(י)** [לעיל לד.], **(יא)** [שבועות פ"ל ה"ח], **(יב)** [ויקרא ה:], **(יג)** [ומי' היטב מוס' ב"מ ד: ד"ה אין].

תורה אור השלם

1. נפש כי תחטא ומעלה מעל בין ובחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו: ויקרא ה כא
2. או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אתו בראשו וחמשתיו יסף עליו לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו: ויקרא ה כד

גליון הש"ס

גמרא ה"נ בדרבינא. מבואר לף הכפל כא על שעת הכפירה ובאותה שעה היו העדים קרובים בנשותיהם מ"מ לא מקרי תחלתו בפסול דמ"מ עתה שנתרחקו מעדים על המפקד שהוא פקדון ומעילה חייב כפל ע"י העדים אחרים שנמצאו לו דשבע דמעדים עתה שנשבע בשקר. ותמיה לי דא"כ גם לענין התרו בו בחייב מלקות משכחת לה בכה"ג דהעדים שהתרו בו לא ידעו שהוא פקדון (דמ"מ מקרי התרתא ולא כיון לדידע להמוזהיר ממ"ש תוס') ויהי' עדים קרובים בנשותיהן שידעו שהוא פקדון ואח"כ נתרחקו ונלמדים לדעת עתה שזה פקדון ומעילה חייב מלקות על העדים שהתרו שמעידים שכפר ונשבע יאין מקום לחלק בין קרבן למלקות. ועומר דהיי התרתא ספק דהמוזהיר מבופק שמא לא ידעו עדים הנשים ולא יהיו עדים כשרים להעיד עליו דנראה כיון דהעבירה ולאי הספק רק אם הב"ד יענשו עליו לא מקרי התרתא ספק. ועיין יומא לף פ ע"א בתוס' ד"ה ונעשה ומכ"ש בזה ול"ע:

מוסף רש"י

הא קיימא שניה. ומה הפסידוהו הראשונים (לעיל לג.). **קרובין בנשותיהן.** נשאו שתי אחיות בנשותיהן. נשאו שתי אחיות ואינן כשורין בעדות אחד, נמצא שלא היה לו עדות כשכפרה הראשונה אלא הם לבדם, וכי מיתה למה לי למתייב, אינעריך כגון שנשאו האחיות הללו גוסקות (שם). **מהו דתימא רוב גוסקין למיתה.** הוו להו כאילו מתו ותעבור כת הראשונה דהא קיימא כת שניה, קמ"ל השתא מיהת חיי נינהו. ולימרך שבגוסק הוי הוא כמי לכל דבריו ואף על פי שרוגן למיתה (שם). **משלם קרן וחומש ואשם.** משום שבועה ואין כאן כפל דמודה בקנס פטור (ב"ק סה.) דאין משלם קנס על פי עצמו (שם קו.). **ושטפה נהר.** שהיתה על שפת הנהר והגביה שפתו והמיים שוחקים וכורין תחת הספה ומתפשט בתוך השדה (שם קיז.). **ריבה כל מילי.** ואפילו קרקעות בשבועה ולהשמן (שם). **מיעט שטרות.** שאין גופן ממון דייהיב ליה נירא בעצמא (שם).

כלל אינו חייב אלא אחת. לקמיה מפרש מאי כלל ומאי פרט: **ולא לך** גרסינן בכולהו ולא גרסינן לא לך: **כללו של ר' מאיר זהו פרטו של רבי יהודה.** מאי שמעת ר' יהודה סיהיה עושה ר' מאיר כלל דהיינו ולא לך ולא לך עשאן ר' יהודה פרט. וממילא שמעינן דפרטו של רבי מאיר היינו לא לך לא לך דמאי לא מאי הוי פרטא לרבי מאיר והוא כללו של רבי יהודה דאי לא לך לרבי יהודה נמי פרטא ולא תשיבא כלל אלא שאין לכם מאי שנא ולא לך דנקט: **הכל מודים כולא לך שהוא פרט.** רבי מאיר לא פליג אדר' יהודה בולא לך והכי קאמר רבי יהודה ולא לך הוא דהוה פרטא אבל לא לך כללא דלא אשבועה קאי. ולקמיה מפרש מהיכא דייק ר' יוחנן דתרוייהו לרבי מאיר פרטי הוו: **ושמואל אמר לך אדמודי ליה אודויי ליפלוג עליה איפלוגי.** כלומר מי ס"ד דשמעיה ר' יהודה לרבי מאיר דמשוי לתרוייהו פרטא לא הוה ליה למינקט מילתא בולא לך דמודי ליה בגויה אלא הכי הוה ליה למתני רבי יהודה אומר לא לך אינו חייב אלא אחת למינקט מילתא דפליג עליה בגוה: סתם מתניתין ר"מ[ה]: **אנן ולא לך ולא לך.** וי"ו גרסינן בכולהו אלמא לר"מ פרטא הוי ותיובתא דשמואל: **ר' יוסי דאמר.** במס' זבחים בפ' שני [ל:] לא שנא שוחטו את הזבח ע"מ לאכול כזית למחר כזית בחוץ ג"ס כזית למחר וכזית בחוץ פרטא הוי ב' מחשבות הן ותפיס את הראשונה והוי פיגול ושוב אין מחשבה שניה מועילתו מידי פיגול אליבא דר' יהודה דאמר התם [קט:] זה הכלל כל שמחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום פיגול ומחייבין על אכילתו כרת ומתניתין דהכא רבי היא ולאו ר' מאיר: **מדידיה.** מדר' מאיר גופיה: **חטה בכלל חטין.** אם טענו חטה הרי הוא כטענו חטין כדכתיב (שמות ט) והחטה והכוסמת לא נכו: **פרוטה מכולן מצטרפת.** אם אין לו עליו מכולן אלא שוה פרוטה מצטרפין לחייבו: **פליגי בה רב אחא ורבינא.** במתני' ובמילתיה דרבי יוחנן: **חד אמר אפרטי מיחייב אכללי לא מיחייב.** חייב על כל אחת ואחת דקתני מתני' אם אינם אלא אחת ומן הדא שנוטה נפשה היא, אי ליכא כלל מין שוה פרוטה לא מיחייב (לעיל כג:). **אכללי** נמי מיחייב. על כל אחת דקתני במתני' אבבא אשמות הן, כי אמר שנוטה שאין לך בידי כלל כולן יחד, וכי הדר פרש להו נשנע על כל מין ומין לבדו יש כאן ד' שבועות, ומילתא דר' יוחנן קיימא בין אבבא דקתני אינו חייב אלא אחת, בין אפיפא דקתני חייב על כל מין ומין ואשבועה דכללא, דאינו אלא שבועות דפרטא ליכא לאוקומה, שהרי אין במין אחד שוה פרוטה, ואין כפירא ממון בעינן (שם).

הדרן עלך שבועת הפקדון

אלא מהא ליכא למשמע מינה. ואם תאמר ולידוק ממתניתין דפירקין (דף לו:) דפטורין בקנס וכל שכן בקרקע כדמוכח בפ' שבועת העדות (לעיל דף לד.) דקאמר ולר' יוחנן דאמר משביע עדי קרקע פטורין מאי ביניהו מיהא פירכא דלקמן[ה] טעמא משום דלא כפר ליה ממונא שלא היה מתחייב בהודאתו אבל גבי עדות מאן דפטר בעדי קרקע מחייב בעדי קנס שהרי יתחייב ע"י עדותן כמו בשאר ממון: **הכא** גרס **לא** לך לא לך **ולא** לך ולא גרסינן וי"ו בכולהו אלא בנתרא וכן בכל הני דמייתי דאי גרסי' וי"ו בכולהו אם כן במסקנא דמוקי לה כרבי לימא ר' יהודה היא דאמר ולא לך פרטא הוא אבל השתא לא מתוקמא כוותיה דהא תרוייהו חשיב פרטא בין וי"ו בין בלא וי"ו ואקוגיא דשמעתין קשיא דמוכח בפ"ב דזבחים (דף ל: ושם) דטפי הוי פרטא בלא וי"ו מבוי"ו לר' יהודה דאמר התם אם דלמא כזית כזית וכזית לר' יהודה פרטא הוי וכל שכן כזית כזית ונספר יש גרס הכא כולה קוגיא איפכא ור' יוחנן אמר הכל מודים בלא לך שהוא פרט לא נחלקו אלא בלא לך שרבי מאיר אומר פרט ורבי יהודה אומר כלל ואיזהו כללו של ר' מאיר אשבועה שאין לכם בידי במאי קמיפלגי שמואל דייק מברייתא ור' יוחנן דייק ממתניתין שמואל דייק מברייתא מדקאמר רבי יהודה ולא לך פרטא הוי מכלל דשמעיה לר' מאיר דאמר כללא הוי ואמר ליה ר' יהודה פרטא הוי ור' יוחנן אמר תרוייהו לר' מאיר פרטא הוי ואמר ליה רבי יהודה בולא לך מודינא לך בלא לך פליגנא עלך ושמואל אעד דאודי ליה אודויי לפלוג עליה איפלוגי ורבי יוחנן דייק ממתניתין מדקאמר ר' מאיר אשבועה שאין לכם בידי בכללא הוי מכלל דולא לך פרטא הוי דאי סלקא דעתך ולא לך בכללא הוה אדמשמע לן שבועה שאין לכם בידי נשמעינן שבועה לא לך ולא לך ולא לך כל שכן שבועה שאין לכם בידי ושמואל אמר כל האומר ולא לך כאומר שבועה שאין לכם בידי דמי תנן לא לך ולא לך ולא לך תני לא לך ת"ש תן לי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה תני תשומת יד גזל אבידה ת"ש תן לי חטין ושעורין וכוסמין תני שעורין וכוסמין והאי תנא כל הכי שביש תני ואזיל אלא הא מני רבי היא דאמר לא שנא כזית כזית ולא שנא כזית וכזית פרטא הוי תא שמע מדידיה ר' מאיר אומר אפילו חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ואחת תני חטה שעורה כוסמת מאי אפילו אמר רב אחא בריה דרב איקא אפילו חטה בכלל חטין ושעורה בכלל שעורין וכוסמת בכלל כוסמין: תן לי פקדון ותשומת יד גזל ואבידה שיש לי בידך כו': תן לי חטין ושעורין א"ר יוחנן פרוטה מכולם מצטרפת פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר אפרטי מיחייב אכללי לא מיחייב וחד אמר אכללי נמי מיחייב והתני ר' חייא הרי כאן חמש עשרה חטאות ואם איתא עשרים הויין האי תנא דפרטי קא חשיב דכללי לא קא חשיב והא תני רבי חייא הרי כאן עשרים חטאות ההיא אפקדון ותשומת יד וגזל ואבידה בעא מינה רבא מרב נחמן היו חמשה תובעין אותו ואמרו לו תן לנו פקדון תשומת יד וגזל ואבידה שיש לנו בידך אמר לאחד מהן שבועה שאין לך בידי פקדון תשומת יד גזל ואבידה ולא לך ולא לך ולא לך ולא לך מהו אחדא מיחייב או

להא חדא היא: **וחד אמר.** חייב על כל אחת ואחת דקתני מתני' ד' נינהו חדא אכללא ותלת דפרטא ודר' יוחנן אפיפא נמי קיימא ואשבועתא דכללא ומיחייב מיהא חדא: **ת"ר חטאות.** היו חמשה תובעין אותו דמתני' וכל אחד תבעו חטין ושעורין וכוסמין ואמר שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין ולא לך ולא לך הרי כאן ט"ו חטאות ואם איתא דאריבע חטאות הן כ' הויין: **דכללי לא קתניב.** אע"ג דאיתנהו: **והתני ר' חייא.** בדוכתי אחריתי הרי כאן כ' ס"מ ד' שבועות הן ובקמייתא לא תשיב דכללא: ומשני לעולם תלת נינהו דהיא דכללא ליתא וכי קתני עשרים אפקדון ותשומת יד אגזל ואבידה דאיכא ד' פרטי לכל חד וחד דהוה להו עשרים: **אחדא מיחייב.** אכל חד וחד מהנך בתראי דולא לך דקאמר אלו אפרטא דפקדון ותשומת יד קאי ואין כאן אלא ח' חטאות ד' משום ראשון ואחד לכל אחד מן האחרונים: אלו

אלא מהא ליכא למשמע מינה: שבועת הפקדון כיצד תן לי פקדון שיש לי בידך כו': תנו רבנן כלל אינו חייב אלא אחת פרט חייב על כל אחת ואחת דברי ר"מ ר' יהודה אומר אשבועה לא לך ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת רבי אליעזר אומר לא לך ולא לך שבועה חייב על כל אחת ואחת ר"ש אומר עד שיאמר שבועה לכל אחת ואחת אמר רב יהודה אמר שמואל כללו של רבי מאיר פרטו של רבי יהודה כללו של רבי יהודה פרטו של רבי מאיר ור' יוחנן אמר הכל מודים בולא לך שהוא פרט לא נחלקו אלא בלא לך שרבי מאיר אומר פרט ורבי יהודה אומר כלל ואיזהו כללו של ר' מאיר אשבועה שאין לכם בידי במאי קמיפלגי שמואל דייק מברייתא ור' יוחנן דייק ממתניתין שמואל דייק מברייתא מדקאמר רבי יהודה ולא לך פרטא הוי מכלל דשמעיה לר' מאיר דאמר כללא הוי ואמר ליה ר' יהודה פרטא הוי ור' יוחנן אמר תרוייהו לר' מאיר פרטא הוי ואמר ליה רבי יהודה בולא לך מודינא לך בלא לך פליגנא עלך ושמואל עד דאודי ליה אודויי לפלוג עליה איפלוגי ורבי יוחנן דייק ממתניתין מדקאמר ר' מאיר שבועה שאין לכם בידי בכללא הוי מכלל דולא לך פרטא הוי דאי סלקא דעתך ולא לך בכללא הוה אדמשמע לן שבועה שאין לכם בידי נשמעינן שבועה לא לך ולא לך ולא לך כל שכן שבועה שאין לכם בידי ושמואל אמר כל האומר ולא לך כאומר שבועה שאין לכם בידי דמי תנן לא לך ולא לך ולא לך תני לא לך ת"ש תן לי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה תני תשומת יד גזל אבידה ת"ש תן לי חטין ושעורין וכוסמין תני שעורין וכוסמין והאי תנא כל הכי שביש תני ואזיל אלא הא מני רבי היא דאמר לא שנא כזית כזית ולא שנא כזית וכזית פרטא הוי תא שמע מדידיה ר' מאיר אומר אפילו חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ואחת תני חטה שעורה כוסמת מאי אפילו אמר רב אחא בריה דרב איקא אפילו חטה בכלל חטין ושעורה בכלל שעורין וכוסמת בכלל כוסמין: תן לי פקדון ותשומת יד גזל ואבידה שיש לי בידך כו': תן לי חטין ושעורין א"ר יוחנן פרוטה מכולם מצטרפת פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר אפרטי מיחייב אכללי לא מיחייב וחד אמר אכללי נמי מיחייב והתני ר' חייא הרי כאן חמש עשרה חטאות ואם איתא עשרים הויין האי תנא דפרטי קא חשיב דכללי לא קא חשיב והא תני רבי חייא הרי כאן עשרים חטאות ההיא אפקדון ותשומת יד וגזל ואבידה בעא מינה רבא מרב נחמן היו חמשה תובעין אותו ואמרו לו תן לנו פקדון תשומת יד וגזל ואבידה שיש לנו בידך אמר לאחד מהן שבועה שאין לך בידי פקדון תשומת יד גזל ואבידה ולא לך ולא לך ולא לך ולא לך מהו אחדא מיחייב

כח א ב מיי' פ"ז מהל' שבועות הל' י ופ"ע הל"ז) ועי' כ"מ בפ"ד מהל' מלוה הלכה יא:
כט ג מיי' פ"ז מהלכות שבועות הלכה יא:

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה אלא כו' לקמן קאמר טעמא:

מוסף רש"י

אלא מהא ליכא למשמע מינה. דוקא מתני' לא כולה דוקא אלא חדא מניהו דוקא, או רישא או סיפא, ומנא אידע מנייהו דוקא דגמר מיה (שבת קכא.). שבועה. שאין לך בידי ולא לך ולא לך, חייב. אסם גזלות (קדושין מד:). לא לך ולא לך ולא לך שבועה. דכעין שבועה באחריות אבל אם הוסיר שבועה תחלה לא שייך אחריות ובלא הוי (שם. והוסיף. לא לך לא לך. דוקא בלא ו"ו אבל ולא לך ולא לך בלא הוי. עי"ש ובמהרש"א). פרוטה מכולם מצטרפת. לחייבו על שבועה ולא על כל אחת ואחת אלא לחייבו אם אחד (לעיל כג:). פליגי בה רב אחא ורבינא. בחייב על כל אחת ואחת דמתני' ובדר' יוחנן, חד אמר אפרטי מיחייב. כלומר על כל אחת ואחת דמתן במתני', שאם אשמות הן ולא תרגש, אלא אמרינן שבועה שאין לך בידי תלא שבועה היא וכי הדר פירש אם אינם אלא אחת, אבל אם מכל מין ומין חדא שבועה בלתי נפשה היא, אי ליכא כל מין שוה פרוטה לא מיחייב (לעיל כג:). אכללי נמי מיחייב. על כל אחת דקתני במתני' אבבא אשמות הן, כי אמר שבועה שאין לך בידי כלל כולן יחד, וכי הדר פרש להו נשבע על כל מין ומין לבדו יש כאן ד' שבועות, ומילתא דר' יוחנן קיימא בין אבבא דקתני אינו חייב אלא אחת, בין אפיפא דקתני חייב על כל מין ומין ואשבועה דכללא, דאינו אלא ד' שבועות דפרטא ליכא לאוקומה, שהרי אין במין אחד שוה פרוטה, ואין כפירא ממון בעינן (שם).

הדרן עלך שבועת הפקדון

רבינו חננאל

מתני' שבועת הפקדון כיצד אמר לו תן לי פקדוני כו'. ת"ר זה הכלל. כלל אינו חייב אלא אחת פרט חייב על כל אחת ואחת דברי ר' מאיר ר' יהודה [אומר] שבועה לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת ר' אליעזר אומר כו'. אמר רב יהודה אמר שמואל פרטו של ר' יהודה שהוא לא לך ולא לך הוא כלל של ר' מאיר. כלומר בולא לך ולא לך שמחייב ר' יהודה על כל אחת ואחת אינו מחייב ר' מאיר אלא אחת על כולן. ואיזהו פרטו של ר' מאיר שמחייב על כל אחת ואחת באומר אין לך בידי לא לך (ולא) [לא] לך ור' יהודה סבר זהו כלל ואין חייב אלא אחת על הכל. מזו הברייתא דייק שמואל הכי ואמר מדקא מפרש ר' יהודה ואמר (לא) [ולא] לך פרטא הוא מכלל דשמעיה לר' מאיר דאמר כללא הוא ופליג עליה ואמר כי האי גוונא פרטא הוא לא לך לא לך לא לך הוא דהוי כללא. ור' יוחנן [אמר] ר' מאיר ור' יהודה תרוייהו מודו דולא לך שהוא פרט לא נחלקו אלא בלא לך לא לך (ולא) [לא] לך שר' מאיר אומר זה פרט הוא וחייב על כל אחת ואחת. ור' יהודה אומר זה כלל הוא. ואיזהו כללו של ר' מאיר באומר כולכם. ור' יוחנן האי דוקיא דייק לה מתני'. דתנן שבועה שאין לכם בידי אינו חייב אלא אחת וקסבר סתם משנה ר' מאיר. וכיון דאמר שמצאנו לר' מאיר דאמר לכם כללא הוא מכלל דולא לך ולא לך פרטא הוא. דאי ס"ד כשמואל דאמר ולא לך ולא לך כללא הוא ליתני במתני' ולא לך ולא לך אינו חייב אלא אחת וכ"ש שבועה שאין לכם בידי. ודחי שמואל ואמר ר' מאיר סבירא ליה האומר לא לך ולא לך כאומר שבועה שאין לכם בידי דמי. ואקשינן לשמואל מהתניתין דתנן שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת הנה מתני' לר' מאיר היא דסתם הוא וקתני דולא לך פרטא הוא ומפרק תני במתני' לא לך לא לך והוא פרטי דר' מאיר. ותו אקשינן שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה חייב על כל אחת ואחת. ופריק נמי כדקמייתא תני תשומת יד והא וגזל קתני תני גזל כו'. (והא) [ותו] אקשו עליה ממתני' דבתרא תן לי חטים ושעורין וכוסמין כו'. ופריק תני חטים תני שעורים תני כוסמין. כלומר משנתנו אין בהן

מן

ווין הללו כל עיקר. ואקשינן עליה וכי זה התנא טעה באלו הדברים כולן והוסיף וי"ו בכולן בטעות. ופריק מתניתין לאו ר' מאיר היא: הא מתניתין רבי היא דאמר לא שנא כזית כזית ולא שנא כזית וכזית כולהו הני לישני פרש הור. ודברי רבי מפורשין בשחיטת קדשים פרק כל הזבחים שקבל דמן. וכבר פירשנוהו בקדושין. ואקשי על שמואל מדברי ר' מאיר אומר אפילו אמר חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ואחת. הנה ר' לר' מאיר פרטא הוא. ודחי לעולם לר' מאיר ר' מוסף האחרון לראשון וכללא הוא וגרעיה לר' ותני שעורה כוסמת דהוא פרטיה דר' מאיר. ודאי דקתני אפילו אחיא לאשמועינן דחטין וחטה אחת הן ומה שטענו הוא שנשבע לו שחטה בכלל חטין וכן שעורה וכן כוסמת: א"ל תן לי פקדון שיש לי בידך כו' השביע עליו ה' פעמים בין בב"ד ובין שלא בב"ד וכבין אם כן אינו חייב על כל אחת ואחת. א"ר שמעון מה טעם מפני שיכול לחזור ולהודות. פירוש כיון שאילו חזר והודה בפקדון חייב לשלם אם כפר. ועוד נשבע חייב דהא ממון קא כפר. היו ה' תובעין אותו ואומרין לו תן לנו פקדון כו'. או כל אחד אומר לו תן לי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה חייב אם אין לך בידי אין חייב אלא אחת. שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד גזל ואבידה חייב על כל אחת ואחת. וכן היו ה' תובעין אותו וכל אחד אומר לו תן לי חטין ושעורין כוסמין כו': **גמ'** א"ר יוחנן אפילו פרוטה מכולן מצטרפת. פירוש כיון שטענו בחטין ושעורין וכוסמין והוא פתח ואמר שבועה שאין לך בידי חלה השבועה עליו על הכל בכולל. לפיכך אפילו אין בכולן אלא פרוטה נצטרפו וחייב. ולא אמרינן דהא ליכא בכל חדא והדא פרוטה. וכיון דלית בכל חדא פרוטה לא חלה שבועה בפחות מפרוטה. שבועה שאין לך בידי זהו כלל. פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה זהו פרט [ו] וחלקו בזה רב אחא ורבינא חד אמר אפרטי מיחייב וחייב בכפיתו לאלו החמשה שלש חטאות לכל אחד ואחד חטאת אחת שכפר לי בחטים. וחטאת אחת בשעורים וחטאת בכוסמין. וחד אמר אכללי מיחייב נמי כיון שפתח שבועה שאין לך בידי כאילו

ו) אולי חסר כאן וא"ל וכן חטים ושעורין וכוסמין זהו פרט.

שבועת הפקדון פרק חמישי שבועות

שבועת הדיינין. הא דלא נקט נוהגת בתנשים ובנשים דתמן לעיל (דף לו:) גבי פקדון משום דמילתא דפשיטא היא ולעיל לא תני אלא דלא נימא ניקח שבועת הפקדון משבועת העדות: **לאתפושי חפצא** בידיה. תימה דנשבועת העדות וביטוי ופקדון כשהוא מושבע מפי אחרים דהוי דומיא דשבועת הדיינין ליבעי בהו אנקוטי חפצא[א]:

האי דיינא דאשבע בתפלין כו'. ואע"ג שהשביע אברהם את אליעזר במילה הא אמרינן בסמוך דתלמיד חכם לכתחלה בתפלין אי נמי כיון דעדיין לא נגעו יותר הוי כספר תורה לגבייהו:

הדרן עלך שבועת הפקדון

שבועת הדיינין [ב]הטענה שתי כסף וההודאה בשוה פרוטה [ג]ואם אין ההודאה ממין הטענה פטור כיצד [ד]שתי כסף לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור [ה]שתי כסף ופרוטה לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב [ו]מנה לי בידך אין לך בידי פטור מנה לי בידך אין לך בידי אלא חמשים דינר חייב [ז]מנה לאבא בידך אין [ח]לך בידי אלא נ' דינר פטור מפני שהוא כמשיב אבידה [ט]מנה [י]לי בידך אמר לו [יא]הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור [יב]אין לך בידי חייב [יג]מנה לי בידך אמר לו הן אל תתנהו לי אלא בעדים למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך חייב מפני שצריך ליתנו בעדים [יד]ליטרא זהב יש לי בידך [טו]אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור [טז]דינר זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף [יז]וטריסית [יח]ופונדיות ופרוטה חייב שהכל מין מטבע אחת [יט]כור תבואה לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית פטור [כ]כור פירות לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית חייב שהקטנית בכלל פירות [כא]טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ורבן גמליאל מחייב [כב]הטוען לחבירו בכדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה ישבע וחכמים אומרים [כג]אין ההודאה ממין הטענה אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון [כד]טענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות בקרקעות וכפר בכלים פטור הודה במקצת הקרקעות פטור במקצת הכלים חייב [כה]שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן [כו]אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן [כז]ואין משביעין את הקטן אבל נשבעין לקטן ולהקדש: **גמ'** היכי משבעינן ליה אמר רב יהודה אמר רב משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה דכתיב [כח]ואשביעך בה' אלהי השמים אמר ליה רבינא לרב אשי כמאן [כט]כרבי חנינא בר אידי דאמר בעינן שם המיוחד אמר ליה אפי' תימא רבנן [ל]דאמרי בכינוי ונפקא מינה [לא]צריך לאתפושי חפצא בידיה וכדרבא דאמר רבא [לב]האי דיינא דאשבע בה' אלהי השמים נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ואמר רב פפא האי דיינא דאשבע בתפלין נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר והלכתא כוותיה דרבא ולית הלכתא כוותיה דרב פפא הלכתא כוותיה דרבא דהא לא נקיט חפצא בידיה [לג]ולית הלכתא כוותיה דרב פפא דהא נקיט חפצא בידיה [לד]שבועה מעומד [לה]תלמיד חכם מיושב [לו]שבועה בספר תורה [לז]תלמיד חכם לכתחלה בתפלין ת"ר [לח]שבועת הדיינין [לט]אף היא בלשונה נאמרה אומרים לו הוי יודע שכל

או דלמא אכל חדא וחדא מיחייב תא שמע דתני רבי חייא [מ]הרי כאן עשרים חטאות היכי דמי אי דפריש רבי חייא מנינא אתא לאשמועינן אלא לאו [מא]דלא פריש ושמע מינה פרטא הוי: אנסת ופתית את בתי כו': אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מאי טעמא דרבי שמעון הואיל ועיקר קנס הוא תובע אמר רבא משל דרבי שמעון למה הדבר דומה לאדם שאמר לחבירו תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך אמר לו שבועה שאין לך בידי חטין ואשתכח דחטין הוא דלית ליה שעורין וכוסמין אית ליה דפטור דבי אשתבע אחטין אקושטא משתבע אמר ליה אביי מי דמי התם בחטין קא כפר ליה בשעורין וכוסמין לא קא כפר ליה הכא בכולה מילתא הוא דקא כפר ליה הא לא דמיא אלא לאומר לחבירו תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי כלל ואשתכח חטין הוא דלית ליה הא שעורין וכוסמין אית ליה דמיחייב אלא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן לדברי רבן שמעון קנס הוא תובע ולא בושת ופגם לדברי חכמים אף בושת ופגם הוא תובע [מב]במאי קא מיפלגי אמר רב פפא ר"ש סבר לא שביק איניש מידי דקיץ ותבע מידי דלא קיץ ורבנן סברי לא שביק מידי דכי מודה ביה לא מיפטר ותבע מידי דכי מודה ביה מיפטר:

הדרן עלך שבועת הפקדון

שבועת הדיינין [מג]הטענה שתי כסף וההודאה בשוה פרוטה [מד]ואם אין ההודאה ממין הטענה פטור כיצד [מה]שתי כסף לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור [מו]שתי כסף ופרוטה לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב [מז]מנה לי בידך אין לך בידי פטור מנה לי בידך אין לך בידי אלא חמשים דינר חייב [מח]מנה לאבא בידך אין [מט]לך בידי אלא נ' דינר פטור מפני שהוא כמשיב אבידה [נ]מנה [נא]לי בידך אמר לו [נב]הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור [נג]אין לך בידי חייב [נד]מנה לי בידך אמר לו הן אל תתנהו לי אלא בעדים למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך חייב מפני שצריך ליתנו בעדים [נה]ליטרא זהב יש לי בידך [נו]אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור [נז]דינר זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף [נח]וטריסית [נט]ופונדיות ופרוטה חייב שהכל מין מטבע אחת [נ]כור תבואה לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית פטור [נא]כור פירות לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית חייב שהקטנית בכלל פירות [נב]טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ורבן גמליאל מחייב [נג]הטוען לחבירו בכדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה ישבע וחכמים אומרים [נד]אין ההודאה ממין הטענה אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון [נה]טענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות בקרקעות וכפר בכלים פטור הודה במקצת הקרקעות פטור במקצת הכלים חייב [נו]שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן [נז]אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן [נח]ואין משביעין את הקטן אבל נשבעין לקטן ולהקדש: **גמ'** היכי משבעינן ליה אמר רב יהודה אמר רב משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה דכתיב [נט]ואשביעך בה' אלהי השמים אמר ליה רבינא לרב אשי כמאן [ס]כרבי חנינא בר אידי דאמר בעינן שם המיוחד אמר ליה אפי' תימא רבנן [סא]דאמרי בכינוי ונפקא מינה [סב]צריך לאתפושי חפצא בידיה וכדרבא דאמר רבא [סג]האי דיינא דאשבע בה' אלהי השמים נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ואמר רב פפא האי דיינא דאשבע בתפלין נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר והלכתא כוותיה דרבא ולית הלכתא כוותיה דרב פפא הלכתא כוותיה דרבא דהא לא נקיט חפצא בידיה [סד]ולית הלכתא כוותיה דרב פפא דהא נקיט חפצא בידיה [סה]שבועה מעומד [סו]תלמיד חכם מיושב [סז]שבועה בספר תורה [סח]תלמיד חכם לכתחלה בתפלין ת"ר [סט]שבועת הדיינין [ע]אף היא בלשונה נאמרה אומרים לו הוי יודע שכל

מחיל נגיעה (ב"ק לה:). ורבן גמליאל מחייב. דלא נעי הודאה ממין הטענה (לקמן מ: מב:). **בכדי שמן.** כדים מלאים שמן, והודה לו בקנקנים. הכדים יש לך בידי בלא שמן (לקמן מב:). ריקים בלא שמן (כתובות קח:). **הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה.** והוה ליה טענו חטין ושעורין והודה לו נאחד מהן (לקמן מב:). **טענו כלים וקרקעות כו' פטור.** משום דאורייתא לא על הקרקעות ולא על הכלים, שאין הודאת קרקעות מגיעה לידי שבועה, שאין דין שבועה בקרקעות (שם) דלא כפירתו ולא הודאתו מגיעתו לידי שבועה (ב"מ ד:). **במקצת הכלים.** הודה במקצת כלים, דאיכא הודאה וכפירה בגלוי קרקעות, חייב. ליתנא אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה, דיליפינן לה בפ"ק דקדושין (מ:) מקרא (לקמן מב:). זוקקין. גוררין (שם) המטלטלין וזוקקין הקרקעות ליתנא על ידי גלגול (ב"מ ד: ק: וכעי"ז לקמן מ:) **אלו מלאים שאין להם אחריות ולא מגיע דין** (קדושין כו:). **אין נשבעין על טענת חרש.** כגון שטענו גרמיה, דתנן שדנו חכמים בכל מקום לא מדבר ולא שומע (לקמן מב:). **אבל נשבעין לקטן ולהקדש.** מפרש בגמרא (שם).

עין משפט נר מצוה

ל א ב מיי' פ"ז מהל' שבועות הלכה יד:
א ג מיי' פ"ג מהל' טוען הלכה ח (והל' כן) סמג עשין נה טוש"ע מ"מ סי' פח ס"ח:
ב ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:
ג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:
ד ו מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ח:
ה ז מיי' שם פ"ח הל' ג סמג עשין שם טוש"ע שם סי' פז סעיף ח:
ו ח מיי' שם פ"ד הל"ה סמג שם טוש"ע שם סי' עה סעיף כח:
ז ט מיי' פי"ח מהלכות מלוה הל"א ופ"ז מהל' טוען הלכה ח ופ"ו הל"ו סמג עשין שם טוש"ע מ"מ סי' עט סעיף י:
ח י מיי' פט"ו מהלכות מלוה הל"ח סמג שם טוש"ע מ"מ סי' ע ס"ג:
ט כ טוש"ע מ"מ סי' פח סעיף ט:
י ל מיי' פ"ג מהל' טוען הלכה ח עי' מ"מ סמג עשין נה טוש"ע מ"מ סי' פח סעיף ט:
יא מ ג טוש"ע שם ס"ז:
יב ס מיי' שם הל"י טור ש"ע שם סעיף יב:
יג ע מיי' שם הלכה יג טור ש"ע שם ס"ח:
יד פ מיי' שם פ"ה הל"ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' נה סעיף ה:
טו צ מיי' שם הל"י יב סמג שם טוש"ע מ"מ סי' לו סעיף ח:
טז ק מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ג:
יז ר מיי' פי"ח מהלכות שבועות הל"ח סמג עשין קכג טוש"ע מ"מ סי' פז סעיף נח ח:
יח ש מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג ח:
יט ת מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף יג בהגה"ה:
כ א מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
כא ב ג מיי' שם הלכה ח יז יב טוש"ע שם סעיף יז:
כב ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
כג ו מיי' שם הלכה יד טז טוש"ע שם ס"כ:

רבינו חננאל

א"ל שבועה שאין לך בידי אלו כולם שאתה טוען עלי הרי נתחייב אחת. ופרט עוד שלש שלש. הנה ד' חטאות נתחייב בכפירתו לכאו"א. ואקשינן על מאן דאמר אכללי נמי מיחייב. והתני ר' חייא הרי כאן ט"ו חטאות. פירוש הנה חמשה תובענין אותו וכפר להן ונתחייב ט"ו חטאות ג' לכאו"א ש"מ אפרטי מיחייב. דאי הוה מיחייב אכללי נמי עשרים חטאות הוה ליה למימר שפרטיהן ט"ו וכלל לכאו"א מהן ה' הרי עשרים. אין הכי נמי דהתני ר' חייא לקמן הרי כאן כ' חטאות. ודתינן הא דתני ר' חייא כ' חטאות בפקדון בתשומת יד ובגזל ואבידה שהן ארבעה פרטי לחמשה תובענין נמצאו כ' פרטי. ואהאי תני ר' חייא כ' ונתכרר דאפרטי מיחייב והאי דאמר אכללי נמי מיחייב לא מצא סיוע לדבריו. והלכתא כמאן דאמר אפרטי מיחייב דקימא לן (פסחים עד: חולין צג:) כל היכא דפליגי הלכתא כמאן דמיקל. והוא רבינא דלא מחמר רבינא אלא באומצא ביעי ומיזרקא בלבד. ואסיקנא דלא מבעיא כדפריש שבועה לכאו"א דודאי חייב אלא אפילו היו ה' תובעין אותו בפקדון ותשומת יד וגזל ואבידה (ואמר לאחד מהם שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה) ולא לך ולא לך ולא לך שחייב כ' חטאות. והא אתא ר' חייא לאשמועינן דאע"ג דלא פריש שבועה לכל אחד ולא לך ולא לך פרשא הוי וקאי כו' יחתנן לדברי הכל: **מתני'** אנסת ופתית בתי כו'. א"ר יוחנן לדברי ר' שמעון דפוטר קנס הוא תובע וכיון דאילו הוה מודה פטור הוא. השתא לאו ממונא קא כפר ליה הלכך פטור הוא מקרבן שבועה. לדברי חכמים בושת ופגם תובע:

הדרן עלך שבועת הפקדון

פ"ו שבועת הדיינין הטענה שתי כסף. וההודאה שוה פרוטה פירוש שתי כסף שני מעין. (פרוטה חצי חבה). היכי משבעינן ליה א"ר יהודה משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה שנאמר ואשביעך בה' אלהי השמים. ואקשינן כמאן כו' חנינא בר אידי דאמר בשם המיוחד. ואמר רב אשי אפילו תימא רבנן דאמרי אפילו בכנוי חייב. ומאי בשבועה האמורה בתורה דצריך לאתפושיה לנשבע חפצא בידיה כאליעזר עבד אברהם שנאמר וישם העבד את ידו וגו' וכדכתיב (בראשית מז) ויאמר השבע לי וישבע לו ואמר מקודם לכן אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ידך וגו'. וכן אמר רבא האי דיינא דאשבע בה' אלהי ישראל. פירוש ולא אתפשיה חפצא בידיה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ומשביעו בתפישת חפצא בידיה וכן הלכתא. והא דאמר רב פפא דדיינא דאתפים תפלין לנשבע ואשביעיה הכי טעה לית הלכתא כוותיה. אלא כי הא שבועה בתפיסת ס"ת

מסורת הש"ס

ל) כתובות מג., ב) ס"מ נה. קדושין יא: [כתובות נ:], ג) [נ"מ ה.], ד) ס"מ לו וכן הגיה הגרי"עבד"ק, ה) [פירוש רש"י על המשנה זו דמצא לקמן מב. ד"ה שמתי מלפרש וכו'], ו) נ"ב ו., ז) [גירסת סדר המשנה וכמנ"ם לו נפני עדים הן], ח) [עי' תוס' לקמן מא. ד"ה אין לך], ט) [כלומר אי עורכים אי פוגעים אי פרוטה כך פירש"י רש"ל דף מ.], י) ס"י ופונדיון וכן הגיה הגריעב"ק, כ) [נ"ק לה: לקמן מ. נ"מ ה. עי' תוס' שם ד"ה והולכן], ל) כתובות קח:, מ) נ"מ ד:, נ) קדושין כו. [ומ"ש], ס) [ניטין נל:], ע) [לעיל לה:], פ) [תוספ' פרוטה פ"ז], צ) [נ"ק קו:], ק) [לעיל לו.], ר) [דף לט.], ש) [עי' בהגלא"ם ס"ס מ' מירון על זה],

---

תורה אור השלם

ו. וְאַשְׁבִּיעֲךָ בְּיְיָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ:
בראשית כד ג

גליון הש"ס

גמ' אין לך בידי חייב. עי' ניטין דף יד ע"ל תוס' ד"ה ולא:

מוסף רש"י

שבועת הדיינין. הבאה ממתמ הודאה מקצת הטענה, **הטענה שתי כסף.** איזו נשבע אלא אם כן טענו שתי כסף, ושתי כסף היינו שתי מעות שהן שוים דינר, דאי דינרי, שני כסף איינו למיתני (בכורות ב: ושם"מ שם) שאין שבועת הדיינין על הטענה פחותה משתי מעות כסף שיטענו שזה שתי כסף יש לי בידך וזה יודה לו מהם שזה פרוטה ויכפור השאר, או יודה הכל ויכפור פרוטה (ב"מ נה:). **מנה לי בידך אמר לו הן.** ובפני עדים אמר לו הן. ובפני עדים ואמר להם אתם עדי (לקמן מב. וב"ב ו:). **נתתיו לך פטור.** מלשלם ומשבועה דאוריתא (לקמן מב:). **אין לך בידי.** לא היו דברים מעולם, **חייב.** לשלם, ואינו נאמן בשבועה שהרי הוחזק בספק (שם). **אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור.** שאין כאן הודאה ממין הטענה (שם). **וטריסית.** מעה קטנה, **ופונדיון ופרוטה.** או אי קתני (לקמן מ:). **אלא לתך.** מלי כור (לקמן מב:). **טענו חטין והודה לו בשעורין פטור.** דלאו ממין הטענה הוא (שם) דבעינן הודאה ממין הטענה עצמה (ב"מ ק:) ופטור אף מדמי שעורין דהא אמר ליה מוגע לו שעורין יהבי לך ואחולי מחיל נגיעה (ב"ק לה:). **ורבן גמליאל מחייב.** דלא נעי הודאה ממין הטענה (לקמן מ. מב:). **בכדי שמן.** כדים מלאים שמן, והודה לו בקנקנים. הכדים יש לך בידי בלא שמן (לקמן מב:). ריקים בלא שמן (כתובות קח:). **הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה.** והוה ליה טענו חטין ושעורין והודה לו נאחד מהן (לקמן מב:). **טענו כלים וקרקעות כו' פטור.** משום דאורייתא לא על הקרקעות ולא על הכלים, שאין הודאת קרקעות מגיעה לידי שבועה, שאין דין שבועה בקרקעות (שם) דלא כפירתו ולא הודאתו מגיעתו לידי שבועה (ב"מ ד:). **במקצת הכלים.** הודה במקצת כלים, דאיכא הודאה וכפירה בגלוי קרקעות, חייב. ליתנא אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה, דיליפינן לה בפ"ק דקדושין (מ:) מקרא (לקמן מב:). זוקקין. גוררין (שם) המטלטלין וזוקקין הקרקעות ליתנא על ידי גלגול (ב"מ ד: ק: וכעי"ז לקמן מ:) **אלו מלאים שאין להם אחריות ולא מגיע דין** (קדושין כו:). **אין נשבעין על טענת חרש.** כגון שטענו גרמיה, דתנן שדנו חכמים בכל מקום לא מדבר ולא שומע (לקמן מב:). **אבל נשבעין לקטן ולהקדש.** מפרש בגמרא (שם).

שבועת הדיינין פרק ששי שבועות

מסורה הש"ם

א) קדושין יג., ג) שבת פח., נדרים כה., ג) שבת פח., ד) סוטה נב. ברכות מ., ה) [ל"ל והתניא], ו) יומא פה: [מופסקת יומא פ"ד], ז) יומא פו., ח) [כל זה ליתא בע"ז], ט) מנחות מז., י) מה. יעב"ץ, כ) [וכן מפרש הש"ס כפונג'ל דהכא לקמן ע"ב וקל"ש], ל) [דף נ: נב.], מ) [וע"ע תוס' מנחות כד: ד"ה שלח], נ) [כלומר קדושין עז:].

תורה אור השלם

1. לא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: שמות כ ו
2. אַל תַּחֵן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ וְאַל תֹּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִיא לָמָּה יִקְצֹף הָאֱלֹהִים עַל קוֹלֶךָ וְחִבֵּל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: קהלת ה ה
3. הֲלוֹא פֹּרֵס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם: ישעיהו נח ז
4. אֵלֶה וַכֹּחֵשׁ וְרָצֹחַ וְגָנֹב וְנָאֹף פָּרָצוּ וְדָמִים בְּדָמִים נָגָעוּ: הושע ד ב
5. כִּי מְנָאֲפִים מְלֹאָה הָאָרֶץ כִּי מִפְּנֵי אָלָה אָבְלָה הָאָרֶץ יָבְשׁוּ נְאוֹת מִדְבָּר וַתְּהִי מְרוּצָתָם רָעָה וּגְבוּרָתָם לֹא כֵן: ירמיהו כג י
6. עַל כֵּן תֵּאָבֵל הָאָרֶץ וְאֻמְלַל כָּל יֹשֵׁב בָּהּ בְּחַיַּת הַשָּׂדֶה וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגַם דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֵפוּ: הושע ד ג
7. הוֹצֵאתִיךָ נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת וּבָאָה אֶל בֵּית הַנָּבִיא וְאֶל בֵּית הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְלָנָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכִלָּתוּ וְאֶת עֵצָיו וְאֶת אֲבָנָיו: זכריה ה ד
8. וַיְדַבֵּר אֵל הֶעְדָּה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל תִּגְּעוּ בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן תִּסָּפוּ בְּכָל חַטֹּאתָם: במדבר טז כו
9. וְלֹא אֹתְכֶם לְבַדְּכֶם אָנֹכִי כֹּרֵת אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאָלָה הַזֹּאת: דברים כט יג
10. כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם: דברים כט יד
11. קִימוּ וּקְבָלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה בִּכְתָבָם וּכְזִמְנָם בְּכָל שָׁנָה וָשָׁנָה: אסתר ט כז
12. נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים: שמות לד ז
13. וְשִׁמְתִּי אֲנִי אֶת פְּנַי בְּאִישׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִבְּשֹׁפְרֹתוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֵת כָּל הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם: ויקרא כ ה
14. וְכִשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו כְּמִפְּנֵי חָרֶב וְרֹדֵף אַיִן וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם: ויקרא כו לז

רבינו חננאל

ות"ח לכתחלה בחפישת (הפלין). שבועה מעומד ות"ח מיושב: ת"ר שבוע' הדיינין אף היא בלשונה נאמרה. אומרים הוי יודע שכל העולם נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה למשה בסיני לא תשא. מאי טעמא כל

שכל העולם כולו נזדעזע. לקמיה בעי ליה: **אם פיך.** שבועת שקר: **לחטיא את בשרך.** את קרובך: **פוטרין אותו מיד.** ואין משהין אותו כאן שלא יחזור בו וע"כ יעלה [1]מיד שקיבל עליו בב"ד: **הרשעים.** מפרש לקמיה [ע"ש]: **אלא על דעתנו.** הא פרישנא טעמא משום קיא דרבא בפרק ג' (לעיל דף כט.[2]): **לא אתכם.** כלומר לא כשאתכם ממשבעות לבבכם: **פרשם סוטה.** כשמשביעין אותה שמביעוה בלשון שהיא שומעת: **וידוי מעשר.** בערתי הקודש (דברים כו). וטעמא דכולהו מפרש במסכת סוטה[3]: **ולא פשע ממנו.** אלמא לא חמיליה מכריתות ומיתות ב"ד: **מנקה הוא לנכיס.** וכאן אף לנכיס לא ינקה אלא פרעון: **בדינא אחרינא.** בפורענות קלה ולא בפורענות הבאה עליו: מלה

ואין בשרך אלא קרובים. ואע"ג דבפרק במה מדליקין (שבת דף לג:) נפקא לן מהאי קרא דבעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים אבל גדולים לא וכ"ש ממשפחתו לא היינו בנדרים אבל שבועה אפילו כל משפחתו נענשים דקרא אחייר בתרוייהו אל תתן את פיך אחייר בשבועה ולמה יקנף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך דמשמע בנים דוקא אחייר בנדר.

שנאמר אלה וכחש וגו'. כל עבירות שבתורה לאו דוקא אלא כלומר הנך דלא הוו כיולא בשבועה דהא מוכח בפ"ק דקדושין (דף יג.) דמשום עבירות לאוהייהו אבלה האלך: **אם** אמר איני נשבע **פוטרין** אותו מיד. פי' בקונטרס שלא יחזור בו קודם שילא מב"ד והא דאמרינן בריש המפקיד (ב"מ דף לד.) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמרינן מהדר קהדר ביה או דלמא דחוי קא מדחי הייגו קודם שילא מב"ד א"נ אפילו אחר שילא ואי דעתיה למהדר אע"פ שאינו יכול לחזור בו לא מיקני ליה כפילא דבעי אטרוחי לבי דינא כדאמרי' התם (דף לה.) גבי ההוא דאפקיד ביפי ואדרבה משם ראיה היא דלא מלי הדר דאי מלי הדר ביה אמאי אית לן למימר לדחויי קמכוון ועל כן נראה פירוש הקונטרס ולא כמו שפר"ת בספר היאיר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד. ושם) בשמעתא דנאמן עלי אבא דאמרי הדר ביה ומכיל ראיה מהיא דהמפקיד והכי פירושא דפוטרין אותו מב"ד שמתוך כך יהא בוש מלחזור בו ועוד דשוב נמצא בשם ר"ת דהיא דהמפקיד אחיי באומר הריני חוץ לב"ד א"נ לא יצא מב"ד כדפי' אבל אם אמר בב"ד וחזר ואמר חוץ לב"ד אינו משלם לא מלי הדר ביה ובההוא דזה בורר גופיה משמע כפי' הקונטרס דאמיא היה מבירו אייב לו שבועה ואמר לו דור לי בחיי דאשך ר"מ אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו ואמרינן בגמרא לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כדברי חכמים משמע לאחר גמר דין אע"פ שלא נדר לו בחיי דאשו עדיין ומיהו י"ל דלא קרי גמר דין אלא כשנדר לו כבר בחיי דאשו וכן משמע בפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכח.) לפי גי' ר"מ גבי עבדי גנבא והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך כו' דגרס דאוקי דשבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו משמע דוקא כשנשבע אבל קודם שנשבע יכול לחזור בו ויש ספרים דגרסי התם נשבע ואינו יכול לחזור בו[3]):

קיימו מה שקבלו בבר. תימה דבפ"ק דמגילה (דף ז.) איכא תנאי טובא דדרשי דאסתר ברוח הקודש נאמרה מקראי ומשמואל דרשי ליה מקיימו וקבלו קיימו למעבד מה שקבלו למטה ומסיק רבא דלכולהו אית להו פירכא בר מדשמואל והא דשמואל נמי אית ליה פירכא דאמרינן למידרשה נמי כי הכא ורבא גופיה דרש כי הכא קיימו מה שקבלו כבר בשבת פ' ר"ע (דף פח.) והא דאמרינן לדרשה דגופיה חמיא ליה פירכא בסוף פ"ק דחגיגה (דף י.) גבי היתר נדרים פורחין באויר דמייתי קראי טובא שיש להם על מה שיסמכו ומסיק רבא כולהו אית להו פירכא דאתו לדרשא אחריתי לבר מדשמואל ויש לומר דבסוף פרק קמא דחגיגה ולאי חמיא להו פירכא משום דלשמואל ליכא פירכא כלל דלא מיבעי ליה לדרשא אחריתי אבל בפ"ק דמגילה (דף ז.) פריך לכולהו אגופיה דקרא לבר מדשמואל דליכא פירכא כולי האי אלא לאטוריך לדרשא אחריתי (ובחגיגה ד"ה למה תילו בפופן אחר): **ואלו** נאמרין בכל לשון בו'. תימה דלא תני במתניתין שבועת הדיינין ושבועת ביטוי דכיון דתנא אלו ליכא למימר תנא ושייר[3]) וי"ל דאיכא בהגהו דתני דלימה בהני דתני להו לאודייהו: [ועיין תוספות יבמות פ"ד: ד"ה אלא ותוספות כתובות כט. ד"ה ועל ותוספות זבחים פד. ד"ה הלן ועי' תוספות שבת עה: ד"ה חסר אחת]:

התם

שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה בסיני [1]לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר לא ינקה וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו וממשפחתו שנאמר [2]אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואין בשרו אלא קרובו שנאמר [3]ומבשרך לא תתעלם וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם כולו שנאמר [4]אלה וכחש [א] [ב]ואימא עד דעביד להו לכולהו לא ס"ד דכתיב [5]מפני אלה אבלה הארץ וכתיב [6]על כן תאבל הארץ ואומלל כל יושב בה וכל עבירות שבתורה אם יש לו זכות תולין לו שנים ושלשה דורות וכאן נפרעין ממנו לאלתר שנאמר [7]הוצאתיה נאם ה' צבאות ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו הוצאתיה לאלתר ובאה אל בית הגנב זה הגונב דעת הבריות שאין לו ממון אצל חבירו וטוענו ומשביעו ואל בית הנשבע בשמי לשקר כמשמעו ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו הא למדת דברים שאין אש ומים מכלין אותן שבועת שקר מכלה אותן אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד ואם אמר הריני נשבע העומדין שם אומרים זה לזה [8]סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה וגו' [ג]וכשמשביעין אותו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעת המקום ועל דעת ב"ד שכן מצינו במשה רבינו כשהשביע את ישראל אמר להן דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי שנאמר [9]ולא אתכם לבדכם וגו' כי את אשר ישנו פה אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מנין ת"ל [10]ואת אשר איננו ואין לי אלא מצוה שקיבלו עליהם מהר סיני מצות העתידות להתחדש כגון מקרא מגילה מנין ת"ל [11]קימו וקבלו [ג]קיימו מה שקבלו כבר מאי אף היא בלשונה נאמרה כדתנן [ד]אלו נאמרין בכל לשון [ה]פרשת סוטה [ו]וידוי מעשר [ז]קריאת שמע [ח]ותפלה [ט]וברכת המזון [י]ושבועת העדות [כ]ושבועת הפקדון וקאמר נמי שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה אמר מר אומרין לו הוי יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא מ"ט אילימא משום דאתיהב בסיני עשר דברות נמי אתיהב ואלא משום דחמירא ומי חמירא [ל]והתנן [מ]אלו הן קלות עשה ולא תעשה חוץ מלא תשא חמורות זו כריתות ומיתות ב"ד ולא תשא עמהן אלא כדקתני טעמא וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר לא ינקה וכל עבירות שבתורה לא נאמר בהן לא ינקה והכתיב [12]ונקה לא ינקה ההוא מיבעי ליה לכדרבי אלעזר דתניא [נ]רבי אלעזר אומר אי אפשר לומר ונקה שכבר נאמר לא ינקה א"א לומר לא ינקה שכבר נאמר ונקה הא כיצד מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו וממשפחתו וכל עבירות שבתורה ממשפחתו לא והכתיב [13]ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו ותניא אמר ר"ש אם הוא חטא משפחתו מה חטאת לומר לך אין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולה מוכסין ושיש בה לסטים שאין כולה לסטים מפני שמחפין עליו התם ברינא אחרינא הכא ברינא דידיה כדתניא רבי אומר והכרתי אותו מה ת"ל לפי שנאמר ושמתי אני את פני יכול כל המשפחה כולה בהיכרת ת"ל אותו [ס]אותו בהיכרת ולא כל המשפחה כולה בהיכרת וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם כולו [מ](שנאמר אלה וכחש וכתיב על כן תאבל הארץ ואימא עד דעביד להו לכולהו לא ס"ד דכתיב מפני אלה אבלה הארץ) וכל עבירות שבתורה מכל העולם לא והכתיב [14]וכשלו איש באחיו [נ]איש בעון אחיו מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה

התם

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה ו סמג עשין עו:
כה ב מיי' פ"ל מהל' מעשר שני הלכה ה סמג עשין קלח:
כו ג מיי' פ"ב מהלכות ס"ת הל"י סמג עשין יח טוש"ע יו"ד סי' רפ"ע טו"ז סי' סב סעיף ב:
כז ד טוש"ע או"ח סי' קלז סעיף ד:
כח ה מיי' פ"ל מהל' ברכות הלכה ו סמג עשין מז טוש"ע או"ח סי' קפה סעיף ה:
כט ו מיי' פ"ט מהלכות שבועות הל"י סמג לאוין רמה:
ל ז מיי' שם פ"ז הל"ז סמג שם:
לא ח מיי' פ"ל מהל' תשובה הל"ב וס"ג מהלכות שבועות הל"ב:

גליון הש"ם

גמ' אותו בהברת. עי' תו"ש פרק ה מסנה ב דמלה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ואימא עד דעביד להו לכולהו לא ס"ד דכתיב מפני אלה אבלה הארץ. כ"ז נמחק (וכן ליתא בכתה דפו"י ובתהלה דעתיקה הגמ' כל הבריתא כמ"ש בתוספתא דסוטה והדר מפרש לה אחת ח"ש לקמן ואימא עד כו'):

מוסף רש"י

דכתיב מפני אלה אבלה הארץ. בגמרא כתיב מיהא שמעינן מינה דאכל חדא קאמר על כן תאכל (אלה וכתם וכלות וגנוב ונאוף פרצו ודמים בדמים נגעו) דהא אלה חד מהנך דקרא קאמר היא (קדושין יג. ע"ש ובהגהות הגר"א כאן). **וכשמשביעין** אותו. גבי שבועת הדיינין מנית לה המשביעין אם המחוייב שבועה בב"ד (לעיל כט.). **ולא אתכם לבדכם.** לא כשאתם שבועים לאחר בלבבכם (שם) הכי פירושו מיני משביע אתכם על דעתכם לבדכם (נדרים כה.). **פרשת סוטה.** כשהכהן משביעה (נדרים מ:) מה שהכהן אומר לה, ולא אמרינן דרך לאומרה בלשון הקודש כדרך שנכתב (סוטה לב.). **וידוי מעשר.** בשנה השלישית בערתי הקודש מן הבית (דברים כו) שהוא מוציא כל מעשרותיו ומבערן מביתו ואין יכול עוד להשהותם ותוכן מעשר ראשון לוי' ומעשר עני לעניים ומעשר שני של שתי שנים שעברו מעליהו ליושלים עכשיו אם לא העלהו ומתוודה בערתי הקודש זה מעשר שני, וגם נתתיו ללוי זה מעשר ראשון, לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני, ואומרו כל לשון ולא אמרינן בלשון זה הוקיעו הכתוב לאומרה בלשון הקודש (סוטה לב.). **ושבועת העדות** ושבועת הפקדון. בכל לשון שהשביעוהו וכפר ולא הודה, חייב קרבן עולה ויורד האמור בשבועת העדות ותשס גזלות בשבועת הפקדון (שם). **אי אפשר לומר נקה שכבר נאמר לא ינקה.** דכתיב נקה לא ינקה גבי הדדי (יחזא פז.). **איש באחיו.** מיס בשביל אחיו (סנהדרין כז:).

ל) כאן נ"ל מ"ש לקמן דהכוא נגרלא כו' עד סה"ד.

התם שהיה בידם למחות ולא מיחו. לא הוה צריך לשנויי אלא התם נדין הקל כדמסיק בסמוך הכא בדין חמור אלא דאיתא ליה לפרושי דלין נענשין מעונש עבירה אלא משום דלא מיחו הלכך אין עונש זה חמור כל כך: **מה** כלים שנים אף כסף שנים. וא"ת היכי דרים בסוף שמעתין לשמואל לכך יצאו כלים למה שהן הא אצטריך למה כלים שנים וי"ל כדפי' הקונטרס דדרים מדלא כתיב כספים ומה שפירש בקונטרס לקמן דאי הוה כתיב כספים הוה שמעינן תרוייהו שנים ודבר חשוב אין נראה דבלא יתורא לא הוי משמע מכספים אלא ב' פרוטות כמו קדושי אשה שמתקדשת בפרוטה אף על גב דבס"ק דקדושין (דף ד: ודף יא: וסס) גמר לה קיחה משדה עפרון דכתיב ביה כסף אלא הו"ל למכתב כסף או כספים א"נ כסף או חפצים והוה יליפינן שנים ודבר חשוב מיתורא דכסף ומדכתב כלים דרשינן יצאו כלים למה שהן וא"ת לרב דמוקי דכסף לכפירה הוא לאתא מנ"ל דבעינן דבר חשוב וי"ל דהולה מכלים דרש ליה דבר חשוב מכלים דאפילו מחט שאין בה שוה פרוטה מ"מ חשיבות גדול יש בו שראוי לעשות בו מלאכה גדולה ואית ספרים דגרסי הכא מה כלים דבר חשוב כו' אע"ג דאליבא דשמואל קיימא דדייק קראי כותיה ובסמוך אמר לשמואל אי כתב כלים אלא כתב כסף ה"א מה כלים שנים וכו' אבל דבר חשוב לא בעינן י"ל דודאי מכסף יליפינן דבעינן שיהא בכלי שוה פרוטה דלא תימא גזירת הכתוב היא בכל הכלים אע"פ שאין בהן שוה פרוטה וה"נ אמרינן בירושלמי דטעונו שתי מחטין צריך שיהא שוין ב' פרוטות שתהא הכפירה פרוטה והחולה פרוטה והדר מקשינן כסף לכלים להצריך כסף יותר מפרוטה דמה כלים דלאו כל דהו אלא כלי חשוב אף כסף לאו כל דהו אלא כסף חשוב דהיינו מעה שבכך יש בו חשיבות והשתא אין צריך להגיה אף כל דבר חשוב כמו שהגיה הקונטרס משום דשמואל אית ליה יצאו כלים למה שהן ושפיר גרסי' אף כלים דבר חשוב דבכלים נמי בעינן שיהא שוין שתי פרוטות ולמה שהן דקאמר היינו אע"פ שאין שוין שתי מעות וכן היה גירסת רבותיו בס"ק דקדושין (סס) ושס (ד"ה והכי) האריכתי בטוענו

התם שיש בידם למחות ולא מיחו מאי איכא בין רשעים דמשפחתו לרשעים דעלמא בין צדיקים דמשפחתו לצדיקים דעלמא הוא בשאר עבירות בדיניה ורשעים דמשפחה בדין חמור ורשעים דעלמא בדין הקל צדיקי דהכא והכא פטידי גבי שבועה הוא ורשעים דמשפחה כדיניה ורשעים דעלמא בדין חמור וצדיקי דהכא והכא בדין הקל: [8]אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד ואם אמר הריני נשבע העומדים שם אומרים זה לזה [1]סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה: בשלמא ההוא דקא משתבע קאי [6] באיסורא אלא ההוא דקא משבע ליה אמאי [6](ההוא מיבעי ליה ל)כדתניא [3]ר"ש בן טרפון אומר [2]שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שחלה שבועה על שניהם: וכשמשביעין אותו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך וכו': למה לי למימרא ליה הכי [3]משום קניא דרבא: הטענה שתי בסף: אמר רב [2]כפירת טענה שתי כסף ושמואל אמר טענה עצמה שתי כסף אפי' לא כפר אלא בפרוטה ולא הודה אלא בפרוטה חייב אמר רבא דיקא מתניתין כותיה דרב וקראי כותיה דשמואל דיקא מתני' כותיה דרב דקתני הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה ואילו כפירת טענה פרוטה לא קתני [7]ותנן נמי [3]ההודאה בפרוטה ואילו כפירה בפרוטה לא קתני וקראי כותיה דשמואל דכתיב [3]כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור [4]מה כלים שנים אף כסף שנים מה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב וקאמר רחמנא [4]כי הוא זה ורב ההוא מיבעי ליה להודאה במקצת הטענה ושמואל כתיב הוא וכתיב זה דאי כפר במקצת ואודי במקצת חייב ורב חד להודאה במקצת הטענה וחד להודאה ממין הטענה ושמואל לאו ממילא שמעת מיניה דחסרה לה טענה אלא אמר לך רב כסף כי אתא מעיקרא לכפירה הוא דאתא דא"כ לכתוב רחמנא כי יתן איש אל רעהו כלים לשמור ואנא אמינא מה כלים שנים אף כל שנים כסף דכתב רחמנא למה לי אם אינו ענין לטענה תנהו ענין לכפירה ושמואל אמר לך אי כתב רחמנא כלים ולא כתב כסף הוה אמינא מאי כלים שנים אף כל שנים אבל דבר חשוב לא בעינן קמ"ל תנן שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור מאי טעמא לאו משום דחסרה לה טענה ותיובתא דשמואל אמר לך שמואל מי סברת שוה קתני דוקא קתני מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו אי הכי אימא סיפא שתי כסף ופרוטה יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב אי אמרת בשלמא שוה משום הכי חייב אלא אי אמרת דוקא אמאי חייב מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו מידי הוא טעמא אלא לשמואל [9]האמר ר"נ אמר שמואל טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב ה"נ מסתברא מדקתני סיפא ליטרא זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור אי אמרת בשלמא דוקא קתני משום הכי פטור אלא אי אמרת שוה אמאי פטור ליטרא טובא הוי אלא מדסיפא דוקא רישא נמי דוקא לימא תיהוי תיובתא דרב אמר לך רב כולה מתני' שוה [1]וליטרא זהב שאני

חלה על שניהן. שמיהן נענשין הה שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן (ב) וצאו לידי חלול השם: **כפירת טענה שתי כסף.** טענה דתנן במתני' לאו אתחלא הטענה קאי אלא אכפירה שהוא כופר בטענת חבירו לגבי הודאת הפרוטה דבעינן שתהא תחלת הטענה שתי כסף ופרוטה: ה"ג **ואילו כפירת פרוטה לא קתני: כי יתן איש.** תחלת נתינה ב' כסף ועלה קאי כי הוא זה דבר חשוב ושיערו חכמים שמעה כסף דבר חשוב הוא: **מה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב** גרסינן. ולא גרסינן אף כלים דבר חשוב דאילו בכלים אמרינן לקמן (דף מ:) דאפילו בכפירת מחטין מייב והאי אף כל במידי דלאו כלי קאמר וקאמר רחמנא כי הוא זה על זה בלא הטבועה כשיאמר כי הוא זה כשמודה במקצתה. אלמא הודאה מתוך טענת שתי כסף היא: **הכוא.** זה מיבעי ליה דאין שבועה אלא בהודאה במקצת כלומר אם זה אני מודה ולא לאגמורן דאטענת ב' כסף קאי ולעולם הודאה לגבי מכפירת שתי כסף קאמר: **ולאו ממילא שמעת מינה דחסרה לה טענה.** לרב פרכינן נהי נמי דלמקצת הטענה וממין הטענה אתו מיהו לאו ממילא שמעת מינה דחסרה לה טענה דאשוה ואין כאן עוד כפירה משתי כסף: **אלא אמר לך רב כסף כי אתא מעיקרא לכפירה אתא.** ולאו לתחלת טענה: **ואנא אמינא אף כל שנים.** והו"ל כסף נמי בהאי כללא: **אבל דבר חשוב לא בעינן.** וה"א כי היכי דגבי כלים אפי' טענו ב' מחטין יהודה לו באחד מהן חייב כדלקמן (דף מ:) כל מידי נמי דטעין ליה תרי ואודי ליה באחד לחייב ואפי' ליכא טענה קמייתא שתי כסף להכי אצטריך כסף למילף מיניה מידי דלאו כלים בעינן דבר חשוב: **שתי כסף יש לי בידך.** קס"ד דשוה כסף טעין ליה וקא"ל אין לך בידי אלא שוה פרוטה דהויא ליה הודאה ממין הטענה ואפ"ה פטור מאי טעמא לאו משום דחסרה לה כפירת טענה משתי כסף: **דוקא קתני.** זה טוען כסף וזה הודה לו נתשת דליכא הודאה ממין הטענה: **מידי הוא טעמא אלא לשמואל.** כלום אתה משיב תשובה זו אלא לשמואל כלומר אילו אמר חכם אחר דוקא קתני היינו יכולים להשיב תשובה זו אבל לשמואל אינו תשובה דשמואל הודאה ממין הטענה משיב ליה מאחר שטענו נחוסת עם הכסף וכפר לו באחד: **הכי נמי מסתברא.** דמתני' דוקא קתני: **עובא הוי.** כפירה והודאה: **אלא מדסיפא דוקא כו'.** לשון קושיא הוא. ניחא תהוי תיובתא דרב מרישא דקתני שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור וטעמא לא משום דוקא תנן ומה שטענו לא הודה לו הא טענו שוה והודה לו שוה חייב ואף על גב דטענה קמייתא לא הוה אלא שתי כסף: **ליטרא שאני.** דכיון דטענו משקל ודאי דוקא קתני אבל כל מטבעות דמתני' שוה קאמר שדרך מטבע לעשותו דמיס לכל דבריס:

עין משפט נר מצוה

א ומיי' פי"ח מהל' שבועות הל' יח):
לב ב מיי' פ"ג מהלכות טוען הלכה ז סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' פח סעיף ז:
לג ג טוש"ע שם ס"ע:

רבינו חננאל

דראשי ביה: הטענה שתי כסף כו'. פירוש שהן ב' מעין מכ"ד מעין לסלע: אמר רב כפירת טענה שתי כסף. כלומר אינו חייב עד שיתבענו יותר משתי כסף ויכפור בשתי כסף ויודה בשאר ואם תהיה הכפירה פחות משתי כסף אינו חייב שבועה. ושמואל אמר הטענה לא תהיה פחות משתי כסף אבל אם טענו בשתי כסף אפילו כפר בכל ולא הודה לו אלא בפרוטה (שהיא חצי חבה) או הוד' בכל וכפר בפרוטה: אמר רבא דיקא מתניתין כרב דקתני הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה. ואילו כפירה בפרוטה לא קתני כמו שאמר שמואל. ותנן נמי בפרק הזהב קונה את הכסף. ה' פרוטות הן ההודאה שוה פרוטה. ואילו כפירה בפרוטה לא קתני. ודייקי קראי כשמואל שנאמר כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור. מה כלים שנים אף כסף שנים וכתיב כי הוא זה. פי' כי הוא שאתה תובעני בשתי כסף זה בלבד יש לך אצלי. הנה נמצאת כל הטענה שתי כסף ומכללא ההודאה. ומוקים רב להאי קרא כוליה שתי כסף לכפירה הוא דאתא. אבל להודאה מקצת הטענה ולהודאה ממין הטענה מדכתיב הוא וכתיב זה: ומקשינן על שמואל שתי כסף לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור. מאי לאו משום דלית כפירה שתי כסף משו"ד פטור. ודחי' שמואל לאו משום דלית בכפירה שתי כסף הוא דפטור אלא משום דטענו בכסף והודה לו בנחשת והיא פרוטה. שאין ההודאה ממין הטענה. ואקשינן עליה מסיפא. ומשני דשני סיפא דהא טענו שתי כסף ופרוטה דכיון דאית בכלל הטענה פרוטה מודה במקצת הטענה הואי. ושמואל לטעמיה דאמר טענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן חייב. ואמרינן ה"נ מסתברא מדקתני סיפא ליטרא זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור ש"מ דוקא קתני. ולא שוה ליטרא כסף יש לך בידי וזהב קתני: ואקשינן אי הכי הא דתנן שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור דמשום דהודה לו מה שלא טענו הוא דפטור. הא אילו הודה לו כסף מכללן היה חייב. נימא תהי תיובתא דרב דבעי כפירה שתי כסף. ופריק רב ואמר מתניתין כולה

תורה אור השלם

1. וַיְדַבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל תִּגְּעוּ בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן תִּסָּפוּ בְּכָל חַטֹּאתָם: במדבר טז כו
2. שְׁבֻעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם: שמות כב י
3. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: שמות כב ו
4. עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח

הגהות הב"ח

(א) גם' בגלגמא ההוא דקא משתבע קאי בפורו אלא: (ב) רש"י ד"ה חלה וכו' יבא לידי. ע"ב ע"ל דף מז ע"ג גמ"ש התוס' בד"ה חלה:

מוסף רש"י

משום קניא דרבא. דאיכא ליה קנה ומתן המעות לתוכו והפקידו אצלו ונשבע שהחזיר לו מעותיו ולאחר שבועה יחזור ויטלנו, ועובדא הוה קמיה לרבא הכי (לעיל כט. ועי' נדרים כה.). **ההודאה בפרוטה.** להיות הודאה במקצת ותתחייב שבועה (ב"מ נה.). **מה כלים שנים.** כל דהו, אפילו אין שוין דינר, אף כסף שנים (בכורות ג: עי"ש). **מה כסף דבר חשוב.** דמשה כסף הוי משוב, אף כלים דבר חשוב. ולא כל דהו ממש (שם) שיהו שוים שתי כסף, ולאפוקי ממ"ד טענו שתי מחטין חייב בהודאת אחת מהן לכך יצאו כלים למה שהן (קדושין יא.).

א) פ"ח ל"ג, ב) נקמן מז.). ג) לעיל כט. [נדרים כה.]. ד) ותנן נמי ה' פרוטות הן האומלה בפרוטה והמהלה בפרוטה (ל"ל רס"ל, ה) [נ"מ נה.]. ו) קדושין יא: בכורות כ:. ז) כתובות קח: [נקמן מ.]. ח) ועוד תריסות כזה כתבו תוס' בכורות נ: ד"ה כל.

תדע. דשאר מתניתין שוה קתני: **טריסיס.** מעה קטנה: **דינר כסף טריסיס פונדיון ופרוטה.** אי אי קתני: **דינר מטבעות.** טבועה במטבע צורה ולא טענו משקל וזה הודה לו מטבע ואע"פ שזו כסף חו נחשת ממין הטענה היא דכולהו מטבע ניהו: **דיקא נמי כו'.** אלמא טעמא משום דכל מטבע חד הוא ודוקא קתני: **ורב.** דבעי למימר שוה קתני הכי מפרש סיפא דקאמר שהכל מין מטבע אחד הוא כל מטבעות השנויות כאן דין אחד להם שאף הקטנה שבהן יש בה כדי הודאה לחייבו שבועה: **נימא כשמואל סבירא ליה.** דכולה מתני' דוקא קתני ומשום הכי תנן בריש שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור משום דמה שטענו לא הודה לו אבל אי שוה טענין ליה הוה מיחייב ואע"ג דתחלת טענה שתי כסף ותו לא: ה"ג בתוספתא[ב] **דינר וזב וזוב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף חייב.** ופי' דינר וזוב היינו טבוע וטעמא משום דהכל מין מטבע אחד והוה ליה ממין הטענה. ומיהו סיינתא לרב הוא דמלאטריך לפרושי וזב וזוב מכלל דמתני' דתנן דינר וזב סתמא שוה קאמר ושהכל דין מטבע אחד קתני ומדסיפא שוה ריש נמי שוה וקתני ריש שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור וע"כ משום דליכא כפירת שתי כסף הוא: **ה"ק כל האומר דינר וזב לאומר וזב [וזוב] דמי.** ובריתא לא שהטוען מפרש וזב וזוב קאמר אלא ה"ק הטוען דינר וזב סתם דמסתמא וזב וזוב קאמר והלה אומר אין לך בידי אלא דינר כסף דהיינו נמי דינר מטבע ושנה הודאה ממין הטענה חייב: **אסר מעה פטור.** אלמא כפירת שתי כסף בעינן: **לא שנו.** דבעי טענת שתי כסף אלא בשבועה הבאה בטענת מלוה והודאת מקצת דלוה אבל שבועה בעדות עד אחד שהלוה כפר הכל ועד אחד מעידו שהוא חייב ונמצא מחייבו (ה) אפילו לא טענו אלא פרוטה וכפר חייב הואיל ואם היו שנים היו מחייבין אותו ממון לפרוע דהא שוה פרוטה ממונא הוא היחיד מחייבו שבועה: **ישר וכן א"ר יוחנן** גר' ול"ג תו ישר: **מכלל דפליג עליה ר"ל.** בעיא הוא דקא בעי גמרא לימא מדקאמר וכן אמר ר' יוחנן מכלל דפליג עליה בר פלוגתיה: **א"ד מישהא הוה שהי ליה ושתיק ליה.** כך היה דרכו של ריש לקיש כשהיה ר' יוחנן אומר דבר בבית המדרש היה שוהה מלהשיב עד שיגמר רבי יוחנן כל דברו וכל טעם דבריו ואח"כ היה חולק עליו וכתוב כך יצא רבי יצחק זה מבהמ"ד ולא שמע אם נחלק עליו: **איכא דאמרי מישתי הוה שתי.** ריש לקיש מיא בני מדרשא מי אמרה ר' יוחנן להא מילתא: **ור"ג מחייב.** ולא בעי הודאה ממין הטענה: הודה

בטענו בדינר מטבעות. פי' בקונטרס טבוע במטבע צורה ולא טענו משקל וזה הודה לו מטבע ואע"פ שזה כסף וזה נחושת ממין הטענה היא דכולהו מטבע ניהו וקשה דלעיל (דף לט:) גבי שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה מסקי' דשמואל דפטור משום דמה שטענו לא הודה לו וכ"ת דאיירי בשאינן טבועים א"כ חסרא לה טענה דאין כאן שוה ב' מעות דחסר מה שצריך ליתן כדי להטביעה וזה דוחק לומר שאין שוה פרוטה בגופו חסרון ועוד דמשמע בטענו מטבעות דעד השתא לא איירי במטבעות ופתם ב' כסף טבועים הם ועוד דקאמר הא קמ"ל דפרוטה בכלל מטבע אימא משמע דאין חידוש אלא מפרוטה דקתני והלא בשאר מטבעות נמי יש חידוש גדול דחסיב ממין הטענה ועוד דאפי' עבד גדול ועבד קטן חסיב מה שטענו לא הודה לו בפרק השואל (ב"מ דף ק.) ומנורה גדולה ומנורה קטנה אמרינן נמי לקמן (דף מג.) דמה שטענו לא הודה לו אע"פ שצורתם שוה ועוד דלשון בדינר מטבעות לא משמע בדינר טבוע ועוד דבסמוך בברייתא דדינר וזב וזוב גרסי' בכל הספרים פטור ובקונטרס לפי פירושו דוחק להגיה חייב על כן נראה לפרש בטענו בדינר מטבעות שאתן לו דינר להמליף וליתן תחתיו מטבעות ושואל אותן מטבעות והלה טוען החזרתי כולם חוץ מדינר כסף או טריסיס או פונדיון או פרוטה:

שהכל דין מטבע אחד. פירש בקונטרס שאף בקטנה שבהם יש בה כדי הודאה לחייבו שבועה ותימה הא שמעינן מריש דקתני ההודאה שוה פרוטה ודוחק לומר דסלקא דעתך דגבי תביעת דינר וזב שהיא גדולה לא חשיבא הודאה פרוטה:

אבל בטענת מלוה והעדאת עד אחד כו'. וא"ת דבשילהי הכותב (כתובות פז: ושם) אמרינן דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אפי' בהעדאת עד אחד אלמא משרינן עד אחד להודאה במקצת ויש לומר דשמואל דהכא לטעמיה דמחייב לעיל בכפירת פרוטה דכיון דמשתבע אפרוטה מוקמיה קרא דאכל קם לשבועה בפרוטה אבל בקרקעות לא משכחת דמשתבע בשום מקום ולפי זה ל"ל דלית הלכתא כותיה דשמואל דהך דהכא כיון דתלא בהאיש בהאיש דלעיל לית הלכתא כותיה מדתני ר' חייא לסיועיה לרב ועוד דרב פפא דה"ל בתראה סבירא ליה כרב לקמן בשמעתין[ו]:

וכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה. לאו דוקא דהא איכא כפירת שעבוד קרקעות:

[ו] **והודה** לו בשעורים פטור. בס"פ המניח (ב"ק דף לה: ושם) מסיק רבה בר נתן דפטור אף מדמי שעורין ותימה דמנ"ל הא דהא לר"ג חייב בדמי שעורין דאי לאו הכי אין כאן הודאה כלל ואם כן מנ"ל לרבנן פטור ופליגי אף בדמי שעורין דלמא לא פליגי אלא אם חייב שבועה על החטין דאמר בעי שבועה ולא בעי הודאה ממין הטענה ואמר לא בעי ליה כו' ושמא משמע ליה לרבה בר נתן דאון פטור דפטור דמדמי שעורין אף לר"ג אפ"ה חסיב ליה הודאה:

[ז] **ור"ג** מחייב. תימה דבפרק בתרא דכתובות (דף קח: ושם) גבי פלוגתא דאמרמן ורבנן קאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון דמחייב בטוען חבירו (ב) כדי יין וכדי שמן וקאמר ליה אידך שמן להד"מ קנקנים נמי חמשה לית לך חמשה לית לך משום דיש בלשון הזה לשון קנקנים והשתא לר"ג אפי' אין בלשון הזה לשון קנקנים חייב דאפילו בטוענו חטים והודה לו בשעורים מחייב וא"ל דלדידיה נמי נפקא מינה אם טענו עשרה כדי שמן ואמר ליה אידך אין לך אלא חמש חייב גם בקנקנים בהודאתו ולא מצי למימר לא הודיתי לך בקנקנים דיש בלשון הזה לשון קנקנים: **להודיעך** כחו דר"ג. דכמו עדיף דמילתא דרבנן הוי כח דפטור:

הודה

[א] (לקמן מח:), [ב] (בהגהות מיי' הגירסא א"ל יהודה א"ש וכמ"מ אמר שמואל), [ג] כתובות פז: ע"ש, [ד] (לעיל לט: כתובות קח:), [ה] לקמן מה: (שבת נג. וש"נ), [ו] (לקמן מה: חולין עה:), [ז] ב"ק לה: ב"מ ה. (לעיל לח:), [ח] ב"מ ד: (לעיל לח:), [ט] (פ"ה ה"ד), [י] (ובכתובות האריכו ע"ש), [כ] (שיך לעיל במשנה לח:), [ל] (ג"ז שייך שם).

תורה אור השלם

1. לא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכֹל עָוֹן וּלְכֹל חַטָּאת בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא שנו וכו' ומ"מ אמיינו שבועה הס"ד: (ב) תוס' ד"ה וא"ג מחייב וכו' בטוען חבירו עשרה כדי שמן כל"ל ומיכות כדי יין נמחק:

גליון הש"ס

גמרא טענו חטים ושעורים. עי' רשב"ם ב"ב דף פד ע"ב ד"ה מין מ':

מוסף רש"י

לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם. לחיות מבני נעגם על עצומו, לא טוגם גוף ולא טוגם ממון, אבל קם הוא לשבועה. אמר לאמיכו תן לי מנה שהלוית, אמר לו אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שיש לו, חייב לישבע לו (דברים יט טו). כל מקום ששנים כו' אחד מחייבו שבועה. על ממון שאילו היו שנים היה משלם, ענשיו ישנע שהעד מכחש (כתובות פז:). **ישר וכן אמר ר' יוחנן.** יפה אמרת וכן שמעתי מר' יוחנן (שבת סג:) שפיר קאמרת (פסחים נג. חולין עה:). מישהה הוה שהי ליה. מנהגו של ריש לקיש כשאומר ר' יוחנן שמועה שאינו מודה לו, שהה ריש לקיש שעה או שתים קודם שיחלוק עליו, אולי יחזור בו, וכתוב כך יצא רב אמי ולא שמע אם נחלק עליו (חולין עה:). **מישתא הוה שתי ליה.** שותה מים היה כשאומר ר' יוחנן וכתוב כך יצא רב אמי (שם). **טענו חטין והודה לו בשעורין פטור.** דאמר ממין הטענה (לקמן מב:) דבעינן הודאה ממין הטענה עצמה (ב"מ ק:) ופטור אף מדמי שעורין, דהא אמר ליה מוכנא לאו שעורין יהבי לך ואתולי מחיל בגויה (ב"ק לה:).

שוה קתני. מדקתני סיפא דינר זהב לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופונדיון ופרוטה חייב שהכל מין מטבע אחד. ואי אמרת דוקא קתני אמאי חייב מה שטענו לא הודה לו אלא ש"מ שוה קתני וליטרא והב שאני. ודחי ר' אלעזר ואמר מתניתין בטוענו בדינר מטבעות וקמ"ל דפרוטה בכלל מטבע היא ושאר השמועה פשוטה היא. וקי"ל בהא כרב דתני ר' חייא לסיועיה לרב סלע לי בידך אין לך בידי אלא סלע חסר שתי כסף שהן שתי מצין חייב. חסר אחד פטור ש"מ כפירת טענה שתי כסף בעינן ש"מ: **פיסקא** שתי כסף ופרוטה לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה שהיא חצי חבה חייב: אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת לוה. אבל בטענת מלוה והעדאת עד אחד אפילו לא טענו אלא בפרוטה וכפר בו והעיד בו עד אחד בפרוטה חייב שבועה בפרוטה שאילו היה עד אחר עם זה היה חייב לשלם פרוטה. עכשיו בעד אחד חייב שבועה שנאמר לא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו' ואמר מר כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה. וא"ר נחמן אמר שמואל טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב. א"ר יצחק וכן א"ר יוחנן: פירוש מישהא שהי יגע היה ולפיכך לא השיב. וי"א שותה היה: לימא מסייעא ליה טענו חטים והודה לו בשעורים פטור ורבן גמליאל מחייב. טעמא דטענו חטים והודה לו בשעורים כו': ת"ש טענו כלים וקרקעות הודה באחד מהן וכפר

לד א ב מי' פ"ג מהל' טוען הלכה ח [עי' מ"מ] סמנ עשין לה טור שו"ע חו"מ סי' פח ס"ע: לה ג מי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ד: לו ד מי' שם ופ"ל שם הל"ל סמנ שם טור שו"ע חו"מ סי' כח סעיף ח כסג"ה וסי' פז ס"ח: לז ה מי' פ"ג מהלכות טוען הל"ל סמנ שם טוש"ע חו"מ סי' פח סי"ב:

רבינו חננאל

שוה קתני. מדקתני סיפא דינר זהב לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופונדיון חייב שהכל מין מטבע אחד. ואי אמרת דוקא קתני אמאי חייב מה שטענו לא הודה לו אלא ש"מ שוה קתני וליטרא והב שאני. ודחי ר' אלעזר ואמר מתניתין בטוענו בדינר מטבעות וקמ"ל דפרוטה בכלל מטבע היא ושאר השמועה פשוטה היא. וקי"ל בהא כרב דתני ר' חייא לסיועיה לרב סלע לי בידך אין לך בידי אלא סלע חסר שתי כסף חייב חסר מעה פטור אמר רב נחמן בר יצחק אמר שמואל לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת לוה אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד אפילו לא טענו אלא בפרוטה חייב מאי טעמא דכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה ותניא כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה ואמר רב נחמן אמר שמואל טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב אמר לו רבי יצחק יישר וכן א"ר יוחנן מכלל דפליג עליה ר"ל איכא דאמרי מישהא הוה שהי ליה ושתיק ליה איכא דאמרי מישתא הוה שתי ליה ושתיק ליה לימא מסייע ליה טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ורבן גמליאל מחייב טעמא דטענו חטין והודה לו בשעורין הא חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב לא הוא הדין דאפי' חטין ושעורין נמי פטור והאי דקמיפלגי בחטין להודיעך כחו דר"ג ת"ש טענו כלים וקרקעות הודה בכלים וכפר בקרקעות בקרקעות וכפר בכלים פטור

תדע דקא תני סיפא דינר זהב לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופונדיון ופרוטה חייב שהכל מין מטבע [אחת] הן א"א בשלמא שוה משום הכי חייב אלא אי אמרת דוקא אמאי חייב אמר רבי אלעזר [א]בשטענו בדינר מטבעות וקא משמע לן דפרוטה בכלל מטבע איתא דיקא נמי דקתני שהכל מין מטבע אחת ורב שהכל דין מטבע אחת ורבי אלעזר לימא מדסיפא כשמואל מתרץ רישא נמי כשמואל סבירא ליה לא סיפא דוקא דקתני שהכל מין מטבע אחת ורישא כרב או כשמואל תא שמע [ב]דינר זהב זהוב לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף חייב טעמא דאמר ליה זהב זהוב הא סתמא שוה קאמר ליה אמר רב אשי הכי קאמר כל האומר דינר זהב כאומר דינר זהב זהוב דמי [ג]תני רבי חייא לסיועיה לרב סלע לי בידך אין לך בידי אלא סלע חסר ב' כסף חייב חסר מעה פטור אמר רב [ד]נחמן בר יצחק אמר שמואל לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת לוה [ה]אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד אפילו לא טענו אלא בפרוטה חייב מאי טעמא דכתיב [ו]לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת [ז]לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה ותניא [ח]כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה [ט]ואמר רב נחמן אמר שמואל [י]טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב [כ]אמר לו רבי יצחק יישר וכן א"ר יוחנן מכלל דפליג עליה ר"ל איכא דאמרי [ל]מישהא הוה שהי ליה ושתיק ליה איכא דאמרי מישתא הוה שתי ליה ושתיק ליה לימא מסייע ליה [מ]טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ורבן גמליאל מחייב טעמא דטענו חטין והודה לו בשעורין הא חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב לא הוא הדין דאפי' חטין ושעורין נמי פטור והאי דקמיפלגי בחטין להודיעך כחו דר"ג [נ]ת"ש טענו כלים וקרקעות הודה בכלים וכפר בקרקעות

הודה

הודה במקצת קרקע פטור. אלטריך דלא תימא טעמא דפטור בריש משום דהוי כטענו חטים והודה לו בשעורים: **לימוד ערוך הוא בפיו של רבי יוחנן הא מני אדמון היא.** תימה דר' חייא בר אבא גופיה מוקי מילתא דאדמון כוותיה בפ' בתרא דכתובות (דף קח:) דמסיק לאדמון יש בלשון הזה לשון קנקנים ומיגו דמשתבע אקנקנים משתבע נמי על שמן מחמת גלגול וי"ל דמשום רבנן הוא דאלטריך לאמוקי דאייתי שהודה במקצת קנקנים ואפ"ה פטרי רבנן משום דלא תקשי ליה ממילתייהו דרבנן כדקאמר מעיקרא טעמא דאין בלשון הזה לשון קנקנים הא יש בלשון הזה לשון קנקנים חייב אבל אדמון לעולם מחייב אפי' הודה בכל הקנקנים דנתרתי פליגי בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן ויש בלשון הזה לשון קנקנים ודייק לה מדלא קתני במתניתין פלוגתייהו בחטין ושעורין או בשור ושה ונקט כדי (ג) יין וכדי שמן משמע דפליגי ביש בלשון הזה לשון קנקנים ומדקאמר נמי ר"ג רואה אני את דברי אדמון ואי דוקא בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן פליגי מאי רואה אני את דברי אדמון הא אפי' בטענו חטין והודה לו בשעורין מחייב ופליגי נמי בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהם דאי ביש בלשון הזה לשון קנקנים דוקא פליגי הוה להו לרבנן למימר בהדיא אין בלשון הזה לשון קנקנים ואדמון מחייב במודה בכל הקנקנים מדלא נקט במתניתין והודה לו מקצת קנקנים אלא נקט בקנקנים דמשמע בכולהו ולא מוקי לה במקצת קנקנים אלא משום רבנן דלא משמע מילתייהו דאין בלשון הזה לשון קנקנים אלא בכה"ג והי"ק אין ההודאה ממין הטענה דלא מיבעיא במודה בכל הקנקנים דפטרי דהא אפי' יש בלשון הזה לשון קנקנים נמי פטור אלא אפילו הודה במקצת קנקנים נמי פטור דאין בלשון הזה לשון קנקנים:

וחדא כשמואל. וכן הלכה ואע"ג דקי"ל (ב) כרבי יוחנן לגבי שמואל חדא דלרבי יוחנן נמי חייב אליבא דחד אמורא ועוד דקי"ל (ג) כרב נחמן בדיני ועוד דרב פפא דהוא נתרא קבילא ליה כשמואל וכן פר"מ בשמעתין וכן עיקר ולא כמו שפסק ר"מ בכתובות (דף קח:) כרבי חייא בר אבא:

אדרבה אין אדם מעיז בו'. ואי"ת דאמרי' בפירקין (ד) מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה יש בו חזקה אין אדם מעיז בו' וי"ל אע"ג דכופר הכל נמי משתמיט מ"מ אין לו כל כך פנים לכפור הכל כמו לכפור במקצת וליכא מיגו (ה):

אשתמוטי הוא דקמשתמיט. תימה דבפ"ק דב"מ (דף ו. ושם) דייק אלא הא דאמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת (דרבנן) ניחא דמגו דמשיך אממונא חשיך נמי אשבועתא אמאי לא משני דאשתמוטי קא משתמיט כדמשני אהסם דלעיל וי"ל משום דפריך בהדי הך פירכי טובא ותו הא דתני רבי חייא בר' דלא מצי לשנויי הכי: **בפקדון** פסול לעדות. בפרק קמא (ב) דב"מ (דף ה:) מוקי לה דנקיט ליה בידיה ובמלוה אפילו נקיט ליה בידיה זוזי כשר דמלוה להוצאה ניתנה והוא שמא צריך למעות: ומאן

הודה במקצת קרקעות פטור. שאין נשבעין על הקרקעות כדילפינן לקמן בפירקין (דף מב:) ואף הודאתן אינה מביאה לידי שבועה: **הודה במקצת כלים חייב.** שבועה אף על הקרקעות ע"י גלגול דשבועה מקצת כלים: **הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות.** כלומר משני מינין והודה באחד יוכפר באחד חייב: **זוקקין.** הכלים זוקקין את הקרקעות לשבועה: **פגינא.** במסכת קדושין [כו.] נכסים שאין להם אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן: **הכא עיקר.** דכולה מסכת בהלכות שבועה: **והיא.** דקדושין: **אגב גרדא נסבה.** מידי דתנא התם נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בלא משיכה תני בהדייהו שאף הם זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות לשבועה: **אדמון היא.** דבעי הודאה ממין הטענה ומיהו היכא דטענו שניהם והודה לו באחד מהם חייב והא דאדמון במתני' היא מיהו הכא במסכת שבועות לא מפרשין בגמרא במאי פליגי אבל בפרק בתרא דכתובות (דף קח:) מפרשינן דבהכי פליגי: **טענו חטין וקדש והודה בשעורין.** מי שהיה לו לטעון על חבירו חטין ושעורין וטענו חטין ולא הספיק לטענו שעורין עד שקדש זה ואמר חטין אין לך בידי אבל שעורין יש לך בידי: **אם כמעריס.** אם נראה לב"ד שקפץ להודות כדי שלא יטענו זה שעורין ויתחייב לו שבועה בהודאת שעוריס חייב לו שבועה אם אמר לו זה שניהם יש לי בידך: **ואם במהכוין.** להשיב לו על טענתו של חטין ולא נקופץ פטור: **לפיכך יצאו כלים.** ליכתב בפירוש: **למה שהן.** להתחייב עליהם בכל שהן דהוה ליה למכתב (שמות כב) כי יתן איש אל רעהו כספים לשמור ואלא אמינא מה כספים שניש ודבר חשוב אף כל שניש ודבר חשוב אלא כתב כלים לומר דהוי דבר חשוב ולא בעינן שוויהן שני כסף: **וכפר בפרוטה פטור.** כדמפרש ואזיל כרב דאמר כפירה שני כסף בעינן: **כפר בכלים.** ואפילו כל דהו כדאמרינן לכך יצאו כלים למה שהן ואי משום הודאה ממין הכפירה בהא סגירא ליה כשמואל דאמר טענו בחטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב: **היסת.** לשון זומם שמו חכמים עליו שבועה כמו (שמואל א כו) אם ה' הסיתך בי: **אין אדם מעיז פניו [כו'] תדע.** דאמרינן אשתמוטי אשתמיט: **הכופר במלוה.** ונאו עדיס והוא לא נשבע כשר לעדות ולא אמרן חשיד אממונא הוא אלא אשתמוטי קמשתמיט ליה עכשיו דמלוה להוצאה ניתנה (ו) ואין עכשיו בידו במה לפרוע: **בפקדון פסול לעדות.** ואפילו לא נשבע דמשעה דכפר איחשיד ליה אממונא ובב"מ בפ"ק (דף ה:) מוקמי' ליה בדאמרי סהדי דהחיא שעתא הוה בידיה דליכא למימר אירכס ליה ומשתמיט עד דנחיש ומשכח ליה: **מתני אסיפא.** להא דרב נחמן: **כ"ש אסיפא.** דהא אודי ליה עליו ואיכא דרבא דממונא: שבועה

אסיפא מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור ואמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת מאן דמתני ארישא כל שכן אסיפא ומאן

ג) מוקי ל"ל שהמוצא.

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"ג מהל' טוען הל' יא סמג עשין לה טוש"ע חו"מ סי' פח סעיף יד:

לט ב ג מיי' שם הל"ה טוש"ע שם סעיף ג:

מ ד מיי' שם פ"א הל' ג סמג שם עזר טו"ע חו"מ סי' פז סעיף ה:

מא ה מיי' שם פ"ב הלכה יב סמג שם טוש"ע חו"מ סי' לב ס"ד:

מב ו מיי' שם פ"ז הל' ה ופ"ח הל' יא מהל' תלוה הל"א סמג שם טוש"ע חו"מ סי' עט סעיף י:

רבינו חננאל

באחד מהן או שהודה במקצת קרקעות פטור הודה במקצת כלים חייב טעמא דכלים וקרקעות. דקרקע לאו בת שבועה היא. הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות חייב. ודחינן לה ואסיקנא לה ומאי קמ"ל זוקקין תנינא בתחלת מסכת קדושין. ואמרינן הכא בטענו כלים וקרקעות עיקרו. והתם בקדושין אגב גררא נסבה ותנא זוקקין. ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן טענו חטים ושעורין והודה לו באחד מהן פטור. איתיביה ר' אבא בר ממל טענו שור והודה לו בשה פטור. טענו שור ושה וחמור והודה לו באחד מהן חייב. ודחה הא רבן גמליאל היא. ואקשינן עליה אי רבן גמליאל אפילו טענו בשור והודה לו בשה ליחייב. אמאי תני רישא פטור. ומשני הא מני אדמון היא דתלמוד ערוך הוא בפי ר' יוחנן אדמון היא מפורשין בסוף כתובות בהטוען חברו כדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה ממין הטענה ישבע. יש לומר הא שינויא דר' חייא דאמר משמיה דר' יוחנן הא מני אדמון היא להעמיד דבריו הוא דאמר הכי ולא סמכינן עליה ור' יצחק פליג עליה. אמר רב ענן אמר שמואל טענו חטים וקדם והודה לו בשעורין אם כמעריס הקדים והודה עד שלא יטען עליו חייב: אם במתכוין פטור. פירוש כגון (ו) שהנחבע אינו טוען שנושה בו שעורין. ועוד אמר טענו שני מחטין והודה לו באחת מהן חייב לכך יצאו כלים למה שהן. ומסתברא כשמואל דהא ר' יצחק אמר וכן אמר ר' יוחנן. ורב פפא דהוא בתרא אמר חדא כרב דכפירת טענה שתי כסף וקיימא לן כותיה דרב בהא. ואמר חדא כשמואל טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב וקיימא לן כותיה. והא דדחי ר' חייא ואמר תלמוד ערוך בפי ר' יוחנן הא מני אדמון היא. ר' חייא הוא דאמר הכי להעמיד דבריו ולא סמכינן עליה. דכל כי האי גונא שינויא הוא ולא דחי' הלכתא מפורשת בשינויא: **מתני'** מנה לי בידך אין לך בידי כלום פטור. אמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת. מאי טעמא

מסורת הש"ס

ב) ב"מ ד: ק: קידושין כו., ג) [כתובות קח:], ג) [שבת נג. וש"נ], ד) שתים מתמיה. כל"ל רש"ל [דפוס ראשון], ה) ב"מ ה. ו., ו) ב"ק קה: ב"מ ה:, ז) [קידושין מז.], ח) [בעירובין מז:], ט) [בכתובות יג.], י) [לקמן מב:], כ) [וע"ע תוס' מנחות יח. ותוס' גיטין נא: ד"ה מפני מה וכו'].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לימוד וכו' ונקט כדי שמן משמע כל"ל ומיהו כדי יין ממקן: (ב) ד"ה בפקדון יכו' בפ"ק דב"מ. ב"ב עי' בב"ק קף קה ע"ב בפרש"י דלא משמע כמי כמ"ש התוס' כאן:

מוסף רש"י

הודה במקצת קרקעות פטור. משמעו דאוריתא לא על הקרקעות ולא על הכלים. שאין הילתא קרקעות מביאה לידי שבועה, שאין דין שבועה בקרקעות (לקמן מב:). **במקצת כלים.** הודה במקצת כלים, דאיכא הילתא וכפירה בלאו קרקעות, חייב. לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה. דילפינן לה בפ"ק דקדושין (כו:) מקרא (בב:). **זוקקין.** גורלין (שם) המטלטלין זוקקין את הקרקעות לישבע ע"י גלגול (ב"מ ד: ק:) הלי זוקקין אנכסים קאי שאין להם אחריות, ולא אבית דין (קדושין נו:). **ומשביעין אותו.** לשאינו מודה במקצת (ב"מ ה:) **שבועת היסת.** שבועה שהסיתו חכמים לכך להמיתי להודות (שם ה:). **הכופר במלוה.** ולא נשבע ונאו עדים, כשר לעדות. דתלוה להוצאה ניתנה ואינה עכשיו בידו וריצה לתמוהו על שתביע ידו (ב"ק קה:) אלמא לאו דעתיה למיגזליה דימתא אל תשא עד תמים אלא לאשתמוטי עביד (ב"מ ה:). **בפקדון פסול לעדות.** דמאי אשתמוטי איכא הכי לא מיתן להוצאה ובעין הוא ואם אבד יטען שאבד ויפטר (שם) ומוקמינן לה בכיס שיש אוחזין כגון דאמרי שבלי דהסיא שעתא דכפר ליה נקיט בידיה, ומפסיל אע"ג דלא אשתמוט אלא כאשתמוט מה לי פקדון (ב"ק קו:). מנה לי בידך אמר לו הן. וכפני עדים ואמר להם אתם עדי (לקמן מב:). **נתתיו לך פטור.** מלשלם ומשבועה דאוריתא (שם).

רבינו חננאל (המשך)

חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו. אדרבה כו' עד הכופר במלוה כשר בעדות. בפקדון פסול לעדות. רב חביבא מתני להא דרב נחמן אסיפא מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתהיו לך פטור. אין לך בידי חייב. מאן דמתני לה דרב נחמן ארישא כ"ש אסיפא. אבל מאן

שבועה דאורייתא. הכאה במקצת הטענה. שבועה דרבנן הא דרב נחמן: **מיפך שבועה.** אם אמר המתבע למודע השבע וטול: **מיפה לנכסיה.** אם אמר מיני נשבע ואיני משלם יורדין לנכסיו ונותנין לזה: **שכנגדו חשוד.** המתבע חשוד על השבועה ותנן לקמן (דף מד:) שתקנו חכמים שישבע המודע ויטול: **תקנתא היא.** שבועה עצמה של היסת תקנתא היא ותקנתא שיהא מודע נשבע ונוטל לתקנתא היסת שבועה שלא באה עליו אלא בתקנת חכמים לא עבדינן ויפסיד המודע בלא שום שבועה: **דפליגי עליה דרבי יוסי.** גבי מציאת חרש שוטה וקטן: **נקטיה לנכסיה דנשבקיה לגלימיה הוא.** לאחזו בגליו התלוים בו עד שיתן לו עלית שעליו כלומר כיון דמשמתינן ליה לעולם עד דליתיב ליה ליית לך למיתת לנכסיה עדיף מהאי. כל דבר התלוי במחובר קרי ליה כוכסא כדאמר אזול גרמא ומחיה לכוכסא ואתר תמרי נאלו הן הגולין (מכות דף ח.): **עד דמטי זמן נגדיה.** לבתר תלתין יומין כדאמרינן רב מנגיד אמאן דמסהי שמתיה דרבנן עליה תלתין יומין בהאשה נקנית (קידושין דף יב.): **אשתבע לי.** אלא פרעתיך: **ולי מה כין זה.** שלא פגם שטרו לפוגם שטרו דתנן (כתובות דף פז.) הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה כילד היתה כתובתה אלא זח והוא אמר התקבלת כתובתך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה הואיל ומודית במנה פוגמת את שטר כתובתה ולא תפרע השאר אלא בשבועה דליכא למימיך מו אשטרא דליכא למימר טפי קיבלה והשתא דאמרת משביעין לו מה יפה כחו משאם פגם את שטרו: **האם.** גבי פגם את שטרו אע"ג דלא טעין ליה אשתבע לי אלא אומר פרעתיך טענינן ליה אמן ואמרינן לבעל השטר השבע: **משלם.** מפשיט: **לא מודקקינן ליה.** להשבע דמיחזי דחשדינן ליה ולא לגבות לו דהא אמר ליה אשתבע לי דלא פרעתיך: **נחתיו לך פטור.** אף משבועה ומיהו שבועת היסת איכא: **והא הכא כיון דתבעיה בעדים.** והודה לו בפניהם כמאן דאוזפיה בעדים דמי: נתתיו

ומאן דמתני לה אסיפא הכא הוא דאיכא דררא דממונא אבל התם דליכא דררא דממונא לא מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן איכא בינייהו [א]מיפך שבועה בדאורייתא לא מפכינן שבועה בדרבנן מפכינן ולמר בר רב אשי דאמר בדאורייתא נמי מפכינן שבועה מאי איכא בין דאורייתא לדרבנן איכא בינייהו [ב]מיחת לנכסיה בדאורייתא נחתינן לנכסיה בדרבנן לא נחתינן לנכסיה ולרבי יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתינן לנכסיה דתנן [ג]מציאת [ד]חש"ו יש בהם גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור [ה]ואמר רב חסדא גזל גמור מדבריהם למאי נפקא מינה להוציאו בדיינין מאי איכא בין דאורייתא לדרבנן [ו]איכא בינייהו שכנגדו חשוד על השבועה בדאורייתא שכנגדו חשוד על השבועה אפכינן ליה שבועה ושמו אאידך [ז]בדרבנן תקנתא היא [ח]ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ולרבנן דפליגי עליה דרבי יוסי דאמרו בדרבנן לא נחתינן לנכסיה מאי עבדינן ליה משמתינן ליה אמר ליה רבינא לרב אשי האי [ט]נקטיה בכוכסיה דנשבקיה לגלימיה הוא אלא מאי עבדינן ליה אמר ליה [י]משמתינן ליה עד דמטי זמן נגדיה ונגדינן ליה ושבקינן ליה אמר רב פפא [יא]האי מאן דאפיק שטרא על חבריה ואמר ליה שטרא פרוע הוא אמרינן ליה לאו כל כמינך זיל שלים ואם אמר לשתבע לי אמרינן ליה אשתבע ליה א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ומה בין זה לפוגם את שטרו א"ל התם [יב]אע"ג דלא טעין איהו טענינן ליה אנן הכא אמרינן ליה זיל שלים ליה ואי טעין ואמר אשתבע לי אמרינן ליה זיל אשתבע ליה [יג]ואי צורבא מרבנן הוא לא משבעינן ליה א"ל רב יימר לרב אשי צורבא מרבנן משלח גלימא דאנישי אלא [יד]לא מזדקקינן ליה לדיניה: מנה לי בידך כו': אמר רב יהודה אמר רב אסי המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י תנן מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור והא הכא [טו]כיון דתבעיה בעדים כמאן דאוזפיה בעדים דמי וקתני פטור

תיובתא

ומאן דתני אסיפא כו'. תור"ת השתא דלא איתמר הלכתא כחד מהנך ליתי היכא דליכא דררא דממונא לא משבעינן ליה מספק דהמע"ה ואעפ"כ לא היה מוחה בדיינים המשבעינן וקלת נראה להשביע דאיכא דאמרי טפל לגשון ראשון כמו שאומר ריב"א מיהו תור"ת דאזלינן בתר המיקל (ו)וכן משמע בפ"ק דב"מ (דף ה.) גבי ההוא רעיא דמייתי התם מילתא דר"ל אריש"א דמתני' ור"מ דוחה דאיכא למימר דהתם ריש"א דמילתא נקט ומסיפא פריך דמשבעינן ליה היכא דליכא דררא דממונא דהתם נמי איכא דררא דממונא מאחר שהיו רגילין למסור לו בכל יום ועוד דהא איכא שהדי דאכל תרי מיניהו ורב האי גאון פירש דלא משבעינן ליה אלא משמתינן ליה על תנאי שיהא בשמתא [ח]אם הוא חייב ואינו משלם: **מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן.** בפ' הכותב (כתובות דף פח. ושם) גבי הא דאמר רב (ח) נחמן מי פקח שמעון מייתי ליה לידי שבועה דאורייתא פירש בקונטר' דנפקא מינה דבדאורייתא בעי למינקט חפצא בידיה ובדרבנן לא בעי ואין נראה דהכיא נפקותא לא אמרינן הכא ועוד בפרק השולח (גיטין דף לה. ושם) גבי אלמנה דקאמר אדרה בבית דין ואשבעה חוץ לב"ד פי' בקונטר' גופיה דבב"ד לא בעי אשתבועי משום דבעי אנקוטי חפצא בידיה אף על גב דשבועה דאלמנה שבועה דרבנן היא ובריש שמעתתא דהכותב (כתובות דף פז: ושם) פירש נמי בקונטרס גבי הא דסבר רמי בר חמא למימר שבועה דאוריי' דנפקא מינה לאפוקי שבועה: **ולמר בר רב אשי דאמר בדאורי' נמי מספכינן.** ריב"ן פי' בשם הקונטרס דהלכתא כותיה דקיימא לן כמר בר רב אשי במיפך שבועה וכן בתשובת רבינו גרשון מאור הגולה וכן רב האי גאון והביא ראיה דהלכתא כותיה מדקאמר לקמיה האי מאן דמפיק שטרא על חבריה אי אמר ליה האין אשתבע לי דלא פרעתיך אמרי' ליה זיל אשתבע ליה ומה התם דאית ליה עליה ממון גמור מדאורי' יכול להפך עליו שבועה היכא דלית ליה (ט) אלא שבועה דאורייתא לכ"ש דמאי א"ל אשתבע לי אם ולפי דבריו מאן דפליג אמר בר רב אשי כ"ש דפליג אדלקמיה מיהו הגאונים נחלקו בהיית דלקמיה אי אמר ליה אשתבע לי דלא פרעתיך אם יכול אדם לחזור ולומר אשתבע לי אם ותפטר [ח]ואם יכול אין ראיה לרב האי דמשם ועוד דלא דמי דבההיא דלקמיה ודאי מקנו רבנן משום דשכיחא דמתרמי זימנין טובא דבתר דפרעיה אשתבע שטרא ביריה כדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף מו:) אשתמוטי דקא משתמיט דאמר ליה למחר יהבינא לך השתא ליתיה גבאי אי נמי אפשיטיו דספרא זייר ליה אבל לגבי שבועה דאורייתא למה להם לתקן שיכול להופכה והשתא ההיא דלקמיה אתיא אפי' כמאן דפליג אמר בר רב אשי דמלא בתשובות קדמוניות דלא מפכינא שבועה דאורייתא וכן בה"ג ובסדר תנאים ואמוראים דהלכתא כמר בר רב אשי ס"ס בר ממיפך שבועה ואוליתא אף מה שכתב בסדר תנאים ואמוראים דמיפך שבועה כגון שהיה המחויב שבועה חשוד וקאמר מר בר רב אשי דמפכינן אכנגדו אין נראה דבחשוד לא איירי אלא בסמוך דאמר איכא בינייהו שכנגדו חשוד אלא כפירוש הקונטרס דאמר נתבע לחובע השבע וטול ור"ח נמי פסיק דהלכתא כותיה בכל הש"ס בר ממיפך שבועה ומיהו ומיהו וסימנך הפך לבן ומיהו כל הש"ס בר ממיפך שבועה ומיהו גבי לומת הגידין דקאמר זייגי אף על גב דלא מיחוי: (ועמ"ש בפ"ד על הגליון סנהדרין דף כט. בתוספות ד"ה מר בר"א):

ולרבי יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתינן. קלת מימה דרבנן נמי לא אייר אלא בהיא דלא הוי גזילה אלא מפני דרכי שלום אבל היכא דהוי גזל גמור מודו דנתתינן לנכסיה וה"נ היכא דאיכא שבועה דרבנן: **וכי** מה כין זה **לפוגם שטרו.** ומ"ת מקשה ליה אמתני' [ז] דהנא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וטעמא משום דלמא אי הוה אבוהון קיים הוה טעין ואמר אשתבע לי אלמא מלי משתבע ליה ומיהו נראה דטעמא לאו משום הכי הוא דאפי' לא מלי אבוהון טעין טענינן ליתמי דבפרק הכותב (כתובות דף פו: ע"ש) אמרינן כתב לאשתו נקי נדר נקי שבועה לא תפרע מן היתומים אלא בשבועה אלמא עבוד רבנן תקנתא ליתמי אפי' במקום שאין האב יכול להשביע:

[ט]**אין** לך בידי אלא ליטרא בכסף פטור. מהשתא הו"ל לרב לאפלוגי [ר"ג] דדפליג בסיפא בשטענו מטין והודה לו בשעורין ולשמואל אדלעיל שתי כסף יש לי בידך והלה אומר אין לך בידי כו' אלא נגר עד לנכסוף ופליג אכולהו ונריך לדקדק אמאי צריכי כל הנך ואיכא מייניהו דתני אידי:

תיובתא

בתחלת שנים אוחזין בטלית תני ר' חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי ועדים מעידין אותי שיש לו עליו נ' זוז ישלם (עליו) נ' וישבע על השאר וק"ל כר' חייא: ז) יקשיא לן דא דתנינן בתוספתא היה טוען מנה בב"ד וכפר ובאו עדים והעידו שחייב לו חמשים זוז הרי זה משלם ופטור על השבועה. ואם היה עד אחד מעידו הרי זה נשבע על הכל: **מתני'** מנה לי בידך א"ל הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור:

ח) כנר הקשה בפ"ם בב"מ דף ה' כענין קושיא זו על ר"מ מבריתא דתני אבוה דרבי אפטוריקי ושנינן דר"מ תנא הוא ופליג ולרבי רבינו ג"ש.

א) כ"מ יב. גיטין נט:, ב) [גיטין פח. כ"מ יב.], ג) [לקמן מו. כ"מ ה:], ד) [נ"מ קח: ועי' מ"ש בהפלאה שבערכין ערך כנסן], ה) [ע' תוס' ב"ב ל. ד"ה לאו], ו) [ע' מהרש"א], ז) [לקמן מה.], ח) שיך למתני' בריש פרקין.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מאי איכא וכו' גבי הא דאמר רב פפא לא פקח הוא מייתי לי' כל"ל ותיכא נחמן ותיכא שמעון נמחק: (ב) ד"ה ולמר וכו' דלית ליה עליה אלא שבועה:

גליון הש"ם

גמ' ותקנתא לתקנתא לא עבדינן. עי' לקמן דף מו ע"א תוס' ד"ה בדרבנן: תוס' ד"ה ומאן וכו' אם הוא חייב יאינו משלם. עי' ב"ק דף קיח ע"א תוס' ד"ה ר"נ: ד"ה ולמר וכו' ואם יבול אין ראיה. היינו דלמ"ל דלא מהפכים בדאורייתא נרוך המתבע ליתבע ליון דשבועתו מ"ש לפסן. לק ליכול הוא להטיל שבועה עליו כמי על השטר דיטול לומר המבע לי מה יטל המובע להפך שבועה זו המבע ופטור. אבל אם מדאורייתא מהפכין מהפך המתבע שבועתו עליו ונרוך המובע ליתבע כמע"ל פשוט. ולא ההמה"ש דנמתק בזה:

רבינו חננאל

דמתני לה אסיפא אמר לך הכא אמר רב נחמן משבעינן אותו שבועת היסת משום דאיכא דרא דממונא. פירוש עיקר. דהא הודה לו מקודם כגון הא דגרסינן בפרק חומר בקודש (חגיגה כא.) א"ר אילעא א"ר חגינא עשר מעלות שנו כאן כו' עד מאי טעמא הראשונות דאית להו דרא דטומאה מדאורייתא גזרו בהו רבנן כו': מה איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן. ואמר בדרבנן אי אמר ליה השבע וטול הדין עמו בדאורי' (למימר) [לא. ילמר] בר רב אשי אפילו בדאורייתא מפכינן. ולית הלכתא כותי. דהלכתא כותיה בכל התלמוד בר ממיפך שבועה וחיורי. וסימנך הפך לבן. וחני חיורי מפורש בפרק בהמה המקשה מר בר רב אשי בענין צומת הגידין כיון דזייגי אע"ג (דחוורי) [דלא חוורי]: הני תרתי בלחוד לית הלכתא כותיה. ואליבא דמר בר רב אשי. מאי בינייהו ואמרינן בדאורייתא אם לא ישבע נחתינן לנכסיה. ונותנין אותן לתובע אבל בדרבנן לא נחתינן לנכסיה. ולרי יוסי דתנן בגיטין פרק הנזיקין מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור. ואוקימנא קסבר מוציאין אותו בדיינין. הנה אפילו בדרבנן מחתינן לנכסיה. מאי בינייהו ואמרינן בדאורייתא אם היה הנתבע [חשוד על השבועה] אפכינן השבועה ונשבע התובע ונוטל ובדרבנן לא מאי טעמא דעיקר השבועה מדרבנן תקנתא היא ותקנתא לתקנתא ליטבע הנתובע וליטול לא עבדינן. ולרבנן דפליגי על ר' יוסי דאמרי לא נחתינן לנכסי דגזל מציאת קטן מאי עבדינן ליה: ואסיקנא משמתינן ליה ואי לא אתי ותבע למשיריה עד תלתין יומין בחר ל' יומין הוא עידן נגודיה מנגדינן ליה כרב דרב מנגיד אמאן דחייל עליה שמתא

תיובתא דרב אסי. אבל לשמואל ניחא דמלי לפרש דה"ק נתתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים ולמאי דמפרשינן לשמואל נאמן לומר פרעתיך ביני ובין עצמך במגו דאי בעי אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אתי שפיר טפי:

תיובתא דשמואל. תימה מאי קושיא דלמא נתתיו לך שלא בעדים קאמר ולהכי חייב וי"ל דשמואל הכי קאמר מתוך שיכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים כי אמר נמי פרעתיך ביני ובין עצמך נאמן במגו ומיהו רב פפא בסמוך ודאי לית ליה הא מגו דהא קאמר בסמוך צריך לפורעו בעדים וצריך לדחוק לפי' זה דפליגי רב פפא ושמואל בדברי רבי יהודה בן בתירא ועוד יש לתמוה לגמרא שהקשה לשמואל מסיפא דמתני' מנ"ל לפרש דברי שמואל כך מאחר שרב פפא לית ליה הא' סברא לכן נראה שהקשה משמע ליה דמפני שצריך לבדר ליתן לו בעדים משמע שצריך לפורעו בעדים וקשה משמע כן בכל הסוגיא: **ורב פפא** משמיה דרבא **אמר אין צריך לפורעו בעדים.** אר"ת כן הלכה דהא אמר רבי אבא בגמ' פסוט (ב"ב דף קע.) וקיימא לן הלכה את חייב מפני שצריך לפורעו בעדים וכן רבא ורבי בר חמא ס"ל הכי בריש כל הנשבעין (לקמן דף מה.): **אזל פרעיה באפי סהדי אחרינו.**

פי' נקונטרס וזה אומר עדי שקר הם ואם תאמר ואיך נאמן לומר שמשקרין ויש לומר דיון דאמר באפי לאוכן ושמעון בעי למימר מהימנת לי כל היכא דאמרת לא פרען עד דפרענא באפי לאוכן ושמעון כדלקמן ומיהו הא דקאמר בסמוך להכי קאמר באפי לאוכן ושמעון כי היכי דלא לידחייה לא אתי שפיר לפירושו דמה דיחוי שייך כיון דמייתי סהדי וס"ל למימר כי היכי דלא למיפטר לי אייתי סהדי אחריני לכן נראה לר"י דמיירי דקאמר פרעתיך באפי סהדי והלכו להם למדינת הים יש פירושים שכתוב בהן כן וגם ר"ח פירש כן:

הא אנא והא רב ששת. בדיחותא בעלמא הוא דקא מהדר ליה ולאן משום דצריך לקיים תנאו: **כל האומר לא לויתי כו'.** ואכתי לית ליה הא דתנן לאחר אמר לו תנהו לי אין לך בידי חייב וטעמא דכיון דאמר לא ליה הוי כמודה שלא פרע התם ליכא עדים דאמרי פרעו כי הכא ולהכי אכתי גופיה אית ליה בפ"ק דב"ב (דף ו. וסס) דכל האומר לא לויתי כו' כיון דליכא עדים שפרע וא"ת אמאי לא מתרלינן הכא דבוריה לא לויתי לומר לא עמדתי בהלואתי אלא פרעתי כמו בפ' אמרו לו (כריתות יב.) גבי לא נטמאתי דמתרלינן דבוריה לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי ואומר ריב"א דהכא לא קאמר לא לויתי אלא להד"מ דלא שייך לתרוצי ליישנה אבל בפרק הכותב (כתובות דף פח.) קשה דקאמר אבל אמרי יתמי אמר לנו אבא לא לויתי נפרעין מהם שלא בשבועה דכל האומר לא לויתי כו' ויש לומר דהאב היה יכול לטעון ולתרץ דבריו אבל ליתומים לא טענינן מילתא דלא שכיחא ועוד יש לחלק דהכא כשטוענין עליו בבית דין יש לו להשיב בענין שיפטר ואין לנו לתרץ דבריו: **כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה.** תימה בגמ' פסוט (ב"ב דף קע.) גבי עובדא דרב ילתק בר יוסף דהוה מסיק זוזי ברבי אבא מסיק אף על גב דהמלוה מבירו בעדים אין כו' כי טענין ואמר פרעתי בפני פלוני ופלוני צריך לברר ויבואו פלוני ופלוני ויעידו ואמאי הא אמרינן לאו אדעתיה וי"ל דרבא סבר ליה

תיובתא דרב אסי אמר לך רב אסי אנא כי אמרי היכא דמעיקרא אוזפיה בעדים רלא לדידיה הימניה הכא הא הימניה רב יוסף מתני הכי אמר רב יהודה אמר רב אסי [6]המלוה את חבירו בעדים אינו צריך לפורעו בעדים [7]ואם אמר אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי [8]יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים תנן מנה לי בידך אמר לו הן אמר לו אל תתנהו לי אלא בפני עדים למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך חייב מפני שצריך ליתן לו בעדים הלויתיך בעדים פרע לי או יתן או יביא ראיה שנתן רבי יהודה בן בתירא אומר יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים [9]פריך רב אחא ממאי דבשעת הלואה קאי דלמא בשעת תביעה קאי והכי קאמר ליה לאו בעדים הלויתיך בעדים היה לך לפורעני אבל בשעת הלואה דברי הכל חייב אמר רב פפי משמיה דרבא הלכתא המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים ורב פפא משמיה דרבא אמר המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ואם אמר אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים ואם אמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים [10]נאמן: סימן ראוב"ן ושמעו"ן דתנ"ו הלכת"א יזפ"י ופר"ע פלוני ופלוני עפצ"י סטרא"י בהימנות"א כבי תרי: ההוא דא"ל לחבריה כי פרעתין פרעין לי באפי ראובן ושמעון אזל ופרעיה באפי תרי מעלמא אמר אביי באפי בי תרי אמר ליה באפי בי תרי פרעיה אמר ליה רבא [11]להכי קאמר ליה באפי ראובן ושמעון כי היכי דלא נדחייה ההוא דאמר ליה לחבריה כי פרעת לי פרעין לי באפי בי תרי דתנו הלכתא אזל פרעיה בין דיליה לדיליה איתניסו הנך זוזי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל אין קבולי קבלתינהו מיניה דרך פקדון ואמינא ליהוי גבאי פקדון עד דמתרמו בי תרי דתנו הלכתא ומקיים תנאיה א"ל [12]כיון דקא מודית דודאי שקלתינהו מיניה פרעון מעליא הוי אי אמרת לקיומי תנאיה זיל אייתינהו דהא אנא ורב ששת דתנינא הלכתא וספרא וספרי ותוספתא וכולא גמרא ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דאוזיפתך אמר ליה לא היו דברים מעולם אזל אייתי סהדי דאוזפיה ופרעיה אמר אביי מאי ניעבוד אינהו אמרי אוזפיה אינהו אמרי פרעיה רבא אמר [13]כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך א"ל לא פרעתיך בפני פלוני ופלוני אתו פלוני ופלוני אמרי לא היו דברים מעולם סבר רב ששת למימר הוחזק כפרן אמר ליה רבא [14]כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי שית מאה זוזי דמסיקנא בך א"ל ולא פרעתיך מאה קבי

נתתיו לך חייב. בעדים הלויתיך. קס"ד בשעת הלואה קאי ואמר ליה דאה שבעדים הלויתיך ואף אתה אל תפרעני אלא בעדים: **דלמא בשעת תביעה קאמר.** כשתבעו בב"ד וזה אומר פרעתיך אמר לו והלא בעדים הלויתיך בעדים הוה לך לפורעני ולא אמר לו כן בשעת הלואה ומשום הכי פטר ליה ר' יהודה בן בתירא: **אזל פרעיה באפי סהדי אחריני.** וזה אומר עדי שקר הם: **ואיתניסו.** מיד המלוה: **להוי פקדון בידי.** ואיני עליהן אלא שומר חנם שלא קבלתים בתורת פרעון: **כיון דקא מודית.** דקבלתינהו וזה לא בתורת פקדון מסרם לך הוי פרעון [15] ודברים שהיו בלבך אינם דברים: **דיוזף ופרע.** אותה הלואה שזה כופר ודאי לוה אותה באותו היום אבל לאחר זמן פרעיה: **כאומר לא פרעתי דמי.** דכיון דלא לוה לפי דבורו לא פרע והכי יש עדים שלוה נאמנין הם על הלואה ואינן נאמנין על הפרעון דהולאת בעל דין כמאה עדים: **דמסיקנא בך.** שאני נוסה בך: **לא היו דברים מעולם.** לא פרע לפניהם וזה אומר לו בפניהם לו שלא בפניהם פרעתיך: **הוחזק כפרן.** ואינו נאמן אפילו בשבועה לומר פרעתיך שלא בפניהם שהרי אמר פרעתיך בפניהם ונמצא שקרן: **כל מלתא דלא רמיא עליה דאינש.** כגון זה שלא היה לו לומר פרעתיך בעדים שלא אמר לו זה בשעת הלואה בעדים פרע לי הלכך לא שם לבו לזכור אם בעדים פרע אם שלא בעדים ואמר בעדים פרעתיך ולאו אדעתיה ואינו הוחזק כפרן בכך:

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פי"ח מהלכי מלוה הל"ח סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' ע ס"ח:

נב ב ג מיי' שם פט"ו הל"ח סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

נג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

נד ה טוש"ע שם ס"ה:

נה ו מיי' פי"ו מהלכות טוען הל"ג סמג עשין לה טוש"ע חו"מ סי' עט סעיף ל:

נו ז מיי' שם הל"ד סמג שם טוש"ע שם סי"ח וסי' קמו סעיף ג:

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר רב אסי המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים. ואם א"ל אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים ושמואל אמר יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים: ואקשינן על שמואל והתנן מנה לי בידך א"ל הן אל תתנהו לי אלא בפני עדים למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך חייב מפני שצריך לפורעו בעדים וכן רבא ורבי בר חמא ס"ל הכי בריש כל הנשבעין (לקמן דף מה.): **אזל פרעיה באפי סהדי אחרינו.** פי' נקונטרס וזה אומר עדי שקר הם ואם תאמר ואיך נאמן לומר שמשקרין ויש לומר דיון דאמר באפי לאוכן ושמעון בעי למימר מהימנת לי כל היכא דאמרת לא פרען עד דפרענא באפי לאוכן ושמעון כדלקמן ומיהו הא דקאמר בסמוך להכי קאמר באפי לאוכן ושמעון כי היכי דלא לידחייה לא אתי שפיר לפירושו דמה דיחוי שייך כיון דמייתי סהדי וס"ל למימר כי היכי דלא למיפטר לי אייתי סהדי אחריני לכן נראה לר"י דמיירי דקאמר פרעתיך באפי סהדי והלכו להם למדינת הים אבל אי איתנהו ומסהדי דפרעיה. (לא) אמר רבא דלא מהימני: **ירושלמי** מנה לי בידך א"ל הן אל תתנהו לי אלא בפני פלוני ופלוני א"ל נתתיו לך בפני פלוני. אתא עובדא קמי רבי אמר יבואו פלוני ופלוני ויעידו. הבא לידון בשטר ובחזקה רבי אומר ידיי בשטר רשב"ג אומר בחזקה: מעשה בא לפני ר' חייא והורה כרשב"ג ג) קשיא דר' אדר' לא קשיא לא רצה רבי אלא לעמוד על אמתת הדבר: המחזיק מחמת אונו ונמצא פסול בטלה החזקה: ההוא דאתה קמיה דרב וטען על חבריה חטין ושעורין וכוסמין. אמר ליה דמתן עד דיגלגל עלך כל מאי דבעי. ובסיפא את

מסורת הש"ס

ג) כתובות יח. ב"ב קע. [קדושין מג.]. ד) [קדושין יג. וש"נ], ג) עי' מיי' פט"ו מהלכות מלוה הל"ג דנרים אינו נאמן, ד) כתובות פח. ב"ב ו., ה) [לעיל לד: יש"נ],

---

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כיון דקא מודית יבי' ודברים שהיו בלבך. יב"ל הרמב"ן מי' קי אבל בעני אין מיכן לי דלקי אם הוו דברים מ"מ כיון דזה עתן לו פרעון הוי פרעון ואין בכח המלוה לומר שלא יהיה פרעון רק פקדון:

מוסף רש"י

כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי. דכיון דאמר לא לוה מודה היא שלא פרע, והכי שטר מוכיח עליו שלוה (כתובות פח.).

רבינו חננאל (המשך)

משתבע ליה: ההוא דאמר ליה לחבריה כי פרעת לי פרען באנפי סהדי דתנו הלכתא פרעיה ואיתניסו זוזי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל אין קבלתינהו ולאו בתורת פרעון אלא בתורת פקדון עד דפרען באנפי דתנו הלכתא: א"ל רב נחמן כיון דקא מודית דקבלתינהו מיניה פרעון הוי מאי בעית לקיימי תנאיה זיל אייתינהו דהא אנא ורב ששת דתנינן הלכתא וכולה תלמודא דלפדעך קמן: ההוא דא"ל לחבריה הב לי זוזי דאוזיפתך א"ל לא היו דברים מעולם. אתו סהדי דאוזפיה ופרעיה אמר רבא כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי וחייב: ההוא דא"ל לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך. א"ל ולאו פרעתיך בפני פלוני ופלוני אתו פלוני ופלוני ואמרו לא פרעו בפנינו אמר רב ששת הוחזק כפרן. כלומר אם יטענו אח"כ שפרעתי אינו נאמן: רבא אמר כל מלתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה. פירוש העדים כיון דלא רמיא עליהו לאו אדעתיהו. ורי ששכחו וטענתיה דלוה טענה היא: ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי שית מאה זוזי דמסיק בך. א"ל ולאו פרעתיך ק' קבי

עפצי דקיימי בשיתא שיתא א"ל לאו בארבעה ארבעה הוו קיימי אתו תרי סהדי ואמרו אין בארבעה ארבעה הוו קיימי אמר רבא הוחזק כפרן אמר רמי בר חמא הא אמרת [מ] כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה א"ל רבא [א]קצותא דתרעא מידכר דבירי אינשי ההוא דא"ל לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל פרעתיך אמר ליה הנהו סיטראי נינהו אמר רב נחמן [ב]איתרע שטרא רב פפא אמר לא איתרע שטרא ולרב פפא מאי שנא מההוא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל לאו אתורי יהבת לי ואתית ואיתיבת אמסחתא וקבילת זוזך ואמר ליה הנהו סיטראי נינהו ואמר רב פפא [ג]איתרע שטרא התם כיון דקאמר אתורי יהבת לי ומתורי שקלת איתרע שטרא הכא אימור סיטראי נינהו מאי הוי עלה רב פפי אמר לא איתרע שטרא רב ששת בריה דרב אידי אמר איתרע שטרא והלכתא איתרע שטרא [ד]והני מילי דפרעיה באפי סהדי ולא אידכר ליה שטרא אבל פרעיה בין דידיה לדידיה מיגו דיכול למימר לא היו דברים מעולם יכול נמי למימר סיטראי נינהו [ה]וכדאבימי בריה דר' אבהו ההוא דאמר ליה לחבריה מהימנת לי כל אימת דאמרת לי לא פרענא אזל פרעיה באפי סהדי אביי ורבא דאמרי תרוייהו הא הימניה מתקיף לה רב פפא [ו]נהי דהימניה טפי מנפשיה טפי מסהדי מי הימניה ההוא דא"ל לחבריה מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא אזל פרעיה באפי תלתא אמר רב פפא כבי תרי תלתא לא הימניה א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא [ז]אימור דאמרי רבנן דאזלינן בתר רוב דעות ה"מ לענין אומדנא דכמה דנפישי [ח]בקיאי טפי אבל לענין עדות [ט]מאה כתרי ותרי כמאה לישנא אחרינא ההוא דא"ל לחבריה מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא אזל ופרעיה באפי תלתא אמר רב פפא כבי תרי הימניה כבי תלתא לא הימניה מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע תרי כמאה ומאה כתרי ואי א"ל כבי תלתא ואזל פרעיה באפי בי ארבעה [י]כיון דנחית לדעות נחית לדעות: אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן ואין משביעין את הקטן: מ"ט אמר קרא [יא]כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור ואין נתינת קטן כלום: אבל נשבעין לקטן ולהקדש: והא אמרת רישא אין נשבעין על טענת [יב] רב בבא בטענת אביו ור' אליעזר בן יעקב היא דתניא [יג]רבי אליעזר בן יעקב אומר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו כיצד אמר לו מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס הרי זה נשבע וזהו שנשבע על טענת עצמו וחכ"א [יד]אינו אלא כמשיב אבידה ופטור ור' אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור אמר רב בשטענו קטן קטן והאמרת אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן לעולם גדול ואמאי קרו ליה קטן דלגבי מילי דאבוה קטן הוא אי הכי טענת עצמו טענת אחרים היא טענת אחרים והודאת עצמו

כולהו

שבועה שלא נפרע והא דאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף לו:) הא שטרא ריעה לא מגבינן ביה דוקא בכי הך ריעותא דהתם כיון דמהדר אזיופא אימור זיופי זייף ואתיס וקשה מההוא דהכותב (שם פה. ושם) דההוא שטרא דאתא קמיה דרבא א"ל רב פפא ידענא ביה דשטרא פריעה הוא א"ל איכא אינס אחרינא בהדי דמר כו' וקאמר לא יהא רב פפא אלא כבא דרב חסדא והשתא מה היה יכול לעשות יותר מלהשביעו דלית ליה לקרועי כדקתני התם קריעה ס"ד והשתא אפילו כל אדם דלא קיס ליה בגוויה נאמן להשביעו מידי דהוה אעד אחד מעיד שהוא פרוע על כן נראה דהשטרא ריעה לא מיקרע קרעינן ליה ולא מיגבא גבינן ביה כי ההוא דאלו נערות (שם דף לו:): **ורבי אליעזר** בן יעקב לית ליה משיב אבידה **פטור**. פירוש במיגו:

אלא

כמ"ד אין נראין לבדר אי נמי כמו שפירש רבינו תם נראין לבדר אמיתות הדברים כמו שיכול ומכל מקום אי לא מסכח להו לו אמו ואמרו להד"ס לא מפסיד וכן מוכח בירושלמי שהביא ר"ח דגרסי' התם הכא לידון בשטר ומזקה רבי אומר נידון בשטר שנראין לבדר רבן שמעון בן גמליאל אומר נידון במזקה בא מעשה לפני רבי יהודה כרשב"ג קשיא דרבי אדרבי לא קשיא רבי לא רצה אלא לעמוד על אמיתת הדבר ואית דגרס התם בא מעשה לפני רבי חייא ופריך מינה אדרבי לפי שתלמידו היה כדפריך בפרק מפנין (שבת דף קכח.) מדרבי הונא אדרבי משום דרב הונא תלמידו דרב הוה ובקונטרס פירש נראים פרק זה בורר (מהדרין דף כג.) למ"ד נראין לבדר שאם בקש ולא מצא הפסיד: **איתרע** שטרא. מפר"ח וכן ר"ת לנראין בעל השטר

עפצי דקיימי בשיתא שיתא א"ל לאו בארבעה ארבעה הוו קיימי אתו תרי סהדי ואמרו אין בארבעה ארבעה הוו קיימי אמר רבא הוחזק כפרן אמר רמי בר חמא הא אמרת [מ] כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה א"ל רבא [א]קצותא דתרעא מידכר דבירי אינשי ההוא דא"ל לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל פרעתיך אמר ליה הנהו סיטראי נינהו אמר רב נחמן [ב]איתרע שטרא רב פפא אמר לא איתרע שטרא ולרב פפא מאי שנא מההוא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל לאו אתורי יהבת לי ואתית ואיתיבת אמסחתא וקבילת זוזך ואמר ליה הנהו סיטראי נינהו ואמר רב פפא [ג]איתרע שטרא התם כיון דקאמר אתורי יהבת לי ומתורי שקלת איתרע שטרא הכא אימור סיטראי נינהו מאי הוי עלה רב פפי אמר לא איתרע שטרא רב ששת בריה דרב אידי אמר איתרע שטרא והלכתא איתרע שטרא [ד]והני מילי דפרעיה באפי סהדי ולא אידכר ליה שטרא אבל פרעיה בין דידיה לדידיה מיגו דיכול למימר לא היו דברים מעולם יכול נמי למימר סיטראי נינהו [ה]וכדאבימי בריה דר' אבהו ההוא דאמר ליה לחבריה מהימנת לי כל אימת דאמרת לי לא פרענא אזל פרעיה באפי סהדי אביי ורבא דאמרי תרוייהו הא הימניה מתקיף לה רב פפא [ו]נהי דהימניה טפי מנפשיה טפי מסהדי מי הימניה ההוא דא"ל לחבריה מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא אזל פרעיה באפי תלתא אמר רב פפא כבי תרי הימניה כבי תלתא לא הימניה א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא [ז]אימור דאמרי רבנן דאזלינן בתר רוב דעות ה"מ לענין אומדנא דכמה דנפישי [ח]בקיאי טפי אבל לענין עדות [ט]מאה כתרי ותרי כמאה לישנא אחרינא ההוא דא"ל לחבריה מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא אזל ופרעיה באפי תלתא אמר רב פפא כבי תרי הימניה כבי תלתא לא הימניה מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע תרי כמאה ומאה כתרי ואי א"ל כבי תלתא ואזל פרעיה באפי בי ארבעה [י]כיון דנחית לדעות נחית לדעות: אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן ואין משביעין את הקטן: מ"ט אמר קרא [יא]כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור ואין נתינת קטן כלום: אבל נשבעין לקטן ולהקדש: והא אמרת רישא אין נשבעין על טענת [יב] רב בבא בטענת אביו ור' אליעזר בן יעקב היא דתניא [יג]רבי אליעזר בן יעקב אומר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו כיצד אמר לו מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס הרי זה נשבע וזהו שנשבע על טענת עצמו וחכ"א [יד]אינו אלא כמשיב אבידה ופטור ור' אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור אמר רב בשטענו קטן קטן והאמרת אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן לעולם גדול ואמאי קרו ליה קטן דלגבי מילי דאבוה קטן הוא אי הכי טענת עצמו טענת אחרים היא טענת אחרים והודאת עצמו

כולהו

שאחה חייב לאבי כך וכך ולא קטן ממש הוא אלא גדול הוא. ואמאי קרו ליה קטן. דלגבי מילי דאבוה קטן הוא. והודה לו [במקצת]. ומתני' ר' אליעזר בן יעקב הוא דאמר כי האי גוונא לאו משיב אבדה הוא. אבל משיב אבדה דברי הכל פטור

לאשתו דין ודברים בענין דר' אמי בריה דר' אבהו דנשבע דסיטרא הוו ליה עליה וגובה. ואי טעין עליה דסיטראי נינהו היכא דמודי ליה דאתורא יהבינהו ליה ומודה ליה נמי דיחיב אמסחתא וקביל זוזי דתורי וטעין השתא דסיטראי נינהו אפי' רב פפא מודה דאיתרע שטרא: ההוא דא"ל לחבריה מהימנת לי כל אימת דאמרת לא פרענא פרעיה באפי שהדי.

עפצי. גל"ס בלע"ז ומעבדין בהן עורות: **לאיפי.** מלוה סהדי דלרבעה ארבעה קיימי ומוצע מאתים וזה אומר פרעתיך מ"מ אם לא בעפצים פרעתיך במעות: **דלא רמיא עליה דאינש.** והאי נמי לא רמיא עליה לומר בחיזה ענין פרעם אלא פרעתי' סתמא הלכך לא מזכר וסבור שכך השטר ולא הוחזק כפרן ונשבע שפרעם מכל מקום: **מדכר דכיר.** והוחזק כפרן: **סיטראי נינהו.** מלא אחר היים חייב לי: **איתרע שטרא.** הואיל ומודה שקיבלם ולאו כל כמיניה לומר סיטראי נינהו: **לאו אתורי יהבת לי.** לקנות מהן שוויים לשמיטה למחצית שכר: **אמסחתא.** מקום שמקצבין הכסף ומוכרין: **ולא אידכר ליה שטרא.** שיטול השטר מידו: **מיגו דיכול למימר ליה.** לא פרעתי[1] יכול למימר ליה נמי סיטראי מינהו: **וכדאבימי בריה דרבי אבהו** גרסינן. והוא במסכת כתובות בפרק הכותב (דף פה.) דמעמא כי האי מעשה לדידיה: (א) **ההוא.** לוה דאמר למלוה בפני עדים בשעת הלואה נאמן אתה עלי כל זמן שתאמר לא התקבלתי ולא אוכל לומר לך פרעתיך: **אימור דאמרי זיל בפר רוב דעות הני מילי לענין אומדנא.** דשומא כדאמר במסכת ע"ז בפרק השוכר (דף עב.) א"ל כדשיימי (ב) בתלתא אפי' תרי מגו תלתא כדאמרי בי תלתא עד דאמרי בתלתא כדשיימי בד' עד דאמרי בד' וכ"ש כדאמרי בארבעה: **כיון דנחית לדעות.** מתחלה ירד למין שהוא יתר מכדי עדות ולאי אדעות קפיד בתלתא הימניה בארבעה לא הימניה: שכחת"י מלבר"שהמשנ"הה)והנ"ימפר"שכא"ן: **מנה לי בידך אמר לו הן.** וכפני עדים ואמר להם אתם עדי: **נפקיו לך פטור.** מלשלם ומשבועה דאורייתא: **אין לך בידי.** לא היו דברים מעולם: **פייב.** לשלם ואינו נאמן בשבועה שהרי הוחזק כפרן: **אין לך בידי אלא ליערא כסף פטור.** שאין כאן הודאה ממין הטענה: **לאך.** חלי כור: **פטור.** דלאו ממין הטענה היא: **ורבן גמליאל מחייב.** דלא בעי הודאה ממין הטענה: **כדי שמן.** כדים מלאים שמן: **והודה לו בקנקנים.** הכדים יש לך בידי בלא שמן: **הואיל והודה מקלת טענה.** והוה ליה טענו חטין ושעורין והודה לו בחצאי מהן: (ג) **או שהודה במקצת קרקעות פטור.** משבועה דאורייתא לא על הקרקעות ולא על הכלים שאין הודאת קרקעות מביאה לידי שבועה שאין דין שבועה בקרקעות כדאמרינן (בכל השבועין) (לקמן ע"ג): **הודה במקצת כלים.** דאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות: **חייב.** לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה דילפינן לה בפרק קמא דקדושין (דף כז:) מקראי: **ווקקין.** גורלין: **אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן.** כגון שטענו ברמיזה דחרש

שלבינו חכמים בכל מקום לא מדבר ולא שומע[ט]: **אבל נשבעין לקטן ולהקדש.** מפרש בגמרא: **גמ' וכי יתן איש.** ועלה כתיב ונקרב בעל הבית לשבועה כדאמרינן בבבא קמא (דף פג:): **אין נתינת קטן כלום.** הא איש כתיב והחרש והשוטה וקטנים הם בלא דעת: **בכא בטענת אביו.** הא דקתני נשבעין בנתינת איש קאמר שהקטן טוענו אבי מסרו לידך: **והאכלתיו פרס.** והחזרתי לו חלי והחליו בידי חייב לישבע על השאר וקטן הבא בטענת אביו לא גרע מטענת עצמו דהכא: **בטוענו קטן.** יתום קטן תובע:

כולהו

[1] עי' כ"ק קו ע"כ.

מוסף רש"י

ור' אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור. מן השבועה, בתמיה הא מקצתא דרבנן היא המולא מליאה לא ישבע מפני תיקון העולם (עי' ניסין מח.) וכיון דאינו תובענו נמי מחייב ליה שבועה, הכי אין לך תובע אבדה גדולה מזו וחייב (כתובות יח.) כמו והיינו בב, וכ"ש לית ליה משבעה דתיקון העולם דמשיב אבדה פטור משביעה דל"כ שביק ליה ואזיל, והאי נמי כיון דלא תבעו כמשיב אבדה הוא (ניסין נא.). **אי הכי.** טענו גדול. **טענת עצמו.** קרי לה, טענת אחרים היא (שם) ומאי פעמים דקאמר ומאי טענת עצמו (כתובות יח.). **טענת אחרים והודאת עצמו.** על שהודה לו שאמת כדבריו ומודה לו שעדיין חייב לו פרס הוא נשבע (ניסין נא.).

רבינו חננאל (המשך)

אביי ורבא דאמרי תרוייהו הא הימניה מתקיף לה רב פפא נהי דהימניה טפי מנפשיה טפי משהדי לא הימניה וקי"ל כרב פפא: ההוא דא"ל לחבריה מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא אזל פרעיה באפי תלתא. ואסקה רב הונא כי אזלינן בתר רוב דעות לענין אומדנא דכמה דנפישי אית בהו דפקיעי טפי. אבל לענין עדות תרי כמאה ומאה כתרי. אבל אי נחת מעיקרא לדעות וא"ל מהימנת לי כתלתא ופרעיה קמי ארבעה ודאי לדעות נחת. ושהדוהא דשהדי מבטלה להימנותא דידיה: **מתני'** אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן כו'. מ"ט דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים. מדכתיב כי יתן איש ש"מ אין נתינת קטן כלום: **ירושלמי** כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים. פרט לקטן. עד כדון שנתן לו כשהוא קטן וחבואו כשהוא קטן. נתן לו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול מנין ת"ל אל רעהו. עד שתהא נתינה וחביעה שוין: אבל נשבעין לקטן. אוקמה רב בבן שטרענו לחברו

נו א טוס"ע מו"מ סימן עט סעיף יב:
נח ב מיי' פי"ל מהל' מלוה הלכה ט סמג עשין לד טוש"ע מו"מ סימן נח סעיף ח:
נט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
ס ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
סא ה ו ז מיי' פט"ו מהל' מלוה הלכה ג ד סמג שם טוש"ע מו"מ סימן עח סעיף ח:
ח [מיי' פ"ד מהל' טוען ונטען הל' ה טוש"ע מו"מ סי' מה סעי' ג וסי' פח סעי' לג]:

אלא בדרבה קמיפלגי. הכל מפורש בפרק שני דכתובות (דף יח: וסס ד"ה וכחולי) ובהניזקין (גיטין דף נא: וסס) **ואין** בהן **תשלומי כפל.** דאפי' בקרקע שייכא גזיבה כגון מסיג גבול לי נמי נגפניס טעונות והלה טוען טענת גנב ורבי מאיר מודה נמי בשאין עומדות ליגזר: **ולא תשלומי** ד' וה'. לא אינטריך אלא משום הקדשות דמשום קרקעות ועבדים לא אינטריך דאין נוהג אלא בשור ושה גנבד כדתנן בפרק מרובה (ב"ק דף סב:):

שומר חנם אין נשבע. משום דקרא בשומר חנם כתיב דאיירי בשבועה נקט שבועה וה"ה דאין משלם אם פשע כמו שומר שכר דפטור מחיוב דידיה דהיינו גזיבה ואבידה ונראה דשומר שכר נמי פטור מפשיעה כדמוכח בפרק המובל (שם דף נא.) גבי ההוא ארנקי דנדקה דאתא לפומבדיתא אפקדיה רב יוסף גבי ההוא גברא פשע ביה אתו גנבי וגנבו ובעי למיפטריה משום לשמור ולא לחלק לעניים והתם שומר שכר היה לרב יוסף דאמר בשמוך שומר אבידה כשומר שכר משום דלא בעי למיתב ריפתא לעניא וה"ל למיתני נמי שומר שכר אין נשבע שנאנס אלא בשבועה קמייתא דכתיב בקרא איירי וקאמר בה דהשומר חנם אין נשבע דהיינו גזיבה קאמר נמי דנשא שכר אין משלם גזיבה והמ"ל נמי דשואל אין משלם אם נאנסה או אפי' נגנבה דהא איתקש לשומר שכר [א] ואם שאל בית ונשרף פטור. ועוד דמס"ה לא תני לה דלא שייך בהקדש שאלה ואע"ג דתניא תשלומי ד' וה' משום דשייך בכולהו אם מכר אלא דמיעט קרא אפי' שאר מטלטלין: **על כל דבר פשע בשלל.** תימה בשלמא למ"ד במרובה (ב"ק סג:) חד בגנב וחד בטוען טענת גנב אינטריך למעוטינהו מכפל משום גנב עצמו אלא למ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב לא אינטריך כיון דאימעטו משבועה דאין שייך כפל בטוען טענת גנב אלא היכא דנשבע כדאמרינן התם וליכא למימר בקפץ ונשבע דבהגזל קמא (שם דף קו.) משמע דליכא כפל אלא אם כן השביע בית דין ר"ל דאינטריך להיכא דנתחייב לו שבועה ע"י גלגול אבל קשה דאמאי אינטריך רעוז למעוטי הקדש מכפל דהתם לא שייך גלגול וי"ל דלמסקנת דריש מרובה (שם דף סג. וסס) ליכא אלא חד כלל ופרט וכלל דשבועה וכפל לימעט תרוייהו מימעטי מעל כל דבר פשע כדמשמע במרובה (שם) וקרא אכולה עניינא קאי דקאמר לי ס"ד על כל דבר פשע לכלל ופרט הוא דאתא ליתבעיהו הני פרטי גבי הנהו כו' וכי היכי דדרשא דכי יתן קאי אכולה פרשתא ה"נ על כל דבר פשע קאי אכולהו וכ"ת פרטי דכסף או כלים למה לי הא דרשינן לעיל מה כלים שנים כו' וא"ת ומ"מ אמאי אינטריך רעוז למעוטי הקדש תיפוק ליה מוגונב מבית האיש דדרשינן במרובה (שם דף עו. וסס) ולא מבית הקדש וי"ל דהתם ארעהו סמוך ועיקר קרא לא אתא אלא לדרוש וגונב מבית האיש ולא מבית הגנבה) ונקטיה נמי לענין הקדש לי נמי התם בגנב עצמו והכא אינטריך לטוען טענת גנב ולמסקנת דמרובה (שם) לא הוי כלל ופרט קרא דעל כל דבר פשע דמסיק כל ריבויא הוא והני פרטי חד למעוטי קרקע וחד למעוטי עבדים וכו' ואגב ריהטא נקט האי תנא כלל ופרט וכלל דבמדה זו נמי ממעטי כל הני: וכו'

כולהו נמי טענת אחרים והודאת עצמו נינהו אלא בדרבה קמיפלגי [ו]דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והאי בכולי' בעי דליכפריה והאי דלא כפריה משום דאינו מעיז פניו בפני בעל חובו ובכוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי ליה אישתמוטי הוא דקא משתמיט מיניה סבר עד דהוי לי זוזי ופרענא ליה ורחמנא אמר רמי שבועה עילויה כי היכי דלודי ליה בכוליה ר' אליעזר בן יעקב סבר לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו מעיז והלכך לאו משיב אבידה הוא ורבנן סברי בפניו הוא דאינו מעיז אבל בפני בנו מעיז ומדלא מעיז משיב אבידה הוא מי מצית מוקמת לה כרבי אליעזר בן יעקב הא קתני רישא מנה לאבא בידך אין לך בידי אלא חמשים דינר פטור מפני שמשיב אבידה הוא התם דלא אמר ברי לי הכא דאמר ברי לי שמואל אמר לקטן ליפרע מנכסי קטן להקדש ליפרע מנכסי הקדש לקטן ליפרע מנכסי קטן תנינא [ז]מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה תרתי למה לי הא קמשמע לן כדאביי קשישא [ח]דתני אביי קשישא יתומין שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים בין לשבועה [ט]בין לזיבורית להקדש [י]ליפרע מנכסי הקדש תנינא [יא]מנכסים משועבדים לא יפרעו אלא בשבועה ומה לי משועבדים להדיוט ומה לי משועבדים לגבוה איצטריך סלקא דעתך אמינא הדיוט הוא דאדם עושה קנוניא על הדיוט אבל הקדש דאין אדם עושה קנוניא על הקדש קא משמע לן והאמר רב הונא [יב]שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש [יג]אמרי (ו) ה"מ שכיב מרע [יד]דאין אדם חוטא ולא לו אבל גבי בריא ודאי חיישינן: **מתני'** ואלו [טו]דברים שאין נשבעין עליהן [טז]העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות [יח]אין בהן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה [יט]שומר חנם אינו נשבע ונושא שכר אינו משלם ר' שמעון אומר [כ]קדשים שחייב באחריותן נשבעין עליהן ושאינו חייב באחריותן אין נשבעין עליהן רבי מאיר אומר [כא]יש דברים שהן בקרקע ואינן בקרקע ואין חכמים מודים לו כיצד עשר גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש רבי מאיר [כב]חייב שבועה וחכ"א כל המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע [כג]אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין כיצד בית מלא מסרתי לך וכים מלא מסרתי לך והלה אומר איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב: **גמ'** תשלומי כפל מנלן [כד]דתנו רבנן [כה]על כל דבר (ו) פשע כלל על שור ועל חמור ועל שה ועל שלמה פרט על כל אבדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט [כו]מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שהן מטלטלין אין גופן ממון הקדש רעהו כתיב: [כז](ולא תשלומי כפל) ולא ארבעה וחמשה: מ"ט תשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה: שומר חנם אינו נשבע: [כח]מנא הני מילי דתנו רבנן

מילתא הלכה ג סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סימן קח סעיף יח:

סג ג מיי' שם פי"ט הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעיף יח:

סד ד מיי' פי"ז מהלכות עדכין הלכה טו:

סה ה ו מיי' שם הלכה יח והלכה יט סמג עשין קלח טוש"ע חו"מ סימן רנה סעיף ג:

סו ז מיי' פי"ה מהלכות טוען הלכה ג סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סימן לה סעיף ג:

סז ח מיי' פ"ב מהל' גזילה הלכה ג והל' ב סמג עשין עח טור חו"מ סימן שכ:

סח ט מיי' פ"ב מהל' שכירות הלכה ג סמג עשין פט טוש"ע חו"מ סי' לה סעיף ג ושימן שא סעיף ג:

סט י מיי' שם הל' ד ופ"ה מהל' טוען הלכה ד סמג שם ושימן לה טוש"ע חו"מ סי' לה סעיף ב וטיין כמ"מ:

ע כ מיי' פ"ד מהלכות טוען ונוען הלכה ג סמג עשין סימן לח טוש"ע חו"מ סימן פח סעיף כג וסעיף כד:

מוסף רש"י

כולהו נמי טענת אחרים והודאת עצמו. ולכך נשבעין עליה וכי האי גוונא מי פליגי דבנן עליה ומי היה קאמר פעמים שחדש נשבע, כל שעתא כי האי גוונא משמע (גיטין נא.). אלא. לא מימא בטוענו גדול אלא בטוענו קטן, ודקשיא לך אין נשבעין על טענת קטן, הני מילי בשטוענו הפקדתי לך, דגני שבועה כתיב כי יתן איש אלא קטן, אבל בא בטענת אביו נשבעין אפילו לקטן, ולרבנן אפילו לגדול אין נשבעין, כדתנן (לעיל לח:) מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא חמשים דינר פטור, (גיטין נא. ובע"ז כתובות יח.) ורבנן פליגי עליה אפילו בטוענו גדול וקרו ליה מגיב אבדה, ובדרבה קא מיפלגי (כתובות שם). **מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע.** אלא השבו כמגיב אבדה לפנוני אלא כפר בכולו (ב"מ ג.). **אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו.** אין אדם מעיז פניו בפני זה שעשה לו טובה, אלכך היכא דכפר הכל פטור משבועה, דאי אמר קושטא בהדיא לא הוה מצי למכפר ביה, והיכי דמודה מקצת בכולה בעי למכפריה והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו (ב"ק קז.) הלכך בשביל הודאת המקצת אינו נאמן על האחר, דהאי בכולה בעי דליכפריה כו' (גיטין נא.). **ובכוליה בעי דלודי ליה.** וכי מיומא לא נשבעיה אאחלא, דמנו דמשיב לאמונה חשוב נמי משבועתא, אחמוטא לא חשוב מדלא כפריה בכולה, דהאי כי אודי כפלגא, בכוליה נמי בעי לודי, והאי דלא אודי ליה, לאו דדעתו למיגוליה אלא אישתמוטי אישתמיט לחודי הבתא (שם) שבועתו היה מודה בכולו אלא שאין בידו לפרוע וסבר עד דהוי לי זוזי ופרענא ליה כי היכי דלודי כו' (ב"מ ג.). **לא שנא בו ולא שנא בבנו.** ואפילו הוא קטן, אינו מעיז. ולהכי קרי ליה טענת עצמו, משום דטענת קטן בעלמא ליתא בשבועה (כתובות יח:). **אבל בפני בנו מעיז.** ואפילו הוא גדול (שם). **מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה.** אפילו הוא עומד לגדול, דלא הוה אמינא דלא בעי שבועה, אלא דאי לא אמרינן דיתמי קיים לגמרא הוה אמינא דלא בעי שבועה, דכתיב לי דלא פרעתיך ומשמע ליה כדאמרינן בשבועות (מא.), דמשמע אלא בשבועה. משום דאי הוי לא בעי לא בעי לא הוה אמינא דלא בעי שבועה, דאמר אדם חוטא ולא לו. אלא דאי לא בעי לא בעי לא הוה אמינא דלא בעי שבועה, דאמר אדם חוטא ולא לו. אין חלם חוטא נדבר שאינו נהנה ממנו (קדושין סג.). **ולא תשלומי ארבעה וחמשה.** אם נטל פשע, שלא הזקיקתו תורה ליתבע עליהן (שם). **ונושא שכר אינו משלם.** אם נגנבו אלמנה מנכסי יתומים ליתבע עליהן (שם). **שומר חנם אינו נשבע.** אלא פשע, שלא הזקיקתו תורה ליתבע עליהן (שם). **ונושא שכר אינו משלם.** אם נגנבו ממנו (שם) גזינה ואבידה הכתובה בו לחייב בכמיס אם גנב יגנב מעמו (לקמן מג.). **קדשים שחייב באחריותן.** שהמפקיד חייב בלחמיה הלכך כדידיה דמי לר"ש (ב"מ נח.), **ואינן בקרקע.** אלא כמטלטלין (סנהדרין מ:). דקס"ל אין נשבעין על הקרקעות ועל נפנים הללו נשבעין בהודאת מקצת הטענה (גיטין לח.). **מסרתי לך.** לשמור בקרקעי (שם). **מחייב שבועה.** לשבע על השאר, שהיה מקצת הטענה, אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות, הכא מין דאין נשבעין לקרקע, דעומדות ליגזר הן, דמיקיר ר' יוסי כר מתיא לפנותיהו, בכלומות דמיין ונשבעין (סנהדרין מו.). **הרי הוא בקרקע.** ואין נשבעין עליהן (ב"מ ק.). **הזיז.** קורה של עליה הבולטת בתוך הבית (לקמן מג.). **על כל דבר פשע.** מיפה דקרא מתפני בטוען טענת גנב לו בגנב עצמו (ב"מ נו.). **שהוקשו לקרקעות.** דכתיב (ויקרא כה) והתנחלתם אותם וגו' (ב"ק סב.). **אין גופן ממון.** אלא גורמין לגבות ממון (שם). **ולא תשלומי שלשה וארבעה.** שלשה לשה וארבעה לשור, דכיון דאימעיט מכפל בגר לה חדא, שהכפל בטוענו ומוכר בכלל תשלומי ד' וה' (ב"מ נו.).

מסורת הש"ס

א) ב"ק קז. ב"מ ג. כתובות יח. גיטין נא.. ב) [לקמן מה.]. ג) גיטין כ. כתובות לד.. ד) כתובות פז. [לקמן מה.]. ה) ב"ב קעד: [ערכין כב.]. ו) [שם ב"מ ה:; קידושין סב.]. ז) [ב"מ נו.]. ח) ב"מ נח. ע"ש. ט) גיטין לט. סנהדרין טו. ב"מ ק:. י) ב"ק סב: ב"מ מז:. כ) [לעיל לח:]. ל) [נ' מיומא הלו נלמה כמיומה]. מ) [ב"מ מז:]. נ) [שבועות כב.]. ס) [ועי' תוספות ב"ק סב. ד"ה דעבון].

תורה אור השלם

ו. עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח

הגהות הב"ח

(א) גמ' ה"מ שכיב מרע. ל"נ ע"י כתוס' בב"ב דף קעה: (ב) שם על כל דבר פשע. ל"נ לשון רש"י בהוכח דף נז ע"ב על כל דבר פשע פיפיה דקרא מישתעי בטוען טענת גנב או בגנב עצמו: (ג) רש"י ד"ה אדם וכו' הלזה זה עשה עצמו רמיה עליו: (ד) ד"ה מנה וכו' הגביהו תחלה: (ה) ד"ה ולא תשלומי וכו' דכיון:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה שומר. ואם שאל פי. ויש תמיהין. ב"ה נכ"י ל"ה ס"א ועי"ש בש"ך ונלחמרוויס) ובסימן ש"מ פתס כדעת התוס':

רבינו חננאל

ור' אליעזר בן יעקב ורבנן בהאי דדבי' פליגי דאמר מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני כעל חובו כו'. ר' אליעזר בן יעקב סבר לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו מעיז. הלכך לאו משיב אבדה הוא לפיכך חני אבל נשבעין לקטן. ולא קטן ממש הוא. אלא אפי' גדול כמו שאמרנו למעלה. ואקשינן ליה לרב ומי מצית אמרת לה למתני' בהדין אורחא. ור' אליעזר היא. והא קתני סיפא דרישא מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא נ' פטור. מפני שהוא במשיב אבדה לבעלים. ופרקינן התם בסיפא דרישא בדלא טעין הבן ברי לי דמנה לאבא בידך אלא מספק. לפיכך אמרינן כיון דהודה לו במקצת משיב אבדה הוא ופטור משבועה דאורייתא. אבל הכא כנשבעין לקטן. ואוקימנא כר' אליעזר (בטוען) בטוענו ברי לי שאבא נושה בך מנה. הודה לו במקצת חייב. וי"א הכי פירוק רב התם בסיפא דרישא בדאמר הנתבע ברי לי דלית ליה עלי [אלא] נ' הלכך פטור. סיפא בדאמר מספקא לי לפיכך רמו עליה שבועה כי היכי דלודי. ושמואל אמר הא דתנן אבל נשבעין לקטן להפרע מנכסי קטן כגון אלמנה מנכסי יתומין וכיוצא

מוסף רש"י

כה. הבא ליפרע מנכסי יתומין נשבע להן. וכדתני אביי קשישא יתומים שאמרו יתומים גדולים ואין צ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבוריה. אבל נשבעין להקדש נמי להפרע מנכסי הקדש. כדתנן מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה. ואקשינן מכדי משעבדי נינהו לא [שנא] משעבדי להדיוט ולא שנא משעבדי להקדש. ופרקינן מהו דתימא משעבדי דכי פרע מן ההקדש אין נשבעין כדרב הונא דאמר שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר ק' לפלוני בידי נאמן. חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש. אמרינן הני מילי שכיב מרע דאין אדם חוטא ולא לו. אבל בדי חיישינן שמא קנוניא עשו על ההקדש. לפיכך שינוו נשבעין להקדש: **מתני'** אלו דברים שאין נשבעין עליהן כו'. מנהני מילי שאלו כולן

כולהו נמי טענת אחרים והודאת עצמו. ומאי פעמים ורבנן אמאי פליגי עליה: **אלא בדרבה קמיפלגי.** ולעולם בטוענו קטן ומשום דאין בטענתו חשובה במקום אחר דכתיב [שמות כב] כי יתן איש קרי ליה הכא טענת עצמו מיהו הכא טענה היא דהא איכא נתינת איש דמכח נתינת האב היא נאמר והיינו דקאמר פעמים וכי תימא דבנן אמאי פליגי עליה בדרבה קמיפלגי: **התם דלא אמר ברי לי.** דישא דקתני פטור דלא אמר היתום ברי לי פיפא דקתני נשבעין לקטן דאמר ברי לי: **ליפרע מנכסי קטן.** מנכסי יתום ואפי' הוציא שטר עליו צריך שבועה שלא נתקבל חוב זה מאביו: **ליפרע מנכסי הקדש.** המקדיש נכסיו ולא עליו שטר"מ ונא ליפרע מן הנכסים צריך שבועה: **תנינא.** במסכת כתובות (דף פז.) ולקמן בכל הנשבעין (דף מה.): **כין לזיבוריה.** דתנן בהניזקין (גיטין מח:) אין נפרעין מן היתומין אלא מן הזיבוריה. והיינו דתנא תרתי חדא לגדולים וחדא לקטנים: **אדם עושה קנוניא על ההדיוט.** הלזה הזה עשה (ג) עלה דמיומא עליו ואמר אני מייב לזה כדי שיטרוף הקרקע ממנו ויחלוקו ברמיותא: **מנה לפלוני בידי.** (ד) הגביהו תחלה מן הנכסים שהקדשתי: **אין אדם חוטא ולא לו.** בשביל יורשין: **מתני' קדשים שחייב באחריותן.** כגון אמר הרי עלי עולה והפריש בהמה לגדרו והפקידה לזה נשבע עליה אותו שהפקדון בידו דרעהו (ה) קרינן ביה דדבר הגורם לממון לרבי שמעון כממון דמי: **יש דברים שהן בקרקע.** שמחוברין לקרקע ואינן בקרקע ונשבעין עליהן. וגמ' [מג.] מפרש פלוגתייהו: **גמ' ולא תשלומי שלשה וארבעה.** (ה) וכיון דכפל ליכא הוי להו שלשה וארבעה:

מסורת הש"ס

ו) ב"ק קז. ב"מ ג. כתובות יח. גיטין נא.. ב) [לקמן מה.]. ג) גיטין כ. כתובות לד.. ד) כתובות פז. [לקמן מה.]. ה) ב"ב קעד: [ערכין כב.]. ו) [שם ב"מ ה:; קידושין סב.]. ז) [ב"מ נו.]. ח) ב"מ נח. ע"ש. ט) גיטין לט. סנהדרין טו. ב"מ ק:. י) ב"ק סב: ב"מ מז:. כ) [לעיל לח:]. ל) [נ' מיומא הלו נלמה כמיומה]. מ) [ב"מ מז:]. נ) [שבועות כב.]. ס) [ועי' תוספות ב"ק סב. ד"ה דעבון].

[1]כי יתן איש אל רעהו [2]כלל כסף או כלים לשמור וגו'. פרשת שומר חנם היא דתניא בהשואל (ב"מ דף לד:) פרשה לחשוזה בשומר חנם ושניה בשומר שכר ושלישית בשואל וגבי שומר חנם אין לו עליו אלא שבועה כדכתיב (שמות כב) ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו: [3]אינו משלם. גריעה ואחידה הכתובה בו ליחייב דכתיב (שם) אם גנב יגנב מעמו: ידיעא טענתיה. דכיון דאמר ליה בית זה מלא חה מחזירה לו חסירה נראה חסרונה והרי הוא כזה אומר עד החלון וזה עד הזיז: [4]ויז. קורה של עלייה הבולטת בתוך הבית: אלא מנורה קטנה פטור. דאין ההולאה ממין הכפירה ומה שטענו לא הודה לו: אין לך בידי אלא בת חמש חייב. לקמן מפרש לה: אזורה נמי ליתני. אזורה בת עשר אמות יש לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא בת חמש חייב ולוקמה באזורה בת מתיכות הרבה ולייפי אהדדי בתפירת מחט: לגורה ולהעמידה על משקל חמש ליטרין. אבל בגדולה וקטנה ליכא למימר הכי ובאזורה ליכא למימר מתך הימנה שהרי דאמיה ליכרין: מתני' שקל. חני סלע: מי נשבע. כמה היתה שוה: מי שהפקדון אצלו. המלוה. ובגמרא [ע"ב] מפרש אהייא קאי: ויוציא הלה את הפקדון. ושמא לא דקדק זה בשומא ויפסלנו לעדות ולשבועה:

גמ'

[1]כי יתן איש אל רעהו [6]כלל כסף או כלים לשמור חזר וכלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון הקדש רעהו כתיב: נושא שכר אינו משלם: מנלן דתנו רבנן [2]כי יתן איש אל רעהו כלל חמור או שור או שה פרט וכל בהמה לשמור חזר וכלל כלל ופרט וכלל כו' עד הקדש רעהו כתיב: ר"מ אומר יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע כו': מכלל דרבי מאיר סבר כל המחובר לקרקע אינו כקרקע אדמיפלגי בטעונות ליפלגי בסרוקות (אלא) [7]א"ר יוסי ברבי חנינא [8]הכא בענבים עומדות להבצר קמיפלגי דרבי מאיר סבר [9]כבצורות דמיין ורבנן סברי לא כבצורות דמיין: אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל כו': אמר אביי לא שנו אלא דאמר ליה בית סתם אבל אמר ליה בית זה מלא ידיעא טענתיה א"ל רבא אי הכי אדתני סיפא זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב ליפלוג וליתני בדידה במה דברים אמורים בבית מלא אבל בית זה מלא חייב אלא אמר רבא [10]לעולם אינו חייב עד שיטענו בדבר שבמדה שבמשקל ושבמנין ויודה לו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין תניא כוותיה דרבא כור תבואה לי בידך והלה אומר אין לך בידי פטור [11]מנורה גדולה יש לי בידך אין לך בידי אלא מנורה קטנה פטור [12]אזורה גדולה יש לי בידך אין לך בידי אלא אזורה קטנה פטור [13]אבל אמר לו כור תבואה יש לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא לתך חייב [14]מנורה בת עשר ליטרין יש לי בידך אין לך בידי אלא בת חמש ליטרין חייב כללו של דבר לעולם אינו חייב עד שיטענו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין ויודה לו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין כללו של דבר לאתויי מאי לאו לאתויי בית זה מלא [15]ומאי שנא מנורה גדולה ומנורה קטנה מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו אי הכי בת עשר בת חמש נמי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו אמר ר' שמואל בר רב יצחק הכא [16]במנורה של חליות עסקינן דקא מודה ליה מינה אי הכי אזורה נמי ניתני ולוקמי בדלייפי אלא דלייפי לא קתני הכא נמי בשל חליות לא קתני אלא אמר ר' אבא בר ממל [17]שאני מנורה הואיל ויכול לגודרה ולהעמידה על חמש ליטרין: מתני' [18]המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון אמר לו סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וסלע היה שוה פטור [19]סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרים היה שוה חייב [20]סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור [21]סלע הלויתני עליו וחמשה דינרים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו חייב ומי נשבע מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון:

גמ'

אף על גב דהודה לו מה שטענו דבעינן דכר שבמדה והשתא ניחא נמי דמייתי בזה הכלל בית זה מלא דלבית סתם לא מיבטרין דמרישא שמעינן לה כיון דלא הוי דבר שבמדה: ויוציא הלה את הפקדון. פירש בקונטרס שמא לא דקדק זה בשומא ויפסלנו לעדות ולשבועה וכן פר"ח כאן אבל ברש המפקיד (ב"מ דף לד:) הקשה לדברי המפרש כן וכי עבדינן תקנה לרשיעי אלא טעמא שמא יוציא הלה הפקדון ומנלא שבועת לוה לבטלה [וע"ע תוס' ב"מ לד: ד"ה שמא]:

ומאמרו

אי הכי אזור נמי נימא חייב ונוקמה בדלייפי והוא דאורי באזור קטן מקצת ממנו אלא מדלא קתני אזור בדלייפי. הכא נמי מנורה של חליות לא קתני. ושאני מנורה הואיל ויכול למנורה של עשר ליטרין לגודרה ולהעמידה אותה בעצמה בה' ליטרין ונמצאת הטענה וההודאה כדבר אחד: והני קרקעות ועבדים ושטרות ששנינו אין נשבעין עליהן שבועתא דאורייתא. אבל שבועה דרבנן נשבעין עליהן. דגרסי' בכתובות פרק הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיין (דף 19) בענין הפונגמת כתובתה סבר רמי בר חמא שבועתא דאורייתא כו'. ואסיקנא. אלא אמר רבא שבועה מדרבנן [3] אלא להפיס דעתו של בעל (הבית): מתני' המלוה את חברו על המשכון ואבד ואמר לו סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה. והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וסלע היה שוה פטור כי לא הודה לו הלוה שנשאר לו כלום עליו. אלא [אמר] לו ההלואה היתה כנגד המשכון כיון דקיימא לן שהמלוה על המשכון שומר שכר ושומר שכר חייב בגניבה ואבידה חייב המלוה בדמי המשכון. לפיכך יצאה המלוה בדמי המשכון כו'. עד מי נשבע מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון.

---

[1]) כ"ק פנ. ב"מ מז:, ב) [נ"מ ק: פנהדרין טו. ניטין דף לט.]. [2]) ב"מ דף לד:, ד) [דבור זה שייך לעיל מב: במשנה], ה) [נ"ז שייך לעיל במשנה]. [3]) [שייך לעיל במשנה מב:]. [4]) [וע"ע בתוס' ב"ק פנ. ד"ה דבר וכו' מבואר עפיי], [5]) נ"ז שייך לעיל במשנה].

גליון הש"ם

גמרא וס"ש סבורה גדולה. לשון זה מוקשה הא בזה פשוט דפטור דלא הוי דבר שבמדה וכמ"ש תוס' ותס כן איך שייך ומ"ש וה"ל למפרך מפברא מוכיח בת י' ליטרין הא לא הוי ממין הטענה ובאמת ליכא פרכא דלמא אתי כר"נ) עכ"פ ליתנא ומ"ש תמוה: תוס' ד"ה לאו וכו'. ולמאי דמוכי לה בסנורה של חליות ניחא. משמע לרמקנ' ישאר הקושיא. וקשה לי הא גם למפקנא ניחא דיל דהכריחא נקט פפקי דיעם מה שהם כלל גווני דברשא מנורה גדולה פטור אף בחליות ומשום דבר שבמדה. ומיפא דעשרה חייב אף באינו חליות דיכול לגורלה. אבל אזור לא נקט דלא הוי בכל גווני רק בלייפי:

מוסף רש"י

וסלע היה שוה פטור. הלוה מן הפטוחה. אמין כאן הולאה בתקנת (ב"ק לד:). ושלשה דינרים היה שוה חייב. ליתנא שכך היה שוה ומשלם לו דינר שהוה לו (שם). ושתים היה שוה. והלוה מוציא את המלוה מן יתר דמיו, וקא סבר הלי תנא המלוה על המשכון שומר שכר הוא (שם). פטור. מן הפטוחה שאין כאן הולאה שחייב לו כלום (שם).

רבינו חננאל

אין נשבעין עליהם. דת"ר על כל [דבר] פשע כלל. על שור על חמור על שה על שלמה פרט. על כל אבדה חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל כיוצא בו. יצאו קרקעות שאינן מטלטלין. יצאו עבדים דכתיב בהו לרשת אחוזה והוקשו לקרקעות. יצאו שטרות שאין גופן [ממון] דלראיה בעלמא עבידי. יצאו הקדשות רעהו כתיב ולא הקדש. ואין כקרקעות ולא בעבדים ולא בשטרות ולא בהקדשות תשלומי ד' וה'. דכל היכא דאיכא כפל כגון הגנובה שה ונמצא בידו כמות שהוא ולא מכרו משלם [כפל] כשמכרו ד' והוא הדין בקר ה'. אבל אלו שאין כפל דמעטינהו מדכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור. וכתיב בהן אם ימצא הגנב ישלם שנים ודיינינן להו בכלל ופרט וכלל. דת"ר כי יתן איש אל רעהו כלל. כסף או כלים פרט. וגנוב מבית האיש חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון. יצאו אלו כולן. הנה נתברר שאין להן כפל. מה יש לומר כשימכרם יוסיף על הקרן שנים כדין הצאן. או ג' כדין הבקר. דבר שנורמתו המכירה. אבל הכפל הגניבה מחייבתו ולא המכירה. ואלו כיון שנתמעטו מן הכפל של הגניבה פשו להו שנים או שלשה חיוב המכירה כשתוסיף אותן על הקרן יביאו ג' או ד'. והיינו דאמרי' תשלומי ד' וה' אמרה תורה ולא תשלומי ג' וד'. שומר חנם אינו נשבע בהם מהאי טעמא ממעטי להו משום שאין מטלטלין

---

[6]) מאלי נ"ל יצאו שטרות אע"פ שמטלטלין אין גופן ממון וסי'. [7]) מאלי נ"ל דפרש דייק כו' וכן בע"א מעידה שהיא פרוצה השבועה איכה אלא וכו'.

עין משפט נר מצוה

עא א ב מיי' פ"ה מהל' טוען הלכה ד ופ"ע מהלכות שכירות הלכה ד סמג עשין פט לה טוש"ע חו"מ סימן לה סעיף ג ועיין בחו"מ: עב ג מיי' פ"ד מהל' טוען הלכה ח סמג שם טוש"ע חו"מ סימן פח סעיף כד:

עג ד מיי' שם פ"ג הלכה ט סמג שם טוש"ע חו"מ סימן פח סעיף כה:

עד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף כו:

עה ו מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף כג:

עו ז ח מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף כה:

עז ט מיי' שם סמג שם: עח י מיי' פי"ג מהלכות מלוה הלכה ד סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סימן עב סעיף ט וסעיף טו וש"ע:

עט כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

פ ל מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:

תורה אור השלם

1. כי יתן איש אל רעהו בסף או כלים לשמר וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים:
שמות כב ו
2. כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמר ומת או נשבר או נשבה אין ראה:
שמות כב ט

רבינו חננאל (המשך)

בסרוקות בגופן של גפנים: ואוקמה ר' יוסי ברי' חנינא דברי הכל מחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. ובענבים העומדות ליבצר פליגי. ר' מאיר סבר כבצורות דמיין: מתני' אין נשבעין אלא על דבר שבמדה כו'. כיצד אמר ליה בית מלא מסרתי לך והלה אומר איני יודע. אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור: זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון היה בית זה מלא חבואה חייב. אוקמה רבא דאינו חייב עד שיטענו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין ויודה לו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין. תניא כוותיה דרבא כור תבואה לי בידך אין לך בידי פטור. כור תבואה לי בידך אין לך בידי אלא לתך חייב: מנורה גדולה לי בידך אין לך בידי אלא מנורה קטנה פטור. מנורה בת עשר ליטרין לי בידך אין לך בידי אלא בת ה' ליטרין חייב: אזור גדול לי בידך. אין לך בידי אלא קטן פטור. כללו של דבר אינו חייב עד שיטענו בדבר שבמדה ושבמשקל כו': ואקשינן מ"ש בשטענו מנורה גדולה והודה לו בקטנה דפטור דאמרי' מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לא טענו. בשטענו מנורה בת עשר ליטרין והודה לו במנורה בת ה' ליטרין נמי נימא מה שטענו לא הודה לו כו'. ופרקינן בשטענו במנורה של חליות בת י' ליטרין והודה לו במקצת הטענה ממנה בה' ליטרין. ודחינן

---

[8]) מאלי נ"ל דפרש דייק כו' וכן בע"א מעידה שהיא פרוצה השבועה איכה אלא וכו'.

ואמרו רבנן שישבע המלוה ויטול. ולקמן נפרש בע"ה אמאי לא תנא לה לקמן בהדי נשבעין ונוטלין:

והשתא דאמר רב אשי. משמע הכא דקאי שינויא דרב אשי וא"ת בנרים המפקיד (ב"מ דף לה.) משמע דהדר ביה רב אשי מהך שינויא דכי הדר פריך התם לרב הונא מריש דסיפא דקתני סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור ואי אימא מגו דאשתבע שאין ברשותו לשתבע נמי על ידי גלגול כמה היה שוה ומוקי לה רב אשי במאמינו אלמא הדר ביה דהא ריש נמי מצי לשנויי הכי ותהא כולה במאמינו ויש לומר דבריש לא אורחיה דלהימניה ואז לא יכול לישבע משום שמא יוציא הלה הפקדון ויפסיד: **הבי** קאמר מי נשבע תחלה. מה שכתוב בקונטרס ולעולם אסיפא קאי דשבועה אמלוה נראה טעות סופר אלא מריש קאי דשבועה גבי לוה היא: **אבל** קתא ונסכא לא. פירש בקונטרס דכיון דנסכא בת פרעון היא לא קבלו עליה אלא בדמי שויה וקשיא דבסמוך פריך מממני' אמאי מייב לימא ליה הא קבילתיה ומאי קושיא שמואל מודה במידי דבר פרעון וליכא למימר דלהרדעי פריך מדמשני כי קאמר שמואל כו' ובדוחק יש לחלק דמודי רב נחמן בחד נסכא או בתרי נסכא אבל נסכא בהדי קתא מוכחא מילתא דקתא למשכון ונסכא לפרעון ונראה לפרש דה"ק אבל קתא ונסכא לא אלא אבל כל חד לפי מאי דשויה דאם הנסכא שויה עשר קתי אבל נסכא אבל עשר חלקים אבל קתא אבל חלק אחד עשר וע"ג לפרש קתא ונסכא לא ואי אבל קתא לא אבל פלגא אלא מאי דשי דעיקר סמיכת המלוה על הנסכא אבל נסכא אבל כולהו ואי אבל נסכא בריש אבל פלגא אבל קתא אבל כולה נהרדעי אמרי אפי' אבל קתא בריש אבל פלגא וגרס בריש דמילתייהו אבל קתא אבל פלגא: **מתני'** בדפריש כי קאמר שמואל בדלא פריש. ר"מ גרים איפכא וכן רבינו תם ומוקי דשמואל בדפרים דאין סברא להפסיד למלוה כל חובו לגמרי היכא דלא פרים ואם תאמר כי מוקי בסמוך פלוגתא דרבי אליעזר ודר' עקיבא בדשמואל אי בדפרים מאי טעמא דר' אליעזר ויש לומר דקסבר ר' אליעזר דאסמכתא בעלמא היא ואפי' כנגד המשכון לא מפסיד כדאסכמן באיזהו נשך (ב"מ דף סו: ושם) דקאמר דבאסמכתא בעלמא לא הוי אפי' אפוטיקי למיגבא מיניה וד' עקיבא לא חשיב אסמכתא אלא כגון [ה]אם אוכיר ולא אעביד שאין בדעתו להתחייב אלא להבטיח חבירו ולהסמיכו על דבריו שיאמינהו אבל הכא דעתו לכך ולכך אומר כדי לקיים ואפי' מאן דחשיב משחק בקוביא אסמכתא בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) התם שאני שלא הפסיד אבל הכא שהפסיד משכונו גמר בדעתו להפסיד כל החוב וכל שכן אי שמואל איירי בדלא פרים שאנו צריכים לטעם זה ועוד יש לומר דבלאו אסמכתא פליגי ופרים לאו היינו שפרים בהדיא שיפסיד כל החוב אלא כמו שפר"ח דפרים ואמר אע"ג דלא שוי אלפא זוזי קבלתיה דרבי אליעזר סבר דלעניין זה קיבלה שיעכבנו בידו עד שיפרע כל חובו ורבי עקיבא סבר דלהכי קבלו דאם המשכון אבדו מעותיו ואם תאמר בפרק האומנין (ב"מ דף פח:) אמאי לא מוקי מתני' דהמלוה על המשכון שומר שכר אפי' כר' אליעזר ולימא בדפרים מודה רבי אליעזר כדשמואל ויש לומר אי מודה בדפרים ופלוגתא בדלא פרים אמאי לא יפסיד כנגד המשכון לר' אליעזר דישבע ויטול מעותיו משמע אפי' מה שכנגד המשכון דמה שכנגד המשכון חשיב כמפרש והשתא נמי ניחא הא דקתמר דב"ע לית להו דשמואל דהוה ליה למימר דב"ע אית להו דשמואל דבשלמא לפי גירסת הספרים והקונטרס דשמואל איירי בדלא פרים לא מ"ל כ"ע אית להו דשמואל דכיון דאפי' לא פרים מפסיד כל החוב אם כן בדפרים נמי נהי שלא יפסיד כנגד כל החוב מכל מקום כנגד המשכון יפסיד ואמאי לר' אליעזר יטול מעותיו דמשמע אפילו כנגד המשכון אבל לפירוש רבינו חננאל דמוקי שמואל בדפרים הוה ליה למימר דב"ע אית להו דשמואל ולר' אליעזר ישבע ויטול כיון דלא פרים וטעמא דרבי עקיבא משום דר' יאחק כדמפרש השתא אבל לפי מה שפרש בקונטרס המשכון חשיב כמפורש ניחא דודאי ר' אליעזר לית ליה דשמואל מדיטול אפי' מה שכנגד המשכון דלא שייך למימר לזכרון דברים בעלמא תפיס ליה לענין מה שכנגד המשכון והא דקתמר לקמן למאי תפיס ליה לזכרון דברים בעלמא היינו אי כולי עלמא לית להו דשמואל ואי הוה אמר דאין הלכה כשמואל הוה ניחא עפי הא דלא קאמר דכולי עלמא אית להו דשמואל ומטעם זה פסק רבינו חננאל דאין הלכה כשמואל וכן בה"ג ואין נראה דמכאן אין ראיה דלא הוה מצי לומר כולי עלמא אית להו כדפרישית ואדרבה נראה דהלכתא דקיימא לן כרב נחמן בדיני ועוד דלרבה דקיימא לן כוותיה לגבי רב יוסף דבסמוך נרץ לאוקמה פלוגתייהו דר' אליעזר ור' עקיבא כדשמואל כמו שמפרש וקיימא לן כר' עקיבא דר' אליעזר שמותי הוא ועוד מדמה לקמן דאין שום אלא פלגא לשמואל ובפרק הזהב (שם דף מח:) מדמה לרבי יוחנן דאמר בערבון כנגד כולו הוא קונה ג"כ ר' יוחנן כשמואל ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ומדשמואל אין ראיה דאף על גב דלעניין דינא מיתשיל והלכתא כוותיה בדיני ההיא דערבון לענין איסור איתשיל ולפי פר"ח דאיירי שמואל בדפרים ההיא דערבון איירי נמי בדפרים:

מאי

גמ' [ו]אהייא אילימא אסיפא ותיפוק ליה דשבועה גבי מלוה [ז] אמר שמואל אריש וכן אמר רבי חייא בר רב אריש וכן א"ר יוחנן אריש מאי רישא סיפא דרישא סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרין היה שוה חייב דשבועה גבי לוה היא ושקלוה דבנן מלוה ושדיוה אמלוה והשתא [ח]דאמר רב אשי [ט]דקיימא לן זה נשבע שאינה ברשותו וזה נשבע כמה שוה הכי קאמר [י]מי נשבע תחלה מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון [יא]אמר שמואל [יב]האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ומשכן ליה קתא דמגלא אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי אבל תרתי קתאתי לא ורב נחמן אמר אפי' תרתי קתאתי אבד חדא אבד חמש מאה אבד אידך אבד כוליה אבל קתא ונסכא לא נהרדעי אמרי אפילו קתא ונסכא אבד נסכא אבד פלגא אבד קתא אבד כוליה תנן סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרין היה שוה חייב לימא ליה הא קבילתיה מתניתין בדפריש שמואל בדלא פריש [יג] לימא כתנאי [יד]המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ישבע ויטול את מעותיו דברי רבי אליעזר רבי עקיבא אומר יכול הוא שיאמר לו כלום הלויתני אלא על המשכון אבד המשכון אבדו מעותיך אבל המלוה אלף זוז בשטר והניח משכון בידו דברי הכל אבד המשכון אבדו מעותיו היכי דמי אי [טו] דשוי שיעור זוזי מאי

גמ' והשתא דאמר רב אשי זה נשבע וזה נשבע הכי קאמר מי נשבע תחלה כו'. [ד] והא דרב אשי בנכא מלינא הוא בפ' המפקיד [לה.] דאמר רב הונא התם [לד:] גבי שומר שכר שטען נגנבה וחייב עליו דאמר רב הונא שבועה שאינה ברשותו חייבין שמא בתשלומין משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו חייבין שמא עיניו נתן בה ורוצה לקנותה בדמים ואותביניה מהא דקתני ויוציא הלה את הפקדון ואי אמרת משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו היכי מצי מפיק ליה ושמי רב אשי עלה זה נשבע וזה נשבע זה נשבע שאינה ברשותו וזה שהשבועה עליו נשבע כמה היתה שוה. והכי קאמר מתני' מי נשבע תחלה מי שהפקדון אצלו נשבע תחלה שאינה ברשותו ועלעולם אסיפא דרישא קאי היכא דשבועה גבי לוה: **קתא.** בית יד: **אבד אלפא** זוזי. דסבר וקביל אבל כל זמן שהן קיימין על כרחו גובה חובו אם מלוה סתם הוא. סתם מלוה שלשים יום [מכות ג:]. ואם פירש לו זמן כשיגיע זמנו יפרע ולא מצי למימר סברת וקבילת דאי לשם משכון קבליה לשם פרעון לא קבליה וכיון דקבליה לשם משכון כל כמה דלא מהדר ליה משכוניה לא גבי ולא מצי פטר נפשיה בדמי שוויו: **אכל תרפי קתא.** לא אמרינן חדא קביל בחמש מאה וחדא בחמש מאה ואי אבד חדא מייניהו לא ליפסיד חמש מאה דהא לא פרים חדא בפלגא וחדא בפלגא אלא תרוייהו קבלינהו בחדא במשכונו ולא בפרעון וכיון דמהדר ליה מקצת משכונו במאי דחסר (נפשיה) מייניה פטר נפשיה בתשלומי שוויו: **ורב נחמן אמר אפי' תרפי קתאתי.** ואע"ג דלא פרים מסתמא חדא בפלגא וחדא בפלגא קבליהו ואי אבוד חדא אבוד פלגא: **אכל קתא ונסכא.** לא אמרינן נסכא קביל בפלגא דכיון דמידי דחזי לפרעון הוא לא קבליה עליה אלא בדמי שוויו: **אבד נסכא אבד פלגא** גרסינן: **חייב.** ולא אמרינן אבד כל מעותיו: **בדפרים.** איני מקבלו עלי אלא באחריות דמיו בשוויו: **ישבע ויטול מעותיו.** ישבע [ה] שאבדו ויטול את חובו: בדלא

[ו] גמ' גבי מלוה הוא לאמר שמואל: [ז] שם לימא כמתני': ר"ל עי' בב"מ דף מח ע"ב: [ח] שם לא בדשוי שיעור: [ד] רש"י ד"ה והשתא ומ' הא דרב אשי כל"ל ותות ו' נמחק: [ה] שם ד"ה ישבע וכו'. יעבע שאבד כל"ל ותות ו' נמחק:

הגהות הב"ח

[א] גמ' גבי מלוה הוא לאמר שמואל: [ב] שם לימא כמתני': ר"ל עי' בב"מ דף מח ע"ב: [ג] שם לא בדשוי שיעור: [ד] רש"י ד"ה והשתא ומ' הא דרב אשי כל"ל ותות ו' נמחק: [ה] שם ד"ה ישבע וכו'. יעבע שאבד כל"ל ותות ו' נמחק:

רבינו חננאל (המשך)

המלוה בדינר שהשבועה על המלוה היא [ב] אינו חייב לישבע שאינה ברשותו אלא כמה היה שוה: הא דאמר שמואל מאן דאוזפיה חבריה אלפא זוזי ואנח קתא דמגלא משכון עילויהו כו'. ורב נחמן אוסיף אהא דשמואל ונהרדעאי אוסיפו אהא דרב נחמן. וקיימא לן דכל הני כולהו לית הלכתא כותייהו מיהו אנן מפרישנן טעמייהו: ואקשינן עלייהו וכי מאן דיהיב משכון לחבירו ודמי המשכון פחות מן המלוה ואבד המשכון אבדו המעות כולם. והתנן סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וג' דינרין היה [שוה] חייב. אמאי חייב הלוה נימא ליה למלוה הא קבילתיה למשכון בסלע: ופרקינן מתניתין בדלא פריש ואמר אע"ג דלא שוה המשכון סלע אנא קבילתיה בסלע אלא בסתם לפיכך חייב כי אמר שמואל ורב נחמן ונהרדעאי בדפריש ואמר אע"ג דלא שוה הני דמי קבילתיה: נימא כתנאי המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ישבע ויטול מעותיו דברי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר יכול לומר לו כלום הלויתני אלא על המשכון כו'. ואמרינן היכי דמי אי דשוה האי משכון שיעור זוזי ואבד

[ו] גרסה דתסר כאן ע"ל והשתא דקיי"ל דה נשבע שאינה ברשותו ונמצאי שניהם נשבעין. הכי קתני מר'.

[ז] דברי רבינו ל"ע קלת ומלוה ליתבו.

[ח] ב"מ לד: ע"ש, [ט] וב"מ לה.), [י] שם פכ, [יא] שם פא., [יב] וב"מ קד.).

מאי לאו בדלא שוי. פירש בקונטרס דרבי אליעזר לית ליה דשמואל דמשכון שאין שוה כל החוב אין אדם מקבלו אלא לזכרון דברים בעלמא משמע אבל אם שוה כל החוב מודה רבי אליעזר דאנדו מעותיו וי"ס שכתוב בהם בפירוש היכי דמי אי בדשוי מאי טעמא דרבי אליעזר וקשה דבפרק האומנין (ב"מ דף פב. ושם) מסיק מתניתין דהתם דלא כרבי אליעזר ולוקמה כר"ע ובדשוי וי"ל דהתם לפי המסקנא דלא איירי רבי יצחק אלא בשעת הלואתו שאין לחלק בין שוי בין לא שוי אשם יתחייב בדשוי משום דרב יוסף א"כ בדלא שוי נמי יפסיד כנגד המשכון אבל הכא השתא ס"ד דרבי יצחק איירי אפילו בשעת הלואתו הלכך מודה רבי אליעזר בדשוי אבל לא שוי הוי זכרון דברים בעלמא ולא שייכא התם דר' יצחק. ומיהו תימא כיון דרבי יצחק גזירת הכתוב היא מה לי שוי מה לי לא שוי אטו משום דלא שוי לא קרי ביה השב תשיב את העבוט ולך תהיה צדקה ועוד דמסיק בסוף ותסברא

מאי טעמיה דרבי אליעזר אלא לאו בדלא שוי שיעור זוזי ובדשמואל קא מיפלגי לא בדלא שוי כ"ע לית להו דשמואל והכא בדשוי שיעור זוזי ובדרבי יצחק קא מיפלגי [6]**דאמר רבי יצחק** [7]**מנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר** [8]**ולך תהיה צדקה אם אינו קונה משכון צדקה מנין לו מכאן לבעל חוב שקונה משכון לימא דרבי יצחק תנאי היא ותיסברא אימור דאמר רבי יצחק שמשכנו שלא בשעת הלואה מי אמר אלא משכנו שלא בשעת הלואתו כולי עלמא לא פליגי דאית להו דרבי יצחק והכא במשכנו בשעת הלואתו ובשומר אבדה קמיפלגי דאיתמר** [9]**שומר אבדה רבה אמר כשומר חנם ורב**

בדלא שוי שיעור זוזי. עסקינן: **ובדשמואל קמיפלגי.** רבי אליעזר לית ליה דשמואל דמשכון שאינו שוה כל החוב אין אדם מקבלו אלא לזכרון דברים הלכך אומר חנם הוא עליו ושבע שלא פסע ושאינו ברשותו ויטול כל מעותיו ור' עקיבא כשמואל סבירא ליה שלאם משכון קבלו אבל הלוהו אלף זוז בשטר אפילו רבי אליעזר מודה שהמשכון שקיבל אחרי כן לאם משכון קבלו שהרי אינו צריך לו לזכרון דברים שהשטר לו לראיה: **ה"ג אי דלא שוי שיעור זוזי דכ"ע ליה להו דשמואל ובדרבי יצחק קמיפלגי.** רבי אליעזר לית ליה דרבי יצחק ואינו עליו אלא אומר חנם ואף על פי שהוא משכון גמור: **אימור דאמר רבי יצחק שמשכנו שלא בשעת הלואתו.** כגון על ידי ד"ד דבהכי משמעי קרא דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד והאיש וגו' ואמר מר[1] זה שליח ב"ד: כשומר

שאמר דא"ל יצחק כו' ומעיקרא פשיטא ליה דבשוי יודה ר"א משום דר' יצחק על כן נראה גירסת הספרים דגרסי מאי לאו בדלא שוי פי' מאי לאו בדלא שוי דרבי עקיבא אית ליה דהפסיד כדשמואל ורבי אליעזר לית ליה דשמואל ואפי' בדשוי יטול כל מעותיו ובסיפא כשהלוהו אלף זוז בשטר מודה ר' אליעזר דאנדו מעותיו דמשום דאורחא דמילתא כשהלוהו בשטר שאין נותן לו משכון נאותה שעה והוי שלא בשעת הלואתו וקני משכון מדרבי יצחק וכי מוקי פלוגתייהו בדרבי יצחק לא פליג ר' אליעזר אדרבי יצחק אלא בשעת הלואתו אבל אלא בשעת הלואתו מודה ר' אליעזר ולא הוי השתא אנדו מעותיו דנסיפא כאנדו מעותיו דרבי עקיבא דההיא דרבי עקיבא אנדו אפי' דמים היתירים על המשכון ונסיפא דוקא שכנגד המשכון הא הוי טעמא משום דקנה משכון כדרבי יצחק כדפרישית ומה שפירש בקונטרס בסיפא שם שטר אין צריך משכון לזכרון דברים אבל בריש אין שטר הוי משכון לזכרון דברים ולא לגוביינא אין נראה לפרש כך דלמאי דמוקי לה דפליגי בדשוי ליכא למימר לזכרון דברים תפיס ליה דהא לכ"ע אין משכנו אפי' משכנו בשעת הלואה כדפרישית בגיטין (דף ט. ד"ה שאני) ובכל שעה (פסחים דף לא: ד"ה בדר"י): **לא בדשוי** וקמיפלגי בדרבי יצחק. תימה לימא דבהא פליגי דמר סבר כיון דשוי לית תפיס ליה בשביל החוב ורבי אליעזר סבר אע"ג דשוי לא נקיט ליה לענין שיפסיד החוב אבל בדלא שוי כ"ע לית להו דשמואל ולפר"ח דמוקי שמואל בדפרים ניחא דכיון דאפי' בדפרים לית להו דשמואל סברא הוא דבשוי נמסתם לא תפיס ליה לענין שיפסיד החוב באבידת המשכון: **צדקה** מנין. דלא מיקריא לדקה אא"כ מחסרו ממון: **מכאן** לבע"ח שקונה משכון. נראה דאין מתחייב באונסין אלא הוי כמו שומר שכר כדמוכח ס"פ האומנין (ב"מ דף פב. ושם) דבעי לאוקמא הא דתנן הלוהו על המשכון ס"ש במשכנו שלא בשעת הלואתו וכדרבי יצחק וכן מוכח בה"ג דשומר שכר הוי: **שומר** אבידה רב יוסף אמר בו' ורבה אמר בו'. פסק ר"ח דהלכה כרב יוסף דאמר בפרק אין בין המודר (נדרים דף לג:) דכ"ע אית להו פרוטה דרב יוסף ואין נראה דאיה משם כלל דרבה נמי מודה דאי אמי עניא דלא בעי למיתב ליה דאתו מי לית ליה העוסק במצוה פטור מן המצוה אלא דס"ל דמשום הנאה פורתא נזאת דלא שכיחא לא חשיב שומר שכר וקנת משמע באלו מציאות (ב"מ דף לא. ושם) דהלכה כרב יוסף גבי ההיא דדרים התם השב תשיב אין לי אלא לביתו לגינתו ולחורבתו מנין ת"ל תשיבם מ"מ ודייק סתמא דהש"ס ס"ד אי דמינטרא פשיטא אי דלא מינטרא אמאי לעולם דמינטרא והא קמ"ל דלא בעינן דעת בעלים וכדרבי אלעזר והיינו כרב יוסף דכמוכח בריש הכונס (ב"ק דף מ. ושם) דפריך מינה רבה לרב יוסף ובעי למידק דמרבינן מורבתא שאינה משתמרת דאי משתמרת היינו ביתו אלמא שומר חנם הוי ומשני רב יוסף לעולם דמינטרא וכרבי אלעזר וי"ל דרבה קיבלה מרב יוסף משום דלדידיה נמי לא ניחא דהא מודה רבה לרב יוסף בבעלי חיים דנקטו להו מיגרי בריאתא דבעו נעירותא יתירתא דלאמר התם וקרא בבעלי חיים כתיב לא תראה את שור אחיך והיה צריך לדחוק דרבוייא דקרא אוכן תעשה לשמלתו קאי אי נמי בכפותין ועוד דהוה צריך לומר דאשמכתא בעלמא היא דהא טעמא דרבה דהוי ס"ח משום דמאי הנאה קממטי ליה א"נ איצטריך קרא לאשמועינן דלא ניחשביה ס"ש משום פרוטה דרב יוסף או משום דרחמנא שעבדיה בע"כ ועי"ל דרבה לא קיבלה אלא מתחלה לא עלה על דעתו להוכיח דינו מזה אלא לאסמכתא בעלמא נקט קרא לדבריו ובריתא דהכונס (שם) דדרים מקרא דהוי ס"ח אסמכתא היא ורבה נמי מודה דעיקר קרא לא אתא אלא כדרבי אלעזר כדמסיק הש"ס בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כט. ושם) וסוגיא דהתם אתיא נמי כוותיה וה"פ אי דמינטרא למר מגניבה ולמר מפשיעה פשיטא דלאשמועינן דש"ח הוי לא איצטריך קרא כדפרי' ומינטרא דאלו מציאות לרבה כלא מינטרא דהכונס (ב"ק דף מ. ושם) ולפירוש הקונטרס נראה היה דהלכה כרב יוסף דפרש לימא דרב יוסף תנאי היא ומילתיה דרבה ודאי תנאי היא דר"ע לית ליה דרבה וקי"ל כר"ע אבל אין לפרש כן אלא אדרבה אית לן למימר דרבה ודאי לאו תנאי כ"ע אית להו דרבה ובדשמואל קמיפלגי וי"ע מודה דש"ח הוי על המשכון מה שהוא יותר על החוב אבל כנגד החוב מפסיד מטעמא דשמואל אפי' לפר"ח אע"ג דלא פרש כמפורש דמי כדפרי' לעיל ומתני' דקלא הלוותני עליו ל"ל דאבד המשכון היינו בפשיעה דאי לאו הכי לא היה מחייב במה שהוא יתר על החוב ואדרבה יש להוכיח דהלכה כרבה כדמסיק הש"ס בהאומנין (ב"מ דף פב. ושם) אלא מתוורתא מתני' דלא כרבי אליעזר והשתא לוקמה כר"ע ולרב יוסף במלוה שא"ל למשכון אלא משום דקי"ל כרבה דמסיק אליבא דהלכתא ועוד דאיה מפרק א"מ (שם דף כט. ושם) גבי פלוגתא דרבי טרפון ור"ע דמה יהיו בדמים מוכח בגמ' לרב יוסף דמשום דסרו ליה רבנן לאשתמושי בהו הוי עלייהו שואל ובס"פ המפקיד (שם מג.) גבי מפקיד מעות אצל שולחני ס"ל לר"נ דקיימא לן דהלכתא כוותיה בדיני דאף ע"פ שמשתמש בהן לא מחייב באונסין והיינו דלא כרב יוסף ואין לחלק משום דגבי אבידה בלא"ה הוי ס"ש בלא היתר תשמיש לפיכך על ידי היתר תשמיש נעשה שואל דאמו אם יוסף שכר לש"ש יעשה שואל ועוד דקי"ל ד)כרבה לגבי רב יוסף בר משדה עגין ומחלה אע"פ שיש מפרשים דהיינו דוקא במילי דבגמ' אית ליה דבפרק מי שאחזו (גיטין דף עד: ושם) פריך והא קי"ל כרבה והשתא הא דאמרי' בפ"ק דפסחים (דף ה:) גבי חמץ דאילו מיגניב או מיתביד ברשותייכו קאי כדידכו דמי היינו מיגניב או מיתביד באונס דאי לא מחייב באונסין אפי' מיחייב באחריות גניבה ואבידה אין זקוק לבער דאי לאו הכי ישראל שהלוה לעכו"ם על חמצו יאסר בהנאה אלא דר' יצחק ורבנן נמי אמאי פליגי שהרי חייב באחריות גניבה ואבידה מדשמואל דקיימא לן כוותיה כיון דקיימא לן כרבה אלא ודאי כיון דלא מיחייב באונסים לא מיקרי חמצו מיהו מדרבי יצחק אע"ג דלא מיחייב באונסים כדפרי' לעיל אסור בהנאה כיון דקני ליה והוי שלו אבל שומר לא מיחייב לבער אם לא מקבל עליו אחריות אונסים מיהו אי הוה פסקינן כרב יוסף לא היינו צריכין לומר שצריך אחריות אונסים לענין חמץ דאיצטריך דרבי יצחק לאסור חמצו של עכו"ם הממושכן ביד ישראל דפרוטה דרב יוסף לא שייך בעכו"ם דליכא מצוה ועוד דאפי' שומר שכר גמור לעכו"ם לא מחייב דגבי שומרים כתיב רעהו ואיכא למעוטי עכו"ם כמו הקדש ובה"ג בהלכות פסח כתב דחייב לבער אם לא קיבל אחריות אונסים

ורב

מסורת הש"ס

א) פסחים לא: גיטין ט. קדושין מ: ב"מ פב., ב) נדרים לג: ב"ק ט: ב"מ כט. פב., ג) [ב"מ קיג.], ד) ב"ב קיד.

תורה אור השלם

1. הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֻךָ וּלְךָ תִהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כד יג

מוסף רש"י

שקונה משכון. לכל מילי להחמיר באונסין (ב"מ פב.) כל ימי הלואה המשכון קנוי לו ואם נאנס חייב באונסין, שאינו עליו לא כשומר חנם ולא כשומר שכר שפטורין באונסין, אלא כולו ברשותו ונשמירתו עומד (פסחים לא:). ולך תהיה צדקה. בהשבת העבוט כתיב, אי אמרת קונה משכון אינה צדקה בהא שכיבר שבכר בשלמתו, שהשאיל לו זה דבר הקנוי לו, ואם אינו קונה לצדקה בהשבה זו מנין, על שלו שבב (שם). שמשכנו שלא בשעת הלואה. דהא קרא בנמשכנו ע"י שליח ב"ד כתיב, דכתיב לעיל מניה בחוץ תעמוד ומוקמינן לה בשליח ב"ד, והאיש הלוה קני, דלגוביינא שקליה וליכא לדמוייה למשכנו בשעת הלואתו, והכי פלוגתא דר' אליעזר המלוה על המשכון קנוי (ב"מ פב.). ובשומר אבדה קמיפלגי. דטעמא דר' עקיבא משום דשומר שכר מלוה והעוסק במצוה פטור מן המצוה, דאי נעי לא יהיב ריפתא לעניא (שם). שומר אבדה. שמצא אבדה והכניסה אל תוך ביתו, כדמתיב (דברים כב) ואספתו אל תוך ביתך (שם. וכעי"ז ב"ק נו:). כשומר חנם. ואינו חייב אלא בפשיעה (ב"מ כט.).

עין משפט נר מצוה

פג א מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ל עיין בהסגות ובמ"מ סמג עשין לד טיש"ע חו"מ סי' עב סעיף ב:

רבינו חננאל

בהא קתני ר' אליעזר ישבע ויטול מעיתיו. ואי בדלא שוו שיעור זוזי בהא לימא רבי עקיבא יכול לומר לו כלום הלויתיך אלא על המשכון אבד המשכון אבדו מעותיך אלא לאו בדלא שוה שיעור זוזיה. ובדשמואל פליגי בדפריש רבי עקיבא אית ליה הא דשמואל ואמר כיון דפריש וקבליה הא קבליה. ור' אליעזר לית ליה הא דשמואל ואפילו בדפריש. ודחינן כולי עלמא לית להו דשמואל ואע"ג דפריש וקבליה ולא כלום הוא. והכא בדשוי שיעור זוזי. ובדרבי יצחק פליגי דאמר מנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר ולך תהיה צדקה. אם אינו קונה צדקה מנין. אלא מכן לבעל חוב שקונה משכון. ובשמחזירו לבעליו ממנו נותן לו לפיכך כתוב ולך תהיה צדקה. ר' עקיבא אית ליה הא דר' יצחק. ור' אליעזר לית ליה: ודחינן וכי הא דר' יצחק תנאי היא ואמרינן ותסברא והא ר' יצחק לא אמר אלא בשמשכנו שלא בשעת הלואתו כדכתיבי קראי כי תשה ברעך וגו' משכנו בשעת הלואתו מי אמר ר' יצחק שקונה משכון. אלא ג) (קשיא להו לרבנן הא דתנן (שביעית פ"י מ"ב): המלוה את חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמטין מאי טעמא דהא משכנו בשעת הלואה היא. וקאמרינן (גיטין לז.) הא מני ר' יצחק היא דאמר בעל חוב קנה משכון ב). לימא דר' יצחק תנאי היא ופרקינן לא) בשמשכנו שלא בשעת הלואתו כולי עלמא לא פליגי דקונה משכון. והכא במשכנו בשעת הלואתו ובשומר אבדה פליגי. רבה אמר כשומר חנם.

ג) כלומר זה נמצא ג"כ נמי הי"י מינם זל"ל כאן ע' ע' שם היעב וקנת משמע שם שהי' בחוב כן לפניו בגמ' ילולי דהוא הוספה מרבנן שבולמי ול"ע.

ב) כלומר פיוס קושיא זו יתמנם במי' הר"י מיגאש זל"ל הובא בשלימות ע"ש.

ורב יוסף אמר בשומר שכר. וא"ת דאמרינן בר"ה (דף כח.) המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעת מצוה והמודר הנאה מן המעין מותר לטבול בו בטבילה של מצוה ואמאי הא מיתהני לרב יוסף דאשיב ליה בהכי כשומר שכר ויש לומר דשאני שומר אבידה ומשכון דכמה פעמים שיתעסק בה לשוטחה לגרכה ולהגניעה יפטר מליתן לו אבל הכא יכול לבוין לתקוע ולטבול במקום אבל אם יבא אם עני באותה שעה:

במלוה צריך למשכון. פירש בקונטרס להשתמש ומנכה מן החוב דמי שכירות המשכון כי הא (ג) דאמר בפ' האומנין (ב"מ דף פ:) שוכר אדם משכונו של עני מפני שאינו אבל כמשיב אבידה לבעלים ור"ת פירש צריך למשכון שאינו רוצה להלוות לו בלא משכון וקשה דאמר

מקום הכי לאו מצוה קא עביד:

אלא לאו כנגד חובו ובדשמואל קמיפלגי. ואע"ג דלמאן דלית ליה דשמואל גבי אבד המשכון אינו מפסיד אפי' כנגד המשכון הכא מכל מקום נגד המשכון אינו משמט דגבי אבידה ודאי כיון דלית ליה דשמואל לא נקיט למשכון לענין שיפסיד:

הדרן עלך שבועת הדיינין

כל הנשבעין. ואלו נשבעין ונוטלין בו'. תימה דלא אשיב ההיא דתנן בעיל (דף מג.) מי נשבע מי שהפקדון אצלו למאי דמוקי לה אסיפא דרישא וכל הני דתנן לקמן בפירקין (דף מה.) הפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרועה כו' וליכא לשנויי דתנא ושייר כיון דתני ואלו כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף טז: ושם) ויש לומר דלא אשיב אלא הנהו שאין כנגדן ראויין ליגבות): **התקבלת** מהן דינר זהב. משמע שהוא כ"ה דינר כסף וה"נ מוכח בהדיא בריש הזהב (ב"מ דף מד:) וקשה לר"ת דאין נשתנה כל כך דעכשיו אין זקוק של זהב יותר מי' זקוקים של כסף ואומר ר"ת דדינר זהב עב משל כסף והיה שוקל כפליים וכן משמע בגלו עריפות (חולין דף נה:) שהיה משונה בעניו מדנקט אם נשתייר כעובי דינר זהב גבי ניקב הטחול לפיכך שוה כ"ה שהזהב שוה י"ב של כסף כדמוכח בגמרא שמואל דפריך קראי אהדדי דנספר שמואל (ב כד) כתב גבי גורן ארונה כסף חמשים שקלים ובדברי הימים (א כא) כתיב שקלי זהב שש מאות ובפ' בתרא דזבחים (דף קטו: ושם) משני עלה שגבה מכל שבט ג' אבל במדרש משני שנתן לו שש מאות שקלי כסף שהם ג' של זהב וקרא דשמואל ה"פ כסף כל כך שהם ג' של זהב ודברי הימים שש מאות מכסף שהן ג' שקלים זהב דהיינו י"ב חלקים ודינר היתר אור"ת שהיו נותנין אותו להכרע כדמוכח בפרק יש בכור (בכורות דף ג. ושם) גבי פדיון הבן דקאמר יהיב ליה דינר דמזבן בכ"ה זוזי דל זוזא ושתותא והנך לפדיון הבן והשתא אמאי לא קאמר דל חומשא דזוזא ושתותא הויגו חומשא אלא משום דהוה זוזא אלא היה אלא להכרע מזכיר אותו בפני עצמו וכן מוכיח בפ"ק דשקלים (דף ג.) דהכרע אחד מכ"ה דמפרש במתני' כמה הוא קולבון מכמיס אומרים חצי מעה ומחצית השקל הוא י"ב מעות דשקל דקרא הוא אלא שאמרו חכמים ליתן אלא ופודיון לכל שנה לפודה בית זרע ומור שעורים שהוא פודיון יותר על ג' שקלים הכתוב נקרא למ"ד שנים אותו פודיון לא בא להכרע אלא נקט אלא ופודיון משום דאי אפשר לנמנם ולומר אלא ופודיון חסר משהו אלא היה עולה אותו חסרון יותר פחות משלש פרוטות[ח]: גדולות

ורב יוסף אמר כשומר שכר דמי לימא דרב יוסף תנאי היא לא בשומר אבידה דכולי עלמא אית להו דרב יוסף והכא במלוה צריך למשכון קא מיפלגי מר סבר מצוה קא עביד ומר סבר לאו מצוה קא עביד לימא כתנאי [ט] המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה שמיטה [י] אף על פי שאינו שוה אלא פלגא אינו משמט דברי רבן שמעון בן גמליאל רבי יהודה הנשיא אומר אם היה משכונו כנגד חובו אינו משמט ואם לאו משמט מאי אינו משמט דקאמר תנא קמא אילימא כנגדו מכלל דרבי יהודה הנשיא סבר כנגדו נמי משמט אלא אמאי תפיס משכון אלא לאו כנגד כולו ובדשמואל קא מיפלגי לא לעולם כנגדו ובהא קמיפלגי [יא] תנא קמא סבר כנגדו ורבי יהודה הנשיא סבר כנגדו נמי משמט ודקא אמרת למאי תפיס ליה משכון לזכרון דברים בעלמא:

הדרן עלך שבועת הדיינין

כל [יב] הנשבעין שבתורה [יג] נשבעין ולא משלמין ואלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל והנחבל ושכנגדו חשוד על השבועה וחנוני על פנקסו [יד] השכיר [טו] כיצד אמר לו תן לי שכרי שיש לי בידך הוא אומר נתתי והלה אומר לא נטלתי [טז] הוא נשבע ונוטל רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה כיצד אמר לו תן לי שכרי חמשים דינר שיש לי בידך והוא אומר התקבלת דינר זהב [יז] נגזל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות הוא אומר כליי נטלת והוא אומר לא נטלתי הוא נשבע ונוטל רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה כיצד אמר לו שני כלים נטלת והוא אומר לא נטלתי אלא אחד [יח] נחבל כיצד היו מעידים אותו שנכנס תחת ידו שלם ויצא חבול ואמר לו חבלת בי והוא אומר לא חבלתי הרי זה נשבע ונוטל רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה כיצד אמר לו חבלת בי שתים והלה אומר לא חבלתי בך אלא אחת [יט] שכנגדו [כ] חשוד על השבועה כיצד אחת

מפרש היכי דמי: **הרי זה נשבע ונוטל.** וגגמרא [מה.] מפרש מאי טעם שכיר דתיקנו ליה רבנן: **עד שתהא מקצת הודאה.** לרבי יהודה לא מיקנו שבועה ליטול אלא במקום שיש שבועה על הנתבע והפסוקה מכמיס על התובע באלו השבועות כאן: **הרי זה נשבע ונוטל.** שהדברים מוכיחים שהרי עדים מעידים (כא) שמשכנו אלא ברשות:

אחת

כשומר שכר דמי. שכר מצוה ומצוה על המשכון נמי מצוה עבד: **לימא דרב יוסף תנאי היא.** דמילתא דרבה ודאי תנאי היא דרבי עקיבא לית ליה דרבה אלא דרב יוסף מי לימא תנאי היא מי מצי לאוקמה לרבי אליעזר כוותיה: **צריך למשכון.** להשתמש בו ומנכה לו מן החוב דמי שכירות המשכון. רבי אליעזר סבר כיון דצריך למשכון אין כאן מצוה ולהנאתו נתכוין והוי כשומר חנם ורבי עקיבא סבר כיון דפומחת עליו והולך מצוה היא ולא הוי עליו אלא כשומר שכר: **לימא כי הני תנאי.** הא דשמואל: **המלוה על המשכון.** אין שמיטה משמטתו דאין כאן משום לא יגוש (כב) שהרי אינו נוגשו: **אינו משמט.** לקמן מפרש אי בההוא פלגא קאמר אי בכוליה חוב קאמר: **אי נימא כנגדו.** הוא דאינו משמט דלההוא פלגא מיהא הוי משכון: **מכלל דרבי יהודה.** דפליג עליה דאמר אם אין משכון כנגד חובו משמט אכנגדו נמי משמט דאפי' הוא פלגא דכנגדו לא חשיב משכון ומשמטא ליה שביעית: **אלא משכון.** דתפס למאי תפסיה אי לאו למשכון מיהת ההוא פלגא: **אלא לאו כנגד כולו.** קאמר תנא קמא אינו משמט דאע"פ שאינו שוה אלא פלגא הוי משכון כנגד כולו ואינו משמט כלום מן החוב והיינו כשמואל ואתא רבי יהודה הנשיא למימר דאם אין משכון כנגד הלוואתו אינו משמט כולו אלא כנגדו: **לא לעולם כנגדו.** קאמר רבי שמעון דאינו משמט דלההוא פלגא מיהא הוי משכון ליה דשמואל ואההוא פלגא גופיה פליג ר' יהודה הנשיא למימר דלא הוי משכון: **כנגדו נמי משמט.** דלא הוי משכון אלא לזכרון דברים תפסיה:

הדרן עלך שבועת הדיינין

כל הנשבעין. כל המחויבין שבועה מן התורה נשבעין ולא משלמין כלומר לא חייבה תורה שבועה ליטבע וליטול אלא הנתבע ישבע לתובע ולא ישלם. ובגמרא [מה.] אליבא דר' יוסי: **ואלו נשבעין ונוטלין.** שתיקנו להם חכמים ליטבע וליטול: **השכיר והנגזל בו'.** כולהו מפרש להו במתני': **ושכנגדו חשוד על השבועה.** התובע שהנתבע שכנגדו חשוד על השבועה ונתחייב הנתבע שבועה מן התורה ע"י הודאה במקצת נשבע התובע ונוטל: **וחנוני על פנקסו.** על מה שכתוב בפנקסו שהוא כותב עליה הקפות שהוא מקיף. ולקמן) [כב] בפרק שבועת הדיינין (דף לא:) אמר אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אמר רב אין הדיין רשאי לחייב שבועה לבעל דין אלא אם כן יודע בו שיש לו מה לשלם לחבירו ואם אינו יודע בו שיש לו מה לשלם לחבירו אינו

אחת שבועה העדות כו'. כין שנתחייב על שבועת העדות כין שנתחייב על שבועת הפקדון שכפר ונשבע על שקר: **ואפי'.** נתחייב על שבועת שוא שהוא רע לשמים עליה ולא לבריות אעפ"כ הוא נפסל על ידה לשבועה: **מזרה שבועה למקומה.** בגמ' [מז.] מפרש לה: **כילד אלו ואלו כאין.** לב"ד לישבע שבועת שוא מציניהם דלית בהו דאינו משקר: **ונתפסו כאנפילי.** תיק העשוי למעות: **ישבע בעל פניה.** (ב) שבועת היסת: **כל שהפירות בידו ידו על העליונה.** אריש"א פליג (ד)דקתני ישבע בעל הבית שנתן לו את הדינר ואתא רבי יהודה למימר אין לריך שבועה שאין דרך חנוני המוכר אלא בהקפה ליתן את הפירות עד שיקבל את הדינר: **מעות.** פרוטות של נחושת: **כשם שאמרו.** משנה היא במסכת כתובות (דף פז.) (ג) במוציאה שטר כתובתה ומודה שקבלו מקצתה ומגלא שאין לסמוך על שטר כתובתה ואם טוענת בעל דנתקבלה כולה לא תפרע אלא בשבועה: **עד אחד מעידה כו' ומנכסים משועבדים ונפרעת אלא בפניו.** כולהו אכשם קיימי כשם שאין אחד מאלו נפרע אלא בשבועה כך היתומין לא יפרעו כו' וגגמרא [לקמן מח.] מוקי ביתומים מן היתומים: **ונפרעת אלא בפניו.** שאלא גבו ממדינת היס: **אלא פקדנו אבא.** בשעת מיתה: **שטר זה פרוע.** אלא אמר לנו קודם לכן: **אלא מלאנו בין שטרותיו.** שוכר על שטר זה: **הרי זה נשבע.** אלא מלא שוכר: **גמ' ולקח בעליו.** ריש"א דקרא שבועת ה' תהיה בין שניהם ולקח בעליו את השבועה ולא ישלם הנתבע שום כלום: **הני הלכתא נינהו.** בתמיה וכי הלכה למשה מסיני הם: **ומשום כדי חייו כו'.** בתמיה: **כי היכי דליתגרו ליה פועלים.** אם ישבע הוא ויפסידו פועלים לא ימלא עוד פועלים למלאכתו שיגורו ממנו שהוא כופר בשכר פועליו: **כי היכי דליגרייה בעל הבית.** אלא יתפדוהו בתובע שכרו אחר שקבלו: **בעה"כ על כרחיה אגר.** פועלים כשהוא לריך להם: **שכיר גמי על כרחיה מיתגר.** שהוא לריך למזונות: **טרוד בפועליו הוא.** שנותן שכר לכמה פועלים וכשבור שנתן לזה: **וליתיב ליה בעדים.** יתקנו תכמים שלא יתן אדם שכר לפועל אלא בעדים ולא יבא לידי שבועה: **וליתיב ליה מעיקרא.** ליתקון רבנן שיתן אדם לפועליו שכרן שחרית עד שלא יתחילו במלאכה ואם תבע לערב לא יעול כלום ולא תהא שם שבועה: **שייהס רוליס בהקפה.** בעה"כ בעמיס שאין מגויות לו מעות שחרית ופועל שלא יוליא המעות עד הלילה לפרנסתו:

מי

[ד]אחת שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון [ב]ואפילו שבועת שוא היה אחד מהן משחק בקוביא ומלוה ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית שכנגדו נשבע ונוטל [א]היו שניהן חשודין חזרה השבועה למקומה דברי רבי יוסי רבי מאיר אומר יחלוקו והחנוני על פנקסו כיצד [ג]לא שיאמר לו כתוב על פנקסי שאתה חייב לי מאתים זוז אלא [ד]אומר לו תן לבני סאתים חטין תן לפועלי [ה] סלע מעות הוא אומר נתתי והן אומרים לא נטלנו הוא נשבע ונוטל והן נשבעין ונוטלין [ו]אמר בן גנם כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא אלא הוא נוטל [ז]שלא בשבועה והן נוטלין שלא בשבועה אמר לחנוני תן לי בדינר פירות ונתן לו אמר לו תן לי אותו דינר אמר לו נתתיו לך ונתתו באונפלי [ח]ישבע בעל הבית [ט]שנתן לו את הדינר אמר לו תן לי את הפירות אמר לו נתתים לך והולכתים לתוך ביתך [י]ישבע חנוני [יא]רבי יהודה אומר כל שהפירות בידו ידו על העליונה אמר לשולחני תן לי בדינר מעות ונתן לו אמר לו תן לי את הדינר אמר לו נתתי לך ונתתו באונפלי [יב]ישבע בעל הבית נתן לו את הדינר אמר לו נתתים לך והשלכת לתוך כיסך [יג]ישבע שולחני רבי יהודה אומר אין דרך שולחני ליתן איסר עד שיטול דינר כשם שאמרו [יד]הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה [טו]ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה [טז]מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה [יח]והנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה [יט]וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה [כ]שבועה שלא פקדנו אבא ולא אמר לנו אבא שלא מצינו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע ר' יוחנן בן ברוקה אומר אפי' נולד הבן לאחר מיתת האב הרי זה נשבע ונוטל [כא]א"ר שמעון בן גמליאל [כב]אם יש עדים שאמר האב בשעת מיתתו שטר זה אינו פרוע הוא נוטל שלא בשבועה [כג]ואלו [כד]נשבעין שלא בטענה השותפין והאריסין והאפוטרופין והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית ובן הבית אמר לו מה אתה טוענני רצוני שתשבע לי חייב [כה]חלקו השותפין והאריסין אין יכול להשביעו [כו]נתגלגל לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל [כז]והשביעית משמטת את השבועה: **גמ'** כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין [כח]מנלן דאמר קרא [כט]ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם לו שבועה: ואלו נשבעין ונוטלין כו': מאי שנא שכיר דתקינו ליה רבנן דמשתבע ושקיל [ל]אמר רב יהודה אמר שמואל הלכות גדולות שנו כאן הלכות הני הלכתא נינהו אלא אימא תקנות גדולות שנו כאן גדולות מכלל דאיכא קטנות אלא אמר רב נחמן אמר שמואל תקנות קבועות שנו כאן עקרוה רבנן לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר משום כדי חייו דשכיר קנסינן ליה לבעל הבית בעל הבית גופיה ניחא ליה דמשתבע שכיר ושקיל כי היכי דאיתגרון ליה פועלין אדרבה שכיר ניחא ליה דלשתבע בעל הבית ונפקע כי היכי דליגריה בעל הבית בעה"ב על כורחיה אגר שכיר נמי על כורחיה מיתגר אלא בעה"ב טרוד בפועליו הוא וליתב ליה בלא שבועה כדי להפיס דעתו של בעה"ב וליתב ליה בעדים טריחא ליה מילתא וליתב ליה מעיקרא שניהן רוצין בהקפה

אי

גדולות מכלל דאיכא קטנות. תימה דלא דייק הכי בפרק השולח (גיטין דף לו.) דאמר רשב"ג תקנה גדולה התקינו שיהיו העדים מפרסין שמותיהן בגיטין כו' ובהגחזל קמא (ב"ק דף קג:) מ"ר אליעזר בר לדוק תקנה גדולה התקינו שאם היתה הילילה יתירה על הקרן כו' וי"ל דהתם קרי ליה גדולות לפי שהיה בה לורך גדול והכא דייק מדאמר שנו כאן: **עקרוה רבנן שבועה מבעל הבית.** אף על גב דכופר הכל פטור דלא נתקנה שבועת היסת עד בימי רב נחמן מ"מ על בעל הבית שייכא טפי ועוד דאפילו במודה במקצת שדיוה אשכיר:

בעל הבית טרוד בפועליו. ולא פליג בין פועל אחד ליש לו פועלים הרבה ובירושלמי קאמר עסקיו מרובין: **וניתב ליה כלא שבועה.** וא"ת ולא יהא ברי של בעל הבית אלא כאיני יודע והמיתא למ"ד בהשואל (ב"מ דף לז:) ברי עדיף אלא למ"ד לאו ברי עדיף אמאי וי"ל דהוי כמנה לי בידך והלה אומר איני יודע אם אחזרתיו לך דחייב לכ"ע כדמוכח בהגחל בתרא (ב"ק דף קיח.) וא"ת אכתי אמאי ניתיב ליה בלא שבועה וכי אי אפשר להיות בשום פעם שיהיה ברי שלו טוב דפעמים יהיה כדבריו דהא רבי יהודה לא מיחייב אלא בהודאה במקצת וי"ל דנהי דרבי יהודה לא חשיב לגמרי כאיני יודע רבנן מיהא חשבי ליה כודאי שכח: **כדי להפיס דעתו של בעל הבית.**

הכא ודאי שהוא עומד ולוח שפרע שייך תקנה כדי להפיס דעתו אבל בהסיא דהגחל בתרא (שם) דקאמר איני יודע אם אחזרתיו לך אין לריך לתקן:

(ג) דכורס אלו שייכים לקמן ע"ב) **אפילו** קצין גמ'. וא"ת והא ה"ל כאיני יודע אם גזלתיך דפטרי רב נחמן ורבי יוחנן בהגחל בתרא (שם) ובהשואל (ב"מ דף לז:) וי"ל דהתם לא מודה מידי אבל הכא שמודה במקצת ה"ל כמנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא ג' וז' לא ידענא דאמרינן התם מתוך שאינו יכול לישבע משלם: **קציצה** ודאי מידבר דברי אינשי. לא קאמר המע"ה ואי לא מייתי ראיה מפסיד אלא ישבע בעה"ב ויפסיד אומן כדאמר לקמן וא"ת ולישני ליה כגון ששכרו אלא בעדים ונאמן מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם כדאמרי' בסמוך וי"ל דשאני הכא דמודה במקצת לא היה יכול להעיז ולכפור הכל אי נמי דלקמן מוקי לה בשכרו בעדים דומיא דרישא:

מי

כשבועה (לקמן מז.). **כיצד אלו ואלו כו'.** אלו ואלו בא"ש לב"ד על מנת לישבע אחד מהם לשוא, אלא שניהם טוענין בלא שבועה (ב"מ ב:). **הפוגמת כתובתה.** כדמפרש ואזיל דמתניתין גופה (כתובות פו. יסוד: **הפוגמת כתובתה אלף זוז** ואמר לה התקבלתי כתובתי והיא אומרת לא הפרע אלא בשבועה). **מנכסים משועבדים כו' לא תפרע אלא בשבועה.** מעוס דאי הוה נגבי מן הלוה גופיה והוה טוענין לוה אחשבע לי דלא פרעתיך, אמרינן בבבא מלא (מא.) דמשבעינן ליה ואי לא נעיין לא טענינן ליה הואיל ועקיט שטרא, אבל בשביל לקחות אין טענינן לומא אי הוה גבית מן הלוה הוה טענין לך דישתבע לי דלא פרעתיך וכבית אישתביעי, דשתא אין בעינינן, דשתא פיך נאלם הוא, ומוכחי יתומים ונפרעת שלא בפניו דאם הלי טענמא (כתובות פו.). **וכן היתומים.** מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה, ותהו שבועתן שבועה שלא פקדנו אבא. בגלוחא מיתה, ושלא אמר לנו קודם לכן ושלא מצינו שוכר בין שטרותיו של אבא על שטר זה שהוא פרוע (ב"מ כ.). **ואלו נשבעין שלא בטענה.** משמע שאין אדם חוטעני לגוס, בגמ' פריך אמו בשופטני עפקינן (לקמן מח.). **השותפין והאריסין.** בגמ' מפרש מאי בגא הני (שם). **והאפוטרופין.** שמתעסקו בממון אדם להכנים ולהוציא ולישא ולתן, אבל בנכסי יתומין פליגתא דתנאי היא במסכת גיטין בהזיקין (שם). **והאשה הנושאת כו'.** שהוסיבה בעלה חנותא לו שמיגה אפוטרופוס לעסוק בנכסיו (שם). **ובן הבית.** אחד מן האחין שנתעסק בנכסים משמת אביהם (שם). **חלקו השותפין כו'.** ולא הבנינו בטענת אלוקה (שם). **נתגלגל לו שבועה.** עליהן אמרי כן מגלגלין גם אם זו עליו (שם). **והשביעית משמטת** אם השבועה. לאו אלא דבר שבועה דשותפות ולא דאין שביעית משמטת אותפות ולא שבועה, אלא אלוה ושבועתה (שם). **הלכות גדולות שנו כאן.** כאיתם אמרו הכמים בשבועין ונוטלין דבכיר ינגלו ונתבל ותמוני על פנקסו (ב"מ קיב:). **הני הלכתא נינהו.** בתמיה, וכי הלכות למשה מסיני הם והלא אינם אלא תקנות קבועות. כלומר לנשותן קבע לעקור עליהם דבר מן התורה, דמלאוייהא מי שיש עליו לשלם הוא נשבע, לכתיב ולקח בעליו ולא ישלם, והכא אקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר (שם). **ונפקע.** יפסיל שכרו, כי היכי דליגריה. אלא יתנגנו מלשוכרו שידאגו לומר חשוד הוא לתבוע שכרו משקבלו (שם). **על כורחיה אגר.** בהוא לריך לפועליו על כרחו שוכרם (שם). **וסבר שנתן לו ולא נתן** (שם) וכסבור שנתן לזה כשנתן לחבריו (שם קג.). **וליתיב ליה בעדים.** ויתן לו בלא שבועה, לתקנו לתן לכל שוכרי פועלין שיתנו שכרם בעדים ואם יאמרו פרעתיו אלא בעדים יתן בלא שבועה (שם). **טריחא ליה מילתא.** לחזר אחר עדים כל היום (שם). **וליתב ליה מעיקרא.** לתקון לבעל הבית דיהיה בגלגיה בגפרה מקמי עגידתייהו לאי אחי שכיר לא מהימן (שם). **שניהם רוצים בהקפה.** בעל הבית פעמים שאין לו יפועל שאא יפלו ממנו (שם).

ו א מיי' פ"ב מהלכות טוען הלכה ד סמג עשין לה טוש"ע חו"מ סימן נב סעיף ז:

ז ב מיי' פט"ו מהלכות מלוה הלכה ה סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סימן לח סעיף א:

ח ג ד ה ו מיי' פ"ב מהל' מכירה הלכה מ ט סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סימן לח סעיף ט:

ט ז מיי' פט"ז מהלכות מלוה הלכה יד ופי"ל מהל' מלוה הלכה א' סמג עשין מא וסימן לה טוש"ע אה"ע סי' לו סעיף ז וטוש"ע חו"מ סימן פד סעיף א:

י ח מיי' פי"ל מהל' מלוה הלכה א ופט"ז מהלכות אישות הלכה טו סמג סט טור שו"ע אה"ע סט סעיף מ וטוש"ע חו"מ סט סעיף ס:

יא ט מיי' בהל' מלוה סט ובהלכות אישות סט הלכה כ סמג סט טור שו"ע אה"ע סט סעיף ט וטור שו"ע חו"מ סימן קיד סעיף ד:

יב י מיי' בהל' מלוה סט ובהל' אישות סט הלכה יט סמג סט טור שו"ע אה"ע סט סעיף א וטור שו"ע חו"מ סימן קח סעיף ח:

יג כ מיי' בהל' מלוה סט ובהל' אישות סט הלכה טז סמג סט טור שו"ע אה"ע סט סעיף י וטוש"ע חו"מ סימן קו סעיף א:

יד ל מ מיי' פי"ז מהל' מלוה הלכה א ב סמג עשין לד לה טור שו"ע חו"מ סימן קח סעיף ה:

טו נ מיי' פ"ע מהלכות שופטים הלכה א סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סימן לב סעיף א ובכרך אלפס עוד בכתובות פ"ט דף קיא:):

טז ס ע מיי' סט הלכה ז סמג סט טור שו"ע סט סעיף ו:

יז פ מיי' פ"ע מהלכות שמיטין הלכה [ו] ז סמג עשין קמט טוש"ע חו"מ סימן סו סעיף ו:

מוסף רש"י

ויטיול (ב"ק צו:). **ואלו נשבעין ונוטלין.** שמיקנו חכמים ליטול ולישבע (כתובות פו:). **רשכנגדו חשוד על השבועה.** מי שהיה לו חבירו חייב שבועה והוא חשוד על השבועה, שנתלא שקרן בשבועתו, שכנגדו נשבע ונוטל (ב"ק קה:). **וחנוני על פנקסו.** שיתבע בו הקפותיו, כך דייני פליני לתת לפועליו ונתתי להם והם אומרים לא נטלנו, שניהם נשבעין ונוטלין היינו (כתובות פו:). **והוא אומר לא נטלתי.** והעדים ולו שלא והכלים תחת כנפי עליתו ולא ידעי מה (שם). **לא שיאמר לו כתוב על פנקסי כו'.** אלא בזמן שיש רגלים לדבר, שבעל הבית מודה שאמר לו תן כי (לקמן מז:). **תן לבני סאתים חטין.** ועלי לשלם (ב"מ ב:). **תן לפועלי בסלע מעות.** שאני חייב בשכרם ועלי ליתן פלג (שם). **הוא אומר נתתי כו'.** ושניהם מודעים את בעל הבית (שם). **הוא נשבע ונוטל כו'.** שניהם נשבעים ונוטלים מבעל הבית (שם) דאמר ליה (חנוני) פועלים לא מהימנו לי בשבועה את האמתנתינו, דלא אמרת לי בפקדי הב לחי יכן פועלים אמרי ליה לא מהימן לן עלן

אי ולקח בעליו ולא ישלם. כיצד אלו ואלו כו'. אלו ואלו בא"ש לב"ד על מנת לישבע אחד מהם לשוא, אלא שניהם טוענין בלא שבועה (ב"מ ב:). **הפוגמת כתובתה.** כדמפרש ואזיל דמתניתין גופה (כתובות פו. יסוד: **הפוגמת כתובתה אלף זוז** ואמר לה התקבלתי כתובתי והיא אומרת לא הפרע אלא בשבועה). **מנכסים משועבדים כו' לא תפרע אלא בשבועה.** מעוס דאי הוה נגבי מן הלוה גופיה והוה טוענין לוה אחשבע לי דלא פרעתיך, אמרינן בבבא מלא (מא.) דמשבעינן ליה ואי לא נעיין לא טענינן ליה הואיל ועקיט שטרא, אבל בשביל לקחות אין טענינן לומא אי הוה גבית מן הלוה הוה טענין לך דישתבע לי דלא פרעתיך וכבית אישתביעי, דשתא אין בעינינן, דשתא פיך נאלם הוא, ומוכחי יתומים ונפרעת שלא בפניו דאם הלי טענמא (כתובות פו.). **וכן היתומים.** מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה, ותהו שבועתן שבועה שלא פקדנו אבא. בגלוחא מיתה, ושלא אמר לנו קודם לכן ושלא מצינו שוכר בין שטרותיו של אבא על שטר זה שהוא פרוע (ב"מ כ.). **ואלו נשבעין שלא בטענה.** משמע שאין אדם חוטעני לגוס, בגמ' פריך אמו בשופטני עפקינן (לקמן מח.). **השותפין והאריסין.** בגמ' מפרש מאי בגא הני (שם). **והאפוטרופין.** שמתעסקו בממון אדם להכנים ולהוציא ולישא ולתן, אבל בנכסי יתומין פליגתא דתנאי היא במסכת גיטין בהזיקין (שם). **והאשה הנושאת כו'.** שהוסיבה בעלה חנותא לו שמיגה אפוטרופוס לעסוק בנכסיו (שם). **ובן הבית.** אחד מן האחין שנתעסק בנכסים משמת אביהם (שם). **חלקו השותפין כו'.** ולא הבנינו בטענת אלוקה (שם). **נתגלגל לו שבועה.** עליהן אמרי כן מגלגלין גם אם זו עליו (שם). **והשביעית משמטת** אם השבועה. לאו אלא דבר שבועה דשותפות ולא דאין שביעית משמטת אותפות ולא שבועה, אלא אלוה ושבועתה (שם). **הלכות גדולות שנו כאן.** כאיתם אמרו הכמים בשבועין ונוטלין דבכיר ינגלו ונתבל ותמוני על פנקסו (ב"מ קיב:). **הני הלכתא נינהו.** בתמיה, וכי הלכות למשה מסיני הם והלא אינם אלא תקנות קבועות (שם). **תקנות קבועות.** כלומר לנשותן קבע לעקור עליהם דבר מן התורה, דמלאוייהא מי שיש עליו לשלם הוא נשבע, לכתיב ולקח בעליו ולא ישלם, והכא אקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר (שם). **ונפקע.** יפסיל שכרו, כי היכי דליגריה. אלא יתנגנו מלשוכרו שידאגו לומר חשוד הוא לתבוע שכרו משקבלו (שם). **על כורחיה אגר.** בהוא לריך לפועליו על כרחו שוכרם (שם). **וסבר שנתן לו ולא נתן** (שם) וכסבור שנתן לזה כשנתן לחבריו (שם קג.). **וליתיב ליה בעדים.** ויתן לו בלא שבועה, לתקנו לתן לכל שוכרי פועלין שיתנו שכרם בעדים ואם יאמרו פרעתיו אלא בעדים יתן בלא שבועה (שם). **טריחא ליה מילתא.** לחזר אחר עדים כל היום (שם). **וליתב ליה מעיקרא.** לתקון לבעל הבית דיהיה בגלגיה בגפרה מקמי עגידתייהו לאי אחי שכיר לא מהימן (שם). **שניהם רוצים בהקפה.** בעל הבית פעמים שאין לו יפועל שאא יפלו ממנו (שם).

ו א מיי' פ"ב מהלכות טוען הלכה ד סמג עשין לה טוש"ע חו"מ סימן נב סעיף ז:

ז ב מיי' פט"ו מהלכות מלוה הלכה ה סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סימן לח סעיף א:

ח ג ד ה ו מיי' פ"ב מהל' מכירה הלכה מ ט סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סימן לח סעיף ט:

ט ז מיי' פט"ז מהלכות מלוה הלכה יד ופי"ל מהל' מלוה הלכה א' סמג עשין מא וסימן לה טוש"ע אה"ע סי' לו סעיף ז וטוש"ע חו"מ סימן פד סעיף א:

י ח מיי' פי"ל מהל' מלוה הלכה ט ופט"ז מהלכות אישות הלכה טו סמג סט טור שו"ע אה"ע סט סעיף מ וטוש"ע חו"מ סט סעיף ס:

יא ט מיי' בהל' מלוה סט ובהלכות אישות סט הלכה כ סמג סט טור שו"ע אה"ע סט סעיף ט וטור שו"ע חו"מ סימן קיד סעיף ד:

יב י מיי' בהל' מלוה סט ובהל' אישות סט הלכה יט סמג סט טור שו"ע אה"ע סט סעיף א וטור שו"ע חו"מ סימן קח סעיף ח:

יג כ מיי' בהל' מלוה סט ובהל' אישות סט הלכה טז סמג סט טור שו"ע אה"ע סט סעיף י וטוש"ע חו"מ סימן קו סעיף א:

יד ל מ מיי' פי"ז מהל' מלוה הלכה א ב סמג עשין לד לה טור שו"ע חו"מ סימן קח סעיף ה:

טו נ מיי' פ"ע מהלכות שופטים הלכה א סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סימן לב סעיף א ובכרך אלפס עוד בכתובות פ"ט דף קיא:):

טז ס ע מיי' סט הלכה ז סמג סט טור שו"ע סט סעיף ו:

יז פ מיי' פ"ע מהלכות שמיטין הלכה [ו] ז סמג עשין קמט טוש"ע חו"מ סימן סו סעיף ו:

כל הנשבעין פרק שביעי שבועות

א׳ הכי אפילו עבר זמנו נמי. אע״ג דאין שייך כאן מי אמרת בשלמא אין לחוש (א) שעדיין לא פירש שוש ואע״פ שפירש רב נחמן משום כדי חייו לא משמע דקאי אהא מי הכי (ב): **כי מטא** זמן חיובא **רמי אנפשיה ומדכר** עד למחר ואי לא מדכר יהא שוכר זה צריך להביא ראיה ועוד אמאי עקרוה רבנן לשבועה מנעה״כ הא כיון דמיחייב שבועה רמי אנפשיה וי״ל כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה ואין נותן לב להיות נזכר פן יהא מוחזק שקרן ועי״ל דהא חזקה דאין בעה״ב עובר על כל תלין לא מהניא אלא כי איכא חזקה בהדיה חזקה דאין שכיר משהא שכרו וכשתובעו בב״ד והלריכוהו להמתין עד למחר הרי לא שהה: **וכי** שכיר עובר משום בל תגזול. אע״ג דהך חזקה איכא נמי בבי בעה״ב חמיר ליה לאיים חד לאו כתרי לאוי ועוד דבלאו הכי משני שפיר ומ״מ דמה בכך דאין שכיר עובר בבל תגזול מ״מ כיון דבעה״ב רמי אנפשיה ומדכר ה״ל ברי וברי ופטור כיון דכופר הכל ויש לומר דטעמא דרמי אנפשיה ומדכר לא חזיכא כחזקה דשכיר וכי משני הכא תרי חזקי לא נא לומר דעדיפי מדשכיר אלא שקולות נינהו: **מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם.** תימה מה מועיל כאן מגו דאין שייך מגו אלא לענין שלא לחוסדו שמשקר במזיד אבל הכא שפיר מהימנינן ליה דודאי הוא סבור שפרע אלא שאנו תולין שטכח לפי שהוא טורד בפועליו דאמטו משום מגו יהא נזכר יותר ואין שייך כאן מגו כלל והכי מוכח בריש האשה שהלכה (יבמות דף קיד: ושם) דלא מהימנא לומר מת בבלחמה במגו דאי בעיא אמרה מת על מטתו משום דאמרה בדמי וסבורה לומר אמת ואין לנו להאמינה כמה שהיא שמא טועה מתוך שהיתה יכולה לשקר ואע״ג דבההיא שמעתא גופה מיבעיא לן בהחזיקה היא מלחמה בעולם מי אמרינן מה לה לשקר מגו דאי בעיא אמרה שלום בעולם התם דוקא מיבעיא לן כיון דדייקא כולי האי אי הכי. דמשום טורדא דבעל הבית שקלוה לשבועה מייניה: **אפילו קצץ נמי.** אפילו נתלקו על הקציצה להמנוה לשכיר בשבועה: **המוציא מחבירו.** היינו לומן: **עליו הראיה.** צריך להביא עדים ולא יהא נאמן בשבועה: **אי הכי.** דבעה״ב טורד ושמא שכח אפי׳ תבעו שכיר לאחר שעבר זמן גבייתו המפורש בב״מ בפרק המקבל (דף קי:) שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום ליטבע נמי שכיר ולשקול: **וכי שכיר עובר על בל תגזול.** לקבל שכרו ב׳ פעמים: **לא שנו.** דנשבע ונוטל: **שאכרו בעדים.** שיש עדים שאמר לו עשה עמי מלאכה היום בשכר ועשה עמו: **יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך.** ונאמן בלא שבועה: **שבועה שומרין דחייב ריחמנא.** לשומר שכר ליטבע על שבורה ומתה כדכתיב (שמות כב) ומת או נשבר או נשבה שבועת ה׳ תהיה בין שניהם: **היכי משכחת לה.** שיהא צריך שבועה: **דאפקיד גביה בשטר.** שאם יאמר המחזרתיו לך אומר לו היה לך ליטול את השטר מידי: **קרי רמי בר חמא וכו׳.** שאם על לב לדעת אם אתא להא דשמואל ורב דלעיל אי לא: **דאשכחיה רב ששת** גרסינן: **בזמנו.** אם תבעו בתוך זמן גבייתו: **מדסיפא בראיה.** מכלל דנשבע ונוטל דריש בלא שום ראיה אינו צריך להביא עדים שעשה עמו וליתא לדרב ושמואל דלעיל דאוקמוה למתניתין בשאכרו בעדים: ריש״א

אי הכי אפילו קצץ נמי אלמה תניא (א) אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה קציצה ודאי מידכר דכיר ליה אי הכי אפי׳ עבר זמנו נמי אלמה (ב) תניא (ג) עבר זמנו ולא נתן לו הרי זה אינו נשבע ונוטל חזקה אין בעל הבית עובר בבל תלין והאמרת בעל הבית טרוד בפועליו הוא הני מילי מקמי דלימטי זמן חיובא הוא כי מטי זמן חיובא רמי אנפשיה ומידכר וכי שכיר עובר משום (ד) בל תגזול גבי בעל הבית איכא תרי חזקי חדא דאין בעל הבית עובר (ה) בבל תלין וחדא דאין שכיר משהא שכרו אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו אלא ששכרו בעדים (ו) אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך (ז) א״ל רבי יצחק (ח) יישר וכן אמר רבי יוחנן מכלל דפליג עליה ר״ל איכא דאמרי מישתא הוה שתי ליה ושתיק ואיכא דאמרי מישהא הוה שהי ליה ושתיק ליה איתמר נמי אמר רב מנשיא בר זביד אמר רב לא שנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך אמר רמי בר חמא כמה מעליא הא שמעתא אמר ליה רבא מאי מעליותא א״כ (ט) שבועת שומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה מתוך שיכול לומר לו לא היו דברים מעולם יכול לומר לו נאנסו דאפקיד ליה בעדים מתוך שיכול לומר לו החזרתיו לך יכול לומר לו נאנסו (י) דאפקיד ליה בשטרא מכלל דתרוייהו סבירא להו (יא) המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים (יב) בשטר צריך להחזיר לו בעדים קרי רמי בר חמא עליה דרב ששת (יג) וישם דוד את הדברים האלה (יד) בלבו דאשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל אמר ליה תני מר מידי בשכיר אמר ליה אין תנינא (טו) שכיר בזמנו נשבע ונוטל כיצד בזמן שאמר לו שכרתני ולא נתת לי שכרי והלה אומר שכרתיך לך שכרך אבל אמר לו שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה הא מדסיפא בראיה הוי רישא בלא ראיה אמר רב נחמן בר יצחק רישא

שמחזקת מלחמה וי״ל דהכא כיון דאין טוען שמא אלא שכח אין לנו להחזיקו כמשקר כיון דאיכ מגו אבל כשאין לו מגו אינו נאמן דשמא שכח מחמת שהוא טורד בפועליו ומחמת שסבור שפרע טוען ברי אף על פי שמסופק [ועיין תוספות כתובות פז: ד״ה דמיפרע]: **מתוך שיכול לומר להד״מ יכול לומר נאנסו.** תימה לפירוש הקונטרס שפירש בהגהל קמא (ב״ק דף קז. ושם) דבפקדון שיכול להעיז אפילו כופר הכל חייב ח״כ כי אמר נמי להד״מ חייב שבועה ולפר״ת נמי דלא מיחייב שבועה לא בכפירה ולא בנאנסו אלא״כ הודה במקלת קשה דאפילו רבי חייא בר אבא ורמי בר חמא דלא מחייבי בהודאה ונאנסו בלא כפירה בהודאה וכפירה בלא נאנסו מודו דחייב דכמה משניות לעיל לא מזכיר גבי פקדון נאנסו כלל ובהלואה נמי דילפינן מפקדון מחייבינן בכפירה והודאה אע״ג דלא שייך נאנסו אם כן כשמודה במקלת כי אמר נמי להד״מ אהכיא דנאנסו מחייב וליכא מגו וליכא למימר דפריך כי נמי הודה יהא נאמן אהכיא דנאנסו (אם) מתוך שיכול לומר אהכיא דהודה להד״מ דא״כ תקשה ליה מכל מודה מקלת שיהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל אלא ודאי התם לא שייך מגו דאין אדם מעיז לכפור הכל מיהו לכפריב״ל דמפרש דבעובדא דשייכא בפקדון דהיינו נאנסו מיחייב כופר הכל אתיא שפיר הכא דפריך מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם והוי פטור כיון דליכא הודאה כי אמר נאנסו פטור אע״ג דאין זה מגו טוב דאין אדם מעיז לכפור הכל אבל נאנסו דאין חבירו מכיר בשקרו נוח לו לטעון מ״מ פריך שפיר לשמואל דאית ליה כי האי מגו דנוח לו לומר טפי נתתי לך שכרך שלא יחשדהו השכיר כמשקר במזיד לפי שהוא טורד והשתא ניחא דפריך אדשמואל טפי ולא פריך אמאי דאמרינן מגו בכל התורה: **בעדים** אין צריך כו׳. תימה דאמרינן בריש מ״ה (ב״ב דף כט. ושם) דמשכחת חזקה דג׳ שנים כגון דאתו בי תרי ואמרו אגרגא מיניה ודיירא ביה תלת שנין ופריך הני נוגעי בעדות הן דאילו אמרי הכי אמרינן להו הבו אגרא להאיך ומאי קשיא הא אין צריך לפורעו בעדים ולהימניה במגו דאי בעי אמר יהיבנא אגרא להאיך וי״ל שלא היו רשאין לומר כן לפי שירגיש פן יזכה האחד בדין ויטטרכו ליתן פעם שניה ועוד אמר ר״י דלמאי דתקון רבנן שבועת היסת לא מהימני לומר פרעתי כדאמרינן בהדיא בפרק שני דקידושין (דף מג:) **בשטר** צריך להחזיר בעדים. תימה דלהימן בשבועה במגו דאי בעי אמר נאנסו כדמוכח בס״פ המוכר את הבית (ב״ב דף ע. ושם) דבעי מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר ליה החזרתיו לך מהו ומסיק דמהימן בשבועה ורבא גופיה הכי סברא ליה דפסיק התם הלכתא כדייני גולה ותי׳ ר״ת דה״ק צריך להחזיר לו בעדים אם סרוה לשבועה ריש״א מפרש דהכא צריך להחזיר לו בעדים משום שטרך בידי מאי בעי אבל התם דאיירי בעפקא דפלגא מלוה איכא למימר דאפשיטי דספרא זיירי ליה:

אפילו בשבשכרו שלא בעדים מהא דתניא שכיר בזמנו נשבע ונוטל. כיצד בזמן שאמר לו שכרתני ולא נתת לי שכרי. והוא אומר נתתי לך הרי זה נשבע ונוטל. אבל אם אמר לי שתים קצצת לי והוא אומר לא קצצתי אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה. דריקונין מדסיפא בראיה דרישא בדליכא ראיה ואפילו הכי אלא כרב חסדא (ז) דפשט לה בפרק המוכר את הבית (דף ע. שאפילו המפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים. ואם נאמן ובשבועה ולא יכול למימר ליה שטרך בידי מאי בעי. מגו דאי אמר טען ואמר החזרתי לך אבל המפקיד בשטר צריך להחזיר לו בעדים ולית הלכתא הכי אלא כרב חסדא (ח) דפשט לה

עין משפט נר מצוה

יח א מיי׳ פ״ח מהל׳ שכירות הלכה ח סמג עשין סט טוש״ע חו״מ סי׳ סט סעיף ה:

יט ב ג מיי׳ שם הלכה ו טוש״ע שם סעיף ג:

כ ד מיי׳ שם פ״ב הלכה יב סמג שם טור שו״ע חו״מ סימן לט סעיף ה והלא בסוגיא דידן ע״ש:

כא ה מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ב:

כב ו מיי׳ פ״ט מהלכות טוען הלכה ב סמג עשין לה טוש״ע חו״מ סימן לט סעיף ב וסימן לז סעיף ח:

כג ז מיי׳ פ״ב מהלכות שכירות הלכה יב סמג עשין כט טוש״ע חו״מ סימן לט סעיף ב ונאמן בשבועה נתק״מ ע״פ וכפי׳ התוספות:

רבינו חננאל

כמשאלי: ואקשינן משום דבעל הבית טורוד בפועליו ושוכח. ואפי׳ בקציצה בעת שטוען השכיר כי שתי סלעים קצצת לי בשכרי והמשכיר אומר לא קצצתי לך אלא אחת ישבע השכיר ששתים קצצת לי ויתן לו שתים אלמה תניא המוציא מחבירו עליו הראיה. ואם יש ראיה לשכיר נוטל שתים ואם לאו נשבע בעל הבית ונותן לו אחת. ופ״קינן קציצה דכירי לה אינשי ולא מינשי בעל הבית: אי הכי דבעל הבית טרוד בפועליו יתן ליה לשכיר אפילו לאחר זמנו. ופרקינן חזקה אין בעה״ב עובר בבל תלין פעולת שכיר. וחזקה נמי אחריתי דאין שכיר משהה שכרו אצל בעלים: אמר רב נחמן לא שנו שהשכיר נשבע ונוטל אלא בזמן שיש עדים ששכרו. אבל אין עדים ששכרו לעשות בפועל אצלו מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ופרעתי לך שכרך. וכן א״ר יוחנן יכן אמר רב: ומקשי רבא עליה אי הכי שבועת השומרים דכתיב שבועת ה׳ תהיה בין שניהם היכי משכחת לה נימא מדיכול למימר ליה לא היו דברים מעולם. וקי״ל דהאומר לא היו דברים מעולם כיון שאינו כודה מקצת הטענה אין עליו שבועה יכול נמי למימר נאנסו ואין עליו שבועה. ודחינן כגון דאפקיד ליה בעדים דלא יכול למימר לא היו דברים מעולם: ועוד אקשינן ואפילו הכי יכול לומר לו החזרתי לך בפקדונך וקי״ל כי דמלוה בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים ובאילו לא היו דברים מעולם הוא טוען ואין חייב שבועה ופרקינן כשהפקיד אצלו בשטר דלא יכול למימר ליה החזרתיו לך דא״ל אי הכי שהחזרת לי. שטרך בידי מאי בעי הוה לך למשקל שטרך מידי: וסלקא שמעתא שהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים

מסורת הש״ס

א) [וקמן מי.], ב) [עי׳ כנה״ש וכן בב״מ קיב: לר׳ אלמה תנן יכ״ל], ג) [ב״מ קיח. קיב:], ד) [לעיל דף מ. [וש״ם בפרק״ו], ה) [שבת נג. תולין עה: וש״נ], ו) [לפנינו בקרא בלבנו], ז) [ב״מ קג. קיח.], ח) [וע״ע תוס׳ ב״מ לג. ד״ה א״ה ועי׳ היטב תוספות שבת קכ: ותה שניתמי שם], ט) [לקמן מו.], י) [עי׳ כנה״ש וכן בב״מ קיב: לר׳ אלמה תנן יכ״ל], יא) [ב״מ קיח. קיב:], יב) [לעיל דף מ. [וש״ם בפרק״ו], יג) [שבת נג. תולין עה: וש״נ], יד) [לפנינו בקרא בלבבו], טו) [ב״מ קג. קיח.], ז) [וע״ע תוס׳ ב״מ לג. ד״ה א״ה ועי׳ היטב תוספות שבת קכ: ותה שניתמי שם],

תורה אור השלם

1. לא תעשק את רעך ולא תגזל לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר: ויקרא יט יג

2. וְיָשַׁם דָּוִד אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּלִבּוֹ וַיִּרָא מְאֹד מִפְּנֵי אֲכִישׁ מֶלֶךְ גַּת:

שמואל א כא יג

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה אי הכי וכו׳. אין לחוש כיון שעדיין:

מוסף רש״י

גבי בעל הבית. כלומר בזכותא דבעל הבית, איכא תרי חזקי. לזכותו (ב״מ קיג.) . יישר וכן אמר ר׳ יוחנן. יפה אמרת וכן שמעתי מר׳ יוחנן (שבת סג.) שפיר קאמרת (פסחים נ. חולין צ״ב.). מישהא הוה שתי ליה. שותה מים היה כשאמר ר׳ יוחנן ונתון כך יצא רב אחי (חולין שם וכע״ז לעיל מ.). מישהא הוה שהי ליה. מנהגו של היה לקיים כשאומר ר׳ יוחנן שמועה שלפני מורה לו, שהה היה לקיים שעה אי שתים קולס שיתלוק עליו, אלי יחזיר לו ונתון כך יצא רב אחי ולא שמע אם נתלק עליו (שם). שכיר בזמנו נשבע ונוטל. אם היה שולח ממלאכתו תנעו, נשבע שלא קיבל ויטול, שזה אחד מן הנשבעים ויטלון שתקנו לו חכמים דשקלוה לשבועה מכעל הבית ושייה לשכיר משום דבעל הבית טורוד בפועליו וכסבר שמתן לזה כשנתן לאחיכי (ב״ח קג.).

רבינו חננאל (המשך)

נאנסו נאמן ואין עליו אלא שבועת השומרים כי נאנסו כן זה אינו חייב אלא שבועה שהחזרתיו לך ודיו. ורבא הוא עצמו אמר בפרק חזקת הבתים (ב) כי המפקיד אצל חבריו בעדים צריך להחזיר לו בעדים. וחזר בו וכן הלכתא: **ירושלמי.** א״ר בון בעל הבית ע״י שעסקיו מרובין הקנו שבועה לשכיר. ודבוותה תקנו לבעל הבית שאם עבר ומנו אינו נשבע ונוטל. הני ר׳ חייא לסיועיה אם יש עדים שהבעו בזמנו אפילו אחר שנה נשבע ונוטל. א״ר יוסי אין לו אלא אותו היום בלבד וקי״ל כר׳ יוסי (ג) ואתינן למפשט דנשבע השכיר ונוטל

(א) עיין רש״ל ולא״ש מ״ש ע״ל הגיגו כאן: (ב) דף מה ע״ב ובגיליונות שם רבה וע״ש בגמ׳ מתיב רבא לסייעי לרבה ול״ע: (ג) וכמ״ש בגמ׳ דידן ב״מ קיג א.

רישא וסיפא בראיה. רישא א) נהי דקתני נשבע ונוטל ליתיה אלא שיבא תחלה עדים ששכרו: **ראיה דלשלם קתני.** ראיה המחייבת את בעה"ב לשלם קתני: **ראיה דלשבועה.** שאינה באה אלא לגלגל את השבועה על השכיר לא קתני: **והא תני רבה בר שמואל בו'.** הך ב) מתניתין דלעיל: **כל זמן שהטליה כיד אומן.** דבעל הבית הוי המוציא מחבירו עליו הראיה להבית עדים שלא קבל אלא אחת: **רבי יהודה היא בו'.** ושכא נמי שבועה אבל בעל הבית היא מן התורה שהרי מודה במקצת: **אמורי מאמיר.** על השכיר למשקל שבועה מיניה ושביה על בעל הבית: **אלא קבל ר' יהודה היא ולא רבנן.** בתמיה. הא דקתני דאקליה נשבע שכיר רבי יהודה קאמר לה ולא רבנן השתא היכא דמחמיר ר' יהודה אשכיר כגון בשאין מקצת הודאה אבל בעל הבית מקילין רבנן אשכיר והימנוהו בשבועה: **אלא בהא פליגי בו'.** ולעולם קבל ר' יהודה ולא רבנן והא דתני רבה בר שמואל רבנן היא ודקשיא לך השתא היכא דמחמיר ר' יהודה בו' אין ובהא פליגי רבי יהודה סבר בדאורייתא עבדו רבנן תקנתא לשכיר היכא דאיכא אבל הבית שבועה דאורייתא עבדו רבנן תקנה לשכיר למיפכיה לשבועה עליה אבל אדרבנן תקנה היא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן היכא דאין שם מקצת הודאה דלא רמיא אבל הבית אלא שבועת היסת דרבנן היא גופה תקנתא היא כרב נחמן ותקנתא לתקנתא לאפכה מבעל הבית ולמיסדייה אשכיר לא עבוד רבנן: **וקלילה מידכר דכירי אינשי.** סבירא להו לרבנן דפליגי אדרבי יהודה הלכך אחמירו בה גבי שכיר: **דקטיל ושדי.** שקנוק הדקל ומושלך לארץ: **דגוים.** אומר לעשות דבר גוזמא ושגעון ואינו עושה: **וליחזי מאי משכנו.** אותם שיעידו שמשכנו יעידו מה משכנו ומה שבועה יש: **בטוענו כלים [הניטלין] תחת כנפיו.** בעה"ב טוען שנטל כלים קטנים שאדם יכול להסתיר תחת כנפי בגדיו ולא הכירו בהם עדים: **אמר רב יהודה** גרסינן וא"ג דאמר ואמר

רישא וסיפא בראיה דלשלם קתני ראיה דשבועה לא קתני א"ר ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת מי נשבע אמר להן ג) בזו ישבע בעל הבית ויפסיד אומן קציצה ודאי מידכר דכירי אינשי איני והא תני רבה בר שמואל ד) קצץ המע"ה ואי לא מייתי ראיה ה) פקע אמאי ישבע בעל הבית ויפסיד אומן אמר רב נחמן ו) לצדדין קתני או מביא ראיה ויטול או ישבע בעל הבית ויפסיד אומן מיתיבי ז) הנותן טליתו לאומן אומן אומר קצצת לי שתים והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת כל זמן שטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל עבר זמנו המע"ה בזמנו מיהא נשבע ונוטל אמאי ישבע בעה"ב ויפסיד אומן אמר רב נחמן בר יצחק הא מני ר' יהודה היא דאמר כל זמן ששבועה נוטה אצל בעה"ב שכיר נשבע ונוטל הי ר' יהודה אילימא ר' יהודה דמתניתין אחמורי קא מחמיר דתנן רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה אלא רבי יהודה דברייתא דתניא שכיר כל זמן שלא עבר עליו זמנו הרי זה נשבע ונוטל ואם לאו אינו נשבע ונוטל ואמר ר' יהודה אימתי בזמן שאמר לו תן לי שכרי המשים דינר שיש לי בידך והוא אומר התקבלת מהן דינר זהב או שאמר לו שתים קצצת והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת אבל אמר לו לא שכרתיך מעולם או שאמר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך המוציא מחבירו עליו הראיה מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי אלא קצץ רבי יהודה היא ולא רבנן השתא היכי דמחמיר רבי יהודה מקילי רבנן היכא דמקיל רבי יהודה מחמרי רבנן ואלא מאי רבנן ואלא הא דתני רבה בר שמואל קצץ המוציא מחבירו עליו הראיה מני לא רבי יהודה ולא רבנן אלא אמר רבא בהא קמיפלגי רבי יהודה סבר בדאורייתא עבדו ליה תקנתא לשכיר ובדרבנן הואי תקנתא ח) ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ורבנן סברי בדרבנן נמי עבדינן תקנתא לשכיר וקציצה מידכר דכיר: נגזל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו כו': ודלמא לא משכנו מי לא אמר רב נחמן האי מאן דנקיט נרגא בידיה ואמר איזיל ואקטליה לדקלא דפלניא ואשתכח דקטיל ושדי לא אמרינן דהוא קטליה אלמא ט) עביד אינש דגזים ולא עביד הכא נמי דגזים ולא עביד אימא ומשכנו וליחזי מאי משכנו אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בטוענו כלים הניטלין תחת כנפיו אמר רב יהודה ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא ואמר

ג.) מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שיש לו ל' ונתן לו ל' ויושבע על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו דהא הכא לא חשיב העדאת עדים כהודאת מקצת מדקאמר ר' יהודה עד שתהא שם הודאה במקצת הטענה וכ"ש אומר דאינה ראיה דאיכא לאוקומי כגון שהחזיר לו כבר מה שראו העדים וממאי דאמרי' התם ט) אם איתא לדר' חייא קמייתא אינה ראיה דה"ג אמרי' פ' המדיר (כתובות דף ע.) אם איתא לדרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר כו' ואע"ג דפסיק התם בפרק בתרא (דף קז.) כוותיה וקלת היה נראה להבית ראיה דהלכה כר' חייא דדמוכח בפ"ק דב"מ (דף ה.) דר' חייא כרבנן דר"ג דפטרי טענו חטין והודה לו בשעורין דמוקי תרי קראי הוא וזה חד להודה במקצת הטענה וחד להודה ממין הטענה והכי קיימא לן דפטור וה"ל יוקף בה"ר ברוך אומר דאינו ראיה דאפילו מאן דפטר בטענו חטין והודה בשעורין אפשר דפליג אדרבי חייא דאיכא

א) [לעיל מה:], ב) [פי' מלשון פקעה בכלי נדרים מו.], ג) ב"מ ב"ב מה:], ד) [לעיל מא. ב"מ ה:], ה) [נדפו"י נמק], ו) [ל"ל מתניתא], ז) [וע' תוס' ב"ב ג: ד"ה אחיל ואגדרי'], ח) [דף ה. ושם],

מוסף רש"י

בזמנו נשבע ונוטל. כלומר אם בזמנו מוכנו, נדין נשבע ונוטל, דהיינו מן הנשבעין ונוטלין שכיר בזמנו נשבע ונוטל ונעמא משום דבעל הבית טרוד כפועלים הימנוהו לשכיר (רשב"ם ב"ב מה:). **עבר זמנו.** אחר שנקצה החמה, המוציא מחבירו. שכיר (שם).

רבינו חננאל

רישא וסיפא בראייה ניחה מיהו ראיה דלישלם פירוש כי אם יש לו לתובע ראיה משלם הנתבע ואם אין לו ראיה פטור תני. [ראיה דשבועה] שאפי' יש לו ראיה נשבע ונוטל לא תני והלכה ט) בדפש ליה שמואל כי האומן אם טוען ב' סלעים קצצת לי ובעל הבית אומר א' קצצתי לך בזו ישבע בעל הבית ויפסיד האומן. מאי טעמא קצוצה מדכר דכירי לה אינשי: איני והא תני רבה בר שמואל קצץ המוציא מחברו עליו הראיה ואי לא מייתי האומן ראיה פקעי אמאי פקעי ישבע בעה"ב: ופריק רב נחמן לצדדין קתני או יביא ראיה ששתים קצץ לו ויטול או ישבע בעה"ב ויפקע: ומותבינן עליה הנותן טליתו לאומן אומן אומר ב' קצצת לי והוא אומר א'. כל זמן שהטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה. נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל אחר זמנו המוציא מחברו עליו הראיה. קתני מיהא בזמנו נשבע ונוטל. אמאי ישבע בעה"ב. והא קצוצה היא. ואמרת קצוצה ודאי מידכר דכיר לה בעה"ב. ופריק רב נחמן בר יצחק הא מתניתא ר' יהודה היא. דאמר כל זמן שבעה"ב מודה במקצת כגון שטוען האומן כי ב' קצצת לי ואתה חייב לתתם לי שתיהן. ובעה"ב אומר אין לך בידי אלא אחת לפי שלא קצצתי לך אלא א' והשבועה נוטה על בעה"ב לישבע וליפטר. השכיר נשבע ונוטל: ואמרינן הי ר' יהודה אי נימא ר' יהודה דמתניתין והא מחמיר הוא לשכיר דאמר לעולם אין השכיר נשבע ונוטל [אלא] אם יש מקצת הודאה שטוען השכיר בכל ומודה לו בעל הבית כי נשאר לך אצלי עדיין: אלא ר' יהודה דברייתא הוא דתניא שכיר כל ב)

כב א ב מיי' פי"ח מהל' שכירות הל' ז סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' פט סעיף ד:

כג ג ד מיי' שם הל' מ טוש"ע שם סעיף ה ועיי' שם:

כד ה מיי' פי"ד מהל' גזלה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סי' ל סעיף ב:

כה ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ח:

רבינו חננאל (המשך)

זמן שעובר עליו (כגון) [משום] לא חלין פועלת שכיר הרי זה נשבע ונוטל. ואם לאו אינו נשבע. א"ר יהודה אימתי בזמן שאמר לו תן שכרי ב' וזו והוא אמר נתקבלת מהן דינר זהב או שאמר לו ב' קצצת לי והוא אומר א'. אבל אמר לא שכרתיך. או שאמר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך המוציא מחברו עליו הראיה. ומחקפי עלה וכי קצץ בזמנו נשבע ונוטל ל"ר יהודה ולא רבנן השתא בשכיר דמחמיר ר' יהודה דאמר אינו נשבע אלא עד שתהא שם מקצת הודאה מקילי רבנן ואמרי אע"ג דלית שם מקצת הודאה נשבע ונוטל היכא דמיקל ר' יהודה בקציצה ואמר נשבע ונוטל מחמרי רבנן ואמרי לא: ואלא הא דתני רבה בר שמואל קצץ המוציא מחברו עליו הראיה. ואי לא מייתי ראיה פקע מני לא ר' יהודה. דהא ר"ש תני בזמנו נשבע ונוטל ולא רבנן דאי רבנן הא אמרי לעולם נשבע ונוטל. אלא ר' יהודה ורבנן דמתניתין בהא פליגי ר' יהודה סבר היכא שבועה דאורייתא על בעה"ב כגון שמודה מקצת טענה תקנו ליה רבנן לשכיר להיות נשבע ונוטל. אבל בשבועה דרבנן תקנתא היא לישבע בעה"ב. ועוד תקנה לישבע השכיר דהי"א תקנתא לתקנתא לא עבדו. ורבנן סברי אפילו בשבועה דרבנן עבדו תקנתא לשכיר. אבל קציצה דברי הכל ג) ודאי דכיר לה: הנגזל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לתוך ביתו למשכנו שלא ברשות כו'. ואקשינן דלמא לא משכנו לאו אמר רב נחמן האי מאן דנקיט מגלא ותוביילא. ואמר איזל ואיגזוזיה לדיקלא דפלניא ואישתכח גזיר לא אמרינן דודאי הוא גזיר ליה מאי טעמא עביד אינש דגזים ולא עביד. ואוקימנא למתניתין בשנכנס לביתו ומשכנו ולא ידעי

ח) תוי' ל"ל והכתם כמו שאלא שמואל לגי רב כי מאומן וכו'. ט) אולי כן היתה גירסת רבינו נגמ'.

ג) רש"י יכל הראשונים לא פירשו כן.

כח א מיי׳ פ״ט מהל׳ טוען הל׳ ד סמג עשין לה טוש״ע מ״מ סי׳ ל׳ סעי׳ יח:
כט ב מיי׳ פ״ח שם הלכה י סמג שם טוש״ע שם סעי׳ יח יב יג:
ל ג מיי׳ שם הלכה י:
לא ד ה טוש״ע שם סעיף ד:
לב ו טוש״ע שם ס״ח:
לג ז ח ט מיי׳ פ״ה מהל׳ מוכר ומוקח הלכה ה סמג עשין ע טוש״ע מ״מ סי׳ ל׳ סעיף טו:

רבינו חננאל

מאי שקל. וטרענו דמשכנו כלים הניטלין תחת כנפיו וכדרב יהודה [ו]) דאמר ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן [ולא אמרן] אלא בכלים שאין דרכן להטמין תחת כנפיו. וזה הטמינן ובאיניש דלא צניע ובבעה״ב שאינו עשוי למכור את כליו ולא אמרן אלא שזה אומר שאולין וזה אומר לקוחין. אבל בכלים שדרכן להטמין או איניש צניע הוא או בעה״ב עשוי למכור את כליו נאמן. ובכולהו לא אמרן [ז]) אלא בדברים שאין עשוים להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשוין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן. כדשלח ליה רב הונא בר אבין. ראוי לפרש השבועה על העיקר שהיא בנויה וראינו שהיא בנויה על מי שמעידין עליו עדים שלקח כלים מביתו של זה והטמינן תחת כנפיו ויצא ועתה טוען כי לקוחים הן בידי אינו נאמן כדברים העשוין להשאיל ולהשכיר. ובענין הזה דין ההוא דאתחבל סכינא דאשכבתא מחבריה (ב״מ קטז:): וכן הא דרבא דאפיק זוזא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר: כל (אשבועה) [השמועי] כגון דאשדידו על אבוהון שהדי דהטמין כלים תחת כנפיו ויצא מביתו של זה. דאי [ח]) לא תימא הכי נמצאת דוחה כלל גדול בדין שהמוציא מחברו עליו הראיה. ואי ליכא שהדי כי האי גוונא נשב מי שהן אצלו לקוחין הן בידי ומיפטר וכן אמר רבינו [האי] גאון: שומר שלו או אשתו של שומר היא שהיתה בבית ונכנס זה ונטל הכלים מתוך הבית נשבע השומר או אפילו אשתו של שומר נשבעת ומשלם הגזל לנגזל מה שנשבעין הללו: ז) כדרב פפא דאמר רב פפא אפילו שומר נשבע ואפי׳ אשתו של שומר נשבעת כ״ש אשתו של נגזל. דקי״ל שלוחו של אדם כמותו. והני במקום הנגזל עומדין. וכאילו הן הנגזלין. אבל שכירו ולקיטו שלא מסר להן שמירת ביתו

ח) עיין כס״ו וכסב״ל.
ט) עי׳ כתוס׳ כאן בד״ה בטוענו דהוכא גי׳ רבינו ע״ש.
ג) דברי רבינו אלו הוכא בכסב״ל בחידושי כאן ע״ש.
ד) נראה דגי׳ אחרת היה לרבינו בגמ׳ דבב פפא הוא דאמר לה להך מימרא.

דאיכא למיפרך מה להנך השוה שבהן שכן אינן בתורת הזמה ור׳ חייא תורת הזמה לא פריך כדאמרי׳ התם וכן לריך לומר לר׳ יוחנן דפליג אדר׳ חייא בירושלמי דפרק קמא דבבא מליעא אע״ג דפטור בטענו חבין והודה בשבועה לעיל וע״כ לריך לומר דפריך תורת הזמה [ה]): בקונטרס גרסי׳ ולא אמרן אלא בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר פי׳ הא דאינו נאמן וקשיא לרבינו מס דקאמר בסמוך דרבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר משמע דמהוה טענא לחוד מפיק וכן בפרק המקבל (ב״מ דף קטו.) ופס לא מדכר אלא ההוא טענא לחוד ונראה לר״ת כגר״א ושערים דרב האי דגרסי׳ ובכולהו לא אמרן אלא בדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשוין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן וה״פ ובכולהו לא אמרן דנאמן לומר לקוחין הן בידי אלא בדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר וכגון דהוי אינים דלניע או דברים שדרכן להטמין או בעה״ב העשוי למכור את כליו אבל דברים העשוין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן אפי׳ איכא כולהו לטיבותא ואפי׳ אומר בעה״ב גנובין הן הא גוברות אין לסם חזקה אפילו זה אומר גנובין דדברים העשוין להשאיל ולהשכיר נינהו וכשאומר לקוחין הן בידי לית דין ולית דיין דלא מהימן ור״מ עצמו פי׳ כפירוש הקונטרס ואין נראה דקוגיא לא מוכח הכי כדפי׳ ועוד דגר״מ גופיה מוכח דאין לפרש כן מדשינה הכא לומר וכבולהו לא אמרן משמע דלא אייר כשיטה דלעיל דקיימת אאינו נאמן:

וספרא דאגדתא. נראה דכ״ש שאר ספרים שדרך להשאילן יותר כדאמרי׳ בפרק נערה בכתובות (דף נ.) ולדקמו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן לאחרים ומימה כיון דספרים עשוין להשאיל ולהשכיר הא דתנן בהגזל בתרא (ב״ק דף קיד:) המכיר כליו וספריו ביד אחר ישבע כמה הוליא ויטול ופריך בגמ׳ ודלמא איהו אפקיה לגלא ומסיק כגון שלנו בני אדם בביתו ועמד והפגין בגילה וכגון שהיתה מחתרת חתולה ובני אדם שלנו יצאו והכל אומרים נגנבו כליו וספריו של פלוני ואמאי בעי כולי האי ניהמני׳ במגו דאי בעי אמר שאולין הם בידי דאין האחד נאמן לומר לקוחין הן בידי כיון דעשוין להשאיל ולהשכיר בההוא טעמא לחוד כדפי׳ לעיל וליכא למימר התם טעמא דאחזוקי מיגסי בגנבי לא מחזקינן כדאמרי׳ הכא דהתם לא קאמר שהוא גנבם אלא אומר שהגנבים גנובים וכמה גנבים איכא בעלמא אר״ת דהתם איירי באדם שאינו רגיל עמו דאמן שהדי שלא השאיל לו ורבא דאפיק הכא היה יודע שבעל הספר היה דרכו להשאיל לאחיהם בחייו ומורי ה״ר דודי תירץ דהתם הוי מגו להוליא דלא אמרי׳: [וע״ע תוס׳ ב״מ קטו. ד״ה והא]:

ו) **ואפי׳** שבועת שוא. הקי׳ ר״ת דבפרק זה בורר (סנהדרין דף כז. ופס) אמרינן עברין אוכל נבילות להכעיס אבי אמר פסול ורבא אמר כשר רשע דחמס בעינן ופריך מדתניא אל תשא רשע עד אלו הגזלנים ומועלין בשבועה מאי לאו אחת שבועת שוא ואחת שבועת ממון אלמא לא בעינן רשע דחמס לא אידי ואידי שבועת ממון והשתא אמאי לא פריך ממתני׳ דפסל בהדיא נשבע לשוא לשבועה ולא פליג שוס תנא וה״ה דיפסל לעדות וי״ל דהתם גבי עדות מכשרינן נשבע לשוא כיון דלא הוי רשע דחמס אבל הכא שהוא כשר רע לגריות אם הוא משקר וכופר ממון וכשר משנשבע לשוא הוי רע לשמים הלכך הוי פסול לשבועה:

אבל שבועת בטוי דאיכא למימר בקושטא משתבע לא קתני. מכאן רגו לדקדק דמי שעבר על החרם לא יפסל לשבועה כיון דבשעת קבלת חרם איכא למימר בקושטא משתבע ואר״ת דפסול הוא והכא לא קאמר אלא דלא קתני פי׳ דלא קמיירי במידי דבקושטא משתבע ורמיה מפרק הכותב (כתובות דף פה. ופס) דאמרי׳ ההיא איתתא דאיחייבא שבועה בני דינא דרבא אמרה ליה בת רב חסדא ידענא בה בההיא איתתא דחשידא אשבועה ובה״ג גרס ידענא בה בההיא איתתא דמפקא שם שמים לבטלה ופירושו שנשבעת ואינה מקיימת כגון שלא תאכל ואוכלת ואפכה רבא אשכנגדה אע״ג דאיכא למימר בקושטא משתבע חשיב ליה השודה הלכתא

ומאמר לקוחין הן בידי. ובעל הבית אומר השאלתים לו כדמפרש לקמן: אינו נאמן. אפילו בשבועה: אלא דברים שאין דרכן להטמין. שאין אדם בוש ליטלן בידו בשוק בפרהסיא הלכך אינו נאמן אבל דאין זה עשוי למכור את כליו ועוד מדאטמינהו איכא למימר בוש הוא להודיעו שהוא צריך לשאול כלים משכיניו דאי לקוחין הוו לא היה מטמינן: נאמן. ואע״פ שאין עשוי למכור כלים זימנין דמיצטרכי ליה זוזי ומזבין: היינו אורחיה. להטמין אפילו (ב) שאר בני אדם מוליאין בפרהסיא: ולא אמרן. באדם בינוני דאינו נאמן אלא זה אומר לקוחין וזה אומר שאולין אבל אם אמר לו גנבת אותם לאו כל כמיניה ושבע זה שלקוחין הן: ה״ג ולא אמרן אלא בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר. בהנהו הוא דאמרי׳ דכי אמר לקוחין אינו נאמן אבל דברים שאין עשוין להשאיל שהבעלים חסים עליהם לפי שמתקלקלין נאמן ליטבע שלקחם ואין נראין דברי האומר השאלתים לאחיהם של אלו, ואפקינהו רבא מיניה מאום דברים העשוין להשאיל ולהשכיר (שם) אפס אמר אחיהן לקוחין הם בידי אינו נאמן: וזוגא דסרבלא. מספריים של סורקי בגדים: מיתמי. שהבית התובע עדים שהן שלו ואמר שהשאילם לאבי היתומים ומדאפקינהו רבא מיתמי ש״מ דסבירא ליה לי הוה אבוהון קמן ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן בשבועה דאי מהימן אנן הוינן טעינן בשביל יתמי אביהם לקחם ממך. ודוקא ספרי דאגדתא שאין אדם עשוי ללמוד בהם תדיר אבל שאר ספרים אינן עשוין להשאיל ולהשכיר לפי שמתקלקלין כמו שנינו ד) במולא ספרים לא ילמד בהן לכתחלה ולא יקרא אחר עמו ויכול לומר לקוחין הן בידי ואין לריך לכתוב עליהן שטר מכירה אלא לרווחא דמילתא שלא יטרח ליטבע. וכן קבלתי מרב יצחק הלוי: אפילו שומר נשבע. אמתני׳ קאי בראוהו שנים שנכנס לתוך ביתו למשכנו אלא בראשות אפי׳ שומר הבית נאמן ליטבע ושאלם זה: שכירו ולקיטו. של בעל הבית ולא מסר לו שמירת הבית: מהו. להיות נאמן אשבועה זו: אמיד. עשיר: לא שנו. דלריך שבועה: מני ר׳ חייא. דאמתניתי׳ הכי היו מעידין אותו שנכנס לתוך ביתו אלא ולא חבוש כגון שעלתה נשיכה בגבו ובין אצילי ידיו טוטל אלא בשבועה דנשיכת שיניים לאו מיכון כותל הוא: לא מיבעיא הנך. דאית בהו כפירת ממון והוה ליה רע לשמים ורע לבריות: שבועה בטוי. דלהכא כי משתבע איכא למימר בקושטא אשתבע שבדעתו לקיימה ואפי׳ עבר עליה שכפאו יצרו אינו חשוד בכך על השבועה שעבר להוליא לשקר מפיו: וכל

ו) כ״מ קטו. ב״ב נב:. ב) כ״ק סב., ג) [וכפסל דב״ק פ״ט], ד) [כ״מ כט:], ה) [וע׳ תוס׳ ב״מ ה. ד״ה לו איתתא], ו) [עיין לעיל בהמשך מה.].

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ נמנו כסא דכספא מאי א״ל מזיגא: (ב) רש״י ד״ה הייגו וכו׳ אפי׳ היכא שאחר:

גליון הש״ס

גמ׳ ורלמא אחר עביד ליה. גי׳ הרי״ף דלמא לאחר אמר:

מוסף רש״י

זוגא דסרבלא. מספריים שגוזזין בהן לאר (ב״מ קטז.). מיתמי. שהביאו הבעלים העלונס לאביהם של אלו, ואפקינהו רבא מיניה מאום דברים העשוין להשאיל ולהשכיר (שם) אפס אמר אחיהן לקוחים הם בידי אינו נאמן להביא לאיה, אף היתומין עליהן להביא לאיה שלקחן אביהן מן הבעלים, ויהין ללמ להו לאיה המוכרים רבא לבעלים (רשב״ם ב״ב נב.). אמיד. עשיר שאומדין אותו לכלי כסף (ב״ק שב.).

רבינו חננאל (המשך)

עלו בתיקו: א״ל רב יומר לרב אשי אם יש עדים כי נכנס לביתו ומשכנו כלים הניטלין תחת כנפיו וטוענן בעה״ב דכסא דכספא שקל מהו. ופשט ליה רב אשי אי איניש עשיר הוא דאית ליה בביתיה כגון הני מאני. או איניש מהימן הוא דמפקדי אינשי גביה וטענין דפקדון הוה בידיה ואיהו דשקליה משחבע ושקיל. ואי ליתא אמיד ולא מהימן. טענתיה לאו טענה: הנחבל כיצד כו׳. אוקמה שמואל שנשבע ונוטל במקום שיכול להבול בעצמו. דהיישינן שמא חבל בעצמו. אבל במקום שאינו יכול להבול בעצמו כגון נשיכה בשיניים בגבו או בין אצילי ידיו ואדם אחר אין שם אלא הם שניהם בלבד ונכנס תחת ידו שלם ויצא חבול כי הני דאיכא חשש דהוא חבל בעצמו ונוטל שלא בשבועה: שכנגדו חשוד על השבועה. אחד שבועת שוא ואחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון. ואסיקנא לא מיבעיא שבועת העדות ושבועת הפקדון דאית בהו כפירת ממון אלא אפי׳ שבועת שוא דכפירת דברים בעלמא הוא כגון אם לא ראיתי נחש כקורת בית הכד וכיוצא בו ונשבע התובע ונוטל. ואפי׳ אם הוא חשוד בשבועת בטוי. כגון שנשבע שלא אבלתי

וכל דדמי ליה. כל שבועה לשעבר: **משחק בקוביא.** גזלן דרבנן הוא דאמרינן[1] אסמכתא לא קניא אבל מדאורייתא לאו גזלן הוא: **היכי מצי.** ר' יוסי אומר יחלוקו או ר' מאיר אומר יחלוקו: **לפיני.** לשבועת הר סיני שהשביע הקב"ה את ישראל על לא תגזול והוא יפרע מן הכופר ממון לחבירו אבל ב"ד אין נזקקין לא לשבועה ולא לפרעון: **למחויב לה.** על זה שהודה במקצת וכיון שאינו יכול ליתבע שהרי משוד הוא יתלם: **וכן היתומים כו'.** תמני' היא בפירקין: **אי נימא מן הלוה.** אם הוציאו שטר עליו לא יפרעו אלא בשבועת יורשין המפורש במשנתנו שבועה שלא פקדוני אצל כו': **לא שנו.** דבשבועה מיהת יפרעו יתמי מלוה שהוציאו שטר על יתמי לוה: **כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה.** (א) משעה שמת לוה אין לו למלוה ליפרע מן היתומים אלא בשבועה דקי"ל (גיטין לד:) אין נפרעין מן היתומים אלא בשבועה: **ואין אדם מוריש.** לבניו ממון שהוא מחויב עליו שבועה אלמא הואיל והוא מחויב שבועה שלא התקבלתי חוב זה ויתומין אין יכולין ליתבע כן אלא שלא פקדוני אצל ואין זו השבועה המוטלת על אביהם וגם יתמי לוה אין יכולין ליתבע שפרעו אביהן קאמר רב ושמואל שלא יפרעו. אלמא המחויב שבועה ואין יכולין ליתבע לא זה ולא זה סבירא לרב ושמואל חזרה שבועה לסיני ואין כאן לא שבועה ולא פרעון: **ליתלם.** דהא מודה דחטף ולא כל הימנו אל כל חוטף לומר שלי חטפתי: **ליכא תרי סהדי.** ומיגו דאי בעי למימר לא חטפי מהימן נמי למימר דידי חטפי: **לפעריה.** משום דאי מיגו: **ליכא חד סהדא.** ואי אמר לא חטפתי הוה בעי לאשתבועי להכחיש את העד: **ליתבע.** את השבועה שהעד מחייבו אינו יכול דהא מודה דחטף והעד מחייבו ליתבע שלא חטף וגבי הך שבועה הוא פטול כגזלן אצל כל שבועות. והא ליכא למימר ליתבע דדילה חטף שאין זו שבועה המוטלת עליו: **בין שניהם.** אם בעלי הדין קיימין: **מה לי הוא ומה לי אבוה.** מאחר שהוא טוען טענת ברי למה אינו יכול ליתבע אביו

הלכתא מאי א"ל לא ידענא. והא דאמרי' נסמוך עבד רב נחמן עובדא יחלוקו זה היה אמ"כ והא דפריך מינה לקמן אם איתא אלמא מספקא ליה והא רב נחמן כו' ידע השי"ם דכי אמר אם איתא כבר עבד עובדא: **הוה** יתיב ר' **אבא** קמיה. משמע שהיה תלמידו והא דקרי ליה לעיל ר' אמי רבותינו הכי נמי מצינו בפרק חבית (שבת דף קמו:) שקרא רב רבותינו לרב כהנא ורב אחי שהיו תלמידיו אבל קשה מפרק אלו מציאות (ב"מ דף כד:) דר' אמי אשכח פרגיות שחוטות בין טבריא לציפורי אתא לקמיה דר' אבא אמר ליה זיל שקול לנפשך אלמא לא היה רבי אבא תלמידו ולספרים דגרסי אתא לקמיה דר' אסי ניחא טפי דאע"ג דר' אמי היה יותר גדול מרבי אסי דבכל מקום מזכיר ר' אמי קודם ר' אסי ובהניזקין (גיטין דף מד:) גמרא דהמטמא והמדמע והמנסך אמרינן ההוא דאתא לקמיה דר' אמי א"ל ר' אסי רבי אתה אומר כן מכל מקום היה חבירו והיה רבי אמי בא ליטול עצה ממנו ועוד י"ל דלאחר זמן היה ר' אמי ראש והיו באים הדיינין לפניו[2]:

כיון דאמר חטפי הוה ליה כגזלן. פירש' נחזקת הבתים (ב"ב דף לד.): **מתוך שאינו יכול לישבע משלם.** דוקא נחשוד שלא יפקיעו ממונו ממנו ותקנו לכפר שבועה אבל הכא ובחמשים לא ידענא משלם וה"נ במתני' כיון שמוטל על יתומין שבועת אביהם ואין יכולין ליתבע משלמין בני הלוה דלא שנא מחויב התובע שבועה ואין יכול ליתבע (ג) אותה שחייב אותו משלם הנתבע תימה דמשמע הכא דרב נחמן דעבד עובדא יחלוקו כר' יוסי דלית ליה דר' אבא וקשה לר"י דבפרק השואל (ב"מ דף לז: ושם) אמרי' אמתני' דשואל את הפרה שאלה אלי יום כו' ניחא תיהוי תיובתא דר' יוחנן ורב נחמן דאמרי תרוייהו מנה לי בידך והלה אומר אינו יודע פטור ומשני כגון שיש עסק שבועה ביניהן כדרבא דאמר רבא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים וחמשים אינו יודע מתון שאינו יכול ליתבע משלם והיינו כר' אבא וי"ל דרב נחמן ודאי לית ליה דר' אבא אלא דמוקי מתני' דהשואל (שם) כר' מאיר וכמו שמפרש רבי אבא מילתיה דר' מאיר ואיהו סבר כר' יוסי והשתא נמי ניחא הא דלא מוכח בפרק קמא דכתובות (דף יב: ושם) דהא דרב יהודה דאמר מנה לי בידך והלה אומר אינו יודע חייב דשמואל היא דהא לא מני מוקמי מתני' דהשואל כגון שיש עסק שבועה ביניהן וכדרבא דהא פליג הכא אדר' אבא והשתא ניחא דשמואל מוקי מתניתין כתנא דבסמוך ומסייע ליה לדר' אבא מיהו סבר כר' שמעון בר' טרפון דדרש לקרא למילתא אחריתי ופליג אדר' אבא ע"ק לר"י דבחזקת הבתים (ב"ב דף לג: ושם) משמע דהלכה כר' אבא דקאמר סברוה רבנן קמיה דאביי למימר היינו נסכא דר' אבא דעובדא דהתם ומסיק נמי אלא אי דמי הא דר' אבא כו' ואילו לקמן (דף מח:) אמרינן האי דיינא דעבד כרב ושמואל עבד ודעבד כר' אלעזר עבד ור' אלעזר סבר כר' אבא דטולין היתומין ולא מפסידין משמע דמילתא דרב ושמואל עיקר כמו ר' אבא ועוד תימה דבכל מקום קיימא לן כרב נחמן בדיני ולקמן קאמר דעבד כרב ושמואל עבד כר' אלעזר עבד ורב נחמן דאמר יחלוקו לא מדכר כלל משמע דלית הלכתא כוותיה ורביעו תס פירש בספר היסר דהלכתא כרב נחמן דאמר יחלוקו כשניהם חשודים דקיימא לן כוותיה בדיני וכר' אבא בנסכא דאמרי' בחזקת הבתים (שם) וכן בחמשין לא ידענא דאמר רבא בהשואל (ב"מ דף לח. ושם) ורב נחמן נמי סבירא ליה כר' אבא בנסכא ובחמשין לא ידענא מתון שאין יכול ליתבע משלם וכ"ש נמי דהוה לן למימר כשהתובע מחויב שבועה דמפסיד אלא שמוסיף דשבועת התובע לא הוה אלא מדרבנן ואין מפסיד [ולא] משלם כשאין יכול ליתבע אלא בחמויב שבועה דאורייתא ולהכי ניתומין מן היתומין ומת לוה בחיי מלוה או בפוגם שטרו דהוא שבועה דרבנן נשבעין שבועת יורשין ולא מפסידין לרב נחמן ור' אבא ובשניהן חשודין מפסיד התובע חצי אף על גב דלא רמיא עליה אלא שבועה דרבנן וטענת משום דקנסינן ליה לפי שהוא חשוד ולרב ושמואל אית להו דאפילו בשבועה דרבנן ממון שאינו יכול ליתבע מפסיד הכל ובשניהן חשודין נמי מפסיד התובע הכל דחזרה שבועה לסיני וניתומין מן היתומין דוקא דעבד כרב ושמואל עבד ולא

[1] (שבת סו.), כ) [שם], ג) [לקמן מח.], ד) [לעיל לב:], ה) [סנהדרין יז:], ו) [לעיל מה.], ז) [כתובות פח.], לקמן מח.], ח) כתובות פח., ט) כ"ב לג:; [לעיל לב:], י) [סנהדרין כד:], כ) [וש"ע חומ' כ"ב לד. ד"ה הוה].

תורה אור השלם

1. שבעת יָמִים תהיה בן שניהם אם לא שלח יָדו במלאכת רעהו וְלִקַּח בעֲלִיו ולא ישלם:

שמות כב י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ככר וכו' דמשעה שמת: (ב) תי' ד"ה מתון וכו' אותו שחייב שבועה משלם האמנע תימה:

רבינו חננאל

ואכל. או שאכלתי ולא אכל הרי הוא כחשוד על שבועת כפירת ממון ונשבע שכנגדו ונוטל: אם היה משחק בקוביא ומלוה ברבית כו'. אסיקנא תנא חשוד בשבועות ומלוה ברבית פסולי דאורייתא. ורקתני נמי מפריחי יונים וסוחרי שביעית פסולי דרבנן: ירושלמי החשוד על השבועה מאימתי מקבלין אותו משיבוא לב"ד שאין מכיריו אותו ויאמר להן חשוד אני: היו שניהן התובע והנתבע חשודין אמר רב נחמן ר' יוסי אומר יחלוקו. ועבד רב נחמן עובדא כר' יוסי דאמר יחלוקו: חזרה שבועה למקומה: ירושלמי רב הושעיה אמר קומי ר' אמי בשם רבנן דחמן חזרה שבועה לבעליו ממה דחשיד ולא יכול למישחבע ליה קום שלם לי: אמר ר' אמי רבותינו שבכבל ומאן נינהו רב ושמואל אמרי חזרה שבועה לסיני. כדתרצי למתניתין. האי דתנן וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו אלא דמת מלוה בחיי לוה שנשבעין יורשי מלוה ונפרעין מיורשי לוה. אבל מת ליה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואח"כ יפרע מהן. כדתנן אין נפרעין מנכסי יתומין אלא בשבועה. וכיון שנתחייב שבועה ומת. אין אדם מוריש שבועה לבניו דהו"ל כאילו חזרה שבועה לסיני אין כאן דין שבועה. וכל כי האי גוונא פקעה מלוה. רבותינו שבא"י ומאן אינון ר' אבא אמרו חזרה שבועה למחייב לה. ואינו יכול ליתבע משלם. דהדוא גברא דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דר' אמי והוה ר' אבא יתיב קמיה אייתי חד שהדא דחטפה מיניה א"ל אמי היכי לידיינו דיינין להאי דינא נימא ליה שלים ליכא שהדי דחטפה ליפטר הא איכא חד שהדא דחטפה ניחייביה שבועה כיון דבחטיפה משהיד עליה והוא אינו (מכחישו) אלא טוען אין חטפי ודידי חטפי הוה ליה כגזלן. א"ל ר' אבא הוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם: אמר רבא כוהיה דר' אבא מסתברא שכל מחויב שבועה שאינו יכול לישבע משלם. דתני ר' אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם. ולא כין היורשין היכי דמי זו השבועה שחייב האב וכיוצא בה היורש פטור. אי נימא דא"ל מנה לאבי כיד אביך וא"ל נ' אית ליה ואנא פרענא לך וג' לית ליה מה לי הוא ומה לי אבוה בטענת ברי קאתו. תרוייהו מחייבי. אלא לא בדטען מנה לאבא ביד אביך וא"ל נ' ידענא וג' לא ידענא:

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ב מהל' טוען הלכה ב סמג עשין לה טוש"ע חו"מ סי' לב סעיף ב: לה ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ז:

לו ג מיי' פי"ז מהל' מלוה הלכה ב סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' קח סעיף ט:

לז ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף יא:

ח מיי' פ"ד מהל' טוען הלכה ח וש"ל מהל' גזילה הלכה יד ועיין בכ"מ טוש"ע חו"מ סי עה סעי' יג וסי' שסד ס"ג):

ו ז טוש"ע חו"מ סי' קז סעיף ב):

לח ז ח מיי' פ"ד מהל' טוען הלכה ה והלכה ז סמג עשין לה טוש"ע חו"מ סי' עה סעיף טז:

מוסף רש"י

אילימא מלוה. שהלוה קיים יהיו מוציאין עליו שטר אביהן (כתובות פח.). לא שנו. דבשבועה מיהת שקלי יתומין מן היתומין (לקמן מח.). כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה. שלא התקבל לגוס, שהפרע מן היתומין אפילו בשעה קרע שבועה, ואין אדם מוריש ממון שהוא מחויב עליו שבועה לבניו, לפי שאין הבנים יכולים ליתבע שבועה זו שנתחייב אביהם (שם). נסכא. תחיכה כפף מוזקן, לשון (ישעיה מ) הפסל נסך חרש (לעיל לב:). ודידי חטפי. שני חטפתי שאתה גוזלתו ממני (שם). נימא ליה זיל שלים. שאין כל החוטפין נאמנים לומר שלי גזלתי, דא"כ אין לך גזלן שאם שלם ואפילו יש עדים (שם). ליכא תרי סהדי. דחטפה ואיכא למימר מיגו (שם). נפטריה. מלהחזירו שהרי אין כאן שני עדים ומיגו דאי בעי אמר לא חטפתי, כי אמר נמי דידי חטפתי לאמן (שם). איכא חד סהדא. דחטפה מניה ואי הוה אמר לא חטפתי היה צריך ליתבע להכחיש העד (שם). נימא ליה זיל אשתבע. שבועה שהעד מחייבו (שם). הוה ליה כגזלן. והמתחייב שבועה על פי עד אחד צריך ליתבע על מה שהעד מעיד ולהכחיש את העד וזה אינו יכול ליתבע על כך, שהרי מודה הוא לגבי העד שחטפה והוה ליה כגזלן אצל אצל שבועה זו כגזלן אצל כל שבועות שאינו יכול ליתבע עליהן, אף זה בשבועה זו אינו יכול ליתבע, שהרי מודה בה (שם). הוה מחוייב שבועה. על כרחו אם בא להחזיק בה הוא עליו ליתבע שלא חטף, שאין החוטף נאמן לומר שלי חטפתי חו היא השבועה שהעד מחייבו ליתבע על מה שהעד מעיד ואינו יכול ליתבע שהרי מודה לגבייו (שם וראה רשב"ם ב"ב לד הובא לעיל לב:).

אי אמרת בשלמא אביו כי האי גוונא מיחייב איצטריך קרא למיפטר גבי יורשין אלא אי אמרת אביו כי האי גוונא נמי פטור קרא גבי יורשין למה לי ורב ושמואל האי שבועת ה' מאי קא דרשי ביה מיבעי ליה [6]לכדתניא שמעון בן טרפון אומר [1]שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם שמעון בן טרפון אומר [8]אזהרה לעוקב אחר נואף מנין ת"ל לא תנאף [2]לא תנאף [3]ותרגנו באהליכם שמעון בן טרפון אומר תרתם וגיניתם באהלו של מקום [4]עד הנהר הגדול נהר פרת שמעון בן טרפון אומר [5]קרב לגבי דהינא ואידהן דבי רבי ישמעאל תנא עבד מלך כמלך: והחנוני על פינקסו כו': תניא אמר רבי טורח שבועה זו למה א"ל ר' חייא (בר אבא) תנינא [6]שניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה ת"ש דתניא רבי אומר פועלין נשבעין לחנוני ואם איתא לבעל הבית מיבעי ליה אמר רבא [7]פועלים נשבעין לבעל הבית במעמד חנוני כי היכי דליכספו מיניה [8]איתמר שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו אמר רב הונא [9]זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה רב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי שני מלוין ושני לווין ושני שטרות היינו פלוגתייהו מלוה ולוה ושני שטרות [10]יד בעל השטר על התחתונה שני מלוין ולוה אחד ושני שטרות [11]היינו מתניתין ב' לווין ומלוה אחד ושני שטרות מאי [12]תיקו מתיב רב הונא בר יהודה אחד

אביו כי האי גוונא מיחייב. שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע דהא אינו יודע קאמר ליהם הייתי לאיצטריך קרא למעוטיה למיפטר היורש בטוען טענה זו: לעוקב אחר המנאף. נעשה לו אפוטרופוס להרגיל לו נשים לניאוף: ברחס. את האדון: וגיניתם. את המקום שהשכין את (ח) שכינתו ביניכם: קרב לגבי דהינא ואידהן. אם נגעת במשוח בשמן תהא ד) גם משוח בנגיעתו. כלומר פרת הוא קטן משלש נהרות שהוא מנוי אצלם לנסוף והנהר הרביעי הוא פרת (בראשית ב) וכאן הוא קורא אותו נהר גדול בשביל שהוא מזכר כאן על שם מ"י שהיא תשובה מזכר גם הוא בחשיבות. דהינא לשון שמן ומשיחה (ישעיה לד) הדשנה ממלב מתרגמינן אתדהינא: מתני' לא שאמר לו כאוב על פינקסי כו'. אלא בזמן שיש רגלים לדבר שבעל הבית מודה שאמר לו תן כו': שניהם נשבעין ונוטלין. מבעל הבית דאמר ליה (ב) פועלים לא מהימנו לי בשבועה את האמנתיהו אלא אמרת לי בשהדי הב להו וכן פועלין אמרי ליה לא מהימנן לן חנוני בשבועה: גמ' טורח שבועה זו למה. ששניהן באין לבית דין שתהא שבועת שוא מביאיהם ולא פירש (לי) רבי מאי שבירא ליה לי נוטלין בלא שבועה כבן נגש או יפסיד חנוני בשבועת פועלים: תניא שניהם נשבעין ונוטלין. כבר שנית לנו ופסקת במשנה שניהן נשבעין ונוטלין: קיבלה מיניה. רבי מר' מאיר והלך בה לו לה: מ"ש. כי פרש רבי מאי שבירא ליה בגווה קאמר פועלים נשבעים לחנוני אלא קבלו ממנו כלום אלמא לא קיבלה ושבירא ליה חנוני יפסיד שהיה לו לתת להם בעדים: ואם איתא. דקיבלה נשבעין לבעל הבית מיבעי ליה דמה להן אלא חנוני לשבועה הואיל וחוזר וגובה מבעל הבית: אמר רבא. לעולם קיבלה מיניה והכי קאמר פועלין נשבעין לבעל הבית במעמד חנוני כלומר לפני חנוני כדמפרש ואזיל: המכחישות זו את זו. שניהם אומרים הרג ושניהם אומרים לא הרג: זו באה בפני עצמה ומעידה. בעדות אמרת וכן זו ואע"פ שהאמת פסולה אין לך לפסול לא זו ולא זו הואיל ואינך יודע איזה מהן פסולה. אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו אין נאמנין בעדות אחת דמה נפשך אחד מהן פסול והיינו דנקט ביה האי לישנא באה בפני עצמה ומעידה: בהדי סהדי שקרי למה לי. הואיל והאמת פסולה אין אחת מהן נאמנת לשום עדות: ס"ג שני מלוין ושני לווין וכשני שטרות היינו פלוגתייהו ול"ג דכ"ע: כ' מלוין וכ' לווין וכ' שטרות. ואי' מצ' כיתות הללו תתומה על זה והכי' תתומה על זה דלרב הונא שניהן השטרות כשירין ולרב חסדא שניהן פסולין: מלוה ולוה ושני שטרות. שיש לו לאדם אחד שני שטרות על שתי הלוואות על חבירו ואי' מהן תתומה על זה ואי' על זה יד בעל השטר על התחתונה בין לרב הונא בין לרב חסדא אין חולקין בזו שהרי זה בא עליו מכח שתי כיתות אחת כשירה ואחת פסולה אין אתה יכול לפסול את שניהן ולא להכשיר את שניהן הלכך שטר קטן שבהם גובה הימנו והגדול יפסיד לפי שאומר לו זו היא הפסולה דמספיקא לא מפקינן ממונא מניה אבל ממה נפשך הקטן גובה דיש בכלל מאתים מנה: שני מלוים ולוה אחד. היינו מתני'. שני מלוין הוליאו אים שטרו על ליה אחד ואחת משתי כיתות הללו אחת תתומה זה ואחת זה לא קמבעיא לן מאי קאמר רב הונא בה דהיינו מתניתין דקתני נשבעין ונוטלין מבעל הבית ואע"פ שאנו יודעין שאחד מהן שקר אין אנו יכולין להפסיד את אחד מהן ומזקקין להן ב"ד להגבותן. והכי נמי לרב הונא דאית ליה גבי שני מלוין ושני לווין זו באה ומעידה וזו באה ומעידה הוא הדין לשני מלוין ולוה אחד ואע"פ שממה נפשך הלוה העני הזה לוקה באחד מן השטרות הללו על ידי עדות פסולה אין אתה יכול להפסיד את אחד מן המלוין שאינך יודע איזה הפסולה: שני לווין ומלוה אחד. הוליא מלוה זה שני שטרות זו תתומה זה וזו תתומה זה: מאי. אמר רב הונא בזה מי אמרינן כיון דאד גברא הוא דמייתי להו לקמן לא מזדקקינן ליה דמה נפשך בשטר פסול בא לפנינו זה דוחה אצל זה וזה אצל זה ויפסיד אי לא כיון דעל שני לווין הוא מוציא זו באה ומעידה וזו באה ומעידה. לרב חסדא לא מיבעיא ליה דהא אפי' בשני מלוין ושני לווין ושני שטרות פסול וכל שכן בשני לווין ומלוה אחד:

אחד

נשבע

אחד

מסורת הש"ס

(ח) רש"י ד"ה וגיניתם את המקום (שהשכין שכינתו ביניכם) תמ"מ וכ"כ ס"ח שהשכין את אהלו ביניכם: (ב) ד"ה שניהם וכו' דאמר ליה חנוני לא מהימנו לי פועלים בשבועה: (ג) תוס' ד"ה (נגע"ח) תתון וכו' שאינן יכולין לישבע שפרע אביהם כדפי' בקונטרס כו':

גליון הש"ם

גמ' קרב לגבי דהינא. עיין בטוטות דף נה ע"ב תוס' ד"ה הוא:

רבינו חננאל

אי אמרת אביו כי האי גוונא מיחייב שבועה וכל המחייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם. האי נמי כיון דאמר לא ידענא מספקא ליה. ושבועה בספק ליכא הלכך משלם. איצטריך קרא למיפטר בכי האי גוונא היורש אלא אי אמרת כי האי גוונא פטור איצטריך קרא למיפטר גבי יורשין: ורב ושמואל דאמרי מחייב שבועה שאינו יכול לישבע פטור (ח) שאין אדם מוריש שבועה לבניו. האי שבועת ה' תהיה בין שניהם מאי דרשי ביה. ואמרינן דרשי ביה (כר' דתניא) [לכדתניא] שמעון בן טרפון אומר שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם כלומר אי אפשר שאין אחד מהן על שקר או התובע חובע מה שאין לו עליו ומשביעו בחנם לפיכך השבועה חלה על המשביע בחנם. או הנשבע כופר ונשבע על שקר. ועוד [אמר] שמעון בן טרפון תשלום הבריתא אזהרה לעוקב אחר המנאף. פירוש מכין לו מקום ונשים לניאוף שמיין שחייב. ת"ל לא מניין אחריך לא תגרום ניאוף. ותרגנו באהליכם שמעון בן טרפון אומר תרתם יגיניתם באהלו של מקום והאי דכתיב באהליכם בכינוי הוא. עד הנהר הגדול נהר פרה. שמעון בן טרפון אומר קרב לגבי דאהינא ואידהן. פירוש כיון שנעשה פרת (גדול) [גבול] ארץ ישראל נקרא הנהר הגדול: והאי דאמר בפרק השואל את הפרה ובזולתי זה המקום בתלמוד היכי דמי עסק שבועה כדרבא דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' והשאר איני יודע מהון שאינו יכול לישבע משלם. עיקר דברי רבא בזה המקום הן והוא שאמר רבא כוותיה

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה בע"ח אבל קלת קשה דמנא ליה כו'. נ"ב ועוד קשה הרבה ועי' ר"מ (ע"ם כלן) וב"מ אבל עיקר הענין כמו שפ"ל לר' אבא דכן שהמקבל חייב שבועה כין המיבע משלם הלוה כיון שאינם יכולים לישבע חזרה לתשלומין כן פ"ל לרב בשניהם לפטור כיון דאינן יכולין לישבע חזרה לפיכ אבל אם קי"ל בנתבע כר' אבא ונתבע כיון שאינו יכול לישבע מפסיד כרב ושמואל ור' אלעזר פליג ואמר נשבעין ונוטלין ק"ל לגמרי כר' אבא] והני דלא לוסיף ולכן פסק הרי"ף נמתני' כר' אבא וכמ"ש התוס' לעיל בדברבנן לא אתמרינן כיון שאינו יכול לישבע משלם. ומ"ש בגמ' רב ושמואל דתנן כו'. אין עיקר הראי' משם אלא שמיע ליה לר' אמי כפיכים שם אמרו חזרה לפיכי ואמר אב"ל דתנן כו' ועיין ר"ן. וכב נתמן ק"ל יתלוקו משום קנס שהוא חשוב כמש"ל התוס' וזהו שכתב ר"ת ומש"ל ולרב ושמואל אית להו דאפי' בשבועה דרבנן מתוך כו' לא משום דר"א אלא משום דחזרה לפיכי וכן בנתבע:

מוסף רש"י

שהשבועה חלה על שניהם. שאינן נענשין בה. אלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן ובאו לידי חלול השם (לעיל לט:).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וגיניתם את המקום (שהשכין שכינתו ביניכם) תמ"מ וכ"כ ס"ח שהשכין את אהלו ביניכם: (ב) ד"ה שניהם וכו' דאמר ליה חנוני לא מהימנו לי פועלים בשבועה: (ג) תוס' ד"ה (נגע"ח) תתון וכו' שאינן יכולין לישבע שפרע אביהם כדפי' בקונטרס כו':

מ) נראה לל"ל ואין אדם מוריש וכו' ואולי לכיון לסכנת התוס' בסד"ה מתוך ידו"ק. ב) עי' בנו"ב מהד"ת מ' מו"מ סי' טו מ"ש בפירוש דברי הירושלמי אלו ע"ש

ג) לעיל לט:, ב) בבא מציעא ו:, ג) כ"ב לא:, ד) נ"ל ג"כן, ה) שיך למתני' דרש בפרקין דף מה:, ו) כ"ל ליה. יעב"ן, ז) נ"ל ובאמהדרין כו.).

אחד אומר גבוה שתי מרדעות. גבי עדות החדש תניא שהיו בודקין אותם כמה היתה גבוה מן הקרקע למולה עיניו באומד בשיפולו של רקיע: **מרדעת.** מלמד הבקר: **מפי לאו.** מלטרפין לעדות ממון כל אחד מהן כשר להעיד עם עד אחר בעדות ממון ואע"פ שידענו שאחד פסול וקשיא לרב חסדא: **אמר רבא.** הכי קאמר אחד מאלו מצטרף עם עד אחר אם יאמר כמותו בעדות זה והיינו עדות אחרת שנעשית כת זו המצטרפת עדות אחרת לעצמה בחדש זה דאיגלאי מילתא דקושטא אסהיד שהרי זה מסייעו והוי ליה תרי וחד: **אימתי בזמן שהפירות כו'.** אימתי צריך בעל הבית לישבע בזמן שהפירות צבורין כו': **דפירי עבדי דמרקבו.** וממהר חנוני להשליכם לתוך כליו של לוקח קודם קבלת הדינר שלא יחזור: **לא שנו.** דנשבועה מיהא שקלי יתומין מן היתומין אלא שמת מלוה כו': **נתחייב מלוה שבועה.** שלא התקבל כלום שהנפרע מן היתומין אפי' בשער צריך שבועה ואין אדם מוריש ממון שהוא מחויב עליו שבועה לבניו לפי שאין הבנים יכולים ליפטר שבועה זו שנתחייב אביהם: **מה טיבה.** להפקיע ממונם (ג) אם אין יכולין ליפטר אותה שבועה ממש ישבעו שבועת יורשין כגון שבועה שלא פקדנו אצל גוזלין: **עמד בדין.** שהוצא שטר זה על ימי לוה ואמרו לו ב"ד השבע וטול: **אם איתא לדרב ושמואל.** דאין אדם מוריש שבועה לבניו איתיה בין עמד בדין בין שלא עמד בדין: **יחלוקו.** גבי שניהם חזודין דדמיא להא שאין אחד מהן יכול ליפטר אלמא ליתא להא דרב ושמואל: אלימא דר"מ אוקימנא לעיל [מז.] דאמר חזרה שבועה למקומה ורב נחמן עבד כר' יוסי: **מפה.** אלמנה שלא גבתה כתובתה: **יורשיה מוכירין.** ותובעין וגובין כתובתה: **עד עשרים וחמש שנים.** משמע בעלה ואם עברו כ"ה שנים ולא תבעוה הפקידוה דהכי תנן בכתובות בהנושא (דף קד.) כל זמן שהיא בבית אביה שלא נטלה מזונות מן היתומין גובה כתובתה עד כ"ה שנים ואם לא תבעה מחלתה. קתני מיהת יורשין גובין כתובתה ועל כרחך בשבועת יורשין יגבוה מן היתומין אע"ג דמית לוה בחיי מלוה שהוא מת בחייה ונתחייבה שבועה ליורשין אלמא הוכיחה שבועה ליורשיה: **ת"ש אכל יורשיו משביעין אותה ואם יורשיה וכו'.** ריש דמתניתין בהכותב בכתובות (דף פו:) כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך הוא אינו יכול להשביעה לא אותה ולא יורשיה אבל יורשיו אם מת הוא ובאה לתובעה כתובתה משביעין אותה ואת יורשיה אם מתה והן באין לגבות כתובתה. ומדקתני יורשיו משביעין אותה אלמא בלא נשבעה עסקינן וקתני דנשבעין יורשיה ונוטלין וש"מ אדם מוריש שבועה: **אותה באלמנה.** (ג) דקתני יורשיו משביעין אותה מתוקמא אפי' באלמנה אבל ואת יורשיה דקתני מוקי לה רב ושמואל בגרושה אם גירשה זה נתחייב לה כתובתה בלא שבועה שהרי פטורה היא מן הנדר ומן השבועה ומתה בחייו ואחר כך מת הוא דהוה ליה מת מלוה בחיי לוה שכשמתה היא יש לה ממון גמור עליו בלא שבועה לפיכך הורישתו לבניה ויורשיה הבאין ליפרע מיורשיו צריכין לישבע כדתנן (לעיל דף מה.) היתומין מן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה:

[א] אחד אומר גבוה ב' מרדעות ואחד אומר שלש עדותן קיימת אחד אומר ג' ואחד אומר ה' עדותן בטלה ומצטרפין לעדות אחרת מאי לאו לעדות ממון אמר רבא [ב] הוא ואחר מצטרפין לעדות אחרת של ר"ח דהוי להו תרי וחד ואין דבריו של אחד במקום שנים: אמר לחנוני תן לי בדינר פירות כו': תניא א"ר יהודה אימתי [ג] בזמן שהפירות צבורין ומונחין ושניהן עוררין עליהן אבל הפשילן בקופתו לאחוריו המע"ה: אמר לשולחני תן לי כו': וצריכא [ד] אי אשמעינן הא קמייתא בהך קא אמרי רבנן משום דפירי עבידי דמרקבי וכיון דמרקבי לא משהו ליה אבל מעות דלא מרקבי אימא מודו ליה לרבי יהודה ואי איתמר בהא בהא קאמר רבי יהודה אבל בהך אימא מודה להו לרבנן צריכא: כשם שאמרו הפוגמת כתובתה [וכו'] וכן היתומים לא יפרעו: [ה] ממאן אילימא מלוה אבוהון שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה [ו] הכי קאמר וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה רב ושמואל דאמרי תרוייהו [ז] לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה [ח] ואין אדם מוריש שבועה לבניו שלחוה קמיה דר' אלעזר שבועה זו מה טיבה שלח להו יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין שלחוה בימי רבי אמי [ט] אמר כולי האי שלחי לה ואזלי אי אשכחינן בה טעמא מי לא שלחינן להו אלא אמר רבי אמי [י] הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא עמד בדין ומת כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו לא עמד בדין ומת יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין מתקיף לה רב נחמן אטו בי דינא קא מחייבי ליה שבועה מעידנא דשביב לוה איחייב ליה מלוה לבני לוה שבועה אלא אמר רב נחמן אי איתא לדרב ודשמואל איתא אי איתא איתא אלמא מספקא ליה [יא] והאמר רב יוסף בר מניומי עבד רב נחמן עובדא יחלוקו לדבריו [יב] דרבי מאיר קאמר וליה לא סבירא ליה מתיב רב אושעיא [יג] מתה יורשיה מזכירין את כתובתה עד עשרים וחמש שנים הכא במאי עסקינן [יד] שנשבעה ומתה תא שמע [טו] נשא ראשונה ומתה נשא שניה ומת הוא שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה ה"נ [טז] שנשבעה ומתה ת"ש [יז] אבל יורשיו משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאין ברשותה אמר רב שמעי' [יח] לצדדין קתני אותה באלמנה ויורשיה בגרושה מתיב רב נתן בר הושעיא [יט] יפה כח הבן מכח האב שהבן

[ב] אמר רבא הוא ואחר מצטרפין לעדות אחרת. קשה לי רבא לשיטתיה דס"ל בפסחים דף כז דלא לשמיס כשר להעיד לאיש לא רע לעדות א"כ לעדות ממון מצטרפין הא נעדותן על הלבנה היה רק לא לשמיס ועיין: **שם הואיל ואתא לידן.** שנת דף פא ע"ב וש"נ:

רבינו חננאל

שיהו נשבעין הפועלין בפני החנוני מפני (דברשה) הראמר בשלא העמידן אצלו אבל אם העמיד את הפועלין אצל החנוני אין בעה"כ חייב לפועלין כלום: תניא א"ר טורח שבועה זו למה א"ר חייא תניא שניהן נשבעין ונוטלין מבעה"ב. ואסקה דבא פועלין נשבעין לבעה"ב במעמד חנוני. דלמא מיכספי מיניה: ירושלמי בפרק האיש מקדש בחתילתו א"ר בא אתא עובדא קמיה רב ועשה גרבוי בבי קרפיפא דחברייה וכפר ביה א"ר פינחס אתא עובדא קומיה דר' ירמיה ועשה שליח עד וחייבו על ידי הכתף. אית מתניתא אמר (שלא) [שלוחו של] אדם כמותו: איתמר שהי ביתי עדים המכחישות זו את זו אמר רב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה. ורב חסדא אמר בהדי שהדי שקרי למה לי פירוש רב הונא פסלם באותה העדות שהוכחשו כה ומכשירים בעדות אחרת כל כת בפני עצמה. ועד מכת זו ועד מכת זו בעדות אחרת פסולה. ורב חסדא פסלם בכל עדות שבעולם בין כל כת בפני עצמה ובין אחד מזו הכת ודייקי מדקתני רב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה ולא קתני פסולין לעדות זו שהוכחשו וכשרים לעדות אחרת. ש"מ כת כת בפני עצמה בשירה. אבל עד אחד מזו הכת ועד אחד מזו הכת פסולין ואפי' לרב הונא הלכך שני מלרין וב' לוין וב' שטרות, ובכל שטר כת בפני עצמה היינו פלוגתייהו. רב הונא מכשר ב' שטרות כדאמרן ורב חסדא פוסל ב' שטרות דסבר מכל מקום כת אחת מהן פסולה. וכל שטר ספק פסול הוא ומספקא לא מפקינן ממונא. מלוה ולוה ושני שטרות יד בעל השטר על התחתונה פירוש ראובן הוציא על שמעון ב' שטרות באחד ק' ובאחד ר' ואלו שני כתות המכחישות כת האחת תחומין בשטר האחד ודכת האחרת תחומין בשטר השני אומר ראובן מכל פנים כת אחת מהן פסולה ברר אתה איזו כת מהן פסולה. יכיון שאינו יכול לברר אומר לו עדים החתומים בשטר של ר' הן הפסולין. הלכך גובה שטר של ק' יבשטר של ר' נשבע הלוה ומיפטר: שני מלרין ולוה אחד ושני שטרות היינו מתניתין דתנן שניהן נשבעין ונוטלין מבעה"ב הלכך שני מלרין נשבעין וגובין מן הלוה אע"פ שוודאי א' מהן [פסולה] כמו הפועל והחנוני ששניהן נשבעין ונוטלין מבעה"ב: שני לוין ומלוה אחד וכל אחד אומר השטר שעלי הוא הפסול והמלוה אינו יכול לברר אליבא דרב הונא דינא מאי ועלתה בתיקו וקי"ל כל תיקו דממונא לקולא ונשבעין שניהן ומיפטרי וי"א תיקו כי האי גוונא חולקין ומתחבינן על רב חסדא אחד אומר גבוה שתי מרדעות היתה הלבנה ואחד אומר שלש עדותן קיימת. אחד אומר שלש ואחד אומר חמש עדותן בטילה ומצטרפין לעדות אחרת מאי לאו אע"ג דכל חד מכחיש לחבריה פסולין לאותה עדות ומצטרפין לעדות אחרת דממון רקשיא לרב חסדא. ופריק רבא לא הוא [ואחר כו'] כלומר אחד מאלו העדים מצורף עם אחר בעדות זו דראש חודש דהוו להו תרי וחד ואין דבריו של אחד במקום שנים. וקי"ל כרב הונא דייקא מתני' כוותיה ועוד רב חסדא תלמיד הוא לגבי רב הונא דגרסינן בפרק הדר עם הנכרי בחצר (דף 30 . אמר רב יוסף ביצתא בכותחא בעאי מיניה דרב חסדא בשני דרב הונא ולא אורי לי: **מתני'** אמר לחנוני תן לי בדינר פירות ונתן לי אמר לו תן את הדינר כו'. משנתינו בשמדר החנוני הפירות לבעה"ב וא"ל תן לי את הדינר וא"ל נתתי לך ונתתו באנפלי שלך. וחזר החנוני ומסתרך

[ג] ונראה דה"ק בשיפא מיירי שהבעה"ב משתרך בדינר וכ"כ הסמ"ג בעשין ס"ב בשם רבינו דמיירי בשניהם אחוקים בדינר ונראה דאין ר"ל אחוקים ממש רק דהבעה"ב משתרך בדינר ונשתלק בזה תמיהת הש"ך עליו בס"ק לא ודו"ק.

[ד] כל פי' של רבינו בזה הוא אלינא דר"מ נמתני' דכתובות שם וע"ש ופע"ב.

[ג] נשבע בעל הבית. תימה דשבועה היסת לא ניתקנה אלא בימי רב נחמן כדמוכח לעיל (דף מו.) [בד"ה בדרבנן וכו'] ואמאי נשבע ים לומר דמיירי כגון שלא נתן לו עתה כלום ואומר כבר נתתי לך קודם שנתת לי הפירות מקודם ועוד מפרש ר"ת דמיירי בריש שמדל החנוני פירות לבליו של בעל הבית ועודם ברשות חנוני ונשפיפא נתן בעה"ב דינר בחנות ועדיין לא נטלו חנוני והוי מידום שנוטלין בשבועה וכולה מתני' מיירי בנשבעין ונוטלין עד ואלו נשבעין שלא בטענה וטעמא דנשבעין ונוטלין הואיל וילאו קלא מחזקת שכגדם וטעמא דר' יהודה דאין חנוני מודד פירות אלא אם כן קבל הדינר ולוקח בעה"ב בלא שבועה וכן נתתן לו דינר בפיפא אמר רבי יהודה שצריך ליתן לו הפירות דדרכו ליקח דינר ולמדוד פירות דמיירי בחנוני שאין מקיף ולפי זה ה"פ בברייתא דבגמ' אמר ר' יהודה אימתי נחלקו חכמים עלי בזמן שהפירות צבורין ומונחין כו' אבל בזמן שהפשילן לאחוריו מודו לי דהמע"ה ופקשה דהאי אימתי לא הוי כשאר אימתי דעלמא דמפרש מילתא דת"ק בין בא לחלוק בין בא לפרש אבל לפי' הקונטרס הוי כשאר אימתי ולא תקשי הא דאמרי' עירובין (ד' פא:) בכל מקום שאמר רבי יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים והכא בא לחלוק דבכל הספרים גרסינן בפרק חלון (שם) שאמר ר' יהודה במשנה אבל אימתי דברייתא הוי שפיר לחלוק: [ד] **רבי יהודה אומר כל שהפירות בידו כו'.** הא דלא קאמר ר' יהודה הכא אין דרך חנוני לתת פירות עד שיטול דינר כדאמר גבי שולחני משום דדרך חנוני להקיף אלא הכא איירינן באותו שאין דרכו להקיף ולקמן נמי לא שייך למימר כל שהאיסר בידו ידו על העליונה לפי שפעמים בעל הבית נותן איסר בפרוטות והתם לא שייך למימר כל שהאיסר כו' לכך תנא ליטא דליכא למיטעי: שאמר

[ה] ממאן אילימא מלוה אבוהון שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה. הכי קאמר וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. ובש"ש אם הפשילן החנוני בקופתו: אמר לשולחני תן לי בדינר מעות ותן לו כו'. כענין של חנוני. וצריכא דאי אשמעינן קמייתא דקתני לך הפירות והולכתם לתוך ביתך בהא קא אמרי רבנן ישבע החנוני. דעבידי אינשי דיהבי פירות והדר שקלי מעות משום דמרקבו ובעו לזבוניהו. אבל מעות דלא מרקבי אימא מודו ליה לר' יהודה דשולחני לא יהיב מעות עד דשקיל דינר ולעולם בהא אמרי רבנן ישבע השולחני. ואי אשמעינן הא בתרייתא הוה אמינא בהא א"ר יהודה לעולם ישבע בעה"ב אבל בקמייתא אימא מודה להו לרבנן: **מתני'** כשם שאמרו הפוגמת כתובתה לא תיפרע אלא בשבועה כו'. ירושלמי א"ר זירא כולן כצין שבועת התורה ירדו לדן וכתובה לא הוחזקה בידה לגבות אלא כמי שגבת מיכן ואילך והוא כתובעה של מאתים זוז פרוע ואומ' אינה אלא מנה. אינה נפרעת בלא שבועה: וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה מעידנא דשביב לוה ואין אדם מוריש שבועה לבניו וכן הלכתא: שלחוה לקמיה דר' אלעזר אמר שבועה זו מה טיבה אלא יורשין נשבעיי שבועת יורשין ונוטלין כו'. מתיב רב הושעיה מתה יורשיה מוכירין כתובתה עד כ"ה שנה. הנה מת לוה בחיי מלוה הוא. כי מת רבעל בחיי אשתי ונתאלמנה ונישבה לה בכיתו [ו] ואם מתה בתוך כ"ה שנה לאלמנותיה יורשיה מזכירין כתובתה. כלומר נפרעין כתובתה אבל אם היתה בחיים אחרי מות אישה יותר מכ"ה שנה אין לה שיש בכלל כ"ה שנה שתעשה טובת הנאה כדי כתובתה כאשר מפורש בכתובות פרק [הנושא] קשיא לרב ושמואל ופרקינן מתניתין דקתני יורשיה מזכירין כתובתה כשנשבעה ומתה וכן פריקינן בשנית ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה בשנשבעה ומתה. ת"ש אבל יורשיו משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאין ברשותה. והא הכא כשנשבעה

[ו] אמר רבא הוא ואחר מצטרפין לעדות אחרת. אחד מהן מצטרף עם עד אחר שיאמר כמותו (ד"ה בד.). אילימא מלוה. שהלוה קיים יהיו מוציאין עליו שטר אחריהן (כתובות פח.) אם הוציאו שטר עליו לא יפרעו אלא בשבועת יורשין המפורש במשנתינו שבועה שלא פקדנו אצל מי (לעיל מז.). **עד עשרים וחמש שנים.** כלומר כריכה למתות על כתובתה כמתן כ"ה שנים (כתובות קד.). **נשא ראשונה ומתה.** בחייו. **נשא שניה ומת הוא.** ויורשי הראשונה בחיי ומתעניין כתובת בנין דיכרי. מתו שניהן (שם נב.) בנין דיכרי דיהוויין ליה מינאי כו', לו ריגים לחלוק ירושת אביהם (שם). **שניה ויורשיה קודמין.** שהיא בעלת חוב, אבל ראשונים בחיי לירם את אביהן, דהא אינון ירתון מנן, לפיכך פוריעין את החוב תחילה והשאר ירושה (שם ב.). **יורשיו משביעין אותה.** אם נתאלמנה והיא לו יורשיה נפרעין מן היתומין לריכים שבועה, שהרי לא פטרן אלא ממנו אם תגבה כתובתה בחיי (כתובות פו.) ויורשיה נשבעים שבועת יורשין המפורשת במסכת שבועות (מה.) שבועה שלא פקדתני בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ולא מלאתי בין שטרותיה שטר כתובתה פרוע (כתובות שם). **ואת הבאין ברשותה.** אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעין אותו, נשבעין לה הן שבועת היורשין (שם).

מוסף רש"י

ומצטרפין לעדות אחרת. אחד מהן מצטרף עם עד אחר שיאמר כמותו (ד"ה בד.). **אילימא מלוה.** שהלוה קיים יהיו מוציאין עליו שטר אחריהן (כתובות פח.) אם הוציאו שטר עליו לא יפרעו אלא בשבועת יורשין המפורש במשנתינו שבועה שלא פקדנו אצל מי (לעיל מז.). **עד עשרים וחמש שנים.** כלומר כריכה למתות על כתובתה כמתן כ"ה שנים (כתובות קד.). **נשא ראשונה ומתה.** בחייו. **נשא שניה ומת הוא.** ויורשי הראשונה בחיי ומתעניין כתובת בנין דיכרי. מתו שניהן (שם נב.) בנין דיכרי דיהוויין ליה מינאי כו', לו ריגים לחלוק ירושת אביהם (שם). **שניה ויורשיה קודמין.** שהיא בעלת חוב, אבל ראשונים בחיי לירם את אביהן, דהא אינון ירתון מנן, לפיכך פוריעין את החוב תחילה והשאר ירושה (שם ב.). **יורשיו משביעין אותה.** אם נתאלמנה והיא לו יורשיה נפרעין מן היתומין לריכים שבועה, שהרי לא פטרן אלא ממנו אם תגבה כתובתה בחיי (כתובות פו.) ויורשיה נשבעים שבועת יורשין המפורשת במסכת שבועות (מה.) שבועה שלא פקדתני בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ולא מלאתי בין שטרותיה שטר כתובתה פרוע (כתובות שם). **ואת הבאין ברשותה.** אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעין אותו, נשבעין לה הן שבועת היורשין (שם).

רבינו חננאל (המשך)

בפירות [ו] ומבקש לשמטם מבעה"ב עד זה שנינו ישבע בעה"ב בענין שנים אוחזין בטלית שכל אחד מהן נשבע על מה שבידו ומחזיק וא"ר יהודה כל מי שהפירות בידו

מד א ב מיי' פ"ב מהל' קרקעות הלכה ה':
מה ג מיי' פ"ב מהל' מכירה הל' ז סמג עשין רכב טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף ט:
מו ד מיי' פי"ז מהל' מלוה הל' ב סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קח ס"ט:
מז ה מיי' שם פוש"ע שם סעיף י:
מח ו מיי' שם הל' ג סמג שם טור ש"ע שם ופוש"ע שם סעיף ה:
מט ז מיי' פי"ח מהל' מלוה הל' ו ופסק"ז הל"ב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לו סעיף ג ויבי' קח סעיף ג:
נ ח ט מיי' שם פי"ט הל' ז סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קיא סעיף ח וכרי"ף כתובות פ"י דף קטו:):
נא י כ מיי' שם פט"ז הל' כ סמג שם טור ש"ע אה"ע סי' לח סעיף ג ופסי' קה סעי' כו):

שהכן גובה. בשטר מן היתומין בשבועת יורשין כשאין לו עדיס שאמר האב בשעת מיתתו כו׳: **כרכן שמעון בן גמליאל.** דתנינתין והאב אילו היה קיים לא היה נאמן אלא בשבועה ומדקתני והאב אינו גובה אלא בשבועה על כרחך היכי דמי דמית לוה בחיי מלוה וקתני הכן גובה בשבועה אלמא אדם מורים שבועה: **בית שמאי היא.** במסכת סוטה פרק אלו הוסה ושומרת יבם דקתני מת בעלה עד שלא שתתה נוטלת כתובתה ולא שותה דבעינן והבית האיש את אשתו וגו׳ [במדבר ה] וליכא אע״ג דשמא זינתה גובה מספק דקסבר מי שהנכסים משועבדים לו ידו על העליונה והנכסים מחזקת בעל השטר עומדין כאילו הוא גבוי ועומד לפיכך הוא גובה מספק שאינה באה להוציא מהם שמהא הראיה עליה להביא אלא הם באים להוציא ממנה ודכוותה גבי מת לוה בחיי מלוה נמי ואע״ג דתקון רבנן שלא יפרע אלא בשבועה ממון גמור הוא להורים לבניו: **איכפלי ואתאי כל הני פרסי.** טרחתי ובאתי לבא ממקומי לכאן לעקור לדרב ושמואל: **הכו דלא לוסיף עלה.** הזמינו עצמכם שלא ללמוד ממנה במקום אחר הם אמרוה בשבועה הבא ליפרע מנכסי יתומים שאינו מורים אותה לבניו אם מת לוה בחיי מלוה אל תלמדו ממנה הממויב שבועה אחרת ומפרש הש״ס כגון הא דאמר רב פפא הפוגם שטרו שהודה בב״ד שנתקבל קנס ותנן לא יפרע את השאר אלא בשבועה ואם מת יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין ולא עבדינן בה כרב ושמואל דאמרי אין אדם מורים שבועה לבניו: **הוא דשכיב ושבק ערבא.** ראובן הלוה לשמעון על ידי ערב ובשטר ומת לוה בחיי מלוה ונתחייב מלוה שבועה ואחר כך מת מלוה ובאו יתומין ליפרע מן הערב: **דלא לוסיף עלה הוא.** שהם אמרוה ליתומים הנפרעים מן היתומים וכאן נפרעין מן הערב: **כחר יתמי.** לוה אזיל והוה ליה ליתומין מיתומין: **הוא.** דמת לוה בחיי מלוה ואח״כ מת מלוה אלא בנים ושבק אחיו ליורשו ואחיו הוציא השטר על יתמי לוה: **דלא לוסיף עלה הוא.** שאמרוה ליתומין מן היתומין וזה לא יתום הוא: **הא׳ שטרא דיתמי.** דמת לוה בחיי מלוה: **לא מקרע קרעינן ליה.** שמא יבאו לפני דיין שידון כר׳ אלעזר דאמר לעיל [ע״א] יורשין נשבעין ונוטלין:

ט) **מתני׳ שלא בטענה.** משמע שאין אדם חובעו כלום. בגמ׳ פריך אמו בשופטני עסקינן: **השופטין והאריסין.** דתנינתא דמי: **והאפוטרופין.** שנתעסקו בממון אדם להכניס ולהוציא ולישא ולימן אבל בנכסי יתומין פלוגתא דתנאי היא במסכת גיטין בהניזקין (דף נב.): **והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית.** שהוציאה בעלה חנוונית או שמיעה אפוטרופי׳ לעסוק בנכסיו: **וכן הבית.** אחד מן האחין שנתעסק בנכסים משמת אביהם: **חלקו.** ולא השביעו בשעת חלוקה: **נתגלגלה לו שבועה.** עליהן אחרי כן מגלגלין גם את זו עליו: **והשביעים משמעת את השבועה.** לאו אהן שבועה דשותפות קאי דאין שביעית משמעת שותפות ולא שבועתה אלא מלוה ושבועתה: **גמ׳ בטענה שמא.** שטענו שמא עכבת משלי: **מאי שנא הני.** שהטילו עליהם שבועה בטענת שמא: **משום דמורו כה הפירא.** לענמס לפי שטרתו בנכסים: **שיש טענה ביניהם שהי כסף.** שזה טענו שמא עכבת משלי שהי כסף וזה מודה לו במקצת דקרובה היא לשבועה דאורייתא אלא שטענת שמא היא: **והתני רבי חייא לחיותיה לרב.** בפרק שבועת הדיינין (לעיל ד׳ מ.) דאמר כפירת טענה שהי כסף לגד פרוטה של הודאה: **מהו לגלגל.** שבועת האריסין שחלקו על ידי שבועה דרבנן כגון שבועת היסת או של נשבעין ונוטלין דתקנתא בעלמא היא: **ולמולאי שביעית נעשה לו שותף.** אין מגלגלין עליו שבועת הלואה דערב שביעית אם כפר הכל דשביעית שעברה עליו שמטתה: **הא שאר שני שבוע מגלגלין.** שבועת הלואה שאין [בה] הודאה אבו שבועות השותפין אלמא מגלגלין בדרבנן. וכשנשמע זו בימי התנאים עדיין לא תיקנו שבועת היסת כי בימי רב נחמן תיקנוה: **לא קימא כו׳.** דאף בשאר שני שבוע נמי אין מגלגלין על ידי שבועת שותפין דרבנן והאי דנקט שביעית לאו לאפוקי שאר שני שבוע אלא אימא הא נעשה לו שותפות ערב שביעית וחלקו ובמולאי שביעית לוה היימנו ונתחייב לו עליה שבועה דאורייתא כגון בהודאה במקצת מגלגלין ואשמועינן שאין שביעית משמטת שבועת השותפין ולא שותפות אלא הלואה כדכתיב (דברים טו) שמוט כל בעל משה ידו: לכל

לו פירות ומוציא לו פירות א״ל מה אתה טוענני רצוני שתשבע לי חייב. ואם חלקו הללו כולן לא. ומאי שנא הני דרמו רבנן שבועה עליהו משום דמורו היתירא לנפשיהו. כלומר כיון שאנו נושאין ונותנין ומשמשין לו מותר לנו ליהנות מממונו הלכך רמו עליהו שבועה כי היכי דלירחקו: אמר רב נחמן והוא שיש בינירן כפירת טענה שתי כסף כרב דקי״ל כותיה דרב. ב) ולא קשיא שבועת יורשים דהיא טענת שמא. דהא משום שבאין ליפרע מן היתומין נשבעין שבועת יורשין ונפרעין מן היתומין הא. חלקו השותפין דאריסין אי יכול להשביעו. נתגלגלה לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו אה הכל: איבעיא להו מהו לגלגל שבועה דרבנן. ת״ש לוה הימנו ערב (ונתחייב שבועה דרבנן) ולמולאי שביעית נעשה לי שותף או אריס (ונתחייב שבועה דרבנן) אין מגלגלין. ודיקינן מינה טעמא דלוה ממנו ערב שביעית דאתאי שביעית אפקעתה לשביעה. כדתנן והשביעית משמטת את השבועה הא שאר שני שבוע מגלגלים ש״מ מגלגלין שבועה דרבנן. ודחינן לא תימא הא שאר שני שבוע מגלגלין דמגלגלי׳ שבועה דרבנן בשבועה אלא אימא נעשה לו שותף כו׳. ואמרינן הא בהדיא קתני לה נעשה לו

ביתמי לוה ומלוה בלבד אבל אי יתבי ליה אחי למלוה או ללוה או איכא ערבא לא. ונדחו דברי רב פפא ואיתוקמא דברי רב ושמואל בשמת לוה בחיי מלוה לא שנא יתבי ליה בני ולא שנא יתבי ליה אחי הדין אחד. ואסיקנא כיון דלא אתמר הלכתא בהדיא כרב ושמואל ולא כר׳ אלעזר דיינא דעבד כרב ושמואל עבד דיינא דעבד כר׳ אלעזר עבד: כתב רבינו האי גאון זצ״ל מנהג הראשונים מאחרי סתימת התלמוד לדון כרב ושמואל שאין אדם מוריש שבועתו לבניו ופירש בהלכות פסוק דינא דאיפסיק במעמד רבנן כסדר הזה ואנחנו ככה מנהגנו לדון כרב ושמואל ואע״ג דאמר רב חמא דיינא דעבד כר׳ אלעזר עבד לא משנחינן בהאי סב״א אלא שדעתנו כדעת הראשונים לעשות כרב ושמואל שאין אדם מוריש שבועה לבניו: אמר רב פפא שטרא דיתמי לא קרעי ליה עד דגדלי יתמי דלמא משכחי דיינא דעבד כר׳ אלעזר ולא בגינן ליה משום הא דרב ושמואל. ההוא דיינא דעבד כר׳ אלעזר א״ל ההוא צורבא מרבנן אנא אזלנא ומייתינא אינרתא ממערבא דלית הלכתא כר׳ אלעזר א״ל לכי תייתי: **ירושלמי** רב אמר מת הלוה והמלוה נשבע ליורשיו ואפילו מת מלוה יורשי

נב א מיי׳ פי״ז מהל׳ מלוה הל׳ ה סמג עשין לד טוש״ע מ״מ סי׳ קח סעיף יד ונסמ״ד סד סעיף ה:

נג ב ג ד ה מיי׳ שם הל׳ ג והל׳ ד סמג שם טוש״ע חו״מ סי׳ קח סי״ח:

נד ו ז ח ט מיי׳ פ״ט מהל׳ שותפין הל׳ ח ג סמג עשין פב טוש״ע חו״מ סי׳ לג סעיף ח:

נה י מיי׳ שם הל׳ ז טור ש״ע שם סי׳:

רבינו חננאל

ומתה לא מצית אמרת. דהא משביעין את יורשיה קתני. ואי בשנשבעה היא שבועה על יורשיה למה. אלא לאו בשלא נשבעה. וקתני שנשבעין היורשין ונפרעין. ופריק רב שמעיה הכי מתניתין לצדדין קתני משביעין אותה באלמנה ומשביעין את יורשיה ואת הבאים ברשותה בגרושה שמתה בחיי הבעל שגירשה ומותיב עליה הא דתני יפה כח הבן מכח האב שהבן גובה בשבועה ושלא בשבועה. והאב אינו גובה אלא בשבועה הא דתני האב אינו גובה אלא בשבועה היכי דמי. כגון שמת לוה בחיי מלוה. כדתנן אין נפרעין מנכסי יתומין אלא בשבועה וקתני בה שהבן גובה בשבועה זו שבועת יורשין. כדתנן שבועה שלא פקדני אבא ושלא אמר לנו אבא ושלא מצינו שטר בין שטרותיו ששטר זה פרוע. העיד ר׳ יוחנן בן ברוקה שאפילו נולד הבן לאחר מיתת אביו הרי זה נשבע ונוטל ופעמים גובה הבן שלא בשבועה כגון שיש עדים שאמר האב כי שטר זה אינו פרוע. כדשב״ג דאמר אם יש עדים שאמר האב בשעת מיתתו שטר זה אינו פרוע גובה הבן שלא בשבועה ופריק רב יוסף הא מתניתא בית שמאי היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי. ואסקה רב נחמן דהא דרב ושמואל דאמרי אין אדם מוריש [שבועה] לבניו בהא בלחוד. וכאן אמר הבו דלא לוסיף עלה דאמר רב פפא הפוגם שטרו ומת לא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו אלא יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין: ההוא לוד רשכיב בחיי מלוה ושבק ערבא. אתו בני מלוה תבעי לערבא וכן ההוא לוה דשכיב בחיי מלוה ושבק אחא ירית ליה למלוה ואתא אחוה דמלוה ותבע לפרועי מיתמי דלוה סבר רב פפא למימר הבו ליה דלא לוסיף עלה. כלימר כי אחמר דרב ושמואל דאיתוקמא דברי רב ושמואל בשמת לוה בחיי מלוה לא שנא יתבי ליה בני ולא שנא יתבי ליה אחי הדין אחד. ואסיקנא כיון דלא אתמר הלכתא בהדיא כרב ושמואל ולא כר׳ אלעזר דיינא דעבד כר׳ אלעזר עבד: כתב רבינו האי גאון זצ״ל מנהג הראשונים מאחרי סתימת התלמוד לדון כרב ושמואל שאין אדם מוריש שבועתו לבניו ופירש בהלכות פסוק דינא דאיפסיק במעמד רבנן כסדר הזה ואנחנו ככה מנהגנו לדון כרב ושמואל ואע״ג דאמר רב חמא דיינא דעבד כר׳ אלעזר עבד לא משנחינן בהאי סב״א אלא שדעתנו כדעת הראשונים לעשות כרב ושמואל שאין אדם מוריש שבועה לבניו: אמר רב פפא שטרא דיתמי לא קרעי ליה עד דגדלי יתמי דלמא משכחי דיינא דעבד כר׳ אלעזר ולא בגינן ליה משום הא דרב ושמואל. ההוא דיינא דעבד כר׳ אלעזר א״ל ההוא צורבא מרבנן אנא אזלנא ומייתינא אינרתא ממערבא דלית הלכתא כר׳ אלעזר א״ל לכי תייתי: **ירושלמי** רב אמר מת הלוה והמלוה נשבע ליורשיו ואפילו מת מלוה יורשי

מסורה הש״ס

ב) כתובות פח. סוטה כה. יבמות לח: [נדרים לז. כ״מ סב.]. ג) [ב״מ מא: סנהדרין כט.]. ג) [ב״מ שם]. ד) [ב״ק פה. וסם כתבתי פי׳ הערוך] [ויתא שם לפנינו, ולפה ערוך ע׳ שפע ח׳]. ה) [לעיל מ.]. ו) [ל״ל היא]. ז) שיין לעתני׳ דף מה.. ח) שיין לעתני׳ דף מה. רש״ל.

גליון הש״ס

גמ׳ ב״ש **היא דאמרי** שטר העומד לגבות. עיין תו״מ סי׳ ערה ס״ד: **שם השתא דלא אתמר הלכתא.** עיין ב״ב דף סב ע״ב תוס׳ ד״ה אימתי:

מוסף רש״י

שטר העומד לגבות כגבוי דמי. מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושיעבד לו בו נכסיו, מיחזק כמו שטר בנכסים ייתר מן הליה (סוטה כה וכעי״ז כתובות פא.): כלומר גדול כח השטר יכמו שמיחזק בנכסים (ביבו״ת לח..).

הדרן עלך כל הנשבעין

רבינו חננאל (המשך)

מלוה נשבעין ללוה אבל מת לוה תחלה ואח״כ מת מלוה כבר נתחייב הלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו שמע ר׳ יוחנן ואמר יאכל הלה וחדי: חד בר נש אול בעי מידן קימי ר׳ זעירא וחייבו שבועה על תרין דינרין א״ל לאו תרין אנא חייב לך הא טרפין לך. א״ל ומלת פלן ופלן. א״ל ר׳ זעירא או הב ליה כל הבבע מינך. או אישתבע ליה על כל מה דמגלגל עלך. וקשיא לן ג) הא דגרסינן בפרק המפקיד בתחלתו בתלמוד ארץ ישראל. אמר הריני נשבע ראה אותן מגלגלין עליו חזר ואמר הריני משלם חרשיין. א״ר יוסי [לא] חייבוהו התורה שבועה להחמיר עליו. אלא להקל עליו דאם רצה לשלם ישלם. ואם אינו רוצה לשלם ישבע. ושניגן כי א״ר יוסי בשבועה הכתובה בתורה כגון שבועת השומרין וכיוצא בה אבל שבועה שהיא תקנת חכמים לא כי היכי דלא תיקשי לן הא דר׳ זעירא דחייביה לאישתבועי על [כל] מה דמגלגל עליה: **מתני׳** ואלו נשבעין בלא טענה אוקימנא ואלו נשבעין ולא משלמין שלא בטענת ברי אלא בטענת שמא. השותפין והאריסין והאפיטרופין והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ובין הבית ודוא שמכנים לי פועלין ומוציא לו פועלין ומכנים

ג) עיין כרי״ף ריש״ם סי׳ יי״ב. ב) ר״ל וא״ל אימא עיד שבועה אחריתא דנשבעין ע״י טענת שמא.

לכל מגלגלין. על ידי כל שבועה דרבנן מגלגלין חוץ מעל יד שבועת שכיר שאין מגלגלין עליו ע"י שבועה אחרת לפי שהיא עצמה אינה מן הדין אלא להפיס דעתו של בעל הבית כדאמר בכל הנשבעין (לעיל דף מה.): **לכל אין מקילין.** אלא מגלגלין והיא היא: **לפתוח לו.** אם לא טענו התובע שיגלגלו עליו יפתחו לו בית דין גלגול למאן דאמר מגלגלין ולמ"ד אין מקילין אם טען גלגול אין מקילין עליו אלא מגלגלין ואם לא טענו אין לו לפתוח לו:

הדרן עלך כל הנשבעין

ארבעה שומרין. נושא שכר. שומר נשכר: **נשבע על הכל.** שלא פשע: **משלם את הכל.** כל הנך דמיתנו נמתני' שכר שבייה ומתה וגניבה ואבידה אבל מתה ממתת מלאכה פטור דלאו לאוקמה בכילתא שיילה: **נושא שכר והשוכר כו'.** וכולהו מקרמי ילפי' בהשואל בבבא מציעא (לד:). והמשנה הזאת כשכר שנייה בהשוכר את הפועלים (שם לג.) כל כי האי גוונא והאי דהדר רבי ותנייה הכא משום דבעי למיתני חיובי ופטורי דקרבן שבועה דילהו תנא ברישא חיובי ופטורי דממון דילהו לפי שקרבן השבועה דחיובי ופטורי תלוי בכך שאם נשבע על דבר שהוא מחוייב עליו אם הודה ובשבועתו פטר עצמו מלשלם נמצא שבועתו פטר עצמו מקרבן שבועת הפקדון וחומש ואשם ואם נשבע על שקר על חנם כגון שאם הודה לא היה משלם אינו חייב קרבן שבועה אלא כפרו ממון כדמפרש ואזיל אמר לשומר חנם כו' עד פטור שאילו הודה לא היה משלם נמצא שאין כאן כפירת ממון ופטור מקרבן שבועה: ה"ג **היכן שורי אמר לו אחד משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידין אותו שאכלו משלם את הקרן הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם היכן שורי ואמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידין אותו שגנבו משלם תשלומי כפל הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם אמר לאחד בשוק היכן שורי שגנבת הוא אומר לא גנבתי והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה ראה עדים שממשמשין ובאין אמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי אינו משלם אלא קרן אמר לשואל היכן שורי אמר לו** מת

לכל מגלגלין חוץ משביר. פרילב"ל דקמא נקט וה"ה כל הנהו דתני בהדיה כיון שהשבועה לעובדתה אין לגלגל עליהם ואין נראה דשבועת שכיר אינה לעובדתו דמן הדין היה בוטל אלא שבועה ואין נשבע אלא להפיס דעתו של בעל הבית אלא אמר ר"י דדוקא נקט שכיר משום דשבועתו אינה אלא להפיס לא מייבוהו כל כך שיכול לגלגל עליו ואע"ג דעד אחד מעידה שהיא פרועה אמר בהכותב (כתובות דף פז:) דאינה אלא להפיס דעתו של בעל (הבית) מ"מ שייך גלגול שבועה דאינה פטורה אלא מגזירת הכתוב דאין נשבעין על הקרקעות וגם שכל הנשבעין נשבעין ולא משלמין:

הדרן עלך כל הנשבעין

ארבעה שומרין הן שומר חנם והשואל. אע"ג דשומר שכר כתיב בתר שומר חנם הכא משיב החמור יותר אחר הקל יותר: **והעדים מעידים שאכלו.** ל"ג שגנבו ול"ג נמי טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' דבהגחל קמא (ב"ק דף קו:) פריך מינה דלרב דאמר הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם ד' וה' והכא קתני שאכלו משלם תשלומי כפל אבל תשלומי ד' וה' לא אע"ג דא"ל דאי לחיים בשר בלא שחיטה משמע שאכלו גרסי' וליכא למימר דהתם בריתא הוא דפריך מינה מדלחיק התם לאוקומיה כר' מאיר והיינו מ"משום דסתם תנאי ר' מאיר היא ואר"י הא דלא תנא טבח ומכר משלם ד' וה' אף על גב דאמת הוא משום דבקרא לא כתיב ד' וה' אלא בגנב עצמו: **אמר לאחד שבשוק כו'.** בקונטרס ל"ג הכא משביעך אני ואמר אמן דבלא שבועה נמי איכא כפל בגנב עצמו ולפ"ז ל"ג הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם דחומש ואשם ליכא אלא בשבועה ובהגחל קמא (ב"ק דף קו.) משמע בהדיא דגר' ליה דדיק הודה מפי עצמו אין אחר עדים לא ומוכח מינה דממון המחייבו כפל פוטרו מן החומש ונקט משביעך משום סיפא: **ראה** עדים שממשמשין **ובאין כו'.** לשמואל דאמר במרובה (שם דף עה. ושם) מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב צריך לאוקומי מתני' כגון שחזרו לאמוריהם וכה"ג משני התם: מתן

לכל מגלגלין חוץ משכיר שאין מגלגלין רב חסדא אמר לכל אין מקילין חוץ משכיר דמקילין מאי בינייהו איכא בינייהו לפתוח לו: והשביעית משמטת כו': מנה"מ אמר רב גידל אמר רב דאמר קרא וזה דבר השמטה ואפילו דיבור משמטת:

הדרן עלך כל הנשבעין

ארבעה שומרין הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר שומר חנם נשבע על הכל והשואל משלם את הכל נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל המתה ומשלמין את האבדה ואת הגניבה אמר לשומר חנם היכן שורי אמר לו מת והוא שנשבר או נשבה או נגנב או אבד נשבר והוא שמת או נשבה או נגנב או אבד נשבה והוא שמת או נשבר או נגנב או אבד נגנב והוא שמת או נשבר או נשבה או אבד אבד והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב משביעך אני ואמר אמן פטור היכן שורי אמר לו איני יודע מה אתה סח והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב או אבד משביעך אני ואמר אמן פטור היכן שורי אמר לו אבד משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם את הקרן הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם היכן שורי ואמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואמר לאחד בשוק היכן שורי שגנבת הוא אומר לא גנבתי והעדים מעידים אותו שגנבו משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה ראה עדים שממשמשין ובאין אמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי אינו משלם אלא קרן אמר לשואל היכן שורי אמר לו

מת

מסורת הש"ס

א) ב"מ לב. לד., ב) ב"ק סג: קו. [קף:], ג) שם קף: [קו.], ד) [שם קח.], ה) שם עה., ו) [ל"ל לאחמ"ן], ז) [שיך לע"ב אחר ד"ה מתן], ח) [לפניו בב"ק קו: איתא אמר ר"מ בר אבא אמר ר' יוחנן כו' איתיביה ר"מ ל"א ר' יוחנן], ט) [ע' תו' ב"מ ג: ד"ה אשם כו'].

תורה אור השלם

1. וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֶּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא יִגֹּשׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לַיְיָ׳

דברים טו ב

מוסף רש"י

שומר חנם נשבע על הכל. על כל המאורעות הכתובות בשאר שומרים לחיוב, היא נשבע שלא עלתה לו רעה (ב"מ צג.). משלם את הכל. גניבה ואבידה ואונסין (שם). נשבעין על השבורה כו'. שכן הוא שלא פשעו כה ושלא שלחו יד (שם צד:). משלם את הקרן. וכפל לא, לאין כפל אלא בטוען בגנב, וחומש ואשם נמי לא שייכי אלא בשהודה, דכתיב בגזל הגר ויתודה (ב"ק קו. וכעי"ז שם קח:). הודה מעצמו. לאחר שבועה (שם קו:). משלם קרן וחומש ואשם. דכתיב (ויקרא ה) או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' יהא אשם גזילות, ואינו בא אלא על הודאת פיו, דאע"פ דלא כתב בהיא פרשה הודאה, כתב בתמנא באשם גזל הגר בפרשת נאם והתודו את חטאתם וגו', וחומש נמי אינו בא אלא אשם (ב"ק סג ו). אמר לאחד בשוק. שאין שומר על שורי (ב"ק קח:). אמר גנבתי. ואינ' עצמו בקרן, אבל לא טבחתי ולא מכרתי. דבתא אמטיען דלאמריגן נקמן דאע"ג דלאבריתה לא הודה ונמצא שטבח לו מכר דבאו עדים פטור, דכיון דמכפל ליפטר ליה בהאלה דגנבתי, מי לא מחייב ארבעה וחמשה, דכיון דמדלית כפל מגייהו הוי ליה משלומי אלשה וארבעה, והכי לא כתיבי (ב"ק עה.).

מוסרת חנגאל

שותף או אריס ערב שביעית ולמוצאי שביעית לזה הימנו מגלגלין אלא לעולם כדאוקימנא מעיקרא וש"מ מגלגלין בדרבנן ש"מ: עד כמה מגלגלין א"ר יוחנן ז) עד עבדי אחה שנמכרת לי בעבד עברי: אמר רב הונא לכל מגלגלין חוץ משכיר שאין מגלגלין. רב חסדא אמר לכל אין מקילין חוץ משכיר דמקילין. איכא בינייהו לפתוח לו. כלומר שאע"פ שלא טען טענינן ליה. והללו החמשה כולן אם חלקו בטלה שבועה זו מעליהן שהיא שבועת שמא: והשביעית משמטת את השבועה שנאמר וזה דבר השמטה אפי' דבור משמטת:

הדרן עלך כל הנשבעין

ארבעה שומרין הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר. שומר חנם נשבע על הכל והשואל משלם את הכל. נושא שכר והשוכר נשבע על השבר ועל השבורה ועל המתה ומשלמין את הגניבה ואת האבדה.

ז) כ"ה מיירושלמי כאן וגנגמ' דיקן קדושין כח. איתא אמר רב יהודה אמר רב:

נו א מי' פ"א מהל' טוען הל' יב סמג עשין לח טוש"ע מ"מ סי' לד סעיף ח:

נז ב מי' סס ופי"א מהל' שכירות הלכה ט סמג עשין סס טוש"ע מ"מ סס וסי' פט ס"ו:

נח ג מי' פי"א מהל' שכירות סס סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סי' פט סעיף ו:

א ד מי' סס פ"א הל' ב סמג סס טוש"ע מ"מ סי' לה סעיף ח:

ב ה מי' סס סמג סס טוש"ע מ"מ שם סעיף ח:

ג ו מי' סס סמג סס טוש"ע מ"מ סי' לג סעיף ב:

ד ז מי' סס סמג סס טוש"ע מ"מ סי' לז סעיף ח:

ה ח מי' פ"מ מהל' שבועות הל' ה:

ו ט מי' פ"ז מהל' גזילה הל' ג ופ"א מהל' שבועות הל' ח ט:

ז י מי' פ"ד מהל' גניבה הלכה ח:

ח כ מי' פ"ז מהל' גזילה הלכה ג ופ"א מהל' שבועות הל' ח ט:

ט ל מי' פ"א מהל' גניבה הלכה ד:

י מ מי' סס הלכה ו:

יא נ מי' פ"ג מהל' גניבה הלכה ט:

מאן תנא שוכר כנושא שכר דמי. משמע דהכי הלכתא: **וחייבין** משום שבועת ביטוי. תימה דימא דיצא לידון בדבר החדש ואין לך בו אלא חידושו כדאמרינן בפרק שליחי גבי שבועת העדות (לעיל דף כה:) ונראה לי דלא דמי דהתם יצא להקל להילכך הוי חידוש אבל הכא דיצא להחמיר לפי שכופר ממון אין זה חידוש:

הדרן עלך ארבעה שומרין

מת והוא שנשבר או נשבה או נגנב או אבד נשבר והוא שמת או נשבה או נגנב או אבד נשבה והוא שמת או נשבר או נגנב או אבד נגנב והוא שמת או נשבר או נשבה או אבד אבד והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב משביעיך אני ואמר אמן [א]פטור היכן שורי אמר לו איני יודע מה אתה סח והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב או נאבד משביעיך אני ואמר אמן חייב אמר לנושא שכר והשוכר היכן שורי א"ל מת והוא שנשבר או נשבה נשבר והוא שמת או נשבה נשבה והוא שמת או נשבר נגנב והוא שאבד אבד והוא שנגנב משביעיך אני ואמר אמן פטור מת או נשבר או נשבה והוא שנגנב או אבד משביעיך אני ואמר אמן חייב אבד או נגנב והוא שמת או נשבר או נשבה משביעיך אני ואמר אמן פטור [ב]זה הכלל כל המשנה מחובה לחובה ומפטור לפטור ומפטור לחובה פטור מחובה לפטור חייב זה הכלל כל הנשבע להקל על עצמו חייב להחמיר על עצמו פטור: **גמ'** מאן תנא ארבעה שומרין אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ר' מאיר היא אמר ליה רבא לרב נחמן מי איכא תנא דלית ליה ארבעה שומרין אמר ליה הכי קאמינא לך מאן תנא דאמר שוכר כנושא שכר דמי (אמר רב נחמן) אמר רבה בר אבוה רבי מאיר היא והא רבי מאיר איפכא שמעינן ליה [ג]דתנן [ד]שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר חנם ר' יהודה אומר [ה]כנושא שכר רבה בר אבוה איפכא תני הני ארבעה הוו שלשה הוו אמר רב נחמן בר יצחק ארבעה שומרין ודיניהן שלשה: אמר לשומר חנם כו': היכן שורי כו': אמר לאחד בשוק כו': אמר לשומר כו': היכן שורי אמר לו איני יודע מה אתה סח כו': אמר רב וכולן פטורין משבועת שומרין [ו]וחייבין משום שבועת ביטוי ושמואל אמר אף פטורין משום שבועת ביטוי במאי קמפלגי שמואל סבר ליתא בלהבא ורב סבר איתיה בלאו והן והא איפליגו בה חדא זימנא דאתמר [ז]שבועה שזרק פלוני צרור לים שבועה שלא זרק רב אמר חייב ושמואל אמר פטור רב אמר חייב דאיתא בלאו והן ושמואל אמר פטור דליתא בלהבא צריכא דאי אשמעינן בהא קאמר רב משום דמנפשיה קמישתבע אבל בהך דבי דינא משבעי ליה אימא מודי ליה לשמואל כדרבי אמי [ח]דאמר רבי אמי כל שבועה שהדיינים משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי ואי איתמר בהא בהא קאמר שמואל אבל בהך אימא מודה ליה לרב צריכא גופא אמר ר' אמי כל שבועה שהדיינין משביעין אותה אין בה משום שבועת ביטוי שנאמר [ט]אם נפש כי תשבע לבטא בשפתים מעצמו כדר"ל דאמר ר"ל [י]כי משתמש בארבע לשונות אי דלמא אלא [יא]דהא ר"א אומר כולן פטורין משבועת שומרין וחייבין משום שבועת ביטוי חוץ מאיני יודע מה אתה סח דשואל וגניבה ואבידה דנושא שכר ושבשוכר הוא חייב בשהרי כפרו ממון:

הדרן עלך ארבעה שומרין וסליקא לה מסכת שבועות

מם והוא נשבר כו' פטור. שאם הודה לא היה משלם וכן נגנב והוא שאבד אבד והוא שנגנב פטור שהרי אינה מחובה לחובה ולא כפר ממון בשבועה זו: **אמר לו אבד או שנגנב והוא שמת או נשבר כו' פטור.** שזה אינה מפטור לחובה והפסיד בשבועתו: **גמ' מאן תנא ארבעה שומרין.** לקמן מפרש לה: **רבי מאיר היא.** לקמן מפרש מי איכא דלית ליה ארבעה שומרין בתמיה על כרחינו ארבעה הם זה בחנם וזה בשכר זה שואל וזה שוכר: **הני ג' הוי** גרסינן ול"ג אי הכי. וכיון לר' מאיר וכיון לר' יהודה פרכינן לה: **כולן.** כל הני פטורי דמתניתין פטורין משבועת שומרין כלומר מאשם דשבועת הפקדון וחייבין משום שבועת ביטוי לשעבר קרבן עולה ויורד אם שגג בקרבן כדין שבועה לשעבר כאומר יודע אני שבשבועה זו אסורה אכל איני יודע שחייבין עליה קרבן: **בלאו והן.** נגנב ולא נגנב: **ליפא בלהבא.** ימות ולא ימות שזו שבועת שוא היא שאין בידו לקיים: ה"ג **גריצא דאי אשמעינן בהא בהא קאמר רב משום דמנפשיה אישתבע אבל בהא אימא מודי ליה לשמואל כדר' אמי כו'.** טעמא דר' אמי מפרש לקמן: **כי תשבע מעצמו.** משמע לדריש לקים והאי כי תשבע בלשון אי דרשינן לה אם תשבע דהיינו מעצמו ולא שבועת דיינין שהיא בעל כרחו. ורב דריש ליה בלשון דהא שהרי תשבע הרבה ישבעו על פי בית דין ועלה נמי כתיב קרבן עולה ויורד בשאין בה כפירת ממון שתחייבינו אשם: **רבי אלעזר אומר כולן.** הכל פטורין דמתני' פטורין משבועת שומרין וחייבין משום שבועת ביטוי דרבי אלעזר סבירא ליה כרב: **חוץ מאיני יודע מה אתה סח דשואל וגניבה ואבידה דשומר שכר והשוכר.** דקתני בהו במתני' חייב דהוה חייב בשבועת שומרין שהרי כפרו ממון ובהיא דשומר חנם שטען אבד והוא אכלו ובטוען נגנב והוא נגנבו דקתני בה מתני' הודה מעצמו משלם קרן. וחומש ואשם לא איצטריכא ליה לר' אלעזר למימנייהו גבי הכי חוץ דהא בהדיא פריש להו תנא חומש ואשם דשבועת שומרין:

הדרן עלך ארבעה שומרין

מסורת הש"ס

ב) א מיי' פ"מ מהל' שבועות הל' ו:
ג) ב מיי' שם הל' ה והל' ו והלכה ז:
יד) ג מיי' פ"ח מהל' שכירות הל' ב סמג עשין פט טש"ע ח"מ סי' שז סעיף ח:
ט) ד מיי' פ"ז מהל' שבועות הל' ג ג ופ"ח שם הל' ה והל' ו וטש"ע הל' יח:

מוסף רש"י

מי איכא תנא כו'. על כרחך אתנעה מיני שומרין אשכחן (ב"מ צג.). **מאן** תנא דאמר שוכר כנושא שכר דמי. דקתני מתני' בחרוייהו פטורין מאונס ומשלמין גניבה ואבידה (שם). **שוכר.** בהמה, כיצד משלם. דשומר חנם ושומר שכר כתיב, שוכר לא כתיב, ומהי דין מיהו לענין גניבה ואבידה, פטור או חייב (ב"מ פ.). ר' מאיר אומר כשומר חנם. דקא יהיב אגר מלאכתו ומיהו עיטל שכר על שמירתו (שם). ר' יהודה אומר כשומר שכר. דאיכא ולהגאתו הוא אגלי, אע"פ שנותן שכר שעילתו שומר שכר הוא, דאי לא יהיב שכר הוי שואל וחייב באונסין, השתא דיהיב ליה אגרא לא הוי שואל יהוי שומר שכר (שם). **דליתא בלהבא.** דגריק פלוני או לא חזיק אין זה שבועת שוא, שהרי אין פלוני גרשיתו לזרוק ולא לזריק (לעיל כה.). **כי** משמש בארבע לשונות אי דלמא אלא דהא. אלשון כי בארבע לשונות משמש במקום, פעמים בא במקום אם, פעמים בא במקום דלמא, שמא, פעמים בא במקום דהא, שונתן טעם לדבר, פעמים בא במקום אלא ופותר את דברו אלפסי (הרא"ש ג. ע"ש בארוכה). **לו:** במקום ארבע לשונות אלו: כתב כי בתורה, במקום אם, במקום פן, במקום אלא, במקום אשר (גרסינן ע"ש בארוכה). כל מקום שאין לדרוש כי, אין לענין דרשה בין מלשונות המקרא, תוכל לשנותו באחד מהני ארבע לשונות, לשון כי משמע בכולם (תענית ט ע"ש).

הדרן עלך מסכת שבועות

תורה אור השלם

ו. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבַּע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יִבַּטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ הוּא יָדַע וְאָשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: ויקרא ה ד

רבינו חננאל

איקימנה למתניתין לר' מאיר וכדתני רבה בר אבוה שוכר כיצד משלם. ר' מאיר אומר בשומר שכר. ר' יהודה אומר כשומר חנם. אמר רב נחמן ד' שומרין הן ודיניהן שלשה. שומר חנם נשבע על הכל. שואל משלם את הכל נושא שכר והשוכר נשבעין על השבר ועל השבייה ועל המתה וקי"ל שוכר כשומר שכר משלם ומשלמין את הגנבה ואת האבדה: **מתני'** אמר לשומר חנם היכן שורי א"ל מת והוא שנשבר או שנשבה כו' עד משביעך אני ואמר אמן פטור. כל המשניות דקתני בהו פטור. אמר רב וכולן פטורין משבועת השומרין שהרי לא כפרו ממון. וחייבין בשבועת ביטוי. ושמואל אמר אף פטורין משבועת ביטוי. במאי פליגי רב סבר כיון דאיתא בלאו והן חייבין. ושמואל סבר כיון דליתא בלהבא [פטורין] והא איפליגו בהאי סברא חדא זמנא. דאתמר שבועה שזרק פלוני צרור לים שבועה שלא זרק. רב אמר חייב כו'. ואמרינן צריכא. דאי איתמר בהאי הוה אמינא בההיא מחייב רב משום דמנפשיה קא משתבע אבל הכא דבי דינא קמשתבעי ליה אימא מודה רב כדר' אמי דאמר כל שבועה שהדיינין משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי כו'. וקי"ל

ז) וכדר' ל"ג זה הכלל כו' עד חייבין, ח) [ל"ל דתניא], ט) כ"ק מה: מז: כ"מ פ: נג. לה:, ד) לעיל כה, ה) כ"מ לו., ו) תענית ט. כ"ה ג. גיטין ל., ז) [פסחים לג:].

מסורת הש"ס

ל) [ל"ל דתניא], מ) [ל"ל דתניא], נ) [ל"ל דתניא], ס) [ל"ל דתניא], ע) [ל"ל דתניא], פ) [ל"ל דתניא], צ) [ל"ל דתניא], ק) [ל"ל דתניא], ר) [ל"ל דתניא], ש) [ל"ל דתניא], ת) [ל"ל דתניא], א) [ל"ל דתניא], ב) [ל"ל דתניא], ג) [ל"ל דתניא], ד) [ל"ל דתניא], ה) [ל"ל דתניא], ו) [ל"ל דתניא], ז) [ל"ל דתניא], ח) [ל"ל דתניא], ט) [ל"ל דתניא], י) [ל"ל דתניא], יא) [ל"ל דתניא], יב) [ל"ל דתניא], יג) [ל"ל דתניא], יד) [ל"ל דתניא], טו) [ל"ל דתניא], טז) [ל"ל דתניא], יז) [ל"ל דתניא], יח) [ל"ל דתניא], יט) [ל"ל דתניא], כ) [ל"ל דתניא], כא) [ל"ל דתניא], כב) [ל"ל דתניא], כג) [ל"ל דתניא], כד) [ל"ל דתניא], כה) [ל"ל דתניא], כו) [ל"ל דתניא], כז) [ל"ל דתניא], כח) [ל"ל דתניא], כט) [ל"ל דתניא],